Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
2 M I
12

47
b
31

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

49.6.31.
31
6
67

M

Collegii Rom. Societ. Jesu Catal. Inscr. C.R.
Bibl. nanz.

MARII NIZOLII BRIXELLENSIS
DE VERIS PRINCIPIIS ET VERA RATIONE PHILOSOPHANDI CONTRA PSEVDOPHILOSOPHOS, LIBRI IIII.

14-2-I-12

In quibus ſtatuuntur fermè omnia uera uerarum artium et ſcientiarum principia, refutatis et reiectis prope omnibus Dialecticorum et Meta= phyſicorum principijs falſis: et præterea refelluntur ferè omnes Marci Antonij Maioragij obiectationes contra eundem Nizolium, uſq; in hunc diem editæ.

Cum duobus Indicibus, altero Capitum ſingulorum librorum, altero rerum omnium inſigniorum, quæ in toto hoc opere continentur.

SECVRITATEM

VIRTVS

PARIT.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARMAE
Apud Septimum Viottum.
1553.

ILLVSTRISS. ET EXCELLENTISS.

FRATRIBVS FARNESIIS, ALEXANDRO S. R. E. *Cardinali digniſſ. et* OCTAVIO *Parmenſium Placentinorumq; Duci Secundo, Dominis ſuis, Marius Nizolius Brixellenſis* S P D.

NIHIL neq; uobis Illuſtriſsimi et Excellentiſsimi Fratres Farneſij, neq; cuiquam alteri mirum uideatur, ſi ego cum librum hunc meum, de ueris principijs et uera ratione philoſophandi cõtra Pſeudophiloſophos eſſem editurus, non uni eum tantummodo, ut pleriq; faciunt, nec mediocri cuipiam aut imperito homini, ſed duobus atq; etiam pluribus ſi fieri potuiſſet, ijſq; maximis doctiſsimiſq; uiris committendum commendandumq; putaui. Non enim ad id agendum motus fui parua aliqua aut leui de cauſa, ſed iuſtiſsima grauiſsimaq; ratione: nam cum ſcriberem contra falſos Philoſophos pro uera Philoſophia, hoc eſt, contra multitudinem hominum nõ ſolum penè innumerabilem ſed etiam obſtinatiſsimam atq; in diſputando inuictam, non quidem ueris rationibus et argumentis, ſed magnis clamoribus et fallacijs, exiſtimaui ad obſiſtendum tam numeroſæ, tamq; procaci turbæ, non unum tantum nec qualècunq;

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

hominem, ſed plures ſimul et eos eruditiſſimos potentiſſimosq́ Principes, quales Vos eſtis, patronos mihi et defenſores eſſe adoptãdos, ut potẽ à quibus ſcripta noſtra et propter ſingularem eruditionem facile intelligi, et propter ſummam poteſtatem fortiter defendi poſſent. Itaq́ Vos potiſſimum duos delegi ex omni numero non modo literatiſſimorum uirorum, ſed etiam maximorum Heroum, quibus meos hos labores ac uigilias, tot imperitorum atq́ inuidorum hominum calumnijs obnoxias tanquam Numinibus et Dijs quibuſdam terreſtribus dedicatas conſecrataſq́ eſſe uolui: nihil neq́ timens neq́ dubitans, ne aut propter ignorationem et inſcientiam, res eas, quas tracto, intelligere non poſſetis, aut propter imbecillitatem uirium ad ea quæ intelligeretis tuẽda non eſſetis idonei. Quamobrem Vos etiam atq́ etiam oro et obſecro Principes benigniſſimi atq́ optimi, quãdo iam à nobis ueræ Philoſophiæ patroni eſtis conſtituti, ut pro ſolita humanitate ac benignitate ueſtra, ne recuſetis, ſed libenter ſuſcipiatis patrocinium ac defenſionem, primo Philoſophiæ ipſius, quæ à nobis in toto hoc libro calamis atq́ atramento defenſa et à falſitate uindicata, nunc etiam à Vobis extra librum uiua uoce atq́ oratione defendi poſtulat: deinde meam ipſius, qui ueſtræ præſtantiſſimæ uirtuti, illuſtriſſimæq́ domui, cum ſemper antea fui, tum nunc maxime ſum addictiſſimus,

deditiſſimuſq; , poſtea quàm accerſitus in hanc urbem ueſtram publice magno cum honore ac præmio literas græcas et latinas docere , et ſub iuſtiſſimo imperio clementiſſimaq; ditione ueſtra felix uiuere cœpi. Poſtremo etiam libri huius mei Vobis conſecrati, qui natus et editus eſt ſub fortiſſimo et ualidiſſimo Farneſiorum imperio, et eo potiſſimum tempore, cum hæc fideliſſima et deuotiſſima urbs ueſtra Parma à Pontificijs et Cæſareis exercitibus grauiſſime obſidebatur. Nam dum Vos quotidie extra muros et portas urbis acerrime ac ſtrenuiſſime pugnando, hoſtes ueſtros à mœnibus urbis ueſtræ procul arcebatis, ego interea intra urbem et in cubiculo aliud quaſi bellum gerebam contra Pſeudophiloſophos, et eos non ſegniter, ut opinor, nec iniuſte deijciebam de poſſeſſione Philoſophiæ ac ſapientiæ, quam per annos, ut arbitror, plus mille et ſexcẽtos iniquiſſime occupatam tenuerant. Qua quidem in re quantum laboris exhauſerim , et quantum uigiliarum ſuſtinuerim, non facile uerbis poſſem explicare , ſed tamen Dijs bene fauentibus, non fruſtra, ut ſpero, laboraui. Nam quemadmodum Vos tandem aliquando liberata urbe ueſtra, ſimul et de hoſtibus ueſtris glorioſam retuliſtis uictoriam , et Parmenſes ueſtros diuino quodam affeciſtis beneficio , ſic ego quoq; uindicata à Pſeudophiloſophorum quaſi tyrannide Philoſophia , ſimul et

non ignobile, ut puto, facinus feciſſe, et de ſapientiæ ſtudioſis non peſſime, ut ſpero, meritus exiſtimabor. Quod ſi hæc omnia quæ diximus, uobis ac fidei ueſtræ commiſſa, hoc eſt, et Philoſophiam, quæ ueſtram implorat opem, et nos ipſos uobis addictiſsimos deditiſsimoſq;, et librum noſtrum, uel potius iam ueſtrum, quia uobis cõſecratus eſt, tueri ac defendere non recuſabitis: et ſi præterea quandoq; cum per grauiſsimas occupationes ueſtras uobis licebit, non grauabimini pauliſper attente legere diſputationes has noſtras pro uera Philoſophia cõtra Pſeudophiloſophos, atq; ita legendis ſcriptis noſtris Philoſophiæ operam dare, et quaſi nobiſcum una philoſophari, non quidem paucis, ut Neoptolemus ille apud Ennium inquit, ſed potius ut Platoni placet, multis. Si inquam hæc omnia ſtudioſe facietis, ut certe facietis, ſcitote Vos ex eis has omnes ſiue laudes, ſiue utilitates, ſiue uoluptates conſecuturos. Ex defenſione ueritatis à falſitate, ut quemadmodũ nunc ab omnibus iure prædicamini, tanquam et hoſtium ueſtrorum ultores, et ciuitatum obſeſſarum liberatores, ſic etiam in poſterum tanquam et falſitatis pſeudophiloſophicæ oppugnatores, et ueræ Philoſophiæ ueræq; ſapiẽtiæ aſſertores merito celebremini. Ex lectione ſcriptorum noſtrorum ut perdiſcatis quibus rationibus et argumentis ea omnia quæ fidei ueſtræ commiſſa ſunt tueri, ac defendere poſsitis,

atq; omnino quomodo reſpondendum ſit omnibus, qui ueram Philoſophiam uobis præſentibus atq; audientibus oppugnare audebunt. Ex utroq; uero, hoc eſt, tam ex defendenda ueritate, quàm ex philoſophando multis ut dixi, ut quod alijs multis et præclaris actionibus ueſtris iã antea ſæpenumero declaraſtis, id etiã hac in re cõfirmetis eſſe uerißimũ, nempe ut recte ſcribit Plato in libris de Republica, Beatas tum fore Reſpublicas, cum aut Philoſophi regnarent, aut Reges philoſopharentur. Eſt enim uere beata nunc et felix hæc ciuitas ueſtra Parma, quod Vos tam ſapientes, tam benignos, tam clementes, tam iuſtos, tam deniq; omni uirtute præditos ſortita eſt Principes et dominos, uel ut rectius loquar, parentes ac patronos. Qui non metu, non auaritia, non crudelitate, nõ iniurijs, ſed beneuolentia, liberalitate, clementia, iuſtitia populos uobis ſubiectos regere ac gubernare didiciſtis. Et Vos uiciſsim fortunatißimos felicißimosq; Principes, quibus contigit ſubiectam uobis habere Ciuitatem tam ueſtri amantißimam, tam fidelißimam, tam deuotißimam, et plane tam nobiſcum omnibus officijs ac ſtudijs certantem, ut ualde dubium ſit, uoſ'ne feliciores ſitis, qui talem gubernetis ciuitatem, an illa fortunatior, quæ à talibus Principibus regatur.

QVæcunq; à M. Antonio Maioragio in totis duobus ſuis libellis bene loquacibus et longis, quos uſq; in hunc diem in me edidit, fuere ſcripta aut alio quouis modo dicta, Lectores ueritatis amantiſſimi, ijs ego nunc omnibus partim ad uitam et mores, partim ad doctrinam et eruditionem pertinentibus, his duabus et breuibus paginis reſpondere conſtitui. Non enim libet mihi aduerſus hominem omnium, qui aut nunc ſunt aut unquam fuerunt, maledicentiſſimum ſcribenti, totidem uerbis, conuitia, et maledicta retorquere, ne quod uulgo dici ſolet, maximũ et peſtilẽtiſſimum contra me ſcorpionem et crabronem excitans, negotium mihi ipſe faciam, et nullũ unquã nec contendẽdi nec altercãdi finem reperiam. Ergo quæ Maioragius de Grammatica, de Dialectica, de Rhetorica, de Philoſophia, et de alijs quibuſcunq; rebus ad doctrinam et eruditionem pertinentibus contra me ſcripſit, his omnibus, ne ſingula recenſere cogar, ſemel reſpondeo, ut dictum diſputatum probatũq; eſt à nobis in quatuor hiſce uoluminibus de ueris principijs et uera ratione philoſophandi. Quibus ſi quando aut Maioragius ipſe, qui licet de magnis et obſcuris Philoſophiæ rebus loqui conetur, tamen uere eſt ἄσοφος, et tantum ſcit de Philoſophia, quantum aſinus de Muſica, uel Octauianus Ferrarius, qui Maioragio de philoſophia ſcribenti omnia ſuppeditat, et tanquam non infanti, ſed uiro uere edentulo quaſi præmanſum in os cibum inſerit, aut alius quiſpiam è maximo Pſeudophiloſophorum numero recte unquam poterit reſpondere, et defendere ſecundas ſubſtantias, ſecundas intentiones, genera, et ſpecies dialecticas, uniuerſalia realia, prædicabilia, uniuoca, æquiuoca, abſtractiones, demonſtrationes, ſcientias, ſapientias, et deniq; Dialecticam Metaphyſicamq; ipſam, cæteraq; huiuſmodi Dialecticorũ et Metaphyſicorum barbara et monſtroſa figmenta, à nobis in toto hoc opere refutata et exploſa: ſi quis inquam unquam hæc omnia aut aliquod unum horum recte poterit defendere, nihil cauſæ dicimus neq; recuſamus, quin illi et ſint et habeantur quãlibet magni Dialectici, magni Metaphyſici, magni Philoſophi, magni docti, magni ſapientes. Nos uero contra et ſimus et prædicemur ab omnibus planè imperiti et ignari non ſolum Dialecticæ, Metaphyſicæ et Philoſophiæ, ſed etiam Grammaticæ, Rhetoricæ, omnium bonarum artiũ et ſcientiarum, et deniq; prorſus ἀμαθεῖς ἄσοφοι. Atq; hæc omnia nos et Maioragio et Ferrario et alijs omnibus Pſeudophiloſophis, qui contra noſtrã qualẽcunq; doctrinam et eruditionem aliquid ſecus aut locuti ſunt aut loquũtur, breuiter reſponſa uolumus. Quæ uero idem Maioragius non ſolũ calamis

et chartis uenenatiſſimis, ſed etiā putrido et fœtenti illo ore ſuo contra uitam et mores noſtros uſq; in hunc diem deblaterauit et deblaterat, ijs quoq; nihil aliud reſpondeo, niſi quantum in noſtris utriuſq; libellis ſcriptum eſt. Ex eis enim tanquā ex certiſſimis et locupletiſſimis teſtibus nō ſolum de doctrina ſed etiam de moribus noſtris iudicium fieri uolo: et præterea ex eo, quod ille prior nulladum à me laceſſitus iniuria, ſed tantū ut amicus ab amico, iunior à ſenio re admonitus de quibuſdam erratis ſuis, ſtatim nulla nec amicitiæ nec ætatis ratione habita contra me ſcripſit Apologiam quandā omnibus cōuitijs et maledictis refertā. Ex ijs inquā rurſus uolo iudicari de uita et moribus utriuſq; noſtrū, et qui prior alterū uere læſerit, is omniū, quæ inter nos orta ſunt, odiorum ac ſimultatū culpā ſuſtineat. Quod autem et ille et alij quidā magni Pſeudophiloſophi clamitant et tantum non uociferantur, magnum quoddam et inauditum ſcelus à nobis admitti, quod Philoſophiā ab Ariſtotele propè duobus ante millibus annorū bene cōſtitutā et fundatā et à tot tantiſq; uiris doctiſſimis per tot ſecula receptā et approbatā, nunc demū homunculi ignobiles ac obſcuri, ac ne matellā quidē illis porrigere digni, in dubiū reuocare, perturbare peuertere audeamus, nec pertimeſcamus reprehēdere Platonē, Ariſtotelē, Galenū, Porphyrium, omnes Interpretes Ariſtotelis Græcos, Latinos, Arabas et totā penè antiquitatē: Idq; rationibus, ut ipſi per cōtēptū appellant, grāmaticalibus, rhetoricalibus, uulgaribus et uanis, et deniq; quod indigniſſimū arbitrantur, ſine ullo pudore aut reuerentia antiquitatis: his quoq; omnibus breuiter reſpondeo, Philoſophiā ab Ariſtotele fundatā ſuper generibus et ſpeciebus dialecticis, et ſecundis ſubſtantijs et uniuerſalibus realibus, quæ omnia à nobis in toto hoc opere noſtro falſa fuerunt demōſtrata, nō poſſe nō eſſe falſam. Et qui Philoſophiā Ariſt. defendere uoluerit nō peſſime eſſe fundatā, eū ante omnia neceſſe habiturū defendere uniuerſalia realia, quibus nō ſtantibus, nihil eorū, quæ ſupra diximus, ſtare poteſt. Multitudo uero eorū qui iſtā Philoſophiā per tot ſecula receperūt et approbauerūt, nō ullū ueritatis philoſophiæ argumentū eſt, ſed multitudinis imperitorū et diuturnitatis imperitiæ eorum. Oportet enim nō philoſophiā ex hominū multitudine et diuturnitate, ſed hominū multitudinē et diuturnitatē ex philoſophiæ ueritate æſtimari ac iudicari. De rationibus autē noſtris et de antiquis uiris, et de reuerētia in illis reprehēdendis ſeruanda, breuiter quoq; hoc reſpōdeo, ſi antiqui illi tanquā falſiſſima et abſurdiſſima dicētes, recte à nobis fuerūt reprehenſi, et ſi rationes noſtræ ita ut ſunt grāmaticales, rhetoricales, uulgares et uanæ multo ſunt meliores et firmiores quàm logicales, metaphyſicales, mōſtroſæ et barbaræ, nullo pacto nos, quāuis humiles et abiectos, ob antiquorū reprehenſionem, etiam quālibet inuerecundiuſculam eſſe uituperandos.

Index Capitum totius operis.

PRIMI LIBRI.

Summatim quænam ſint principia generalia ueritatis inueſtigandæ, rectecꝗ philoſophandi. Caput primum.

Item in ſumma quænam ſint principia generalia Pſeudophiloſophorum, et peruerſe philoſophandi. Cap. 2.

De generali omnium nominum diuiſione in ſubſtantiua, adiectiua, propria et appellatiua, deꝗ eorum proprietatibus et differentijs, nunquam ſatis uſꝗ in hunc diẽ ab ullo traditis aut cognitis, contra Pſeudophiloſophos. Cap. 3.

De nominibus proprijs et appellatiuis, tam collectiuis quàm ſimplicibus et non collectiuis, ac de eorum proprietatibus et differentijs, contra Philoſophaſtros. Cap. 4.

De nominibus ſubſtantiuis et adiectiuis, et de eorum proprietatibus ac differentijs, contra Pſeudophiloſophos. Cap. 5.

De generali omnium rerum diuiſione oratoria uera, et de illa Pſeudophiloſophorum falſa, ſimulꝗ de uoce uniuerſi et uniuerſalis, et in ſumma de falſitate Vniuerſalium realium, ut uocant. Cap. 6.

Vniuerſalia realia nec propter ſcientias arteſꝗ tradendas, nec propter ſyllogiſmos et cæteras argumentationes formandas, nec propter prædicationes ſuperiorum de inferioribus faciendas, neceſſario eſſe ponenda: contra Pſeudophiloſophos. Cap. 7.

Vniuerſalia realia uere in rerum natura eſſe non poſſe, et propterea non eſſe, ut rectißime dicunt Nominales: contra ſtultam illam Realium opinionem de Vniuerſalibus realibus, quorum rationes omnes pluſquam inanes labefactantur. Cap. 8.

Vniuerſalia realia etiam ſi uera eſſe concedantur, tamen non fuiſſe facienda quinꝗ numero, ſed uel unum tantũ, hoc eſt, genus, uel plura quam quinꝗ hoc eſt, ſeptem uel octo, adiecto communi, ſimili, contrario, atꝗ ſubſtantia: et ſimul de falſa uniuerſalium ſufficientia, quam uocant. Cap. 9.

De totis, et eorum diuiſionibus, ac partibus, compoſitionibuſꝗ uere, contra falſißimam Dialecticorum de his omnibus doctrinam. Cap. 10.

SECVNDI LIBRI.

De uere philoſophico et oratorio genere, et de uera eius definitione: contra falſum genus dialecticum, et falſam eius definitionem. Cap. 1.

De uera ſpecie oratoria et uera eius definitione, contra falſam ſpeciem dialecticam et falſam illius definitionem. Cap. 2.

De uera differentia et uero proprio philoſophicis et oratorijs et ſimul de eiſdem Aduerſariorum uel falſis uel inutilibus. Cap. 3.

De accidente uero quidem ſed inconſtanter definito, et ſimul pauca quædam de falſis uniuerſalibus, et eorum uanis quæſtionibus in uniuerſum. Cap. 4.

De præceptis diuidēdi et definiēdi oratorijs ueris, et Dialect. falſis. Cap. 5.

De homonymis et ſynonymis Grammaticorum ueris quid uere ſint, et quis uerus eorum uſus, contra ſtulta illa æquiuoca et uniuoca et analoga Dialecticorum. Cap. 6.

De denominatiuis et reliquis capitibus Ante prædicamentorum, uel ſuperuacaneis uel falſis. Cap. 7.

Eſſe tantummodo unum et ſummum et uerū et generaliſſimū genus oratoriū, quod eſt, genus rerum: ſex autem illa tranſcendentia Dialecticorum, et decē prædicamenta Ariſtotelis, et tria Laurentij Vallæ eſſe falſa. Cap. 8.

Quàm ob leuam cauſam Ariſtoteles categorias ſiue prædicamenta decem ponenda exiſtimarit, et quam non recte tria tantum Valla ſtatuerit, et ſimul quopacto nos arborem genericam à Porphyriana longe diuerſam, faciēdam arbitramur. Cap. 9.

Genus rerum uere in duas tantum ſpecies diuidi, in ſubſtantias et qualitates, et omnia alia accidentium dialecticorum prædicamenta ſub qualitate generali tanquam ueras eius ſpecies uere contineri. Cap. 10.

De qualitate generali et omnibus eius tam comparatæ quàm abſolutæ ſpeciebus, præſertimq; de qualitate ſpeciali, quantū differant à ſpeciebus accidentiū dialecticorū, et ſingillatim quæ ratio et cauſa diuerſitatis. Cap. 11.

TERTII LIBRI.

De nominibus ſcientiæ et artis quid apud Latinos communiter ac proprie ſignificent, et quot modis utrunq; eorum accipiatur, et deniq; quibus differentijs artes et ſcientiæ inter ſe diſtinguantur, contra falſas ſcientias et artes Pſeudophiloſophorum. Cap. 1.

Quæ et quot ſint ea, quæ requiruntur in ſcientijs et artibus, ex quibus pendet ac fit omnis eorum diuiſio, definitio et diſtinctio, contra falſam de eiſdem rebus Pſeudophiloſophorum doctrinam. Cap. 2.

De generali ſcientiarum et artium diuiſione noſtra uera, et Pſeudophiloſophorum falſa. Cap. 3.

De erratis Peripateticorū in generali Philoſophiæ diuiſione admiſſis. Cap. 4.

Dialecticam inter ſcientias et artes nec ut uniuerſalem nec ut particularem ullum omnino locum habere poſſe, ſed tanquam non modo falſam ſed etiam inutilē et ſuperuacuā ex omni artiū et ſcientiarū numero eijciēdā. Cap. 5.

Metaphyſicam inter ſcientias et artes nec ut uniuerſalem nec ut particularem ullum omnino locum habere poſſe, ſed tanquam partim falſam, partim inutilē, partim ſuperuacuam ab omni artium et ſcientiarum numero remouendam. Cap. 6.

De comprehenſione uniuerſorum ſingularium uere philoſophica et oratoria, et ſimul de abſtractione uniuerſalium pſeudophiloſophica et barbara, cōtra falſam Ariſtotelis *doctrinam falſò dicentis, abſtrahentium non eſſe mendacium.* Cap. 7.

Oratoriam eſſe facultatem uere generalem, et Grammaticam ſub ſe primo, deinde reliquas omnes artes et ſcientias uere continentem, tum partes eius maiores breuiter exponuntur omnes, et eidem, quæ à Pſeudophiloſophis *inique fuerunt ablata, reſtituuntur.* Cap. 8.

De definitionibus nominis et uerbi et orationis Grāmaticorum *ueris, et* Pſeudophiloſophorum *falſis, et de alijs, quæ ab* Ariſtotele *falſò uel inutiliter in libro* Περὶ ἑρμηνείας *traduntur.* Cap. 9.

QVARTI LIBRI.

De utilibus et ueris argumentis, deq; utili et uero eorum tam tradendorum, quàm uſurpandorum modo, contra partim falſam partim inutilem ipſorum doctrinam ab Ariſtotele *traditam in libro* Topicorum. Cap. 1.

De utilibus et ueris argumentationibus, deq; utili et uero earum uſu, contra inutilem et uanam Ariſtotelis *de eiſdem rebus doctrinam traditam in libris* Priorum Analyticorum. Cap. 2.

De falſa demōſtratione et falſa ſcientia et falſa ſapientia Pſeudophiloſophorū *et ſimul de inutili falſoq;* Poſteriorum Analyticorum *libro.* Cap. 3.

De ſophiſticis Elenchis *ab* Ariſtotele *in* Rhetoricam *non recte introductis, et de libro ſophiſticorum elenchorum quid ſentiendum.* Cap. 4.

De uanitate eorum, quæ à recentioribus Dialecticis *appellantur* Parua Logicalia. Cap. 5.

Libros qui hodie ſub Ariſt. *nomine leguntur pleroſq; non uere eſſe* Ariſtotelicos, *ſed ſubdititios et adulterinos, contra communem* Pſeudophiloſophorum *opinionem.* Cap. 6.

De Platone, Ariſtotele, Galeno, Porphyrio, *et de omnibus* Ariſtotelis Interpretibus Græcis, Latinis, *et* Arabibus *breuiter quid ſentiendum recte philoſophaturis.* Cap. 7.

De ratione recte philoſophandi, et de corrigendis inſtaurandiſq; Philoſophiæ *ſtudijs, quæ nunc maxima ex parte peruerſa et corrupta ſunt.* Cap. 8.

FINIS.

MARII NIZOLII BRIXELLENSIS

DE VERIS PRINCIPIIS, ET VERA *ratione philoſophandi, contra Pſeudophiloſophos, et ſimul de falſis eorũ principijs.*

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

QVONIAM *principium eſt, ut recte inquit Caius Iuriſconſultus, cuiuſq; rei potiſsima pars; ut autem Plato ſcribit, et uetus prouerbium confirmat, dimidium totius: neq; ſolum dimidium, ſed etiam plus dimidio, ut teſtatur Ariſtoteles: atq; adeo quoq;, ut quidam affirmare non dubitauerunt, ipſum ſolidum totum. Idcirco cum in omnibus alijs rebus agendis, tum maxime in philoſophando et ueritate rerum inueſtiganda, diligentiſsime conſiderandum eſt, quæ et qualia principia ſtatuantur: principijs enim quaſi fundamentis quibuſdam recte conſtitutis cætera omnia, quæ ſuperſtruuntur, firma permanere et perpetuo durare poſſunt. Contra uero ſi principia nõ recte ſtatuas, quicquid ſuperponitur, tanquam ædificium male fundatum deficientibus aliquando fundamentis, in terram concidat neceſſe eſt. Id quod cum ex alijs quamplurimis rebus, quæ quotidie accidunt, uerum eſſe licet intelligere, tum maxime ex ijs, quæ tradita fuerunt à Pſeudophiloſophis, hoc eſt, à Dialecticis ſiue Logicis et Metaphyſicis, ut uocant, cæteriſq; Philoſophaſtris: quorum principia uſq; adeo falſa ſunt et inania, et ſuper eis tanta moles errorum congeſta, ut neq; hæc neq; illa amplius iam ſtare poßint: et quod tandiu ſteterunt tot iam præteritis ſeculis, id ipſis contigerit, non ſua ipſorum firmitate et ſtabilitate, ſed partim temporum ruditate, partim hominum ignorantia: qui quæ à quibuſdam antiquis et Græcis Scriptoribus, ne dicam nugatoribus, inuenerunt tradita et literis conſignata, ea omnia prorſus temere et ſine ulla conſideratione receperunt, receptaq; approbauerunt: perinde ac ſi eſſent*

oracula quædam delphica, aut arcana diuinitus reuelata, quæ nullo pacto falſa eſſe poſſent. Neq; hoc contenti fuerunt, ſed etiam, ſi dijs placet, impoſuerunt illis nomen partim organi et inſtrumenti, partim artis et ſcientiæ: exiſtimantes inter alia pluſquam falſiſſima, neminem ad perfectam ueritatis cognitionem ullo pacto peruenire poſſe, niſi qui primo per Dialecticam ſiue Logicam Ariſtotelis, tanquam per ianuam ingrediens: deinde per Phyſicam et Metaphyſicam eiuſdem quaſi per ſcalas aſcendens, tandem quandoq; ad ſupremum euaderet ſapientiæ faſtigium. Quæ omnia nos in toto hoc opere uſq; adeo falſa et à ueritate aliena eſſe ſumus oſtenſuri, ut contra potius, qui per omnia in ueritate inueſtiganda, ſequatur præcepta Pſeudophiloſophorum, et Ariſtoteli ſoli eiuſq; doctrinæ in philoſophando ſit addictus, is nunquam nec recte philoſophari, nec perfecte ueritatem inuenire poſſit. Id quod ego et lõga iam librorum Ariſtotelis lectione, et diuturna cum Philoſophaſtris diſputatione doctus, pro certo comperi, nullam aliam ob cauſam euenire, niſi propter falſitatem et uanitatem principiorum ſcientiæ illius. Nec mirum, quis enim falſitate duce ad ueritatem perueniat? Sed de falſitate eorum, quæ ſuper iſtis principijs tanquam ſuper fundamentis fuerunt extructa, et multo quam principia ipſa, magis falſa magiſq; abſurda ſunt, poſtea diſputaturi ſumus aliquando, ſi uita longior ſuppetet, et ea omnia ualidiſſimis argumentis rationibuſq; euerſuri. Nunc miſerati conditionem ac ſortem infelicium Adoleſcentum, qui falſa opinione decepti, in peruerſiſſima illa ſtudiorum Philoſophicorũ inſtitutione, non modo tantum pecuniarum, tantum laborum, tantum uigiliarum, ſed quod etiã peius eſt, potiorem ætatis partem et meliores annos in perdiſcendis Dialecticorum et Metaphyſicorum nugis inaniter conſumunt: decreuimus quàm ueriſſime et quàm breuiſſime poterimus de ueris ſimul et falſis Philoſophiæ principijs ſcribere: et in fine etiam aliquid de uera philoſophandi ratione, deq; corrigendis et inſtaurandis Philoſophiæ ſtudijs addere, et in hac parte ſtudioſis Philoſophiæ candidatis, quantum facultas noſtra tulerit, prodeſſe. Sed quoniam principia non modo Dialecticorum, ſed etiam Metaphyſicorum, quæ Dialecticis ſunt quàm ſimillima, quamuis falſiſſima, tamen propter errorem humanum tot iam ſeculis confirmatum, non ſolum ab ipſiſmet Dialecticis et Metaphyſicis, ſed etiam, ut uideo, penè ab omnibus putãtur eſſe ita uera firmaq;, ut contra ea dicere ac diſputare omnino fas nõ ſit: idcirco exiſtimaui neceſſario mihi faciendum eſſe, ut inter confirmationem noſtrorum, ſimul etiam occurreremus huic falſæ opinioni erroriq; communi: et breuiter oſtenderemus dictum illud, quod à Dialecticis et cæteris Pſeudophiloſophis, identidem uſurpari ſolet, contra negantes principia non eſſe

diſputandum: non de principijs illorum, ſed de principijs ueritatis eſſe intelligendum. Principia enim Pſeudophiloſophorum maxima ex parte principijs ueritatis ſunt contraria, et cum eis ex diametro, ut dicitur, tanquam ignis cum aqua pugnant. Quod ut ſtatim uerum eſſe apparere incipiat, in primis duobus Capitibus generaliter et ſummatim exponemus principia utriuſq; partis, hoc eſt, quænam ſint principia ueritatis, et quæ Pſeudophiloſophorum: ut antequam docere ac diſputare aggrediamur, omnes intelligant, et quibus quaſi armis Aduerſarios noſtros oppugnaturi, et quænam illorum principia potiſſimum euerſuri ſimus. Deinde in ſequentibus capitibus quaſi ab alio quodam principio orſi, rurſus utraq; particulatim et ſingillatim proponentes, et propoſitis rationes argumentaq; ſubijcientes, ſimul et noſtra uera, et illa Aduerſariorum falſa eſſe demonſtrabimus. Per ea autem quæ noſtra dicimus potiſſimum intelligimus ea, quæ in Grammatica et Rhetorica traduntur, quæ demonſtraturi ſumus non ſolum eſſe uera, ſed etiam utilia et neceſſaria, et ad has ipſas, in quibus traduntur, artes pertinentia: per illa uero Aduerſariorũ præcipue intelligi uolumus Dialecticam et Metaphyſicam, in quarũ utraq; quæ continentur, maxima ex parte probare intendimus eſſe aut falſa, aut ſi non falſa, ſed uera ſint, tamen non utilia, ſed inutilia: et ſi etiam utilia concedantur, tamen non neceſſaria, ſed ſuperuacua: et ſi poſtremo quoq; neceſſaria condonentur, tamen talia, quæ nec ad Dialecticam, nec ad Metaphyſicam, ſed aut ad Grammaticam, aut ad Rhetoricam, aut ad aliam quampiam artem, cuius propria ſint, pertinere conuincantur. Poſtremo uero quoniam pleriq; adduci non poſſunt, ut credant, Porphyrium, et ante Porphyrium Ariſtotelem, et unà cũ Ariſtotele tot Interpretes Græcos, Latinos, et Arabas tantopere in conſtituendis Dialecticæ et Metaphyſicæ principijs erraſſe: Idcirco in ultima parte operis etiam uidebimus, his omnibus eorumq; libris ac ſcriptis, quantum fidei atq; authoritatis ſit tribuendum. Nam cum in ſuperioribus partibus detecta fuerint, et demonſtrata tot ac tam fœdiſſima, non modo Interpretum, ſed etiam Ariſtotelis ipſius errata, nemo opinor tam erit cæcus ut non uideat, tam obſtinatus ut non fateatur, tantam doctrinæ falſitatem, nulla alia ex cauſa natam, niſi ex falſitate principiorum illius: et tãtum fidei tantumq; authoritatis, tam falſæ tãq; mendacis diſciplinæ Authoribus, non niſi ab imperitiſſimis, et immeritiſſimo fuiſſe tributum. Quæ omnia niſi quemadmodum nunc dico, ſic etiam in ſequentibus uera eſſe probabo hoc eſt, niſi primum oſtendam longe ueriorem ac iuſtiorem mihi cauſam dicendi ac diſputandi contra Dialecticos, Metaphyſicos, cæteroſq; Pſeudophiloſophos fuiſſe, quàm Ioanni Pico Mirandulæ cõponendi duodecim illa aduerſus

Aſtrologos diuinatores præclara uolumina, euertendiq; totam Aſtrologiam uaticinatoriam: qua nihil neq; magis falſum, neq; magis uanum excogitari poteſt, præter magnam quandam Dialecticæ et Metaphyſicæ partem. Et niſi patefaciam quicunq; de hoc Ariſtotele, quem nunc habemus, et de magna librorum illius parte, ab hinc mille annorum et amplius iudicium fecerunt, et eum tot ac tantis laudibus ſine ulla exceptione in cælum tulerunt: omnes prorſus defeciſſe recto iudicio, et fuiſſe homines parum eruditos, ne dicam rudes et indoctos. Et poſtremo niſi omnibus modo non prorſus imperitis et omni ratione carentibus conſtare faciam, propter dialecticas et metaphyſicas traditiones, magna ex parte ſupra quam dici poteſt, monſtroſe falſas, et pluſquam temere creditas, in pleriſq; Philoſophaſtris uſq; adeo peruerſum ac pene corruptum fuiſſe totum naturalem hominis ſenſum: ut nihil omnino poſtea recte ſentire potuiſſe, et omni prorſus humano iudicio caruiſſe uideantur. Niſi inquam hæc omnia, quæ dixi, luce clarius uera eſſe probauero iis, qui cupiũt et poſſunt intelligere ueritatem, nihil cauſæ dico neq; recuſo, quin me omnes docti, et qui nunc ſunt, et qui poſthac futuri ſunt: atq; adeo quin omnis poſteritas penitus inſaniuiſſe, et omni prorſus ſenſu ac iudicio captũ fuiſſe dicat. Sed iam omiſſo longiore proœmio, incipiemus oſtendere ac perſoluere, quæ polliciti ſumus, et à principijs noſtris, ut propoſitum eſt, ordiemur. Si prius tamen orauerimus Lectores, ut nobis ignoſcant, nec uitio uertant, ſi quando inter refutandum barbaros, barbaris aut parum latinis uocabulis utemur. qualia ſunt exempli gratia, ens, eſſentia, eſſentialis, entitas, quiditas, accidentalis, potentialis, potentialitas, prædicare, prædicatum, prædicamentũ, prædicamentalis, uniuocum, æquiuocum, uniuocum uniuocans, uniuocum uniuocatum, æquiuocum æquiuocans, æquiuocum æquiuocatum, realis, ſubſtantialis, intentionalis, principale, principaliter, ſecundario, Metaphyſica metaphyſicalis, Logica, logicalis, mentalis, ſermocinalis, orationalis, logice, metaphyſice, realiter, intentionaliter, conſequenter, infinitare, uniuerſalizare, et alia quamplurima huiuſmodi pluſquam barbara, à Pſeudophiloſophis prorſus inaniter inuenta, et temere in Philoſophiam introducta. Sicq; omnes, qui hæc noſtra lecturi ſunt, oramus, ne offendantur interdum legentes iſta et alia ſimilia uocabula, cum ad refutandum barbaros, neceſſe ſit barbaris interdum uerbis uti, et cum balbis, ut dicitur, balbe loqui: quo melius clariuſq; et ipſi nos intelligant, et nos cum ab ipſis, tũ etiam ab alijs facilius intelligi ualeamus, aliter enim refutari non poſſunt.

Summatim quænã ſint principia generalia ueritatis inueſtigandæ recteq́; philoſophandi. Cap. Primum.

PRINCIPIA *generalia ueritatis inueſtigandæ recteq́; philoſophandi, hoc quidem tempore atq; in his regionibus, in ſumma, ut nos arbitramur; cum multa alia ſunt, quæ prætermittimus, quia ſunt leuiora: tum hæc in primis, quæ nunc exponere incipiemus, ſi prius breuiter admonuerimus* Lectores, *per principia ueritatis nihil aliud à nobis intelligi, niſi præcepta quædam, ſiue dogmata, ſiue documenta, ſiue monita, ſiue quomodocũq; aliter appellare placet, ad recte philoſophandum ueritatemq́; inueſtigandam pertinentia: et planè contraria illis, quæ à* Pſeudophiloſophis *intelliguntur, cum identidem inter diſputandum clamitant,* Contra negantes principia non eſſe diſputandum: *hoc eſt, ut ipſi dicere uolunt, contra negantes principia* Ariſtotelis *et ſua ipſorum, exempli gratia: Illi ad diſcernendum omnibus in rebus uerum à falſo, et ad omnẽ artem ſcientiamq; percipiendam, et omnino ad perfectam philoſophiam perfectamq́; ſapientiam conſequendam, putant in primis neceſſariam eſſe* Dialecticam, *deinde* Metaphyſicam, *poſtremo totam* Ariſtotelis *doctrinam, eam quæ nunc in libris* Ariſtoteli *inſcriptis legitur, et in publicis: priuatiſq́; Gymnaſijs ferè ubiq; traditur. Hæc inquam omnia illi percallere et credere et maxime perſuaſa habere, putant eſſe primum et generaliſsimum recte philoſophandi fundamentum. At nos contra non modo negamus hæc omnia eſſe uera, ſed inſuper etiam illud addimus: ad facienda ea omnia, quæ illi dicunt, magis damnoſas et noxias eſſe* Dialecticam *et* Metaphyſicam, *quàm utiles et neceſſarias, ut infra probaturi ſumus. Quod autem pertinet ad totam doctrinam* Ariſtotelis, *planè dicimus et affirmamus propè totum contrarium eius, quod ſcribit* Abenrhois Arabs *in præfatione ſuper libris* Phyſicorum Ariſtotelis: *ille enim eo in loco aſſerit et affirmat, in ſcriptis* Ariſtotelicis, *per annos mille et quingentos, nullum unquam errorem alicuius momenti fuiſſe inuentum, ex quo putat illum digniorem eſſe qui diuinus quàm qui humanus appelletur. Nos uero contra ex altera parte tametſi non diffitemur quamplurima ab* Ariſtotele, *et uera et præclara monumentis literarum fuiſſe prodita, ut in* Ethicis, Politicis, Oeconomicis, *in libris de* Animalibus, *in* Rhetoricis, *atq; etiam in multis rerum naturalium libris: tamen affirmamus et contendimus non multo pauciora uel falſa, uel inutilia, uel etiam ridi-*

cula ab eodem ſcripta reperiri, ut in maiori parte librorum Naturalium, ac pene in totis Dialecticis, et non paucißimis Metaphyſicis: ut quod à quibuſdam quaſi tritum iam uetuſtate prouerbium dici ſolet, id de Ariſtotele et eius ſcriptis iure optimo dici poſſe uideatur, Vbi bene nihil melius, ubi male nihil peius. Atq; ideo inter cætera, de quibus admoniturí ſumus recte philoſophari cupientes, hoc quoq; uel in primis monitum eſſe uolumus, Ariſtotelis ſcripta quidem frequenter legenda eſſe atq; uerſanda, ſed cum diligenti conſideratione atq; iudicio, ne non tam proſint legentibus, quæ uere ab illo prodita ſunt, quàm quæ idem falſa ſcripſit, temere credita atq; approbata obſint. Sed nihil eorum, quæ hucuſq; diximus, aut poſthac dicemus in toto hoc opere, credi nobis uolumus, niſi ea ualidißimis ac certißimis rationibus argumētiſq; infra probauerimus eſſe uera. Ergo his præmonitis, ut ad propoſitū noſtrum redeamus, primum generale principium ueritatis recteq; philoſophandi, ut nos putamus, eſt cognitio atq; notitia linguarum græcæ et latinæ, in quibus tradita et ſcripta ſunt: cum omnia alia fere, quæ ſunt ſcitu cognituq; dignißima: tum maxime ea, quæ ad Philoſophiæ diſciplinam pertinent, præſertim Ariſtotelicæ. His enim duabus linguis, uel prorſus ignoratis, uel non recte perceptis, nemo quiſquam hoc tempore recte philoſophari, aut de maiore ulla re iudicium ferre poteſt: nam cum pene omnes nunc et in publicis gymnaſijs, et ubiq; ſequantur Philoſophiam Ariſtotelis græcam, et eam non græco, ſed latino ſermone utentes communiter exerceant: neceſſe eſt, quicunq; has linguas uel prorſus ignoret uel certe nō bene didicerit, eundem nec ſcripta Ariſtotelis græca perfecte intelligere, nec ſi intelligeret, latinis proprijſq; uerbis recte eloqui poſſe. Atq; hanc ob cauſam ſupra in principio capitis huius addidi, hoc quidem tempore atq; in his regionibus. Nam in Græcia quondam nō ita erat opus admonitione huius principij, et aliorum quorundam ſequentium, cum omnes uulgo græce loquerentur, et Philoſophiæ ſtudia non ita eſſent corrupta. Nec eſt quod quiſquam ſperet tranſlationibus Græcorum authorum legendis, et qualicunq; ſermone latino utendo, ſe principij huius neceßitatem uitaturum: nam quod ad tranſlationes attinet, hæ ſunt partim ita fœdæ et incultæ, ut ab homine docto non ſine magna nauſea atq; faſtidio legi queant: quales ſunt uetuſtiores illæ, magis latinæ quidem et cultæ, ſed tamen tales, ut quamplurimis in locis ſententiam Ariſtotelis non plene interpretentur: ut illæ Argyropyli Byzantij, et Petri Alcyonij: Propterea quod in ſcriptis græcis plurima ſunt, quæ nequaquam ſequuntur uertentes ex græco in latinum, aut aliam quamuis linguam, ut articuli Græcorum, quibus caret ſermo latinus, et multæ aliæ uoces, quarum ſignificationes et poteſtates perfecte

tranſferri poſſe non uidentur. Quod autem dixi, non qualicunq; ſermone latino utendo, hoc ſignificare uolui, non quamuis improprio, corrupto, et barbaro, qualis eſt ille, quo uſi ſunt penè omnes Ariſtotelis Interpretes tam Latini, ut Albertus, Thomas, Scotus, quàm Arabes, ut Abenrbois, et Auicena, et alij complures, eo modo quo apud nos leguntur tranſlati: qui omnes non ſolummodo Græcam linguam prorſus ignorauerunt, ſed etiam ſua, hoc eſt, Latina et Arabica uix uidentur fuiſſe tincti. Hos enim omnes ſi quis aut perfecte Ariſtotelem intelligere, aut proprie latine loqui, aut omnino recte philoſophari potuiſſe arbitratur, is uehementer diſſentit à nobis: et quantum decipiatur, ex innumerabilibus eorum erratis, quæ in toto hoc opere detegentur, liquido apparebit. Quare principium hoc, quod ad cognitionem linguarum græcæ et latinæ pertinet, ad recte philoſopandum ante omnia nobis uidetur eſſe neceſſarium. Secundum principium ueritatis eſt, ſcientia præceptorum et documentorum, quæ in Grammaticis et Rhetoricis traduntur, ſine quibus omnis doctrina prorſus eſt indocta, et omnis eruditio inerudita. Horum enim ignoratione et inſcitia, non ſolum Dialectici et Metaphyſici, ſed etiam Philoſophi ſummi, tanquam cæci ſine duce iter facientes, quotidie et paßim turpißime offendunt, et maxima reconditißimaq; Philoſophiæ arcana profeßi, in primis et quàm leuißimis Grammaticæ et Rhetoricæ rudimentis pluſquam pueriliter labuntur: ut in toto hoc opere monſtraturi ſumus, paßim docentes et probantes Grammaticas et Rhetoricas præceptiones ac traditiones, eſſe multo ueriores Dialecticis et Metaphyſicis: et omnino ad ueritatem inueſtigandam, recteq; philoſophandum, longe utiliorem magiſq; neceſſariam Grammaticæ et Rhetoricæ cognitionem, quàm Dialecticæ et Metaphyſicæ. Cuius contrarium hactenus neſcio qua humani ingenij peruerſitate, ne dicam ſtoliditate, exiſtimatum fuit penè ab omnibus certatim approbantibus et admirantibus ea, quæ non intelligebant. Atq; ut omnes intelligant hoc quod dico, non ſine maximo argumento à me dici, et uero, ut dicitur, uerius eſſe: iam hinc profiteor me diſputaturum contra Dialecticos et Metaphyſicos, et reliquos omnes Philoſophaſtros, nullis alijs præceptis neq; loquendi, neq; diuidendi, neq; definiendi, neq; argumentandi inſtructum ac munitum, niſi ijs, quæ partim à Grammaticis et Rhetoribus didici, partim per me ipſum et probatis authoribus legendis animaduerti. Atq; his tanquam armis non ullis alijs, penè totam Dialecticam, et nõ paruam etiam Metaphyſicæ partem euerſurum. Quod ſi recte fiet, ut certe fiet, nemo poſthac, ut opinor, erit tam impudens tamq; temerarius, ut dicere audeat, uel Dialecticam eſſe artem diſcernendi uerũ à falſo, ut Dialectici nugantur, cum ipſamet

innumerabilibus pene falſitatibus referta ſit, et tamen in ſpatio annorum paulo minus duûm millium, ne unam quidem earum unquam potuerit diſcernere aut uidere: uel Metaphyſicam eſſe ſcientiam probandi principia aliarum ſcientiarum, uel negata, uel dubitata, ut Metaphyſici mentiuntur, cum ipſa principium habeat falſiſſimum, ut oſtendemus in capite de falſitate et inanitate eius, et tamen ipſum tueri ac defendere non ualeat, ut apparebit. Quomodo enim obſecro quis diſcernat aliorum falſa, qui ſua ipſius nec diſcernere nec uidere queat? et quo pacto quæſo quiſquam tueatur aliena principia, qui ad ſua ipſius tuenda non eſt idoneus? In ſumma, ut apertius intelligar, inter alia argumenta, quibus ſum oſtenſurus, principia Grammaticorum et Rhetorum longe ueriora eſſe, quàm Dialecticorum et Metaphyſicorum: atq; adeo quibus probare cogitamus Dialecticam et Metaphyſicam eſſe facultates non omnino ueras nec utiles, ſed maxima ex parte falſas et inutiles: hoc uel in primis euidentiſſimum certiſſimumq; eſſe uolumus, quod nullis alijs principijs ferè, niſi Grammaticorum et Rhetorum, principia Dialecticorum et Metaphyſicorum ſumus euerſuri. Sed ut redeam unde diſceſſi, dico et affirmo, Grammaticos et Rhetores tam græcos quàm latinos, in primiſq; M. Ciceronem, longe melius et uerius et clarius et ad communem omnium intelligentiam accommodatius quàm ullos Dialecticos aut Metaphyſicos aut Philoſophaſtros diſſeruiſſe ac præcepiſſe, primum de nomine, et uerbo, cæteriſq; ſimplicibus orationis partibus ſiue ſubſtantiam ſignificent, ſiue qualitatem, ſiue quod uis aliud accidens. Deinde de ſimplicium uocum compoſitione et conſtructione, ad propoſitionem faciendam, ſiue affirmetur aliquid ſiue negetur, ſiue generalis fiat propoſitio ſiue particularis, et de propoſitionum oppoſitionibus. Tū autem de diuidendo, de definiendo, et poſtremo de argumentis et argumentationibus omnibus quæcunq; ad diſſerendum, ſiue diſputandum, ſiue dicendum de omnibus rebus in cōtrarias partes neceſſariæ ſint, ut rectè philoſophaturis ob aliquam earum, quas dixi, rerum, nihil quicquam opus ſit Dialecticis aut Metaphyſicis præceptionibus: idq; non ſolum quia ſunt uel falſæ, uel multo minus habent perfectionis quàm Grammaticæ et Rhetoricæ, ſed etiam inſuper quia, ut ante monui, ſunt uel inutiles, uel ſuperuacuæ, uel ut ita dicam, impertinentes, quemadmodum docebimus. Sunt autem minus perfectæ et abſolutæ, quia cum in rebus quæcūq; in arte aut ſcientia traditis quatuor potiſſimum requirantur, ut ſint ueræ, ut utiles, ut neceſſariæ, et deniq; ad eam ipſam facultatem, in qua traduntur, pertinentes: in Grammaticis et Rhetoricis rebus hæc omnia reperiuntur obſeruata, ut monſtrabimus. At in Dialecticis et Metaphyſicis maxima ex parte contra. Dialectici enim et Meta-

phyſici

phyſici de ueritate ſolum uidentur eſſe ſoliciti, quippe qui dicunt Dialecticam eſſe artem diſcernendi uerum à falſo, et Metaphyſicæ finem eſſe ueritatem, cum tamen in utraq; parte nõ omnino uerum dicere, ſed in pleriſq; mendaces ac falſi eſſe reperiantur: de ueritate inquam tantummodo ſoliciti eſſe apparẽt de utilitate uero et de neceßitate et de pertinentia rerum, quas tractant, uel nullam prorſus uel peruerſam ſuſceperunt cogitationem: perinde quaſi nihil interſit rerum, quæ traduntur, eſſe non ſolum falſas, ſed etiam non inutiles, nec ſuperuacuas, nec impertinentes. Itaq; multo maxima pars rerum Dialecticarum et Metaphyſicarum uitioſæ ſunt ac reprehenſioni obnoxiæ, quia magnam partem deprehenduntur eſſe non ſolum falſæ, ſed etiam ſi non falſæ tamen inutiles, et ſi non inutiles tamen ſuperuacuæ, et ſi non ſuperuacuæ tamen impertinentes, ut conſtabit ex ſequentibus. Nec mirum cuipiam uideri debet has, quas dixi, quatuor conditiones in rebus quacunq; in arte et ſcientia traditis requiri, cum fieri poßit ut huiuſmodi res ueræ quidem ſint ſed tamen inutiles, uel quia ſunt tam faciles cognitu per ſe, et tam in communi omnium ſenſu poſitæ, ut nihil utile ſit de eis præcepta dare: uel quia ſtudioſis Philoſophiæ candidatis, potius obeſſe quàm prodeſſe uidentur: aut ſi non ſolum ueræ ſed etiam utiles exſtant, tamen aliquando etiamnum contingit eas eſſe ſuperuacuas et non neceſſarias, quia fortaßis in alia arte aut ſcientia melius et clarius traditæ fuerunt: et poſtremo ſi concedantur etiam eſſe ueræ, utiles, et neceſſariæ, tamen fieri poteſt, ut ad eam, in qua traduntur, artem aut ſcientiam non pertineant, qualia quamplurima ſunt in Dialecticis et Metaphyſicis, quæ non ad Dialecticos et Metaphyſicos ſpectant, ſed ad Grammaticos et Rhetoras, ut ex ſequentibus apparebit. Quare non ſine magna et iuſta cauſa Grammatici, et Rhetores, et alij doctißimi quiq; uiri has omnes conditiones in rebus, artium, et ſcientiarum ſuarum diligenter præſtant, Dialectici uero et Metaphyſici nequaquam: atq; ideo nos infra identidem reprehenſuri ſumus eos, ut qui libros, artes, et ſcientias ſuas magna ex parte non ſolum falſis, ſed etiam inutilibus, ſuperuacuis, et impertinentibus rebus referſerunt, eodemq; tempore etiam admonituri rectè philoſophari cupientes, ut diligenter caueant, ne quemadmodum Dialectici et Metaphyſici, ſic ipſi quoq; in rebus non ſolum falſis ſed etiam inutilibus, ſuperuacuis, et impertinentibus uerſantes, eadem qua illi reprehenſione digni reperiantur. His igitur de cauſis concludo, rectè philoſophaturis ob aliquam earum, quas dixi, rerum, non ſolum nihil opus eſſe Dialecticis aut Metaphyſicis præceptionibus ſed etiam contra, eas maxima ex parte eſſe damnoſas et noxias ijs, qui ueritatem rerum perueſtigare conantur: et ſi quid tamen in eis utile reperitur,

id totum multo melius et rectius tradi in libris Grammaticorum et Rhetorum, ut nos infra aperte ſumus oſtenſuri. Atq; ideo inter recte philoſophãdi principia hoc quoq; non in poſtremis ponendum exiſtimamus, ne mihi poſthac amplius obganiant iſti Philoſophaſtri, ut ſolent, cum reprehenduntur, quod ea quæ dicunt, aut prorſus ſunt barbara, aut non ſatis intelligibilia, aut contra communem omnium loquendi conſuetudinem: Reſpondent enim ſe non grammatice nec rhetorice dicere, ſed dialectice ſiue logice ſiue metaphyſice loqui. Perinde quaſi ueritas rerũ melius inueſtigetur, et cogitationes humanæ clarius exprimantur barbaris et inuſitatis uerbis, quàm conſuetis et latinis, et ſermone dialectico et metaphyſico, quàm grammatico et oratorio. At ego uiciſſim reſpondeo, grammatice et rhetorice dicere reuera eſſe et recte et conſuete et ad communem omnium intelligentiam accõmodate uerba facere: dialectice autem ſiue logice ſiue metaphyſice loqui, nihil aliud eſſe niſi temere et ſine ulla conſideratione ſermonem habere, uel potius uerba effutire, uel etiã, ut magis recte magiſq; proprie loquar, more picarum ac gracculorum importune auribus humanis obſtrepere ac garrire: talis enim proprie eſt ſermo atq; locutio Dialecticorum et Metaphyſicorum. De Dialecticis et Metaphyſicis loquor noſtrorum temporum, atq; etiam aliquot ſuperiorum ætatum, qui in publicis ſtudijs profeßi ſunt, et adhuc profitentur: apud quos, non qui magis uerum dicunt et magis moderate diſputant, ſed qui magis contenta uoce clamant, et magis barbare magiſq; ruſtice loquuntur, ij ſine ulla controuerſia habentur doctiores et plane meliores Dialectici ac Metaphyſici. Tantũ enim abeſt apud iſtos ut neſcire Grammaticam, et quamuis ſpurce loqui uitio detur, ut contra potius nonnulli multum de eo gloriari ac ſibi placere ſoleant: ſed de iſtorum imperitia ac peruerſa opinione iam ſatis. Tertium generale ueritatis principium eſt, multa et aßidua lectio probatißimorum quoruncunq; Authorum tam Græcorum quàm Latinorum, et intelligentia cõmunis uſus loquendi tum eorum tum etiam populi: quem penes arbitrium eſt et ius et norma loquendi, ut rectißime inquit Horatius in Arte poetica. Talibus enim monumentis continenter legendis et eiſdem recte intelligendis, nec populi ac uulgarium loquendi conſuetudine ignorata, neſcio quomodo repletur pectus et animus Lectoris ingenti quadam uerborum lectißimorum copia, rerumq; grauiſſimarum uarietate, quæ ſimul iuncta ac copulata cum præceptis Grãmaticorum et Rhetorum, et utriſq; his ſimul aßidue diſſerendo ac diſputando exercendis, tanta exoritur bene dicendi et ueritatem inueſtigandi facultas, ut aut nulla aut ſola hæc ſit recta uia perueniendi ad ueram ſapientiam ueramq; eloquentiam, atq; ut hæc omnia magis proprio uerbo exprimam, ad perfectam

Philoſophiam perfectamq; Oratoriam. Quod ſi quis forte non multis, neq; probatis ueterum ſcriptis lectitandis iiſdemq; non recte intelligendis et uulgi ſermone contemnendo, ſolis uel Grammaticæ uel Rhetoricæ uel etiam Dialecticæ præceptis innixus et confiſus, putat ſeſe recte philoſophari poſſe, is tota, ut aiunt, errat uia, nec ſcit quid petat aut quid agat: præſertimq; ſi his ipſis præceptis aßidue diſcendis, nullam præterea exercitationem meditationemq; adhibeat, ſeq; totam uitam nihil aliud agendo (ut recte inquit Aulus Gellius) tanquam apud ſireneos ſcopulos conſeneſcere patiatur. Quare et hoc principium cæteris, quæ ſupra diximus, fuit addendum, ne quemadmodũ antehac ſic etiam poſthac ſtudioſi Philoſophiæ decipiantur: exiſtimantes ſufficere ac ſatis eſſe ad recte philoſophandum, ſi Ariſtotelis et omnium illius Interpretum ſcripta diligenter lectitarint, et illorum loquendi morem accurate perdidicerint: cæteros uero Authores tam græcos quàm latinos contẽpſerint ac pro nihilo duxerint, et quid quomodoúe alij Scriptores et cõmuniter omnes loquantur, nihil curarint: perinde quaſi ad recte philoſophandum cognitio doctrinæ et modi loquendi Ariſtotelis ſola ſit utilis ac neceſſaria: Platonis uero et Iſocratis et cæterorum omnium nihil prorſus habeat nec utilitatis nec neceßitatis: ſed rurſus hoc de principio ſatis. Quartum generale principiũ ueritatis eſt libertas et uera licentia ſentiendi ac iudicandi de omnibus rebus, ut ueritas ipſa rerumq; natura poſtulat, hoc eſt, ut is, qui recte philoſophari ſtudet, ante omnia liberum ſeſe conſeruet ac ſolutum ab omni Philoſophorum Secta, nec ulla cuiuſpiam uiri, quamlibet magni, doctrinæ fama ita teneatur aſtrictus et quaſi compeditus, quin quæ ipſi pro rei ueritate probanda aut improbanda uidebuntur, ea libere et ſine ullo impedimento probare aut improbare poßit. Id quod percommode fiet, ſi in iudicando ac ſententia de maximis quibuſq; rebus ferenda argumentis et rationibus, multo plus ſemper, quàm authoritatibus et præiudicijs tribuat. Atq; etiam, ut apertius dicam quod ſentio, ſi in omni ueritatis inquiſitione, et rerum occultarum inueſtigatione, nõ tam Platonem aut Ariſtotelem aut quempiam alium antiquũ neotericumúe Scriptorem, quàm quinq; ſenſus, intelligentiam, cogitationem, memoriam, uſum, et experientiam rerum tanquam magiſtros et præceptores ſibi ſequendos proponat. Hæc enim demum ſola uera eſt et tuta philoſophandi ratio, præſertim ijs, qui iam prouectiores ſunt ætate, nec præceptore amplius indigent: nam pueris et adoleſcentulis diſcendi ſtudioſis ignoſcendum eſt, ſi nonnunquam doctoribus etiam, quamlibet falſa tradentibus, fidem adhibent, quid enim faciant? cum diſcere cupientibus et nondum iudicare ualentibus, tantum hoc ſuperſit, ut uota faciant Deumq; Opt. Max. orent, ut in bonum et doctum

incidant præceptorem. Hi enim, ut recte inquit Cicero in Academicis Quæſtionibus, primum ante tenentur aſtricti, quàm quid eſſet optimum iudicare potuerunt: deinde infirmiſſimo tempore ætatis aut obſecuti amico cuidam, aut una alicuius, quem primum audiuerint oratione capti, de rebus incognitis iudicant, et ad quancunq; ſunt diſciplinam quaſi tempeſtate delati, ad eam tanquam ad ſaxum adhæreſcunt. Sed ut redeam unde abij, hac una inquam philoſophãdi ratione, hoc eſt, libera et ſoluta, et quæ, ut inquit Horatius, Nullius addicta eſt iurare in uerba magiſtri: optime licet et ſacroſanctam ueritatem tueri, et contrariam illi falſitatem oppugnare: quod nihil aliud eſt, niſi recte philoſophari. At uero qui diuerſam philoſophandi rationem ſecuti et ſolâ authoritatis opinione adducti, antequam iudicium de ueritate et doctrina cuiuſquam facere poſſint, magnis ſeſe addicunt nominibus, et tanquam uendunt iudicandi libertatem, ſæpenumero uel inuiti uel imprudentes et ueritatis oppugnatores et falſitatis defenſores euadunt, dum quicquid ab Hæreſiarchis ſuis dicitur, ſiue id uerum ſit ſiue falſum, quo iure quaq; iniuria, uelint, nolint, defendere ac tueri coguntur. Ac tales quidem ſunt ferè omnes Addictitij iſti Philoſophaſtri; non ueri Philoſophi ſed meri imitatores ac uere ſeruum pecus, qui aſſidue in ueritatis inueſtigatione uerſantes ipſi ſibi, ne eam inuenire, et inuentam uidere poſſint, tanquam eruunt oculos, ab alienato iudicandi arbitrio, et in ſumma ceu uerueces aut iuuenci omnis iudicij ac rationis expertes ducuntur ad lanienam. Ex quo genere habemus non ſolum Ariſtotelicos et Platonicos et multos alios ueteres alienarum diſciplinarum ſectatores, qui tamen eſſent ferendi, ſed etiam, ſi dijs placet, Albertiſtas, Thomiſtas, Scotiſtas, Abenrhoiſtas, Auiceniſtas, et reliquam huiuſmodi Philoſophiæ fecem, quos nemo uere doctus, neq; docti uiri neq; Philoſophi nomine dignos arbitratur. Quamobrem etiam ſi quis alia, quæ ſupra dixi, et quæ infra dicturus ſum, principia teneret, hoc autem non ſeruaret, nunquam tamen recte poſſet philoſophari. Quintum et ultimum generale principium ueritatis, non quidem ſimplex, ut ſuperiora, ſed ex multis conſtans, eſt, ut idem recte philoſophandi ſtudioſus, in philoſophando diligentiſſime caueat atq; effugiat hæc omnia, ac primum ne à communi et conſueta omnium doctorum loquendi conſuetudine recedat, nec nimis breuiter nimiſq; obſcure loquatur aut ſcribat, ſic ut aut prorſus percipi non queat quid ſibi uelit, aut non ſine maxima auditorum uel legentium dubitatione et anxietate intelligatur. Aequalia enim ſunt nihil loqui aut ſcribere, et ea loqui uel ſcribere, quæ ut dicebat Auguſtus, mirẽtur potius homines quàm intelligant, aut tanto cum labore percipiant, ut præſtitiſſet ea nunquam nec audiuiſſe nec legiſſe, præſertim ſi ſint falſa. Qua quidem in re

cum multi alij ueteres et magni uiri, tum in primis Ariſtoteles multum peccaſſe deprehenditur, atq; adeo non immerito à quibuſdam comparatus fuit Loligini, quæ dum quæritur à piſcatoribus ut capiatur, iam iamq; admoueri manus ſentit, ſtatim atramentum illud humoris nigerrimi, quod in ſe habet congenitum, ſpargens inficit aquam, ut ab oculis mox et manibus piſcatorum elabatur. Sic enim et Ariſtoteles ijs in rebus, in quibus capi, hoc eſt, reuinci redarguiq; dubitabat, ſermonis uel breuitatem uel obliquitatem uel obſcuritatem ſpargebat, ut aciem eorum, qui ſe deprehendere uellent, eluderet: quod uitium philoſophandi maximum ab eo, qui recte philoſophari cupit, in primis eſt fugiendum. Deinde illud quoq; non in poſtremis uitandum, ne tractet quæſtiones incõſiſtentes, eas quæ à Græcis appellantur ἀσύστατα ζητήματα quales ſunt, cum apud antiquiores Philoſophos multæ, tum etiam apud Ariſtotelem non paucæ, et inter alias illa, quæ contra Parmenidem et Meliſſum diſſeritur in primo Phyſicorum, utrum omnia ſint unum nec'ne, et rurſus illa, quæ diſputatur in tertio Metaphyſicæ, utrum contingat idem ſimul eſſe et non eſſe, et aliæ huiuſmodi. Nam per Deos immortales, ſi de rebus tã claris et apertis dubitatur in ſcholis Philoſophorum, quænam apud eos poſtea erunt certa et indubitata? ſic enim nemo neq; ignem eſſe calidum, neq; glaciem eſſe frigidam, neq; niuem eſſe albam, neq; atramentum aut carbonem eſſe nigrum affirmare poterit: exurget enim aliquis Anaxagoræ illius terſtulti ſectator, qui contra dicat et affirmet, niuem eſſe nigram, et ea omnia, quæ memoraui, contrarijs qualitatibus eſſe prædita. Quamobrem quæſtiones omnes huiuſmodi abſurdæ et præter communem omnium ſenſum, merito damnantur et deridentur ab Iſocrate in principio orationis eius quã inſcripſit, ἑλένης ἐγκώμιον, et à Seneca in libro Epiſtolarum XIII Epiſtola ultima: et reuera quicunq; aliquid huius generis tanquam uerum obſtinate affirmat, is non ſerio refutandus redarguenduſq; eſt, ſed riſu ac ſibilis explodendus et eijciendus: qui uero contra tale aliquid affirmatum tanquam rem ſeriam refutat, is quoq; non minus quàm ille quem refellit, eadem planè dignus uidetur deriſione et exibilatione. Quocirca recte philoſophaturi diligenter ab iſtiuſmodi quæſtionibus inconſiſtentibus et abſurdis tanquam à maximo quodam philoſophãdi uitio abſtineãt. Præterea neq; quicquam paradoxon aut inuſitatum aut nouum in Philoſophiam introducant, nec introductum ab alio recipiant, aut approbent, niſi magna ratione ac neceſsitate adducti et coacti. Quo in genere, ut eos, qui antiquiores ſunt, omittam, Plato et Ariſtoteles grauiſsime peccauerunt: ſi quidem Plato ſine ulla utilitate ac neceſsitate introduxit cum multa alia paradoxa et abſurda, tum maxime ſuas illas Ideas uanas et inanes,

atq; ideo non immerito tot locis ab Ariſtotele refutatas et deriſas. Et Ariſtoteles ipſe, ut præceptorem ſuum aliqua ex parte imitaretur, et ne Philoſophia prorſus unquam eſſet orbata monſtris: loco Idearum, quas deſtruxerat, repoſuit nobis et in Philoſophiam inuexit τὰ καθόλου, ut ipſe appellat, ut autẽ recentiores latini uocant, uniuerſalia, quæ non ſolum minus utilia minuſq́; neceſſaria, atq; etiam minus uera ſunt, quàm Ideæ, ſed etiam multis partibus abſurdiora inanioraq́;, ut nos in ſequentibus capitibus luce clarius oſtenſuri ſumus. Vt hic interim omittam ſecundas ſubſtantias, ab eodem Ariſtotele inter uniuerſalia introductas, et ſecundas intentiones, quas neoterici neceſſitate quaſi coacti ex Ariſtotelis ſententia addiderunt, et multa alia huius farinæ, quæ omnia à nobis unà cum uniuerſalibus infra ſunt refutanda. Ab his igitur quoq; diligenter abſtinere debent qui recte philoſophari cupiunt. Tum autẽ ne ullo pacto arbitrentur Dialecticam iſtam ſiue Logicam, quæ hoc tempore in publicis gymnaſijs et ferè ubiq; traditur, ad recte uereq́; philoſophandum eſſe neceſſariam, cũ ſit partim falſa et abſurda, partim inutilis et ſuperuacua, partim etiam ſubdititia et adulterina, et propterea ex omni artium et ſcientiarum numero eijcienda, ut ex ijs, quæ infra probaturi ſumus apertiſſime cõſtabit. Deniq; uero ne pro certo habeant iſtos libros, qui hodie pro Ariſtotelicis circunferuntur ac leguntur, præſertim eos qui ſunt de Dialectica, atq; etiam magna ex parte de Philoſophia, uere legitimos et germanos eſſe Ariſtotelis, et uere ita, ut nunc extant, ab Ariſtotele illo Alexandri Magni Præceptore fuiſſe compoſitos. Qua quidem in re credenda ferè omnes quicunq; ab hinc annos mille et amplius philoſophati ſunt, et qui hodie etiam philoſophantur turpiſſime fuerunt decepti, ut in extrema huius operis parte ratione et authoritate probabitur: quam probationem idcirco in ultimum huius libri locum reijciendam putauimus, ut cum antea probatum fuerit Dialecticam, ita ut dixi, maxima ex parte eſſe falſam, inutilem, et uanam, tum facilius credatur libros eos, qui tam mendacem tamq́; abſurdam doctrinam continent, ab Ariſtotele illo tantopere laudato nunquam fuiſſe editos: et propter hanc cauſam aut non attingendos prorſus aut certe maximo cum iudicio et conſideratione legendos, ut ex ijs, quæ infra dicenda ſunt, palã fiet. Atq; hæc in ſumma ferè ſunt, ut nos arbitramur, generalia principia ueritatis inueſtigandæ recteq́; philoſophandi, nec ulla præterea alia inueniuntur, quæ quidem his meliora potioraq́; ſint: nam ingenium, memoriam, ſtudium, induſtriam, et cætera ad bene diſcendum neceſſaria prætermitto, cum ſint ferè aut naturalia, aut Aduerſarijs etiam noſtris cõmunia nobiſcum, ſine quibus nihil egregium aut magna laude dignum fieri poteſt. At ex his quinq; noſtris, quæ ſupra

memorauimus, ueritatis principijs, et ex pluribus mẽbris quibus poſtremum
illud conſtat, quoniam Pſeudophiloſophi aut unum aut plura aut etiam omnia
uel ignorauerunt uel contempſerunt uel certe non animaduerterunt, hinc fa-
ctum eſt, ut in quã plurimos et quã fœdiſsimos ceciderint errores. Namq; ut
uetuſtiores illos omittam Plato et Ariſtoteles, ut ſupra dixi, contra multa,
Interpretes uero Græci contra plura, ſed Latini atq; Arabes Ariſtotelis ſe-
ctatores penè omnes contra omnia fecerunt. Quo euenit ut nunc quidem lõge
plures et libros et præceptores de Philoſophia habeamus quàm unquã antea,
ſed quanto plus et librorum et præceptorum exortum eſt ac creuit, tanto mi-
nus ueritatis ſynceræq; Philoſophiæ in eis continetur, ut iam nihil opus eſſe
uideatur ullis nouis Scriptoribus, qui augeant et amplificent Philoſophiã, ſed
qui nimium auctam et amplificatam contrahant ac repurgent, hoc eſt, qui re-
iectis et exploſis omnibus falſis ſola relinquant uera et utilia. Quod nos fa-
cere in toto hoc opere atq; etiam ſi quid alicubi deeſſe uidebitur, pro uirili no-
ſtra addere cogitamus: ac de principijs noſtris generaliter et ſummatim ſatis.

Item in ſumma quænam ſint principia generalia Pſeudophiloſophorum, et peruerſe philoſophandi.

CAPVT SECVNDVM.

PRINCIPIA autem generalia Pſeudophiloſophorum, et
peruerſe philoſophandi in ſumma ſunt, aut non ſcripta ſed
in ſolis hominum mentibus opinionibuſq; infixa, aut ſcri-
pta et monumentis literarum prodita. Non ſcripta ſunt
hæc, primum literas græcas et latinas politiores aut nihil
aut parum admodum ad recte philoſophandum eſſe neceſſa-
rias. Deinde ſolis Dialecticæ et Metaphyſicæ documentis poſſe unumquem-
libet uel optime philoſophari, ſine ulla Grammatica aut Rhetorica, ſaltem
exquiſitiore, adeo ut liceat etiam barbariſmis interdum et ſolœciſmis in phi-
loſophando uti. Ad hæc nõ opus eſſe ulla multa lectione probatorum Autho-
rum ueterum, neq; Græcorum neq; Latinorum, præterquam Dialecticorum
et Philoſophorum, atq; horum non omnium, ſed tantummodo Ariſtotelis, et
eorum qui doctrinã illius ſecuti ſunt et Peripatetici appellati. Et præterea ad
eos percipiendos ſatis eſſe, ſi intelligatur eorũ ſcribendi et loquendi mos etiam
ſi quamlibet à communi omnium conſuetudine abhorreat, et ſibi ſolis pateat,
cæteris uero omnibus tam doctis quàm indoctis prorſus ſit incognitus. Tum

ante omnia addicere ſeſe Ariſtoteli, et tanquam iurare in uerba illius; ſic ut etiam ſi diceret, hominem eſſe aſinum, et bouem eſſe locutum, tamen ei neceſſario credatur, et planè quemadmodum Pythagoreis in more fuiſſe fertur, cũ aliquid probare uellent, ut hoc tantummodo dicerent, ἀυτὸς ἔφα, hoc eſt, Ipſe dixit: ſic iſti quoq; cum aliquid probaturi ſunt, tantum ita occinunt, Ariſtoteles dixit, et iſtiuſmodi probationi maiorem habent fidem et honorem, quàm omnibus rationibus et argumentis. Tum præterea alicubi quālibet obſcuro et breui ſermone uti, etiam ſi ad eum intelligendum opus eſſet Oedipo, aut Delio aliquo natatore, et neq; ab ipſiſmet qui proferunt, intelligeretur. Nec non identidem proponere et tractare quæſtiones quãuis incõſiſtentes, et minime dubias, modo detur occaſio atq; anſa aliqua nugandi nec garriẽdi unquam reperiatur modus. Similiterq; ſine ulla utilitate aut neceſſitate introducere paradoxa et mera monſtra in Philoſophiam: neq; ſolum hoc ſed etiam ſine ulla cõſideratione introducta ab alijs temere recipere et approbare, et deniq; ſic arbitrari ſine iſta Dialectica, quæ nunc in uſu eſt, neminem unquã recte philoſophari poſſe, et hos libros, qui nunc pro Ariſtotelicis leguntur, perinde ac ſi nihil dubitationis haberent, uere et ſine ulla controuerſia eſſe Ariſtotelicos. Hæc inquam et penè omnia contraria ijs, quæ nos ſupra diximus, ſunt generalia principia Pſeudophiloſophorũ nõ ſcripta, ſed in mentibus hominum ita infixa, ut nunquam auelli poſſe uideantur: eadem uero ſcripta et literis conſignata, ut ipſimet fatentur, ſunt quæcunq; tradita reperiuntur, partim in Iſagoge Porphyrij de genere, ſpecie, differentia, proprio, et accidente, et omnino de ijs, quæ tum uniuerſalia tũ prædicabilia à iunioribus latinis, à græcis autem appellantur πέντε φωναὶ: partim in libris quos uocant Antepraedicamentorum, prædicamentorũ, poſtprædicamentorum, de æquiuocis, de uniuocis, de ijs, quæ dicuntur et quæ ſunt, de ſubſtantia, de quantitate, de qualitate, de relatione, et de ijs, quæ ſequuntur: partim in libro, qui Περὶ ἑρμηνείας inſcribitur, de nomine, uerbo, oratione, et propoſitione, ut ipſi dicunt, affirmatiua, negatiua, particulari, uniuerſali, deq; omnibus propoſitionum oppoſitionibus: partim in libris Priorum et Poſteriorum Analiticorum, de omni ſyllogiſmo ſimpliciter, et de ſyllogiſmo demonſtratiuo: partim in libris Topicorum et Elenchorum, de inuentione argumentorũ probabilium et ſophyſticorum: partim deniq; in quamplurimis recentiorum opuſculis de ſuppoſitionibus, de appellationibus, de ampliationibus, de probationibus terminorum, de ſecundis intentionibus, et de alijs huiuſmodi babaris et ſtultis nugis, quæ omnia communi nomine appellantur Parua Logicalia, hoc eſt, fons et origo innumerabiliũ errorũ, et deprauatio cõſpurcatioq; omnium

bonarum

bonorum literarum. Quibus omnibus, quaſi corrolarium quoddam magnum accedunt omnia, quæcunq; ſcripta ſunt in XIIII libris τῶν μετὰ τὰ φυσικά, hoc eſt, Metaphyſicæ ſiue Metaphyſicorum, ut iuniores latini uocant. Atq; hæc quoq; in ſumma ſunt præclara illa Pſeudophilpſophorum principia generalia, tam ſcripta quàm non ſcripta, quæ neglectis literis grecis et latinis politioribus, contempta Grammatica et Rhetorica, ſpreto communi omnium recte loquentium uſu, ſubiugata et quaſi uendita iudicandi libertate, ipſi ſibi ad philoſophandum tanquam fundamenta firmiſſima conſtituerunt: et quæ ſi quis forte inficiari aut falſa eſſe dicere audeat, ſtatim contra illum tanquam ingens ſcelus admittentem et quaſi negantem Euangelium nullo pacto diſputandum eſſe clamitant. Sed nos ut ſpero, Dijs bene iuuantibus et fauentibus, luce clarius oſtendemus contra iſta principia non ſolum dici ac diſputari poſſe, ſed etiam ea maxima ex parte eſſe ita falſa atq; mendacia, ut nihil magis falſum magiſq; mēdax cogitari queat: ut maxima admiratione uel ingenti potius ſtupore dignum ſit, qui unquam fieri potuit, in tam longo temporis ſpatio, et in tanta doctorum hominum multitudine, ut à nemine adhuc, quod ſciam, nec animaduerſa fuerint nec refutata. Nā Laurentius Valla, et aliquot alij, qui non pauca aduerſus Dialecticos et cæteros Philoſophaſtros præclare ſcripſerunt, ferè tantū ex ſummis Dialecticæ, ut ita dicam, ramis, frondes quaſdam et ſurculos decuſſere, et ei quidem non parum attulere damni ac detrimenti, ſed nihil uel parum profecerunt: propterea quod ſtipitem ac radices ipſas reliquerunt intactas et illæſas, nempe ſecundas ſubſtantias, ſecundas intentiones, monſtroſa illa genera, prodigioſas illas ſpecies, præterea uniuoca, æquiuoca, analoga, et denique ipſa uniuerſalia, prædicabilia, prædicamenta, ut uocant, hoc eſt, non acuta et ſapientia Philoſophorum inuenta, ut uulgo putantur, ſed mera figmenta et pluſquam fatua delirantium nugamenta. Hæc inquam illi tanquam totius Dialecticæ arboris radices unà cum trunco ipſo, uel prorſus non attigerunt, uel certe quàm leuiſſime læſerunt: itaq; poſtea multo plura ſuppullularunt, quàm ante fuerant, decuſſa. Quod idem ne nobis quoq; accidat, diligenter cauentes, non à frondibus, ut illi, neq; à ſurculis, ſed à trunco atq; adeo à radicibus ipſis demolitionem Dialecticæ et Metaphyſicæ aggrediemur, atq; ita ſubruemus principia utriuſq;: deinde etiam ſi uita ſuppeditabit, reliqua deijciemus ac proſternemus, ut nunquam poſtea repullulaſcere, aut renaſci queant. Sed in hac tanta, tamq; noua et inaudita re probanda, Lectores etiam atq; etiam oratos uolumus, ut non ante quicquam iudicent, neq; pro nobis neq; contra nos, quàm et noſtras et Aduerſariorum rationes penitus perdidicerint, totumq; librum diligentiſſime perlegerint.

Non enim ignoro qualem et quantam rem ſim aggreſſurus, hoc eſt, quam obſcuram ad intelligendum, quam intricatam ad explicandū, quam corruptam ad emendandum, quam fœdatam ad expurgandum, et deniq; quam difficilem et arduam ad perſuadendum. Idq; non tam propter rei ipſius naturam, quãuis monſtroſiſsimam, quàm propter iudicia hominum ex Dialecticarum et Metaphyſicarum rerum aſsidua tractatione peruerſiſsima et corruptiſsima. Quare nobis uehementer opus eſt Lectoribus non tam pertinaciter contendendi, et Ariſtotelis defendendi, quàm patienter intelligendi, et ueritatis cognoſcendæ, amatoribus. Quales omnes, qui noſtra hæc lecturi ſunt, ut eſſe uelint, rurſus etiam atq; etiam oramus.

De generali omnium nominum diuiſione in ſubſtantiua, adiectiua, propria et appellatiua: deq; eorum proprietatibus et differentijs, nunquam ſatis uſq; in hunc diem ab ullo traditis aut cognitis, contra Pſeudophiloſophos. Caput Tertium.

SIC igitur et noſtris et Aduerſariorum principijs generalibus ſummatim expoſitis, nunc uenio ad exponendū rurſus utraq; particulatim, et ad noſtra cõfirmanda illaq; Aduerſariorum refutanda, quemadmodum ante ſecundo loco propoſitū fuit. Quod ut commodius ordinatiuſq; fiat, primum in hoc capite et duobus ſequentibus diſſeram de nominibus rerum, quæ mihi uidentur ad recte philoſophandum in primis cognitu eſſe neceſſaria. Deinde in omnibus alijs huius ſecundæ partis capitibus, idem faciam de rebus ipſis: ſic ut neq; in his neq; in illis, quantum in nobis erit, ullum recte philoſophandi principium non uere ac fideliter traditū relinquatur. Nam uehementer mirum eſt, ac prorſus incredibile, quantum in utriſq;, hoc eſt, tam in rebus quàm in nominibus non ſolum à Dialecticis, ſed etiam à Metaphyſicis et cæteris Pſeudophiloſophis ſemper uſq; in hunc diem fuerit erratum. Quo magis mihi laborandum eſt, nõ ſolum ut doceam ea, quæ putem eſſe uera et utilia, et omnibus recte philoſophari cupientibus neceſſaria, ſed etiam ut ea, quæ ab alijs falſò tradita et ſine ulla neceſsitate prorſuſq; inutiliter in Philoſophiam introducta fuerant, redarguã ac refellam. Nam quẽadmodum

non ſatis eſt ſerere triticum cæteraq; frumenta, niſi ea aßidue cures à malis et nocentibus herbis diligenter expurganda, et niſi aues ab eis cæteraq; animalia noxia continenter arceas ac propellas: ſic nõ ſufficit docere et quaſi ſeminare ueritatem, niſi falſitatem quaſi peßimam quandam herbam et ueritati inimicißimam, quotidie ſuborientẽ, iugiter euellas atq; extirpes, et niſi barbaros Philoſophaſtros tanquam harpyias quaſdam phineias nunquam deſinẽtes fœdare ac conſpurcare ſacroſanctam Philoſophiæ doctrinam, indeſinenter eijcias atq; extrudas. Quod nos, ut ſpero, tanquam nõ omnino imperiti neq; indiligentes agri philoſophici cultores, ſedulo ubiq; ſumus facturi, et omnibus oſtenſuri, non recte philoſophatos eſſe eos, qui tot ac tanta tamq; manifeſta errata ſuperiorum, uel propter ignorantiã ingenijq; tarditatem nõ animaduerterunt nec uiderunt, uel animaduerſa quidem et uiſa, tamen propter ineptam quandam reuerentiam et ſtultam timiditatem, uel noluerunt uel certe non auſi ſunt reprehendere. Atq; ita dum modeſti et reuerentes uideri uoluerunt, uaniſq; quorundam nominibus pepercerunt, ſacroſanctam et diuinam prodiderunt ueritatem: quam ego ſemper ante omnia colendam omnibuſq; quamlibet magnis nominibus anteponendam putaui, iuxta illud uulgatum Ariſtotelis quaſi prouerbium: Amicus Plato, magis amica ueritas. Sed iam quod uerbis tam audacter pollicemur, id re ipſa præſtare incipiamus, à generali omnium rerum diuiſione ſumentes exordium, et ab hoc rurſus quaſi fundamẽto, ad omnium nominum diuiſionem explicationemq; redeuntes, hoc modo: Quoniam nomina rerum ſignificandarũ cauſa fuerunt inuenta, nam ſi res nõ eſſent, ne nomina quidem rerum erant futura, idcirco rationi conſentaneum fuit, primum ut quot rerum ſignificandarũ, totidem etiam nominum ſignificãtium genera inuenirentur: deinde cum rerum maxime propriũ ſit eſſe et exiſtere, nominum autem dici ac ſignificare, ut ſimiliter quot res ipſæ eſſendi et exiſtendi, totidem quoq; nomina rerum dicendi et ſignificandi haberẽt modos. Rerum autem prima genera et primi rerum eſſendi modi, ut nos putamus, in ſumma quatuor ſunt, nam omnia quæcunq; exiſtunt in tota rerũ natura et in hac immenſa mundi uniuerſitate, prima diuiſione ſunt aut ſubſtantiæ aut qualitates, et rurſus omnes tam ſubſtantiæ quàm qualitates, aut ſingularia ſunt aut multitudines ſingularium. Subſtantiæ ſunt, ut Socrates, homo, animal, lignum, lapis, metallum, aqua, et terra et reliquæ ſubſtantiæ, quarum proprius eſſendi modus eſt, ut naturaliter per ſe ſtent, et in alio non exiſtant. Qualitates ut dulcedo, amarities, magnitudo, paruitas, dominus, ſeruus, calefactio, refrigeratio et cæteræ qualitates tam ſubſtantiales quàm accidentales, in quibus eſt etiam quantitas, ut infra probaturi ſumus in capite de qualitate, ubi etiam

oſtendemus, quæ à recentioribus Dialecticis appellantur accidentia, ea omnia à ueteribus Latinis dici et uocari qualitates. Harũ uero proprius eſſendi modus eſt planè contrarius ſuperiori, hoc eſt, ut ſemper in alio exiſtant, nempe in ſubſtantia tanquam in ſubiecto, et nunquam per ſe ſtent. Singularia, ut in hominibus Demoſthenes et Pericles, in urbibus, Parma et Placentia, in fluminibus, Padus et Rhenus, in montibus, Oſſa et Pindus et aliæ huiuſmodi res ſingulares, quæ et ipſæ hunc habent proprium eſſendi modum, ut ſint unæ et ſolæ per ſe ſeparatim ab alijs, nõ multæ et plures ſimul acceptæ. Multitudines ſingulariũ, ut populus, exercitus, gens, pars, multitudo, genus, ſpecies et omnino ea omnia, quæ uocãtur tota diſcreta, in quorũ numero uel in primis ſunt genera et ſpecies, ut probaturi ſumus infra partim in hoc, partim in proximo ſequenti capite, cũ de rebus loqui cœperimus, et generalem illam rerum diuiſionem à Pſeudophiloſophis factam planè falſam et mendacem eſſe demonſtrabimus. Modus autem eſſendi proprius huius generis rerũ eſt, ut ſint non unæ et ſolæ per ſe ac ſeparatim captæ, ut illæ ſuperiores, ſed multæ ac plures ſimul ac ſemel quaſi in unũ gregem comprehenſæ. Ac nos quidem in ſumma ſtatuimus tot numero, hoc eſt, quatuor eſſe prima rerum genera, nec plura nec pauciora, nẽpe ſubſtantias, qualitates, ſingularia et multitudines ſingulariũ, et totidem proprios eſſendi rerũ modos, nec plures nec pauciores, hoc eſt, per ſe ſtare, in alio exiſtare, unum et ſolum eſſe, ex multis unis ſoliſq́; conſtare: ut ſi afferatur aut genus aliquod rerum, quod non ſit unum horum, aut aliquis eſſendi modus, qui non ad aliquem eorum, quos dixi, referatur, id genus et is modus in uera rerum natura prorſus nõ exiſtat, ſed omnino falſum commentitiumq́; ſit, ut ex ijs, quæ infra dicturi ſumus apertiſſimum fiet. Ad ſignificandum igitur hæc quatuor rerum genera atq; hos quatuor eſſendi modos, ab Authoribus linguarum, ſiue à Grammaticis excogitata et inuenta fuerunt quatuor itidem nominum genera, et quatuor eorum ſignificandi modi, ut unicuiq; rerum generi, et ſuo ac proprio eſſendi modo reſponderet unum genus nominum, et unus ſignificandi modus. Genera nominũ hæc ſunt, ſubſtantiua, adiectiua, propria et appellatiua: ſignificandi autem eorum modi hi, ſubſtantiue ſiue per modum per ſe ſtantis, adiectiue ſiue per modum in alio exiſtentis, proprie ſiue per modum eſſendi unius ac ſolius per ſe, appellatiue præſertim collectiue ſiue per modum eſſendi multorum ac plurium ſimul. Habent enim nomina ſignificationes rerum et modos ſignificandi earum hoc pacto inter ſe diuiſos et diſtinctos, ut ſubſtantiua ſemper ſignificent res tanquã per ſe ſtantes ſiue per modum per ſe ſtantis, adiectiua res tanquam in alio exiſtentes ſiue per modum in alio exiſtentis, propria res tanquam unas et ſolas per ſe, ſiue

per modum unius et ſolius ſeparatim ab alijs, appellatiua præſertim collectiua res tanquam plures multáſq; ſimul et coniunctim cum alijs, ſiue per modum plurium multarumq; ſimul cum alijs coniunctarum. V*t in ſumma, quemadmodum ſupra dixi, eſſe tantũ quatuor rerum genera et quatuor earum eſſendi modos, ſic etiam reperiantur ac ſint tantum quatuor nominum genera, nec plura nec pauciora, et tantum quatuor nominum ſignificandi modi, nõ plures nec pauciores.* Q*uod uſq; adeo uerum eſt, ut ſi quis forte aliud quodpiam nominum genus, aut alium quendam ſignificandi modum, præter ea et eos, quos dixi, id genus et is modus planè falſa ſint et commentitia.* S*ed ut hæc omnia nominum genera et eorum ſignificandi modi melius ac clarius intelligi poßint ab ijs, qui rectè philoſophari cupiunt, de eis nunc ſingulis quambreuißime et quam clarißime potero, dicam: et explanabo ea, quæ mihi ad rectè philoſophandum in primis cognitu uidentur eſſe neceſſaria, et quæ ſi ignorentur pro certo arbitror fieri non poſſe ut quiſquam unquam uere philoſophari, et rectè ueritatem inueſtigare queat.* E*orum enim ignoratione in ſuperioribus temporibus factum eſt, ut multa turpißimorum fœdißimorumq; erratorum millia in* P*hiloſophiam fuerint introducta, recepta, et approbata.* Q*uo circa ſtatui hæc eadem omnia mihi diligentißime explicanda, et explicationis huius initium ſumendum à nominibus proprijs, tanquam à facilioribus, et in quibus uel nihil uel parum admodum fuit erratum.*

De nominibus proprijs et appellatiuis tam collectiuis quàm ſimplicibus et non collectiuis, ac de eorum proprietatibus et differentijs: contra Philoſophaſtros. Caput Quartum.

NOMINA *igitur propria ſiue, ut* D*ialectici uocant, indiuidua ſunt ea, quæ tam in plurali quàm in ſingulari numero, ſemper ſignificant unum et ſolum per ſe; nunquam multa et plura ſimul: ut in nominibus hominum nomen* Demoſthenis *et* Periclis, *in nominibus urbium nomen* Parmæ *et* Placentiæ, *in nominibus fluuiorum nomen* Padi *et* Rheni, *in nominibus montium nomen* Oſſæ *et* Pindi, *et reliqua huiuſmodi innumerabilia.* E*xemplum autem modi ſignificandi horũ in ſingulari numero ſit hoc, ut ſi ita dicam,* Ne ſemper Curium et Licinium loquar: *in plurali numero hoc, ut ſi hanc eandem ſententiam ita proferam,*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ut Cicero in Paradoxis, Ne ſemper Curios et Licinios loquar. Quo in loco Cicero licet plurali numero uſus ſit, tamen non plures Curios nec plures Licinios, ſed unum tantummodo Curium et unum Licinium uoluit ſignificare. Qui loquendi et ſignificandi modus, ab illo ſuperiore nihil differt, niſi quod ille proprius eſt et naturalis, hic uero figuratus et improprius. Pluralis enim numerus pro ſingulari à Scriptoribus atq; etiam à uulgo ſæpenumero uſurpatur, uel ornatus gratia uel metri cauſa uel ad ſignificandam aliquam latentem animi affectionem. Sed de nominibus proprijs hactenus, nam Dialectici et Metaphyſici ipſi quoq; fatentur nomina propria ſiue indiuidua unius et ſolius tantum habere ſignificationem ſemper, plurium autem et multorum nunquã: Itaq; hac in parte uel nihil uel parum admodum à nobis diſcrepant. At in ea, quæ ſequitur de nominibus appellatiuis mirum quàm in alia omnia eant, hoc eſt, quam à ueritate longe abeant, et toto, ut dicitur, errent cælo. Quare nunc et pluribus uerbis et diligentia maiore dicam de nominibus appellatiuis, quæ cum ſint nominibus proprijs magna ex parte contraria, non immerito illis ſubijcientur, ut unum quaſi contrarium alteri comparatum melius diſcerni et internoſci queat, atq; etiam ut facilius percipiãtur ea, quæ poſtea de nominibus ſubſtantiuis et adiectiuis dicturi ſumus. Ergo nomina appellatiua ſiue communia, ut quidam uocant, non ſunt unius generis omnia, ſed duplicia: horum enim alia dicuntur à Grammaticis collectiua ſiue comprehenſiua, alia uero quoniam ab alijs, quod ſciam, nomen peculiare non habent, à nobis nuncupentur, appellatiua ſimplicia ſiue non collectiua: ac prius de collectiuis dicamus. Nomina appellatiua collectiua ſiue comprehenſiua ſunt, ut nomen populi, nomen exercitus, nomen gentis, nomen partis, nomen multitudinis, nomen generis, nomen ſpeciei, et alia huiuſmodi innumera proprie accepta. ex nominibus autem appellatiuis ſimplicibus, de quibus poſtea dicemus, nomen hominis, nomen animalis, nomen arboris, nomen herbæ et cætera eiuſdem modi, non proprie, ut illa ſuperiora, ſed figurate ſumpta, ut dicemus. Quæ omnia contra atq; propria peculiarem hunc habent ſignificandi modum, ut tam in ſingulari numero quàm in plurali ſemper plura ſignificent, atq; ideo ſingulares eorum numeri cum uerbis uel participijs uel nominibus adiectiuis pluralibus recte conſtruantur, ut exempli gratia, nomen populi, apud Ouidium in ſecundo Amorum. Nos tua ſentimus populus tibi deditus arma. Et nomen gentis apud Liuiũ inter principia primi libri primæ Decadis. Gens uniuerſa Veneti appellati. Et nomen partis apud Virgiliũ in primo Aeneidos Pars in fruſta ſecant. Et nomen multitudinis apud Homerum in ſecundo Iliados. ὣς φάσαν ἡ πληθύς. Sic dixerunt multitudo.

Sed hæc ſatis per ſe manifeſta ſunt, cum huiuſmodi exemplorum pleni ſunt omnes libri tam Græci quàm Latini, atq; ideo longiori eorum enumeratione ſuperſedendum putauimus. Illud uero non ita notum omnibus, quod dixi, nomina generis et ſpeciei proprie, et nomina hominis et animalis aliaq; ſimilia appellatiua ſimplicia figurate, eſſe collectiua, cum tamen non minus collectiua ſint quàm nomen populi, exercitus, gentis, partis, et multitudinis: et res ea quæcunq; eſt genus uel ſpecies proprie, homo uel animal figurate, non minus ex multis ſingularibus atq; indiuiduis compoſita ſit, quàm populus, exercitus, gens, pars et multitudo. Quorum utrunq; ſine ulla dubitatione ita eſſe, ut dico, quod ad nomen generis et rem ipſam, quæ eſt genus, attinet: primum demonſtrat Seneca in Tragedia Oedipo, ita dicens.

Quicquid patimur mortale genus.

Et Ouidius in tertio de Arte amandi, hoc modo ſcribens.

Ite per exemplum genus ô mortale Dearum,
Gaudia nec cupidis ueſtra negate uiris.

Nam cum ille dicat, mortale genus patimur, hic autem in primo uerſu ſcribat, ô genus mortale ite, et in ſecundo ſubiungat, nec negate: citra omnem dubitationem oſtendunt nomen generis eſſe collectiuum, et eam rem, quæ eſt genus æque ex multis compoſitam eſſe, ſicut populum et exercitum. Quod ni ita eſſet, Poetæ illi nomen ſingulare cum uerbis pluralibus non recte coniunxiſſent, et in turpem incidiſſent ſolœciſmum. Nec minus aperte idem quoq; cõfirmat Virgilius in tertio Aeneidos, ita inquiens.

At genus è ſyluis Cyclopum et montibus altis,
Excitum ruit ad portus, et littora complent.

Quo in loco doctiſſimus Poeta cũ dixiſſet, genus Cyclopum, primo ſubiunxit uerbum ruit, ſingularis numeri, deinde quaſi dedita opera ſignificare uolens genus eſſe nomen collectiuum, et rem eam, quæ eſt genus, ex multis conſtare, in fine addidit uerbum, complent, pluralis numeri, quod per figuram eã, quã Græci ſyntheſin, Latini intellectionem uocant, non ad uocem generis, ſed ad rem eam, quæ uoce ſignificatur, hoc eſt, ad multitudinẽ Cyclopum refertur. Omitto hic multa alia exempla, quibus hoc idem probatur, quia rurſus infra ſunt proferenda. Quod dixi de nomine generis et de re, quæ eſt genus, idem quoq; dictum intelligi uolo de nomine ſpeciei, et de ea re, quæ hoc eodem nomine ſignificatur. Nam ſi nomen generis collectiuum eſt, ut certe eſt, ſpeciei quoq; nomen collectiuum non eſſe non poteſt, cum nomen ſpeciei æque multa ſignificet, ſicut nomen generis, et res ea, quæ eſt ſpecies, ita ex multis compoſita ſit, ſicut res, quæ eſt genus: de ſpecie loquor diuiſibili et ſubalterna,

*ut uocant, non de ſpecie indiuidua et ſpecialiſsima: nam infra in capite de
ſpecie duas eius formas, unam diuiſibilem et ex multis indiuiduis conſtantem,
alteram indiuiſibilem et ſpecialiſsimam ſumus oſtenſuri. Nomina autem ani-
malis et hominis et reliqua appellatiua non collectiua ſed ſimplicia, quomodo
ipſa quoq; figurate ſumpta collectiua ſint, et in ſingulari numero multa signi-
ficent, et ſimiliter quo pacto res, quæ illis figurate acceptis ſignificantur, nõ
ſint unæ et indiuiduæ, ſed multæ et plures ſimul comprehenſæ, poſtea docebi-
mus, cum de nominibus appellatiuis ſimplicibus loquemur, et dicemus quomo-
do ea tũ proprie tum figurate ſumpta in oratione ponantur. Ex quo apparebit
hæc quoq; nomina figurate ſumpta, ſæpenumero eſſe collectiua, et inter col-
lectiua uere eſſe numeranda, ſic ut res ab eis ſignificatæ ex multis ſingulari-
bus ſicut cæteræ multitudines conſtent. Nunc ita probatum ſit nomina gene-
ris et ſpeciei uere eſſe collectiua, et eas res, quæ ſunt genera et ſpecies, eſſe
tota quædam diſcreta ex multis indiuiduis ſingularibuſq; cõpoſita, quale eſt
genus animalium, ſpecies hominum, et cætera huiuſmodi genera et ſpecies
diuiſibiles rerum non modo ciuilium et aliarum omnium, de quibus Oratores
cæteriq; Scriptores loquuntur, ſed etiam naturalium, mathematicarum, et
ſupernaturalium, quas Dialectici et Metaphyſici tanquam proprias et ſu as
ſibi uendicant, quanquam falſò, ut infra oſtendemus in capite de materia ar-
tium et ſcientiarum. Atq; ut apertius expromam, quod ſentio, meq; omnes
clare poſsint intelligere, cum dico genus animalium, et ſpecies hominum, ita
intelligi uolo, ut ſignificem non animal illud uniuerſale, neq; hominem illum
uniuerſalem, quem Dialectici et Philoſophaſtri pluſquã inaniter et ſtulte ſibi
confingunt, ſed omnia ſingularia animalia et omnes ſingulares homines, ſiue
multitudinem omnium ſingularium animalium et multitudinem omnium ſin-
gularium hominum, quæ et qui ſunt in mundo. Talia enim ſunt, ut nos arbi-
tramur, uera genera et uera ſpecies, hoc eſt, uera ſingularia ſeu ueræ multi-
tudines ſingularium, cum ablatis ſingularibus omnibus generum et ſpecie-
rum, ſiue uniuerſis multitudinibus eorum, non minus nihil omnino remaneat
ex generibus et ſpeciebus, ſed omnia prorſus intereant, quàm ex populo et
exercitu ſublatis omnibus indiuiduis popularibus et omnibus indiuiduis mili-
tibus, ſiue uniuerſis multitudinibus populi et exercitus. In ſumma ſic cõclu
do et pro certo affirmo, in omnibus et per omnia, quod ad unum uel plura ſi-
gnificanda pertinet, ſimillima eſſe genera et ſpecies, populos et exercitus, et
alia huiuſmodi tota diſcreta, ſiue in re ipſa extra omnem cogitationem et mẽ-
tem, ſiue in cogitatione et mente noſtra accipiantur, hoc eſt, eodem modo et
eſſe et intelligi omnia. Quod tum etiam multo melius et clarius apparebit
eſſe uerum,*

eſſe uerum, cum ea, quæ à Pſeudophiloſophis appellantur uniuerſalia funditus erunt à nobis euerſa et ſublata: id quod faciemus infra in ſexto et ſeptimo capite. Et ſi forte Philoſophaſtri iſti, ut ſunt importune et inepte obſtinati perſeuerabunt affirmare, genera et ſpecies præter tota diſcreta et ſua ſingularia eſſe aliquid in rerum natura, et ponere illud ſuum uniuerſale ſiue naturam uniuerſalem, nos quoq; eadem ratione pergemus aſſeuerare præter ſingulares populares et ſingulares milites, populum et exercitum eſſe aliquid, et quemadmodum illi ponunt animal uniuerſale et hominem uniuerſalem, ſic nos introducemus populum uniuerſalem et exercitum uniuerſalem: nec ulla probabili ratione unquam illi poſitionem ſuam tueri poterunt, quin nos quoq; eadem, uel alia ſimili, introductionem noſtram defendamus. Atq; ita qua ratione erit homo uniuerſalis et animal uniuerſale, eadem quoq; exiſtet et populus uniuerſalis et exercitus uniuerſalis. Sed tandem ratione ſubducta et ueritate diligenter inueſtigata, res eo deducetur, ut appareat non minus ſtultũ ac temerariũ eſſe, ponere hominem uniuerſalem et animal uniuerſale, quàm introducere populũ uniuerſalem et exercitũ uniuerſalem. Vtrunq; enim æque abſurdum eſt, et æque in rerum natura eſſe non poteſt, ut infra multo clarius apparebit, cum deſtruxerimus uniuerſalia, et cum probauerimus ea non eſſe neceſſaria, nec propter artes ſcientiaſq; tradendas, nec propter ſyllogiſmos ceteraſq; argumentationes formandas, nec propter prædicationes ſuperiorũ de inferioribus faciendas; id quod fiet in proximis ſequentibus capitibus. Nec mihi quiſquam hic reſpondeat, hæc eſſe inter ſe diuerſa, eo quod genus et ſpecies de ſuis inferioribus dicatur in recto caſu, ut Socrates eſt homo, et homo eſt animal, populus autem et exercitus nequaquã, cum nõ uere liceat dicere, unum ciuem eſſe populum Athenienſium, nec unum militem eſſe exercitum Romanorum, et propterea non eandem ſed longe diſsimilem eſſe utriuſq; rationem ac naturam. Ne mihi quiſquam inquam ita reſpondeat, non enim ego concedo aut ullum genus uerum de ſuis ſpeciebus, aut ullam ſpeciem ueram de ſuis indiuiduis in recto caſu uere prædicari. Similiterq; in illis enuntiationibus, Socrates eſt homo, homo eſt animal, aperte nego et hominem in ſuperiore proprie eſſe ſpeciem, et animal in poſteriore proprie eſſe genus, ut infra et in hoc capite et compluribus alijs in locis apertiſsime probabitur. Nunc idcirco pluribus hæc exponẽda cenſui, nõ quia negẽ in rerũ natura eſſe aliqua uniuerſalia ſiue cõmunia, quẽadmodũ infra dicã, ubi oſtendã quænã ſint uniuerſalia uera et quæ falſa, ſed ut clare intelligatur qualia nos ſtatuamus eſſe uera genera et ueras ſpecies, et quid de uniuerſalibus Dialecticis in uniuerſum ſentiamus. Nec rurſus mihi quiſquam obijciat Porphyrium in primo capite Iſa-

ac figuram. Figurate autem et improprie, rurſus hæc ipſa nomina uſurpari intelligo, cum contra atq; ſupra, aut ſingularis pro plurali et unus pro pluribus uel omnibus ponitur, aut pluralis pro ſingulari et plura uel omnia pro uno uſurpantur, ut exemplis, quæ infra utriq; parti ſubijcientur, deinceps palam fiet. Singularis numerus pro plurali, et unus pro pluribus figurate ponitur, tam in ſoluta oratione quã in uerſu, ut apud Ciceronem in tertio de Oratore, At Romanus homo: et apud Liuium, Romanus prælio uictor: et apud Virgilium, Hoſtis habet muros: pro eo quod eſt, At Romani homines, et Romani prælio uictores, et Hoſtes habent muros. Quam loquendi figuram Author ad Herennium appellat Intellectionem, Quintilianus Synecdochen, et de ea hoc modo ſcribit in octauo Inſtitutionum, Hæc uariare ſermonem poteſt, ut ex uno plures intelligamus, parte totum, ſpecie genus, præcedentibus ſequentia, uel è contra. Et paulo infra. Maxime autem in orando ualebit numerorum illa libertas. Item paulo infra. Quod genus non Oratores modo ornat, ſed etiam quotidiani ſermonis uſus recipit. Hæc Quintilianus de Intellectione ſiue Synecdoche figura, qua non ſolum Poetas et Oratores, ſed etiam homines uulgo communiter loquentes uti teſtatur, ut cum dicitur, exempli cauſa, animal, et non proprie pro uno et indiuiduo animali tantum, ſed figurate pro pluribus uel omnibus ſimul animalibus uel pro genere ſiue multitudine omnium ſingularium animalium, quod idem eſt, accipitur: Vt apud Ouidium.

Quid meruere boues, animal ſine fraude?

hoc eſt, animalia ſine fraude, ſiue genus animalium ſine fraude: et apud Plynium, Mures haud aſpernandum oſtentis animal, hoc eſt, haud aſpernanda oſtentis animalia, ſiue haud aſpernandum oſtentis animalium genus: et apud eundem rurſus, Capras maleficũ frondibus animal, hoc eſt, malefica frondibus animalia, ſiue maleficum frondibus animalium genus: et apud Horatium,

Cum prorepſerunt primis animalia terris,
Mutum et turpe pecus.

Hoc eſt, muta et turpia pecora, ſiue mutum et turpe pecorum genus. Quo in loco poterat Horatius, ſi uoluiſſet, conuertere nomina, et ita dicere,

Cum prorepſerunt primis pecora omnia terris,
Mutum et turpe animal.

hoc eſt, pecora muta, et animalia turpia, ſiue mutum pecorum genus, et turpe animalium genus. Adeo nihil refert in uſu linguarũ, utrum dicas animalia ſiue genus animalium proprie, an animal in ſingulari numero improprie et figurate, muta et turpia pecora ſiue mutum et turpe pecoris genus, proprie et ſine figura, an mutum et turpe pecus ſingulariter et improprie cum figura. Quibus locutionibus, ut dixi, figuratis

duæ ſunt figuræ, una appoſitio, quia duo ſubſtantiua ſine copula cõiunguntur, altera intellectio ſiue ſynecdoche, eo quod à ſingulari pluralis et ab uno plura atq; omnia intelliguntur. Et deniq; hanc loquendi figuram uſurpant omnes probati Scriptores tam Græci quam Latini, tam Poetæ quam Oratores, idq; faciunt cum in quamplurimis alijs locis, tum maxime in definitionbus aßignandis, in legibus ſanciendis, in libris inſcribendis, in exemplis proferendis. In definitionibus aßignandis hoc modo, Homo eſt animal rationale mortale, pro eo quod eſt, homines ſiue omnes homines ſunt animalia rationalia mortalia. Definitur enim unus homo figurate pro omnibus hominibus, propterea quod quæ unius, eadem quoq; omnium eſt definitio, propter ſimilitudinem paritatemq; naturæ. Namq;, ut uere inquit Ariſtoteles in Topicis, ſimilium cõtemplatio ad explicandam uim naturamq; rerum per definitionem plurimum ualet, atq; ut idem græce ſcribit, ὡς ποτὲ ἐφ' ἑνὸς τῶν ὁμόιων ἔχει, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν, *hoc eſt, ut in uno ſimiliũ ſe habet, ſic etiã in reliquis. Quare etiam ex ſententia Ariſtotelis, definitiones in ſingulari de uno datæ per ſimilitudinẽ ad omnes eiuſdem generis extenduntur, et quod de uno dictũ eſt, id de omnibus dictum intelligitur, ut quod Ariſtoteles per quandam ſimilitudinem fieri dicit, id communis ſermo et Grammatici Oratoreſq; communis ſermonis interpretes, per intellectionem latine et per ſynecdochen græce fieri affirment. Sic igitur in definitionibus aßignandis ſingularis pro plurali et unus pro pluribus uel omnibus ponitur. In legibus ſanciendis, ut in Legibus XII Tabularum, Tutor cum pupillorum matre ne habitato: pro eo quod eſt, Tutores cum pupillorum matribus ne habitanto. Nam ita lex in plurali numero ſcribi poterat, ſi placuiſſet Legiſlatoribus, qui plures alias leges in numero plurali tulerunt, ut in eiuſdem XII Tabulis illam, quæ proxime poſt hanc ſequitur, Agnati aut Subſtituti, qui ſucceßionem ſperant, tutores ſunto. Ex quo apparet in legibus ferendis nihil referre ſiue ſingulari ſiue plurali numero utaris, cum ex ſingulari tamen pluralis figurate neceſſario intelligatur. In inſcribẽdis libris, ut ſi quis exempli gratia ſcripturus de Officijs, ita inſcribat librum ſuum figurate,* περὶ τοῦ καθήκοντος, *ut Zeno Cittiæus, et Cleanthes et Sphærus Stoici, pro eo quod eſt latine, de Officio: proprie uero, ut Cicero tres præclaros illos ſuos de Officijs libros. Itẽ* περὶ νόμου, *hoc eſt, de lege, figurate, ut idem Sphærus apud Laertium: et* περὶ νόμων, *hoc eſt, de legibus, proprie, ut idem Cleanthes apud eundem. Vt taceam interim inſcriptionem librorum M. Ciceronis de Republica in ſingulari, et Platonis* περὶ πολιτειῶν *in plurali, et rurſus illam Ciceronis de Inuentione ſingulariter, et Hermogenis* περὶ εὑρέσεων *pluraliter. Ferè enim in inſcribendis*

libris nihil refert ſingulari numero figurate, an plurali proprie quis utatur. Quam rem ignorans quidam imperite carpit Ciceronem, qui de officijs potius quàm de officio librum inſcripſerit: et alius etiam magis imperite Ciceronem defendere uolens, ait eum de officijs recte inſcripſiſſe, et ſi de officio inſcriptionem feciſſet, magnopere erraturum fuiſſe: ex quo patet huiuſce rei ignoratione magnum ab utroq; admiſſum peccatum, utroq; enim modo, hoc eſt, in ſingulari figurate et in plurali proprie Cicero et recte et uere inſcriptionẽ libri de Officijs facere potuit. Quare hoc pro certo habendum, in pleriſq; inſcriptionibus librorum nihil referre, ſiue in ſingulari ſiue in plurali numero fiant, dummodo hoc intelligatur, eas in ſingulari numero ferè figuratas, in plurali uero proprias eſſe. In exẽplis deniq; proferendis, ut apud Ciceronem in primo libro de Inuentione, cum definiens genus et generis definiti exemplum afferens, ita inquit, Genus eſt quod plures partes amplectitur, ut animal. Quo in loco Cicero quoq; ſi non figurate, ſed proprie loqui uoluiſſet, exemplum illud ita proferre poterat, ut animalia ſiue ut genus animaliũ, idem enim omnino ſignificaſſet, ſed diuerſo modo, et definitionem quam attulerat exemplo non minus idoneo illuſtraſſet: idem enim planè ualent, ut animal, ut animalia, ut genus animalium, nec differunt, niſi quod animal figurate, animalia uero et genus animalium proprie accipiuntur. Neq; ſolum Cicero, cæteriq; Oratores tam Græci quàm Latini huiuſmodi figuratis locutionibus in exemplis afferendis utuntur, ſed etiam Philoſophi, et in primis Ariſtoteles, cum multis alijs in locis, tum præcipue in primo de Hiſtoria animalium, ubi de diuerſis animalium generibus loquens, et ſingulorum generum exempla proferens, nihil intereſſe putat ſiue figurate ſiue proprie loquatur, et ſiue dicat exempli gratia, ut piſcis, ſiue ut piſces, ſiue ut genus piſcium: item ſiue ut apis, ſiue ut apes, ſiue ut genus apum. Vna enim qualibet harum locutionum ſignificantur omnes piſces ſingulares, et omnes apes ſingulares, qui et quæ ſunt in mundo: nec alia eſt inter eas differentia, niſi quod in ſingulari dicendo ut piſcis ut apis figuratæ ſunt, in plurali uero et cum nomine generis proferendo ut piſces ut apes, ut genus piſcium ut genus apum, propriæ. Atq; hoc modo, ut dictum eſt, probatiſſimi quiq; Scriptores in definitionibus aſſignandis, in legibus ferendis, in libris inſcribendis, in exemplis proferendis indifferenter nunc proprijs nunc figuratis locutionibus uti ſolent. Quas locutiones tam proprias quàm figuratas idcirco pluribus exponendas explicandaſq; putaui, cum ut clare intelligi poſſent, quia nunquam ſatis uidentur fuiſſe intellectæ, tum etiam, ut admonerem recte philoſophari cupientes, ne credant Dialecticis ac Philoſophaſtris, qui uel ignorantes uel non animaduer-

tentes hanc communem et figuratam loquendi conſuetudinem, dicunt et mentiuntur, his nominibus in ſingulari numero prolatis, ſignificari neſcio quam naturam generis ſiue ſpeciei cõmunem et uniuerſalem, quam ipſi cõminiſcuntur et nugantur eſſe quiddam per intelligentiam abſtractum à ſingularibus, cum reuera genus et ſpecies, ſiue natura generis et ſpeciei nihil aliud ſit, niſi ipſamet ſingularia ſua, ſiue multitudo ſingularium ſuorum ſimul et ſemel acceptorum, et deniq; niſi totum quoddam diſcretum, eodem planè modo, quo populus et exercitus, ipſi quoq; nihil aliud ſunt, niſi omnes ſingulares populares et omnes ſingulares milites, qui in populo et in exercitu continentur, ſimul comprehenſi. Id quod etiam *infra tunc melius apparebit eſſe uerum, cũ refutata erunt à nobis falſa illa genera et ſpecies et uniuerſalia, hoc eſt, mera monſtra et ſomnia* Pſeudophiloſophorum. Et præterea *cum oſtenſum erit, cũ definitur homo, nihil aliud definiri niſi omnes ſingulares homines: et cum diuiditur animal, nihil aliud diuidi, niſi omnia ſingularia animalia: et omnino cum probatum fuerit, quicquid eſt in rerum natura, id omne eſſe aut ſingulare aliquod aut multitudinem ſingularium, nihilq; eſſe tertium, aut medium.* Sed *ut tandem concludam hanc partem, dico nomina appellatiua ſimplicia figurate et improprie poni: ſi aut numerus ſingularis pro plurali, aut pars pro toto, aut unum pro pluribus uel omnibus uſurpetur, ut ſupra multis exemplis comprobatum eſt: aut contra ſi pluralis pro ſingulari, totũ pro parte, plura uel omnia pro uno tantũ accipiantur, per eandem figuram* Intellectionem *ue* Synecdochen, *ut cũ nõnunquam ſimiliter tam in ſoluta oratione quàm in uerſu dicimus, pectora et pulmones pluraliter pro uno tantũ pectore et uno tantũ pulmone, et cum ita loquimur, ut* Cicero *ad* Brutum *ſcribens hoc modo.* Populo *impoſuimus et oratores uiſi ſumus: pro eo quod eſt,* Populo *impoſui et orator uiſus ſum: item cum ponimus totum aliquod diſcretum pro una tantum illius parte, ueluti totum genus pro uno tantum ſingulari generis, ut eſt apud* Horatiũ *in* Odis. Audax Iapeti genus. *pro ſolo* Prometheo Iapeti *filio: et apud* Aratum *in* Phænomenis, Κείνη δ᾽ ἀστραίου γένος. *hoc eſt,* Iuſtitia Aſtræi *gigantis filia.* Omitto *hic multa alia exempla totius non ſolum diſcreti, ſed etiam continui, pro una tantum parte ſua: ut cum dicimus, fontem bibi, uel ſyluam cædi, eo quia una tantum pars fontis bibitur, et una tantũ pars ſyluæ cæditur.* Omitto *inquam hæc omnia, quæ paſſim occurrunt apud* Scriptores, *et nemini ferè non ſunt nota.* Quorum *duorum loquendi modorũ uterq;, hoc eſt, tam ille ſuperior quàm hic inferior receptus eſt et conceſſus et approbatus et uſurpatus à doctiſſimis quibuſq; uiris tam* Græcis *quàm* Latinis *per illam, quam toties dixi, figurã* Intellectionem *latine,* Synecdochen *græce*

appellatam, cum aut à parte totũ aut ab uno plura uel omnia, aut contra pars à toto et unum tantum à pluribus uel omnibus intelligitur, ut teſtatur Quintilianus in eo, quem ſupra citaui, loco: et Author ad Herennium in quarto: et deniq; ut docet M. Cicero in tertio de Oratore ſupra citato, cum, ut ille inquit, nõ ut dictum eſt intelligitur, ſed ut ſenſum eſt. Atq; ut ſæpius inculcem, quod diligenter percipi, et memoriæ mandari uelim, eo quia nunquam à Philoſophis ſatis uidetur fuiſſe intellectum: Figurata poſitio, de qua loquor, in nominibus appellatiuis ſimplicibus, eſt, cum ſingularis pro plurali et unum pro pluribus uel omnibus, et contra pluralis pro ſingulari et plura uel omnia pro uno tantũ ponuntur. Qua figura fit ut hæc ipſa nomina nec ſemper unum ut propria, nec ſemper plura ut collectiua, ſed modo unum modo plura ſignificent. Atq; hæc eadem efficitur, ut nomina animalis et hominis et cætera appellatiua ſimplicia, ut ſupra dixi, figurate poſita, uere collectiua ſint et inter collectiua uere numerari debeant: cum hoc modo accepta in ſingulari numero ſine ulla dubitatione, ſignificent plura uel omnia, ut animal, cum in multis alijs ſupra citatis exemplis, tum maxime in eo Ouidij, cum ita inquit.

Quid meruere boues, animal ſine fraude?

Nam niſi animal eo in loco pro multis animalibus, uel pro aliquo genere animalium toto collectiue et figurate ponatur, quonam pacto recte et ſine turpi ſolœciſmo, diceretur, boues animal? cum unum pluralis, alterum ſingularis numeri ſit? Item ut homo cum in plurimis alijs locis, tum maxime apud Ciceronem in primo de Officijs, ita dicentem, Homo autem qui rationis eſt particeps et cætera. Quo in loco certum eſt hominem à Cicerone non pro uno tantum homine poſitum fuiſſe, ſed pro omnibus hominibus ſiue pro uniuerſo genere hominum. Eſt enim ſermo ille generalis, perinde ac ſi ita dixiſſet, Homines autem qui rationis ſunt participes, ſiue genus hominum quod rationis eſt particeps. Quod ſi homo ibi non ſit nomen collectiuum, ut nos dicimus, et non pro omnibus hominibus figurate ponatur, quomodo quæſo in ſingulari numero omnes homines ſignificare, et ſermonem generalem ad uniuerſum hominum genus pertinentem facere poterit? profecto nullo modo. Quare uelint nolint Philoſophaſtri neceſſe eſt hunc loquendi modum collectiuum et figuratum in nominibus appellatiuis ſimplicibus concedant, et ſua illa uniuerſalia, ſiue naturas uniuerſales, quas hiſce nominibus ſingularibus ſignificari mentiuntur, tanquam falſas et inanes in malam rem abire ſinant. Poſitis enim et ſtabilitis his locutionibus collectiuis, ut dixi, et figuratis, nihil amplius opus erit ullo uniuerſali, ſiue natura uniuerſali, ut etiam multis alijs argumentis in ſequentibus capitibus, ubi uniuerſalia deſtruemus, ponendis, liquidò con-

ſtabit. Quod idcirco hic admonitum uolui, ne quis forte mihi diceret, ut Philoſophaſtri ſolent, his nominibus appellatiuis ſimplicibus in ſingulari poſitis, ſignificari ſuum illud uniuerſale, ſiue naturam uniuerſalem, quam ſibi ipſi quaſi ſomniãdo ſine ulla utilitate aut neceſſitate confinxerunt, ut docebimus. Nunc oſtenſa hoc modo uarietate poſitionis nominum appellatiuorum ſimplicium, nunc proprie, nunc figurate acceptorum, iam tempus eſt, ut transeamus ad tertiam et ultimam eorum diuerſitatem, quæ conſiſtit in eis uel ſemel tantum, uel multoties pronuntiandis. Quæ diuerſitas ipſa quoq; in cauſa eſt, ut hæc ipſa nomina modo unum modo plura ſignificent, ſicut duæ illæ ſuperiores. Nanq; ſemel tantum pronuntiata in ſingulari numero et proprie poſita unius tantummodo non plurium habent ſignificationem, ut cum ſemel tantum dicitur, exempli gratia, homo eſt animal. In hac enim enuntiatione tam ſuppoſitum quam appoſitum ſiue, ut Dialectici loquuntur, tam ſubiectum quàm prædicatum, hoc eſt, tam nomen hominis quàm nomen animalis, ſolummodo unum ſignificat, eò quia utrunq; eorum ſingulare eſt, proprie poſitum, et ſemel tantummodo enuntiatum, perinde ac ſi dictum eſſet, unus homo eſt unũ animal. Nam cum utrunq;, ut dixi, ſingulare ſit, proprie poſitum et ſemel tantummodo enuntiatum, quid cauſæ eſt, quamobrem non unum tantum ſed plura ſignificare exiſtimetur? Quod ſi non ita eſt, hoc eſt, ſi nomina appellatiua ſimplicia, de quibus loquimur, cum tribus illis quas dixi, conditionibus adiunctis, non ſignificant unum tantum ſed plura, quæro igitur primũ, quonam pacto aut qua ratione diſtinguemus numerum ſingularem à plurali? locutionem propriam à figurata? unam enuntiationem à pluribus? ſi æque in una ſicut in pluribus pronuntiationibus plura ſignificantur. Deinde quæro cur non æque recte dicatur, homo ſunt animalia, ſicut homo eſt animal? nam ſi homo tam in ſingulari quam in plurali proprie poſitum et ſemel prolatum, ſignificat plura, quid cauſæ eſt, cur non eodem modo recte cum uerbo plurali more collectiuorum ſicut cum ſingulari conſtruatur? certe nihil. Atq; hæc rurſus quæro et peto propter Dialecticos, qui aſſerunt his nominibus in ſingulari poſitis ſignificari ſuas illas naturas communes et uniuerſales, et propterea non mirum eſſe, ſi huiuſmodi nominibus in ſingulari poſitis plura ſignificentur, cum ex naturæ unæ eædemq; cum ſint, et exiſtant in multis et dicantur de multis, ut ipſi nugantur. Sed nos in proximo ſequenti Capite, ut ſupra dixi, probaturi ſumus iſtas neſcio quas naturas, eo modo quo ab ipſis intelliguntur, et ſtatuuntur, prorſus eſſe falſas et commentitias et à portentoſis Philoſophaſtrorum cerebris omnino inutiliter et ſine ulla neceſſitate excogitatas. Sed ut redeam ad pronuntiationis diuerſitatem, ſic ſtatuo hæc nomina

mina, homo, animal, et ſimilia, cum ſingularia ſunt, et proprie poſita et ſemel tantum enuntiata, unum tantum non plura ſignificare, et cum ita dicitur, Pamphilus hominem ſtipulatus eſt, aut homo eſt animal, nihil aliud his enuntiatis declarari, niſi, ut Iuriſconſulti recte aiunt, unum hominem, puta Stichum uel Titium in ſtipulationem deduci, et unum aliquem hominem puta, Ciceronem uel Demoſthenem eſſe animal. Nomina enim hominis et animalis et cætera huiuſmodi nunquam ſignificant genus uel ſpeciem, uel aliquam naturam communem, niſi cum ſunt figurate poſita et accepta, et ea natura, quæ his nominibus figurate poſitis ſignificatur, nihil aliud eſt, niſi multitudo ex indiuiduis compoſita et totum quoddam diſcretum, ex nullis alijs niſi ex ſingularibus uere conſtans, ut indubitanter affirmamus et in toto hoc opere ſumus oſtenſuri. Quod ſi eadem hæc nomina hominis et animalis non ſemel tãtum, ut in exemplo ſuperiori, ſed ſæpius ac multoties proferantur, ac diuerſis ſuppoſitis accommodentur, iam ſtatim deſinent ſignificare unum tantum, et multorum ac plurium ſignificationem accipient. Vt ſi quod ad nomen animalis attinet, id multoties proferam et diuerſis ſuppoſitis accommodem hoc pacto, homo eſt animal, bos eſt animal, leo eſt animal. In his enim tribus enũtiatis nomen animalis quamuis numeri ſingularis ſit, et proprie poſitum, tamen quia ter enuntiatum eſt, et tribus diuerſis ſuppoſitis accommodatum, idcirco ſine ulla dubitatione non unum tantum ſed tria ſignificat, hominem, bouem et leonem. Quod autem ſpectat ad nomen hominis, ſi ipſum quoq; ſæpius proferatur et pluribus ſuppoſitis aptetur, hoc modo, Cæſar eſt homo, Pompeius eſt homo, Cicero eſt homo, ſimiliter in his tribus enuntiatis uox hominis ter pronũtiata et tribus diuerſis ſuppoſitis aptata, tria ſignificare incipiet, Cæſarem, Pompeium, et Ciceronem: et ſi pluribus etiam uicibus proferretur, et pluribus ſuppoſitis aptaretur, plura etiam ſignificaret. Quod dixi de his duobus nominibus hominis et animalis, idem etiam intelligi uolo de omnibus alijs ſimplicibus appellatiuis, nempe ſi de uno tantum dicta, uel ut Dialectici loquuntur, prædicata fuerint, ſingulariter et proprie tantũmodo unũ ſignificare. Quod ſi de alio atq; alio deinceps, hoc eſt, de pluribus dicantur uel prædicentur, et diuerſis ſuppoſitis accommodentur, ſtatim amittere ſignificationẽ unius tantũ ac multorũ et pluriũ acquirere: ſic ut ſi centies proferrentur, et centenis ſuppoſitis aptarentur, centena eſſent ſignificatura. Atq; hoc eſt illud, quod Grammatici definientes hoc nomen dicunt, nomen appellatiuum eſſe illud quod eſt commune multorum ſiue quod conuenit multis, quod ita eſt intelligendum, in multis pronuntiationibus non in una ſola, nam in una tantum proprie et ſingulariter, ut dictum eſt, non niſi unũ ſignificare poteſt.

Atq; ideo ne diminuta ſit definitio illa Grammaticorum, addendum eſt uel ſubintelligendum, in multis pronūtiationibus, ut perfecta definitio compleatur hoc modo: Nomen appellatiuum eſt illud quod eſt commune multorum ſiue quod conuenit multis in multis pronuntiationibus. Qua additione fit ut nomen appellatiuum à nomine proprio tanquam peculiari quadam proprietate diſtinguatur, ſi quidem nomen proprium tam multoties prolatum quam ſemel tantum, nunquam niſi unum ſignificat, ut ſi quis dicat exempli gratia: Qui ſedet eſt Socrates, qui legit eſt Socrates, qui ridet eſt Socrates, his omnibus effatis non plures Socrates ſed unus tantum indiuiduuſq; ſignificatur. At nomen appellatiuum contra, ſi multoties, ut dixi, proferatur, multorum, ſi ſemel tantum, unius tantum habet ſignificationem. De ſignificatione propria loquor, non de figurata, nam figurate poſitum etiam ſi ſemel tantum pronūtietur, tamen multa ſignificat, ut ſæpe iam dictum eſt. Ad hunc igitur modū præter uarietatem numeri tum ſingularis tum pluralis, et diuerſitatem poſitionis tum propriæ tum figuratæ, ut ſupra dixi, etiam uarius pronuntiationum numerus, hoc eſt, cum nomina ſemel tantum uel multoties pronuntiantur, in cauſa eſt, ut nomina appellatiua non collectiua modo unum modo plura uel omnia ſignificent. Atq; hactenus de nominibus proprijs et appellatiuis tam collectiuis quam ſimplicibus, et non collectiuis dictum ſit. In quibus explicandis idcirco paulo prolixiores fuimus, ut omnes ea clare et diſtincte poſſint intelligere, quorum ignoratione Philoſophaſtri primo neſcientes nomina generis et ſpeciei eſſe collectiua, et nihil aliud niſi multitudinem ſingularium proprie ſignificare, introduxerunt ſua illa genera et ſpecies et ſecundas ſubſtantias et omnino omnia uniuerſalia et prædicabilia, hoc eſt, mera ſomnia et meras nugas Dialecticas. Deinde non intelligentes cum dicimus, hominem eſſe ſpeciem animalis, et animal eſſe genus hominis, tam hominem quam animal accipi debere non proprie ſed figurate, pro omnibus hominibus, et pro omnibus animalibus: perinde ac ſi diceretur, omnes ſingulares homines, ſiue omne genus hominum, ſiue omnium ſingularium hominum multitudo, quod idem ualet, eſt et continetur in genere ſiue in multitudine omnium ſingularium animaliū, tanquam minus genus in maiore genere, ſiue minor multitudo in maiore multitudine: Non inquam hoc intelligentes coacti fuerunt introducere monſtroſas illas ſecundas intentiones, hoc eſt, meras, non Ariſtotelis, ſed barbarorū Dialecticorū ſtrophas. Deniq; non percipientes nomina hominis et animalis et alia ſimilia in una pronuntiatione unum tantū, in pluribus plura ſignificare, putauerunt non uocem hominis et animalis, ſed rem quæ eſt homo et rem quæ eſt animal dici ac prædicari de multis ſuis inferioribus, et omnino hominem et

animal eſſe res ſiue naturas communes et uniuerſales, quo nihil excogitari poteſt abſurdius, ut docebimus in ſequenti Capite. Nunc tantũ hoc non ignorari uolumus, uere intellectis nominibus tam appellatiuis collectiuis, quam nõ collectiuis, et rebus quæ eis ſignificantur, et recte perceptis locutionibus tam figuratis quam proprijs et non figuratis, et quid interſit inter uoces, cum ſemel tantum pronuntiantur et cum multoties, his inquam omnibus probe cognitis et intellectis, nihil præterea opus eſſe nec generibus nec ſpeciebus nec ſecundis ſubſtantijs nec ſecundis intentionibus nec uniuerſalibus nec prædicabilibus nec ullis huiuſmodi nugis Dialecticorum. Quod tamen nobis credi nolumus, niſi in proximo et ſequentibus Capitibus extirpabimus omnia iſta Pſeudophiloſophorum et Philoſophaſtrorum nugamenta.

De nominibus ſubſtantiuis et adiectiuis et eorum proprietatibus ac differentijs, contra Pſeudophiloſophos.

CAPVT QVINTVM.

SED *iam ueniamus ad duo illa, quæ ſuperſunt nominum genera, hoc eſt, ad ſubſtantiua et adiectiua, quorum proprium eſt ſignificare non unum tantum aut plura, ſicut illorum ſuperiorum, ſed res aut tanquã per ſe ſtantes aut tanquã in alio exiſtentes, et omnino aut ſubſtantias aut qualitates: propter hãc enim cauſam ab Authoribus linguarum aut à Grammaticis fuerunt inuenta, ut deinceps conſtabit de exemplis et explicatione ipſorum, ad quam nunc aggredimur. Nomina ſubſtantiua ſiue, ut Dialectici uocant, abſtracta ſunt, ut nomen hominis, nomen animalis, nomen ligni, nomen lapidis, nomen aquæ, nomen terræ, nomen dulcedinis, nomen amaritiei, nomen magnitudinis, nomen paruitatis, nomen domini, nomen ſerui, nomen calefactionis, nomen refrigerationis, et reliqua huiuſmodi ſignificantia tum ſubſtantiã tum qualitatem, ſed utranq; ſemper per modum eſſendi ſubſtantiæ, et rei per ſe ſtantis ſubſtantiue prolatam, ut per exempla, quæ diximus patet. Nam licet magnitudo et paruitas, dulcedo et amarities qualitates ſint, et reuera in alio exiſtant, hoc eſt, in ſubſtantia tanquã in ſubiecto tamen ut ſubſtantiæ, perinde ac per ſe ſtarent, ſubſtantiue proferuntur. No-*

mina uero adiectiua ſiue concreta, ut Dialectici appellant, ſunt ut nomen lignei, nomen lapidei, nomen aquei, nomen terrei, nomen dulcis, nomen amari, nomen magni, nomen parui, nomen paterni, nomen filialis, nomen calefacti, nomen refrigerati, et cætera huiuſmodi innumerabilia, quæ omnia non ſimiliter ut ſubſtantiua modo ſubſtantiam, modo qualitatem, ſed ſemper qualitatem ſiue ſubſtantialẽ ſiue accidentalem ſignificant. Nam licet lignum exempli gratia et lapis ſubſtantiæ ſint, tamen eſſe ligneum et eſſe lapideum ſunt qualitates. Interrogatus enim quis, qualem arcam uel qualem domum emerit, recte reſpondeat, ligneam uel lapideam, ex quo colligitur nominibus adiectiuis licet à ſubſtantia deriuatis nunquam ſubſtantiam ſed ſemper qualitatem quandam ſignificari, eamq; per modum qualitatis et rei in alio exiſtentis adiectiue pronuntiatam. Nam cum ex ligno fit ligneus, et ex lapide lapideus, hoc eſt, cum ſubſtantiua ſubſtantiæ mutantur in adiectiua, tunc ſubſtantia quaſi uidetur in qualitatem transformari, et id quod proprium eſt qualitatis, tanquam in alio ſignificari, ut puta lignum in arca lignea, et lapis in domo lapidea. Quare inter nomina ſubſtantiua et adiectiua hæc eſt differentia, quod ſubſtantiua tam ſubſtantiam quam qualitatem, adiectiua uero nunquam niſi qualitatem ſignificant: Cuius rei hæc eſt cauſa, quia qualitas licet tanquam per ſe ſtans in ſubſtantiuo ſæpe proferatur, tamen reuera per ſe ſtare et à ſubiecto ſeparata eſſe non poteſt. Quis enim unquam uidit magnitudinem aut dulcedinem ſine ullo ſubiecto per ſe ſubſiſtentem? certe nemo. At ſubſtantia non ſolum tanquam in alio exiſtens proferri, ſed etiam reuera in alio exiſtere nihil prohibetur, ut quemadmodum dixi, in arca lignea lignum, et in domo lapidea lapis. Quo circa nihil mirum uideri debet, ſi cum ſubſtantia ſæpe numero qualitatis proprietatem recipit, ut reuera in alio exiſtat, tamen qualitas id quod ſubſtantiæ proprium eſt, ut reuera per ſe exiſtat, nunquam poteſt accipere. Ac talia quidem ſunt nomina ſubſtantiua et adiectiua, quod pertinet ad ſignificandum ſubſtantias uel qualitates, et eas tanquam per ſe ſtantes uel tanquam in alio exiſtentes, et hoc modo inter ſe differunt. Præterea in his ipſis nominibus illud quoq; ſciri et diligenter memoriæ mandari cupio, eſſe duo præcipue interrogandi tanquam inſtrumenta, quid eſt, et quale eſt: atq; hæc ita inter ſe diuiſas habere reſponſionum uices, ut ad interrogationem factam per quid eſt, ſemper reſpondere incipiamus per nomina ſubſtantiua et per res tanquam per ſe ſtantes: Vt in ſubſtantijs, quid eſt homo? eſt rationale uel animal: quid eſt Ilex? eſt arbor uel ſtirps: in qualitatibus: quid eſt linea? eſt longitudo: quid eſt candor? eſt color. Ad interrogationem uero factam per quale eſt, ſemper reſpondemus per nomina adiectiua et per res tanquã in alio

exiſtentes, ut rurſus in ſubſtantijs, qualis eſt homo? eſt rationalis uel animalis, qualis eſt Ilex? eſt magna uel glandifera. In qualitatibus, qualis eſt linea? eſt recta uel curua, qualis eſt candor? eſt intenſus uel remiſſus. Idcirco autẽ in proferendis ſuperioribus exemplis diximus interroganti, quid eſt homo? recte reſponderi, eſt rationale, quærenti uero, qualis eſt homo? eſt animalis, ut admoneremus recte philoſophari cupientes, et rationale non ſemper eſſe nomen adiectiuum differentiæ, ſed etiam aliquando nomen ſubſtantiuũ generis, et animalis item non ſemper eſſe nomen ſubſtantiuum generis, ſed etiam interdum nomen adiectiuum differentiæ, contra imperitam illam et ſtultam opinionem Philoſophaſtrorum, qui putant rationale ita ſemper eſſe differentiam ut nunquam poßit eſſe genus, et animale ita ſemper eſſe genus ut nunquã poßit eſſe differentia. Cum rationale reuera non minus ſit genus quam animal, et animal non minus differentia quam rationale, ut infra ualidißimis rationibus in Capite de differentia ſumus oſtenſuri. Sed de his poſtea, nunc illud quoq; de his nominibus non ignorari uolo, Quemadmodum ex ſubſtantiuis per deriuationem ſiue denominationem ſæpe fiunt adiectiua, ut ab eo quod eſt lignum ligneus, et ab eo quod eſt lapis, lapideus, ſic etiam ex adiectiuis per ſubſtantiuationem quam uocant, ſæpe numero effici ſubſtantiua, cum tertia uox adiectiui nominis in ſubſtantiuum tranſit: Vt animale, et per apocopen animal, pro re habente animam, ab eo quod eſt, hic et hæc animalis et hoc animale, qua uoce utitur Cicero, et alij probati Scriptores latini: Et rationale ſiue per apocopen, ſi quemadmodum animal, ſic etiam dici poſſet, rational, pro ea re, quæ habet rationem, ab eo quod eſt, hic et hæc rationalis et hoc rationale. Et ferè omnia huiuſmodi ſubſtantiua ex adiectiuis facta, eodem modo quo, triſte, pro re triſti apud Virgilium. Triſte lupus ſtabulis. et dulce pro re dulci, apud eundem. Dulce ſatis humor. et bonum pro re bona, apud Homerum. ουκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, *Non bona res multitudo principum. Et deniq; quomodo communiter loquentes dicimus, album exhilarare oculos, nigrum contriſtare, frigidum delectare febricitantes, pro re alba, pro re nigra, pro re frigida, et multa alia huiuſmodi: quæ doctißime collegit Laurentius Valla in primo Dialecticæ libro, cap. 3. ubi apertißime et iuſtißime refutat ac deridet totam illam rationem concretorum Dialecticorum tanquam prorſus inanem et falſam. Sic igitur ad interrogationes factas per quid eſt, et per quale eſt, reſpondetur, quemadmodum nos diximus, per nomina ſubſtantiua et adiectiua et per res tanquam per ſe ſtantes uel in alio exiſtentes, non per genus et differentiam, uel per aliquod eorum, quæ Dialectici nugantur in ſuis illis pluſq̃ ſtultis uniuerſalibus. Quanquam nihil prohibet quominus et ſubſtantiuum*

poßit eſſe nomen generis et adiectiuũ nomen differentiæ, ſed nec dici in quid, generis, nec dici in quale, differentiæ propriũ eſt, ut oſtendemus infra in Capitibus generis et differentiæ: Vbi docebimus partes illas, dici in quid et dici in quale, in definitionibus eorũ non recte fuiſſe appoſitas. Ex quibus ita expoſitis facile patet quonam pacto definiendum ſit nomen ſubſtantiuum et nomen adiectiuum: nomen enim ſubſtantiuum eſt illud, quod ſemper ſignificat rem tanquam per ſe ſtantem, ſiue ſubſtantia ea res ſit, ſiue qualitas, et ad interrogationem factam per quid eſt, ſemper priore loco reſpondetur, ſiue ſit ſubſtantiuum, ut ita dicam, principale, ſiue ex tertia nominis adiectiui uoce factum, ut quid eſt homo? eſt rationale, hoc eſt, res habens rationem, et rurſus, quid eſt homo? eſt animal, hoc eſt, res habens animam. Nomen uero adiectiuum eſt illud, quod contra ſemper ſignificat rem tanquam in alio exiſtentem, et quæ ſemper eſt qualitas uel uera, ut albus et niger, uel ex ſubſtantiæ quaſi tranſmutatione facta, ut ligneus et lapideus, et deniq; quæ ad interrogationem factam per quale eſt, ſemper recte reſponderi poteſt, ut qualis eſt homo? eſt rationalis uel animalis, hoc eſt, res anima uel ratione prædita. Hæc itaq; ſunt quæ tam in hoc quam in ſuperiore Capite mihi uiſa ſunt dicenda de nominibus ſubſtantiuis et adiectiuis, proprijs et appellatiuis tam collectiuis quam ſimplicibus et non collectiuis; niſi figurate, ut dixi. Ex quibus primum conſtat, idcirco eſſe quatuor nominum ſignificantium genera et quatuor eorum ſignificandi modos, quia reperiuntur quatuor rerum ſignificandarum genera, et quatuor earum eſſendi modi. Deinde nomina propria ſemper unum ſignificare, nomina uero appellatiua collectiua ſemper plura, nomina appellatiua ſimplicia modo unum modo plura, pro uarietate numeri tum ſingularis tum pluralis, poſitionis tum propriæ tum figuratæ, pronũtiationis tum unius tum plurium. Ad hæc nomina ſubſtantiua ſemper ſignificare res tanquã per ſe ſtantes, tam ſubſtantias quàm qualitates, eo quod qualitas in ſubſtantiuo prolata, licet reuera non ſit ſubſtantia, tamen quandam ſubſtantiæ præ ſe fert ſimilitudinem. Nomina adiectiua res tanquam in alio ſemper exiſtentes, ſed non niſi qualitates, eo quod ſubſtantiæ in adiectiuo prolatæ naturam ſuam quodammodo amittere, et in qualitates transformari uidentur. Poſtremo uero ad interrogationes factas per quid eſt, et quale eſt, reſpondendum eſſe non per genera nec per differentias nec per alia ulla uniuerſalia, ut Dialectici imperite nugantur, ſed per nomina ſubſtantiua et nomina adiectiua, et per res tanquam per ſe ſtantes uel in alio exiſtentes, quamuis nihil impediat quo minus hæ res omnes et genera et differentiæ eſſe poßint, ut docebimus infra locis ſuis. Horum autem omnium cognitionis utilitas hæc eſt, quod ex hac nominũ

explicatione et explanatione manifeſte licet cognoſcere Dialecticos et Metaphyſicos et reliquos Philoſophaſtros, eo quod nomina hæc non recte ſed perperam et peruerſe intellexerunt, hac de cauſa pene totam Philoſophiam corrupiſſe, et eam meris monſtris portentiſq; impleuiſſe. Hinc enim monſtroſæ illæ ſecundæ ſubſtantiæ; hinc portentoſa illa genera et ſpecies, hinc pluſquam prodigioſa illa uniuerſalia et prædicabilia, et ad extremum quoq; hinc ſecundæ illæ intentiones non iam tantum monſtra atq; portenta, ſed omnem, ut ita dicam, monſtroſitatem portentoſitatemq; ſuperantes. Quæ omnia qualia ſint, hoc eſt, quam falſa, quam abſurda, quam ridicula, et deniq; quàm ſine ulla neceſſitate aut utilitate fuerint introducta, ex ijs, quæ ſequuntur, Capitibus liquido apparebit.

De generali omnium rerum diuiſione oratoria uera, et de illa Pſeudophiloſophorũ falſa, ſimulq; de uoce uniuerſi et uniuerſalis et in ſumma de falſitate Vniuerſaliũ realiũ, ut uocant.

CAPVT SEXTVM.

QVEMADMODVM ante in tertio Capite de nominibus rerum locuturi, et generalem eorũ diuiſionem facturi primo diuiſimus res ipſas in quatuor genera, et ex earum diuiſione, nominum, quibus res ſignificantur, diuiſionem confirmauimus, eo quod rationi conſentaneum ſit, quot rerum ſignificatarum, totidem etiam nominum ſignificantium genera inueniri: Sic hoc loco de rebus uerba facturi, et eandem rerum, quam ſupra poſuimus, diuiſionem repetituri, non ſine cauſa exiſtimauimus hanc quoq; uiciſſim nobis ex nominum diuiſione confirmandã. Eo quod ab eadem ratione alienum non ſit, non plura neq; pauciora rerum genera à Deo ſiue à natura rerum omnium opifice procreata fuiſſe, quàm quibus linguarũ Authores et uocabulorum inuentores nomina atq; appellationes impoſuerunt. Loquor de nominibus rerum generalibus, ut ſi cui rei nomen nullum ſaltem generale ſit impoſitum, non immerito quis argumentari poſſit, eam rem in uera rerum natura prorſus non reperiri, ſed falſam commentitiamq; eſſe. Quo ſic conſtituto rurſus ita dicimus, et conſtituimus, eſſe tantum quatuor rerum genera, eò quod ſint tantum quatuor genera nominum, ut ſingulis nominum

generibus ſingula rerum genera reſpondeant, nam quemadmodum ſupra do-cuimus, omnia quecunq; ſunt in tota rerum natura et in hac immenſa mundi uniuerſitate primo diuiſa, ſunt aut res naturaliter per ſe ſtantes et non in alio exiſtentes, ut ſubſtantiæ, aut res in alio ſemper exiſtentes, nunquam per ſe ſtantes, ut qualitates omnes, et accidentia: Et rurſus omnes tam ſubſtantiæ quam qualitates ſubdiuiſæ ſunt aut res ſingulares et unæ per ſe, non multæ ac plures ſimul comprehenſæ, ut ſubſtantiæ et qualitates indiuiduæ, hoc eſt, ſingularia omnia generum et ſpecierũ, et generaliter omnia tota quæ dicuntur cõtinua ſingillatim accepta, aut multitudines rerum ſingularium, non per ſe ac ſingillatim, ut illæ ſuperiores, ſed ſimul et uniuerſe aſſumptarum, qualia ſunt genera ſingulorum et ſpecies generum, et omnino omnia tota quæ nominibus collectiuis ſignificantur, et communiter appellantur diſcreta, ut infra in Capite de totis et de ſpecie, ſumus probaturi. Atq; hoc modo quot nominũ totidem etiam rerum genera eſſe dicimus, et quemadmodum quod non eſt nec ſubſtantiuum, nec adiectiuum, nec proprium, nec appellatiuum, id inter nomina numerari, et nominis appellationem habere nullo modo poteſt, ſic quoq; affirmamus, quod non eſt in uno aliquo horum quatuor generũ, hoc eſt, quod non eſt neq; ſubſtantia, neq; qualitas, neq; res ſingularis, neq; multitudo rerum ſingularium, id in uera rerum natura prorſus non inueniri, ſed eſſe omnino falſum et commentitium: eodem plane modo quo Centauri, et Chimeræ, et cætera huiuſmodi monſtra atq; figmenta Poetarum. Quorum ſimilia atq; etiam abſurdiora ſunt ea portenta, quæ à fanaticis Philoſophaſtrorum capitibus fuerunt excogitata et ab eiſdem appellata partim genera et ſpecies, partim ſecundæ ſubſtantiæ et ſecundæ intentiones, partim uniuerſalia et prædicabilia, partim alijs quibuſdam inauditis et pluſquam barbaris nominibus. Quæ omnia nos in hoc Capite et aliquot alijs ſequentibus non aliter quàm Hercules Hydram rationibus et argumentis quaſi ferro et flamma domare ac prorſus extinguere aggredimur. Sic igitur nos tot genera rerum et non plura nec pauciora conſtituimus, et generalem omnium rerum diuiſionem ita facimus, ut in primo loco collocemus ſubſtantias, in ſecundo qualitates, in tertio res ſingulares ſingillatim ſumptas, in quarto uniuerſa ſiue multitudines rerum ſingulariũ uniuerſe acceptarum: Atq; ut quemadmodum ſupra diximus nomina ſubſtantiua ſubſtantijs, adiectiua qualitatibus, propria rebus ſingularibus, appellatiua multitudinibus rerum ſingularium ſignificandis principaliter inſeruiant, alijs uero quaſi ſecundario. At Dialectici et Pſeudophiloſophi ſimiliter quidem ut nos diuidentes omnia quæ ſunt, et quadripartitã rerum diuiſionem facientes, in omnibus illius partibus nobiſcum concordant, præter

præter quàm in ultima. Nam in primo loco ipſi quoq; ſtatuunt ſubſtantias, in ſecundo accidentia, quæ nos appellamus qualitates, in tertio ſingularia, atq; hactenus omnia recte: Verum quod in quarto loco, ubi nos ponimus uniuerſa ſiue uniuerſas multitudines rerum ſingularium, ipſi collocant uniuerſalia ſiue naturas uniuerſales, hoc eſt, ſua genera et ſuas ſpecies, longe à ueris generibus et ſpeciebus differentes, ut oſtendemus, Hic uero turpiſſime et fœdiſſime labuntur, una cum Ariſtotele ſuo iſtius diuiſionis uel inuentore uel approbatore, et Seuerino Boëthio eiuſdem confirmatore in prima editione in Categorias Ariſtotelis: Ibi enim eam bis uel ter repetit, et multis uerbis explicat. Sed et ipſe et Ariſtoteles et omnes quotquot diuiſionem iſtam approbauerunt, uehementer ſunt decepti, et in duplicem ſimul ac pernicioſum inciderunt errorem. Primum enim in diuidendis rebus prætermiſerunt multitudines rerū ſingularium uniuerſe acceptarum, hoc eſt, unum genus rerum quod eſt maxime notū ac manifeſtum, et à ſingularibus ſingillatim ſumptis longe diuerſum, ut docebimus. Deinde loco illius ueri generis prætermiſſi, ſubſtituerūt aliud quoddam genus rerum, quod prorſus nuſquam reperitur in uera rerum natura, ſed eſt omnino falſum et fabuloſum, hoc eſt, uniuerſalia, ſiue, ut Græci dicunt, τὰ καθόλου, ut mox probabimus. Si prius tamen oſtenderimus, unde dicatur nomen uniuerſalis, et quid quóue modo ſignificat, primum apud ueteres latinos, deinde apud Dialecticos et Philoſophaſtros, qui non ſolum in eo peccant, quod nuſquam ferè non loquuntur et nugantur de iſtis uniuerſalibus tanquam de rebus ſerijs et grauibus non falſis et inanibus, ut monſtrabimus; ſed etiam in eo quod abutuntur nomine uniuerſalis prorſus barbare et inuſitate et contra omnium ueterum latinorum authoritatem. Primum igitur dico uocem uniuerſalis, eſſe deductam et deriuatam à uocabulo uniuerſi, et ab uniuerſo factum eſſe uniuerſale, ſicut à tranſuerſo trāſuerſale ſiue tranſuerſarium. Quare ad cognoſcendum quid proprie ſignificet uniuerſale, noſce oportet, uniuerſi nomine quid proprie ſignificetur. Nomen autem uniuerſi apud latinos recte loquentes ſemper dicitur de toto aliquo uel continuo uel diſcreto, ut uocant, et ita dicitur, ut omnes, eius de quo affirmatur, totius uel continui uel diſcreti partes deſignet, eaſq; non ſingillatim et diuiſim, ſed uniuerſe et collectim ſimul acceptas: Vt in toto continuo cum dicimus, uniuerſum mare, uniuerſam terram, uniuerſam prouinciam, et huiuſmodi locutionibus intelligimus, omnes partes maris, omnes partes terræ, omnes partes prouinciæ, ſimul et ſemel comprehenſas. In toto autem diſcreto ſiue in multitudine, cum ita proferimus, uniuerſum populum Romanorum, uniuerſum exercitum Germanorum, uniuerſam ſpeciem hominum, uniuerſum genus ani-

malium, et ſimiliter omnes harum aliarumq; huiuſmodi multitudinũ ſiue totorum diſcretorum partes indiuiduas et ſingulares uno eodemq; tempore ſimul ſumptas ſignificamus. Sic enim proprie apud latinos uſurpatur nomen uniuerſi, ita tamen ut magis proprie dici uideatur de multitudine et toto diſcreto quam de magnitudine et toto continuo: eo quod totum diſcretum partes habet inter ſe diſcretas et ſeparatas, continuum uero coniunctas et ita inter ſe connexas et cohærentes ut unum non plura et indiuiſum non diuiſum eſſe appareat. Atq; apud Latinos uniuerſo ſiue uniuerſis opponuntur ſingula, hoc eſt, omnia non collectim ſed diſiunctim ſumpta et intellecta, ut apud Ciceronẽ de Natura Deorum, Quæ ſi ſingula uos forte non moueant, uniuerſa tamen inter ſe connexa et coniuncta mouere debebunt: et ad Trebatium, Singula perſequi non eſt neceſſe, uniuerſum ſtudium meum et beneuolentiam ad te deſero. et in quam plurimis alijs locis: quos omnes, qui uidere cupit, is legat aut Obſeruationes noſtras in M. T. Ciceronem, aut Theſaurum linguæ Latinæ Roberti Stephani Pariſienſis, in Capitibus Vniuerſi et Singulorum, ubi quã plurima harũ uocum exempla non ſolum Ciceronis ſed etiam aliorum Scriptorum diligenter collecta reperiet. Sic igitur apud Latinos accipitur et uſurpatur nomen uniuerſi, ut ſemper multas alicuius totius partes non diuiſim et ſeparatim ſed collectim et coniunctim ſignificet, et tanquam contrarium ſemper opponatur uoci ſingulorum: Quæ ſimiliter quidem multorum ſignificationem habet, ſed diſiunctim ac ſeparatim captorum, ut ſi quis exempli cauſa loquens de uiginti hominibus, ita dicat, ſinguli ſibi tabernaculum conſtituerunt, is ſingulos ſibi tabernaculum unum conſtituiſſe, et uiginti tabernacula numero conſtructa eſſe ſignificabit. Quod ſi ita proferat, Vniuerſi ſibi tabernaculum ædificauerunt, is nihil aliud declarabit, niſi ab omnibus ſimul unũ atq; idem tabernaculum ſibi fuiſſe conſtructum. Atq; hoc modo et uniuerſis ſingula et ſingulis uniuerſa opponuntur, ut uniuerſa ſint tanquam ſingula ſimul comprehenſa, et ſingula unum uniuerſum in multas partes diſperſum ac diſsipatum. Ab hac igitur uoce uniuerſi ita ſignificante, ut diximus, ducitur et deriuatur nomen uniuerſalis, de quo Quintilianus libro ſecundo cap. Quis modus in Arte, ita ſcribit, Propter quæ mihi ſemper moris fuit, quam minime alligare me ad præcepta, quæ καθολικὰ uocant, ideſt, ut dicamus, quomodo poſſumus, uniuerſalia uel perpetualia. Hec Quintilianus, ex cuius uerbis declaratur latinos hac uoce uniuerſalis uti ſolere, cum aliquid ad uniuerſos, hoc eſt, ad omnes ſimul pertinens ſignificare uolunt, ut cum dicimus, calorem uniuerſalem, peſtilentiam uniuerſalem, bellum uniuerſale, eo quod hæc aliquibus uniuerſis et ſimul omnibus eodem tempore ſunt communia et

tanquam generalia. Qua in ſignificatione Varro de lingua latina, dixit; cauſam uniuerſalem, Author ad Herennium, rationem uniuerſalem. Idem Quintilianus, uocem uniuerſalem, et quæſtionem uniuerſalem. Quibus authoritatibus patet, hoc quod eſt, eſſe uniuerſale, proprie ſemper tribui aut rebus quæ ſunt in alio, aut uerbis quæ dicuntur de alio. Rebus quæ ſunt in alio hoc modo, ut ſi bellum, exempli gratia, ſit in tota prouincia, intelligere debemus tam bellum quam prouinciam habere partes, et ſingulas belli partes ſingulis prouinciæ partibus attributas eſſe, non uniuerſas belli partes ſingulis prouinciæ partibus contineri, nec ſingulas prouinciæ partes ab uniuerſis belli partibus eſſe occupatas, quorum neutrum fieri poteſt. Quomodo enim uniuerſæ belli partes ſimul acceptæ ſint in una et eadem parte prouinciæ? aut una ſola prouinciæ pars omnes belli partes capiat ſimul comprehenſas? profecto utrunq; horũ eſt ex numero eorum, quæ fieri nullo pacto queunt. Quare cum dicimus bellum uniuerſale toti prouinciæ neceſſario intelligere debemus ſingulas belli partes in ſingulis prouinciæ partibus eſſe ſitas, non uniuerſas in ſingulis neq; ſingulas in uniuerſis, Et eodem modo omnes aliæ res, quæ uniuerſaliter alteri adeſſe affirmantur. Verbis uero quæ dicuntur de altero, tribuitur uniuerſale, cum ita dicitur, exempli cauſa, animal eſt uox uniuerſalis, eo quod eſt nomen appellatiuum ſimplex, et ut docuimus ſupra in Capite quarto, in multis enuntiationibus tanquam partibus ſuis attribuitur multis ſuppoſitis, ſic ut ſingulæ enuntiationes ſingulis ſuppoſitis aptentur, hoc modo, homo eſt animal, bos eſt animal, leo eſt animal, Hoc enim modo uox animalis proprie et ſingulariter accepta, eſt uniuerſalis et in tribus enuntiatis tria ſignificat. Quod ſi etiam centies aut millies eodem, quo dixi, modo enũtiaretur, centum et mille poſſet ſignificare, nam in una tantum enuntiatione, eodem modo ſingulariter et proprie accepta non niſi unius alicuius ſignificationem habere poteſt, ut ſuperiore Capite docui: neq; ſolum hoc quod dico in uoce animalis uerum eſt, ſed etiam in omnibus alijs ſimplicibus appellatiuis in ſigulari numero poſitis. Hoc igitur modo nomen uniuerſalis apud Latinos ueteres dicitur et de rebus quæ ſunt in alio, et de uerbis quæ dicuntur de alio, et de nulla alia re præterea nec alio modo uere et latine dici poteſt. Apud Dialecticos uero et Philoſophaſtros, communiter longe aliam habet ſignificationem, quæ à nullo unquam latinorum ueterum, quod ſciam, nec uſurpata fuit nec audita, ſi quidem apud eos Vniuerſalis nomine ſignificatur et intelligitur natura quædam, ut ipſi dicunt, per eſſentiam in ſe quidem una ſed per communicabilitatem uel participationem communis pluribus, quæ et per abſtractionem intellectus noſtri fiat è multis, et per exiſtentiam ſit in multis, et

per prædicationem dicatur de multis. Appellatur autem ab eiſdem iſtud uniuerſale, tum genus, ut animal: tum ſpecies ut homo: tum differentia ut rationale: tum proprium ut riſibile: tum accidens ut calor et frigus, ut in ſumma ſint quinq; uniuerſalia, genus, ſpecies, differentia, proprium et accidens. Ac tale quidem eſt Philoſophaſtrorum uniuerſale, hoc eſt, magis multiplex magiſq; multiforme, quam dicitur fuiſſe Chimera illa poetica à Bellorophonte domita, aut Geryon ille tricorpor, quem Hercules interfeciſſe traditur, illa enim erant monſtra tantummodo triplicia, hoc eſt quincuplex. Definiunt autem iſtud portentum, qualeidcunq; ſit, hoc modo, ut dicant, Vniuerſale id eſſe quod unum exiſtens per eſſentiam uno eodemq; tempore totum et integrum communicatur multis et eſt in multis et dicitur de multis. Atq; ita putant animal, exempli gratia, eſſe unum genus, quod eo modo communicetur et ſit in homine, boue, et leone, cæteriſq; ſpeciebus, quodq; de eiſdem dicatur et prædicetur, et hominem eſſe unam ſpeciem, quæ ſimiliter communicetur et ſit in Socrate, uerbi cauſa, Platone et Ariſtotele, et cæteris indiuiduis, quæq; dicatur et prædicetur de eiſdem. Eodemq; modo ſentiunt de reliquis uniuerſalibus ſuis. Et quanquam apud Dialecticos, ut dixi, ſint quinq; uniuerſalia, tamen duo ex eis apud illos, ſunt maxime celebrata, genus et ſpecies, atq; ideo ab eiſdē multis et ambitioſis inſignita nominibus. Nāq; ut in eiſdē generis et ſpeciei exēplis permaneā, homo apud eos appellatur, tū ſpecies hominis, tū natura hominis, tū ſpecies ſpecialiſsima, tū homo cōmunis, tū homo uniuerſalis, tū homo ſpecificus, tū ut Porphyrius græce loqtur, κοινὸς καὶ εἰδικὸς ἄνθρωπος. Animal uero dicitur, tū genus animalis, tū natura animalis, tū genus ſubalternū, tū animal cōmune, tū animal genericum, tū animal uniuerſale, tū ut Ariſtoteles græce nuncupat, ζῶον καθόλου, et alijs quibuſdam inauditis barbariſq; nominibus. Neq; ſolum habent, ut dixi, ſpecies ſpecialiſsimas, et genera ſubalterna, ſed etiam ſpecies ſubalternas et genera generaliſsima, ut in eorum arbore prædicamentali, quā uocant, manifeſte licet uidere. In ſumma iſta genera et ſpecies, et cætera, quæ dicta ſunt, generaliter omnia ex ea parte quatenus putantur eſſe in rebus, appellantur, ut dixi, uniuerſalia ſiue naturæ uniuerſales, ex ea uero parte quatenus exiſtimantur dici et prædicari de multis, aliud habent nomen à recētioribus et barbaris latinis inditum. Nuncupantur enim prædicabilia uidelicet à prædicando, hoc eſt, dicendo, nam prædicari et dici apud eos idem eſt, apud Græcos uero communiter uocantur, πέντε φωναὶ, hoc eſt, quinq; uoces, atq; hanc ob cauſam, fere omnes Græci interpretes horum uniuerſalium libros ſuos inſcripſerunt, περὶ πέντε φωνῶν. Generationem autem et procreationem horum uniuerſalium

per intellectus abſtractionem hoc modo fieri dicunt. Intellectus noſter inquiunt primo cogitans, exempli cauſa, Socratem, Platonem, Ariſtotelem, et reliquos ſingulares homines ex illis licet inter ſe diſsimilibus ita cogitatis colligit ſibi quandam humanitatis ſimilitudinem, quæ in animo retenta ueraciterq; perſpecta, ut dicit Boethius, eſt ſpecies hominis. Deinde rurſus idem intellectus noſter altius aſcendens et conſiderationem conuertens ad hominem, bouem, leonem, cæteraſq; huiuſmodi ſpecies ex illis licet inter ſe differentibus ita conſideratis, effingit ſibi alteram ſimilitudinem, quæ non niſi in ipſis ſpeciebus ſpecierumq; indiuiduis eſſe poteſt, et proprie appellatur genus animalis. Eodemq; modo per abſtractionem intellectus noſtri ab alijs ſingularibus et ſpeciebus effici et quaſi procreari putant omnia alia uniuerſalia: De quibus in ſumma ita ſentiunt authore Boethio, ut dicant, ea eſſe prorſus incorporea et immaterialia et hanc ob cauſam mortis interituſq; expertia, et reperiri nō ſolum in incorporeis ſed etiam in corporeis ſenſibilibuſq; naturis, percipi autem et intelligi præter corpora et ſenſibilia ab intellectu noſtro tantum, ut pote immaterialia ab immateriali. Nam ſenſus noſtros materiales ad uniuerſalium immaterialium cognitionē nullo modo poſſe pertingere. Nec deſunt etiā qui dicant uniuerſale eſſe totum quoddam, ac tria totorum genera conſtituāt, unum quod ſit, ut inquid Euſtratius ſuper primo Ethicorum Ariſtotelis, πρὸ μερῶν, hoc eſt, ante partes: alterum, ἐκ μερῶν, hoc eſt, ex partibus: tertium, ἐν μέρεσι, hoc eſt, in partibus, quorum totorum exempla hæc ab illis traduntur. Illius quod eſt ante partes, Ideæ Platonis: Illius quod eſt ex partibus, totum omne tam continuum quam diſcretum: Illius quod eſt in partibus, uniuerſale hoc de quo loquimur Ariſtotelis et Peripateticorum. Atq; hæc ferè ſummatim ſunt ea quæ de uniuerſalibus à Dialecticis tradita reperiuntur. Quod ſi forte quiſpiam de eis plura ſcire cupit, is legat ex antiquioribus Boethium inter initia ſecundæ editionis in Porphyrium, ex recentioribus uero Rodulphum Agricolam, in libello de uniuerſalibus. Quorum uterq; conatus eſt, quàm clariſsime et ſubtiliſsime potuit primum explicare atq; exprimere uim et naturam et proprietatem uniuerſalium: licet fruſtra, quia quod non uere eſt, nunquam uere poteſt explicari. Deinde etiam defendere ac tueri uniuerſalia contra eos, qui uel ea negant, uel de eis dubitant. Sed in iſta ſua defenſione incaſſum laborauerunt, et oleum, ut dicitur, operamq; perdiderunt. Nos enim uniuerſalia ſine ulla dubitatione falſa et cōmentitia et nullam ad rem neceſſaria eſſe demonſtrabimus, et omnibus illorum rationibus argumentiſq; reſpondebimus, ſic ut ſperem poſthac nunquam fore quenquam neq; tàm audacem, neq; tam temerarium, qui uniuerſalium defenſionem ſuſci-

piat, aut ſi ſuſcipiet, qui non ab omni poſteritate tanquam ſtultiſſimus ineptiſſimuſq; rideatur. Loquor autem de uniuerſalibus realibus, ut uocant, hoc eſt, quæ in rebus extra uocem ac mentem noſtram conſiſtere dicuntur, non de ijs, quæ in uocibus et nominibus ſunt. Nam nos quoq; unà cum Nominalibus ſine ulla dubitatione confitemur uniuerſalia in uocibus ac nominibus reperiri, et uoces uere cõmunes uniuerſaleſq; eſſe, eo quo ſupra diximus modo. Sic igitur patet unde dicatur nomen uniuerſalis, et quid quoue modo ſignificet tam apud Latinos ueteres, quam apud Dialecticos et Philoſophaſtros, ex quibus quidam ſunt qui ex ſententia Ariſtotelis affirmant uniuerſalia uere non ſolũ in uocibus et intellectibus, ſed etiam in ipſis rebus extra uocem intellectumq; inueniri, ut Boethius, Albertus, Thomas, Scotus, et alij quam plurimi, qui omnes hanc ob cauſam in ſcholis appellantur, Reales: Alij uero contra atq; hi ex eiuſdem Ariſtotelis opinione aſſerunt et contendunt uniuerſalia extra uocem atq; intellectum nullo prorſus modo conſtare, ſed tantum in ſolis uocibus nominibuſq; exiſtere, atq; ideo ipſi quoq; uulgo ab re ipſa nuncupantur. à quibuſdam, Nominales, ab alijs uero, Terminiſtæ: Quorum Author primus et inuentor fuiſſe dicitur Ochamus quidã natione (ut opinor) Anglicus, unde etiam à nonnullis appellantur, Ochamiſtæ. Hanc igitur Ochamicam de uniuerſalibus opinionem, nos quoq; in toto hoc opere contra Dialecticos Reales ſecuturi ſumus ac defenſuri, non quidem tanquam Ariſtotelicam et Peripateticam, nam Ariſtoteles ſine ulla dubitatione exiſtimauit et poſuit uniuerſalia realia, ſed tanquam ueram et communi omnium tam Græcorum quam Latinorum recte loquentium ſermoni conſentaneam. Eſſe enim uniuerſalia, nominũ appellatiuorum reuera proprium eſt, non rerum, niſi eo, quo ſupra dixi, modo, qui ab uniuerſalibus Dialecticis longe alienus eſt. Quibus tanquam fundamentis quibuſdam totius futuræ diſputationis noſtræ iactis, nunc accedimus ad probandum uniuerſalia extra uocem et intellectum in rebus nec eſſe reuera nec poſſe eſſe, et propterea Pſeudophiloſophos in quarto loco generalis diuiſionis ſuæ rerum non recte prætermiſiſſe multitudines rerum ſingularium uniuerſe acceptarum, quæ ueræ exiſtunt, et loco earum pluſquam ſtulte poſuiſſe uniuerſalia ſua ſiue naturas uniuerſales quæ prorſus nuſquam ſunt niſi falſæ et commentitiæ, et nullã aliam ad rem utiles niſi ad nugandum et garriendũ. Quam quidem probationem primum ita proponimus, ut dicamus et ſine ulla dubitatione affirmemus, iſta Vniuerſalia realia, eo modo quo à Dialecticis intelliguntur et explicantur, primo propter eas cauſas, quæ ab ipſis proferuntur, non eſſe utilia nec neceſſaria, nec neceſſario ponenda, ſed plane contra potius inutilia, ſuperuacanea, et ex omni philoſophia eijcienda. Deinde etiã

ſi maxime eſſet aliqua cauſa, qua poni debere uiderentur uniuerſalia, tamen ea prorſus non eſſe in uera rerum natura, nec eſſe poſſe niſi falſa et commentitia. Tum rurſus etiam ſi non ſolum eſſe poſſent, ſed etiam reuera eſſent; tamen non eſſe ponenda quinq; numero, ſed unum tantum, hoc eſt, genus, eo quod reliqua eſſent aut non uere uniuerſalia, ut ſpecies, aut certe in nomine ac natura generis incluſa, ut differentia, proprium, et accidens. Et poſtremo etiam ſi uere quinq; numero uniuerſalia eſſe cõcederentur, tamen ea à Pſeudophiloſophis fuiſſe male expoſita, peius definita, et paulo minus quàm tota falſa. Hæc inquam omnia nos ita proponimus et probare aggredimur, ab eo quod primo loco propoſitum eſt initium probationis noſtræ capientes, hoc eſt, à cauſis, quibus uniuerſalia dicuntur eſſe neceſſaria, et neceſſario ponenda. Nam cum cauſæ illæ à nobis refutatæ erunt et ſublatæ, tũ facile cætera quoq; probabuntur eſſe falſa, nec difficile erit reſpondere ad omnia, quæ pro defenſione uniuerſalium contra nos à Pſeudophiloſophis uel afferuntur, uel afferri poſſe putantur.

Vniuerſalia realia nec propter ſcientias arteſq; tradendas, nec propter ſyllogiſmos et cæteras argumentationes formandas, nec propter prædicationes ſuperiorũ de inferioribus faciendas neceſſario eſſe ponenda, contra Pſeudophiloſophos.

CAPVT SEPTIMVM.

SED quibus tandem de cauſis Philoſophaſtri iſti moti et adducti excogitauerunt et introduxerunt uniuerſalia realia? Audite quæſo Lectores ueræ philoſophiæ ſtudioſiſſimi et ueritatis amantiſſimi, audite inquam et diligẽter attendite; res enim ueſtra hic agitur, et ea quidẽ res, qua nulla maior neq; dignior, quæ cognoſcatur, nec adeo magis ad uos pertinens eſſe poſſit. Nam ſi uniuerſalia iſta falſa ſunt, ut nos dicimus, et probaturi ſumus, continuo una cum uniuerſalibus cadit pene tota Dialectica, quæ in illis tanquam columnis fundata eſt, et ſimul cum Dialectica corruit etiam non parua eius, quæ nunc in uſu eſt, philoſophiæ pars, et quod

omnium peßimum eſt, uos ipſi quicquid temporis et laboris in Dialectica et Metaphyſica inſumitis, id totum amittitis, et oleum ſimul operamq́; ut dicitur, perditis. Audite inquam tertio pulchras et egregias cauſas, quibus iſti, ut ipſi dicunt, moti uniuerſalia introduxerunt, et pro introductis tanquam pro aris et focis pugnant. In ſumma aiunt, uniuerſalia eſſe neceſſaria et neceſſario fuiſſe introducta tribus potiſsimum de cauſis, quarum una eſt, propter ſcientias et artes et definitiones tradendas, altera propter demonſtrationes et ſyllogiſmos cæteraſq́; generales argumentationes conformandas, tertia propter prædicationes generum de ſpeciebus et omnium ſuperiorum de ſuis inferioribus faciendas. Quorum trium nihil ſine uniuerſalibus fieri poſſe contendunt, atq; ideo uniuerſalia neceſſario ponenda cenſent. Ac quod ad primā cauſam attinet, ſic eam confirmāt, ut dicant, ſcientias et artes et definitiones tradi ac eſſe non de ſingularibus, quæ et quoniam numero ſunt infinita, nec cognoſci perfecte nec ſcientia comprehendi poſſunt. Quis enim, inquiunt, perfecte cognoſcat aut ſcientia comprehendat infinita? et quoniam aßidue generantur et corrumpuntur, minime ſunt idonea quæ doctrinas et diſciplinas de ſe traditas in perpetuum conſeruent, quemadmodū oporteret. Et propter has duas cauſas concludunt ſcientias et artes et definitiones non de ſingularibus tradi et eſſe, ſed de uniuerſalibus, quæ quoniam et in numero ſint finito ac determinato, et nullam corruptionem aut mortem patiantur, ut ipſi putant, idcirco hanc habent naturam ut et propter finitatem facile cognoſci ac ſciri, et propter immortalitatem æternitatemq́; ea, quæ de ſe traduntur ac ſunt, facile ſemper conſeruare ualeant. Atq; hac breui argumentatione putant ſibi ſatis confectum, ac concluſum, doctrinam ſcientiarum, artium et definitionū tradi et eſſe non de ſingularibus, quaſi infinitis, corruptibilibus et tēporarijs, ſed de uniuerſalibus tanquam finitis, incorruptibilibus et æternis, et propterea aut ſcientias et artes et definitiones in perpetuum nobis amittendas, aut uniuerſalia neceſſario, uelimus, nolimus, ponenda, ut ipſi neſcio quo pacto ſtulte ac temere ſibi perſuaſerunt. At nos contra ex aduerſa parte, omnia prorſus oppoſita ſtatuentes et Ariſtoteli ac Philoſophaſtris reſpondentes breuiter ita dicimus. Artes et ſcientias et definitiones tradi et eſſe non de uniuerſalibus realibus, quæ fictitia commentitiaq́; ſunt, et prorſus non reperiūtur in uera rerum natura, ſed de ſingularibus et indiuiduis de quibus nemo, niſi plane ſtultus, dubitat quin uere ſint, et quamuis numero ſint infinita et corruptioni mortiq́; obnoxia, nihil tamen nec infinitatē nec mortalitatē eis obſtare, quo minus et facile cognoſci ac ſciri, et quæ de ſe traduntur, ac ſint, ſemper conſeruare ualeant. Quam ad rem probandam illud ante omnia non ignorari

ignorari uolumus, quod ad infinitatem ſingularium attinet, artes et ſcientias et definitiones tradi et eſſe de ſingularibus, id duobus modis capi atq; intelligi poſſe, uno modo ſingillatim, hoc eſt, unum quodq; per ſe et ſeparatim ab alijs, altero modo uniuerſe ſiue in uniuerſum, hoc eſt, omnia ſimul et ſemel comprehenſa. Quod ſi ſingularia ſingillatim, hoc eſt, ſingula per ſe ac ſeparatim accipiantur, ingenue fateor illa hoc modo eſſe infinita et nullo pacto cuncta cognoſci ac ſciri poſſe, et propterea minime idonea uideri, de quibus ſic acceptis ulla ars aut ſcientia aut definitio tradatur. Sed ſi eadem ſingularia non ſingillatim ſed uniuerſe uel in uniuerſum, hoc eſt, omnia ſimul ac ſemel capiantur, hoc altero modo dico et affirmo artes et ſcientias et definitiones de ſingularibus percommode tradi et eſſe poſſe, nec infinitatem eis quicquam obſtare, ut probabimus, quominus cognoſci poſſint ac ſciri. Atq; ita diſtinguendo de acceptione ſingularium, et ponendo in ſumma tantum duos ueros conſiderãdi rerum modos, paucis uerbis labefactatur prima ratio Philoſophaſtrorũ, quæ ad infinitatem ſingularium pertinet. Nam tertius ille conſiderandarũ rerum modus, qui à Philoſophaſtris præter illos duos ponitur, et ab eiſdem, conſiderare rem uniuerſaliter, appellatur, prorſus eſt falſus, ut patebit infra in Capite de Comprehenſione et Abſtractione. Quod autem ſpectat ad corruptibilitatem mortalitatemq; eorum, rurſus diſtinguimus et ita dicimus, ſingularia eſſe corruptibilia uel incorruptibilia, id ſimiliter duobus modis intelligi poſſe: primò modo, per eſſentiam et naturam ſingularem, et hoc modo iterum fateor omnia ſingularia uere eſſe corruptibilia et minime idonea, quæ ullam doctrinam de ſe traditam ſemper cuſtodiant: altero modo per continuam ſucceſſionem et perpetuam quaſi regenerationem ſingularium, et hoc ſecundo modo nego ſingularia eſſe corruptioni mortiq; obnoxia. Nã et ſi non fuerũt, ſunt et erunt ſemper ſingulares homines, et ſingularia animalia, tamen ſemper fuit, eſt, et erit, et genus hominum et genus animalium, quod ad conſeruãdas ſemper ſcientias et artes de ſingularibus traditas ſatis eſt. Artes enim et ſcientiæ nõ de ſingularibus ſeparatim et ſeorſum acceptis, ſed de generibus uniuerſis, hoc eſt, non de ſingulis generũ, ſed de generibus ſingulorũ traduntur et ſunt. Sic igitur oſtenſo, quomodo ſingularia et tanquam non infinita cognoſci, et tanquam non corruptibilia ſemper durare poſſint, et præterea quomodo artes et ſcientiæ de eis tradi et eſſe queant, nunc incipio reſpondere Dialecticis ac Metaphyſicis cæteriſq; Philoſophaſtris ad ea quæ pro defenſione ſuorum uniuerſalium afferre ſolent, Ac primum ei, quod Ariſtoteles craſſe nimis et imperite ita quærit in ſecundo τῶν μετὰ τὰ φυσικά, Si nihil eſt præter ſingularia, nempe ut ipſe dicere uult, infinita, corruptibilia et con-

tingentia, et nulla exiſtant uniuerſalia, uidelicet finita, incorruptibilia et neceſſaria, quomodo et de quibus tradentur et erunt artes et ſcientiæ? reſpondeo Tibi domine Ariſtoteles, etiam ſi nulla erunt uniuerſalia ſtulta et inepta, ut uere non ſunt, tamen artes et ſcientiæ et definitiones tradentur et erunt de ſingularibus et indiuiduis, ut dixi, non per naturam propriam et priuatam, ſed per communem et perpetuam ſucceßionem æternis, nec de omnibus ſingillatim et ſeorſum, ſed in uniuerſum uel uniuerſe, hoc eſt, ſimul et ſemel acceptis. Quo modo accepta nec ſic infinita ſunt, ut non facile cognoſci ac ſciri, nec ſic corrumpuntur et intereunt, ut non perpetuo durare et ea, quæ de ſe traduntur, conſeruare poßint, Atq; ita reſponſum ſit rudißimæ illi ac ſtultiſſimæ Ariſtotelis inquiſitioni. Sed fortaßis aliqui ex maxima Philoſophaſtrorũ et Ariſtotelis ſectatorum turba hic mihi ſe ſe opponent, dicentes hoc noſtrũ, quod uocamus, uniuerſum et uniuerſe idem eſſe, quod ſuum uniuerſale et uniuerſaliter, habent enim magnam uocum ſimilitudinem, et propterea non oppugnari ratione noſtra ſuum uniuerſale et uniuerſaliter, ſed potius defendi ac confirmari. At ego uiciſsim uobis reſpondeo domini Philoſophaſtri, hæc eſſe inter ſe longe diuerſa. Nam ueſtrũ uniuerſale fit per fictam illam et uanam, ut uos appellatis, intellectus abſtractionem à ſingularibus, quam nos infra in Capite de falſa abſtractione ſumus refutaturi, tanquam planè mendacem et falſam. Noſtrum uero uniuerſum efficitur per comprehenſionem et acceptionem omnium cuiuſq; generis ſingularium ſimul et ſemel, ſine ulla intellectus à ſingularibus abſtrahentis ope, ſed ſolo intelligentiæ ſingularia ipſa comprehendentis auxilio, Qua de comprehenſione et quid ſit et quomodo fiat, dicemus infra et in hoc et in Capite de comprehenſione, ubi etiam de falſitate abſtractionis loquemur. Veſtrum uniuerſale licet per naturam exiſtat in ſingularibus, ut uos dicitis, tamen per intellectum eſt abſtractum et ſeparatum à ſingularibus, tanquam nubes quædam in aere pendens inuiſibilis, et in eo planè loco conſiſtens, ubi ſunt Ideæ Platonis, uel potius ubi Chimeræ atq; Centauri Poetarum habitant. Noſtrum uniuerſum et per naturam eſt in ſingularibus, et per intellectum non ſeparatur à ſingularibus, non magis quàm populus et exercitus cum intelliguntur à nobis, et omnino ipſum nihil aliud eſt, niſi ipſa ſingularia ſimul et ſemel per intellectum comprehenſa, et quaſi congregata non aliter quàm comprehenditur grex ouium et armentum boum, cum mente percipitur. Veſtrum uniuerſale uos non ſolum ab intellectu ſolo fieri, ſed etiã ab intellectu ſolo cognoſci ac percipi uultis, ab exterioribus uero ſenſibus nequaquam. Noſtrum uniuerſale licet ipſum quoq; ab intellectu quodammodo fiat, ita comprehendente, ut dixi, ſimul omnia ſingularia, et ab eodem cogno-

ſcatur intelligaturq́; , ut pote ab ipſo cõprehenſum, tamen percipitur et uſurpatur etiam à ſenſibus, tam exterioribus quàm interioribus, ſi non omnino at certe magna ex parte. Quis enim noſtrum eſt, qui et ſi non omnia tamen aliqua uideat et percipiat ſingularia generis animalium? generis arborum? generis herbarum? et aliorum quam plurimorum generum? certe nemo niſi planè fatuus et ineptus Philoſophaſter. Ad hæc ueſtrum uniuerſale, ut uos docetis, prædicatur et dicitur de omnibus ſuis ſingularibus et inferioribus in recto caſu, ut cũ ita dicitis, exempli gratia, homo eſt animal, et candor eſt color, falſo exiſtimantes et animal in priore, et colorem in poſteriore propoſitione eſſe genus. At noſtrum uniuerſum minime in recto caſu de ulla ſua parte prædicatur: Quis enim ferat, ſi quis ita dicat, uel homo eſt uniuerſum genus animalium? uel candor eſt uniuerſum genus colorum? certe nemo, non magis quam ſi diceret, unum ciuem eſſe uniuerſum populum, et unum militem eſſe uniuerſum exercitũ. Nã quod aiũt in illis propoſitionibus et animal et colorẽ, uere eſſe genera, et de homine ac candore tanquam de ſpeciebus ſuis in recto caſu prædicari, falſiſſimum eſt, ut partim ſupra monuimus, partim infra probabimus in Capite de genere, cum falſitatem illorum generum, et nullum totum de ſua parte in recto prædicari demonſtrabimus. Poſtremo et ueſtrum uniuerſale et nomen uniuerſalis in ea ſignificatione quã uos illi tribuitis, nũquam fuerunt uſurpata aut cognita ab ullo Latinorum ueterum, quod ego quidem ſciam, ante Boethium uel non ita multo ante ætatem illius, ut opinor. Et propterea tam res, quam uos dicitis eſſe uniuerſalẽ, quàm nomen uniuerſalis apud Latinos recte loquentes ſunt noua, inuſitata et barbara. Noſtrum uero uniuerſum, hoc eſt, et res quæ eſt uniuerſa et nomen uniuerſi, ambo ab antiquis latinis non ſolum fuerunt cognita ſed etiam uſurpata et trita, et præſertim à Cicerone cæteriſq́; probatis Scriptoribus, quẽadmodum ſupra diximus et infra etiam dicemus: ut neq; de re quæ eſt uniuerſum, neq; de nomine uniuerſi quiſquam nõ omnino ſtultus poſſit dubitare. His igitur de cauſis et alijs multis, quas ne longior ſim in re manifeſta, prætereo, nequaquam idem eſſe poſſunt ueſtrum uniuerſale et noſtrum uniuerſum O Domini Philoſophaſtri. Nam de aduerbijs, quæ ex eis formantur, hoc eſt, de uniuerſaliter et uniuerſe non dubitandum eſt, quin ipſa quoq; ſint longe diuerſa, cum illa à quibus deriuantur tantam habeant inter ſe diuerſitatem: Vniuerſaliter enim à Dialecticis refertur ad prædicationem de omnibus et ſemper, ut cũ dicunt, hominẽ uniuerſaliter prædicari de ſuis indiuiduis, hoc eſt, de omnibus et omni tempore, cuius oppoſitum eſt particulariter. Vniuerſe autem ſimiliter ut uniuerſa non refertur ad prædicationẽ, ſed ad comprehẽſionem omnium ſingulariũ

ſimul ab intellectu factam, nec ad omnia tempora, ſed ad omnia ſingularia ſimul et coniunctim percipienda, et opponitur ei quod eſt, ſingillatim; ut cum Cicero in Verrem ita inquit, Nam quid ego de cæteris ciuium Romanorum ſupplicijs ſingillatim potius quàm uniuerſe loquar? Omitto hic aliud etiam inter hæc duo aduerbia diſcrimen, quod uniuerſe apud Scriptores latinos ueteres ſæpe uſurpatum reperitur, uniuerſaliter uero ferè nunquam legitur, niſi apud poſteriores, cùm latina lingua paulatim immutari, et in deterius labi cœpit: quo fit ut aduerbium uniuerſaliter tanquam non ſatis latinum à quibuſdam non ita libenter uſurpetur. Sed rurſus fortaſſe reſpondebunt Philoſophaſtri, ut ſunt imperiti, ac rerum etiam, quæ à pueris non ignorantur, prorſus ignari, et dicent hoc noſtrum, uniuerſum et uniuerſe, eſſe res et uocabula uel nunquam apud ueteres uſurpata uel ſi uſurpata fuerunt, nunquã tamen ad ſcientias arteſq; tradendas fuiſſe aſſumpta et accõmodata. Quibus uiciſſim reſpondeo utrunq; horum eſſe falſiſſimum ac prorſus contrarium ei, quòd uere in libris antiquorum tam Græcorum quàm Latinorum reperitur. Nam doctiſſimi quiq; uiri, cum de omnibus ſingularibus cuiuſq; generis ſimul et ſemel loqui uolunt, puta de omnibus ſingularibus Græcis unà, uel de omnibus ſingularibus hominibus communiter, uel de omnibus ſingularibus animalibus generaliter, et ſic de omnibus alijs ſingularibus quorumcunq; generum, uel affirmantes aliquid uel negantes, uel probantes uel improbantes, uel aliquid huiuſmodi facientes, cum inquam ita loqui uolunt de omnibus alicuius generis ſingularibus, non neceſſe habent, ut Philoſophaſtri nugantur, ab omnibus illius indiuiduis ſingillatim acceptis abſtrahere ſibi ac fingere unũ uniuerſale, puta unũ Græcum uniuerſalem, ab omnibus ſingularibus Græcis, aut unum hominem uniuerſalem ab omnibus ſingularibus hominibus, aut unũ animal uniuerſale ab omnibus animalibus ſingularibus, de quo aliquid, ut dixi, affirment uel negent, probent uel improbent, ut Philoſophaſtri pluſquã ſtolide et fabuloſe faciendum eſſe ſomniant, ſed omnes ſingulares Græcos, omnes ſingulares homines, omnia ſingularia animalia, ſimul et ſemel animo comprehendunt, et hoc modo de illis ita comprehenſis ſimul ac ſemel affirmant uel negant, probant uel improbant id quod uolunt. Hæc enim omnia ſingularia hoc modo, ut dixi, comprehenſa proprie ſunt, non uniuerſale, nec natura uniuerſalis, nec genus uniuerſale, nec res uniuerſalis ut Pſeudophiloſophi garriunt, ſed uniuerſum, uel natura uniuerſa, uel genus uniuerſum, uel res uniuerſa, ut doctiſſimi quiq; loquuntur et intelligunt: Atq; in primis Cicero in ſecundo de Oratore libro, cum monet argumenta criminum et defenſionum reuocanda eſſe ad genus et ad naturam uniuerſam, et ibidem cũ ait, Reuolui

ad communes rerum ac generum ſummas, et refcrri ad uniuerſi generis diſputationem, et in tertio eiuſdem operis, cum ita ſcribit, Loci qui de uniuerſa re tractari ſolent : Quibus in locis et alibi nuſquam legitur apud Ciceronem nec genus uniuerſale, nec natura uniuerſalis, nec res uniuerſalis, cur ita ? quia genus et natura et res in huiuſmodi locutionibus nihil aliud ſunt niſi multitudines quædam ſingularium, et tota quædam diſcreta, ut iam toties diximus, et infra etiam magis clare probabitur. Itaq; quemadmodum non recte dicitur uniuerſalis populus, nec uniuerſalis exercitus, nec uniuerſalis multitudo, ſed uniuerſus populus, uniuerſus exercitus, uniuerſa multitudo, ſic etiam non recte uſurpatur uniuerſale genus, ſed uniuerſum genus, ut Cicero ait, Vniuerſum genus in ſpecies diuidere : nec uniuerſalis natura ſed uniuerſa natura, nec uniuerſalis res ſed uniuerſa res, accipiendo tamen ſemper genus proprie, naturam autem et rem non proprie pro una tantum re ſingulari, ſed figurate pro multitudine ſingularium rerum uniuerſe, ut ſupra diximus, et infra etiam dicemus, acceptarum. Ex quibus apparet nomen uniuerſalis in ea ſignificatione quã ei tribuunt Pſeudophiloſophi, eſſe inuſitatum, nouum et barbarum, uniuerſi uero appellationem eſſe probam, latinam et à doctiſſimis quibuſq; uiris uſurpatam. Quòd dixi de nomine uniuerſi idem dico de aduerbio uniuerſe, quòd Dialectici imperite ac barbare nimis conuerterunt in uniuerſaliter, cum nuſquam in ea ſignificatione apud probatos authores reperiatur. Loqui autẽ uniuerſe ſiue in uniuerſum de aliqua re, et diſſerere de genere uniuerſo uel de re uniuerſa uel de natura uniuerſa apud latinos nihil aliud eſt, niſi loquendo et diſſerendo tractare eam, quam Græci θέσιν uocant, Latini uero tum quæſtionem infinitã tum propoſitum. Eſt enim Theſis ſiue quæſtio infinita ſiue propoſitum, cum ſine determinatione perſonarum, locorum uel temporum de omnibus ſingularibus alicuiuſpiam generis ſimul acceptis aliquid uniuerſe ſiue in uniuerſum probatur uel improbatur, ut Cicero facit in oratione pro Flacco, cum refutaturus teſtes Græcos aduerſæ partis ita inquit, At à teſtibus læditur, antequam dico à quibus, qua ſpe, qua re concitatis, et cætera, dicam de genere uniuerſo et de conditione omnium noſtrum. Ibi enim Cicero dicturus contra teſtes Græcos Aduerſariorum, et probaturus eos eſſe mendaces ac tales, quibus credi non oporteret, antequam ueniat ad dicendum de ſingulis ſeparatim, pollicetur ſe dicturum primo de omnibus illis ſimul et coniunctim, et hoc eſt illud, quòd ibi dicit, de genere uniuerſo, hoc eſt, de uniuerſa natione ſiue de uniuerſo genere Græcorum. Quo loquendi modo idem Cicero quoq; utitur in Partitionibus Oratorijs, cum loquens de teſtibus admonet modo dicendum eſſe de toto genere teſtium, quàm

ſit infirmum, modo de ſingulis teſtibus, ſi natura uani leues, et cætera: ex quibus duobus locis et alijs quamplurimis non ſolum apud Ciceronē ſed etiam apud alios probatos Scriptores manifeſte licet intelligere, genus uniuerſum, naturam uniuerſam, rem uniuerſam, nihil aliud eſſe, ut ante dixi, niſi multitudinem aliquam ſingularium ſimul et ſemel acceptorum ſiue uniuerſum aliquod totum diſcretum ex multis ſingularibus indiuiduiſq; uere compoſitum. Nam obſecro per deos immortales quid differt ſiue confirmes oratorio more omnes ſingulares homines alicuius nationis uniuerſe acceptos eſſe mendaces ac periuros? id quòd facit Cicero de Græcis in ea, quam dixi, oratione: ſiue probes, exempli gratia, omnia ſingularia animalia eodem modo accepta habere ſenſum tactus? id quòd Ariſtoteles et cæteri Philoſophi faciunt: ſiue etiam demōſtres omnia ſingularia triangula pari modo comprehēſa habere tres angulos æquales duobus rectis? qui modus probādi apud Geometras et Mathematicos putatur efficaciſsimus, et ab Euclide paſsim uſurpatur. Quid nam inquam differt quonam horum trium modorum aliquid confirmes et probes? profecto nihil, una enim quælibet harum probationum ſiue confirmationum ſiue demōſtrationum fit atq; eſt de omnibus ſingularibus ſui cuiuſq; generis ſimul et ſemel acceptis: nec refert, quòd ad acceptionem ſimul omnium ſingularium pertinet, quodnam genus rerum ſit, ſiue ciuilium, ſiue naturalium, ſiue mathematicarum, ſiue etiam ſupernaturalium, modo conſtet ex ſingularibus et ſingularia omnia ſimul in probando uel improbando aſſumantur. Ad hunc igitur modum et de his generibus ſiue naturis ſiue rebus uniuerſis traduntur et ſunt omnes ſcientiæ, artes et definitiones, ſic ut ad nullam harum, quas dixi, rerum faciendam opus ſit ullis Philoſophaſtrorum uniuerſalibus realibus, aut ulla abſtractione eorum à ſingularibus præſertim falſa atq; mēdaci, ut nos infra probabimus, ſed ſatis ſuperq; ſint multitudines ſingularium eo, quo dixi, modo uniuerſe acceptorum. Nec quicquam impedit quo minus hæc fieri poſsint primo quòd ſingularia ſingillatim ſumpta ſint infinita, eo q; ut ſupra dixi, de eis non ſingillatim et uno quoq; per ſe ſumptis, ſed in uniuerſum ſiue uniuerſe per intellectum comprehenſis et acceptis traduntur ſciētiæ et artes. Non aliter nec alio modo quàm una eademq; lex ſcribitur non de ſingulis rebus ſed de uniuerſis, hoc eſt, de omnibus ſimul. Eodem enim modo doctiſsimi uiri in tradendis ſcientijs quo legiſlatores in ferendis legibus mente atq; intellectu comprehendunt omnia ſingularia de quibus aut ſcientia datur, aut lex ſcribitur, et in ſumma non minus ſcientiæ quā leges traduntur et ſunt de uniuerſis. Deinde nihil obſtat artibus et ſcientijs de ſingularibus tradendis, quòd ipſa ſingularia aſsidue generari et corrumpi uidemus, nam et ſi ſingula

corruptionem interitumq; patiuntur, nunquam tamen tolluntur et intereunt uniuerſa, et hoc modo licet deficiant quotidie ſinguli homines, exempli cauſa, et ſingula animalia, non propterea tamen unq̃ moritur ac tollitur uniuerſum genus hominum nec uniuerſum genus animalium, ſed ſemper et in æternum tempus durat atq; permanet, quòd ad perpetuam cuſtodiam et conſeruationē artium et ſcientiarum de ſe traditarum ſatis ſuperq; eſt. Hæc enim tradũtur ut dixi, non de ſingulis generum, ſed de generibus ſingulorum. Quæ quidem genera debent intelligi eſſe compoſita ex ſingularibus non ſolum quæ in præſentia ſunt, ſed etiam, quæ antea fuerint, et poſthac futura ſint, ut infra dicemus in Capite de genere, docentes nomen generis non ſolum ad præſentia ſed etiam ad præterita et futura ſingularia, ex quibus omne genus conſtitutũ eſt, referri debere. Atq; hãc ob cauſam talia genera ſine ulla dubitatione ſunt immortalia et æterna, non per naturã ſingularem et priuatam, ſed per communem et perpetuam ſingularium ſucceßionem. Vnde Virgilius Poeta ſapiẽtißimus in quarto Georgicorum libro de Apibus loquens, ita inquit,

At genus immortale manet, multoſq; per annos
Stat fortuna domus, et aui numerantur auorum.

Quibus Poetæ uerbis uel reclamantibus et blaterantibus Philoſophaſtris comprobatur et quaſi quadam lege ſancitur immortalitas et perpetuitas generis apum, cuius curandi et cuſtodiendi ipſe in eo libro artem ſcientiamq; tradebat. Nam quis, niſi ſtultus et fatuus Dialecticus, dicat Virgilium eo in loco præcepta tradere de neſcio quo pluſquam mõſtroſo et prodigioſo uniuerſali, quod in rerum natura non reperitur? non de uniuerſo genere apum, quod non ſolũ uere eſt, ut omnes uidemus, ſed etiã, ut ipſemet Poeta teſtatur, immortale ſempiternũq; eſt? et ſi genus apũ tale eſt, ut certe eſt, quis dubitare poteſt, quin de genere animaliũ et de alijs generibus idem ſit dicendum? hoc eſt, quin omnia genera per cõtinuã ſingulariũ ſucceßionẽ ſint incorruptibilia et immortalia? Præſertim cũ hoc idẽ quoq; cõfirmet Galenus in XV de Vſu partiũ, ſtatim inter initia manifeſte affirmans, naturã, q̃a nõ potuit opificia ſua ſingularia facere immortalia, eo quod ex rebus corruptibilibus compoſita eſſent, machinatam eis fuiſſe remedium et ſubſidium quòd potuit ad immortalitatem, hoc eſt, ut per continuam ſingularium ſucceßionẽ fierent immortalia. Itaq; Galenus tandem quaſi concludens illum locum ita inquit, Naturæ uero opificium multa annorum millia iam ſtat, et in poſterum ſtabit. Quod cum dixit Galenus, quid obſecro ſibi aliud uoluit, niſi hanc de qua loquimur generum immortalitatẽ per continuã ſucceßionẽ ſignificare? profecto nihil aliud, atq; hinc toties apud eum illa, γένους διαδοχὴ, γένους διαμονὴ, hoc eſt, generis ſucceßio

et generis duratio. Neq; ſolum Galenus, ſed etiam Ariſtoteles hanc eandem immortalitatem generum per continuam ſucceßionem uidetur agnoſcere, cum in quarto Τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ de genere loquens ita ſcribit, Ἐὰν ᾖ γένεσις συνεχὴς τῶν τὸ εἶδος ἐχόντων τὸ αὐτὸ, οἷον λέγεται, ἕως ἂν ἀνθρώπων γένος ᾖ. Quo in loco Ariſtoteles, quãuis de genere peßime ſentiat, ut in Capite de genere oſtendemus, tamen de immortalitate generis humani recte uidetur ſenſiſſe, et generũ immortalitatẽ eo quo nos dicimus, modo confirmare. Quibus authoritatibus et argumentis hactenus recitatis concludimus totum hunc locum, contra Dialecticos et Pſeudophiloſophos, hoc eſt, omnia cuiuſcunq; generis ſingularia, ſi non ſingillatim at certe uniuerſe ſiue in uniuerſum cognoſci atq; intelligi poſſe, quòd ſatis eſt ad artes ſcientiaſq; et definitiones de eis tradendas: et præterea nec corruptionem nec mortalitatem ſingularium ullo impedimento eſſe, quominus genera ex ſingularibus cõpoſita per continuam ſucceßionem poßint eſſe æterna, Quòd ipſum quoq; ſufficit ad conſeruanda ea, quæ de ſe traduntur et ſunt. Cui concluſioni etiam hoc addo, in his inferioribus exceptis animis noſtris nullam omnino immortalitatem aut æternitatem reperiri, niſi per continuam ſingularium ſucceßionem, et perpetuam generum durationem. Ex quo illud quoq; intelligi uolo, quæcũq; nugantur Pſeudophiloſophi de immortalitate et neceßitate ſuorum uniuerſalium ſuarumq; artium et ſcientiarum, ea omnia eſſe uana et falſa, niſi immortalitatem et neceßitatem ad hanc quam dicimus, continuam ſingularium ſucceßionem referant. Nam quòd Ariſtoteles in Ethicis et alibi ita diuidit habitus animi, ut dicat alios eſſe de rebus, quæ nunquam aliter atq; ſunt, ſeſe habere poſſunt, ut ſcientiam et ſapientiam, alios uero de rebus, quæ ſubinde alio atq; alio modo ſeſe habent, ut artem et prudentiam, prorſus falſa et monſtroſa eſt diuiſio. Iterum enim ac ſepius dico et repeto in his inferioribus nihil eſſe quod non ſubinde aliter atq; aliter ſeſe habere poßit, quodq; non ſit mutabile et corruptibile, præter id quòd dixi, et eo quo docui, modo. Atq; hoc pacto reiecta et exploſa eſt prima illa cauſa, propter quam dicebamus, Philoſophaſtros fuiſſe adductos ut uniuerſalia realia eſſe uera et neceſſario ponenda arbitrarentur. Nunc accedimus ad ſecundam cauſam, quæ pertinet ad demõſtrationes et ſyllogiſmos cæteraſq; argumentationes, in quibus ſicut ipſi dicunt, aut ab uniuerſali ad particulare ut in ſyllogiſmo, aut à particulari ad uniuerſale fit progreſſus, ut in inductione: Similiter enim nihil horum ſine uniuerſalibus fieri poſſe affirmant, atq; ideo uniuerſalia neceſſario ponenda contendunt, ne ſcilicet omnibus demonſtrationibus, ſyllogiſmis et argumentationibus neceſſarijs omnino priuati remaneamus. O præclarã et egregiam

cauſam,

cauſam, propter quam uniuerſalia nullo pacto ſint neganda ſed confitenda et totis uiribus confirmanda. Magnum enim uidelicet nobis imminet periculum magnaq́; iactura niſi uniuerſalia retineamus. Sed ego uos ô Dialectici, ô Metaphyſici, ô Philoſophaſtri, uos inquã nunc et nos omnes ſimul hoc timore atq; hoc periculo liberabo, eodem planè modo, quo ſupra etiam docui nihil neq; ſcientijs neq; artibus neq; definitionibus timendum, etiam ſi nulla ſint neq; ponantur uniuerſalia. Non enim de uniuerſalibus ſed de uniuerſis fiunt demonſtrationes et ſyllogiſmi, nec quemadmodum uos dicitis in argumentando fit progreſſus aut per ſyllogiſmum ab uniuerſalibus ad particularia ſed ab uniuerſis ad ſingula, aut per inductionem à particularibus ad uniuerſalia ſed à ſingulis ad uniuerſa. Multum enim differunt ueſtra uniuerſalia et particularia, à noſtris uniuerſis et ſingulis. Nam, ut etiam ante dixi, uos uniuerſalia ueſtra per abſtractionem fieri dicitis, et quiddam aliud eſſe multis quàm omnia ſua ſingularia ſimul collecta, Nos noſtra uniuerſa ita ut ſunt à natura facta ſine ulla abſtractione nihil aliud eſſe dicimus, niſi omnia ſingularia unius cuiuſlibet generis ſimul comprehenſa. Item uos ueſtrum uniuerſale totum quidem quoddam eſſe ponitis, ſed quoduis potius aliud quam continuum aut diſcretum, Nos noſtrum uniuerſum nihil aliud eſſe uolumus niſi totum quoddam ex numero continuorum uel diſcretorum. Quod autem pertinet ad ueſtra particularia, ea quidem poſſunt eſſe ſingula, ſed non ita particularia quemadmodum ſingula ſemper intelliguntur eſſe ſeparata, aliud eſt enim dicere de particularibus, aliud de ſingulis. Quibus ita explicatis dico nec in demõſtrationibus, nec in ſyllogiſmis, nec in inductionibus faciendis opus eſſe ullis uniuerſalibus realibus: ut enim in omni ſyllogiſmo proceditur ab uniuerſo, hoc eſt, à toto continuo uel diſcreto, ad aliquam uel aliquas partes continuas uel diſcretas, ſic in omni inductione fit progreſſus à ſingulis partibus continuis uel diſcretis ad totum cõtinuum uel diſcretum. Exemplum ſyllogiſmi à toto continuo ad unam partem ſuam, hoc eſt, Totam domum aſportãdã conduxiſti, fundamentum eſt pars domus, ergo fundamentum etiam aſportare debes. A' toto autem diſcreto ad partem ſuam hoc, Omne ſentiens eſt animal, ſpongia ſentit, ergo ſpongia animal eſt. Exemplum uero inductionis à partibus continui ad totum continuum hoc eſt, Tectum corruit, parietes ſunt labefacti, fundamenta cõputruerunt, ergo tota domus corrupta eſt, A' partibus totius diſcreti ad totum diſcretum hoc, Singularia animalia rationis expertia moriuntur, nec eſt ullus homo quamuis ratione et ſapientia præditus, qui mortem poſsit effugere, ergo omnia animalia morti ſunt obnoxia. Eodẽq́; modo dicimus et affirmamus fieri omnes ſyllogiſmos omneſq́; inductiones, hoc

eſt, procedendo, ut dixi in ſyllogiſmis, à toto continuo uel diſcreto ad partes continui uel diſcreti, in inductionibus uerò à partibus continui uel diſcreti ad totum continuũ uel diſcretũ, et intelligendo per, totum, ſemper aliquod uniuerſum, hoc eſt, omnes ſimul partes alicuius totius uel continui uel quaſi continui, uel diſcreti uel quaſi diſcreti, ut docebimus infra in Capite de totis. Ad extremum uerò ante quam ex hoc loco diſcedo, illud quoq; non ignorari uolo, Neceßitatem concludendi et uim probandi in Syllogiſmis recte factis, eſſe ac quaſi manare, non à duobus illis principijs, quæ à Dialecticis uocãtur, dici de omni et dici de nullo, hoc eſt, ut uerba illa ſignificant, non ab eo quod genus aliqd aut uox generis dicatur de omnibus uel de nullis ſubiectis. Vt exempli cauſa in ſyllogiſmis affirmatiuis ab eo quod animal ſiue uox animalis dicatur de omni ſpecie uel indiuiduo generis animalium, hoc modo, Omnis homo eſt animal, Socrates eſt homo, ergo Socrates eſt animal. Item in ſyllogiſmis negatiuis non ab eo quod homo uel uox hominis dicatur de nulla ſpecie uel indiuiduo generis herbarum, ad hunc modũ, Nulla herba eſt homo, Mandragoras eſt herba, ergo Mandragoras nõ eſt homo, Non inquam à duobus his quæ dixi, principijs, hoc eſt, non ab eo quod eſt dici de omni et dici de nullo, ſyllogiſmi recte facti habent uim ſuam concludendi et probandi neceſſario, ſed ab eo, quod una uel plures partes alicuius totius diſcreti uel continui, ſunt uel non ſunt, continentur uel nõ continentur, in toto aliquo diſcreto uel cõtinuo, atq; adeo ab eo, quod genera minora ſemper ſunt uel non ſunt, continentur uel non continentur in alijs quibuſdam maioribus generibus. Intelligendo tamen ſemper per tota diſcreta non ſolum alias multitudines, ut populum et exercitum, gregem et armentum, ſed etiam genera ipſa rerum tam naturalium quã artificialium, tam ſubſtantialium quam accidentalium, quæ nihil aliud ſunt, niſi multitudines quædam ſingularium, ut ſupra dixi, qualia ſunt genus animalium, genus ueſtimentorum, genus colorum, genus frigidorum: argumẽtando in ſyllogiſmis à toto diſcreto ad partem diſcretam affirmatiue, ad hunc modum, Omne genus hominum eſt animal ſiue in genere animalium, Socrates eſt homo ſiue in genere hominum, ergo Socrates eſt animal ſiue in genere animalium. Negatiue hoc modo, Nullum unum carens ſenſu ſiue nullum ex genere ſenſu carentium eſt animal ſiue in genere animalium, Spongia caret ſenſu ſiue eſt in genere eorum, quæ ſenſu carent, ergo ſpongia non eſt animal, ſiue in genere animalium. In ſyllogiſmis autem à toto continuo ad partem cõtinuam affirmatiue, hoc modo, Totus homo ſiue omnes partes hominis continuæ ſunt obnoxiæ morbis, cor eſt una pars hominis continua, ergo cor eſt obnoxium morbis. Negatiue uero ſic, Nullæ partes corporis animalium ſunt

inægrotabiles, oſſa ſunt partes corporis animalium, ergo oſſa non ſunt inægrotabilia. Eodemq́ modo argumentando in cæteris omnibus totis tàm continuis quàm diſcretis, tàm affirmatiue quàm negatiue, ſic ut nulla ſit nec eſſe poſſit argumentatio ſyllogiſtica, quæ non aut à toto diſcreto uel quaſi diſcreto ad partem uel partes diſcretas uel quaſi diſcretas, aut à toto continuo uel quaſi continuo ad partem uel partes continuas uel quaſi continuas procedat: Idq́ duobus modis, affirmatiue uel negatiue. Quid autem ſit totum quaſi diſcretum et quaſi continuum, poſtea dicemus in Capite de totis. Atq́ ita ab eo quod talia tota continent uel non continent aliquam partem uel partes, omnes ſyllogiſmi uim ſuam concludendi et probandi neceſſario adipiſcuntur, non ab eo quod eſt dici de omni uel dici de nullo, ut Pſeudophiloſophi nugantur. Non enim homo, exēpli gratia, neceſſario eſt animal, quia animal ſiue uox animalis dicatur de omni homine, ſed contra potius animal ſiue uox animalis dicitur de omni homine, quia unus homo uere eſt unum animal, uel genus hominum uere eſt animalia ſiue continetur in genere animalium, hoc eſt, multitudo minor in multitudine maiore: uel oppoſito modo, quia animal ſiue genus animalium cōtinet hominem ſiue genus hominum, hoc eſt, multitudo maior multitudinem minorem. Et in ſumma res non ſunt quia uoces dicantur de rebus, ſed contra uoces dicuntur de rebus, quia res ſunt, iuxta illud Ariſtotelis dicentis, non ex eo quod oratio ſit uel non ſit, res eſſe ueras uel falſas, ſed ex eo quod res ſint uel non ſint, orationem eſſe ueram uel falſam. Ex quo concluditur falſum eſſe id quod Dialectici garriunt, Dici de omni et dici de nullo eſſe duo principia, quibus ſtabilitur et confirmatur uis ac neceſſitas omnium ſyllogiſmorum, cum potius contrarium ſit uerum, ex eo quod genera rerum continent uel non cōtinent aliquam uel aliquas partes, idcirco contingere ut uoces generum dicantur de omni uel de nullo. Quis enim, niſi ſtultus Dialecticus, dicat idcirco hominem eſſe animal, quia animal ſiue uox animalis dicatur de homine? certe nemo, cum certum ſit, animal ſiue uocem animalis dici de homine, quia homo eſt animal, hoc eſt, uocem dici de re, quia res eſt, non contra. Sed ut redeam unde diſceſſi, ſic dico et concludo hanc partem, nec in ſyllogiſmis nec in inductionibus nec in ullis argumentationibus faciendis opus eſſe ullis uniuerſalibus præſertim falſis, ut infra monſtrabimus. Ex quibus patet hanc quoq́ ſecundam cauſam ponendi uniuerſalia in rebus propter ſyllogiſmos et argumentationes, à Philoſophaſtris falſò et inaniter fuiſſe excogitatam. Sed ſupereſt adhuc tertia et ultima cauſa, propter quam conantur mordicus retinere uniuerſalia realia. Quærunt enim, ſi homo non ſit uniuerſale quoddam, quomodo dicetur de ſuis indiuiduis? Item, ſi animal non ſit uniuerſale aliquod,

quo pacto prædicabitur de ſuis ſpeciebus? poſtremo, ſi non ſint ulla genera uniuerſalia nec ullæ ſpecies uniuerſales, qua ratione ſuperiora omnia prædicabuntur de ſuis inferioribus? atq; hac interrogatione putant, ſe neceſſario extorquere poſſe, ut, ſi non propter duas ſuperiores cauſas, ſaltem propter prædicationes ſuperiorum de inferioribus faciendas, uniuerſalia ſua ſibi eſſe concedantur. Sed nihil agunt et incaſſum laborant, cum iſta cauſa ponendi uniuerſalia, multo leuior multoq; inanior ſit, quam duæ illæ ſuperiores, iã à nobis refutatæ. Homo enim, et animal, et cætera huiuſmodi prædicantur quidem et dicuntur de ſuis inferioribus, uerum non quatenus res ſunt, et extra uocem mentemq; reperiuntur, ſed quatenus uoces ſunt, et nomina, ut ita dicam, uocalia uel mentalia. Quare ad conſeruandas prædicationes, nihil neceſſe eſt ponere uniuerſalia in rebus, ſiuè realia: ſed ſatis ſunt uniuerſalia in uoce uel in mente, hoc eſt, uoces, ut dixi uocales uel mentales, quemadmodum rectè dicunt Nominales, uerè affirmantes nihil proprie nec dici nec prædicari, niſi uoces et nomina: quicquid enim dicitur uel prædicatur, ſine dubio uox et nomen eſt, non res uera et ſolida. Quod ut melius intelligatur, atq; ut clarius cognoſcatur, quàm leui de cauſa Philoſophaſtri iſti introduxerunt uniuerſalia realia, paulo altius huiuſce erroris originem repetam. Principiò uidebant homines, ut ſibi uidentur, acutiſſimi, ut autem ego arbitror, non ſolum hebetiſſimi, ſed etiam ſtultiſſimi, uidebant inquam, in arbore ſua prædicamentali, ut uocant, ſubſtantiæ in infimo loco, et quaſi ad radicem, poſita eſſe ſingularia, ſiuè indiuidua. Quæ quoniam in nullo ſubiecto ſunt, ut ipſi aſſerunt, et de nullo ſubiecto dicuntur, idcirco primæ uocantur ſubſtantiæ: ut Socrates, Plato, et Ariſtoteles, et cæteri ſingulares homines: Deinde proximè ſuprà ſingularia eſſe hominem, bouem, leonem et reliquas ſpecies, quæ et ipſæ in nullo ſubiecto ſunt, ut potè ſubſtantiæ (harum enim propriũ eſt, ut ipſi uolunt, in nullo ſubiecto eſſe) ſed de ſuis quæq; ſingularibus indiuiduiſq; dicuntur, ut cum dicitur, exempli cauſa, Socrates eſt homo, hic bos eſt bos, ille leo eſt leo, et eodem modo aliæ ſpecies. Quæ cum ità eſſe uiderent, et rationem afferre non poſſent, cur homo, cum unus et idem eſſe appareat, tamen totus et integer uideatur et eſſe in multis, et dici de multis numero diſtinctis, hinc captauerunt occaſionem ponendi primum uniuerſale: hoc eſt, Hominem, quem uocant ſpeciem ſpecialiſſimam, et eodem modo bouem, leonem, et cæteras ſpecies: quas ad differentiam primarum, ſecundas ſubſtantias appellauerunt. Atq; hoc modo, propter ignorantiam non intelligendi, quomodo homo et aliæ ſpecies unæ eædemq; cum ſint, tamen totæ et integræ uideantur, et eſſe in multis, et dici de multis, cœperunt introducere uniuerſalia, putantes

et credentes, eo uocabulo ſe ſatis declarare et exprimere naturam unam, quæ tota, ut dixi, et eſſe in multis, et dici de multis poſſet. Deinde progredientes in eadem arbore, ut ſurſum uerſum aſcendentes, proximè ſupra hominem reperiebant animal, et ipſum quoq; uidebant ſimiliter et eſſe in multis, et dici de multis, non ſolum indiuiduis, ut dicendo Socrates eſt animal, Plato eſt animal, Ariſtoteles eſt animal, ſed etiam omnibus indiuiduorum ſpeciebus, ut rurſus ita dicendo, homo eſt animal, bos eſt animal, leo eſt animal. Quæ denuò ita eſſe cū uiderent, nec cauſam cur ita eſſet, aſſequi poſſent, coacti fuerunt exiſtimare, animal illud eſſe quiddam commune, et, ut ipſi dicunt, communicabile multis: et ita introduxerunt ſecundum uniuerſale, hoc eſt, Animal, quod eſſet genus: et ſupra animal tertium, hoc eſt uiuens: et ſupra uiuēs quartum, hoc eſt corpus: et ſupra corpus quintum, hoc eſt ſubſtantiam, quæ iàm non amplius eſſet ſpecies, ſed genus tantum: quod quoniam eſſet ſupremum, ut ipſi putant, et ſupra ſe nullum haberet genus, idcirco genus generaliſſimum fuit appellatum. Neq; ſolum in ſubſtantia, ſed etiam in cæteris prædicamentis ſuis eodem modo, eiſdemq; de cauſis, non unum, ſed plura uniuerſalia fuerunt introducta: et decem numero generaliſſima facta à Dialecticis, uerentibus ſcilicet, ac pertimeſcentibus, ſi uniuerſalia ſua non eſſent, ne et Socratem eſſe hominem, et hominem eſſe animal, et animal eſſe ſubſtantiam dicere et affirmare prohiberemur: et omninò ſi non ponerētur iſta uniuerſalia, ne omnem ſuperiorum de ſuis inferioribus prædicationem amitteremus. Quæ omnia nòs breuiter oſtendemus nihil aliud eſſe, niſi meras quaſdam Philoſophaſtrorum ineptias et ſatuitates. Nam principiò quod putant, hominem in arbore ſua prædicamentali eſſe primum uniuerſale reale et commune, eò quòd uidetur eſſe in multis et dici de multis ſuis ſingularibus, reſpondeo eos uehementer decipi et pluſquam pueriliter errare, dum et res pro nominibus, et nomina pro rebus imperitiſſimè ſimul et falſiſſimè accipiunt: et omninò dum propter ingenij tarditatem, et bonarum literarum ignorantiam non diſtingunt ea, quæ ſunt diſtinguenda, ſed ubiq; et res cum uerbis, et uerba cum rebus confundunt. Nam cum dicimus hominem, alterum duorum intelligamus neceſſe eſt, aut uocem hominis, aut rem, quæ eſt homo: nihil enim eſt medium, aut tertium: cum Scriptores omnes, tam Græci quam Latini rectè loquentes in tradendis artibus et ſcientijs, inter hæc duo nihil medium ſtatuant, aſſerentes omnem orationem conſtare, ex rebus et uerbis. Sic enim Cicero in tertio de Oratore libro inquit, Nam cum omnis ex rebus atq; uerbis conſtet oratio, neq; uerba ſedem habere poſſunt ſi rem ſubtraxeris, neq; res lumen ſi uerba ſummoueris: et Ciceroni ſubſcribens Quintilianus in tertio Oratoriæ

rum Institutionum ipſe quoq; ita ſcribit, Omnis oratio conſtat ex iis, quæ ſignificantur, et ex iis, quæ ſignificant, ideſt, ex rebus et uerbis. Ex quorum duorum authoritate, et multorum aliorum ueterum teſtimonio, tàm Græcorũ quàm Latinorum, ſatis conſtat omnia, quæcunq; in oratione ſunt ſine ulla dubitatione, aut res aut uerba eſſe, et inter res et uerba, nihil prorſus medium reperiri. Nam hominem in mente, et hominem in ſcripto, et cætera huiuſmodi de quibus Dialectici tam multa nugantur, Oratores, et optimi quiq; Scriptores, ad hominem in uoce et ad uerba referunt: et de illis tanquam de uocibus et uerbis, ut ita dicam, mentalibus et ſcriptis loquuntur. Quorum ueſtigia nos quoq; imitantes dicimus, et hominem, et omne quicquid in oratione ponitur, id neceſſario eſſe aut rem, aut uocem aliquam: et de eo, tanquam aut de re, aut de uoce loquendum. Sunt enim uoces ſigna rerum, non ſolùm quæ ſunt in intellectu, ut rectè inquit Ariſtoteles, ſed etiam quæ ſunt in ſcripto. Quare ut redeam unde abij, cum dicimus hominem, ſi uocem et uocabulum hominis intelligimus, fateor unà cum Nominalibus, eam uocem eſſe communem et uniuerſalem, idq; non quocunq; modo, ſed tantùm hac conditione, ſi multoties enuntietur. Nam, ut dixi ſupra, Capite quarto, nomina appellatiua ſimplicia ſingularia proprie poſita et ſemel pronuntiata, non niſi unum ſignificant: ſed eadem quoq; ſi multoties repetantur, et diuerſis ſuppoſitis accommodentur, continuò acquirunt quandam, ut ita dicam, uniuerſalitatem et habitudinem, ut de multis dicatur: Et hoc modo, intelligendo hominem pro uoce hominis, concedo hominem eſſe uniuerſalem, ac dici et prædicari de omnibus ſuis inferioribus, quæ ſunt res ſingulares. Nam quemadmodum rerum, ut ſupra dixi, proprium eſt eſſe et exiſtere, ſic uocum ac uerborũ, dici ac prædicari. Res enim propriè ſunt et exiſtunt, non dicuntur neq; prædicantur, niſi fortè nominum et uocum ſuarum auxilio: ut ſi quis fortè exempli gratia, ita dicat, Cæſar dicitur abiſſe, Cæſar dicitur rediſſe, is non aliter loqui ſit intelligendus, quam ſi ita dicat, Cæſar uoce profertur abiſſe, Cæſar uerbis enuntiatur rediſſe. Itaq; dici, aut, quod apud Dialecticos idem eſt, prædicari, non ad rem ipſam quæ uoce ſignificatur, ſed ad uocem ſignificantem, aut ad uocis prolationem ſemper referri debet. Quocirca, ut idem ſæpius repetã, cum dicitur, homo, ſi uox hominis intelligatur, et ea ſæpius iteretur, fateor et concedo unà cum Nominalibus, hominem, hoc eſt, uocem hominis poſſe eſſe communem et uniuerſalem, non aliter, nec alio modo. Quod ſi dicendo hominem, non uox hominis, ſed res quæ uerè eſt homo, intelligitur, ut homo extra uocem uiuens et apparens, nullo pacto concedo, ſed apertè nego hominẽ eſſe aut poſſe eſſe communem, et uniuerſalem. Homo enim ut res eſt, propriè

unus tantum ſingularisq; eſt: et nec in nullo inferiore eſt, niſi in ſe ipſo, nec de ullo inferiore dicitur aut prædicatur. Nam quis unquã obſecro, niſi Dialecticus ſtultus, et ineptus dixit, ſe uidiſſe, aut aliquo ſenſu percipiſſe, hominem, ut res eſt, non ſolummodò communem et uniuerſalem eſſe, ſed etiam, ſi dijs placet, dici et prædicari de aliquo, ac uocis nominiſq; miniſterio fungi? Profectò nemo, cur ità? quia monſtrum et portentum eſt longè maius et abſurdius, quàm ſi quis dicat, bouem aut aſinum humana uoce locutum. At enim inquiunt, hominem, et cætera huiuſmodi, tribus modis eſſe poſſe, et tria quodammodo eſſe habere, unum in mente et cognitione noſtra, quod nuncupent eſſe mentale, ſiue eſſe cognitum: alterum in ſingularibus et indiuiduis ſuis, quod uocant eſſe exiſtentiæ, ſiue eſſe fundamentale: tertium, ut ipſi loquuntur, in ſe et in natura, ſiue eſſentia, ſiue quiditate ſua, quod appellant eſſe eſſentiæ, ſiue eſſe quiditatiuũ. Quibus tribus eſſendi modis ita excogitatis et fictis, reſpondent nobis, hominem uerè uniuerſale reale et commune eſſe, et de multis dici ac prædicari poſſe, non ut eſt in mente, et in eſſe cognito (ſic enim non eſt uniuerſale reale, ſed uniuerſale cognitum) nec ut eſt in eſſe exiſtentiæ et fundamentale. Hoc enim modo non ſolum non eſt uniuerſale reale, ſed prorſus non eſt uniuerſale, quia eſt indiuiduum quiddam et ſingulare, et tanquam fundamentum omnium aliorum eſſendi modorum, ſed ut eſt in ſe, et in natura, ſiue eſſentia, ſiue quiditate ſua. Sic enim uerè, ut ipſi putant, eſt commune et uniuerſale reale, cui primum, ac propriè conuenit dici ac prædicari de multis. Hominem autem et cætera uniuerſalia realia eſſe in ſe et in natura, ſiue eſſentia, ſiue quiditate ſua, ipſi nihil aliud intelligi uolunt, niſi cõſiderari, ut ſunt extra mentem cognitionemq; noſtram: et non conſideratis ſingularibus atq; indiuiduis, tanquam in aere inuiſibiliter, ſic ut nullo ſenſu percipi poßint, aut in uacuo Democriti, ut in eo uolitent tanquam atomi, et corpuſcula minutißima, aut in alio quodam mũdo nobis incognito, ubi propriè ſedem habeant, uidelicet aut in eo, in quo habitant Ideæ Platonis, aut potius in eo ubi reperiuntur Chimeræ atq; Centauri, et alia Poetarum figmenta. Talem enim quẽdam oportet eſſe locum, ubi uerè ſunt iſta uniuerſalia, ſi nec in mente et cognitione noſtra ſunt, nec in ſingularibus et indiuiduis. Nam ego quidẽ probè intelligo quid ſit eſſe in mẽte et cognitione noſtra, et quid ſit eſſe in ſingularibus et indiuiduis, ſed quid ſit eſſe in ſe, et in natura ſiue eſſentia ſiue quiditate ſua prorſus non intelligo: Ac nec eos quidem qui hunc tertium eſſendi modum finxerunt, ſatis arbitror intellexiſſe, quid comminiſcerentur, ſed tantummodo ingenia eorum qui diſcere cupiunt, nec falſitatem rerum ita cognoſcere poſſunt, excruciare uoluiſſe. Quare ego quoq; uicißim reſpõdens

illis, dico iſtud eſſe in ſe, quod iſti barbare uocant eſſentiæ ſiue quiditatum, prorſus eſſe falſum et commentitium: et præter eſſe cognitum ſiue in mente, et eſſe exiſtentiæ ſiue in indiuiduis, prorſus nullum aliud uerum in his inferioribus eſſe aut reperiri affirmo. Quod paulo infra loco ſuo probabitur, hoc eſt, ubi monſtrabimus uniuerſalia realia uere nec eſſe in rerum natura, nec eſſe poſſe. Nunc tantum illud monitum eſſe uolumus, hominē, et animal, et cætera omnia quæcunq; ſunt in prædicamento tàm ſubſtantiæ, quàm accidentium, ut res ueræ ſunt, nec eſſe communia aut uniuerſalia, quia eſſe non poſſunt, nec de quopiam dici aut prædicari, quia hoc non rerum, ſed uocum ac nominū proprium eſt: Sed omnia uerè eſſe aut ſingularia ſingillatim ſumpta, aut multitudines ſingularium ſimul atq; uniuerſe acceptorum, ut clarius etiam conſtare faciemus infra, ubi arborem noſtram generum ex ſingularibus tantummodo compoſitam, et à Porphyriana illa longè differentē deſcribemus. Atq; ita propter prædicationes generum de ſpeciebus, et ſpecierum de indiuiduis, non neceſſario ponenda eſſe uniuerſalia in rebus, ſiue realia: quia cum dicitur, Socrates eſt homo, uel homo eſt animal, in his duobus enuntiatis, homo et animal non ſunt duæ uoces, nec duo genera, nec duæ ſpecies, nec duo uniuerſalia: ſed duæ res ueræ, et duo ſingularia, et duo indiuidua; ut perindè ſit ac ſi diceretur, Socrates eſt unus homo, et unus homo eſt unū animal, cum uox utriuſq;, hoc eſt, tàm hominis quàm animalis, utrobiq; et ſingularis ſit, et propriè poſita et ſemel tantum enuntiata: cum quibus tribus conditionibus appoſitis, fieri non poteſt, ut ulla uox pluſquam unum ſignificet, ut ſupra diximus. Vbi etiam docuimus, hominem et animal et cæteras huiuſmodi uoces, nec eſſe, nec poſſe ſignificare genus aut ſpeciem, niſi figurate atq; impropriè poſitas et acceptas, hoc eſt, niſi et ſingularis pro plurali, et unus pro pluribus uel omnibus accipiatur. Quo in caſu enūtiationes illæ, quæ uocibus propriè acceptis uerißimæ ſunt, ſi ex figuratis uocibus conſtare intelligerentur, protinus redderentur falſißimæ. Eis enim ſignificaretur, et Socratem eſſe omnes homines, uel genus omnium hominum, et hominem eſſe omnia animalia, uel genus omnium animalium. Præterea idem homo, et idem animal in eiſdem enuntiatis, non ut res et genera uera ſunt, ſed ut nomina et uoces uerorum generum exiſtunt, dicuntur, et prædicantur de ſuis ſuppoſitis. Vocum enim et nominum non rerum, ut ante dixi, proprium eſt dici et prædicari. Poſtremo etiam ſi homo et animal in illis ipſis enuntiatis ut res ſunt, concederentur dici et prædicari de ſubiectis ſuis, atq; ita prædicando eſſe uera genera et ueræ ſpecies, tamen adhuc uere non poßent dici et prædicari de illis in recto caſu, ut imperitißime putant et falſißime dicunt Pſeudophiloſophi, ſed tantū

in obliquo

in obliquo, ut ita dicendo, Socrates uel indiuiduum Socratis, eſt in ſpecie hominum, et homo ſiue ſpecies hominum eſt in genere animalium. Nam ſi *uerum eſſet, animal ut genus eſt, uerè prædicari de homine, ut ſpecies eſt, in recto caſu, ut mentiuntur* Dialectici, *uerum quoq; eſſet dicere, hominem; ideſt, ſpeciem hominum, eſſe animal, hoc eſt, genus animalium: atq; adeò partem eſſe totum diſcretum, et triginta uel ſexaginta eſſe centum.* Quod *quamuis ſit falſiſſimum et abſurdiſſimum, non tamen eſt magis falſum et abſurdum quam dicere et affirmare, genus de ſpecie in recto caſu dici et prædicari.* Quem *in errorem idcirco præcipitarunt* Philoſophaſtri, *primo quia putauerunt uniuerſalia ſua, quæ uera non ſunt, tamen eſſe res ueras et ſolidas:* Deinde *quia non diſcreuerunt res à uerbis, nec uerba à rebus, nec intellexerunt animal exempli gratia, aliud eſſe, cum propriè ponitur pro uno animali tantum, ut in hoc enuntiato, homo eſt animal,* Quod *perinde eſt ac ſi diceretur, unus homo eſt unum animal: aliud cum uſurpatur figurate pro omnibus animalibus uel pro aliquo genere animaliū, ut in illo* Ouidij *exēplo,*

Quid *meruere boues, animal ſine fraude?*

Et *rurſus in illo* Ciceronis, *Genus eſt quod plures amplectitur partes, ut animal: aliud cum accipitur ut nomen et uox generis animalium, ut cum dicimus, animal eſt nomen appellatiuum, aut animal ſignificat rem animatam.* Poſtremo *uerò quod eſt caput omnium malorum, quia contemnunt* Grammaticam *et* Rhetoricam *et omnes bonas literas, atq; ideo non mirum eſt ſi tanquam pueri quotidie in tam turpes et fœdos errores præcipitant.* Nam *quod excogitauerunt prædicationes ſignatas et prædicationes exercitas dicentes;* Hoc *ipſum, quod eſt, genus dici de ſpecie in recto caſu, uerum quidem eſſe in prædicatione ſignata, ut ita dicendo,* Homo *eſt animal, non in prædicatione exercita, ut ſi ita dicam,* Species *eſt genus, eo quia uerè dicitur, homo eſt animal, ſed non ita uerè, ſpecies eſt genus:* Item *quod commenti ſunt primas et ſecundas intentiones, et ſuppoſitiones partim pro primis intentionibus partim pro ſecundis, et aiunt in hac argumentatione, homo eſt animal, animal eſt genus, ergo homo eſt genus, non ualere conſecutionem, eo quod, ut ipſi dicunt, mutatur ſuppoſitio, cum animal in primo enuntiato ſtet pro prima intentione, in ſecundo autē pro ſecunda: atq; ideo nō ualet inquiunt cōſecutio, ſi homo ſit animal, et animal ſit genus, ut homo ſit genus:* Quod *inquam has et alias huiuſmodi quāplurimas nugas excogitauerunt,* Ego *eos non tā dignos arbitror qui ſerio refutentur ac redarguantur tanquam uiri graues et ſeueri, quam qui negligantur et contemnantur tanquam imperiti et barbari, aut derideantur et exibilentur tanquam nugatores inepti ac nebulones.* Nam *quod ad*

prædicationes ſignatas atq; exercitas attinet, ego dico et affirmo omnem prædicationem uere ſignatam, uere etiam poſſe exerceri: et ſi uerum eſſet, genus de ſpecie dici in recto caſu, uerum etiam eſſet, ſpeciem eſſe genus. Sed non uerum eſt, genus de ſpecie dici in recto caſu, quia genus eſt totum quodam diſcretum, ſpecies autem pars diſcreta, et ita ſequeretur, partē diſcretam eſſe totum ſuum diſcretum, quod uerum eſſe non poteſt. Quocirca neq; uerū eſt, genus de ſpecie in recto caſu dici, Nec in prædicatione exercita, ut ipſi exercent, eo quod, ut dixi, in hoc enuntiato, homo eſt animal, neq; homo uere eſt ſpecies, neq; animal uere genus: ſed utrunq; ſingulare, ut ſi diceretur, unus homo eſt unum animal: Nec rurſus in prædicatione ſignata, quia ſi uere ita eſſet, uere etiam poſſet exerceri, et uere dici, ſpecies eſt genus. Quod autem pertinet ad eam argumentationem, quam dixi, reſpondeo, cōſecutionem illam eſſe falſam, non quod animal in priore enuntiato ſtet pro prima intentione, in ſecundo autem pro ſecunda, ut Dialectici nugantur, cū prima et ſecūda intentio nihil aliud ſint niſi et res fictæ, et uoces barbaræ, ſed quod nomen animalis in primo enuntiato, quod eſt, homo eſt animal, proprie poſitum eſt, et ſignificat tantum unum animal, in ſecundo autem, quod eſt, animal eſt genus, improprie et figurate, et ſignificat omnia animalia, ſiue omne genus animalium. Alioqui non poſſet animal, nec eſſe uox generis, nec eſſe genus, cum omne genus proprie ſit multitudo quædam ſingularium, ut infra probabimus in Capite de genere. Atq; ita nos et iſtis et alijs huiuſmodi quamplurimis ſtultis et inanibus Dialecticorum nugamentis magis deridendi eos, quàm refutandi cauſa reſpondendum eſſe arbitramur, reiectis et exploſis illorum prædicationibus ſignatis et prædicationibus exercitis, et ſuppoſitionibus omnibus tàm pro prima quàm pro ſecunda intentione, et alijs multis ineptijs, quas Dialectici excogitare fuerunt coacti propter ignorationem locutionum propriarum et figuratarum. Nam poſitis et uere intellectis locutionibus proprijs et figuratis, quibus Scriptores tàm Græci quàm Latini, et omnes recte loquentes, atq; adeo etiam communis omnium loquendi conſuetudo utitur, quemadmodum nos ſupra docuimus, poſitis inquam et intellectis his locutionibus figuratis et proprijs, nihil amplius opus eſt prædicationibus ſignatis aut exercitis, nec ullis ſuppoſitionibus aut intentionibus primis uel ſecundis, præſertim barbaris, quæ omnia ſunt meræ inſaniæ, et meræ nugæ Dialecticorum. Ex eis igitur quæ hactenus dicta ſunt in hoc Capite ſatis, ut opinor, reiectæ et exploſæ ſunt illæ tres præclaræ et egregiæ cauſæ, quibus Dialectici et Philoſophaſtri moti uniuerſalia realia eſſe uera, et neceſſario eſſe ponenda fabulantur. Docuimus enim, quod ad traditionem artiū et ſcientiarū

et definitionum attinet, hæc omnia non de uniuerſalibus tradi, ſed de ſingularibus: et modum, quo traduntur aperuimus, demonſtrantes ea omnia tradi de uniuerſis ſingularibus et uniuerſa ea partim fieri, non per commentitiam illam abſtractionem à ſingularibus, ut Dialectici ſomniant, ſed per comprehenſionem omnium ſimul ſingularium, partim percipi atq; intelligi nõ ſolum ab intellectu, ſed etiam à ſenſu, partim eſſe immortalia et æterna non per naturam ſingularem, ſed per continuam ſucceſsionem. Quod autem pertinet ad ſecundam cauſam de ſyllogiſmis et alijs argumentationibus faciendis, oſtendimus in ſyllogiſmis conformandis procedi nõ ab uniuerſalibus ad particularia, ut Dialectici nugantur, ſed ab uniuerſis ad ſingula, ſiue à toto continuo uel diſcreto ad unam uel plures eorum partes continuas uel diſcretas. In inductionibus uerò faciendis progreſſum fieri non à particularibus ſiue ſingularibus ad uniuerſalia, ut ijdem garriunt, ſed à ſingulis partibus totius diſcreti uel continui ad uniuerſum totum continuum uel diſcretum, et propterea propter fabricationem ſyllogiſmorum et inductionum non eſſe ponenda uniuerſalia. Poſtremo uerò ad tertiam cauſam, hoc eſt, ad prædicationem ſuperiorum de inferioribus, admonuimus in tota illa arbore prædicamẽtali ſubſtantiæ reuera nihil aliud eſſe, niſi ſingularia et ſingularium multitudines, ut probabitur infra, et hominem et animal et cætera ſuperiora quatenus res ſunt nec dici nec prædicari de ullo inferiore, ſed tantũ quatenus ſunt uoces. Atq; ideo ad prædicationes faciendas et ſeruandas, ſolas uoces ſine ullis uniuerſalibus realibus per ſe eſſe idoneas, ut nulla ſuperſit amplius cauſa probabilis, quam quidem ego ſciam, propter quam uniuerſalia in rebus ponenda eſſe uideãtur.

Vniuerſalia realia uere in rerum natura eſſe non poſſe et propterea nõ eſſe, ut rectiſsime dicunt Nominales, contra ſtultam illam Realium opinionem de Vniuerſalibus realibus, quorũ rationes omnes pluſquam inanes labefactantur, Caput Octauum.

NVNC cauſis, quibus uniuerſalia realia à Dialecticis ponebãtur deſtructis, ſupereſt, ut doceamus, quemadmodum initio promiſimus, etiam ſi aliqua eſſet eorum ponendi cauſa, tamen ipſa, eo modo quo à Dialecticis Realibus ſtatuuntur, nec eſſe

ullo modo in rerum natura nec eſſe poſſe, niſi ficta et commentitia, quemadmodum Chimeræ atq; Centauri. Quod ita eſſe, ut dico, tribus potiſsimum argumentis iisq; ualidiſsimis probatur, ac primo quoniam abſtractio illa, ex qua tanquam ex parente uniuerſalia gigni putantur, mendaciſsima et falſiſsima eſt, ut nos infra probaturi ſumus in Capite de Comprehenſione uere philoſophica, quam loco abſtractionis illius monſtroſæ atq; chimæricæ in philoſophiam introducimus. Quod ſi recte fiet, ut certe fiet, quis erit poſthac tam demens et ineptus, qui uniuerſalia uera ex abſtractione falſa, et tanquã filios legitimos ex illegitima matre procreari poſſe arbitretur? Deinde quoniam illa, quæ à barbaris Philoſophaſtris dicitur Sufficientia uniuerſalium ſiue prædicabilium, ex qua tanquam ex altera parente numerus uniuerſalium ſtabiliri creditur, ipſa quoq; falſiſsima eſt, et non niſi ab indoctiſsimis imperitiſsimiſq; hominibus excogitata, ut nos infra monſtrabimus. Quod cum factũ erit, tum uero conſtabit uniuerſalia non ſolum non eſſe uera, ſed nec ſi uera eſſent, poſſe eſſe quinq; numero, ut à Philoſophaſtris ſtatuuntur. Poſtremo uero quoniam ſi uniuerſalia realia eſſent, hoc eſt, talia qualia deſcribuntur à Pſeudophiloſophis, neceſſario ſequerentur multa abſurdiſsima et impoſsibilia, quæ natura rerum ferre non poſſet. Etenim ſi iſta uniuerſalia realia, quemadmodum iſti blaterant, concipiuntur, ut naturæ unæ quidem in ſe, ſed communicabiles pluribus, hoc eſt, quæ unæ eædemq; cum ſint, eodem tempore totæ et integræ reperiantur in multis ſpeciebus uel indiuiduis numero diſtinctis, dico iſtas naturas nullo pacto eſſe poſſe et propterea non eſſe, quia neq; rerum natura neq; experientia mundana neq; ratio humana tale quicquam ferre aut pati poteſt. Si enim tale quicquam eſſet in mundo, ipſum à ſe ipſo totum eſſet diſtractum et diuulſum, planeq; tale quoddam ſequeretur abſurdum, ut ſi unus et idem homo ſingularis uno eodemq; tempore totus et integer diceretur eſſe Londini, Romæ, et Babylone, et in plurimis aliis locis, toto terrarum ſpatio ſeparatis et longinquis. Quod cum ſuperet omnem inſaniam et ſtoliditatem, primum neſcio quo pacto Pſeudophiloſophi iſtiuſmodi uniuerſalia ſua defendere ac tueri audeant: et ſi auderent, ut ſunt importuni, quo pacto uitare poſsint, quin eodem modo, ut illa, quæ dixi, abſurda et pluſquàm ſtulta eſſe uideantur. Præſertim cum iam conſtet ea, neq; ad ſcientias arteſq; tradendas, neq; ad ſyllogiſmos inductioneſq; formandas, neq; ad prædicationes faciendas eſſe neceſſaria, deſtructis illis omnibus cauſis, quibus introducta eſſe dicuntur. Deinde nullam uideo cauſam aut rationem, cur nõ in infinitum uerior atq; omni rationi magis conſentanea ſit opinio Nominaliũ qui uoces ſolas uniuerſales eſſe aſſerentes, et uniuerſalia nullo prorſus modo

in rebus eſſe affirmantes; nullum tale abſurdum ac impoßibile in rerum natura ponere coguntur. Sed hic mihi reſpondent Pſeudophiloſophi ab Ariſtotele uidelicet Hæreſiarcha ſuo docti, Abſurdum illud et impoßibile, quod diximus, tum ſequi, cum illud, quod totum et integrum uno eodemq; tempore in multis eſſe dicitur, eſt materiale et indiuiduum perfectum, et, ut ipſi loquuntur, hoc aliquid, ut Socrates, Plato, et cætera ſingularia perfecta, quæ in multis eodem tempore, et quodammodo à ſe ipſa diſcreta eſſe non poſſunt. Sed uniuerſalia realia non eſſe materialia, nec hoc aliquid, nec unum numero perfectum: ſed immaterialia et quale quid, et minora unitate numerali, atq; ideo nihil prohiberi uno eodẽq; tẽpore tota et integra in multis eſſe, et ad talẽ poſitionem nullum ſequi inconueniens nec abſurdum, Sic inquam reſpondent Dialectici, perinde ac ſi nemo de iſtis uniuerſalibus dubitaret an uere in rerũ natura eſſent nec ne, et ſi maxime eſſent, rurſus pro certo conſtaret ea eſſe non materialia, ſed immaterialia, ut Dialectici ſtulte ſibi ſumunt. Sed oportebat ô Domini Philoſophaſtri prius ut probaretis uniuerſalia realia uera eſſe, deinde cum id probauiſſetis, ut poſtea rurſus planum faceretis, ea eſſe immaterialia. Quorum neutrum cum feceritis et tamen ſumatis, uniuerſalia realia non ſolum eſſe, ſed etiam eſſe immaterialia, quis non ueſtram iſtam reſponſionem rideat tanquam imperitam et ſtultam? Item perinde quaſi in rerum natura reperiretur quidpiam, quod poſſet eſſe quale quid, et non eſſet, hoc aliquid, et quaſi non eadem incommoda et abſurda ſequerentur ex iſtius, quale quid, poſitione, quæ ex uniuerſalis realis introductione ſequi dicebamus. At nos æque atq; adeo multo magis negamus hoc, quale quid, quam uniuerſale reale, tanquam id quod eſt multo abſurdius et multo minus tolerabile. Nam per deos immortales quæſo, quid nam rei eſt, hoc, quale quid, niſi eſt hoc aliquid? et quid ſibi uoluit Ariſtoteles, cum in Categoria ſubſtantiæ excogitauit hoc uerbum, uel potius hoc monſtrum? Certe ego cum dicitur, quale quid, aut hoc aliquid, hoc eſt, qualitatem aliquam ſingularem aut nihil prorſus uere intelligi poſſe arbitror, et Ariſtotelem cũ id ænigma protulit, certum habeo nec ipſum intellexiſſe quid diceret, nec ab ullo unquam poſtea fuiſſe intellectum. Vt mihi quidam magnus et ſenex philoſophiæ licet barbaræ profeſſor rectiſſime et ueriſſime uideatur reſpondiſſe diſcipulo cuidã ſuo adoleſcentulo affirmanti ſe intelligere quid eſſet iſtud, quale quid, et uniuerſale reale. Euge (inquit) fili, ſi ita eſt, tu enim id intelligis, quod ego in totis quadraginta annis, quos in hiſce rebus quærendis conſumpſi, nõdum tamen unquam intelligere potui. Hæc ille. Ego uero eadem ratione eademq; de cauſa, improbo ac reijcio iſtud quale quid, niſi eſt, hoc aliquid, qua ante

reieci et improbaui uniuerſale, hoc eſt, utrunq; tanquam falſum, cōmentitium et inutile, et ſuperuacuum, et inintelligibile, dicens rurſus et affirmans nihil poſſe eſſe quale quid, quod non idem ſit, hoc aliquid, hoc eſt, quod non ſit aut una aliqua qualitas ſingularis, aut una aliqua multitudo qualitatum ſingularium, ut ſupra dixi in noſtra generali rerum diuiſione. Cui etiam hoc addimus nos putare, ſi quis dicit ſe intelligere quid ſit iſtud quale quid, præter, hoc aliquid, eum ſibi ipſum mentiri et dicere contra ſuam ipſius conſcientiam. Certe ego quod ad me attinet, ſi quale quid, non eſt hoc aliquid, ingenue fateor me nō intelligere ſed prorſus ignorare quid ſibi uelit iſtud pluſquā βοιώτιον αἴνιγμα. An uero ab Ariſtotele atq; à Dialecticis ipſis unquam perceptum et comprehenſum fuerit ipſi uiderint. Sed rurſus fortaſſe obijcietur nobis Boethius ille magnus uidelicet Dialecticorum Realium Coryphæus, qui in ſecunda editione in Porphyrium ſtatim inter initia cum talem quandam aduerſus uniuerſalia realia quæſtionem propoſuiſſet, et ea non poſſe eſſe in rerum natura propter eaſdem ferè, quas nos diximus, cauſas, docere cœpiſſet, tandem unà cum Alexandro ſuo ita eam ſoluit, ut non ad id quod obiectum erat, ſed ad aliud omnino diuerſum reſpondeat, Obiectum enim fuerat uniuerſalia eſſe non poſſe, cū propter alias quaſdam tum maxime propter eas, quas dixi, rationes: ipſe uero ita ſoluit, ut ſi conceſſum et non controuerſum eſſet, uniuerſalia eſſe, et docet modum quo intelligi ac percipi poßint. Intelliguntur autem et percipiuntur, ut ipſe dicit, per diuiſionem et abſtractionem à ſingularibus. At ô bone Boethi oportebat te prius oſtendere et probare uniuerſalia realia non ſolum poſſe eſſe, ſed etiam uere eſſe in rerum natura, et reſpondere ad multas maximaſq; abſurditates, quæ poſitionem eorum ſequuntur: Deinde cum id feciſſes, ſi tibi uideretur, tum demum docere et oſtendere quomodo ea ipſa intelligerentur et perciperentur. Nam eo modo reſpondendo et ſoluendo oſtendis, differendi ac diſputandi te prorſus eſſe imperitum. Perinde enim deliras, ut ſi quis negaret Phœnicem eſſe, et tu eam eſſe probaturus, oſtenderes eam albo uel nigro colore eſſe præditam. Sed non ita recte diſputatur, tū deniq; enim fortaßis tibi concedi poſſet, uniuerſalia, ſicut tu dicis, intelligi ac percipi, per diuiſionem et abſtractionem, ſi conſtaret ea uere exiſtere in rerum natura, et ad aliquā rem hominibus neceſſariam eſſe utilia. Sed refutatis primum et exploſis cauſis propter quas poni dicebantur, deinde probato, ea eſſe non poſſe propter maxima et abſurdißima incommoda, quæ ſequerentur, omnes illæ tuæ rationes et ſimilitudines de intellectione linearū mathematicarum, ad confirmandam intellectionem uniuerſalium prolatæ, prorſus uanæ ſunt et inanes. Et eo magis quod res mathematicæ non intel-

liguntur nec ſunt abſtractæ eo modo, quo tu et reliqui Philoſophaſtri putatis, ſed alio quodam et uero modo, ut oſtendemus infra loco ſuo. Atq; ita reſponſum ſit Boethio *et* Alexandro *et* Ariſtoteli *et omnibus illis uetuſtioribus, qui uniuerſalia dialectica et eſſe in rebus, et per abſtractionem fieri intelligiq; affirmant. Namq;, ut ſupra docuimus, non magis opus eſt ulla intellectus abſtractione in intelligendis uniuerſis generibus et ſpeciebus rerum, quam in percipiendis uniuerſis populis et uniuerſis exercitibus et alijs multitudinibus, quæ uniuerſæ et ſunt et dicuntur, ut etiam infra dicemus in* Capite *de genere.* Nunc *ſuperſunt quidam ex recentioribus, et iſ quidem non ſolum barbaris et Philoſophaſtris, ſed etiam doctis et eruditis uiris uniuerſalium aſſertoribus, inter quos uel in primis eſt,* Rodulphus Agricola *in libello de uniuerſalibus, ſi tamen credendum eſt librum illum ab* Agricola *fuiſſe compoſitum: et* Ludouicus Viues *in* Opuſculo *de explicatione cuiuſq; eſſentiæ, qui omnes in eundem cum* Boethio *errorem et peccatum incurrerunt. Docuerunt enim omnes, quid eſſet uniuerſale, et quomodo intelligeretur, et multa alia, cum interim eſſet incertum ac prorſus ignotum, an uere ipſum exiſteret in rerum natura nec ne, et utrum extaret aliqua uera et ſolida eius ponendi cauſa uel neceßitas.* Quare *omnis eorum doctrina uana fuit et inutilis, quorſum enim attinebat docere nos, quid et quale eſſet uniuerſale, cũ id ipſum, uerene eſſet in mundo et an neceſſarium ad aliquid agendum foret, ignoraretur? At ego contra primum, uniuerſale reale, nec quid ſit, nec quale ſit, nec quomodo intelligatur, uere ſciri poſſe affirmo, quia non uere eſt, nec uere eſſe poteſt, ſed totum eſt fictum et commentitiũ: cuius nomini uano nihil prorſus in re ipſa ſolidi reſpondet aut ſubiectum eſt. Deinde etiam ſi eſſet, tamen prorſus foret inutile et nullam ad rem neceſſarium, niſi forte ad altercandum tanquam de lana caprina et ad garriendum inaniter, ut* Dialectici *facere ſolent, et deniq; ut aliquando clare dicam quod ſentio, ad bonas horas fruſtra inutiliterq; cõſumendas. Sed ex alia parte obijcit et opponit ſeſe mihi magna* Iuniorum Dialecticorum *turba totis uiribus adnitens non ſolum tueri ac defendere uniuerſalia, ſed etiam dicere ac definire quot numero ſint. Aiunt enim in ſumma eſſe quinq;, hoc eſt, genus, ſpeciem, differentiam, proprium, et accidẽs: idq; probare conantur non ulla quidem earum, quas ſupra refutauimus, rationum, ſed per eam, quam ipſi uocant, ſufficientiam uniuerſalium, ſiue prædicabilium, in qua ſibi ſumunt tanquam certum, uniuerſalia ſua dici et prædicari de multis tum in quid, tum in quale, tum de differentibus ſpecie, tum de differentibus numero, tum eſſentialiter, tum accidentaliter, tum conuertibiliter, tum non conuertibiliter. Sed incaſſum laborant et nibil agunt, eo*

quod hæc omnia quæ ſibi ſumunt tanquam certa et uera, nec certa nec uera ſunt, ſed incerta et falſa, ut nos infra luce clarius probaturi ſumus in Capite De falſa uniuerſalium Sufficientia. Itaq; ea pro refutatis hic relinquimus, et ad reliqua pertranſimus quæ ad propoſitum caput perficiendum pertinent. Quibus ita expoſitis et explanatis iã nihil difficile eſt reſpondere ad difficultates illas, quas Porphyrius in principio Iſagoges dicit ſe prætermittere tãquam nimis arduas et obſcuras, dum quæritur primo utrum uniuerſalia ipſa per ſeſe, an in ſolis animis ſint, et ſi conſiſtant per ſe, utrum corpora ſint, an corporis expertia, et utrũ auulſa ſint et diſtracta à ſenſibilibus, an in his ipſis hæreant et nitantur. Item quas alij quidam proponunt hoc modo, Primo utrũ uniuerſale ſit extra animam, deinde ſi ita ſit, rurſus an ſit diuerſum à ſingularibus, et poſtremo ſi non ſit diuerſum, quomodo differant inter ſe Socrates et Plato quatenus indiuidua diſtincta, conueniant autem quatenus homines. Quibus omnibus quæſtionibus tametſi ridiculis et minime dignis, quibus reſpondeatur, tamen breuiter reſpondeo, et primum dico, uniuerſalia Realia ſiue in rebus, hoc eſt, extra uocem uel mentem noſtram, eo modo quo ponuntur à Realibus, nec per ſeſe conſiſtere in re, quia non ſunt, ut dixi, nec eſſe poſſunt, nec in intellectu eſſe, niſi ficta et commentitia, quia nihil eis reſpõdet in re. Deinde nec corporea eſſe nec incorporea, quia non ſunt, niſi, ut ante dixi, falſa et cõmentitia. Tũ nec à ſenſibilibus auulſa nec in illis cõſiſtentia eadem ratione, quia quod non eſt, id nec auulſum à ſenſibilibus nec in ſenſibilibus eſſe poteſt. Poſtea nec diuerſa eſſe à ſingularibus, niſi quemadmodum id quod non eſt, uel quod fictũ eſt, differt à rebus ueris. Nec poſtremo ſequi, etiam ſi nulla extent uniuerſalia, ut Socrates et Plato quatenus homines non poßint conuenire inter ſe, quatenus uero duo indiuidua diſtincta et ſeparata, eſſe differentes. Conueniunt enim quatenus ambo idem hominis nomen habẽt et in eodem genere hominum tanquam duo milites in eodem exercitu militum continentur, et omnino quatenus uterq; eorum præditus eſt ratione et alijs multis ſimilitudinibus. Differunt autem quatenus appellantur duobus diuerſis nominibus proprijs, et ſunt duo diuerſa indiuidua unius generis hominum tanquam duo diuerſi milites unius et eiuſdem exercitus Athenienſium. Et deniq; quatenus uterq; multas habet proprietates et qualitates, quas alter non habet. Atq; hoc modo conueniunt inter ſe et differunt duo indiuidui homines, nec ad eorum ullam conuenientiam aut differentiam oſtendendam opus eſt ullis uniuerſalium fabuloſorum ſubſidijs. At enim, inquiunt, poſſumus in Platone de longinquo ueniente cognoſcere eum primo tantum animal eſſe, nõ hominem nec Platonem, Deinde cum proprius acceſſerit, præter animal

cognoſcere

cognoſcere etiam hominem eſſe, ſed nondum Platonem, Poſtremo uero cum proximus eſt nobis factus, non ſolum animal, et hominem, ſed etiam Platonē eſſe: ex quo fieri ut animal, et homo, et Plato, ſint tria diuerſa: Et cum aliqua multa ita ſe habent, ut unum eorum cognoſci queat ignoratis reliquis, ea neceſſario diuerſa eſſe, et eadem eſſe non poſſe, At animal hominem et Platonem talia multa eſſe. Quare colligunt hæc eſſe tria inter ſe differentia, longeq́; diuerſa, ex quibus cum Plato ſolus ſingularis ſit et indiuiduus, reliqua duo, hoc eſt, hominem et animal affirmant aut prorſus nihil, aut uniuerſalia realia eſſe dicenda: et non ſolum à Platone, ſed etiam inter ſe differentia, nam animal magis uniuerſale quàm hominem eſſe aiunt. Atq; hac futili argumentatione cum multi alij Dialectici, tum maxime Rodulphus Agricola in eo, quem dixi, libro conatur perſuadere uniuerſalia realia non ſolum uera eſſe, ſed etiam alia ab alijs differre, et eſſe magis uniuerſalia. Sed et ipſe Agricola, quamuis alioqui Vir doctiſsimus, tamen hac in re in eundē cum cæteris Dialecticis errorem præcipitat, nec diſtinguit res à uerbis, nec uerba à rebus. Nam ego, et his et alijs multis huiuſmodi nugis reſpondeo, uerum quidem eſſe, animal et hominem et Platonem eſſe tres diuerſas uoces, ſiue tria diuerſa nomina: ſed non tres diuerſas res, ſiue tria diuerſa ſubiecta: Vna enim eademq́; res ſingularis et indiuidua, et animal et homo et Plato appellatur, et diuerſa nomina ſortitur, propter diuerſas res quas habet, uel ex quibus conſtat. Quæ cum talis ſit, hoc eſt, ſingularis et indiuidua, nullo pacto poteſt eſſe uniuerſalis, etiam ſi uniuerſalia eſſent uera, non enim hoc rerū natura patitur, ut res eadem ſubiecto, ſimul et uniuerſalis ſit, et ſingularis. Quare tametſi Plato de longinquo ueniens, primo tantum ut animal, deinde tantum ut animal et homo, poſtremo ut animal et homo et Plato, ſimul cognoſcitur, tamen eſt ſemper una eademq́; res, ideſt, unum et idem ſingulare animal, unus et idem ſingularis homo, unus et idem ſingularis Plato: tria nomina ſortitus, non propter ullam multiplicitatem ſubſtantiæ ſingularis, quæ in eo ſit, ſed propter differentiam rerum atq; accidentium, quæ alteri uidetur, hoc eſt, ei qui de longinquo uenientem uidet. Quod cum ita ſit ualde miror, iſta tam leuia et futilia nugamenta, non quidem alijs uulgaribus Dialecticis, quibus nihil eſt rudius et ſtolidius, ſed Rodulpho Viro alioqui eruditiſsimo in mentem uenire potuiſſe, et unà cum cæteris barbaris Dialecticis ita cæcutiuiſſe, ut non animaduerterit Platonem de longinquo uenientē uideri quidē et ut animal, et ut hominem, et ut Platonem; ſed ita tamen ut ſemper uideatur, unum et ſingulare animal, unus et ſingularis homo, unus et ſingularis Plato. Quod rurſus cum ita ſit, qui poteſt obſecro, animal ſingulare,

homo ſingularis, in Platone ueniente eſſe uniuerſale? profecto nullo modo poteſt. Praeterea etiam non minori admiratione afficior, Ludouicum Viuem ipſum quoq; alioqui Virum doctiſſimum, tamen uana iſta uniuerſaliũ opinione uſq; adeò infatuatũ fuiſſe, ut ea nulla alia de cauſa ponere uideatur, niſi quia ſunt, ut ipſe inquit, ſimilitudines et conformitates quaedam in natura rerum, quae ad eſſentiam ſemper, non ad accidentium rationem referantur, et iſtas ſimilitudines ac conformitates ait in ſcholis uniuerſalia nominari. Qua quidem uniuerſalium poſitione, nunquam quicquam uidi ſtultius. Nam ego à Te quaero Ludouice, quae nam ſint iſtae ſcholae, quae has ſimilitudines appellant uniuerſalia? certe non graecae, in quibus inauditum eſt hoc nomen, non modo non graecum, ſed nec latinum ſatis bonum. Item nec latinae antiquiores, cũ nec aetate Ciceronis nec ſuperiore nec etiam inferiore per multa ſecula quiſq̃ doctus nomen uniuerſalis uſurpauerit eo, ſcilicet, modo, quo Dialectici faciunt. At dices fortaſſe, Boethius et omnes ferè latini poſteriores uſurparũt. Audio, et hoc magis Te reprehendo, qui putaſti Boethium uix ſemilatinum, aut alium quenquam poſtea ex Philoſophaſtrorum numero idoneum huiuſce latinitatis ac tãtae rei authorem fuiſſe. Nam ſimilitudines quidem et conformitates, ut tu dicis, ſunt in rerum natura: et ego eas uere eſſe et ſimilitudines ſiue conformitates, ut tu uocas, uere nominari fateor, ſed uniuerſalia, aut quemadmodum alij uocant, praedicabilia, aut eſſe aut recte appellari, etiã atq; etiam pernego. Atq; hoc amplius adiungo, uniuerſalia etiam ſi uera eſſent, quemadmodum dicunt Dialectici, tamen ab iſtis ſimilitudinibus et conformitatibus forent longè diuerſa. Iſtae enim ſimilitudines eſſentiales ſine ulla dubitatione in rebus ſubſtantialibus ſunt ſubſtantiae, et hoc aliquid, at nullum uniuerſale nec eſt ſubſtantia, nec hoc aliquid, ut probat Ariſtoteles in vij τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Quare nullum uniuerſale eſt ſimilitudo aut conformitas eſſentialis, atq; ita ad confirmandum uniuerſalia nihil Tibi proſunt, nec iſtae ſimilitudines et conformitates, ô Ludouice, nec ſcholae illae, quae eas uniuerſalia, ut tu dicis, appellauerunt, quia fuerunt imperitae et ineptae quaedam barbarorum hominum conuenticula. Sed iam ſatis reſponſum eſt ad ea, quae pro uniuerſalium defenſione à Philoſophaſtris communiter dici ſolent, et abunde oſtenſum uniuerſalia realia in rerum natura nec eſſe nec eſſe poſſe, niſi commentitia, et ſi maxime eſſe poſſent, tamen propter eas cauſas, quas Dialectici dicunt, non eſſe ponenda. Quibus ita probatis abſq; ulla alia refutatione noſtra ſatis patet uniuerſalitatem illam et communicabilitatem uniuerſalium, quam Dialectici frequenter in ore habent, et cuius auxilio potiſſimum uniuerſalia defendere conantur, eſſe mera uocabula barbara, et res

plane ficta et fabuloſa. Nos enim prorſus ita dicimus et affirmamus, in tota rerum natura nihil eſſe nec eſſe poſſe, quod unum et idem cum ſit, eodem tẽpore totum et integrum poßit eſſe in multis, uel ſingularibus ſubiecto diſtinctis, uel ſpeciebus quomodocunq; differentibus. Et hoc non minus alienum eſſe à natura rerum, à ratione humana, ab experientia mundana, et deniq; à ueritate ipſa, quàm duo contraria eodem tempore, eadem in parte, tota et integra eſſe in uno et eodem ſubiecto, atq; adeo quam album eſſe nigrum, et calidum frigidum. Atq; in ſumma ſic abſoluimus hanc partem, nihil ſupereſſe propter quod quiſquam non omnino ſtultus credere poßit uniuerſalia realia eſſe uera, niſi nudam ac uanam Ariſtotelis authoritatem, et Porphyrij, et cæterorum Græcorum, qui de eis ſcripſerunt, et ea magno conſenſu ab Ariſtotele primum introducta approbauerunt. Nam Latini præſertim recentiores, et Arabes omnes planè tanquam cæci, et prorſus omni iudicio carentes, Ariſtotelis, et aliorum Græcorum ueſtigia ſunt ſecuti. Sed quantum Ariſtoteli, ac Porphyrio, cæteriſq; Græcis hac in re credendum ſit, antequam hoc opus abſoluatur, omnibus (ut ſpero) palam fiet. Itaq; de eis nunc plura dicere ſuperſedemus, tantum concludentes id, quod ab initio cœperamus probare, hoc eſt, in quarto diuiſionis generalis rerum loco, ponendas eſſe multitudines rerum ſingularium uniuerſe acceptas, et hoc modo diuiſionem eſſe faciendam, ut in primo loco ponantur, res per ſe ſtantes, hoc eſt, ſubſtantiæ: in ſecundo res in alio exiſtentes, hoc eſt, qualitates: in tertio res ſingulares ſingillatim ſumptas, ut indiuidua: in quarto multitudines, ut dixi, rerum ſingularium uniuerſe acceptarum, ſiue genera uniuerſa, ſiue naturas uniuerſas, ſiue res uniuerſas, quæ omnia idem ſunt: reiectis et exploſis uniuerſalibus realibus, et nominatim ſecundis ſubſtantijs, et unà cum illis cuncta ea, quæ à Pſeudophiloſophis dicuntur ſic eſſe quale quid, ut non ſint, hoc aliquid: eo quod hæc omnia partim falſa ſunt, partim barbara, partim inutilia, partim non neceſſaria, partim etiam ridicula. Vt partim iam probatum eſt, partim infra probabitur in ſequenti Capite, ubi etiam ſi conceſſerimus uniuerſalia eſſe, tamen et numerum quinq; uniuerſalium, et ſufficientiam illam, quam uocant, qua Dialectici quinq; eſſe uniuerſalia probare conantur, improbabimus. Et deniq; ne ulla cuiquam dubitatio ſupereſſe poßit, quin uniuerſalia prorſus falſa ſint et inania, etiam loco ſuo demonſtrabimus, abſtractionem illam, quam appellant, uniuerſalium à ſingularibus per intellectum factam, eſſe mendacem et falſam: contra uulgatam illam Ariſtotelis ſententiam falſo dicentis, abſtrahentium non eſſe mendatium: cum qui ita abſtrahunt, ut ille uult, apertißime mentiri conuincantur.

Vniuerſalia realia etiam ſi uera eſſe cōcedantur, tamen non fuiſſe facienda quinque numero, ſed uel unum tantum, hoc eſt, genus, uel plura quā quinq;, hoc eſt, ſeptem uel octo, adiecto cōmuni, ſimili, contrario, atq; ſubſtantia: et ſimul de falſa uniuerſalium ſufficientia, quam uocant.

CAPVT NONVM.

SED *quanquam uniuerſalia realia ſint falſiſſima, et nullo pacto eſſe poſſint in uera rerum natura, ut probatum eſt* Capite *ſuperiori, tamen concedamus* Pſeudophiloſophis, *ea non ſolum poſſe eſſe, ſed etiam eſſe: et doceamus etiam ſi ita eſſet, tamen non recte factum ab illis, qui ea poſuerunt quinq; numero, hoc eſt, genus, ſpeciem, differentiā, proprium, et accidens: cum aut tantum unum fuiſſet ponendum, hoc eſt, genus, aut plura quàm quinq; ſtatuenda, adiectis alijs quatuor, hoc eſt, communi, ſimili, contrario, atq; ſubſtantia: ut in ſumma eſſent non quinq; uniuerſalia, ſed ſeptem uel octo numero.* Nam *ut ab eo quod primo propoſitum eſt, incipiam, dico tantum unum uniuerſale fuiſſe ponendum, hoc eſt, genus, eo quia, cætera uel non poſſunt eſſe uniuerſalia, ut ſpecies, uel à genere non ſunt diuerſa, ſed tanquam ſpecies ſub genere contenta, ut differentia, proprium, et accidens.* Non *poteſt autem ſpecies eſſe uniuerſale, quoniam, ut ſpecies eſt, ſemper ſurſum uerſum aſpicit ad genus ſuum, eiq; ſubiecta eſt, nunquam deorſum ſpectat ad aliqua ſibi ſubiecta, ut de illis dici ac prædicari uniuerſalisq; officio fungi poſſit.* Quod *ſi deorſum conuertatur, ut ad inferiora aſpiciat, et de illis prædicetur, ſtatim ſpeciei proprietatem et nomen amittit, et generis naturam induens ex ſpecie genus efficitur, ut etiam infra clarius oſtendetur in* Capite *de ſpecie, quare ſpecies, ut ſpecies eſt, uniuerſale eſſe non poteſt.* Quod *autem pertinet ad reliqua tria, hoc eſt, ad differentia, proprium, et accidens, dico ea non poſſe eſſe ſpecies uniuerſalis oppoſitas generi, et à genere diuerſas, eo quia differentia nihil aliud eſt, niſi genus differens: proprium nihil aliud, niſi genus proprium: accidens nihil aliud, niſi genus accidens: ex quo patet ea non eſſe à genere diuerſa, ſed in natura atq; intellectu generis incluſa:* Quod *ut etiam exemplis melius intel-*

ligatur, rurſus dico, rationale et mortale, quas illi differentias eſſe aiunt, eſſe quidem differentias, ſed etiam genera, et multo magis genera quàm differentias. Si quidem communiter loquentes magis recte magiſq; uſitate dicimus hominem eſſe in genere rationaliũ et in genere mortalium, quàm in differentia rationalium et in differentia mortalium: Et ſimiliter affirmamus riſibile et hinnibile, album et nigrum, quorum illa Dialectici propria, hæc uero accidentia nominant, eſſe quidem propria et accidentia, ſed etiam genera, et multo magis genera quàm propria et accidentia: cum et communiter et latine loquentes rectius uſitatiuſq; dicere ſoleamus, hominem eſſe in genere riſibilium quàm in proprio riſibilium, et equum eſſe in genere hinnibilium quàm in proprio hinnibilium, et cicnum eſſe in genere alborum quàm in accidente alborum, et coruum eſſe in genere nigrorum quàm in accidente nigrorum. Ex quibus communibus et uſitatis loquendi modis, luce clarius palam fit, quæ à Dialecticis appellantur differentiæ, propria, et accidentia, ut rationale, riſibile, et album, non minus atq; adeo multo magis eſſe genera quã differentias, propria, et accidentia. Atq; ideo non quinq; uniuerſalia, ſed unum tantum uniuerſale, hoc eſt, genus, ponendum fuiſſe: reliqua uero omnia, præter ſpeciem, tanquam generis uel modos uel differentias uel ſpecies ſtatuenda, quemadmodum nos infra facturi ſumus in Capite de Genere. Reuera enim differentia, proprium, et accidens non ſpecies uniuerſalis ſunt à genere diuerſæ, ſed ſub genere, ut dixi, tanquam uel modi uel differentiæ uel ſpecies generis continentur, ut etiam probabitur paulo infra. Sed rurſus eſto, non unum ſed plura ſint ponenda uniuerſalia, dico ea non quinq;, ſed octo uel nouem poni debere, et ad differentiam, proprium, et accidens, addendum eſſe, commune, ſimile, contrarium, et ſubſtantiam: Nam quemadmodum differentia, ut dixi, nihil aliud eſt niſi genus differens, proprium niſi genus proprium, accidens niſi genus accidens, ſic etiam commune nihil aliud eſt niſi genus commune, ſimile niſi genus ſimile, contrarium niſi genus contrarium, ſubſtantia niſi genus ſubſtantia. Atq; ut hoc exemplis fiat manifeſtius, iterum dico, quẽadmodum rationale eſt genus differens ab irrationali, riſibile eſt genus propriũ homini, albũ uel nigrum eſt genus accidens parieti uel panno, ſic etiã animal eſſe genus cõmune homini et bruto, Formicam eſſe genus ſimile homini, eo quia ambo longe in poſterum proſpiciunt: uitium eſſe genus contrarium uirtuti, et deniq; ſubſtantiam eſſe genus ſubſtans accidentibus. Et rurſus quemadmodũ rationale, riſibile, et album, hoc eſt, differẽtia, proprium, et accidens, ut Dialectici aiunt, dicuntur de ſuis inferioribus, ſic etiam animal, formica, uitium, et corpus, hoc eſt, commune, ſimile, cõ-

trarium, et ſubſtantiam de ſuis ſubiectis prædicari. Quod cũ ita ſit, quæro quæ cauſa, aut quæ ratio poteſt afferri, ut differentia, proprium, et accidens inter uniuerſalia recipiantur, commune autem, et ſimile, et contrarium, et ſubſtantia non recipiantur, aut cur quinq; tantum non ſeptẽ uel octo ponantur uniuerſalia. Certe ego nec cauſam nec rationem ullam uidere poſſum, cur illa magis quàm hæc fieri debeant uniuerſalia, et cur accidens, quod eſt ignobilius, ſtatuatur eſſe uniuerſale, ſubſtantia uero quæ multo nobilior eſt, non ſtatuatur. Præſertim cum omnia, ut dixi, de ſuis inferioribus æque dicantur et prædicentur, quod eſt proprium uniuerſalis officium, ut Dialectici affirmant. Sed hic mihi præclaram quandam quinq; uniuerſalium ſuorũ defenſionẽ afferũt, per illã, quã uocãt, quinq; uniuerſaliũ, ſiue quinq; prædicabilium ſufficientiam, hoc modo ratiocinantes, Omne quod prædicatur, inquiunt, aut in quid aut in quale prædicatur, et ſi in quid aut de differentibus ſpecie, et ſic eſt primum uniuerſale, quod uocatur genus: aut de differẽtibus numero tantum, et ſic eſt ſecundum uniuerſale, quæ dicitur ſpecies: et ſi in quale aut eſſentiale, et ſic eſt tertium uniuerſale, cui nomen eſt differẽtiæ, aut accidentale, et hoc quoq; duobus modis: aut conuertibiliter, et ſic eſt quartum uniuerſale, quod appellant proprium: aut non conuertibiliter, et ſic eſt quintum et ultimum uniuerſale, quod eſt accidens. Atq; hac breui ratiocinatione quaſi demonſtratione quadam geometrica Dialectici putant ſe probare uniuerſalia realia non ſolum eſſe uera ſed etiã quinq; numero. Quibus breuiter reſpondeo, quemadmodum ſupra iam multoties dixi, nihil horũ hoc eſt, neq; genus, neq; ſpeciem, neq; differentiam, neq; proprium, neq; accidens, prout res ueræ ſunt à uocibus nominibuſq; diſtinctæ, neq; dici neq; prædicari nec in quid nec in quale, nec de differentibus ſpecie, nec de differẽtibus numero, nec eſſentialiter nec accidentaliter, nec conuertibiliter nec nõ conuertibiliter: eo quia dici et prædicari, non rerum uerarum, cuiuſmodi ſunt genera, ſpecies, differentiæ, propria, et accidentia, ſed uocũ et nominũ propriũ eſt, Atq; ideo uniuerſalia per iſtam pſeudophiloſophicã et barbaram ſufficientiam non poſſe probari eſſe quinq; numero, ut infra etiam in Capite de genere et alijs ſequentibus, clarius apparebit. Quatenus uero hæc eadem omnia, non res ueræ ſunt, ſed uoces et nomina rerum, ut animal, uox eius rei, quæ eſt genus animalium, homo uox eius rei, quæ eſt ſpecies hominum: eodemq; modo, rationale, riſibile, et album, uoces earum rerum, quæ ſunt differentia, proprium, et accidens: hoc modo non nego, ſed ingenue fateor, ea uere dici ac prædicari poſſe de rebus illis, quibus ſignificandis fuerunt impoſita, et uere eſſe uniuerſalia, non quidem realia, ſed, ut ita dicam,

uocalia uel nominalia, quemadmodum Dialectici, ij qui Nominales uocātur, recte et uere affirmant. Sic enim uere dicimus uocem animalis, dici de omni genere animalium, uocem hominis prædicari de omni ſpecie hominum, uocem rationalis, riſibilis, albi uel nigri, de omnibus rationalibus, riſibilibus, albis uel nigris. Præter ea dico, has uoces animalis, et hominis, et alias ſimiles, ut ſignificant et uſurpātur figurate pro genere animalis, pro ſpecie hominis, et cætera, uere quidem dici et prædicari de rebus, quæ ſunt uera animalia et ueri homines, ſed non in recto caſu, uerùm in obliquo tantum, ut ita dicēdo, homo eſt in genere animalium, non homo eſt genus animalium, uel homo eſt animal, quia falſum eſt hominem eſſe animal, intelligendo animal figurate pro toto genere animalium. Item dicendo Socrates eſt in ſpecie hominum, non Socrates eſt ſpecies hominum, uel Socrates eſt homo, accipiendo hominem pro tota ſpecie hominum, quia falſum eſſet. Quas falſitates Dialectici Reales idcirco intelligere non potuerunt, quia neſciuerunt in his enuntiatis, homo eſt animal, Socrates eſt homo, nec animal eſſe genus, nec hominem eſſe ſpeciem, eo quia ſi ſic eſſet, propoſitiones eſſent falſæ non ueræ, et utrunq; ſignificare tantummodo unam rem indiuiduam, hoc eſt, unum indiuiduum animal, et unum indiuiduum hominem. Cuius rei hæc eſt cauſa, quia tàm animal quàm homo eſt numeri ſingularis non pluralis, proprie poſitum non figurate, ſemel tantummodo enuntiatum non multoties, Cum quibus tribus conditionibus adiunctis iam ſupra non ſemel monui appellatiua ſimplicia ſemper unum tantum, nunquam plura ſignificare, et propterea nomen generis aut ſpeciei diuiſibilis eſſe non poſſe. Atq; ita patet Dialecticos, etiam ſi concederetur eis, uniuerſalia eſſe uera, tamen in ſtatuendis quinq; uniuerſalibus in duo maxima incidiſſe errata, uel quia non unum uniuerſale tantum, ut debebant, ſed plura fecerunt, uel quia etiam ſi darentur plura eſſe uniuerſalia, tamen non ſeptem uel octo, ut par erat, ſed quinq; tantummodo facienda putauerunt. Ex ijs ergo quæ et in hoc et in duobus ſuperioribus proximis Capitibus dicta ſunt, patet quāta fuerit ruditas et inſcitia eorū, qui poſuerūt uniuerſalia, et quanta ſit falſitas ipſorū uniuerſaliū, quæ et ſine ulla idonea aut neceſſaria cauſa fuerunt poſita, et ſi etiā fuiſſet aliqua eorū ponendi cauſa, tamen nullo pacto eſſe poſſunt, et ſi eſſent, tamen deberent eſſe non quinq;, ſed aut unum tantum numero, aut certe plura quam quinq;, contra ſtultam et uanam Dialecticorum de eis opinionem. Et præcipue partim ſupra deſtructis, partim infra deſtruendis duabus illis, tanquam parentibus uniuerſalium, hoc eſt, et mendaci illa abſtractione, ex qua gigni putantur uniuerſalia, et ſufficientia illa fallaci, ex qua non quidem gigni, ſed quinq; numero probari creduntur.

De totis, et eorum diuiſionibus, ac partibus, compoſitionibuſq; uere: contra falſiſſimam Dialecticorum de his omnibus Doctrinam.

CAPVT DECIMVM.

DE totis, eorumq; diuiſionibus, et partibus, et compoſitionibus, quid ſint et quæ ſint, et quomodo fiant, uere cognoſcere ac ſcire, in primis neceſſarium eſt ijs, qui recte philoſophari uolunt, idq; non ſolum propter ſummam cognitionis harum rerum utilitatem, nihil enim eſt in tota philoſophia de quo frequentius loqui ac diſſerere contingat, quam de his: ſed etiam quia Dialectici et Philoſophaſtri partem hanc pene totam fœdiſſime peruerterunt ac corruperunt, partim excogitantes et introducentes quædam tota, quæ non reperiuntur in rerum natura, partim ea, quæ ſunt male definientes et non recte appellantes: idemq; facientes de diuiſionibus eorum, et partibus, et compoſitionibus. Quocirca mihi faciundum exiſtimaui, ut partim correctis, partim ſublatis Dialecticorũ erroribus, hæc omnia recte philoſophari cupientibus, quàm ueriſſime et quàm breuiſſime per me fieri poſſet, traderem: et quæcunq; à me dicerentur ex ſuperioribus rebus iam probatis confirmarem. Diximus in generali diuiſione rerum, omnia quæcunq; ſint in tota rerum natura, in ſumma eſſe, aut ſubſtantias aut qualitates, et omnes tàm ſubſtantias quàm qualitates, rurſus eſſe, aut res ſingulares aut multitudines rerum ſingularium: quod cum ita eſſe probatum ſit in ſuperioribus Capitibus, refutatis et euerſis uniuerſalibus, neceſſe eſt omne totum eſſe aut unam rem tantum ſingularem, aut unam multitudinem rerum ſingularium, cum nihil tertium eſſe poßit: et ſi ſit res aliqua ſingularis, totum continuum, ſi multitudo rerum ſingularium, totum diſcretum eſſe: ita ut in ſumma in tota rerum natura non ſint, nec eſſe poßint, niſi duo totorum genera, totum continnum, et totum diſcretum. Quod confirmatur etiam ex eo, quia omne totum eſt quantum, ſiue quantitas quædam, omnis quantitas eſt uel continua uel diſcreta, ut etiam Ariſtoteles teſtatur in Categorijs: quare omne totum aut continuum aut diſcretum ſit, neceſſe eſt. Omne autem totum eſſe quantum ſiue quantitatem quandam, partim iam manifeſtum eſſe arbitror ex Capite illo ſuperiore, in quo funditus ſuſtulimus uniuerſalia, quæ à Dialecticis finguntur eſſe tota quædam, et tamen non quanta, cum ea immaterialia eſſe

teria lia eſſe dicant: partim etiam clarius manifeſtiuſq; patebit ex ijs, quæ inſra dicturi ſumus. Atq; *ita conſtituto generaliter totorum numero, ſupereſt ut breuiter dicamus et exemplis doceamus, quid utrunq; totum ſit,* Eſt *ergo totum continuum nihil aliud niſi res una ſingularis, ut in naturalibus unus homo, unum animal, una arbor, una herba:* In *artificialibus una domus, una nauis, unum plauſtrum, una ueſtis, et ſimilia.* Totum *autem diſcretum, niſi multitudo una rerum ſingularium ſimul acceptarum, ut populus* Romanorum, *exercitus* Germanorum, *genus animalium, ſpecies hominum, grex ouium, armentum boum, at alia huiuſmodi tàm naturalia quàm artificialia.* Reliqua *uero omnia quæ feruntur tota, ut totum eſſentiale, totum potentiale, totum integrale, totum uniuerſale, aut ad alterum horum duorum referantur et reducantur neceſſe eſt, aut ſi reduci non poſſint, ut prorſus in uera rerum natura non reperiantur, ſed ſint omnino falſa et commentitia.* Sed *ut hæc quoq; tota quid ſint, breuiter intelligi poſſit, ſingulorum exempla ponemus, et quæ reduci aut non reduci poſſint, oſtendemus.* Totum *eſſentiale eſt, ut homo, et lapis, et quodlibet aliud ſingulare, quatenus cõſtat ex anima et corpore, uel ex materia et forma:* Totum *potentiale eſt, ut anima hominis ex uegetante, ſentiente, mouente, et intelligente, tanquam ex partibus ſuis quaſi conflata, et alia huiuſmodi quæ ex potentijs, uel uirtutibus, uel qualitatibus componuntur:* Totum *integrale eſt ut iterum, homo quatenus compoſitus eſt ex capite, bracchijs, uentre, cruribus, et quodlibet aliud ſingulare ex ſuis partibus continuis, uel diſcretis conſtans:* Totum *uniuerſale eſt, ut* Dialectici *uolũt, quod diuiditur uel in ſuas differẽtias, ut animal in rationale et irrationale, uel in ſua indiuidua, ut homo in Socratem, et Platonem, et alios homines ſingulares.* Ex *quibus totis ſine dubio id quod dicitur eſſentiale, ad totum continuum reducitur, cum anima et corpus in homine, et materia et forma in alijs rebus non uideãtur poſſe dici diſcreta, atq; ideo totum hoc, quoniã continuum eſſe apparet, nec tamen uere eſt, à nobis appelletur quaſi continuum:* Totum *autem potentiale ipſum quoq; cum aut continuum aut diſcretũ neceſſario ſit, potius ad diſcretum quàm ad continuum referendum uidetur, et totum quaſi diſcretum appellandum, ut anima humana ſuis, quas diximus, potentijs comparata:* Totum *uero integrale, licet ad utrunq; reduci poſſet, tamen eſt ſuperuacaneum, et temere introductum, tanquam ab alijs ſeparatum, cum omne totum ex ſuis partibus integretur, alioqui non ſit totum, atq; ideo integrale non immerito dici poſſit.* Quare *cum integrale, nomen ſit non modo non ſatis probum, ſed etiam commune omnibus totis, ad nullum ſpeciale totum fuit accommodandum.* Poſtremo *totum uniuerſale quod ab alijs dicitur*

Ἐν μέρεσι, et item illud quod uocatur πρὸ μερῶν, ex ſententia illorum qui ea poſuerunt, ſine ulla dubitatione nec ad continuum, nec ad diſcretum referri poſſunt, cum ſint, ut ipſi dicunt, ab omni quantitate aliena: cæterum, ut nos arbitramur, cauſa quamobrem ad neutrum reduci poſſunt, hæc eſt, quia non reperiuntur neq; exiſtunt in uera rerum natura, ſed plane falſa ſunt et commentitia, ut in ſuperiore Capite probauimus. Homo enim et animal et reliqua huiuſmodi quatenus genera uel ſpecies ſunt, nihil aliud ſunt niſi multitudines ſingularium ſimul et ſemel acceptorum, ut toties diximus. Vniuerſale uero, ita ut à Dialecticis ſumitur, et extra intellectum in rebus ponitur, nihil aliud eſt niſi nomen barbarum et uanum, cui nihil in re ipſa reſpondet niſi fictum et, ut ita dicam, Chimæricum. Nam de Ideis ſiue totis ante partes, nihil dico, cum Ariſtoteles ea ſatis ſuperq; labefactauerit. Sic igitur nos tantũ duo in ſumma totorum genera ſtatuimus, continuum et diſcretum, cætera uero omnia ad hæc reduci cenſemus, ut eſſentiale ſiue quaſi continuum ad continuum, potentiale ſiue quaſi diſcretum ad diſcretum, aut prorſus eſſe ſuperuacanea et temere poſita, ut integrale, aut deniq; falſa et commentitia exiſtere, ut uniuerſale. Quæ cum ita ſint iam non difficile eſt uidere, quot genera diuiſionum, et partium, et compoſitionũ ſint ſtatuenda. Nam ſi omne totum per compoſitionem ex partibus fit, et omnes partes per diuiſionem ex aliquo toto emergunt, neceſſe eſt hæc quatuor, totum, partes, compoſitionem, et diuiſionem inter ſe eſſe reſpondentia: et quot unius totidem quoq; reliquorum genera reperiri. Quare cum tantum ſint duo ſumma totorum genera, neceſſario erunt etiam duo tantum partium, compoſitionum, diuiſionumq; genera, nec plura nec pauciora. De quibus omnibus ſingillatim et breuiter dicendum eſt, et primo de partibus quæ reſpondent totis. Omnis pars ex qua totum cõſtruitur, eſt aut continua, ut caput, uenter, brachia, crura, et cæteræ animalis partes, ex quibus totum continuum componitur: aut quaſi continua, ut anima et corpus, ex quibus homo: et materia et forma, ex quibus cætera huiuſmodi tota quaſi continua conflantur: aut diſcreta, ut patritij et plebei in populo Romanorum, rationalia et irrationalia in genere animalium: et cæteræ id genus partes, ex quibus conſtant tota diſcreta: aut quaſi diſcreta, ut uegetans, ſentiens, et intelligens pars in animo, et aliæ ſimiles partes, totũ quaſi diſcretum componentes. Hæc itaq; nos quatuor genera partium ſtatuimus, et non plura, quæ tamen ad duo poſſunt reduci, ſi partes quaſi cõtinuæ ad continuas, et quaſi diſcretæ ad diſcretas referantur. Quod dixi de totis et partibus, idem etiam affirmo de diuiſionibus et compoſitionibus, hoc eſt, totidem harum quot illorum eſſe genera. Eodem enim modo duo in ſumma diui-

ſionum genera ponuntur à nobis, et nõ plura: unũ genus diuiſionis eſt, quod reſpondet toti cõtinuo uel quaſi continuo; ut cum partimur hominẽ in caput, brachia, uentrem, crura: et domum in parietes, tectũ et fundamenta: et eundem hominem in animam, et corpus: et omnia corpora in materiam, et formam: Alterum uero genus diuiſionis eſt, quod reſpondet toti diſcreto, uel quaſi diſcreto, ut cũ diuidimus uel populum Romanorum in patritios, et plebeios: uel exercitum eorundem in turmas, et legiones: uel genus animalium ſiue animalia, ſiue animal, in rationalia, et rationis expertia: et deniq; animam humanam in uegetantẽ, ſentientem, et intelligentem. Ex quibus duobus diuiſionum generibus, ſuperius illud quod eſt totius continui uel quaſi continui, proprie uocatur partitio: hoc uero poſterius, quod ad totum diſcretum uel quaſi diſcretum pertinet, commune nomen retinet, et apud Latinos proprie appellatur diuiſio. Nam, ut recte ſcribit Quintilianus libro vij capite primo, Diuiſio eſt rerum plurium in ſingulas, Partitio, ſingularum in partes diſcretio. Et ante Quintilianum Cicero in Topicis ita ſcriptũ reliquit, Partitionum autem, et diuiſionum genus, quale eſſet oſtendimus, ſed quid inter ſe differant, planius dicendum eſt. In partitione membra ſunt, ut corporis, caput, humeri, crura, pedes, et cætera: In diuiſione formæ ſunt, quas Græci Ideas uocant: noſtri (ſi qui hæc forte tractant) ſpecies appellant. Sic itaq; Quintilianus, et Cicero de diuiſione, et partitione: et poſt hos Rodulphus Agricola libro primo de Dialectica Inuentione, capite nono idem dixit: Ex quorum uerbis, et ex iis, quæ nos ſupra diximus, patet primo diuiſionem à partitione hoc differre, quod partitio ſit totius continui in partes, Diuiſio autẽ totius diſcreti præſertimq; generis in formas, ſiue ſpecies: Deinde inter partes et formas hoc intereſſe, quod ex ſectione continui partes gignuntur, ut ex partitione corporis humani, uel domus, uel nauis: ex ſectione autem totius diſcreti formæ, ſiue ſpecies efficiuntur, ut ex diuiſione generis animalium, generis arborum, et aliorum huiuſmodi diſcretorum: ex quibus etiam apparet, nomen partis eſſe generalius, quàm nomen formæ uel ſpeciei: cum omnis forma, ſiue ſpecies ſit et recte appelletur pars, non autem omnis pars, formæ et ſpeciei appellationem recipiat. Non enim caput, et cæteras humani corporis partes recte quis formas, ſiue ſpecies hominis dixerit: neq; uere puppim nauis, aut tectum domus, ſpeciem uel formam appellarit. Præterea conſtat etiam illud quod diligenter attendi, et memoriæ mandari cupimus, in eo enim omnis noſtra ueritas, et Dialecticorum falſitas conſiſtit, Conſtat inquã cum genera diuiduntur in ſpecies ſiue formas, nihil aliud diuidi, niſi quaſdã multitudines ſingularium maiores, et tota quædam diſcreta maiora, in alias

plures multitudines ſingularium minores, et in alia multa tota diſcreta mi= nora: ut, cum animal diuiditur in rationalia, et rationis expertia, ipſum ani= mal nihil aliud eſt, nec quicquam aliud diuiditur, niſi multitudo quædam ſin= gularium animalium maxima, quæ per diuiſionem ſecernitur, in duas multi= tudines minores, hoc eſt, in multitudinem ſingularium animalium rationaliũ et in multitudinem ſingularium animalium ratione carentium. Quæ multi= tudines minores communiter partes, proprie autem formæ uel ſpecies ſu= perioris illius generis, hoc eſt, multitudinis animalium appellantur. Atq; in diuidendis generibus nihil aliud diuidi, niſi multitudines quaſdam ſingulariũ, ex eo quoq; uel manifeſtiſſime licet intelligere, quod in diuidendo animali ex= empli gratia, nihil refert ſiue ita dicas, in ſingulari numero et figurate, ani= mal aliud eſt rationale aliud irrationale, ſiue in plurali et proprie ita, anima= lia alia ſunt rationalia, alia irrationalia: ſiue ita, animalium alia ſunt ratio= nalia, alia irrationalia: ſiue ita, generis animalium alia ſunt rationalia, alia irrationalia: ſiue ita, genus animalium diuiditur in rationalia, et irrationa= lia: Et deniq; ſiue loco generis ponas uocabulum multitudinis, et ita diuiſio= nem facias, multitudinis ſingularium animalium alia ſunt rationalia, alia ir= rationalia: uel ita, multitudo animalium ſingularium diuiditur in rationalia et irrationalia: ex quibus tam uarijs diuidendi unius generis modis, luce cla= rius apparet, contra ſtultas et uanas Dialecticorũ opiniones, genera, et ſpe= cies, atq; etiam differentias, et quicquid tale diuiditur, nihil aliud eſſe, niſi multitudines ſingularium maiores, quæ diuiduntur in plures alias multitudi= nes ſingularium minores: eodem plane modo quo exercitus diuiditur in tur= mas et legiones, legio in plures cohortes, cohors in plures manipulos. Et cũ genera ſine ulla dubitatione ſint multitudines ſingularium, et tota quædam diſcreta, tàm falſum et abſurdum eſt, dicere genus prædicari de ſpecie in re= cto caſu, quàm ſi quis diceret, et populum de uno ciue, et exercitum de uno milite dici in eodem caſu, hoc modo, unus ciuis eſt populus, unus miles eſt ex= ercitus: utrobiq; enim ſunt multitudines ſingularium, nec alia eſt differen= tia, niſi quod ſupra multa ſunt animalia ſingularia, hic uero multi ciues, et multi milites ſingulares. Namq;, ut etiam ſupra docui, cum dicitur homo eſt animal, in hac enuntiatione, nec homo eſt ſpecies, nec animal eſt genus, nec ea quicquam aliud ſignificatur proprie, niſi unum hominem eſſe unũ animal, hoc eſt, unum ex genere, ſiue ex multitudine, ſiue ex numero animalium. Quam generis diuiſionem idcirco pluribus explicandam putaui, ut oſtenderẽ cum genera diuiduntur, non uniuerſalium, ut Dialectici putant, ſed multi= tudinis ſingularium, atq; indiuiduorum fieri diuiſionem: cuius ignoratione,

natum eſt illud longe abſurdiſſimum et ſtultiſsimum, quod et Ariſtoteles ſcribit in Topicis, et Boethius in ſecunda Editione in Porphyrium confirmat, Nempe differentiam non prædicari de genere, et non recte dici, animal eſt rationale, cuius rei cauſam aſsignantes, inquiunt, Quoniam eadem ratione recte dici poſſet, animal eſt irrationale, atq; ita ſequeretur, magnum quoddam, ut ipſi putant, abſurdum, hoc eſt, animal unum et idem exiſtens, eodem tempore eſſe et rationale et irrationale, et propterea id, quod fieri non poteſt, ut duo contraria eodem tempore, in eodem ſubiecto reperirentur. Et quoniã animal ſolitario intellectu, ut inquit Boethius, neq; rationale eſt, neq; irrationale: rurſus oritur alia magna dubitatio, unde ergo hæ differentiæ in ſpecie naſcuntur, quæ in genere ante non fuerint? Idcirco huic dubitationi reſpondet idem Boethius, hoc modo, Genus, hoc eſt, animal non eſſe actu utrunq;, et rationale et irrationale, ſed utrunq; ui ac poteſtate ſua continere: ut differentiæ, quæ ante diuiſionem non actu, ſed potentia tantum erant in genere, per diuiſionem quaſi exoriantur, et exurgant ex genere, et actu in ſpeciebus reperiantur. Hac inquam ratione Dialectici, rationale et irrationale de animali, et omnino omnes alias differentias de ſuis generibus prædicari, et dici nullo pacto uolunt: et hanc, quam dixi, rationem afferunt, cur differentiæ, quæ ante in genere non fuerant, poſtea per diuiſionem quaſi de nihilo in ſpeciebus enaſcantur. In cuius rationis, et cauſæ redditione Dialectici, Dij boni, quantam præſe ferunt ignorantiam et ruditatem, qui non ſentiunt nec intelligunt, in quantos, quàmq; fœdos errores incidant, dum aſsidue ineptiunt et delirant, unà cum illis ſuis ſexcenties ſtultis uniuerſalibus, et dum pluſquam ſtolidiſſime putant, animal illud, quod diuiditur in rationale et irrationale, eſſe tanquam unum totum continuum et ſingulare, in quo contraria duo ſimul et ſemel eſſe non poſsint. At ego contra dico et affirmo, id animal quod diuiditur in duas differentias contrarias, uere eſſe multitudinẽ quandam ſingularium, et totum quoddam diſcretum, ex ſingularibus et ſpeciebus, quæ et ipſæ ex ſingularibus conſtant, compoſitum: cuius pars una habet rationem, altera ratione caret: nec ullum ſequitur inconueniens, aut impoſsibile, dicendo animal eſſe rationale, et animal eſſe irrationale, non magis quàm cum diuidimus populum in pauperes et diuites ciues, et exercitum in albos et nigros milites: et uere dicimus figurate populum eſſe pauperem, et populum eſſe diuitem: exercitum eſſe album, et exercitum eſſe nigrum: eo quod una pars populi pauper eſt, alia diues: et pars una exercitus alba eſt, altera nigra. Eodem enim modo cum diuiditur animal figurate acceptum pro omnibus animalibus, in rationale et irrationale, nihil aliud diuiditur pro-

proprie, niſi multitudo ſingularium animalium. Ex *qua diuiſione quod obſecro incōueniens, aut quod impoßibile ſequitur, in tanta ſingularium animalium multitudine, ſi alia ſunt rationalia, hoc eſt, homines? alia irrationalia, hoc eſt, bruta? et ſi eadem multitudo ſimul et ſemel eſt rationalis, ut dixi, et irrationalis non ſolum poteſtate, ſed etiam actu? profecto nullum. Sed ita eſt re uera, ut dicitur: cum ſemel conceſſum eſt unum abſurdum, ſtatim ex neceßitate multa alia conſequuntur. Sic enim* Dialectici *poſtaquam temere ſtatuerunt ſuum illum totum uniuerſale portentoſum, et ipſum ſtulte putauerūt eſſe quiddam à ſingularibus per intellectum abſtractum, et propterea ab eis diuerſum, quaſi totum quoddam ſingulare et continuum, non potuerunt effugere ſi faterentur animal ſimul et rationale et irrationale eſſe, quin concederent etiam duo contraria ſimul in eodem ſubiecto reperiri,* Quo *conceſſo, ut reddere rationem poſſent, quomodo differentiæ, quas antea in genere non eſſe arbitrantur, per diuiſionē in ſpecies peruenirent, coacti fuerunt excogitare remedium actus et potentiæ, dicentes,* Differentias *eſſe in genere potentia, non actu: ſed genere diuiſo ſtatim eas, ex potentia in actum exire, et in ſpeciebus reſidere.* Hæc *illi: quæ uſq; adeo ſunt abſurda et futilia, ut ualde mirer, quomodo non ſolum literis mandari, ut à tam multis mandatæ ſunt, ſed etiam in humanum ingenium unquam cadere potuerint.* Animal *enim ſiue animalia, ſiue genus animalium reuera ſimul et ſemel et rationale eſt, et irrationale, non ſolum potentia, ſed etiam actu, hoc eſt, ut ante dixi, una eius pars eſt particeps rationis, nempe homines, altera uero rationis expers, uidelicet bruta.* Atq; *ita dicendo ad ſoluendum illam dubitationem nihil neceſſe eſt incaſſum excogitare quaſi medicinam actus, et potentiæ, nec quicquam opus eſt temere uereri, ne duo contraria ſimul in eodem ſubiecto conſiſtant.* Hoc *igitur eſt illud abſurdißimum et ſtultißimum, in quod ſupra dixi, et* Ariſtotelem, *et* Boethium, *et omnes* Dialecticos *præcipitaſſe, dum excogitant et introducunt ſuum illud, pluſquam monſtroſum et ſtultum totum uniuerſale.* Quæ *omnia nos incommoda et abſurda, facile uitamus abijciendo et deridēdo illud uniuerſale, ut meretur, et ſtatuendo affirmandoq; animal, et cætera genera quemadmodum ſunt, ſic etiam eſſe ueras multitudines ſingularium, et tota quædam diſcreta, quæ cum diuiduntur, nihil aliud diuiditur niſi multitudo, et eorum diuiſio nihil aliud eſt niſi multorum ſingularium in partes diductio. Sed ut redeam unde diſceßi, tot ſunt genera diuiſionum, ut dixi, et ita ut ait* Quintilianus *libro vij inter ſe differunt diuiſio et partitio, ut partitio ſit totius continui, et tanquam continui in partes:* Diuiſio *uero totius diſcreti præſertim generici, et totius quaſi diſcreti in ſpecies, ſiue formas.*

Quo cognito non difficile eſt intelligere, quot itidem ſunt genera compoſitionum, et quomodo ex quibuſq; fiant. Nam quemadmodum totum continuum, et quaſi continuum per partitionem reſoluitur in partes continuas, ſic idem per compoſitionem ex eiſdem partibus redintegratur: et rurſus quemadmodũ totum diſcretum maxime genericum, ac totum quaſi diſcretum per diuiſionẽ diducitur in ſpecies ſiue formas, ſic idem quoq; per compoſitionem ex eiſdem ſpeciebus ſiue formis reficitur. Atq;, ut melius quod dico intelligatur, quẽadmodum ex diuiſione animalis oriuntur formæ, ſiue ſpecies, ſiue differentiæ, ut rationale et irrationale, ſic ex compoſitione eorundem rurſus quaſi conflatur animal, ſiue genus animalium. Sicq; hactenus oſtenſum ſit in ſumma eſſe tantum duo genera totorum, hoc eſt, totum continuum, quod eſt, unũ ſingulare et indiuiduum: et totum diſcretum, quod eſt, multitudo ſingularium: et tantum duo genera partium, unum quod toti continuo, alterũ quod toti diſcreto reſpondet: ſimiliterq; eſſe tantum duo genera diuiſionũ, hoc eſt, partitionem, quæ ad totum continuum, et diuiſionem, quæ ad totum diſcretũ refertur. Itemq; duo genera compoſitionum, unum quo ex partibus totum continuum, alterum quo ferè ex formis uel ſpeciebus totum diſcretum quaſi regeneratur. Præterea totum eſſentiale ad totum continuũ referri, et quaſi continuum uocari. Totum uero potentiale ad totum diſcretum reduci, et appellari quaſi diſcretum. Totum autem integrale tanquam ſeparatum ab alijs non recte poſitum fuiſſe, eo quod omnia tota ex partibus ſuis integrantur, atq; ideo integralia recte uocari poſſunt. Ad hæc totum illud quod uocant uniuerſale, quia nec ad totum continuum, nec ad totum diſcretum, nec ad ullum totum referri poteſt, idcirco uerum totum non eſſe, ſed fictum et commentitium, atq; ideo à numero totorum prorſus reijciendum. Poſtremo genera uera, et ſpecies ueras diuiſibiles, nihil aliud eſſe, niſi multitudines ſingularium, tùm maiores tùm minores, ita ut cum diuiditur animal, ſiue genus animalium, nihil prorſus aliud diuidatur, niſi multitudo omnium ſingularium animalium: tum etiam rectiſſime ueriſſimeq; dici, animal eſſe rationale, et rurſus animal eſſe irrationale, non ſolum in potentia, ſed etiam in actu, nec ullum eſſe periculum ne duo contraria ſimul et ſemel in eodem ſubiecto reperiantur: quemadmodum Dialectici *ſtulte nimis et imperite reformidant: atq; ideo remedium illud actus, et potentiæ excogitarunt, quod iam non ſolum eſt imperitũ et ſtolidum, ſed omnem adeo imperitiam ſuperat et ſtoliditatem. Ac de totis, partibus, compoſitionibus, et diuiſionibus ſatis iam dictum arbitrarer, niſi mihi ſuccurreret* Rodulphus Agricola, *qui in primo libro de Inuẽtione* Dialectica, *Capite nono, docens quomodo totum et genus differant, ita*

ſcribit, Sed hoc differunt quod quemadmodum genus ad conſtituendam ſingularium ſpecierum ſubſtantiam adſit oportet, ſic totum non ſingularium partiũ ſubſtantiam conſtituit, pleræq; earum, ut interierit totum, permanere tamen poſſunt, et contra quemadmodum ad conficiendam totius ſubſtantiam unamquanq; partium eſt adhiberi neceſſe, ſic ad explendam generis ſubſtantiam nõ utiq; unanquanq; ſpeciem adeſſe natura illius expoſcit, Præter hoc quoq; genus de ſpeciebus ſuis affirmatur, totum de partibus nequaquam. Hæc Rodulphus, in quibus Vir ille alioqui doctiſsimus penè tot errata admiſit, quot uerba ſcripſit: atq; ideo breuiter refutandus mihi uiſus eſt. Putat Rodulphus unà cum Pſeudophiloſophis omnibus ad conſtituendam ſingularum ſpecierũ naturam genus adeſſe oportere: Atq; ego contra, dico id eſſe abſurdiſsimum, nam ſi ita eſſet, ſequeretur ad conſtituendam hominis naturam totum genus animalium requiri, et ita homo non ſolum ex rationali, ſed etiam ex irrationali parte generis animalium conſtitueretur, atq; adeo conflaretur ex omnibus ſingularibus animalibus, quod quàm ſit abſurdũ et ſtultum quis nõ uidet? At enim inquiunt, ad definiendum hominem non'ne aſſumitur animal loco generis? quod unà cum differentia rationali et mortali hominem conſtituit, hoc modo, homo eſt animal rationale mortale? Reſpondeo in ea definitione, ſi homo, et animal accipiuntur proprie, nihil aliud ſignificari, niſi unum hominem eſſe unum animal rationale mortale, et ſic proprie non eſt definitio generis hominem, ſed unius tantum hominis: ſin capiantur figurate et improprie, ut in omnibus ferè definitionibus capi ſolent, ut homo pro hominibus, et animal pro animalibus ponatur, tum ea oratione hoc declarari, hominem, ſiue homines, ſiue omnes homines, ſiue hominum genus eſſe animalia rationalia mortalia. Et hoc modo eſt uera definitio: ita enim exponi debent omnes definitiones, quæ in ſingulari numero aſsignantur, ut partim ſupra docui, partim etiã infra ſum docturus in Capite de Definitione. Ex quo patet falſum eſſe id quod Rodulphus primo dicit, ad conſtituendam ſingularum ſpecierum naturam genus adeſſe oportere, niſi forte intelligat, tantum de parte generis, quo in caſu uerum diceret, non enim poteſt effici ſpecies ſiue genere, cum ſit pars generis, ſed ipſe ſibi hanc excuſationem præcidit, quia intelligit totum genus ad ſpeciei conſtitutionem requiri, alioqui non differret à toto continuo. Præterea dico contra Rodulphum ad explendam generis ſubſtantiam, tam neceſſe eſſe unamquanq; illius partem adeſſe, quam ad perficiendam totius continui ſubſtantiam. Nam ſi generi animalium, exempli cauſa, defuerit una tantum ſpecies, puta bouis uel equi, nunquam perfectum erit genus, nec perfecte genus appellari poterit, non magis quam domus et nauis perfecta, ſi huic carina, illi fundamentum

illi fundamentum abſit. Poſtremo illud quoq; aduerſus Rodulphum affirmo, nullum genus unquam de ſuis ſpeciebus affirmari in recto caſu, nec magis falſum eſſe, ſi quis dicat, fundamenta eſſe domũ, aut carinam eſſe nauem, quàm ſi affirmet, hominem eſſe animal, et lactucam eſſe herbam, ſi animal pro genere animalium, et herba pro genere herbarum, in his propoſitionibus accipiatur. Quare in illis Rodulphi uerbis tria maxima et abſurdiſſima ſunt errata, quorum unum eſt, totum genus ad conſtituendam ſingularium ſpecierum ſubſtantiam adeſſe oportere, alterum ad explendam generis ſubſtantiam non omnes ſpecies adeſſe neceſſarium eſſe, tertium et ultimum, genus uere de ſuis ſpeciebus in recto caſu affirmari. Quæ omnia Rodulphus inconſiderate à Pſeudophiloſophis accepit, et unà cum eis in profundiſſimum erroris quaſi barathrum delapſus eſt. Nam quemadmodum illi in loquendo nimium imperite, ut ſupra dixi, non diſtinguunt res à uerbis, nec uerba à rebus, nec ſermones figuratos à proprijs, nec proprios à figuratis: ſic ipſe quoq; in huiuſmodi enuntiatis, ut homo eſt animal, accepit uocem generis proprie pro ea re, quæ eſt genus, hoc eſt, uocem animalis pro ea re, quæ eſt animal, et eandem uocem proprie tanquam figurate uſurpatam intellexit: ſi enim ita eſſet, ut ipſe exiſtimauit, ſine dubio uera eſſent quæ ab eo dicuntur. Nam et uox animalis proprie dicitur de ſpeciebus animalis in recto, ut cum dicitur, homo eſt animal, et eadem uox animalis figurate accepta ſignificat genus animaliũ, ut cum dicitur animal eſt ſubſtantia animata ſentiens, hoc eſt, omnia animalia ſiue genus animalium, ſunt ſubſtantiæ animatæ ſentientes: et tertio loco eadẽ uox ad definiendum ſingulas animalis ſpecies tota requiritur, ut homo eſt animal, bos eſt animal, leo eſt animal, et ſic cætera. Quod ſi in his omnibus locutionibus, quas dixi, non de uocibus, ſed de rebus intelligeretur, et proprie ſemper uoces acciperentur, ex ueriſſimis ſtatim efficerentur falſiſſimæ, non enim animal ut res uera et genus uerum eſt, de homine dicitur in recto, ſed ut uox et uocabulum generis exiſtit. Quare caueant qui recte philoſophari cupiunt, ne unà cum Rodulpho, et Pſeudophiloſophis ita decipiantur, ut et uoces pro rebus, et ſermones proprios pro figuratis accipiant. Hæc enim res primo Ariſtotelem decepit, et poſt Ariſtotelem omnes qui eum ſecuti ſunt in eundem pertraxit errorem: quia non animaduerterunt totũ et genus aliquando eſſe uoces multa ſignificantes, aliquando uero nõ uoces, ſed res multis nominibus præditas. Nam totum modo accipitur pro uoce totius modo pro re, quæ eſt totũ: et hæc eadem res, modo eſt totum continuum, quod proprie dicitur totum, modo totum diſcretum, quod priuatim appellatur genus, uel multitudo. Atq; ita et cõmunis loquendi conſuetudo, et doctiſſimi quiq; uiri

tàm Græci, quàm Latini in ſua utriq; lingua uſurpant. Et *quoniam de totis continuis et diſcretis, eorumq; compoſitionibus et diuiſionibus locuti fuimus, illud quoq; poſt omnia non ignorari uolumus, omne totum diſcretum ex multis totis continuis, uel ſaltem ſingularibus eſſe compoſitum, et inter omnia tota diſcreta multo nobiliora et excellentiora eſſe ea, quæ appellantur genera et ſpecies, et ex generibus et ſpeciebus ea eſſe præſtantiora, quæ ſunt naturalia et eſſentialia eis, quorum ſunt genera et ſpecies, ut genus animalis omnibus hominibus, et ſpecies hominis omnibus ſuis indiuiduis.* Nam *Thebanus et Troianus, ſpecies quidem hominis ſunt, ut recte inquit Cicero, ſed accidentales et extraneæ, non naturales et eſſentiales, ſicut illæ ſuperiores.* Q*uod quanquam ita ſit, non propterea tamen minus recte et ſunt et appellantur ſpecies, quàm quæ naturales et eſſentiales exiſtant.* Idem*q; ſentiendum eſt de generibus, non minus uere et eſſe et appellari genera, quæ ſunt accidentalia, et quodãmodo extranea, ut homo comparatione Thebani et Troiani, quam naturalia et eſſentialia, ut animal homini, et uiuens animali comparatum.* In*fra enim in Capite de Genere inter alias generis et ſpeciei differentias, docebimus etiam eſſe illas duas, ut ex iis, quæ uere appellantur genera et ſpecies, alia naturalia et eſſentialia ſint, alia accidẽtalia et extranea.* Q*uod idcirco monitum eſſe uolui, ut tollerem ſtultam illam, et imperitam opinionem Philoſophaſtrorum, qui pro certo putant, nulla eſſe uere genera, niſi naturalia et eſſentialia, et nullas uere ſpecies, niſi naturales et eſſentiales.* At*q; etiam, ut reſponderem quibuſdam ineptis qui Ciceronem reprehendũt, eò quod Thebanos et Troianos hominis ſpecies eſſe dixerit, cum Cicero rectiſſime et doctiſſime, illi uero peruerſiſſime et indoctiſſime ſenſerint.* Sed *ut redeam unde diſceſſi, hoc quoq; notum eſſe uolumus, ex omnibus totis diſcretis nullum eſſe maius et capacius quàm genus rerum, ſiue res: eò quod complectitur et comprehendit omnia ſingularia cuiuſcunq; generis, quæ ſunt in mundo, et uox rei de omnibus, quæ ſunt aliquo modo uere dicitur et affirmatur.* At*q; ideo res, ſiue genus rerum maxime proprium, et maxime uerum eſt genus, contra falſiſſimam et ſtultiſſimam Dialecticorum opinionem, qui dicunt res, ſiue ens non eſſe genus, uel ſaltem non eſſe uerum genus, cum ſit et certiſſimum et ſummum genus, atq; adeo genus omnium generum, intelligendo genus pro re, quæ uere eſt genus, hoc eſt, pro multitudine omnium ſingularium rerum, quæ in quocunq; genere continentur.* In *mundo enim proprie non eſt, nec reperitur ullum aliud genus, niſi multitudo ſingularium, ut etiam dicemus in Capite de genere.* Ab *hoc igitur ſummo et ueriſſimo genere quod eſt genus rerum, exordiũ capit et incipit ſumma et prima diuiſio totorũ*

*diſcretorum in partes diſcretas, hoc eſt, in ſpecies ſiue formas, et ab eo deor-
ſum uerſum currens per omnia genera inferiora et minora, tandem peruenit
uſq; ad ſingularia et indiuidua, et ibi conſiſtit. Sic ut ubi deſinit diuiſio diſcre-
torum, ibi initium ſumat partitio continuorum, hoc eſt, ſingularium ſingil-
latim acceptorum, quæ non amplius in formas ſiue ſpecies, ſed in partes rur-
ſus continuas et imperfectas ſecantur, ut infra oſtendetur, cum refutata illa
falſiſſima et abſurdiſſima* Dialecticorum *arbore prædicamentali, noſtram
ueram et rectam arborem generum et ſpecierum ab ea longe diuerſo modo
deſcriptam, omnibus inſpiciendã et dijudicandam proponemus.* Ex qua *qui-
dem unà cum ijs omnibus, quæ ſupra fuere dicta de totis et partibus, diuiſio-
nibus et compoſitionibus apertiſſime conſtabit, omnibus modo non obſtinatiſ-
ſimis, et ueritatem ſcire recuſantibus, quàm falſò et imperite de his ipſis re-
bus ſcriptum ac ſenſum fuerit, partim ab* Ariſtotele *in quarto* τῶν μετὰ τὰ
φυσικὰ, *in* Capite de toto et parte, *partim à* Boethio *penè in toto eo libro,
quem compoſuit de diuiſionibus, partim ab* Euſtratio *in ſuis* Commentarijs
ſuper primo Ethicorum Ariſtotelis, *ubi loquitur de totis: partim etiam à nõ-
nullis alijs tàm* Græcis *quàm* Latinis, *ſubinde ingerentibus, et inculcantibus
nobis tota quædam monſtrifica et portentoſa, quæ nuſquam ſunt in uera rerũ
natura: atq; in primis totũ illud quod ſic affirmãt eſſe* πρὸ μερῶν, *hoc eſt,
ante partes ſuas, ut non ſit* ἐκ μερῶν, *hoc eſt, ex partibus: Cuiuſmodi fe-
runtur eſſe* Ideæ illæ Platonis, *ſiue* Socratis, *uanæ et inanes:* Atq; *ideo non
immerito ab* Ariſtotele *refutatæ tot in locis, et ab* Ariſtophane Poeta *ſuaui-
ter deriſæ* ἐν ταῖς νεφέλαις. Deinde *etiam illud totum, quod ipſum quoq;
aſſerunt ita eſſe* ἐν μέρεσι, *hoc eſt, in partibus, ut non ſit* ἐκ μερῶν, *hoc eſt,
ex partibus, qualia dicuntur eſſe uniuerſalia realia* Ariſtotelis, *partim à no-
bis ſupra, partim etiam ante nos à* Nominalibus *iure optimo refutata, tan-
quam multo magis falſa, magiſq; abſurda, quàm* Ideæ Platonis. Quæ *qui-
dem duo totorum genera, quamuis utraq; non ſolum falſa ſint et abſurda, ut
dixi, ſed etiam inintelligibilia et incomprehenſibilia:* Nam *per deos immor-
tales, quis unquam cogitare poſſit, aut intelligere totum quoddam, quod ſit
ante partes ſuas, et non conſtet ex partibus ſuis? quaſi dicas reperiri, et eſſe
in rerum natura, aut hominem aliquem, qui ſit ante caput, pedes, brachia,
uentremq; ſuum: aut arborem aliquam, quæ exiſtat ante radices, truncum,
ramos, foliaq; ſua: aut domum aliquam, quæ conſtet ante fundamentum, pa-
rietes, tectumq; ſuum: aut nauem aliquam, quæ conſiſtat ante proram, pup-
pim, carinam, lateraq; ſua: aut quamplurima huiuſmodi, quæ ita ſint, ut
dixi, ante partes ſuas, ut ex illis nullo pacto conſtent.* Et *rurſus quis unquam*

animo comprehendat, aut ſatis percipiat, extare in eadem rerum natura totum aliquod, quod ita ſit in partibus ſuis, ut tamen non conſtet ex illis: quale aiunt eſſe uniuerſale reale Ariſtotelis, non aliter, nec alio modo, quàm ſi affirmarent eſſe in mundo, aut hominem aliquem, qui eſſet in capite, pedibus, brachijs, uentreq́; ſuo, et tamen non eſſet compoſitus ex eis: aut arborem unam, quæ eſſet in radicibus, trunco, ramis, folijſq́; ſuis, et tamen non conſtaret ex ipſis: aut domum aliquam, quæ ſit in fundamento, parietibus, tectoq́; ſuo, nec tamen componatur ex ijs: aut nauem aliquam, quæ eſſet in prora, puppi, carina, et lateribus ſuis, et tamen ex illis non conſtaret: Quamuis inquam hæc duo totorum genera, utraq; talia ſint, ut dixi, tamen multo minus falſæ magiſq́; ferendæ ſunt Ideæ Platonis, quàm uniuerſalia Ariſtotelis. Plato enim, ſiue Socrates apud Platonem in Parmenide, non tàm ut Philoſophus grauis et ſeuerus, quàm ut Poeta lepidus et facetus, nec tàm ſerio ex animoq; loquens, quàm ludo et ioco ſcribens, ut delectaret Lectores, uidetur introduxiſſe Ideas ſuas, non aliter quàm Poetæ fingunt, Scyllas, Chimæras, et Centauros ſuos. At uero Ariſtoteles contra, tanquam triſtis et tetricus philoſophus, et omnino quiduis aliud potius quàm Poeta, non iocans, neq; ludens, ſed maxime ſerio, maximeq́; ex animo loquens ac ſcribens, non ſolum ſine ulla Lectoris delectatione, ſed cum maxima ingeniorum quaſi excarnificatione, partim in Libro Περὶ ἑρμηνείας, partim in Poſterioribus Analyticis, partim etiam alibi ita inducit et confundit uniuerſalia ſua, ut non tanquam res, quæ falſæ ſunt, quales ſunt Ideæ Platonis, et figmenta Poetarum, tamen aliquo modo mente comprehendantur, ſed tanquam res, quæ
omnino ſint incomprehenſibiles nullo pacto intelligi, aut percipi
poſſe uideantur. Quamobrem nos utroq; horum totorum eiecto
et exploſo, tantummodo recipimus, retinemus et appro-
bamus totum illud quod uocant ἐκ μερῶν, hoc eſt,
ex partibus, qualia ſunt omnia tota cõtinua
et quaſi continua, diſcreta et quaſi di-
ſcreta, quæ ſupra à nobis fue-
runt conſtituta, et eadẽ
quoq; alijs omni-
bus, qui re-
cte philoſophari
cupiunt, recipienda, et
retinenda, et approbanda cenſemus.

FINIS LIBRI PRIMI.

MARII NIZOLII BRIXELLENSIS DE VERIS PRINCIPIIS, ET VERA ratione philoſophandi, contra Pſeudophiloſophos, et ſimul de falſis eorū principijs,

LIBER SECVNDVS.

De uere philoſophico et oratorio genere, et de uera eius definitione: contra falſum genus dialecticum, et falſam eius definitionem.

CAPVT PRIMVM.

IN ſuperiore Libro ſatis præclare uidemur ieciſſe fundamenta totius futuri operis noſtri: nō enim poteramus docere reliqua philoſophandi principia noſtra eſſe uera, nec demonſtrare illa Aduerſariorum eſſe falſa, niſi prius diſtinctis generibus nominum, et diligenter explicatis eorum ſignificationibus: Vt appareret in primis et genus et ſpeciem eſſe uocabula collectiua, et multitudinem ſingularium proprie ſemper ſignificantia, et ſimul quomodo locutiones figuratæ differrent à nō figuratis, et enuntiationes ſimplices à non ſimplicibus: Vt intelligeretur quomodo appellatiua ſimplicia uel poſita uel enuntiata, ſignificent modo genus, modo non genus, modo unum, modo plura. Deinde ſimiliter diuiſis et explanatis rerū generibus ueris, et radicitus euerſis uniuerſalibus realibus, eorumq; ponendorum cauſis: Vt conſtaret in quarto diuiſionis noſtræ rerum membro, ſtatuendas eſſe multitudines rerum ſingularium, non uniuerſalia, ſiue uniuerſales naturas, ut Pſeudophiloſophi falſo ſimul et ſtulte exiſtimant. Poſtremo uero conſtitutis in ſumma tantum duobus generibus totorum, partium, diuiſionum et compoſitionū: ut totum uniuerſale, quod uocant, et eius partes, diuiſio uniuerſalis et eius cōpoſitio ab omni totorum, partium, diuiſionum, cōpoſitionūq;

numero ac conſortio eijcerentur: quæ omnia ſatis iam à nobis probata eſſe arbitramur. Quare nunc iam conſtitutis hiſce primis et maximis recte philoſophandi principijs, et euerſis totidem fundamentis falſitatis Aduerſariorum, iam accedemus ad uulgatiſſima illa et eadem ſtultiſſima Dialecticorum *principia, hoc eſt, ad quinq; uniuerſalia, ſiue quinq; prædicabilia, ſiue quinq; uoces, ut* Græci *uocant,* Porphyrij, *Quæ ſunt, exempli cauſa, ut ipſi dicunt, genus ut animal, ſpecies ut homo, differentia ut rationale, proprium ut riſibile, accidens ut album.* Et *oſtendemus ea omnia à* Pſeudophiloſophis *fuiſſe male expoſita, peius definita, et paulo minus quàm tota falſa,* Initium *ſumētes à genere, tanquam à capite omnium falſiſſimo. Si prius tamen docebimus quid proprie ſignificetur uocabulo generis, et quænam ſit uera generis definitio, et deniq; quot et quinam ſint ueri generis modi, ſiue differentiæ, ſiue ſpecies, ut quemadmodum antea fecimus, prius doceamus noſtra uera, quàm aliorum falſa refutemus.* Itaq; *dico et affirmo uoce generis apud* Latinos *et* τοῦ γένους *apud* Græcos *recte loquentes, nihil aliud proprie ſignificari, nec intelligendum eſſe, niſi multitudinem quandam ſiue totum diſcretum, ex omnibus ſuis ſpeciebus tàm indiuiduis quàm diuiduis compoſitum: quod cōmuniter latine genus, græce* γένος *dicitur,* Et *nullum omnino reperiri genus in mundo, ſiue id rerum ciuilium ſit, ſiue naturalium, ſiue mathematicarum, ſiue ad ſermonem orationemq; pertinentium, ſiue aliarum quarumcūq; quod proprie non ſit multitudo aliqua ſingularium, et totum quoddam diſcretum ex ſingularibus conſtitutum.* Quam *ad rem probandam primum ſumo mihi id, quod etiam ſupra dixi, et probaui in* Capite *de nominibus collectiuis,* Nempe *generis nomen uere eſſe collectiuum, et inter collectiua uere numerādū, quo ſit ut nō poßit nō ſignificare plura, tàm in ſingulari numero quàm in plurali: et ſi plura ſignificat, quomodo quæſo poteſt non etiam habere ſignificationem multitudinis? certe non poteſt.* Præterea *illud quoq; ad idem probandum affero, ubicunq; in oratione ponitur uox generis, ibidem ferè etiam recte poni poſſe nomen multitudinis.* Ferme *enim nihil refert aut differt cōmuniter loquendo, utrum dicatur non ſolum uniuerſum genus* Heraclidarum, *an uniuerſa multitudo* Heraclidarum: *uniuerſum genus* Tantalidarum, *an uniuerſa multitudo* Tantalidarum, *et alia huiuſmodi genera, quæ* Porphyrius *in primo ſuo generis modo ponit, et aperte fatetur eſſe multitudines: ſed etiā uniuerſum genus hominum, an uniuerſa multitudo hominum: uniuerſum genus animalium, an uniuerſa multitudo animalium: uniuerſum genus colorū, an uniuerſa multitudo colorum: uniuerſum genus triangulorum, an uniuerſa multitudo triangulorum: et eodem modo in alijs huiuſmodi locutionibus.*

Quod idem poſtremo confirmatur authoritate Ciceronis in primo de Inuentione, cum definiens genus ita inquit, Genus eſt quod plures amplectitur partes, ut animal. Nam ſi genus totum quoddam non eſſet, quomodo plures amplecteretur partes? et ſi totum quoddam eſt, aut continuum ſit neceſſe eſt, aut diſcretum: nam ſupra docuimus omnia uera tota ad duo hæc referri, et totum quod dicitur uniuerſale eſſe falſum et commentitium. Sed genus totum continuum eſſe non poteſt, ut etiam Dialectici confitentur, ergo diſcretum eſt, et ſi diſcretum, ergo multitudo. Quãobrẽ ſi nomen generis uere collectiuum eſt, ut certe eſt, et proprie ſemper ſignificat plura, et ſi ubicunq; ponitur nomen generis, ibidem ponere licet nomen multitudinis, et ſi deniq; genus totum quoddam eſt, et totum diſcretum, et multitudo quædam, authore etiam Porphyrio, ut diximus, profecto ex his omnibus manifeſtiſsime conuincitur, uocem generis tàm in ſermone cõmuni quàm apud Scriptores recte loquentes, tàm Græcos quàm Latinos, proprie nihil aliud ſignificare, niſi multitudinem quandam talẽ, et totum quoddam diſcretum tale, ex qua et ex quo ſi auferantur omnia ſingularia, ex quibus conſtant, et compoſita ſunt: non magis præterea quicquam remaneat aut superſit ex genere, quàm ex populo, ſi auferantur omnes ſingulares populares, et de exercitu ſi tollantur omnes ſingulares milites. Ac talis quidem multitudo, et tale totum diſcretũ, ut diximus et affirmauimus, proprie ſignificatur uocabulo generis, tàm apud Græcos quàm apud Latinos, ut dixi, recte loquentes, cuius poteſtas ac ſignificatio refertur atq; extenditur ad omnia ſingularia eius multitudinis et totius diſcreti, cuius ſunt ſingularia, non ſolum præſentia, ſed etiam præterita et futura, ut infra docebimus, cum reſpondebimus ad obiecta Aduerſariorum.

Nunc ex ijs, quæ hactenus dicta ſunt, facile intelligi poſſe arbitror, in definiẽdo genere quæ uox, et quæ res generis loco maxime poni debeat: nã ſi quãlibet diligenter quæras, et omnem uocum ac rerum ſeriem percurras, nullam unquam nec uocem, nec rem inuenire poteris, quæ ſit ad definiendum genus accommodatior, quam uocem multitudinis et totius diſcreti, et quam ea res, quæ uere eſt multitudo et totum diſcretum. Cum autem dico in definiendo genere, per genus, intelligi uolo non uocem et nomen generis, nec cogitationem aut conceptum generis, ſed eam rem, quæ extra uocem et cogitationẽ uere eſt genus. Aliud eſt enim uox ipſa qua utimur in definiendo genere, aliud cogitatio et tanquam uox mentalis rei definiendæ, aliud res ipſa uera, quæ definitione exprimitur, et uoce ac cogitatione repræſentatur. Atq; ut quod dico exemplis manifeſtius fiat, ſi uelim definire uocem hominis, ſiue hominem ut eſt in uoce, ita dicam, Homo, exempli gratia, eſt nomen appellatiuum ſin-

plex, proprie ſignificans eam rem, quæ eſt homo. Sin libeat non uocem, quæ homo profertur, ſed cogitationem, qua concipitur definitione oſtendere, ſic dicam, Homo eſt notio, qua tanquam in ſpeculo menti noſtræ repræſentatur animal rationale mortale. Quod ſi non uox hominis, nec cogitatio eius, ſed ea res, quæ uere eſt homo definienda mihi ſit: rurſus aliam definitionem afferam, et ita dicam, Homo eſt animal rationale mortale. Vt manifeſte appareat aliud eſſe uocem rei, aliud cogitationem eius, aliud rem ipſam definire. Qua de re idcirco Lectores admonendos putaui, ut intelligant, in definitione generis aliarũq; rerum, duo maxima uitia potiſſimum eſſe uitanda. Quorum unum eſt, ne uox generis pro ea re, quæ eſt genus definiatur: in quod uitium definiendi maximum, et turpiſſimum primo Ariſtoteles in Topicis, deinde Porphyrius in Iſagoge, poſtea Dialectici, et Pſeudophiloſophi omnes Ariſtotelem Porphyriumq; ſecuti turpiſſime ceciderunt. Nam uolentes definire, quid eſt genus, et dicentes, genus eſt quod dicitur de pluribus et cætera, attulerunt definitionem uocis generis, non rei, quæ eſt genus: et in ſumma in duobus propè millibus annorum, cum nunquam laborare deſtiterint in definiendo genere, tandem nihil aliud definierunt, niſi uocem generis, hoc eſt, nomen appellatiuum Grammaticorum, ut paulo infra magis clare oſtendemus, cum labefactabimus definitionem generis, à Dialecticis et Pſeudophiloſophis traditam. Alterum definiendi uitium eſt, cum non uox quidem rei, ſed cogitatio et conceptio rei in mente, pro re ipſa uera definitur: in quod uitium cũ alij multi ſæpe lapſi ſunt, tum in primis Stoici, qui (ut teſtatur Laertius in Zenonis uita) cum uellent definire genus, dixerunt, Genus eſſe conceptionem plurium et manentium notionum. Qua in definitione rurſus ſicut in illa ſuperiore, non definitur genus ut res quædam uera exiſtit extra mentem animamq; poſita, ſed ut res cogitata, mente animoq; concepta. Quod non eſt uerum, neq; proprium definiendæ rei genus. Itaq; quemadmodum Ariſtoteles, et ſuperiores illi turpiter errauerunt, quia uocem rei pro re ipſa definierunt: ſic Stoici uehementer peccauerunt, quia definitionem generis afferre uolentes, non rei ipſius definitionem attulerunt, ſed cogitationis atq; cõceptus rei. Vera enim eſſentia, quæ definitione explicanda eſt, non in uocibus oris, nec in conceptibus mentis eſt, ſed in rebus ipſis extra uocem mentemq; conſiſtentibus, ut definitiones proprie rerum ſint, non uocum, neq; nominum, ut recte inquit Galenus in ſecundo de Differentijs pulſuum, neq; cogitationum atq; conceptuum, ut nos quoq; ad Galeni ſententiam addimus. Quod uſq; adeo uerum eſt, ut etiam ſi uox aliqua, aut conceptus definiatur, tamen non ut uox, neq; ut conceptus, ſed ut res aliqua definiri uideatur. Quibus ita

tanquam

tanquam fundamentis quibuſdam iactis, nunc aggrediamur ad definiendum genus uere, et ante omnia doceamus, quot modis accipiatur uox generis, et quot ſignificet: ne nos quoq; incidamus in aliquod unum ex illis duobus definiendi uitijs, quæ ſupra fuerunt à nobis reprehenſa. Quare dicimus uocem generis ſicut omnes alias ferè tribus modis accipi, et tria ſignificare poſſe: primo enim accipitur pro ſe ipſa, hoc eſt, pro hac uoce, genus, ſiue ut Græci *dicunt,* τὸ γένος, *ſiue ut* Dialectici *barbari loquuntur, ly genus: et ſic genus nihil aliud eſt, niſi uocabulum ex quinq; literis et duabus ſyllabis cōſtans: quo ſignificatur uox animalis, uox herbæ, uox arboris, et cæterorū huiuſmodi generum appellationes.* Animal *enim et herba et arbor, generum uoces ſunt.* Deinde *ſumitur pro uoce generis, ut hæc uox animal, hæc uox arbor, hæc uox herba, et cæteræ, quibus ſignificantur eæ res, quæ extra uocem, et mentem, et ſcriptum uere ſunt genera.* Et *hoc modo genus eſt nomen appellatiuum ſimplex figurate ſignificans eam rem, quæ proprie eſt genus, hoc eſt, uel multitudinem omnium ſingularium animalium, uel multitudinem omnium ſingularium arborum, uel multitudinem omnium ſingularium herbarum, et cætera. Hæc enim omnia et alia ſimilia, et uere ſunt et recte appellantur genera, extra uocem, et mentem, et ſcriptum omne conſtantia. Poſtremo uero capitur uox generis non pro ſe ipſa, nec pro alia uoce generis, ſed pro ea re, quæ uoce illa ſignificatur, et quæ demum reuera definiri debet. Quod quidē genus, et uere et perfecte ita definiendum eſt, ut in eius definitione multitudo ſiue totum diſcretum aſſumatur loco generis, et ita dicatur,* Genus *eſt multitudo, ſiue totum diſcretum ex omnibus ſuis ſpeciebus, tàm indiuiduis quàm diuiduis, tàm præteritis et futuris quàm præſentibus conſiſtens: ut animal, ſiue ut animalia, ſiue ut genus animalium. Sic tamen ut ex tribus hiſce exēplis, quæ ad illuſtrandam definitionem generis afferuntur, primum, hoc eſt, animal accipiatur figurate pro omnibus ſingularibus animalibus mundi: reliqua autem duo exempla, hoc eſt, animalia et genus animalium, non figurate, ſed proprie ſumantur pro omnibus indiuiduis animalibus. Hæc igitur eſt, ut nos arbitramur et non dubitanter affirmamus, uera et perfecta definitio generis, hoc poſtremo modo accepti, hoc eſt, non pro ipſa uoce, genus, nec pro aliqua uoce generis, ſed pro ea re, quæ uere eſt et recte appellatur genus: quod eſt unum et uerum et proprium genus. Sic ut quodcunq; aliud ab hoc diuerſum, ſiue in mente ſiue in uoce ſiue in ſcripto ſit, non uerum ſit genus, ſed proprij generis tantum uelut umbra, et ſimulachrum inane. Quale eſt illud, quod ab* Ariſtotele, Porphyrio, *cæteriſq; Pſeudophiloſophis et falſiſſime intelligitur, et peruerſiſſime definitur, ut mox docebo, ſingulas definitionis*

eorum particulas refutans, et deridens tanquam non ſolum falſas, ſed etiam ſtultas, fatuas, et inanes. Nunc ratio ſingularum definitionis noſtræ partiū nobis reddenda eſt, ne magis aliena refellere quàm noſtra confirmare uelle uideamur. Ergo quod definientes genus, pro ea re, quæ eſt genus, diximus primo eſſe multitudinem, ſiue totum diſcretum, id fecimus ut oſtenderemus, multitudinem ſiue totum diſcretum eſſe uerum generis genus, et ipſum genus, ut res eſt, in multitudine ſiue in toto diſcreto, tanquam in ſuo et proprio genere contineri, et locatum eſſe, et in ſumma nihil aliud eſſe, niſi multitudinem et totum diſcretum. Sic enim omnes Scriptores tàm Græci quàm Latini recte loquentes genus intelligunt, ut ſupra monui, tum quia nomen generis uere collectiuum eſt, tum quia loco generis in oratione identidem ponitur, uel ſaltē poni poteſt, multitudo. Dixi autem recte loquentes, ut excluderem Dialecticos, et cæteros Pſeudophiloſophos communis ſermonis et linguarū corruptores, à quorum numero non excipimus Ariſtotelem, in multis ſcriptis operum ſuorum præſertimq; in Dialecticis, et Methaphyſicis, ſi tamen Ariſtoteles horum librorum, qui nunc ſub eius nomine leguntur, uerus Author fuit: id quod poſtea uidebimus, cum peruenerimus ad ultimam huius operis partem. Adiunxi uero et proprie loquentes, quoniam, ut docui ſupra Capite quarto, cum de nominibus figurate poſitis loquebamur, genus aliquando figurate non pro multitudine, ſed pro uno tantum ponitur, ut apud Horatium in Odis,

Audax Iapeti genus, *pro ſolo Prometheo Iapeti filio: et apud Aratum in Phænomenis,* κείνη ἀστραίου γένος, *Illa autem Aſtræi genus, pro ſola Iuſtitia Aſtræi gigantis filia. Sed ut redeam unde diſceſſi, multitudo, et totum diſcretū in definitione generis, genus eius, ut res eſt, recte poſita ſunt: nunc ſequitur, ut rationem etiam reddamus aliarum proprietatum, ſiue partium, in eadem definitione poſitarum, quibus genus in ſua ſpecie conſtituitur, et ab alijs omnibus multitudinibus et totis diſcretis, quæ non ſunt genera, ſeparatur. Eſt enim genus ſpecies quædam multitudinis, ſiue totius diſcreti: ſed quædam ſunt multitudines, quæ non ex omnibus ſui generis ſpeciebus cōſtant, ut grex, armentum, populus, exercitus. Non enim unus grex ouium, exempli cauſa, comprehendit omnes oues mundi ſingulares, neq; unus populus omnes qui ubiq; ſunt, ſingulares ciues, neq; unus exercitus omnes ſingulares milites: nam qui dicit gregem ouium, et armentum boum, multas ille quidem oues, et multos boues ſimul dicit, ſed non omnes quæ uel qui ſunt in mundo. At uero, qui dicit genus ouium, et genus boum, is proprie loquendo nullam omnino ouem, et nullum omnino bouem relinquit non comprehenſum. Quod dixi de grege, et armento, idem quoq; intelligi uolo de populo, et exer-*

citu, et alijs ſimilibus: ac tales quidem ſunt hæ, quas dico, multitudines. Aliæ uero multitudines exiſtunt, et hæ quidē longe maiores, quibus omnes ſpecies tam indiuiduæ quàm diuiduæ ſui cuiuſq; generis continentur nulla prorſus excepta, qualia ſunt omnia genera proprie accepta. Sic enim et genus animalium complectitur in ſe omnia ſingularia animalia, et genus arborum omnes ſingulares arbores, et genus magnitudinum omnes ſingulares magnitudines; et genus colorum omnes ſingulares colores, et ſic reliqua omnia genera ſuas cuiuſq; ſpecies diuiduas et non diuiduas. Quæ cum ita ſint, ut diſtingueretur nomen generis collectiuū à cæteris nominibus collectiuis, et ſepararetur multitudo generis à grege, armento, populo, et exercitu, alijſq; ſimilibus, in eius definitione poſtquam dictum eſt, genus eſſe multitudinē ſiue totum diſcretū, etiam additum eſt, conſiſtens ex omnibus ſuis ſpeciebus, eo quod cæteræ multitudines, ut dixi, ex omnibus ſuis ſpeciebus non conſtant, ſed tantum ex aliquibus. Grex enim ouium præterquàm quòd non conſtat ex omnibus ſingularibus ouibus mundi, ut genus ouium, etiam non proprie eſt compoſitus ex ſpeciebus ouium, ſed ex ſingularibus tantum ouibus. Nihil enim proprie ex ſpeciebus conſtat, niſi genus, nec ſpecies ulla proprie dici aut eſſe poteſt, niſi ubi eſt genus, et comparatione generis, ſicut neq; genus, niſi ubi eſt ſpecies, et reſpectu ſpeciei. Atq; ideo in definitione generis neceſſario ponitur ſpecies; et contra in definitione ſpeciei genus: ut infra monſtrabitur in Capite de ſpecie. Ergo ut diſtingueretur et ſepararetur multitudo generis, à cæteris multitudinibus, quæ non ſunt genera, additum eſt, ex omnibus ſuis ſpeciebus conſiſtens. Quod autem appoſui, tam indiuiduis quàm diuiduis, hoc uolui ſignificare, duos eſſe ſpecierum modos: unum, qui diuiditur, et eſt idem quod genus ſubalternum, ſiue ſpecies ſubalterna, ut homo, qui comparatus animali ſpecies eſt, collatus uero cum Thebano, et Troiano, et omnibus ſuis indiuiduis, generis ſortitur nomen, et diuiditur, ut genus. Alter uero ſpecierum modus, eſt indiuiduus, qui tantum ſpecies eſt, et nunquam poteſt eſſe genus, quia eſt idem quod indiuiduum, et recte dici poteſt, tum indiuiduum, tum ſingulare, tum ſpecies indiuidua, tum ſpecies ſingularis, tum etiam ſpecies ſpecialiſſima, ut infra probabimus in Capite de ſpecie. Ex huiuſmodi ergo ſpeciebus tam indiuiduis quàm diuiduis, conſtat et compoſitum eſt omne uerum genus, et his proprietatibus ſeparatur ab omni alia multitudine, quæ non eſt genus. Quod autem pertinet ad exempla definitioni ſubiecta, cum dicimus, ut animal figurate, id uolumus declarare, idem ualere, animal figurate acceptū, et omnia ſingularia animalia, ſiue genus animalium proprie ſumptum. Nanq; ut ſupra dixi, cum alijs in multis locutionibus, tum maxime in exemplis pro-

ſtrendis, ſingularis numerus pro plurali, et unus pro omnibus poni conſueuit: ut in illo Ciceronis exemplo, quod ex primo de Inuentione ſupra citauimus, cum ſic ait, Genus eſt quod plures amplectitur partes, ut animal: ibi enim animal figurate poſitum eſt pro omnibus animalibus, ſiue pro genere omnium animalium, quod idem eſt, ut perinde ſit, ac ſi dixiſſet, quemadmodum nos in ſecunda parte exempli noſtri poſuimus, ut animalia, ſiue ut genus animaliū. Idem enim ualent, ut animal figurate, et ut animalia ſiue ut genus animalium proprie. Quibus loquendi modis, hoc eſt, tam figuratis quàm proprijs utuntur et Ariſtoteles, et Cicero, et Scriptores omnes ueteres, tam Græci quàm Latini, iiq; non ſolum in uerſu, ſed etiam in ſoluta oratione, et præſertim cum aut exempla proferunt, aut libros inſcribunt, aut leges ſanciunt, aut definiunt aliquid, quemadmodum ſupra oſtendimus. Ac talem quidem nos ueri generis definitionem eſſe debere arbitramur et affirmamus, tot ac talibus rationibus per ſingulas partes comprobatam, ac demum tribus exemplis eãdem rem, ſed diuerſo modo ſignificantibus, illuſtratam. Aduerſus quam, quæ dici poſſe uidebuntur, iis poſtea reſpondebimus, cum refutauerimus totam definitionem Aduerſariorum. Modi autem, ſiue differentiæ, ſiue ſpecies generis hoc pacto, ut dictum eſt, definiti, plures ſunt. Nam ex omni generum numero, quæcunq; reperiuntur in rerum natura; unum eſt tantummodo ſummum et maximum, quod quoniam omnia alia genera continet, ipſum autem à nullo alio continetur, idcirco à nobis appellatur genus generaliſſimum, ut infra cõſtabit in Capite de uno ſummo uero et generaliſſimo genere, et rurſus in deſcriptione arboris noſtræ genericæ. Id autem genus, eſt genus rerum proprie, et res figurate, pro omnibus rebus, ſiue pro omni genere rerum: non ſubſtãtia, neq; ens, aut ullũ aliud ex prædicamẽtis, aut tranſcẽdẽtibus Pſeudophiloſophorũ: ut ibidem probabimus. Cætera uero omnia genera, præter generaliſſimũ, hoc eſt, genus rerum, eò quod cõtinentur in illo generaliſſimo, et tum genera, tũ ſpecies eſſe poſſunt, ad aliud tamen et aliud comparata: idcirco à Dialecticis non male appellata fuerunt, genera ſubalterna. Quorum multi reperiuntur modi, ſiue differentiæ, ſiue ſpecies: nam ex eis alia ſunt communia, ut corpus, exempli gratia, quod eſt genus commune uiuentibus, et uita carentibus: alia propria, ut ſentiens, quod eſt genus proprium animalibus, et nullius alterius præterea: alia differentia, ut rationale, quod eſt genus differens ab irrationali, et à brutis omnibus: alia ſimilia, ut formica, quod eſt genus ſimile homini, eo quod formica ſimiliter ut homo longe in poſterum proſpicere uidetur: alia contraria, ut uitium, quod eſt genus contrariũ uirtuti: alia ſubſtantialia, ut animal, quod eſt genus ſubſtantiale homini; eſt

enim animal ita in ſubſtantia hominis inſitum, ut homo ſine animali nullo pacto eſſe poßit: alia accidentalia, ut calidum, quod eſt genus accidentale aquæ, aqua enim cum eſt calida, ſine dubio eſt in genere calidorum, non ſubſtantiali quia calor non eſt de ſubſtantia eius, ſed accidentali, eo quia in contrariam qualitatem facile mutari, et in genus frigidorum pertranſire poteſt. Vt in ſumma ſint ſeptem generum ſubalternorum, ſiue modi, ſiue differentiæ, ſiue ſpecies, commune ſiue genus commune, proprium ſiue genus proprium, differens ſiue genus differens, ſimile ſiue genus ſimile, contrarium ſiue genus contrarium, ſubſtantiale ſiue genus ſubſtantiale, accidentale ſiue genus accidentale: et ſi qua forte alia huiuſmodi reperiuntur, quæ uel reducantur ad aliquod unum horum, uel ſi reduci non queant, ne ſint quidem genera ſubalterna. Ac nos quidem facimus et ſtatuimus tot ac tales ſiue modos, ſiue differentias, ſiue ſpecies, generis eius, quod à nobis ſupra definitum fuit, et quicunq; alij generis modi, præter hos quos diximus, afferuntur uel à Porphyrio, uel ab Ariſtotele, uel ab alio quocunq; Dialecticorum, eos ſine ulla dubitatione pronuntiamus eſſe mendaces, et falſos. Nam ex tribus generis modis, quos Porphyrius in Iſagoge ſua poſuit unus tantum, hoc eſt, primus eſt uerus, eo quia dicitur, ut ipſemet inquit, eſſe multitudo quorundam, quemadmodum et nos omnia noſtra genera proprie multitudines quaſdam eſſe uolumus, reliqui autem duo poſteriores prorſus ſunt mendaces, et falſi, ut oſtendemus infra. Ex illis uero quatuor generis modis, quos Ariſtoteles protulit in quarto τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, ne unus quidem eſt uerus, ut etiã probabimus, ut in ſtatuendis generis modis, multo magis Ariſtoteles quàm Porphyrius erraſſe uideatur. Nam quod communiter Interpretes quatuor illos generis Ariſtotelici modos, ad tres illos Porphyrij reducere conantur, prorſus nihil agunt, niſi nugantur et operam ludunt, ſimul et ſe ipſos, et miſeros philoſophiæ ſtudioſos decipientes. Quod ut clariſſime intelligatur eſſe uerum, primo oſtendamus modum illum generis, quem philoſophicum uocant, qui apud Ariſtotelem eſt quartus, apud Porphyrium uero tertius, et ab utroq; ita definitur, ut dicatur, Genus eſſe illud quod dicitur de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quid eſt, hunc inquam generis modum oſtendamus ut ſupra polliciti ſumus à Dialecticis fuiſſe male expoſitum, peius definitum, et omnino ſi fieri poteſt, pluſquam falſum: Deinde reliquos proſequemur. Ergo quod Ariſtoteles in Topicis, et Porphirius in Iſagoge, ita definiunt modum illum generis, ut dixi, uel quod Iuniores Dialectici uocem generis addere uolentes, aiunt, genus eſſe uniuerſale, ſiue prædicabile, quod dicatur de pluribus, ut ſupra: ad has inquam Dialecticorum generis defini-

tiones primo dicimus eos non recte feciſſe, Partim quia generis genus nullum determinatum in definitione appoſuerunt, ut Ariſtoteles et Porphyrius dicentes, genus eſt quod dicitur, et non addentes quid nam rei eſſet iſtud quod diceretur. Quanquam hoc ſi cætera recta eſſent, facile poſſet tolerari, cum idem à multis alijs uiris doctißimis factitatum eſſe reperiatur: Partim quia non omiſerunt quidem generis genus, ſed falſum et barbarum adiecerunt, ut Recentiores Dialectici, qui uniuerſale, ſiue prædicabile generis genus ſtatuerunt. Nam, ut omittam uocabula uniuerſalis et prædicabilis, quæ in ea ſignificatione, quam illis tribuunt, ſunt prorſus barbara, etiam res ipſæ, quæ uocabulis illis ſignificantur, nullam habent nec ſoliditatē nec ueritatem: ſed ſunt mera tanquam uel figmenta Poetarum, uel ægrotantium ſomnia, ut oſtenſum eſt ſupra, ubi uniuerſalia radicitus à nobis fuerunt extirpata et euerſa: Et ſi uniuerſalia falſa ſunt, ut certe ſunt, ipſa quoq; prædicabilia non poſſunt non eſſe falſa: cum nihil aliud ſit prædicabile, ut Dialectici uolunt, niſi uniuerſale prædicatū. Atq; hæc ſunt prima in definitione generis à Dialecticis admiſſa uitia, quia uel genus prorſus omiſerunt, uel loco multitudinis, et totius diſcreti uniuerſale et predicabile, hoc eſt, duas uoces plane barbaras appoſuerunt. Præterea etiam turpißime, et ſimili quodā modo errauerunt quo Archigenes in definitione pulſus pleni, qui, ut refert Galenus in ſecundo de Differentijs pulſuum, uidetur non rem definiuiſſe, ſed uocem ac nomen rei. Sic enim Dialectici genus definire uolentes, non rem, quæ uere eſt genus, ſed uocem ac nomen generis definiuerunt: quod eſt uitium, ut ante dixi, in definiendo maximum. Etenim genera rerum res quædam ueræ ſunt, non uoces neq; nomina, ut genus animalium, et genus arborum, et cætera huiuſmodi genera: Atq; ideo cū dicunt, genus eſſe id quod dicitur de pluribus et cætera, incipiunt tribuere generi ac rei, proprietatem uocum ac nominum, hoc eſt, dici et prædicari: et definire genus ac rem, perinde ac ſi eſſet uox et nomen: Nanq;, ut ſupra docuimus, dici ac predicari de pluribus, non rerum, ſed uocum proprium eſt: et quicquid dicitur ac prædicatur, proprie eſt nomen non res. Quamobrem ita definiendo ſimiliter peccant, ut ſi uolentes definire populum uel exercitum, ita dicerent, Populus eſt quod dicitur de pluribus et cætera, exercitus eſt quod dicitur de pluribus et quæ ſequuntur: Nanq; et populus et exercitus quatenus non res ueræ, ſed uoces et nomina ſunt, recte hoc modo definiri poſſent. Eſt enim reuera uox populi nomen quoddam, quod dicitur de pluribus populis, ut de Parmenſi, de Placentino, de Romano, et alijs ſimilibus. Et eodem modo uox exercitus, quæ dicitur de Germano, Hiſpano, et Gallico exercitu. Quocirca huiuſmodi definitiones recte conue-

ueniunt populo et exercitui, quatenus ſunt non res ueræ, ſed uoces ac nomina appellatiua res ſignificantia: Cæterum idem populus et idem exercitus quatenus res ueræ extra uocem et animum reperiuntur, nequaquam recipiunt tales definitiones, ſic enim acceptus uterq; hoc modo eſſet definiendus, Populus eſt multitudo ciuium, in unis et eiſdem mœnibus habitandi cauſa congregata: et exercitus eſt multitudo militum, in uno et eodem loco belli gerẽdi cauſa collecta. Ex quo intelligitur quantum interſit, inter definitionem nominis et definitionem rei, quæ nomine ſignificatur. Nam cum omnium appellatiuorum nominum una eademq; ſit definitio, et nomen generis ipſum quoq; ſit appellatiuum, ſicut et nomen populi, et nomen exercitus, neceſſe eſt definitionem eius unam eandemq; eſſe, quæ cæterorum nominum appellatiuorum, in quorum definitione in primis ponitur, ut dicantur ſiue prædicentur de pluribus, ſi quidem prædicari et dici, ut ſæpe iam dixi, non rebus, ſed nominibus proprie tribuũtur. At definitio rei quæ nomine appellatiuo ſignificatur longe eſt diuerſa, quando quidem, quot res diuerſæ ſunt nominibus appellatiuis ſignificatæ, tot earum definitiones exiſtunt inter ſe plurimũ differentes. Itaq; is demum recte definit, qui rem definiens, rei, nomen autem, nominis definitionem affert, Qui uero aut nomen pro re, aut rem pro nomine finit, is maximum in definiendo committit uitium, et eodem modo reprehẽdendus eſt, quo modo diximus Archigenẽ à Galeno in definitione pulſus pleni fuiſſe reprehẽſum, οὐ γὰρ τῶν ὀνομάτων ἀλλὰ τῶν πραγμάτων οἱ ὅροι ut idem Galenus uere et recte inquit. Quod uſq; adeo uerũ eſt, ut ante dixi, ut etiam ſi definiatur aliquod nomen, tamen non tanquam nomen, ſed tanquã res aliqua definiri uideatur. Quæ cum ita ſint, manifeſte apparet, quanta reprehenſione digni ſunt omnes Dialectici, qui generis, hoc eſt, rei cuiuſdam definitionem aggredientes, cœperunt definire non rem ipſam, quæ eſt genus, quemadmodum nos fecimus, dicentes genus eſſe multitudinem, ſiue totum diſcretum, ſed uocem ac nomen rei, aſſerentes genus eſſe id quod dicitur, ſiue prædicatur de pluribus et cætera, quod non rei, ſed uocis eſt proprium. Dicuntur enim uoces et nomina rerũ de rebus, ut nomen animalis et nomen arboris, de ueris animalibus et de ueris arboribus: at res ipſæ neq; dici neq; prædicari uere poſſunt, niſi auxilio uocum ſuarum, ut ſupra diximus. Sed non mirum eſt homines rudes, et maxima ex parte barbaros, non tam lingua et ore, quàm corde et pectore, nunquam uidiſſe differentiam, quæ eſt inter res, et nomina rerum, nec animaduertiſſe quantum interſit definire rem ipſam, ac nominis ipſius definitionem afferre, Cum nec unquam intelligere potuerint quid differat inter locutiones proprias et locutiones figuratas, pronuntiatioq;

nes ſimplices et pronuntiationes iteratas: quanquam utriuſq; rei innumerabilia extent exempla, tam apud Græcos quàm apud Latinos. Quis enim præter quam Dialecticus, cuius proprium eſt nihil ſcire, quis inquam neſcit, aliud eſſe rem ipſam, aliud nomen rei? aliud cupiditatem, aliud nomen cupiditatis? aliud imperium, aliud quod ſcribit Cicero in Epiſtolis, nomen imperij quo appellor? aliud honorem, aliud quod idem ſcribit de Claris oratoribus, nomen honoris adeptus eſt, non honorem? aliud pietatem, aliud item apud eundem in Epiſtolis, nomen grauiſſimum et ſanctiſſimum pietatis? aliud uoluptatem, aliud hæc uox uoluptatis, ſiue uerbum uoluptatis? Qui omnes loquendi modi, et alij quamplurimi ſimiles non ſolum apud Ciceronem, ſed etiã apud alios Scriptores tã Græcos quàm Latinos reperiuntur, ut maximo argumento ſit Dialecticos omnes non acutiſſimos et ſubtiliſſimos, ut ipſi ſe gloriãtur, ſed hebetiſſimos et indoctiſſimos fuiſſe, qui hæc tam aperta, tamq; manifeſta uitia nunquã tamen uidere potuerunt. Nam ſi animaduertiſſent aliud eſſe rem ipſam, aliud nomen rei definire, aliud eſſe genus, aliud nomen generis, nunquam profecto nomen generis pro ea re, quæ eſt genus, neq; nomen rei pro re ipſa definiuiſſent: Et ſi intellexiſſent uerba aliud ſignificare cum proprie, aliud cum figurate ponuntur, profecto etiam cognouiſſent, animal cum pro exemplo generis profertur, non eſſe proprie poſitum, ſed figurate, et non pro uno animali tantum, nec pro neſcio quo monſtroſo uniuerſali, ſed pro omnibus animalibus, ſiue pro genere omnium animalium eſſe accipiendũ. Nam qui definit animal, ut genus eſt, is omnium animalium, ſiue uniuerſi generis animalium definitionem affert. Itaq; prima pars definitionis generis à Dialecticis traditæ habet hoc uitium, quo nullum poteſt eſſe in definiendo maius, neq; turpius, ut uocem generis et nomen appellatiuum, quale eſt, uerbi gratia, nomen animalis et nomen arboris, pro ea re, quæ eſt animal uel arbor, definire incipiat. Vox enim generis et nomen appellatiuũ, eſt illud quod uere dicitur, non illud quod eſt uerum genus, ut ſupra diximus, cum de nominibus appellatiuis loqueremur, et nihil dicitur ſiue prædicatur de pluribus, quin id ſit uox generis et nomen appellatiuum. Quod autem Dialectici in hac eadem definitione, poſtquam dixerunt genus eſſe id, quod dicitur de pluribus, addunt etiã, ſpecie differentibus, hæc quoq; pars, etiam ſi nomen generis definiretur, tamen uitio non careret, quia non neceſſario ſed ſuperuacue et omnino fruſtra eſſet addita. Nam quicquid dicitur de pluribus, id quoq; de differentibus ſpecie dicatur, neceſſe eſt, et omnino quæcunq; differunt, ea neceſſario differunt ſpecie uel diuiſibili uel indiuiſibili. Intelligo autem aliqua differre ſpecie, nihil aliud, niſi ea eſſe ſpecies inter ſe differentes, atq; ita inter ſe

ita inter ſe differunt, primo indiuidua, quæ et uere ſunt et recte appellantur ſpecies indiuiduæ, ut infra probabimus in Capite de Specie. Deinde ſpecies diuiſibiles eadem ratione, quia ſunt ſpecies inter ſe diuerſæ. Poſtremo genera, quia nihil poteſt differre genere, quin etiam aliquo modo ſpecie differens ac diuerſum exiſtat, ut infra monſtrabitur. Quare totam huiuſce rei probationem in locum illum differo, nunc tantummodo Lectorem admonitum uolo, quicquid differt, id non poſſe nõ aliquo modo ſpecie eſſe differens, et propterea partẽ illam de differentibus ſpecie in definitione generis dialectici ſuperuacue ac fruſtra fuiſſe poſitam: et eo magis etiam quod infra probaturi ſumus nec recte dici, nec uerum eſſe aliquid differre numero, eo ſcilicet modo quo Dialectici intelligunt; ſed omne quod more Dialecticorum numero differat, id non poſſe non etiam ſpecie differens eſſe. In tertia uero et ultima eiuſdem definitionis parte, cum dicitur, in eo quod quid eſt, non ſolum id eſt ſuperuacuum, ſed falſiſſimum, cum genus non ſolum, ut res eſt, nullo pacto dicatur in quid, eo quia, dici non rerum ſed uocum proprium eſt, ſed etiam, ut uox generis, non magis dicitur in quid quam in quale. Nam quemadmodum quærenti, quid eſt homo? recte reſponderis, eſt animal: ſic etiam interroganti, qualis eſt homo? recte reſpondeas, eſt animalis: cum tamen tam animalis adiectiue, quàm animal ſubſtantiue ſit uox generis, et tam uere dicatur, animale genus quàm animal genus, ut apud Lucretium libro primo,

Vnde animale genus generatum in lumina uitæ,
Redducit Venus.

Quare etiam ſi genus non ut res ſed ut uox definiretur, non tamen recte apponeretur illa clauſula, in eo quod quid eſt, loco proprietatis, quia uox generis puta animalis, non magis dicitur in quid quàm in quale, Et quoniam illa, dici in quid, et dici in quale, non ſunt uere proprietates aut differentiæ generis, ſed nominis ſubſtantiui et adiectiui. Nam, quemadmodũ ſupra dixi, nomen ſubſtantiuum eſt illud quod dicitur in quid, et ſemper ſignificat rem tanquam per ſe ſtantem, Nomen uero adiectiuum eſt illud, quod dicitur in quale, et ſemper ſignificat rem tanquam in alio exiſtentem. Interrogati enim quid eſt homo? ſemper reſpondere incipimus, per nomen ſubſtantiuum, uel adiectiuum, ut uocant, ſubſtantiuatum, et dicimus, homo eſt animal, uel homo eſt rationale, hoc eſt, res quæ habet animam, uel res quæ habet rationem. Quod ſi quis interroget, qualis eſt homo? non amplius reſpondendum ſit per nomen ſubſtantiuum animalis, ut ante, ſed per nomen adiectiuum, et dicendum, homo eſt animalis, uel homo eſt rationalis. Interrogatio enim per quid eſt, ſubſtantiui, ſicut per quale eſt, adiectiui reſponſionem ſemper requirit:

et propterea uere diximus, dici in quid et dici in quale non generis priuatim, ſed nominis ſubſtantiui et adiectiui, eſſe proprietates, quia per illas nomina ſubſtantiua differunt ab adiectiuis, et ſic dici in quid non recte appoſitum fuit in definitione generis, non ſolum, ut genus res quædam eſt, ſed etiam ſi uox generis definiretur. Atq; hoc modo refutatis omnibus partibus definitionis generis Dialectici, ſupereſt exemplum ad explicandam definitionem ab ipſis prolatum, quod eſt, animal: quo in exemplo multo magis decepti ſunt et errauerunt Dialectici, quàm in alijs definitionis ſuæ partibus: exiſtimauerunt enim animal ibi accipiendum eſſe pro illo ſuo uniuerſali ſtulto et ridiculo, et iam antea à nobis refutato, nec intellexerunt, ut in alijs ferè omnibus exẽplis fit, ſic in hoc, uocem animalis non proprie, ſed figurate, eſſe accipiendam, et perinde eſſe intelligendam, ut ſi proprie dictum eſſet, ut animalia, ſiue ut genus animalium, ſiue etiam ut multitudo animalium. Nihil enim differt in proferẽdis exẽplis, ut toties dixi, ſiue dicatur, ut animal figurate, ſiue ut animalia, ſiue ut genus animaliũ proprie: eadẽ enim ubiq; ſententia eſt, diuerſis loquendi modis explicata. Sed iam ſatis dictum fuit de falſitate et abſurditate tertij illius modi generis Porphyriani, et quarti Ariſtotelici: oſtendimus enim definitionem illius eſſe uel falſam, uel ſuperuacuam, uel ridiculam, ut pote in qua non ea res, quæ uere eſt genus, ſed nomen generis, atq; adeo nomen appellatiuum definiatur: idq; falſò, cum generis genus uel omnino prætermiſſum, uel non recte appoſitum fuerit: et cum dici de pluribus non ſit proprium generis neq; rerum, ſed nominum atq; uerborum: et cum quicquid differat, id ſpecie aliquo modo differre neceſſe ſit, nec aliter etiam quàm ſpecie differens eſſe poſsit: et denìq; cum dici in quid, non magis ſit proprium generis, aut uocis generis, quàm dici in quale, ut patuit in exemplis, quæ ſupra poſuimus. Præterea etiam docuimus eam uocem quæ pro exemplo generis ſubijcitur, hoc eſt, animal, non eſſe uere genus, nec ſignificare proprie genus, ſed figurate et improprie. In ſumma patefecimus Dialecticos in duorum propè millium annorum ſpatio, cum nunquam laborare deſtiterint in definiendo genere, tamen ad extremum nihil aliud definiuiſſe, niſi nomen appellatiuum ſimplex, quod uere et proprie dicitur de multis differentibus ſpecie, non quidem in una ſed in pluribus enuntiationibus, et ſi ſit ſubſtantiuum in eo, quod quid, ſi adiectiuum in eo, quod quale, prædicatur. Atq; hoc ipſum etiam non recte definiuiſſe, propter cauſas et rationes ſupra commemoratas. Neq; ſolum tot ac tantas falſitates Dialecticorum refutauimus, ſed etiã ante docuimus, quid uere ſit genus, et ueram illius definitionem attulimus, oſtendentes genus eſſe non uniuerſale nec prædicabile, quod dicatur de multis differentibus ſpecie,

in eo, quod qui i eſt, ut Pſeudophiloſophi falſò dicunt, ſed multitudinem quã dam ſingularium, ſiue totum quoddam diſcretum ex omnibus ſuis ſpeciebus, tam indiuiduis quàm diuiduis, tam præteritis et futuris, quàm præſentibus cõpoſitum. Quæ quidem definitio penè eadem eſt, quæ Ciceronis *in primo de* Inuentione, *cum ait,* Genus *eſt quod plures amplectitur partes: nam ſi plures partes amplectitur, et illæ partes proprie ſunt ſpecies, ſiue formæ, profecto neceſſe eſt, genus ex ſententia* Ciceronis *eſſe multitudinem, ac totum diſcretum ex ſpeciebus ſiue formis compoſitum. Sed differt definitio noſtra ab illa* Ciceronis, *quod in noſtra genus generis eſt additum, in illa* Ciceronis *deſideratur, ſed ſubintelligitur: et quas ille uocat partes communiter, nos ſpecies, ſiue formas proprie appellamus.* Et *poſt omnia nos indicamus, genus tanquam totum quoddam diſcretum ex omnibus ſuis ſpeciebus conſtare, ut differat ab alijs totis collectiuis, quod* Cicero *non facit.* Nunc *confutata hoc modo per ſingulas partes definitione* Aduerſariorum, *et noſtra confirmata, ſupereſt reſpondere ad ea, quæ* Dialectici *et* Pſeudophiloſophi *dicere poſſent contra nos, partim defendentes definitionem ſuã à reprehenſionibus noſtris, partim noſtrã tãquã nõ recte cõfectã redarguentes. Poſſet enim eorũ aliquis ita dicere, et* Ariſtotelem *in* Topicis, *et* Porphyrium *in* Iſagoge *ſua recte definiuiſſe genus, non tanquam rem ueram extra prolationem oris et cogitationem mentis poſitam, ſed ut uocem et nomen rei, quod reuera de pluribus dicatur, et cætera,* Et *reſponſionis ſuæ rationẽ hanc afferre: quod* Dialectica *ſit, ut ipſi dicunt, non de rebus ueris extra uocem intellectumq; ſitis, ſed de uocibus et nominibus res illas ſignificantibus.* Atq; *hanc ob cauſam* Græcos Porphyrij *interpretes ferè omnes inſcripſiſſe commentarios ſuos* εἰς τὰς πέντε φωνάς, *hoc eſt, in quinq; uoces.* Quod *non feciſſent, niſi putaſſent,* Dialecticam *ſiue* Logicam *totã eſſe non de rebus proprie, ſed de uocibus ſiue conceptibus, qui quaſi uoces et nomina quædam ſunt mentalia.* Atq; *hac ratione* Pſeudophiloſophi *fortaßis contendere poſſent, genus ſuum, hoc eſt, ens dialecticum, non ut rem ueram, ſed ut uocem rei recte fuiſſe definitum.* Quibus *ego uiciſsim breuiter reſpondeo:* Solius Grammaticæ *et nullius præterea alius artis proprium eſſe officium, ut pertractet de uocibus et earum proprietatibus.* Idq; *probo primum* Authoritate Ariſtotelis *in tertio* τῶν μετὰ τὰ φυσικά, *qui de* Grammatica *ita ſcribit ad uerbum,* οἷον ἡ γραμματικὴ μία οὖσα πάσας θεωρεῖ τὰς φωνάς, *hoc eſt,* Grammatica *unà cum ſit, omnes contemplatur uoces.* Deinde Grammatica *ipſa quoq;, etiam ſi* Ariſtoteles *hoc non diceret, tamen iure ſuo tractationem uocum ſibi uendicat, ut manifeſte apparet ex libris* Grammaticorum, *in quibus de omnibus octo partibus*

orationis copioſe tractatur. Atq; ideo ſi ad Dialecticam ſpectaret pertractare de eiſdem, ſequeretur tractationem unius et eiuſdem rei, hoc eſt, uocum, ad duas artes fruſtra, et ſine ulla neceßitate æqualiter eſſe pertinentem, quod eſt abſurdißimum: et eò magis quod Dialectica tota uel falſa eſt, uel inutilis, uel ſuperuacua: ut partim iam ſupra probatum eſt in multis capitibus, partim etiam infra clarius probabitur in multo pluribus, et maxime in eo, ubi demõſtrabimus Dialecticam tanquam uel falſam, uel inutilem, uel ſuperuacuam ex omni artium et ſcientiarum numero ac conſortio eſſe eijciendam. Quare qui affirmant Dialecticæ proprium eſſe ut tractet de uocibus, ij manifeſte dicunt, non ſolum contra nos et contra ueritatem, ſed etiam contra Ariſtotelem, et contra communem omnium ſtudioſorum profectum, ex quorum utilitate et commoditate non eſt, ut plures artes de una et eadem re tradantur. Idq; etiã ita, ſi Dialectica eſſet uera, utilis, et neceſſaria: Nunc uero cum talis ſit, qualem nos eam ſupra oſtendimus et infra magis oſtenſuri ſumus, nihil amplius dubitationis relinquitur, quin nõ ſolum à uocum pertractatione, ſed etiam ab omnium artium et ſcientiarum ſocietate ſit remouenda. Atq; his de cauſis nullo pacto poſſunt defendi aut excuſari, nec Ariſtoteles, nec Porphyrius, quin peßime ac peruerſißime genus, quod eſt res uera, tanquã uocẽ et nomen definiuerint: nec Interpretes tã Græci quàm Latini et Arabes, quin tanquã imperiti, et ſine ulla conſideratione Ariſtotelis et Porphyrij errata ſint ſecuti: nec omnes deniq; ſimul, hoc eſt, tam Hæreſiarchæ quàm Sectatores, quin fuerunt cæci ac prorſus omni iudicio carentes, qui non uiderunt genera rerum eſſe non uoces nec nomina, ſed res ueras, à uocibus longe differentes, ut genus animalium, genus arborum, genus herbarum, et alia huiuſmodi genera. Quis enim, niſi planè ſtultus et inſanus, dicat, genus animalium eſſe uocem non rem? genus arborum eſſe uocem non rem? genus herbarum eſſe uocem non rem? profectò nemo, niſi forte Dialecticus aliquis pluſquam ſtultus et inſanus. Præterea poſſet aliquis obijcere nobis definitiones illas generis ac ſpeciei, quas Cicero in Topicis, et in primo de Oratore affert, et dicere eas à noſtra ſuperius tradita longe differentes eſſe, et propterea ſi illæ ueræ ſunt, noſtram neceſſario oportere eſſe falſam. Cicero enim in Topicis ſic ait, Genus et formã definiunt hoc modo, Genus eſt notio ad plures differẽtias pertinẽs, Forma eſt notio cuius differẽtia ad caput generis, et quaſi ad fontẽ referri poteſt. Qua in definitione Cicero non multitudinem, ut nos, neq; totum diſcretum, ſed notionem generis genus ponere quidem uidetur, ſed non ita eſt: Non enim Cicero ex ſententia ſua eo in loco loquitur, ſed ex opinione uel Ariſtotelis, quem interpretabatur, uel Stoicorum, qui tali quodam modo

genus deſiniebant, ut eſt apud Laertium in uita Zenonis. Ac Ciceronem quidem ibi non ex ſententia ſua loqui, illud eſt ſignum uel manifeſtiſſimum, quod ita ait, Genus et formã definiunt, quaſi dicat uel Peripatetici, uel Stoici, uel neſcio qui Philoſophi: et propterea nihil nobis aduerſatur illa definitio, quam Cicero non ex ſua ſed ex aliorum opinione protulit, et quæ ſine ulla dubitatione eſt falſa, propterea quod genus non ut eſt in re, ſed ut in mẽte cõcipitur ac cognoſcitur, definit. Quem definiendi modum ſupra oſtendimus eſſe uitioſiſſimum, Genera enim rerum res ſunt non notiones, et uere rerum definitiones, non ut res ipſæ ſunt cognitæ et intellectæ, ſed ut extra cognitionem et intellectionem in re ipſa ſunt, fieri debent. Alioqui ego quoq; ſi uelim eodem genere adhibito poſſim definire populum et exercitũ hoc modo, Populus eſt notio multorum ciuium et cætera, exercitus eſt notio multorum militum et cætera, et tamen me nemo iure poſſet reprehendere: propterea quod ita faciendo definirem populum et exercitum non ut uere ſunt extra mẽtem in re, ſed ut animo et mente comprehenduntur. Et ita Stoici, ſiue alij quicunq; quos Cicero innuit, genus definiebant, ſed non recte. Res enim, ut dixi, non ex eo, quod cogitantur et mente concipiuntur, ſed ex eo, quod reuera exiſtunt extra mentem animumq; ſunt definiendæ, et dicendum ſic, Populus eſt multitudo ciuium, exercitus eſt multitudo militum, genus eſt multitudo ſpecierum: eodemq; modo faciendum in definitione aliarum rerum, quæ extra uocem mentemq; et ſcriptum reperiuntur. Quod dixi de definitione generis à Cicerone in Topicis allata, idem dico de definitione ſpeciei ibidem tradita, hoc eſt, quemadmodum genus, ſic etiam ſpeciem non uere eſſe notionem, nec in genere notionis uere reponi, cum tam ſpecies quàm genera rerum, non notiones ſint, ſed res ueræ. Eodemq; modo reſpondeo ad definitiones illas generis ac ſpeciei, quas Cicero in primo de Oratore ſcribit, hoc modo, Genus eſt quod ſui ſimiles, communione quadam, ſpecie autem differentes duas aut plures complectitur partes, Partes autem ſunt, quæ generibus iis, ex quibus manant, ſubijciuntur. Has nanq; definitiones quẽadmodũ et illas ſuperiores Cicero non ex ſuo ipſius ingenio, ſed ex falſa Philoſophi alicuius doctrina prompſit, Tametſi multo minus falſitatis continent, quàm illæ Ariſtotelis et Porphyrij, cum in eis nec genus nec ſpecies affirmetur dici aut prædicari de aliquo, nec de differentibus ſpecie nec de differentibus numero, nec in quid nec in quale, quæ omnia uitia in definitionibus ſuis generis et ſpeciei Ariſtoteles et Porphyrius admiſerunt. Ad hæc rurſus ſic obijcere poſſent Aduerſarij, ſi genus eſſet multitudo ſingularium, ut nos dicimus, fore ut genus aliquando corrumperetur, et interiret, ſingularia enim eſſe

corruptioni obnoxia. Cui obiectioni breuiter reſpondemus, ut in ſeptimo Capite ſupra diximus, ſingularia quidem ſingillatim accepta ſine ulla dubitatione morti et interitui eſſe opportuna. Sed ſi eadem uniuerſe ſiue in uniuerſum accipiantur, eo modo eſſe incorruptibilia et æterna, hoc eſt, per continuam ſingularium ſucceßionem, quemadmodum ſupra in eodem Capite probauimus. Et ita corruptio ſingularium indiuiduorum definitioni noſtræ nihil obeſt, cũ ſemper remaneant, ut dixi, uniuerſa. Sed rurſus nos urgent dicentes tempore hyemis, cum nulla eſt ſingularis roſa, ubi erit, aut ex quo conſtabit genus roſarum? aut de quo erit definitio ac ſcientia de roſa? Ad hoc quoq; eodem modo reſpondeo, quo ſupra, genus roſarum eſſe perpetuum et immortale, quemadmodum cætera genera, et conſtare ex roſis non ſolum præſentibus ſed etiam præteritis et futuris. Ita enim placuit linguarum Authoribus, ut ſignificatio nominis generis non ſolum ad præſentia, ſed etiam ad præterita et futura ſingularia referretur. Quod facile probatur primum ex communi omnium conſuetudine loquendi, dicimus enim aliquem eſſe decori uel dedecori generi ſuo, hoc eſt, patri, auo, cæteriſq; maioribus ſuis, qui iandiu interierunt. Et alium laborando aßidue, et amplificando rem ſuam familiarem, proſpicere et conſulere generi ſuo, hoc eſt, filijs, nepotibus, et alijs quàmplurimis nondum natis, ſed ex ſe poſt multa temporum ſpatia naſcituris. Ex quo patet genus hominum, et genus animalium, et cætera, non ſolum ad præſentia, ſed etiam ad præterita futuráq; ſingularia ſua pertinere. Deinde idem quoq; cõfirmatur authoritate Iulij Pollucis in ſecundo Onomaſtici ſui libro, capite primo, qui ſcripturus περὶ γονέων καὶ περὶ τέκνων καὶ περὶ προγόνων, hoc eſt, de patribus et maioribus, de filijs et de nepotibus ac poſteris, inſcriptionem illi capiti fecit, περὶ γένους, hoc eſt, de genere, tanquam uno illo generis uocabulo intelligens cognatos et propinquos, non ſolum præſentes et uiuentes, ſed etiam præteritos et mortuos unà cũ ijs, qui poſtea naſcituri futuriq; ſunt. Quo circa manifeſte apparet rationem ac notionem generis ad omnia tempora referri, tam præterita et futura quàm præſentia: idq; ſemper uerum eſſe nõ ſolum in genere hominum, ſed etiam in genere roſarum, et cæteris omnibus generibus tam artificialibus quàm naturalibus, tam ſubſtantiæ quàm qualitatis et accidentis. Genera enim rerum ſemper ſunt, eo quo dixi, modo, licet ſingularia eorum aßidue intereant: et reuera in hominum genere intelliguntur tam ij, qui mortui ſunt multis ante ſeculis, et qui multis poſt ſeculis naſcentur, quàm qui hodie uiuunt. Quare ut ad propoſitum redeam, et Dialecticis reſpondeam, genus roſarum tempore hyemis, cum nulla eſt ſingularis roſa, tamen eſt, ſi non in præſentibus roſis, at certe in præteritis et fu-

turis, et conſtat ex illis, et de eiſdem illis traditur definitio et ſcientia roſæ. Atq; ita reſponſum ſit huic, et cæteris ſimilibus uanis et inanibus quæſtionibus Dialecticorum. *Ex qua reſponſione rurſus apparet, quanto in errore uerſetur* Rodulphus Agricola, *qui libro ſecundo de* Dialectica Inuentione, *capite octauo, putat ſcientias et definitiones de rebus tradi, cum quadam, ut ipſe ait, conditione, ſi ſunt uel erunt, quaſi timens unà cum* Dialecticis, *ne tempore hyemis, cum nulla eſt roſa, nulla poßit eſſe definitio, nec ſcientia de roſa, niſi ſubintelligatur, roſam eſſe uel futuram eſſe.* At ego Tibi dico Rodulphe, *uobiſq;* Dialecticis, *nihil eſſe opus ulla cõditione aut ſubintellectione, ſi eſt uel erit, quia ſcientia et definitio roſæ, datur non de ſingulis roſis generis roſarum, ſed de genere ſingularum roſarum, quod ſemper eſt, fuit, et erit, etiam ſi nulla ſingularis roſa in præſentia ſit: quia ueteres nominum* Impoſitores *generis nomen talem ſignificationem habere uoluerunt. Sed iam ſatis reſpondimus ad ea, quæ putauimus aſſerri poſſe à* Dialecticis *contra nos partim pro defendenda definitione modi illius generis, qui apud* Ariſtotelẽ *in* Metaphyſicis *quartus eſt, apud* Porphyrium *uero tertius, de quo apud philoſophos ſermonem eſſe ait: partim pro oppugnanda definitione noſtra generis, quam ſupra poſuimus.* Quare nunc *tranſeamus ad reliquos omnes generis modos, qui traduntur uel ab* Ariſtotele, *uel à* Porphyrio, *et uideamus quoq; in eis, quantum contineatur uel ueritatis uel ſanitatis.* Diximus *ſupra primũ generis modum à* Porphyrio *traditum eſſe uerum, et idem nunc quoq; repetimus: propterea quod eodem quo nos modo ait, genus eſſe multitudinem quãdam, ut genus* Heraclidarum, *genus* Tantalidarum. Quamuis *non recte putet, ſola genera familiarum ad hunc modum pertinere, cum etiam genera rerum naturalium, et mathematicarum, et aliarum quarumcunq;, ad hunc generis modum ſint pertinentia, ut genus animalium, genus arborum, genus linearum, genus triangulorum: et omnino cum nullum uerum genus in natura rerum reperiatur, quod non ſit multitudo quædam, et totum diſcretum, ut ante toties diximus. Contra uero de primo generis modo ab* Ariſtotele *poſito in* Metaphyſicis *ſentimus, eo quia dicit, genus eſſe generationem continuam eorum, qui eandem habent ſpeciem, quod eſt falſum, cum genus non ſit continua generatio ſpeciem habentium, ſed ex continua ſpeciem habentium generatione conſeruetur.* Aliud *enim eſt, continua generatio aliquorum, aliud illa aliqua ex continua generatione conſeruari, ne prorſus intereãt.* Illa *nãq; mutatio et quaſi renouatio quædam eſt, hæc uero multitudo generatorum et renouatorum.* Quamobrem Ariſtoteles *in hoc ſuo primo generis modo peßime uidetur ſenſiſſe, et multo etiam peius illi, qui modum illum primum generis*

Ariſtotelicum, ad primum Porphyrij reduci poſſe, et eundẽ penitus eſſe affirmarunt, cum tantum differat hic ab illo, quantum mutatio à multitudine, et falſitas à ueritate. Quod autem pertinet ad ſecundum generis modum Porphyrij, ſi eſt idem qui et ſecundus Ariſtotelis, ut Interpretes omnes uolunt, ego ambos ſine ulla dubitatione pronuntio eſſe falſiſſimos. Nam quod Porphyrius ait, genus ſecundo modo dici de principio generationis cuiuſq;, primum dico id eſſe falſiſſimum, eo quia talis modus generis apud neminem recte loquentem neq; Græcum neq; Latinum reperitur. Quod autem idem Porphyrius ad id probandũ ita inquit, Sic enim et Oreſtem à Tantalo, et Hylam ab Hercule genus duxiſſe dicimus: Itemq; Pindarum Thebanum, et Platonem uero Athenienſem: dat enim ut pater, ſic patria ortus cuiq; principiũ, Quod inquam Porphyrius, id quod ſupra propoſuerat, hoc modo probare nititur, rurſus dico, ea exempla nullam eius rei probandæ uim, aut efficatiam habere. Nãq; fateor ô Porphyri omnia, quæ tu tibi in probatione tua ſumis, eſſe uera: concedo Oreſtem à Tantalo ducere genus et principium generationis, ſiue Tantalum eſſe authorem generis et principium generationis Oreſtis: Sed propterea neq; Tu recte probas, neq; ego Tibi aſſentior Tantalum eſſe genus Oreſtis. Aliud eſt enim Oreſtem ducere genus et principium generationis à Tantalo, ſiue Tantalum eſſe authorem generis et principium generationis Oreſtis, aliud Tantalum eſſe Oreſtis genus. Illud enim nihil aliud eſt, niſi Oreſtem eſſe unum ex multitudine et cognatione eorum, qui à Tantalo ſunt oriundi, ſiue Tantalum eſſe authorem multitudinis et cognationis Tantalidarum, et principium generationis eorum, ex quorum numero unus fuit etiã ipſe Oreſtes. Hoc uero, hoc eſt, Tantalum eſſe genus Oreſtis, eſt ipſum Tãtalum unũ atq; ſolum, eſſe genus Tantalidarum, ſiue omnes Tantalidas, ſiue omnem Tantalidarum multitudinem: cum et genus Oreſtis, et genus Tantalidarum, et omnes Tantalidæ, et omnis Tantalidarum multitudo, unum atq; idem ſit, et ad primum tuum generis modum referatur. Nihil enim differt utrum dicatur genus Oreſtis, an genus Tantalidarum, cum Oreſtes fuerit Tantalides, et unum idemq; ſit, genus unius ex genere, et omnium in genere contentorum. Itaq; ſi Tantalus eſſet genus Oreſtis, neceſſario ſequeretur, Tantalum eſſe omnes Tantalidas, hoc eſt, ipſum unum ac ſolum eſſe trecentos fortaſſis uel quadringentos homines, qui in genere Tantalidarum fuerunt: Quod dixi de Oreſte et Tantalo, idem dictum intelligi uolo de Hyla et Hercule, hoc eſt, Herculem, ſi fuiſſet genus Hylæ, totidem homines futurum fuiſſe, quot in genere Heraclidarum numerantur. Quare cum exempla tua ô Porphyri tam ſint diuerſa ab eo quod probare uis, et nullam habeant eius probandi

probandi uim aut efficaciam: et cum illud quod probare intendis, tam ſit falſum et abſurdum, ut ſi concedatur, neceſſe ſit ſimul concedere, unum hominē eſſe fortaßis trecentos homines: quis non demiretur tuam iſtam tantā ingenij tarditatem atq; ignorantiam? Nec magis falſum eſt id, quod primo loco dicis, Tantalum, aut Herculem, aut alium quemuis patrem eſſe genus alicuius, quàm id quod poſtea ſtatim ſubiungis, ſuam cuiuſq; patriā eſſe genus. Nam quod ad hoc probandum ais, Pindarum dici genere Thebanum, et Platonem genere Athenienſem, fateor hæc omnia uera eſſe et uere dici, ſed nō propterea his exemplis probatur aut Thebas Pindari, aut Athenas Platonis, aut aliam quamuis patriam alicuius ſui ciuis eſſe genus. Eſſe enim genere Thebanum, aut Athenienſem nihil aliud eſt, niſi eſſe unum ex multitudine Thebanorum uel Athenienſium, ut per genus quemadmodum ſupra dixi, ſemper intelligatur aliqua multitudo, nec differat utrum dicatur, Pindarus genere Thebanus, an Pindarus multitudine Thebanus, an Pindarus ciuitate Thebanus, eo quia Pindarus eſt unus ex genere, ex multitudine, ex ciuitate Thebanorum. Quod autem in fine addis, ut Patrem, ſic etiam Patriam unicuiq; dare ortus ſui principium, fateor eſſe uerum: ſed quemadmodum pater propterea non eſt genus, ſic etiam patria non recte genus dici poteſt. Non enim idem eſt genus quod patria, ſed longe aliud ac diuerſum: genus enim Thebanorum proprie ſunt homines et ciues Thebani: Patria uero locus et urbs, atq; adeo ipſi muri parieteſq; urbis. Itaq; ſic concludo, ſi Porphyrius in hoc ſuo ſecundo generis modo dicit, aut patrem aut patriam uere eſſe genus, aut recte dici poſſe genus, doctrinam illius eſſe falſißimam. Et rurſus, ſi Ariſtoteles in ſuo item ſecundo generis modo idem dicit quod Porphyrius, ut Interpretes uolunt, qui putant ſecundum Ariſtotelis modum, ad ſecundū Porphyrij poſſe reduci: dico Ariſtotelem eodem modo quo Porphyrium errare, nec uerum dicere: At uero Porphyrium exiſtimaſſe et patrem et patriā uere genus eſſe et uere genus dici poſſe, teſtes ſunt illius Interpretes ferè omnes, quos uidi, et inter alios Abenrhois Arabs, qui uſq; adeo Porphyrij doctrina infatuatus eſt, ut hunc ipſum generis modum explanans non dubitauerit affirmare, et Adamum eſſe genus hominum, et Hiſpaniam eſſe genus Hiſpanorum: quorū utrunq; tā eſt falſum, ut nihil magis falſum excogitari poſſe uideatur. Nec me latet, nonnunquam prouinciam pro hominibus prouinciæ, hoc eſt, continēs pro cōtento figurate poni ſolere, ut Græcia barbariæ lento colliſa duello, pro eo quod eſt Græci: ſed nos de propria non de figurata locutione intelligimus. At inquiunt quidam Porphyrij defenſores, nonne Virgilius ipſe quoq; dicit quodam loco, Et mi genus ab Ioue ſummo? hoc eſt, mihi principiū

generationis eſt à Ioue? et rurſus alio loco de Venere loquens, Vnde genus ducis? hoc eſt, à quo, ſcilicet, mari ducis principium generationis? Sic enim iſti Porphyrij protectores exponunt hæc uerba Virgilij, et illis putant ſe probare, genus, ſicuti dicit Porphyrius, ſignificare principium generationis, et Iouem eſſe genus eorum, qui ab ipſo originem ducunt. Quare iſtis ego reſpõdeo, eorum expoſitionem eſſe falſiſſimam, et Virgilium non ita eſſe intelligendum, ut ipſi dicunt: ſed hoc modo, Et mi genus ab Ioue ſummo, hoc eſt, Genus meum, ſiue multitudo generis mei, et cognatorum meorum habet originem à Ioue. Et, Vnde genus ducis, hoc eſt, à quo, ſcilicet, mari habes multitudinem congenerum tuorum, qui ſunt omnes, ut ita dicam, marigenæ, quaſi dicat, Tu quoq; ô Venus es una ex multitudine eorum, qui orti ſunt ſiue qui originem ducunt à mari: quemadmodũ Oreſtes à Tantalo, et Hylas ab Hercule: ſic enim mare eſt author Veneris, et omnium è mari genitorum, ſicut et Tantalus Oreſtis, et Hercules Hylæ, et Dardanus Aeneæ, unde Virgilius ait, Dardanum eſſe authorem generis Aeneæ, non Dardanum eſſe genus nec authorem eſſe genus. Quod ſi concederemus Dardanum eſſe genus, et authorem eſſe genus, ſequeretur, genus eſſe genus generis, quæ omnia ſunt pluſquam falſiſſima et abſurdiſſima. Atq; ideo qui recte philoſophari cupiunt, hoc pro certo habeant, ubicunq; reperitur genus tã apud Græcos quàm apud Latinos in oratione poſitum, ſiue ſit genus ciuile, ſiue naturale, ſiue mathematicum, ſiue quodlibet aliud, ſemper ibi intelligendam eſſe multitudinem quandam et totum diſcretum: et ſi tertius generis modus ab Ariſtotele poſitus, non eſt multitudo quædam et totum diſcretum, ipſum quoq; non poſſe eſſe uerum. Nam quod Interpretes pro exemplis huiuſce tertij modi, aiunt, ut aqua eſt genus omnis metalli, et ſuperficies eſt genus omnium figurarum ſuperficialium, dico utrunq; horum exemplorum eſſe falſum. Nam licet uerũ ſit, omnia metalla generari ex aqua tanquam ex materia et ſubiecto remoto, et aquam eſſe ſubiectum remotum omnium metallorum, non tamen aqua uere eſt genus metallorum, quia ſi ita eſſet, aqua eſſet multitudo omnium metallorum: eodemq; modo licet ſuperficies ſit ſubiectum omnium figurarum ſuperficialium, non tamen earum uere poteſt dici genus: Aliud enim eſt genus, aliud ſubiectum: Licet contingat nonnunquam, ut genus et materia et ſubiectum idem ſint, ut cum dicimus, quampiam artem uerſari in aliquo genere, ſiue in aliqua materia, ſiue in aliquo ſubiecto, idem ſunt, genus, materia, et ſubiectum, ſed tamen unumquodq; eorum eſt multitudo quædam rerum, in quibus illa ars uerſatur, et de quibus conſiderat: et ſi non ſit multitudo et totum diſcretum, non poteſt eſſe nec ſubiectum, nec materia artis alicuius:

cùm nulla ars in aliquo uno et ſolo ſingulari et indiuiduo uerſari poſſe uideatur. Sic enim Medicina non in uno morbo aut uulnere, ſed in omnibus morbis et uulneribus: et Rhetorica non in una re, de qua dicat, ſed in omnibus: et omnes aliæ artes, non in una et ſola re, ſed in omnibus ſibi ſubiectis, uerſantur. Vt non ſit dubitandum, cum dicimus quampiam artem in aliquo genere, ſiue materia, ſiue ſubiecto uerſari, quin genus ibi accipiendum ſit proprie, pro multitudine rerum, materia et ſubiectum figurate, pro multis materijs et ſubiectis ſingularibus: Et ita intelligit Ariſtoteles καὶ τὸ γένος καὶ τὸ ὑποκείμενον, in primo Rhetorices, cum ait, Quare dicimus ipſam non circa aliquod genus priuatum uerſari: et paulo ſupra, Aliarum enim unaquæq; circa ſibi ſubiectum eſt doctrinalis, et cætera. Ex quibus omnibus ſatis iam patere arbitror, ex tribus Porphyrij generis modis, unum tantũ eſſe uerum, hoc eſt, primum, ut ante dixi, reliquos autem duos poſteriores falſos. Ex quatuor uero Ariſtotelis, ne unum quidẽ eſſe uerum. Si quidẽ primus illius longe diuerſus eſt à primo Porphyrij, ut probauimus: ſecundus autem et quartus Ariſtotelici, nihil à ſecundo et tertio Porphyrianis differunt: et ſi tertij Ariſtotelici exempla ſunt ea, quæ diximus, hoc eſt, aquam eſſe genus omnis metalli, et ſuperficiem eſſe genus omnium figurarũ ſuperficialium: quorũ utrunq; non ſolum apud Latinos, ſed etiã apud Græcos falſum eſt. Atq; hactenus ſatis dictum ſit de uero genere oratorio, et uera eius definitionẽ, cõtra falſum genus Dialecticum, et falſam eius definitionem: et ſimul de omnibus ueris generis modis, et de iïs, qui ab Aduerſarijs falſò traditi, atq; in philoſophiam introducti fuerunt.

De uera ſpecie oratoria, et uera eius definitione, contra falſam ſpeciem Dialecticam, et falſam illius definitionem. Caput Secundum.

SPECIEI nomen apud Latinos capitur cum aliquot alijs modis, quos qui noſcere cupit, is legat uel Obſeruationes noſtras in M. T. Ciceronem, uel Theſaurum linguæ latinæ Roberti Stephani, in capite Speciei, ubi multa huiuſce nominis exempla proferuntur: Tum etiam uel in primis dicitur de parte, ea quæ generi ſubijcitur. Atq; hinc Cicero utrunq;, hoc eſt, tam genus quàm ſpeciem definiens, in primo de Inuentione libro, ita inquit, Genus eſt quod plures amplectitur partes, ut animal: pars

eſt quæ ſubeſt generi, ut equus: ſed ſæpe eadem res alij genus, alij pars eſt, ut homo animalis pars eſt, Thebani et Troiani genus. Ex quibus uerbis aperte cognoſcitur, ſpecies ferè idem eſſe quod pars, cum eo in loco Cicero nomen partis, pro nomine ſpeciei ter uſurpauerit. Et reuera ſpecies à parte nihil aliud differt, niſi quod ſpecies à genere, ſiue pars à toto. Species enim partis pars ac ſpecies eſt, ſi quidem omnis ſpecies pars eſt quædam, non autem contra. Nam pes, aut manus ab hominis corpore præciſa et ſeparata, pars quidem hominis rectè dicitur, ſpecies autem et forma hominis nõ rectè. In ſumma pars eſt totius tam diſcreti quàm continui, et ad totum tam diſcretũ quàm continuũ refertur, ſpecies uero totius non continui, ſed diſcreti tantum eſt, et ad totum ſolummodo diſcretum rectè referri poteſt. Præterea hæc eadem ſpecies etiam appellatur, tum forma, ut à Cicerone, cum alibi, tum maximè in Topicis: tum differentia, ut à Plinio in quamplurimis locis, cum de differentijs uel animalium, uel arborum, uel herbarum, uel aliarum quaruncunq; rerum ſcribit: quod perinde eſt, ac ſi diceret, de ſpeciebus uel animalium, uel arborum, uel herbarum, et cætera. Ac ne multa, ſpeciem etiam rectè appellari differentiam uſq; adeo uerum eſt, ut Galenus in ſecundo de Differentijs pulſuum uehementer reprehendat Archigenem, qui differentiæ nomen ſpeciebus rectè tribui poſſe pernegabat. Atq; hinc ipſe Galenus quoſdam libros ſuos ita inſcripſit, De differentijs morborum, de differentijs febrium, de differentijs pulſuum: quod perinde eſt ac ſi ita inſcripſiſſet, de ſpeciebus morborum, de ſpeciebus febrium, de ſpeciebus pulſuum, ut clarius etiam infra demonſtrabimus in Capite de differentia. Sicq; ſpecies apud Latinos alio nomine dicitur tum pars, tum forma, tum differentia: Et ſpecies ipſa pars eſt generis et totius diſcreti, ſic tamen ut ipſamet ſpecies comparata ſuperioribus hoc eſt, ſuo generi et toti diſcreto, ſemper et ſpeciei, et formæ, et differẽtiæ, et partis nomen retineat, ut homo cõparatus animali, ipſius animalis et pars, et ſpecies, et forma, et differentia eſt. Si autem ſpecies, ut puta idem homo, comparetur inferioribus, hoc eſt, Thebano, et Troiano, et cæteris partibus ſuis, ſtatim ex ſpecie efficitur genus, et rectè genus appellatur: Thebani enim et Troiani, et Romani partes ſiue ſpecies ſunt hominis figurate accepti, ſiue quod idem eſt, generis hominum proprie: Vt ex ſuperiore illa generis definitione à Cicerone tradita manifeſtiſſime comprobatur, et confirmatur uerbis Rodulphi Agricolæ in primo de Dialectica inuentione Cap. VI. Qui poſteaquam definitiones generis et ſpeciei dialecticas attulit, ita inquit, Res quidẽ hoc pacto ſe habet, ſed quod ad ſpeciem attinet, ea indiuiduis comparata hoc nomine forte parum aptè notetur: ſpeciei nanq; nomen iſtud ſola cõparatione

ad genus uidetur inditum, Indiuiduis autem comparata non iam ſpeciei retinet, ſed generis potius accipit formam. Hæc Rodulphus, *ex quibus et ſuperiore illa* Ciceronis *definitione, cuius etiam meminit* Porphyrius, *liquido apparet; ut genus ſemper deorſum, nunquam ſurſum ſpectat, ſic ſpeciem nũquam deorſum reſpicere, ſed ſemper ſurſum, et cum deorſum conuertitur, et ad inferiora comparatur, ſtatim ſpeciei nomen amittere, et generis acquirere.* Nam *ſi ſpecies eſt quæ ſubeſt generi, ut recte dicit* Cicero, *uel quæ generi ſubijcitur, ut etiam confirmat* Porphyrius, *quomodo poteſt ſpecies non ſemper alteri eſſe ſuppoſita, hoc eſt, generi, ſed aliquando etiam alijs ſuperpoſita? profecto nullo modo poteſt.* Quare *nequaquam audiendi ſunt* Dialectici, *qui pluſquam ſtulte putant, hominem, et equum, et cætera huiuſmodi, ita eſſe ſpecies, ut nullo modo poßint eſſe genera: atq; ideo perperam appellant ſpecies infimas, ſiue (ut ipſi loquuntur) ſpecies ſpecialißimas.* Quorum *opinio non ſolum indocta, ſed etiam temeraria refellitur ac refutatur, partim ex ea definitione ſpeciei quam, ut dixi,* Cicero *ponit, et* Porphyrius *confirmat: partim ex communi omnium Scriptorum recte loquentium et ſcribentium cõſuetudine: à quibus non ſolum homo, et equus, et cæteræ animalis partes appellantur ſpecies, ſed etiam eodem ſpeciei nomine ſignantur multa alia, quæ ſunt homine et equo et reliquis ſpeciebus animalis inferiora, ut* Thebanus *et* Troianus, *antiquus et neotericus, quæ non minus ſunt ueræ et germanæ ſpecies hominis, quàm homo et equus animalis, nec alia eſt inter eas differentia, niſi quod* Troianus *et* Thebanus *ſpecies ſunt extrinſecæ, et ut ita dicam, accidentales homini, homo uero et equus intrinſecæ, ut pote ad quorum eſſentiam ſubſtantiamq; animal pertinet: Sed hoc diſcrimen non facit, ut aliqua res magis uel minus uere ſpecies appelletur, quemadmodum nec dignitas efficit, ut* Reges *magis homines ſint quàm ſubditi et ignobiles, nec magnitudo elephantum magis animal reddit quàm formicam. Sed hoc decepit* Dialecticos *homines, craſſos et indoctos, quod neſcio quo pacto contra omnem ueritatem ſibi perſuaſerunt, nullam poſſe eſſe ſpeciem, niſi quæ à genere ſuo ſeparari non poſſet, et quæ naturalis ei eſſentialiſq; eſſet, ſicut contra, nullum poſſe eſſe uerum genus, niſi quod à ſpecie diſiungi non queat, et de eſſentia illius ſubſtantiaq; ſit.* Quorum *utrunq; eſt falſißimũ: ſunt enim reuera, ut etiam in ſuperiore* Capite *dictum eſt, quemadmodum ex generibus quædam eſſentialia ſuis ſpeciebus, quædam uero accidentalia, ſic itẽ ex ſpeciebus quædam eſſentiales generi ſunt, quædam accidentales, ſicut cum dicimus, parietem et pannum eſſe in genere alborum, cum eorum uterq; albus eſt, et aquam, atq; ferrum eſſe in genere calidorum, quando utrunq; calidum eſt.* Quibus *in*

Exemplis, et alijs innumeris ſimilibus quis non uideat, tam album et calidum eſſe uera genera, illud parietis et panni, hoc aquæ et ferri, quàm animal, hominis, et equi, et arbor, fraxini, et ulmi? et tamen nec album à pariete et pãno, nec calidum ab aqua et ferro eſt inſeparabile, nec ullum ex his generibus eſt de eſſentia ſpecierum, aut ſpecies de ſubſtantia generum. Quare, ut dixi, craſſa nimis et indocta eſt hac in re Dialecticorum opinio, qui et contra communem uſum Scriptorum, et contra publicam loquendi conſuetudinem, et deniq; contra ueritatem ſibi temere perſuaſerunt, inter omnia genera, et omnes ſpecies tantam eſſe cognationem, ut et genera ad ſpecierum, et ſpecies ad generum eſſentiam pertineant, atq; ut nec genera à ſpeciebus, nec ſpecies à generibus ſeparari poßint: quod, ut dixi, in generibus et ſpeciebus naturalibus et eſſentialibus tantummodo uerum eſt, in extrinſecis uero et accidentalibus, nequaquam. Atq; ut etiam omnes minus mirentur Thebanum, et Troianum et cæteras huiuſmodi formas accidentales, in quas homo diuiditur, ut uere Cicero dicit, eſſe ueras ſpecies hominis, dico non ſolum has quas dixi formas accidentarias, ſed etiam earum ſingularia indiuidua, ut Pelopidam et Antenorem, Socratem et Platonem, et cætera ſingularia, et uere eſſe et recte appellari ſpecies. Idq; probo primũ apud Græcos authoritate Zenonis Cittiæi Stoicæ diſciplinæ principis, cuius uerba apud Laertium Diogenẽ in eius uita hæc ſunt, εἰδικώτατον δὲ ἐστὶν ὃ εἶδος οὐκ ἔχει, ὥσπερ ὁ Σωκράτης: hoc eſt, Specialißima ſpecies eſt, quæ ſpecies cum ſit, ſpeciem non habet, ut Socrates. Deinde teſtimonio Ariſtotelis Dialecticorum ſcilicet numinis, ac Dei, qui in primo de partibus animalium, ita ſcribit, ἐπεὶ δὲ οὐσίαι μέν εἰσὶ τὰ ἔσχατα εἴδη, ταῦτα δὲ κατὰ τὸ εἶδος ἀδιάφορα, οἷον Σωκράτης, Κόρισκος, hoc eſt, cum ultimæ ſpecies ſubſtantiæ ſint, hæ autẽ nullo ſpeciei diſcrimine differunt, ut Socrates, et Coriſcus. Apud Latinos uero rurſus primum authoritate Iuriſconſultorum ueterum, qui ſingulares homines, ut Stichum et Pamphilum, et reliquos huiuſmodi identidem appellant ſpecies, ut Iulianus in lege In ſtipulationibus, et Vlpianus in lege, Scire debemus, Digeſtis de Verborum obligationibus. Deinde teſtimonio Grammaticorum ſimiliter antiquorum, ut Seruij, et aliorum, qui ſcripta ueterum interpretantur, et ſubinde dicunt, et ſpeciem pro genere, et genus pro ſpecie poni figurate: per ſpeciem intelligentes indiuiduum aliquod, puta Padum uel Licæum, hoc eſt, ſingularem aliquem fluuium, uel ſingularem aliquem montem: per genus uero fluuiũ, uel montem ſimpliciter et abſolute, hoc eſt, quẽcunq; fluuium, et quencunq; montem: ut ſuper eo Virgilij uerſu,

Paſcuntur uero ſyluas et ſumma Lycæi.

Seruius ait, ſumma Lycæi montis Arcadiæ, et eſt ſpecies pro genere. Item ſuper illo alio,

Nec non et torrentem undam leuis innatat alnus
Miſſa Pado.

Sic inquit, miſſa Pado, eſt ſpecies pro genere. Idemq; faciunt alij Grammatici in nominibus hominum, aliarumq; rerum, quæ tum ſingulariter, tum generaliter à Scriptoribus poſitæ reperiuntur. Quare aduerſus falſam et ſtultam Dialecticorum opinionem, qui hominem dicunt eſſe ſpeciem ultimam, et ſpecialiſsimam, et infra homiuem nullam eſſe amplius ſpeciem, conſtat et authoritatibus ſummorum Philoſophorum Græcorum, et teſtimonijs Iuriſconſultorum, Grammaticorumq; Latinorum ueterum, nomen ſpeciei non ſolum homini, ſed etiam ijs, quæ ſunt infra hominem, ut Thebano et Troiano, atq; adeo etiam ſingularibus ipſis, ut Socrati et Coriſco, Sticho et Pamphilo, Pado et Lyceo, uere et recte tribui poſſe. Atq; appellationem ſpeciei ſpecialiſſimæ, non ſpeciei hominis neq; equi, ſed ſingularibus hominibus et ſingularibus equis, aliarumq; ſpecierum indiuiduis eſſe tribuendam: ſeruata tamen ſemper hac differentia, ut et homo, et equus, et alia ſimilia ſpecies dicantur, intrinſecæ, et eſſentiales, et diuiſibiles, Troianus et Thebanus, antiquus et neotericus, et cætera huiuſmodi, nominentur ſpecies extrinſecæ et accidētales, eodemq; modo ut ſuperiores illæ, diuiſibiles. Indiuidua uero ipſa quoq; ſimiliter appellentur ſpecies, ſed indiuiſibiles et ſpecialiſſimæ, ad differentiā ſuperiorum illarum, eo quia diuidi in alias ſpecies amplius non poſſunt, nec alias ſpecies infra ſe habent. Hæc enim eſt uera et Germana ſpeciei doctrina ad recte philoſophandum in primis neceſſaria. Ex qua patet temeraria inſcitia Ludouici Viues in Libello de Explanatione cuiuſq; eſſentiæ, et Ioannis Riuij iu primo ſuæ Dialecticæ, quorum uterq; audet reprehendere Ciceronem, eo quod in primo de Inuentione dixit, Troianum et Thebanum eſſe hominis ſpecies. Etenim inquit Viues, ſpecies omnia, quæ ſunt naturæ ac eſſentiæ generis continet, additq; inſuper ex ſe aliquid, quod eſt ſuæ eſſentiæ, non inhærentis aut materiæ, ut homo ei quod eſt animalis, nempe uitæ et ſenſui, rationem adiungit, et album colorato ſparſionem intuitus: Troianus nihil eſſentiale affert homini, ac ne uir quidem aut fœmina: materiæ nanq; eſt ſexus non effectionis. Ideo mutaſſe quoſdam ſexum minus eſt mirandum, quoniam non migrabant ab effectione eſſentiali in diuerſam. Hæc ſunt uerba Viuis uiri alias quidem doctiſsimi, ſed hac in re pluſquam ſtulti. Nam quis te docuit ô nugator, neceſſe eſſe ut ſpecies omnia, quæ ſunt naturæ et eſſentiæ generis contineat? aut oportere ut Troianus, ad hoc ut ſit, ſpecies hominis,

affe- at aliquid eſſentiale homini? At ego tibi dico hæc omnia, quæ tu dicis, eſſe meras nugas, et inde omnia errata tua manare, quod non diſcernis genera et ſpecies accidentales, à generibus et ſpeciebus eſſentialibus, quæ ſunt ualde diuerſa, ut nos ſupra monuimus: Quã obrem diſce primum non ſemper nec ſpecies ad generũ, nec genera ad ſpecierũ eſſentiam pertinere: cum ſcilicet ſunt accidentalia: Deinde et Troianum et Thebanum uere eſſe ſpecies hominis, quia Troiani et Thebani uere ſunt in genere hominum: Tum etiam uirum atq; fœminam eſſe ſpecies hominis ueras, eadem ratione, quia uiri et fœminæ uere ſunt in genere hominum. Quomodo enim Troiani et Thebani eſſent in genere hominum, ſi utriq; hominis non eſſent ſpecies? Item quomodo uiri et fœminæ eſſent in genere hominum, ſi utriq; hominis ſpecies eſſe nõ poſſent? At inquis ideo, mutaſſe quoſdam ſexum minus eſt mirandum, quia non migrabant ab effectione eſſentiali in diuerſam. Ego uero Tibi reſpondeo, Illos ſi non ab eſſentiali, at certe ab accidentali effectione migraſſe in diuerſam, et ſi ſexum mutarunt, mutaſſe etiam genus: quoniam qui antea erant in genere uirorum, poſtea in fœminarum: et contra, qui prius erant in genere fœminarum, poſtea in uirorum eſſe cœperunt. Atq; ita nihil ualet oblatratio illa Viuis contra Ciceronem. Riuius uero ita ſcribit; Hinc errare iam liquet eos, in quibus eſt Cicero, qui Thebanum et Troianum ſpecies hominis putãt, quæ non hominis perinde ſunt ac nationis: quoniam neq; ad eſſentiam hominis pertinent, ſed ad accidens, neq; de ſuis indiuiduis in quid prædicantur, ſed in cuias. Induit tamen homo formam generis, cum extra ordinem ſubſtantiæ egredimur, ut hominum alius mas alius fœmina, hominum alius bonus, alius malus. Hæc quoq; Riuius, multo quàm Viues ineptior, ſi quidem negat Thebanum et Troianum eſſe ſpecies hominis: deinde quaſi delirans concedit eundem hominem induere formam generis, cum, ſcilicet, extra ordinẽ ſubſtantiæ egredimur. Sed quis Te docuit ô inepte Grammaticule, Hominem, etiam ſi extra ordinem ſubſtantiæ non egrediamur, non poſſe eſſe uerum genus Thebani et Troiani? et rurſus Thebanum et Troianum, etiam ſi ad eſſentiam hominis non pertinent, non poſſe eſſe ueras hominis ſpecies? ſcilicet, Tu quoq; ex eadem fæce hauſiſti, ex qua Viues, hoc eſt, ex uolutabro Dialectico. At ego contra te dico idem, quod paulo ſupra contra Viuem dicebã, ad conſtituendam ueram generis et ſpeciei naturam nihil eorum, quæ uos dicitis, neceſſarium eſſe, eaq; tantũmodo locum habere in generibus et ſpeciebus naturalibus et eſſentialibus, non accidentalibus et ad eſſentiam non pertinentibus, qualia ſunt ea, de quibus nunc loquimur. Quare Tu quoq; diſce uerum eſſe id quod dicit Cicero, Troianum et Thebanum eſſe ueras hominis

ſpecies,

ſpecies, ſi non eſſentiales at certe accidentales, et cognoſce ea, quæ Tu ex ſterquilinio Dialecticorũ hauriens contra Ciceronem nugaris, nihil aliud eſſe niſi meras inſanias. At inquis Thebanus et Troianus de ſuis indiuiduis in quid non prædicantur, ſed in cuias, atq; ideo non poſſunt eſſe ueræ ſpecies: omnis enim uera ſpecies ex ſententia Dialecticorum de pluribus numero differentibus in quid eſt prædicatur. Audio et in his alijs uerbis tuis duplicem inſaniam dialecticam agnoſco, unam quod unà cum Dialecticis putas aliquã eſſe poſſe ſpeciẽ uerã, quæ deorſum aſpiciat, et de aliquibus inferioribus prædicetur, quam opinionem nos ſupra refutauimus, alteram quod ignoras nec generis nec ſpeciei proprium eſſe, ut dicatur in quid, aut in quale de ſuis inferioribus, ſed nominis appellatiui ſimplicis, ut nos antea docuimus. Quæ quidem ignoratio hoc tibi turpior eſt, quod Grammaticam profiteris, et quid nominis appellatiui proprium ſit nunquam intelligere potuiſti. Sed ita refutatis nugatoribus iſtis, qui contra Ciceronem temere atq; impudenter nugari ſunt auſi, nunc redeo ad id, quod propoſitum eſt, hoc eſt, ad tradendam uerã ſpeciei definitionem noſtram, et ad illam Aduerſariorum falſam funditus euertendam. Eſt ergo ſpecies uere, ut nos arbitramur, pars una multitudinis uel totius diſcreti, eius quod appellatur genus, ut homo et equus animalis, Troianus et Thebanus hominis, Socrates et Coriſcus, Stichus et Pamphilus, Troiani et Thebani, et cæteræ ſpecies tam diuiſibiles quàm indiuiſibiles, et ſpecialiſſimæ ſui cuiuſq; generis. Qua in definitione dictum eſt primo pars loco generis, quoniam, ut ſupra dixi, omnis ſpecies eſt pars quædam, et in genere partium uere poſita, neq; uero cuiuſcunq; totius diſcreti ſpecies pars eſt, ſed tantum eius, quod proprie uocatur genus. Nam quemadmodum ſupra definiui genus eſſe totum quoddam diſcretum ex ſuis omnibus ſpeciebus compoſitum, ſic hoc loco dico ſpeciem eſſe partem quandam, ex qua unà cum multis alijs componitur genus, ut genus et ſpecies, cum ſint ad aliquid, ueluti totum et pars, alterum in definitione alterius ponatur. Ergo cætera omnia, præter partem in hac definitione poſita, locum differentiæ, ſiue proprietatis obtinent. Diſtinguunt enim ſpeciem à partibus aliorum totorum diſcretorũ, ex quibus non componuntur, neq; conſtant genera, ut à partibus populi, exercitus, gregis, armenti, quæ licet conſtet ex partibus, non tamen ex ſpeciebus ſuis. Non enim partes gregis et armenti proprie ſunt ſpecies gregis et armenti. Quod uero in fine addidimus, exempli cauſa, ut homo et equus animalis, id fecimus, quia Dialectici etiam ipſi ita faciunt, et quia uerum eſt, hominem et equum eſſe ſpecies animalis, naturales, ſcilicet, et eſſentiales: Deinde ut Thebanus et Troianus hominis, quia Thebani et Troiani et cæteri

Q

ſimiles populi uere ſunt ſpecies et formæ hominis, ſi non intrinſecæ et eſſentiales, ut illæ ſuperiores, at ſaltem extrinſecæ et accidentales, ut rectiſsime dicit Cicero, et peßime illi duo inepti quos ante refutaui. Poſtremo ut Socrates et Coriſcus, Stichus et Pamphilus, quoniam ſummi Philoſophi Græci, et Iuriſconſulti, Grammaticiq; ueteres Latini, cum exempla ſingularium et indiuiduarum ſpecierum afferre uolunt, his atq; alijs huiuſmodi nominibus proprijs et indiuiduis utuntur. Atq; ut quamapertiſsime intelligatur quale nos uolumus eſſe id genus cui ſubijcitur ſpecies, et quales intelligamus ſpecies tam diuiſibiles quàm indiuiſibiles, ad extremum id per quam accommodata ſimilitudine quaſi ante oculos ponimus, hoc modo, ut genus, hoc eſt, animal exempli cauſa, ſit tanquam exercitus quidam militum, ſpecies uero diuiſibilis tanquam legio una, ut homo uel equus, altera uero ſpecies diuiſibilis tanquam cohors una, ut Troianus uel Thebanus, Dardanius uel Cadmeus, poſtremo indiuiduum uel ſpecies indiuidua tanquam miles unus ſingularis cohorti ſuæ comparatus. Talia enim nos eſſe genera, tam naturalia et mathematica, quã oratoria et aliorũ quorumcũq; generũ et ſcriptorũ, et tales ſpecies tam diuiſibiles quàm quæ diuidi non poſſunt, arbitramur. Atq; ita de genere, et ſpecie ſentiendum eſt omnibus, qui uere et recte philoſophari uolunt, neglectis et contemptis omnibus nugis Dialecticorum, ſimulq; deriſa et exploſa falſa illa opinione eorum, qui ſtulte putant nullam poſſe eſſe ſpeciẽ, niſi quæ conſtituatur per differentias ſiue proprietates generis eſſentiales, cum id etiam, quemadmodum ſupra docui, per differentias ſiue proprietates extrinſecas et non eſſentiales percommode fieri poßit, concedente id atq; aſſentiente communi omnium loquendi conſuetudine, et uſu ſcribendi doctiſsimorum quorumcunq; authorum. Sic igitur ſpecies à nobis definitur, et omniũ definitionis noſtræ partium, hæc eſt ratio: Nunc excutiamus definitionem ſpeciei Aduerſariorum, et oſtendamus eadem planè uitia hic ab eis, atq; etiã plura et maiora quàm in genere definiendo fuiſſe admiſſa. Porphyrius, et unà cum Porphyrio omnes Dialectici uno ore ſpeciem eſſe aiunt, quæ de pluribus numero differentibus in quid eſt prædicatur, ut homo et equus. Hæc eſt in ſumma definitio ſpeciei Dialecticorum, in qua, ut omittam id quamuis leue uitium, quod nullum eſt appoſitum genus, item illud aliud eorum, qui multo magis indocte et barbare apponunt uniuerſale, uel prædicabile loco generis, quæ à nobis ſupra fuerunt reprehenſa, ut inquam hæc omittam. Primum illud eſt uitium, quod etiam ſupra refutauimus in definitione generis Dialectici, quòd non res quæ uere eſt ſpecies, ſed nomeñ ſpeciei, hoc eſt, nomen appellatiuum ſimplex definitur. Namq;, ut ſupra multoties iam dictum eſt,

generā et ſpecies rerum ſunt res, non nomina, ut ſpecies hominum, et ſpecies boum, et tanquam res, non tanquam nomina definiri debent. Nam qui ſpeciē tanquam nomen definit, is ut ſupra dixi, in uitium illud Archigenis cadit à Galeno reprehenſum: et eodem modo peccat, ut qui populi et exercitus non tanquam rerum, ſed tanquam nominum definitiones affert, dicens, populum uel exercitum eſſe qui dicatur uel prædicatur de pluribus, et cætera, ut ante dixi. Quæ definitiones ſi populus et exercitus cōſiderentur, ut nomina ſunt ſine ulla dubitatione ueræ ſunt. Dici enim et prædicari de pluribus, non rerum, ſed nominum proprium eſt, ut iam toties monui. Præterea etiam ſi ſpecies nomen eſſet, quod ſæpe accidit in ſpeciebus nominum definiendis, tamen adhuc ingenti et fœdo uitio laboraret iſta definitio, quia ſpecies, ut ſpecies eſt, ſemper eſt pars generis, et ſemper ſurſum ad genus et ad totum ſuum diſcretum reſpicit, ut ante dixi, nunquam deorſum uerſum conuertitur. Nā q; ut deorſum aſpicit ſpeciei proprietatē amittit, et non amplius ſpecies, ſed genus debet appellari. Et hoc eſt illud quod Cicero in primo de Inuentione ſupra citato ait, Eandem rem ſæpe alij genus, alij partem eſſe, Homo enim cum ad ſuperiora reſpicit, hoc eſt, ad animal, proprie ſpecies eſt, cum uero ut ad inferiora ſpectet, detorquetur, ut ad Troianum uel Thebanum, uel ad ſingularia hominis, ſtatim ex ſpecie efficitur genus, diuerſa enim comparatio, diuerſum ei comparat nomen. Quod etiam confirmat Rodulphus Agricola, qui ſpeciē definiens dixit, eam eſſe in quam ſub ſe comprehenſam diuiditur genus, quaſi innuens ſpeciem ſemper ad ſuum genus, ſurſum aſpicere, nunquā deorſum, Et recte quidem. Nam cum ſpecies ſine ulla dubitatione ſit pars quædam, quemadmodum pars ſemper ſurſum ad ſuum totum conuerſa eſt, ſic etiam ſpecies ad ſuum genus. Et rurſus quemadmodum abſurdum eſt dicere, partem, ut pars eſt, deorſum ad partes ſuas ſpectare, ſic etiam affirmare ſpeciem, ut ſpecies eſt, deorſum ad alias partes ſuas eſſe conuerſam. Ex quibus manifeſte apparet inſcitia, atq; ignorantia Dialecticorum, qui in definienda ſpecie, non ſolum illud uitium admiſerunt, quod nomen rei pro re ipſa definierunt, ſed etiam illud multo grauius, quod putauerunt ſpeciei nomen, dici de rebus, non ut de partibus quibuſdam, quæ ſurſum ad ſuum totū, ſiue genus ſpectēt, ſed ut de totis, ſiue generibus, quæ deorſum aſpiciant ad partes ſuas, et eas tanquam ex illis compoſita contineant. Quod non ſecus abſurdum eſt, ac ſi quis diceret partem, ut pars eſt, non ut totum eſt, continere alias ſub ſe partes. Nam ſpecies, ut dixi, cum ſemper pars quædam generis ſit, ut primis illis nominum authoribus placuit, nunquam fieri poteſt, ut quatenus talis eſt, continere alia non contineri ab alio dicatur. Ergo hæc ſunt duo maxime

Dialecticorum errata in definienda ſpecie admiſſa. Quod autem aiunt ſpeciē dici non ſolum de pluribus, ſed etiam numero differentibus, tertium eſt erratum nihil duobus illis ſupra dictis leuius. Omne enim quod differt, ut et ante monui, et infra clarius in Capite ſequenti dicetur, uel ſpecie uel genere differt. Differre autem numero et eſſe idem numero eo modo, quo ipſi intelligūt, nemo unquam dixit, niſi Dialecticus, hoc eſt, linguarum deprauator, et praue loquendi Autbor. Nam quod aiunt Platonem, et Socratem, et alia quæcunq; duo indiuidua generis humani differre numero, non eſt uerum, quia non differentem, ſed eundem habent numerum, hoc eſt, unitatem, et uterq; eorum eſt unus, quo fit ut differant non numero, ſed ſpecie, cum ſint duæ differentes ſpecies indiuiſibiles generis Troianorum uel generis hominum: ſic enim ſpecie non numero differunt omnia indiuidua. Differre autem numero recte dicuntur duo globi hominum, quorum alter decem homines, exempli cauſa, alter uiginti contineat, quia habent differentem numerū. At Socrates et Plato cum, ut dixi, uterq; eorū unus ſit, quomodo poſſunt differre numero? Equidem non uideo qui poßint. Præterea communiter loquentes dicimus unum numero, duo numero, decem numero, et ſic in infinitum, ut hic loquendi modus communiter ad numerum ſemper referatur. Quare neſcio qua ratione Dialectici eum, ad id quod eſt eſſe differens, uel idem numero detorquere uelint. Nam cum illa ſint eadē magnitudine quæ habent eandem magnitudinē, et differant magnitudine quæ habent diuerſam, cur non eadem numero etiam ſint ea, quæ habent eundem numerum? et diuerſa quæ diuerſum? Quocirca indiuidui homines ſingillatim accepti et eodem numero præditi, non poſſunt differre numero, niſi etiam differant magnitudine, quæ unam et eandem habent magnitudinem, puta bipedalem uel tripedalem. Quod ſi conſideres eadem indiuidua non ut ſingula ſunt unum numero per ſe, ſed ut ſunt ſpecies generis ſui, non immerito dicentur differre ſpecie, quia ſunt unius et eiuſdem generis ſpecies inter ſe differentes. Sed de hoc poſtea latius in Capite de differentia. Nunc tantummodo Lectorem admonitum eſſe uolumus, in definitione ſpeciei à Dialecticis peßime adiectum fuiſſe illud, numero differentibus, quoniam indiuidua ſingula per ſe non numero, ſed ſpecie et alijs multis modis differunt, ut magnitudine, paruitate, nobilitate, diuitijs, et cæteris huiuſmodi. Atq; etiam quia pars hæc definitionis eſt ſuperuacanea, et id quod definitur à nullo differre facit, cum omnia tam genera et ſpecies, quàm indiuidua, ſi uera eſſet differentia illa numeri dialectica, poſſent eo modo dici differre numero. Quia quemadmodum in numerandis hominibus dicimus, hunc eſſe Socratem, illum Platonem, et ſic reliquos. Et propterea Socrates et Plato

à Dialecticis dicuntur differre numero, ſic etiam in numerandis ſpeciebus uel generibus, dicimus hæc eſt ſpecies humana, illa eſt ſpecies equina, hoc eſt genus animalium, illud eſt genus arborum, et cætera: atq; ideo qua ratione ſinguli homines, eadem quoq; genera et ſpecies inter ſe numero differre non male dicerentur. Sed recte dici non poſſunt, quia falſum eſt induidua ſingillatim inter ſe differre numero, et propterea ualde errauerunt Rodulphus Agricola, et Ludouicus Viues, et alij quicunq; hanc falſam numeri differẽtiam in definitione ſpeciei tanquam ueram inconſiderate receperunt, et approbauerunt. Sed quod in fine definitionis addunt ſpeciem dici ſiue prædicari in quid eſt, hoc uero eodem modo falſum eſt, quemadmodum ſupra diximus, in definitione generis Dialectici, quia ſpecies, ut ſpecies et res uera eſt, de nullo proprie dicitur, nec in quid nec in quale, ſed hoc proprium eſt nominis ſubſtantiui uel adiectiui, ut ſupra docuimus in definitione nominis ſubſtantiui et adiectiui. Quare ſi definitio noſtra nominis ſubſtantiui et adiectiui uera eſt, ut certe eſt, hæc definitio ſpeciei dialectica nullo pacto uera eſſe poteſt. Cuius ſi partes omnes falſæ ſunt, aut ſuperuacuæ, aut barbaræ, ut diximus, certe nec exempla, quæ ad eam confirmandam afferuntur, uera erunt: Nam et homo et equus ſpecies quidem ſunt, ſed ut in animali, hoc eſt, in genere ſuo cõtinentur, non ut ipſæ alia continent: hæc enim habitudo continendi et deorſum aſpiciendi, non ſpecierum, ſed generum propria eſt. Ex quibus apparet in definitione ſpeciei dialecticæ nihil eſſe ſani, hoc eſt, niſi uel falſum uel ſuperuacuum uel ridiculum. Quamobrem qui recte philoſophari cupiunt, nullo pacto definitionem hanc ſpeciei Dialecticam ſequantur, ſed aut illam quam nos ſupra poſuimus, aut illam Ciceronis, quæ utitur nomine partis pro nomine ſpeciei, hoc modo, pars eſt, quæ ſubeſt generi, aut deniq; illam Rodulphi Agricolæ, quam ſupra diximus, quæ talis eſt, Species eſt in quam ſub ſe comprehenſam diuiditur genus. Hæ enim omnes ſunt ueræ et rectæ. Nam illa quam Cicero affert in Topicis, ſic dicens, Forma eſt notio, cuius differentia ad caput generis et quaſi ad fontem referri poteſt, non Ciceronis, ut ſupra dixi, ſed uel Ariſtotelis, uel Stoicorum eſt, et hoc uitio maxime laborat, quod dicendo ſpeciem eſſe notionem, rem definit non ut extra mentem exiſtit reuera, ſed ut in mente, tanquam in ſpeculo poſita eſt et cognita. Quem definiendi modum etiam diximus eſſe uitioſum. Res enim non ut cognoſcuntur et intelliguntur, ſed ut ſunt et exiſtunt reuera extra cogitationem noſtram definiri debent. Quod et in noſtra ſuperiori definitione generis et ſpeciei, et in illis alijs omnibus, quas dixi, ſeruatum eſt. Ex quo patet in definitione generis ac ſpeciei idem penè uitium fuiſſe admiſſum à Stoicis atq; Dialecticis.

Stoici enim ea definierunt ut cognita et in mente collocata, Dialectici uero ut appellationes ac nomina in uoce poſita. Quorum utrunq; uitioſiſſimum eſt. Sed hic mihi occurrunt quidam Dialectici dicentes, illa quæ à nobis definita ſunt genera et ſpecies, non eſſe uera genera neq; ueras ſpecies dialecticas, et philoſophicas, ſed grammaticas et oratorias, quæ longe à dialecticis et philoſophicis differunt: aliter enim accipere res, et rerum uocabula Dialecticos et Philoſophos, aliter Grammaticos et Oratores: et propterea quæ diximus nihil aduerſari Dialecticis ſuo quodã et priuato more loquẽtibus, nec accipiẽtibus res, et uoces rerum eodem modo, quo alij faciunt. Licere enim unicuiq; (aiunt) in arte ſua ut uult loqui, et tam rebus quàm uerbis ſuo modo uti: Quæ Dialecticorum reſponſio, licet uſq; adeo abſurda et indocta ſit, ut nulla nec abſurdior nec indoctior poſſit excogitari, tamen ut uideo ſic à pleriſq; etiam doctiſſimis Viris recipitur et approbatur, ut putent quaſi duas diuerſas eſſe linguas, et duas differentes rerum naturas: illam Dialecticorum et Philoſophorum, et illam Grammaticorum et Oratorum aliorũq; Scriptorum, et utriſq; licitum eſſe ſuo modo, ſuiſq; uerbis, quamlibet diuerſis, loqui et ſcribere. At ego unà cum Laurentio Valenſi contra dico, neminem recte philoſophantem ſolere, ac ne debere quidem in ueritate inueſtiganda, recedere ab uſitata et communi omnium loquendi conſuetudine, et quaſi à uia uulgo trita et ſilicibus ſtrata, qualis eſt illa Grammaticorum et Oratorum: Et illud etiã adiungo, quemadmodũ omniũ tã animatorum quàm inanimatorũ una eadẽq; eſt rerum natura, ſic etiam omnium latine loquentium, eſſe unam eandemq; latinam linguam, ſicut unam et Græcorum Græcam, et Arabum Arabicam: nec aliam Dialecticorum et Philoſophorum, aliam Grammaticorum et Oratorum eſſe ſtatuendam, ut ipſi pluſquam ſtultiſſime arbitrantur: Niſi forte quibuſdam in uocibus, quas utriq; ipſi ſibi pepererunt, ad exprimendas et ſignificandas res ab ipſis inuentas, uel ab alijs ante nunquam nominatas. Quibus in caſibus licet noua fingere, atq; imponere nomina: Idq; hac tantum cõditione, ut res illæ, quibus nomina imponuntur, ſint uel ueræ, uel utiles, uel neceſſariæ, uel ſaltem delectationis aliquid afferentes. Nam extra hos caſus nemini fas eſt, ut Græci dicunt ὀνοματοποιεῖν, hoc eſt, noua nomina fingere, niſi populo, Quem penes arbitrium eſt, et ius et norma loquendi, ut recte inquit Horatius. Atq; ideo Dialectici non recte faciunt, ſed maximum committunt uitium, qui primum impudenter et barbare nominant res à ſe non inuentas, et ab alijs ante nominatas, ut exempli gratia, quæ Grãmatici et Oratores iam inde à principio uocauerunt nomina, uerba, adiectiua, ſubſtantiua, ſuppoſita, appoſita, propoſitiones, aſſumptiones, et plurima alia huiuſmodi,

ipſi prætermiſsis et reiectis penitus nominibus antiquis et rectis, appellant, terminos, copulas, concreta, abſtracta, ſubiecta, prædicata, maiores, minores, et alia id genus ſexcenta. Deinde etiam nomina imponunt rebus falſis et commentitijs, quæ nuſquam uere in rerum natura reperiuntur, ut ſecundis intentionibus, ſecundis ſubſtantijs, et deniq; uniuerſalibus omnibus, ut omittam interim illud unum, quod non eſt, ut ipſi dicunt, principium numeri, ſed cum ante conuertitur, et rurſus illas alias unitates minores unitate numerali, hoc eſt meras Dialecticorum inſanias, quas multo utilius eſt ignorari, quàm intelligi: cum nec ſatis unquam fuerint intellectæ ab ijs, qui eas introduxerunt. Et hæc omnia faciunt prorſus non ſolum ſine ulla ueritate, ſine ulla neceſsitate, ſine ulla utilitate, ſine ulla delectatione, ſed etiam cum ingenti diſcentium labore, et maxima ingeniorum excarnificacione, dum compelluntur intelligere et diſcere, ea quæ intelligi et diſci non poſſunt, quia non ſunt: et dum recedentes à ſcholis Grammaticorum, coguntur obliuiſci, et quaſi dediſcere penè omnia, quæ didicerant: et nouam quodammodo addiſcere linguam barbaram, horridam, ruſticam, ſpinoſam, qua diſcenda non docti et eruditi, ut par eſſet, ſed moroſi, garruli, et ſupra quàm dici poteſt, rixoſi euadunt. Quæ omnia mala et incommoda, nullam aliam ob cauſam eueniunt, niſi propter nimiam et immoderatam loquendi, ac fingendi licentiam. Quamobrem reſpondendo Dialecticis ita concludo, noſtra genera, et noſtras ſpecies à nobis definitas eſſe ueras, et ab omnibus probatis Scriptoribus communiter receptas, approbatas, et uſurpatas. Illorum autem genera et ſpecies à nemine præter quã ab ipſis probari et uſurpari: idq; nullã aliam ad rem, niſi ad nugandum et garriendum, intelligi uero et percipi, nec ab alijs nec ab ipſis, niſi ut Centauros, et Chimæras, et alias res fictas. Itaq; cum dicunt alia eſſe genera et ſpecies Dialecticorum et Philoſophorum, alia Grammaticorum et Oratorum, fateor id eſſe uerum: ſed ita ut illorum falſa et abſurda, nullãq; ad rem neceſſaria ſint, horum autem uera, legitima, ac naturæ rerum, et cõmuni ſermoni, humanæq; rationi conſentanea: ſic ut cum dicitur Grmmatice et Oratorie, ſic accipiatur, quaſi diceretur, ad communem omnium ſenſum, et ad publicam loquendi conſuetudinem, et deniq; ad ueritatem accommodate: cum autem dicitur Logice ſiue Dialectice ſiue Metaphyſice, ita intelligatur, ut ſi ita proferretur, prorſus ſtulte, et barbare, et in ſumma more non hominum, qui in hac communi rerum natura uerſentur, ſed Picarũ ac Graculorũ ex alio quodam orbe terrarum ac mundo uenientium. Id quod à nobis contra Dialecticos omnes, et Metaphyſicos ſemel reſponſum eſſe uolumus, ne quoniam ipſi ferè ubiq; ad excuſandos errores ſuos hac defenſione utuntur, nos

quoq; identidem cogamur eandem afferre confutationem, et quaſi eandem canere cantilenam. Nihil igitur Dialectici, neq; ſibi proſunt iſta defenſione, neq; nobis obſunt, cum fingunt aliter à ſe, aliter à nobis uerba, ac res accipi; et unicuiq; licere loqui ac ſcribere modo ſuo: perinde ac ſi quot artes, ac ſcientiæ inueniantur, tot uerborum genera, tot linguæ, atq; etiam tot rerum naturæ eſſent ponendæ: quo nihil neq; magis falſum, neq; magis abſurdum excogitari poteſt. Sed omiſſa falſitate et abſurditate Dialecticorum, quæ nunquam ſatis digne uituperari et rideri poſſet, et oſtenſo quid proprie ſpeciei nomine ſignificetur, et quænam ſit eius uera definitio noſtra, et quæ Aduerſariorum falſa, quotq; uitia ab illis in ea definienda fuerunt admiſſa, hic iam de ſpecie dicendi finem faciam, et ad Caput de Differentia, proprioq; et cæteris ſequentibus pertranſibo.

De uera differentia, et uero proprio philoſophicis, et oratorijs, et ſimul de eiſdem Aduerſariorum uel falſis, uel inutilibus.

CAPVT TERTIVM.

EX quinq; uniuerſalibus Dialecticorum realibus, quæ uocantur, iã ſatis reprehendimus et refutauimus duo priora, genus et ſpeciem: idq; primum, ut uniuerſalia, hoc eſt, res omnino falſas et commentitias. Deinde etiam ſi eſſent res ueræ, tamen ut praue et perperam definitas. Poſtremo uero quia etiam ſi omnia alia uera eſſent, tamen ſpecies inter uniuerſalia non recte fuit numerata; eo quia, ut ſpecies eſt, de nullo prædicatur, nec ulla habet inferiora, ſed tantum ut genus, hoc eſt, ut deorſum conuertitur, et ex ſpecie genus efficitur, ut diximus in Capite ſuperiori. Nunc tempus eſt, ut tranſeamus ad alia: et ne nimis longi ſimus, ut uno eodemq; capite expediamus differentiam et proprium, prius more noſtro oſtendentes noſtra uera, hoc eſt, quid proprie ſignificetur nominibus differentiæ et proprij, et quot et quinam ſint ueri utriuſq; modi, et quid deniq; uere differẽtia ſit et quid proprium. Deinde refutantes aliena falſa, et demonſtrantes penè omnes differentiarum ac propriorum modos à Dialecticis traditos eſſe uel inutiles uel falſos: et propterea definitiones differentiæ ac proprij à Dialecticis traditas, non poſſe eſſe ſatis utiles ac ſanas. Ad quæ omnia probanda, illud ante

illud ante omnia ſciri uolumus, uſq; adeo non facile eſſe intelligere, quid proprie ſignificetur nominibus differentiæ ac proprij, et quid uere ſit differētia et proprium, ut in rebus definiendis, quod Ariſtoteles uocauit differentiam, cum ait definitionem conſtare ex genere et differentia ſiue differentijs: id M. Tullius in Partitionibus oratorijs appellarit proprium ſiue proprietatem, dicens, Non dubium eſſe, quin definitio genere declaretur et proprietate quadam, aut etiam communium frequentia. Quam ob diſcrepantiam tantorum uirorum Rodulphus Agricola uel non audens affirmare alterum erraſſe, uel certe exiſtimans utrunq; recte dicere, et uolens eos cōciliare, ſic definit differentiam, in primo libro de Inuentione dialectica cap. V. ut dicat, eam eſſe propriam rei notam, perinde ac ſi diceret differentiam eſſe proprium, hoc eſt, ut ita loquar, aquam eſſe ignem. Nam per deos immortales, quomodo poteſt differentia, ut differentia eſt, eſſe proprium? aut quomodo poteſt proprium, ut proprium eſt, de differentia dici? certe non magis quàm calidum de frigido, aut album de nigro. At ego longe aliter quàm Rodulphus ueritatem omnibus etiam quamlibet magnis nominibus præferens dico, Ariſtotelem, cum dixit Definitionē conſtare ex genere et differentia uel differentijs, uehemēter erraſſe, Ciceronem uero rectiſſime ſenſiſſe, cum dixit, definitionem genere declarari, et proprietate quadam, aut etiam communium frequentia, ut infra oſtendam in capite de Definitione. Nunc tantum hoc non ignorari uolo, uocabulis differentiæ ac proprij, res longe diuerſas ſignificari, differentia enim eſt qualitas quædam, quà res inter ſe diſtinguuntur, ac differentes fiunt: proprium uero ſiue proprietas, contra eſt qualitas quædam qua res inter ſe, ut ita dicam, uniuntur, et quodammodo redduntur eædem. Quod cum ita ſit, nihil tamen prohibet, quo minus una eademq; res, poßit eſſe et differentia et proprium, ad aliud tamen et aliud comparata: ut ſentire ſiue ſenſus ſiue eſſe ſenſibile, ſi comparetur generi plantarum ac ſtirpium, differentia eſt, eo quia facit differre animalia à ſtirpibus: animalia enim à ſtirpibus differūt, eò quod animalia ſentiunt, ſtirpes uero ſenſu carent. Sin uero idem conferatur cum genere animalium, non amplius differentia eſt, ſed proprium ſiue proprietas, qua fit, ut animalia rationalia et animalia irrationalia, non inter ſe diſtincta et diuerſa, ſed quaſi ūnum facta, et quodammodo eadem eſſe uideantur: utraq; enim ſentiūnt, et in eo quod ſenſum habent, non ſunt diſtincta, ſed conueniunt. Ac nos quidem tales dicimus eſſe ueras differentias et uera propria, ac nominibus differentiæ et proprij tales quaſdam qualitates uere ſignificari. Intelligendo tamen per differentiam, non differentiam differentem, ſed differentiam differre facientem, et per propriū non proprium quod ipſum

conueniat, ſed quod conuenire alia faciat. Quod ut melius intelligatur, atq; ut pateat quinam ſint ueri et utiles differentiarum et propriorũ modi, ſciendũ eſt, differentiarum alias eſſe, quæ ipſæ differunt ab alijs, atq; ideo uocantur à nobis differentiæ differentes: alias uero, quæ alia differre faciunt, et propterea dicuntur differentiæ differre facientes. Differentiæ differentes ſunt, exempli cauſa, ut animatum, rationale, mortale, et cætera huiuſmodi in adiectiui uoce pronuntiata, quæ omnes differentiæ reuera nihil aliud ſunt, niſi ſpecies et genera quædam. Hæc enim ſex nomina, ſpecies, genus, differentia, ſpecies differens, genus differens, differentia differens, eandem rem interdum planè ſignificant: quæ diuerſis comparationibus, diuerſa ſortitur nomina, ut rationale uerbi cauſa. Rationale enim ſi conferatur cum animali, hoc eſt, cum genere ſuo, cui ſubijcitur, et quod diuidit, rectè uocatur et ſpecies et differentia. Ac ſpecies quidem dicitur, quia ſic appellat eam communis loquendi uſus, et Boethius Dialecticorum ſummus, in prima Editione in Porphyrium, cuius hæc ſunt uerba, Animal ſub ſe habet ſpecies rationale et irrationale, ideſt, hominem, uerbi gratia, et equum. Hæc Boethius, ex quibus apparet rationale et irrationale eſſe non ſolum differentias, ut Dialecticorum pleriq; ſtultè putant, ſed etiam ſpecies ueras animalis, et rectè, ut dixi, tam ſpecies quàm differentias uocari. Sin uero idem rationale comparetur cum equo, leone, et cæteris animalis ſpeciebus à quibus differt, rurſus non minus rectè dici poteſt, et genus differens, et ſpecies differens, et differentia differens, ut per ſe patet: ac tales quidem ſunt differentiæ differẽtes. Differentiæ uero differre facientes, ſunt, ut puta, anima, ratio, mors, et alia ſimilia, in ſubſtantiuo pronuntiata, uel in aliquo, quod æquiualeat ſubſtantiuo, ut eſſe animatum, eſſe rationale, eſſe mortale. Quæ idcirco ſic appellantur, quia faciunt differre alia: communiter enim loquentes dicimus, animata ab inanimatis differre per animã, ſiue animalia à ſtirpibus, per id quod eſt habere animam, ut infra probabimus, rationalia ab irrationalibus, per rationem: ſiue homines à brutis, per id quod eſt eſſe rationale: mortalia ab immortalibus, per mortem: ſiue homines à Deis, per id quod eſt eſſe mortale. Et rurſus quemadmodum differentiarum, ſic etiam propriorum aliqua ſunt, quæ ipſa conueniunt alij, aliqua quæ faciunt conuenire alia. Propria quæ ipſa conueniunt alij ſunt, ut latrabile, quod cani, et hinnibile, quod equo, et alia ſimilia, quæ alijs priuatim conueniunt. Et quemadmodum differentiæ differentes, ut ante dixi, ſic etiam hæc propria conuenientia, ſi conferantur cum ſuperioribus, nihil aliud ſunt quàm ſpecies, ſi cum inferioribus, nihil aliud quàm genera, ſi cum paribus et propria ſimul et genera et ſpecies appellari

poſſunt. Si quidem communiter loquentes dicimus, et riſibile eſſe ſpeciem animalium, et hominem eſſe in genere proprio riſibilium; et rurſus riſibile eſſe proprium hominum: Quæ non recte dicerentur niſi riſibile, hoc eſt, proprium ſimul et genus et ſpecies et proprium eſſet ad diuerſa tamen cõparatũ. In ſumma hæc omnia, genus, ſpecies, differentia differens, proprium conueniens, idem ſunt, nec differunt, niſi comparatione, cum partim ſurſum ad ſuperiora, partim deorſum ad inferiora, partim ante uel retro ad paria conuenientia, uel differentia reſpiciunt. Propria conuenire facientia ſunt, ut riſus, hinnitus, et latratus, et alia huiuſmodi in ſubſtantiuo prolata, uel in aliquo, quod æquiualeat ſubſtantiuo, ut eſſe riſibile, eſſe hinnibile, eſſe latrabile: conueniunt enim inter ſe omnes homines per riſum, ſiue per id quod eſt eſſe riſibile: omnes equi per hinnitum, ſiue per id quod eſt eſſe hinnibile: omnes canes per latratum, ſiue per id quod eſt eſſe latrabile. Ac tales quidem ſunt, ueri, et ad recte philoſophandum neceſſarij cognitu differentiarũ et propriorum modi, qui quemadmodum inter ſe ſunt diuerſi, ſic diuerſum habent in philoſophando et ueritate inueſtiganda uſum. Namq; ut differentijs differre facientibus utimur ad probandum aliqua eſſe diuerſa, ſic proprijs conuenire facientibus ad confirmandum aliqua eſſe eadem, uel inter ſe conuenientia. Atq; ut differentias differentes uſurpamus ad diuidendum genera, ſic proprijs, quæ conueniunt, ad definiendum ſpecies. Exempla autem horum omniũ hæc ſunt, ad probandum aliqua eſſe differentia, per differentias differre facientes, hoc modo, Homines differunt à brutis, quoniam hi rationem habent, illa uero non, uel hi ſunt rationales, illa uero non. Ad probandum aliqua eſſe eadem, uel conuenientia inter ſe per propria conuenire facientia, hoc modo. Homines et Dij ſunt ijdem, uel conueniunt inter ſe, quia utriq; habent riſum uel ſunt riſibiles: nam Deos ſuos ridentes Homerus introducit. Ad diuidẽdum genera per differentias differentes, hoc modo, Animalia alia ſunt rationalia, alia irrationalia, et rationalium alia ſunt mortalia, alia immortalia. Ad definiendum ſpecies per propria conuenientia, uel per genera propria, hoc modo, Equus eſt animal hinnibile, canis terreſtris eſt animal latrabile: Hinnibile enim eſt proprium conueniens uel genus proprium omnibus ſingularibus equis, uel uniuerſo generi equorum: et ſic latrabile omnibus ſingularibus canibus terreſtribus, uel uniuerſo genere canum terreſtrium. Ad definiendum autem idcirco dixi, utendum eſſe proprijs conuenientibus, ſiue generibus proprijs, non differentia uel differentijs, quemadmodum Dialectici ſtulte præcipiunt, partim quia uerum eſt, in definiendo nullis alijs utendum eſſe, niſi generibus aut communibus aut proprijs, ut oſtendemus in Capite de

Definitione, Partim etiam, ut oſtenderem, falſam eſſe illam regulam Dialecticorum, qui definitiones ex genere et differentia uel differentijs faciendas eſſe aiunt, cum tantum abſit ut definitio ex differentia aut differentijs fiat, ut contra potius conſtet non ſolum ratione, ſed etiam authoritate Quintiliani in Quinto, ubi de argumentis loquitur, definitionẽ confirmari proprijs, differentibus autem ſolui: nam ſi quis forte diceret, Simiam eſſe animal rationale, et ego hanc definitionem deſtruere uellem, nullo alio argumento melius uti poſſem, quam ſumpto à differentia ſiue à differenti, dicens, Simiam eſſe animal irrationale, hoc eſt, in genere differenti conſtitutum. Ex quibus quãuis apertiſſime conſtet de definitione per differentias uel proprietates facienda, longe melius et uerius ſenſiſſe Ciceronem quàm Ariſtotelem, tamen infra idem hoc etiam clarius probabitur in capite de Definitione. Nunc ſic explicato, quid proprie ſignificetur uocibus differentiæ et proprij, et quinam ſint ueri et utiles differentiarum propriorumq́; modi, non difficile eſt uidere quonam pacto uere ſit definiendus unus quilibet eorum: Nam differentia differẽs eſt eadem, quæ et ſpecies, et ſpecies differens, qua ad diuidendum genus utimur, ut rationale animali comparatum. Differentia differre faciens eſt illa, qua fit ut aliqua inter ſe differant, cuius uſus eſt in diſtinguendis rebus, et ad oſtendendum eas eſſe differentes, ut irrationale collatum cum rationali uel cũ homine. Proprium conueniens, ſiue genus proprium eſt illud, quod uſurpamus in definiendis ſpeciebus, ut hinnibile in definiendo equo, et latrabile in definiendo cane terreſtri. Proprium conuenire faciens eſt illud, quo probamus aliqua eſſe inter ſe eadem uel ſimilia, ut riſus comparatione hominum ac Deorum Homericorum. Quibus ita explicatis, et tanquam aperta uia ad demõſtrandum eos modos differentiarum et propriorum, qui à Porphyrio traditi ſunt, eſſe uel inutiles uel falſos, et definitiones differentiæ ac proprij Dialecticorum, non poſſe eſſe ueras: nunc demonſtrabimus breuiter hæc omnia, ut ante polliciti fuimus. Differentiarum, inquit Porphyrius, alia communiter, alia proprie, alia maxime proprie dicitur: ac differre communiter cenſet eos qui quauis diuerſitate et quomodocunq́;, uel inter ſe uel ab alijs diſtant, ut cum aliquis uel ſenex differt à ſe ipſo olim iuuene, uel ſedens à ſe antea uel ab alio non ſedente. Proprie uero, cum accidens aliquod inſeparabile diuerſitatem facit, ut eſſe ceſijs oculis, naſo adunco. Maxime proprie, cum aliqua differunt inter ſe differentijs, ijs, quæ ſpecificæ dicuntur, ut eſſe rationale, quæ animali adiuncta, hominis: et eſſe irrationale, quæ eidem animali appoſita, bruti ſpeciem conſtituit. Ac rurſus idem propriorum modos quatuor tradit, unum qui ſoli ſpeciei licet non toti conueniat, ut homini Medicum uel

Geometram eſſe: Alterum qui toti ſpeciei licet non ſoli competat, ut eidem homini eſſe bipedem: Tertium qui in tota quidem ſit ſpecie, ſed non niſi certo tempore, ut rurſus eidem homini in ſenectute ſeneſcere: Quartum qui in ſola et tota ſpecie, et ſemper reperitur, ut denuo in homine, hoc quod eſt, natum eſſe ad riſum: et in equo, aptum eſſe ad binnitum. De quibus tam differentiarum quàm propriorum modis dialecticis, ut omnes intelligant quid ſentiendum ſit, breuiter ita dico: Porphyrium in tradendis differentijs uehementer erraſſe: primum quia nõ diſtinxit differentias differentes, à differentijs differre facientibus, quemadmodum nos antea fecimus: Deinde quoniã uſum illarum uel nullum docuit, uel falſum: Ac nullum quidem, ut earum, quas primi et ſecundi modi eſſe dixit, cum tamen harum quoq; uſus aliquis ſit ad definiendum non quidem genera, ſed ſpecies ſiue ſingularia. Vt ſi quis quærat à me, exempli gratia, quis ſit Socrates, et ego ita reſpondeam, is qui ſedet uel qui ambulat, uel qui oculis eſt prominentibus et naſo ſimo: nam talem fuiſſe Socratem, ſcribit Plato. In qua tamen rei ſingularis definitione, et in alijs ſimilibus animaduertendum eſt, has quas Porphyrius appellat differentias non differentias eſſe, ſed propria ſiue proprietates ſaltem tertij modi: Nam ad definiendum non differentijs, ſed proprietatibus utimur, ut ante dixi et infra etiam clarius dicam in capite de Difinitione. Ex quo licet intelligere Porphyrium etiam in hoc erraſſe, quod quæ non minus propria eſſe poſſunt quàm differentiæ, ea pro differentijs tantummodo poſuit. Quis enim dubitat ſedere uel ambulare frequenter in aliquo loco, eſſe oculis cæſijs, uel naſo adunco, non minus eſſe uel ſaltem eſſe poſſe propria alicuius quàm illius ipſius differentias? certe nemo ſanus. Falſum autem uſum docuit Porphyrius, cum dixit rationale, et mortale, et alia huiuſmodi, quæ ille in differentijs numerat, ad definitiones faciendas eſſe accommodata. Nanq;, ut iam bis dixi, ad definiendum non differentiarum, ſed propriorum ſiue proprietatum uſus eſt neceſſarius, et rationale ac mortale, quatenus ad definiendum hominem adhibentur, non differentiæ ſunt, ſed propria ſiue proprietates. Itaq; Porphyrius in tradendis differentijs errauit uel quia non recte diſtinxit differentias inter ſe, uel quia non ſeparauit eas à proprijs, uel deniq; quia falſum uſum earum docuit. In proprijs uero exponendis, primum illum admiſit errorem, quod nullum eorum tradidit uſum, perinde ac ſi propria præter cognitionem nulli rei præterea uſui eſſent. Alter uero error eſt, quia quemadmodum ante non ſeparauerat differentias differentes à differentijs differre faciẽtibus, ſic hoc loco non diſtinguit propria conuenientia, à proprijs conuenire facientibus. Præterea in traditione primi modi, non recte dixit, eum conuenire ſoli, ſed

non omni, eſſe enim Medicum uel Geometram nō modo conuenit ſoli, ſed etiā omni homini, poteſtate, ſcilicet, non actu, quemadmodum riſibile. Nam *ſi conuenire in illis proprij modis actu tantum intelligatur, neq; riſibile conueniet omnibus hominibus, quia nec omnes nec ſemper rident actu.* Atq; *ideo eſſe Medicum et eſſe Grammaticum tam eſt proprium hominis, quàm eſſe riſibile, ut recte inquit Laurentius Vallenſis in libro, et capite ſupra citato. Eodemq; modo non recte, ſed male Porphyrius tertiū modū à ſecundo modo ſeparauit, tam enim homini ſeni proprium eſt caneſcere, quàm homini ſimpliciter eſſe bipedem.* Atq; *ideo ſi eſſe bipedem hominis proprium eſt ſecundi modi, etiam caneſcere hominis ſenis ſecundi modi proprium erit, tam enim ſemper caneſcit homo ſenex, quàm homo ſemper eſt bipes: et quemadmodum homo ſi non ſit bipes, ne homo quidem uere eſt: ſic homo ſenex, ſi non caneſcat, non uere quidem ſenex eſſe poßit. Quod autem pertinet ad ſecundum, et quartum proprij modum, uere quidem illos Porphyrius tradidit, ſed ut dixi, nullum eorum docuit uſum, nec ſatis clare explanauit. Quare nos dicimus eorum modorum uſum ad definitiones faciendas eſſe accommodatum. Exemplum definitionis per ſecundum modum eſt, ut ſi ita dicam,* Lynceus *eſt animal quadrupes acutißimo uiſu prædıtum:* Nam *ex eo quod dicitur, quadrupes hoc proprio ſecundi modi* Lynceus *ab* Aquila *ſeparatur, quæ et ipſa fertur acutißimum habere uiſum.* Exemplum *definitionis in quarto modo eſt cum homo ita definitur, ut dicatur eſſe animal riſibile. Quæ definitio tametſi non eſt eſſentialis, ut Dialectici aiunt, tamen hominem in ſua et propria ſpecie conſtituit, et eum ab omni alio ſeparat, quod non eſt homo.* Atq; *hic eſt uerus omnium proprij conuenientis modorum uſus: qui quidem modi non ſunt quatuor, ut Porphyrius putauit, ſed tantum duo: nanq;, ut dixi, primus illius ad quartum, tertius ad ſecundum reducitur, atq; ideo non remanēt niſi duo. Quorum unus, hoc eſt, qui eſt quartus Porphyrij, habet conditiones duas, ut et inſeparabilis ſit ab eo cuius eſt proprium, et nulli alij præter quàm ei conueniat, unde non immerito uocari poteſt proprium inſeparabile et priuatum, hoc eſt, non commune alteri.* Atq; *hoc modo dicimus eſſe binnibile equi, et eſſe latrabile canis, eſſe proprium.* Alter *uero proprij modus, qui Porphyrij eſt ſecundus, ex duabus illis conditionibus, unam tantum retinet, eo quod eſt inſeparabilis maxime per naturam, ſicut ille ſuperior, ſed nō eſt priuatus uerum communis etiam alijs.* Atq; *ideo iure dici poteſt proprium inſeparabile tantum, hoc eſt, non priuatum ſed commune.* Iuxta *quem modum Cicero uere aſſerit uoluptates, deorum eſſe proprias, non quod non in alijs etiam reperiantur, præter quā in deis, ſunt enim multis etiam alijs cōmunes,*

ſed quod à Deis ſeparari atq; auferri non poſſunt. Et Porphyrius recte ait, habere duos pedes eſſe hominis proprium, non recte autem Valla Porphyriū reprehendit in primo Dialecticæ ſuæ libro, Cap. XX. ita ſcribens, Ne hoc quidem homini proprium, quod eſt ei, cum tot auium generibus commune. At ego tibi reſpondeo Valla, hoc eſſe uere proprium hominis, ſi non priuatum, at ſaltem inſeparabile, quod ſatis eſt, ad hoc ut aliquid dicatur proprium. Quod ſi non ita eſſet, nec Cicero uoluptates deorum eſſe proprias, nec Quintilianus lucere ignis eſſe proprium recte dixiſſet. Itaq; de hoc proprij modo ſic habendum eſt, cum ita eſſe uerum, ut etiam eſſe rationale, eſſe mortale, atq; adeo etiam eſſe animal, et alia omnia ſimilia, uere ſint huius modi propria hominis. Idq; nulla alia ratione, niſi quia nunquam ab homine ſeparantur, ſemper enim uere homo eſt rationalis et mortalis et animal. Quis enim me audeat reprehendere, ſi ita dicam? proprium eſt hominis eſſe rationale, propriū eſt hominis eſſe mortale, proprium eſt hominis eſſe animal, certe nemo, niſi forte Dialecticus aliquis ſexcenties ſtultus, qui barbaros et imperitos Sophiſtas in loquendo potius quàm doctiſſimos et probatiſſimos Scriptores imitandos cenſeat, et unà cum illis pluſquam indoctiſſime putet, rationale et mortale ſic eſſe differentias, et animal ſic eſſe genus, ut nihil unquam horum poſſit eſſe proprium. Cuius contrarium nos ſupra et rationibus et authoritate probauimus. Ac tales quidem ſunt modi differentiarum ac propriorum, tam noſtri ueri, quàm Aduerſariorum uel inutiles uel falſi: et eo quo diximus modo fiunt ueræ noſtrorum definitiones. Nunc ſupereſt, ut refutemus falſas eorum definitiones à Dialecticis traditas, et ita Caput hoc abſoluamus. Differentia, inquiunt Dialectici, eſt quæ dicitur de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quale eſſentiale, ut rationale. Proprium uero eſt quod dicitur de pluribus differentibus numero, in eo quod quale accidentale conuertibiliter, ut riſibile. Sic enim Dialectici præſertim recentiores definiunt differentiam et proprium, et quamuis aliæ quædam utriuſq; ferantur definitiones, tamen has duas exiſtimant aliarum omnium maxime eſſe dialecticas. In quibus quidem duabus definitionibus inſunt penè eadem omnia illa uitia, quæ ſupra fuerunt à nobis refutata in definitionibus generis et ſpeciei dialecticis. Nam in eis et nomen rei pro re ipſa definitur: ſunt enim differentiæ et propria maxima ex parte res non uerba, atq; ideo ut res non ut uerba erant definienda, et dicendum quod ad differentiam attinet, uel, ut nos ſupra diximus, uel ut Valla in primo ſuæ Dialecticæ libro Cap. XX. Differentia eſt qualitas, qua ſpecies diſtinguitur à ſpecie: omnis enim qualitas, qua diſtinguuntur aliqua inter ſe, qualitas eſt. Vel ut Viues in libello de Explanatione cuiuſq; eſſentiæ

Differentia eſt, qua inter ſe res differunt, ut Plato et Socrates, nobilitatè, forma, ætate. Quod autem ſpectat ad proprium, rurſus dicendum, uel ut nos ante docuimus, uel ut idem Valla ex Quintiliani authoritate eodem libro et capite: Proprium eſt aut quod ſoli accidit, ut homini ſermo et riſus, aut quod utiq; accidit ſed non ſoli: ut igni caleſcere, et ſunt eiuſdem rei multa propria, ut ipſius ignis lucere et calere: Vel ut Viues ſimiliter eodem libro et capite. Proprium cuiq; eſt, et quod eſt diuturnum et perpetuũ, ut Diuorum propriæ ſunt uoluptates, ait ille in Comœdia, et proprium quod cum alio non eſt commune, ut proprius Pauli mos: ita quod quiſq; habet ſolus, id illi eſt propriũ. Ex quibus duobus proprij modis à Quintiliano primum traditis, deinde à Valla, et à Viue confirmatis, ego ſuperiorem illum, qui omni et ſoli accidit, ſupra nominaui proprium inſeparabile et priuatum: illum uero, qui utiq; cõtingit quidem ſed non ſoli, tanquam deficiens una conditione, appellaui proprium inſeparabile tantum, ſed non priuatum, neq; uni tantum modo contingens. Proprium autem inſeparabile et priuatum, ut nos quoq; poſt tot ac tãtos uiros aliquam proprij huius definitionem et fortaßis ueriorem perfectioremq; addamus, nihil aliud eſt, niſi qualitas quædam, ſiue nota quædam, ſiue proprietas quædam uni tantum ac ſoli contingens: qua fit, ut ipſum primo in ſua ipſius ſpecie conſtituatur, Deinde etiam ab omni alio, quod diuerſum ſit, diſtinguatur. Ex quibus duabus conditionibus in hac noſtra proprij definitione appoſitis, prima illa, quæ eſt, in ſua ipſius ſpecie conſtituere, tribuitur proprio et eſt proprij ipſius, ut proprium eſt. Eſt enim ſuum ac proprium proprij officium, ut id cui contingit, in propria ſpecie conſtituat. Alia uero quæ eſt, ab omni alio, quod diuerſum ſit diſtinguere, tribuitur quidem et ipſa proprio, ſed non ut proprium eſt, uerum ut differentia eſt. Vt enim proprij munus eſt, in ſua ſpecie conſtituere, atq; ideo, ut ſupra dictum eſt, eius uſus ad perfectas definitiones faciendas eſt neceſſarius, ſic differentiæ ſuũ ac priuatum officium eſt, ab omni alio diſtinguere. Ex quo patet id quod etiam infra melius dicetur in capite de Definitione, Ariſtotelem et Peripateticos non recte præcepiſſe, definitionem ex genere et differentia, uel different ijs eſſe faciendam, cum differentiæ partes non ſint, ut res definiant, ſed ut res definitas ab alijs omnibus diſtinguant. Et quamuis contingat, unam eandemq; rẽ eſſe et proprium et differentiam, et definire ac diſtinguere, ut habere tres angulos, exempli gratia, in definitione trianguli, tamen non eadem comparatione eſt utrunq;, nec eadem ratione facit utrunq;. Nam habere tres angulos ut eſt proprium trianguli et comparatur triangulo, ipſum definit et in propria ſpecie conſtituit, ut autem eſt differentia et comparatur cum alijs, diſtinguit

diſtinguit

diſtinguit et differre facit triangulum ab omnibus alijs, quæ non ſunt triangula. Atq; hoc modo una eademq; res, et proprium et differentia eſt ac proprij et differentiæ officium facit, ſed diuerſa tamen comparatione et ratione: Quod nec Ariſtoteles, nec Peripateticorum aliquis unquam uidit, et ſi uidit, non ſatis aperte et clare uiſus eſt explicare. Sed ut redeā unde diſceſſi, definitiones differentiæ ac proprij, quas attulimus proxime ſupra, nō de differentijs differentibus, nec de proprijs conuenientibus ſunt, ſed de differentijs et proprijs differre ac conuenire facientibus. Hæ nanq; ſunt illæ differentiæ et illa propria de quibus intelligunt diſputantes, cum dicunt argumētum à differentia, ſiue à proprio eſſe ſumptum: cætera uero tam differentiæ quàm propria, quod ad argumentandi pertinet, à ſpeciebus non ſunt differentia. Omnia uero quæ differunt, ut recte inquit Ludouicus Viues in libro ſupra citato, ſunt aut diuerſa tantum, aut diuerſa et uaria, aut non ſolum diuerſa et uaria ſed etiam ſeparata. Diuerſa tantum ſunt, exempli gratia, duæ partes, ſiue duo dimidia huius chartæ albæ integræ: diuerſa et uaria, ut eadem duo dimidia, ſi alterum album alterum nigrum ſit: diuerſa et uaria et ſeparata, ut hæc eadem dimidia ſi non ſolum uaria ſint, ut dixi, ſed etiam diſciſſa in partes duas. Vt diuerſitas ad eſſentiam duorum dimidiorum chartæ, uarietas ad diuerſitatem coloris, ſeparatio ad compagem eorum referatur. Quod dixi de ijs, quæ differunt, idem dico de ijs, quæ conueniunt, ut enim tribus modis aliqua poſſunt differre, ſic etiam tribus modis poſſunt eſſe conuenientia; hoc eſt, ut permaneam in eodem ſuperiore exemplo, uel quia duo dimidia huius chartæ non ſint diſciſſa, ſed eandem habent continuitatem, uel quia unum et eundem habeant colorem, uel quia, ſi fieri poſſet, ſint omnino unum dimidium non duo. In ſumma de differentijs et proprijs, communiter hoc pro certo haberi uolumus, omnem differentiam tā differentem quàm differre facientem, unam et eandem poſſe etiam eſſe proprium, tam conueniens quàm conuenire faciens, et ſimiliter omne proprium tam conueniens quàm conuenire faciens, poſſe eſſe differentiam tam differentem quàm differre facientem, utrobiq; tamen hac conditione ſeruata, ſi ad alia et alia comparentur. Nam ratio, ſiue eſſe rationale, exempli gratia, ſi conferatur cum homine, eſt proprium inſeparabile, licet non priuatum et ſolius: ſi uero non cum homine ſed cum cæteris animalibus comparetur, non iam amplius proprium, ſed differentia ſit neceſſe eſt. Differt enim homo à cæteris animantibus, quia rationem habet, qua carent illæ. Item riſus ſiue eſſe riſibile, comparatum homini eſt proprium inſeparabile et priuatum: at uero collatum cum alijs animalibus non proprium eſt hominis ſed differentia. Nam ſicut omnes ſingula-

res homines inter ſe conueniunt, quia ridere poſſunt, ſic etiam differunt à cæteris animalibus, quæ facultate ridendi carent, et ſunt, ut ita dicam, irriſibilia, et ſic apparet, ut etiam ante dixi, et omnia propria differentias et ferè omnes differentias propria eſſe poſſe, pro uaria et diuerſa rerum inter ſe cõparatione. Quod uſq; adeo uerum eſt, ut Rodulphus Agricola quodam loco definiens differentiam dixerit eam eſſe propriã rei notam, deceptus, ſcilicet, hac quam dico uaria rerum comparatione. Sed non ita faciendum erat ô Rodulphe, nam ſi contingit unam eandemq; rem eſſe et propriũ et differentiam, non idcirco tamen dicendum eſt, proprium eſſe differentiam, aut differentiam proprium, ſed utrunq; ab altero comparatione diſtinguendũ, ut nos facimus. Perinde enim peccaſti dicendo, Differentiã eſſe propriam rei notam, ut ſi dixiſſes, aquam eſſe ignem, aut calidum eſſe frigidum. Sed ut ſemel finiam, hæc quæ dixi, omnia ſunt non ſolum contra Rodulphum, ſed generaliter contra ſtultã et ineptã Dialecticorum opinionem, qui et propria et differentias ſic immobilia eſſe putant, ut unum et idem ſubiectum ſimul non poſſit eſſe et differentiam et proprium, mutata ſcilicet, ut dixi, comparatione. Cum nec differentiæ nec propria nec adeo ſpecies neq; genera ſint, id quod dicuntur, niſi certa quadam collatione, qua mutata deſinunt eſſe id quod erant, et in aliam quaſi naturã transformata, amittunt priſtinum nomen, et aliud nouum acquirunt. Sed ut redeam ad ſupra dictas definitiones differentiæ et proprij à Dialecticis traditas, dico eas totas eodem modo quo illæ generis et ſpeciei, eſſe falſas, uel quia res ueras definiunt perinde ac ſi eſſent uoces ac nomina, uel quia etiam ſi eſſent uoces, tamen non diſtingunt ab alijs per id quod eſt, dici de pluribus uel ſpecie uel numero differentibus, uel in quale eſſentiale, uel in quale accidentale: eo quia omnes uoces appellatiuæ proprie dicuntur de pluribus et ſpecie differentibus et tam in quid quàm in quale. Nam rogatus quis quid ſit homo? non minus recte reſpondere poteſt, eſt rationale uel riſibile, quàm eſt animal: et rurſus interrogatus, qualis eſt homo? non minus rectam afferat reſponſionem ſi dicat, eſt animalis, quàm ſi dicat, eſt rationalis uel riſibilis. Itaq; nulla eſt in iſtis definitionibus differentiæ ac proprij, quæ à Dialecticis afferuntur, quæ uitio careat. Quod autem pro exemplo differẽtiæ, afferunt rationale, pro exemplo uero proprij, riſibile, non minus recte facerent, ſi pro exemplo differentiæ ponerent riſibile, et pro exemplo proprij, rationale. Cum, ut dixi, hæc omnia non niſi pro uaria eorum comparatione modo propria modo differentiæ ſint: nec adeo recuſent etiam, quin ſint genera et ſpecies, ſi comparatione mutata pro generibus et ſpeciebus accipiantur. Ex quibus liquet quæcunq; à Dialecticis dicuntur de differentia et

proprio penè omnia eſſe falſa, aut ſuperuacua, aut barbara. Quod autem aiunt omnia quæ differunt aut idem ſunt, uno aliquo trium modorum differre, aut idem eſſe, hoc eſt, aut genere, aut ſpecie, aut numero: nos tantum duos priores differendi et idem eſſendi modos recipimus et approbamus, tanquam ueros et communiter uſurpatos ab omnibus probatis Scriptoribus tam Græcis quàm Latinis: et eos ita intelligimus, ut differre genere nihil aliud ſit, niſi eſſe in differentibus generibus, ut animal et uitium, quorum unum eſt in genere ſubſtantiæ, alterum in genere qualitatis: eſſe idem genere, niſi in uno et eodem genere, ut homo et leo in eodem genere animalis. differre ſpecie, niſi eſſe differentes ſpecies uel diuiſibiles uel indiuiſibiles, Diuiſibiles, ut rurſus homo, atq; leo differentes animalis ſpecies exiſtunt: Indiuiſibiles ut Socrates et Plato, quæ ſunt diuerſæ ſpecies indiuiſibiles generis Atheníenſium, uel generis hominum: eſſe idem ſpecie, ut Numa et Pompilius, uel Marcus et Antonius, quæ ſunt duo nomina unam tantũmodo ſpeciem indiuiſibilem ſignificantia. Et ſic omnia, quæ differunt uel idem ſunt magnitudine, nobilitate, doctrina, diuitijs, et cæteris huiuſmodi rebus, neceſſario differunt uel idem ſunt, altero horũ duorũ modorum, hoc eſt, genere uel ſpecie magnitudinis, genere uel ſpecie nobilitatis, genere uel ſpecie doctrinæ, et in alijs eodem modo. Atq; ita nos tantum hos duos differendi et idem eſſendi modos ponimus, et approbamus. At uero tertius ille modus, qui à Dialecticis dicitur differre numero uel eſſe idem numero, eo, ſcilicet, modo, quo ab ipſis intelligitur, prorſus reijcitur atq; improbatur à nobis, tanquam à nullo recte loquente Scriptore neq; Græco neq; Latino receptus aut uſurpatus. Scriptores enim recte loquentes ea intelligunt differre numero, quæ habent differentem numerum: atq; ita globus decem militum differt à globo uiginti militum: idem uero numero, quæ habent eundem numerum, et hoc modo, duo exercitus, quorum uterq; conſtet decem milibus hominum, eſſe idem numero recte dicuntur. Atq; hinc paſsim apud probatos Scriptores reperias decem numero, centum numero, mille numero, et infinita alia huiuſmodi, quæ locutiones non ad id quod eſſe idem uel differens, ſed ad aliquem determinatũ numerum ſemper referuntur. At uero differre numero et eſſe idem numero ad eum modum, quo Dialectici intelligunt, nemo unquam recte loquens, quod quidẽ ego ſciam, dixit aut ſcripſit. Nam Socrates et Plato, quomodo poſſunt differre numero, ut ipſi uolunt, cum uterq; eorum eundem habeat numerum, hoc eſt, unitatem? Et Marcus Antonius ſolus, quo pacto poteſt eſſe idem numero, aut ipſe ſecum, aut cum alio, cum ſit tantum unus et indiuiduus homo? Certe ego non uideo qua ratione Dialectici hæc dicere poſſint, niſi forte putãt

unum et eundem hominem poſſe eſſe duos homines, et illos duos homines rurſus poſſe fieri unum et eundem hominem numero. Quod quamuis abſurdiſſimum ſit, tamen ab eorum imperitia et ruditate non eſt alienum. Itaq; qui recte philoſophari cupiet, iſtas omnes Dialecticorum inſanias reijciet et improbabit, et cũ dicere uolet, quomodo differant Socrates et Plato, eos non numero, ſed ſpecie differentes eſſe dicet. Et ſi rogetur qua ratione id faciat, reſpõdebit, quia Socrates et Plato habent eundem numerum, hoc eſt, unitatem: et propterea non poſſunt differre numero, at uero quia ſunt duæ diuerſæ ſpecies indiuiſibiles generis Athenienſium, uel generis hominum, idcirco ſpecie differre recte dici: Eodemq; modo faciat, cum aliqua idem eſſe probare uolet, hoc eſt, oſtendat ea unam eandemq; ſpeciem indiuiſibilem eſſe.

De accidente uero quidem ſed inconſtanter definito, et ſimul pauca quædam de falſis uniuerſalibus, et eorũ uanis quæſtionibus in uniuerſum.

CAPVT QVARTVM.

PORPHYRIVS *in capite de Accidente, quod eſt quintũ et ultimum uniuerſale dialecticum, recte quidem definiuit Accidẽs, cũ dixit, ipſum eſſe id quod adeſt et abeſt præter ſubiecti corruptionẽ. Quicquid enim ita poteſt et adeſſe et abeſſe, ut ſubiectum id, in quo eſt, non corrumpatur, recte uidetur et eſſe et appellari accidens: quo uocabulo uſus eſt etiam Quintilianus in eadem ſignificatione. Et quoniam adeſſe et abeſſe reuera non uoces ſed res ſunt, idcirco accidens uere et recte non tanquam uox, ſed tanquam res definitum fuit à Porphyrio. Sed tamen in hac ipſa definitione Porphyrius ualde inconſtanter et inconſiderate ſe geſſit. Nam cum ſupra definiuiſſet genus, et ſpeciem, et differentiam, non tanquam res ſed tanquam uoces, hoc in loco neſcio qua incõſtantia uel imprudentia uel obliuione ductus accidentis non tanquam uocis ſed tanquam rei definitionem attulit. Sed quæ (malum) eſt iſta tua uel inconſtantia, uel imprudentia, uel obliuio ô Porphiri? neceſſe eſt enim exiſtimes uniuerſalia omnia eſſe aut res, aut uoces, aut partim res partim uoces, aut certe res et uoces ſimul: Si omnia uniuerſalia res ſunt, cur non omnia tanquam res, et ſi omnia uoces, cur non omnia tanquam uoces definiuntur? quorum neutrum feciſti. Quod ſi forte dixeris, ea eſſe*

uel partim res partim uoces, uel ſimul et res et uoces: ſtatim à te petam, et flagitabo ut mihi tantæ iſtius ac tam monſtroſæ diuerſitatis rationem reddas: quam tu nunquam neq; ueram neq; probabilem reddere poteris. Præterea nec illud recte à te factum eſt, quod inter uniuerſalia numeraueris accidens, ſubſtantiā autem non numeraueris. Nam cum tam ſubſtantia quàm accidens de ſuis inferioribus prædicetur, et uere uniuerſalis ſit, ut Dialectici fatentur, quid cauſæ fuit, cur alterum, unum ex quinq; uniuerſalibus feceris, alterum non feceris? aut cur non ſex potius adiecta ſubſtantia quàm quinq; tantum uniuerſalia facienda putaris? At inquis, genus, et ſpecies, et differentia tanquam ſubſtantia de ſuis inferioribus prædicātur, atq; ita licet ſubſtantia inter uniuerſalia non fuerit recepta nominatim, tamen tanquam recepta et nominata intelligitur. Sic enim Dialectici protectores tui te intellexiſſe aiunt. At ego et Tibi et Dialecticis reſpondeo, neq; genus uerum, neq; ſpeciem ueram, neq; differentiam ueram, ſed tantummodo uocem generis, uocē ſpeciei, uocem differentiæ dici ac prædicari de ſuis inferioribus, ut ſupra dixi et probaui: quia dici et prædicari non rerum ſed uocum proprium eſt. Atq; ideo non potes non uehementer erraſſe, primū quod exiſtimaſti genus et ſpeciem et differentiam tanquam non uoces, ſed res et uniuerſalia realia dici et prædicari de aliquo: Deinde quod poſtaquam ita exiſtimaras, nō omnia uniuerſalia aut tanquam res aut tanquam uoces definiuiſti: Et poſtremo quia, cum accidens inter uniuerſalia numeraſſes, ſubſtantiam non numerandam ſed relinquendam putaſti. Atq; hæc ſunt ô Porphyri omnia tua in Capite de accidenti admiſſa errata. Nunc pauca audi de falſis uniuerſalibus tuis, et eorū uanis quæſtionibus in uniuerſum. In primo ſtatim procemio Iſagoges tuæ, quod ais, cognitionem uniuerſalium tuorum ualde utilem eſſe ad diuidendum, ad definiendum, ad demonſtrandum, dico te non dicere uerum, quia quod nō eſt, nec eſſe poteſt in uera rerum natura, non poteſt ad ullam rem faciendam eſſe utile: ſed talia ſunt omnia uniuerſalia realia, ut ſupra probauimus: ergo quod polliceris de utilitate uniuerſalium, non poteſt eſſe uerum, ut etiam infra clarius oſtendetur in Capite ſequenti, ubi de falſis diuidēdi et definiendi Dialecticorum præceptis agemus. Quare hic tantummodo Lectorem admonitum eſſe uolo, non eſſe uerū id quod tu ſtatim in ipſo Iſagoges tuæ principio dicis. Quod autem ſtatim poſtea addis, te prætermiſſis obſcurioribus quæſtionibus, ea quæ ſint faciliora tractaturū, multo minus uerum dicis quam ſupra: Quis enim, non dico puer aut adoleſcens, ſed uir iam ſenior, et totam uitam ſuam in ſtudijs uerſatus percipere, aut animo comprehendere queat uniuerſalia realia? hoc eſt, rem unam uſq; adeo dubiam, obſcuram, incertā, controuerſam,

ut in duobus propè millibus annorum à tot tantiſq; philoſophantium capitibus, et ingenijs nunquam decerni ac decidi potuerit, ſubſiſtant ne per ſeſe, an in ſolis animis ſint: et ſi ſubſiſtant per ſe, num corpora ſint, an corporis expertia: et deniq; qualiacunq; ſint, num abſtracta ſint à ſenſibilibus, an in ipſis ſenſibilibus immerſa: quis inquam hanc tam litigioſam, tantiſq; tenebris obrutam rem unquam percipiat, aut animo comprehendat? certe nemo: nec tu ô Porphyri, nec Ariſtoteles tuus, nec aliquis unquam Dialecticorum ſatis intelligere potuiſtis quid et quale eſſet uniuerſale, ſed tantummodo ipſum ab Ariſtotele inconſiderate acceptum, et temere approbatum, tot tantiſq; librorum uoluminibus celebrauiſtis et diffudiſtis per uniuerſum orbem terrarum: non alia prudentia aut ſapientia quàm Aegyptij illi, qui allium et cepas inter Deos referunt, et ea tanquam Deos colunt et adorant. Quanquam multo maior eſt inſania ueſtra quàm Aegyptiorum illorum, illi enim inter deos referunt ea, quæ licet non ſint Dij, tamen uere ſunt in rerum natura: uos in Philoſopiam imtroducitis ea, quæ nec unquam fuerunt, nec ſunt: nec erunt, et quod peius etiam eſt, nec eſſe poſſunt. Itaq; quæſtiones illæ omnes de Vniuerſalibus Dialecticorum præſertim recentiorum, et ante omnes Reuerendi illius Magiſtri Philippi Mucagatæ, prorſus ſunt uanæ et futiles.

Vtrum uniuerſale ſit ſubiectum in libro prædicabilium.

Vtrum tantum quinque ſint uniuerſalia.

Vtrum uniuerſalia ſint extra intellectum.

Vtrum uniuerſale uerius ſit in anima, an in ſingularibus, an in ſe.

Vtrum uniuerſalia ſint corporalia, an incorporalia.

Vtrum uniuerſalia ſint ſeparata à ſenſibilibus.

Vtrum in definitione generis definiatur prima intentio, an ſecunda.

Et aliæ quamplurimæ huiuſmodi quæſtiones pluſquam ſophiſticæ et inanes, quibus ego omnibus breuiter reſpondeo, Vniuarſale non eſſe ſubiectum in libro prædicabilium, quia quod non eſt, in nullo libro ſubiectum eſſe poteſt, et quia cum uniuerſalia falſa ſint, prædicabilia ipſa, et liber ipſe prædicabiliũ non poſſunt non eſſe falſa: ut omittam interim profundam barbariem uocabuli prædicabilis falſitati uniuerſalis adiunctam. Deinde non eſſe quinq; uniuerſalia, quia ne unum quidem uerum eſt. Deinde uniuerſalia non eſſe nec in anima, nec extra animam, nec in ſe nec in alio, nec in ſingularibus nec extra ſingularia, quia nuſquam ſunt, niſi tanquam Chimeræ, atq; Centauri. Deinde uniuerſalia nec eſſe corpora nec incorporalia, nec in ſenſibilibus nec ſeparata ab illis, eadem, quam ſupra diximus, ratione. Poſtremo in definitione generis dialectica non definiri neq; primam intentionem neq; ſecundam,

ro quia, ut ante dixi, cum uniuerſalia realia ſint falſa, nec prima eorum intentio poteſt eſſe uera, et cum prima intentio non uera ſit, multo minus ſecundam poſſe eſſe ueram. Poſſem hic quoq; reſpondere multis alijs eodem modo uanis et inanibus Dialecticorum quæſtionibus, partim de ſpecie, partim de differentia, partim de proprio, partim de accidente: Sed ex his quæ hactenus à nobis dicta fuerunt de uniuerſalibus, ſatis patere arbitror quomodo ad omnes alias huiuſmodi Dialecticorũ meras nugas et inſanias ſit reſpondendũ.

De præceptis diuidendi, et definiendi oratorijs ueris, et Dialecticorum falſis.

CAPVT QVINTVM.

QVONIAM, ut dixi in ſuperiore Capite, Porphyrius in proœmio Iſagoges ſuæ falſò ait, cognitionem uniuerſaliũ eſſe utilem ad diuidendum et definiendum, idcirco ſtudioſi philoſophiæ candidati mihi uiſi ſunt hoc loco admonendi, non eſſe uerum id quod ipſe dicit, et pauca de præceptis diuidendi et definiendi tam noſtris ueris quàm Aduerſariorum falſis eſſe dicenda. Atq; ut à ratione diuidendi primo incipiam, ita breuiter dico: omne quod diuiditur eſſe totum aliquod uel continuũ uel quaſi continuum, uel diſcretum uel quaſi diſcretum: ac præter hæc quatuor totorum genera nihil omnino poſſe diuidi, ut ſupra diximus in capite de Totis. Ac de toto quidem continuo et quaſi continuo et quaſi diſcreto, quoniam Dialectici nihil uel parum admodum à nobis diſſentiunt, idcirco de diuiſione horum in præſentia dicere ſuperſedebo, et tantum docebo, cum diuiditur genus in ſpecies, ut animal, exempli gratia, uel genus animalium in rationalia et irrationalia, nihil aliud diuidi, niſi totum aliquod diſcretum uel multitudo aliqua ſingularium animalium in ſuas partes diſcretas, non totum uniuerſale, ut dicunt Dialectici, in partes ſubiectiuas. Iam enim ſupra ſatis refutatum eſt totum iſtud uniuerſale, et oſtenſum cum uniuerſale non ſit uerum, ſimul etiã totum uniuerſale uerum eſſe non poſſe. Quod cum ita ſit, relinquitur in diuiſione animalis ſiue generis animalium, nihil aliud diuidi poſſe, niſi totum diſcretum et multitudo ſingularium, ut dixi: et qui genera rerum aliud eſſe quàm res, et tota diſcreta et multitudines ſingularium putant, eos uehementer decipi, et toto, ut aiunt, errare cælo. Dico autem genera eſſe multitudines quaſdam ſingularium maiores, quæ cum diuiduntur nihil aliud fit, niſi

diducuntur in alias plures multitudines minores, et rurſus minores illæ ſecantur in alias minores ſiue diuiſibiles iterum ſiue indiuiſibiles: Inter quas partes minores nulla alia eſt differentia, niſi quod, cum ad indiuiſibiles uentũ eſt, ibi ceſſat diuiſio diſcretorum, et incipit partitio continuorum. Ac de diuiſione totorum diſcretorum, quæ genera ſunt, ita eſt tenendum omnibus qui recte philoſophari cupiunt, atq; omnia uniuerſalia realia Dialecticorum *improbanda et reijcienda, tanquam res prorſus falſas et meras hominum imperitorum nugas.* Diuiſionum autem generis ſiue totius diſcreti in partes multi ſunt modi: ratio enim diuidendi, Alia eſt ex forma, quã uocant, ut corporum aliud animatum eſt, aliud expers animæ: Alia ex materia, ut arborum aliæ ex ſemine ſunt, aliæ ſponte naſcuntur: Alia ex adiacentibus, ut animalium aliud manſuetum, aliud ferum: Alia ex ſubiectis adiacentium, ut feritas alia ſerpentis, alia reliquarum belluarum eſt: Alia ex actibus, ut hominum alius ſtudio, alius lucro, alius uoluptati operam dat: Alia ex efficiẽtibus, ut animalium aliud parentis efficacia, aliud calore ſolis, aliud putrefactione gignitur: Alia ex effectis, ut animalium aliud fœtũ, aliud ouũ, aliud uermẽ parit: Alia ex fine, ut rerũ domeſticarũ, aliæ ad uſum, aliæ ad uoluptatẽ pertinent: Alia ex ijs, quæ ad finem ſpectant, ut, opum parandarũ cauſa, alij iuſtam operam nauant, alij fœnerantur, alij ui rapiunt, alij fraude ſubducunt: Alia ex loco, ut animalium, aliud in terra, aliud in mari degit: Alia ex tempore, ut flores aut hyberni ſunt, aut uerni, aut æſtiui, aut autũnales: Alia ex connexis, ut homines alij ſerui ſunt, alij domini, alij neutrũ: Alia ex contingentibus, ut muſicorũ quidam literas ſciunt, quidam prorſus ſunt illiterati: Alia ex pronuntiatis, ut quidam hominum laudati ſunt, quidam uituperati, quidam ſilentio latent: Alia ex comparatione, ut populares, quidam infra regem ſunt opibus, aliqui pares, nonnulli ſuperiores: Alia ex ſimilibus, ut aliorum uitæ propoſitum induſtria formicam imitatur, aliorum ſegnities ſimilis eſt muſcis. Atq; his ferè tot modis diuiditur omne genus ſiue totum diſcretum in partes: quos omnes modos recte recenſet Rodalphus Agricola in primo de Inuentione dialectica, cap. VII. et ibidem uere ait, diuiſionẽ uocis in res ſignificatas, ut tauri, in domeſticum animal, ſidus, et mõtem: diuiſionem rei in nomina, ut non patiar, non feram, non ſinam: et rurſus recenſionem plurium nominum, qualia ſunt hæc tria, M. Tulius, Cicero, et alias huiuſmodi explicationes, nõ eſſe diuiſiones, ſed potius enumerationes uel multarum ſignificationum alicuius uocis, uel multorum modorum explicandi eandem ſententiam, uel deniq; multorum nominum, quæ alicui inſunt. Nec uero non recte improbat opinionem Boethij in libro de Diuiſionibus, qui ait, omnem

ait, omnem diuiſionem, quæ non ſit per ea, quæ in ſubſtantia ſunt, eſſe aut ſubiecti in accidentia, aut accidentis in ſubiecta, aut accidentis in accidentia. Nam hæc omnia nihil aliud ſunt, niſi diuiſiones generum ſiue totorum diſcretorum accidentalium in ſuas partes ſiue ſpecies accidentales. Itaq; nihil erat neceſſe ut à diuiſione generis in ſpecies ſiue totius diſcreti in partes ſepararentur. Cum tam ſit diuiſio generis in ſpecies hæc, alborum alia ſunt calida alia frigida, quàm hæc, animalium alia ſunt rationalia alia irrationalia: tam enim calida et frigida quandoq; ſunt in genere alborum, quàm rationalia et irrationalia in genere animalium. Quod autem ait Rodulphus, oppoſita et differentia prorſus abhorrere à ratione diuidendi, eo quod neceſſe ſit, quicquid diuiditur, de ijs prædicari, in quæ diuiſum eſt, longe abeſt à ueritate, cum nullum totum diuiſum ſiue id diſcretum ſit ſiue continuum de ſuis partibus prædicetur in recto caſu; idq; non ſolum quia res ſit non uox, ſed etiam quia ſequeretur totum eſſe partem ſuam, hoc eſt, decem fortaßis eſſe quinq;, et hominem eſſe brachium. At dicet fortaſſe aliquis, non'ne ita loquimur? homo eſt animal? candor eſt color? ex quibus loquendi modis uidetur animal et color, quæ ſint genera et tota quædam de homine et candore in recto caſu dici. Sed res longe aliter ſe habet, nos enim ſupra oſtendimus in talibus enũtiatis, neq; animal neq; colorem eſſe genus aut totum, ſed perinde eſſe ac ſi diceretur, unus homo eſt unum animal, et unus candor eſt unus color: eo quia tam ſuppoſitum quàm appoſitum in utroq; enuntiato eſt ſingulare, proprie poſitum et ſemel tantummodo enuntiatum: quo in caſu ſingulæ uoces non niſi unum ſignificare poſſunt. Sed de his antea ſatis, nunc breuiter pauca quoq; ſubiungamus de præceptis definiendi, de quibus hoc ſit primum, omnem bonã definitionem fieri non ex genere et differentia uel differentijs, ut Ariſtoteles et cum Ariſtotele Dialectici omnes affirmant, ſed ex genere et proprietate quadam uel communium frequentia, ut Cicero longe melius et doctius quàm Dialectici et Philoſophi omnes, dicit in Partitionibus oratorijs, cuius hæc ſunt uerba, Non dubium eſt id quidem quin definitio genere declaretur, et proprietate quadam, aut etiam communium frequentia, ex quibus proprium quid ſit eluceat. Hæc Cicero, quæ uerba quoniam ſunt paulo obſcuriora, et à Stræbeo Sturmioq; eius libri Interpretibus non ſatis intellecta, idcirco à nobis paulo clarius explicanda cenſuimus. Ergo quod Cicero ait definitionẽ declarari ex genere et proprietate quadam ita intelligendum eſt, ut ſi dixiſſet, ex genere communi, et ex genere proprio ac priuato. Nanq;, ut nos ſupra diximus, commune, et genus commune, proprietas ſiue proprium, et genus proprium idem ſunt: atq; ideo quod Cicero ſimpliciter dicit ex genere

non aliter intelligendum quàm ex genere communi. Quod addit et proprietate quadam, id quoq; ſic accipiendum eſt, ut ſi dixiſſet, ex proprio ſiue ex genere proprio. Et quoniam ſunt duo modi generum propriorum, unus ut opponitur communi, alter ut opponitur ſeparabili: de eo intelligere debemus, quod communi opponitur, quodq; uerißime eſt, proprium conueniens omni ſoli et ſemper, ut eſſe riſibile homini, et eſſe latrabile cani terreſtri: Nam illud alterum quod opponitur ſeparabili, conuenit quidem omni et ſemper ſed non ſoli, ut eſſe rationalem uel eſſe bipedem homini, quorum alterum eſt commune ei cum Dijs, alterum cum multis auium generibus: ſed quoniam neutrū ab homine naturaliter ſeparari poteſt, idcirco utrunq; eſt proprium inſeparabile tantum, ut in ſuperiore diximus capite. Ergo cum dicitur in loco illo Ciceronis, et proprietate quadam, intelligendum eſt de genere proprio et priuato, quod nulli alteri ſit commune, et id genus proprium in definitione, exempli gratia, hominis ſic cum genere communi iungendum, ut dicatur uel hoc modo, Homo eſt animal riſibile, quæ definitio conſtat ex genere communi remoto, et genere proprio priuato: Vel hoc modo, Homo eſt rationale riſibile, quæ altera definitio ipſa quidem conſtat etiam ex genere communi, ſed propinquiore, et ex genere proprio priuato. Quarum definitionum utraq; quidem eſt uera et perfecta, quia conſtituit hominem in proprio et priuato genere, et ſeparat eum ab omni alio quod non eſt homo. Sed quoniam riſibile uidetur eſſe non proprium hominis priuatum, ſed commune etiam Deorum Poeticorum: et quoniam ſumma eſt inopia talium propriorum priuatorum, et non communium, idcirco authores, definitionem hominis libentius faciunt ex genere communi remoto, et duobus generibus itē communibus ſed propinquioribus, ut cum dicunt, Hominem eſſe animal rationale mortale: Animal enim eſt genus commune remotum, rationale et mortale genera communia propinquiora: Et hoc eſt illud, quod Cicero ait, aut etiam communium frequentia, hoc eſt, generum communium propinquiorum multitudine, quæ neceſſario ad definiendum aſſumūtur, cum nullum reperitur proprium priuatum. Nam duo uel plura genera communia propinquiora uicem unius generis proprij priuati ſupplent, et in eius carentia percommode ad definiendum adhibētur, et hoc eſt illud alterum, quod Cicero in fine ſubiungit, ex quibus proprium quid ſit eluceat: Hoc igitur modo, atq; his præceptis ſeruandis apud Oratores fiunt bonæ et perfectæ definitiones, in quibus faciendis nulla fit mentio differentiæ aut differentiarum, ſed ſolius generis et proprietatis uel etiam communium frequentiæ, hoc eſt, ut nos intelligimus, ſolius generis communis, et ſolius generis proprij priuati, uel multorum generum communium propinquiorum.

Sed dicent fortaſſe Dialectici, non'ne ratio ſiue eſſe rationale, facit differre hominem à brutis? et mors ſiue eſſe mortale eundem diſtinguit à Deis? certe hoc non poteſt negari: quomodo igitur rationale et mortale non ſunt differentiæ? aut quomodo tu, aut Cicero, aut quiſquam alius audet inficiari hæc atq; alia huiuſmodi in definitionibus poſita eſſe ueras et germanas differentias? Hæc inquam mihi fortaſſe dicent Dialectici, quibus reſpondeo, ut etiam ſupra dixi, rationale et mortale et alia id genus duobus modis comparari poſſe, uno modo ad hominem in cuius definitione ponuntur, et hoc modo non ſunt differentiæ, ſed propria hominis: eſſe enim rationale et eſſe mortale hominis propria ſunt, non quidem ut proprium opponitur communi, ſed ut opponitur ſeparabili, ut ante dictum eſt, neutrum enim eorum ab homine ſeparari poteſt: Altero modo ad differentias oppoſitas, hoc eſt, et rationale ad irrationale, et mortale ad immortale: et hoc altero modo comparata ueræ ſunt differentiæ, et differentes et differre facientes: differentes, quia ſunt ſpecies differentes ſui cuiuſq; generis: differre facientes, quia hominem à brutis et à Deis diſtingunt atq; ſaparant. Ex quo patet recte Ciceronem dicere, definitionem fieri ex genere et proprietate, aut etiam communium frequentia, ex quibus proprium quid ſit eluceat: eo quia, quæ unà cum genere communi ingrediũtur in definitionem, neceſſe eſt, ut ſint propria, aut communia proprium efficientia: peruerſe autem Dialecticos affirmare differentiam uel differentias ad definitionem faciendam eſſe neceſſarias. Cùm quatenus differentiæ ſunt, non ad rem, quæ definitur, comparentur, ſed ad differentias contrarias: et cum tantum abſit, ut definitio differentijs conſtruatur, ut contra potius conſtet eã differentibus deſtrui, ut et nos quotidiana docet experientia, et Quintilianus Ciceronis ſententiam confirmans teſtatur in quinto Oratoriarum Inſtitutionum, cuius hæc ſunt uerba: His adijciunt propria et differentia, à proprijs confirmatur finitio, differentibus ſoluitur. Hæc Quintilianus, qui et rei ipſius ueritatem et Ciceronis ſententiam ſecutus, ipſe quoq; aſſerit definitionẽ non ſolum proprijs fieri, ſed etiam differentijs euerti: et recte. Nam ſi quis definiens, exempli gratia, ſtirpes, diceret eas eſſe uiuentia animata, quemadmodum Ariſtoteles et Peripatetici omnes falſiſſime exiſtimant, ego contra ſtatim dicerẽ, illam definitionem eſſe falſam, et eam deſtruerem argumento ſumpto à differentia, eo quod ſtirpes uiuentia quidem ſunt, ſed inanimata, quæ ſunt differentia ab animatis: Stirpes autem non animatas eſſe, ſed inanimatas, probarem ijs authoritatibus et argumentis, quæ infra dicturus ſum in conſtructione arboris noſtræ genericæ, et in deſtructione arboris Dialecticorum: quare ſi quis ea uidere uult, inde petat. Item ſi quis definiret hominẽ

eſſe animal irrationale, quomodo poſſet is meliore ulla ratione refutari, quàm per differentiam contrariam, hoc modo? immo homo eſt animal rationale, quia ratione utitur, uel uti poteſt, uel ſaltem ut ea utatur natus eſt; quæ omnia ſunt contraria irrationali. Quibus duobus exemplis, et alijs multis huiuſmodi ſine ulla dubitatione probatur, quod Cicero *et* Quintilianus *de definitione tradunt, nempe, eam fieri ex proprijs, non ex differentijs: et differentias non ad conſtruendam, ſed ad deſtruendam definitionem eſſe accommodatas. Nam per deos immortales, quomodo poteſt quicquam conſtitui ab eo quod ab ipſo differat?* At *enim facit differre id, quod definitur ab omni alio: audio et fateor, ſed dico, ea quæ in definitionem ingrediuntur, duo facere, quorum unum ac præcipuum eſt, ut conſtituant id, quod definitur in ſua ſpecie, alterum ut ipſum differre faciant ab omni alio: atq; ita quatenus conſtituunt, propriorum, quatenus uero diſtinguunt, differentiarum nomen ſibi uendicant.* Nanq; *, ut ſupra dixi, nihil poteſt eſſe proprium alicuius, quin id cuius eſt proprium ab alijs diſtinguat.* Atq; *ideo ſi quis ita definiret propriũ et differentiam, ut diceret, proprium id eſſe, per quod ſpecies rei in ſuo eſſe conſtituitur: differentiam uero, per quam ſpecies à ſpecie ſeparatur, is et rectam et probabilem afferret definitionem.* Ex *quo etiam clarius apparet, à* Dialecticis *non recte dici, definitionem fieri ex differentia uel differentijs, cum non ex differentijs, ſed ex proprijs conſtitui dicatur, et quamuis contingat in eadem definitione unũ et idem eſſe differentiam et proprium, ut rationale, exempli cauſa, in definitione hominis, non propterea tamen recte dicas hominem fieri ex rationali, ut eſt differentia, ſed ut propriũ eſt: ex proprijs enim, ut ante dixi, conſtituuntur rerum ſpecies, ex differentijs uero ſiue differentibus diſtinguuntur et ſeparantur.* Nec *illud etiam recte à quibuſdam traditur,* Definitionem *totius rei definitæ eſſentiam explicare debere, et ad perfectam definitionem faciendam omnes quatuor cauſas adeſſe opportere.* Huiuſmodi *enim definitiones uitioſæ ſunt, et multa continent ſuperuacua: nam cum definiens hominem dixeris, eum eſſe animal rationale mortale, quid opus eſt addere, ex carne et oſſibus cæteris membris conſtans? quæ eſt cauſa materialis: et à ſole et homine gentium? iuxta illud,* Sol et homo generant *hominem, quæ eſt cauſa efficiens: et ad beatitudinem præſentiamq;* Dei *fruẽdam natum? quod ad cauſam finalem pertinet: certe nihil eſt opus, cum ſatis ex tribus illis, quæ ſupra dixi uerbis, cauſam, quam uocant, formalem continentibus, definitio hominis perfecta ſit.* At Galenus *in quarto de* Differentijs *pulſuum, duas definitionum formas ponit, unam quæ notionem explicet, quam ipſe* ἐννοηματικὴν, *hoc eſt, notionalem,* Ariſtoteles *uero* ὀνοματώδη,

hoc eſt, definitionem nominis appellat: alteram, quæ rei eſſentiam docet, et ideo οὐσιώδης, hoc eſt, eſſentialis ab eo dicitur: exemplum notionalis hoc eſt, ut ſi quis dicat, pulſum eſſe motum continuum et naturalem, qui in certis quibuſdam corporis partibus non ſolum tactu, ſed etiam uiſu interdum percipitur: et iram eſſe libidinem puniendi eius qui uideatur læſiſſe iniuria. Eſſentialis autem hoc, ut ſi definiens eundem pulſum, quis ita dicat, Pulſus eſt actio peculiaris primum cordis, deinde arteriarum, quæ diſtentione et contractione mouentur à facultate uitali, quo caloris innati mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro ſpiritus animalis: aut iram hoc modo definiat, Ira eſt ſanguinis ſiue caloris eius, qui circa cor eſt, feruor et ebullitio. Vtrãq; enim horum definitionem, hoc eſt, tam notionalem quàm eſſentialem tradit, Galenus in eo, quem dixi libro. Sed illa eſſentialis mea quidem ſententia, non tam eſt definitio quàm explicatio et enumeratio quædam omnium cauſarum et qualitatum rei: Nam qui tot uerbis, et tam longa deſcriptione rem explicauit, is mihi uidetur fungi officio ac munere non ſimplicis definitoris, ſed doctoris perfectam doctrinam de re aliqua tradere cupientis, et propterea nos huiuſmodi cauſarum enumerationes, potius deſcriptiones et explicationes quaſdam rerum, quàm ueras earum definitiones appellandas cenſemus. Alioqui totus liber Theophraſti de Cauſis ſtirpium, erit una definitio: et præceptum illud Ariſtotelis, aliorumq; Doctorum in definitione ſeruandum, ut ne quid, ſcilicet, deſit, né ue ſuperabundet, non erit uerum. Multa enim in illa eſſentiali definitione Galeni ſuperabundant, ſine quibus optime quid ſit pulſus cognoſci atq; intelligi poteſt. Quare ſciat is, qui recte philoſophaturus eſt, aliud eſſe definitionem perfectam rei, aliud deſcriptionem et omnium cauſarum ſiue qualitatum rei enumerationem. In definitione enim rei ſatis eſt, ſi res ipſa quæ definitur, primo ponatur in genere ſuo, non ſolum communi, ſed etiam proprio ac priuato: quod fit per propria ſiue proprietates, quæ omni et ſoli et ſemper conueniunt: deinde etiam ut eodem tempore ſeparetur ab omnibus alijs, quæ non ſunt ipſa res definita: quod efficitur per differentiæ differre facientes: ſic ut nihil deficiat neq; ſuperet, hoc eſt ne definitio alteri cuipiam conuenire poßit, niſi ei, quod definitum eſt. In deſcriptione autem nihil refert, etiam ſi multa ſint ſuperuacua, et in ea congerantur, quæcunq; à re non ſunt aliena, modo ad explanationẽ rei pertineant, quibus quidẽ deſcriptionibus maxime Oratores uti ſolent. Fiunt autem perfectæ definitiones ex genere communi, et genere proprio in Mathematicis, hoc modo: Triangulus eſt figura habens tres angulos æquales duobus rectis: eſt enim triangulus in genere figurarum, et eius proprium priuatum eſt habere

tres angulos, qui duobus rectis ſint æquales. Circulus eſt figura rotunda, à cuius centro ad peripheriam, omnes lineæ ductæ ſunt æquales: eſt enim circulus ſimiliter in genere communi figurarum, et eius proprium priuatum eſt, quicquid in ipſius definitione cum genere communi poſitum eſt. Item in ſciẽtijs et artibus generaliter definiendis, hoc modo: Scientia eſt cognitio rei uel rerum ſcitu dignarum, cognitu difficilium, et uulgo ignotarũ: cognitio nãq; genus eſt ſcientiæ: eſt enim omnis ſcientia cognitio quædam, non contrà, cætera uero quæ ſequuntur propria ſunt. Non enim ſcientia proprie eſt omniũ rerum quamuis utilium, ut ſcire haurire aquam de puteo, et fricare equum, ſed dignarum quæ ſciantur, ut curare morbos et uulnera: nec quamuis facilium ad cognoſcendũ, ut quæ ſit cauſa umbræ hominis ad ſolem ambulantis, ſed quæ in cognoſcendo aliquam habeat difficultatem, ut quam ob cauſam fiat eclipſis ſolis: nec quamuis ab omnibus notarum, ut quænam ſit lactuca et portulaca, ſed quas nemo ſcit, niſi peritus: ut quam uim atq; poteſtatem habeat eadem lactuca et portulaca et cæteræ herbæ. Hæc enim omnia ueræ ſunt ſcientiæ, qualis eſt Phyſiologia, Aſtrologia, Geographia, quarum finis eſt non agere aut facere aliquid, ſed tantum cognoſcere et contemplari. Ars uero eſt ſcientia bene faciendi aliquid, omnes enim artes ſunt in genere ſcientiæ, eius quã ſupra definiuimus, eo quod earum præcepta ſunt digna ſcitu, cognitu difficilia et uulgo ignota. Quod autem additum eſt in definitione artis, ut eius proprium ſit, agere ſiue facere aliquid: hoc facile apparere poteſt eſſe uerißimum, ſi quis animo percurrat omnes ſingulares artes, omnes enim reperiet in agendo uel faciendo aliquid eſſe occupatas. Nam et Medicina primũ eſt ars bene curandi morbos et uulnera, ut Cicero in primo de Inuentione definit non ſolum uere, ſed etiam multo uerius ac rectius quam Hippocrates et Galenus et omnes Medici, ut infra oſtendemus in capite de Materia et officio artium. Item Rhetorica eſt ars bene dicendi de omnibus rebus, quæ definitio Rhetoricæ ſimiliter multo eſt rectior et uerior quàm illa, quam tradit Ariſtoteles in Rhetoricis, ut probaturi ſumus infra in capite de Rhetorica. Item Ius Ciuile eſt ars bene reſpondendi de iure. Militia eſt ars bene gerendi belli. Arithmetica eſt ars bene exercendorum numerorum. Muſica eſt ars bene canendi. Geometria eſt ars bene metiendi omnia, quæ menſuram recipiunt. Et eodem modo ſi quis ſcrutetur omnes alias artes, tam mechanicas quàm liberales, reperiet eas eſſe in genere ſcientiæ eius, cuius proprium eſt agere uel facere aliquid. Nam quemadmodum omnes ſcientiæ definiuntur ex materia, circa quam uerſantur, et fine communi, quod eſt contemplari: ſic omnes artes definitionem ſuam mutuãtur, ex materia et officio ipſarum: et ſic materia

Medicinæ ſunt morbi et uulnera, officium autem proprium bene curare. Rhetoricæ autem materia omnes res mundi, de quibus ſermo haberi poteſt, officium proprium, bene dicere: eodemq; modo in alijs, ut infra etiam clarius explicabitur in capite de Diuiſione artium et ſcientiarum. Quare qui plura hac de re uidere cupit; is ad Caput illud confugiat. Interea de definitione hoc dixiſſe ſatis ſit, ut omnes intelligant definitionem non ex genere et differentia uel differentijs conſtare, ut Dialectici imperite nugantur, ſed ex genere communi et genere proprio, uel ex generum communium frequentia, ut et Cicero, et Quintilianus, et omnes Rhetores uerißime affirmant. Atq; ut appareat duos eſſe fines definitionis, unū ut ponat id quod definitur in genere ſuo priuato, quod fit per propria: alterum ut ſeparet ipſum ab omni alio quod eſt extra ſuum genus, id quod per differentias efficitur. Atq; ideo multo rectius ſenſiſſe Rhetores, qui dixerunt definitionem conſtare ex proprijs, quàm Dialecticos, qui eandem ex differentia uel differentijs fieri affirmauerunt. Et deniq; ut conſtet, duo eſſe definitionum genera, unum quod notionale dicitur à Galeno, ab Ariſtotele autem definitio nominis: alterum quod eſſentiale appellatur ab eodem Galeno, et quod cum deſcriptione quàm cum definitione maiorem diximus habere ſimilitudinem. Poſt omnia uero eum, qui recte definitiones facere cupit, hæc tandem diligenter cauenda, memoriæ mandare uolumus, ac primum ne in definiendo cadat in id uitium, quod ſupra reprehēdimus, hoc eſt, ut ne res pro uocibus, nec uoces ac nomina pro rebus definiat: in quod uitium antea monſtrauimus non ſolum omnes Dialecticos et Porphyrium, ſed adeo etiam ipſum Ariſtotelem cecidiſſe in definiendo genere. Deinde ne in definiendo, genus altius uel ſupra quàm oportet, repetat: quem errorem infra oſtendemus ab Ariſtotele fuiſſe admiſſum in definitione Rhetoricæ. Deinde in definiendis artibus, ne eas in uidendo quid ſit agendum uel faciendum, ſed in agendo uel faciendo conſtituat: qua quidem in re etiam infra probabimus Ariſtoelem peccaſſe in eadem, quam modo diximus, Rhetoricæ definitione. Præterea in eiſdem artibus definiendis, ne prætermittat officiū, cuius omißione definitio Medicinæ à Galeno tradita ἐν μικροτέχνῃ non eſt recta, ut oſtendemus infra. Ac nos quidem in definiendis uel artibus uel cæteris rebus, hæc pauca potißimum ſeruanda cenſemus: nam ne in definiendo prætermittatur rei definiendæ genus, et ne aſſumatur genus alienum uel falſum, et ut definitio conuertatur cum definito, uel definutio ſit definitio nō deſcriptio, et ut in definitione nihil ſit nec obſcurum, nec ambiguum, nec ſuperuacuum, nec tranſlatum, nec inſuetum, et cætera, quæ tradit Ariſtoteles in ſexto Topicorum, aut ſunt faciliora, quàm ut admonitione egere uideātur

aut ſi egent, unde peterentur admonui. Quanquam inter præcepta, quæ ab Ariſtotele traduntur de faciendis definitionibus, multa ſunt uel falſa uel inutilia: et quod peius eſt, etiam quæ non ſeruantur ab ipſo in ſuis definitionibus faciendis, ut partim probatum eſt ſupra in refutatione definitionis generis ab eodem traditæ, partim probabitur infra cum oſtendemus definitionem Rhetoricæ, quam ipſe tradit in primo Rhetorices, eſſe falſam. Nunc quemadmodum ſupra diuidendi, ſic etiam hic definiendi modos omnes à Scriptoribus communiter uſurpari ſolitos, breuiter apponendos cenſuimus, ut recte philoſophari cupientibus nulla non pateat conſueta definiendi formula. Ergo præter duos illos definiendi modos, à nobis ſupra poſitos, quorum primus dicitur ὀυσιώδης, hoc eſt, eſſentialis ſiue ſubſtantialis: alter uero, ἐννοηματικὸς, ſiue ut Ariſtoteles appellat ὀνοματώδης, hoc eſt, notionalis ſiue nominalis, ut patet exemplis utriq; eorum appoſitis: ſunt alij complures, quorum qui ſequitur appellatur ποιότης, ſiue ut alij ſcribunt ποιώδης, hoc eſt, qualitas, ſiue ut ita dicam, qualitatiuus, eo quod in eo, qualitates rei definitæ exprimuntur, ut homo eſt ubi pietas, ubi iuſtitia, ubi æquitas, ubi continentia, ubi rurſus malitia, uerſutia, cæteraq; uitia uerſantur, qui ingenio ualet, artibus pollet: et aut cognitione rerum, quod agere debeat, deligit, aut animaduerſione quod inutile ſit, contemnit, repudiat, et reijcit. Quartus ὑπογραφή, hoc eſt, deſcriptio: ut illa famæ apud Virgilium,

Fama malum, quo non aliud uelocius ullum, et cætera.

et hæc, Luxurioſus eſt uictus non neceſſarij, ſed ſumptuoſi et oneroſi appetens, in delitijs affluens, in libidinem pronus. Quintus κατ᾽ ἀντίλεξιν; qua utuntur Grammatici cum uocem unā interpretantur, ut librare eſt ponderare, credere eſt fidem habere. ζῷον eſt animal, ἄνθρωπος eſt homo. Sextus κατὰ διαφορὰν, ut odium ab ira differt, quòd hæc breuis ſit, illud inueteratum. Septimus κατὰ μεταφορὰν, ideſt, per tranſlationem, ut litus eſt, quo fluctus alludit: adoleſcentia eſt flos ætatis: ſenectus eſt occaſus uitæ: Hæc uarijs de cauſis adhibetur: ut moneat, ut nobilitas eſt uirtus maiorum apud poſteros ſarcina: ut deſignet, ut capud eſt arx corporis: ut uituperet, ut diuitiæ ſunt breuis uitæ longum uiaticum. ut laudet, ut adoleſcentia eſt flos ætatis. Octauus κατ᾽ ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου, ideſt, per priuationem contrarij, ut bonum eſt quod malum non eſt, diues eſt qui non eget: quid eſt aliud furere quàm non cognoſcere leges? non cognoſcere homines? Nonus καθ᾽ ὑποτύπωσιν, per explicationem quandam, quæ ſemper fit in indiuiduis, ut Aeneas fuit filius Anchiſæ et Veneris, et Mummius, is qui Corinthum euertit. Decimus ὡς τύπος, cum pro definitione ponitur aliquod

exemplum

exemplum, ut ſubſtantia eſt, ut animal: quantitas, ut linea: qualitas, ut ſciē-tia. Vndecimus κατ' ἔνδειαν τοῦ πλήρους, hoc eſt, per defectum integri ſeu pleni, ut ſi quis quærat, quid ſit dodrans, et reſpondeatur, dodrans eſt cui quadrans deeſt ad aſſem integrū. Duodecimus κατ' ἔπαινον, hoc eſt, per laudem, ut pro Cluentio, Lex eſt mens, et animus, et conſilium, et ſciē-tia ciuitatis: et hiſtoria eſt teſtis temporum, lux ueritatis, uita memoriæ, magiſtra uitæ, nuntia uetuſtatis: et domus Iuriſconſulti eſt oraculum totius ciuitatis: et ſeruitus eſt extremum malorum, quæ definitio eſt non per laudem ſed per uituperationem. Tertiuſdecimus κατ' ἀναλογίαν, hoc eſt, per proportionem et rationis ſimilitudinem, ut Prætoris edictum legem annuam eſſe dicunt, et Magiſtratus eſt lex loquens, et lex eſt magiſtratus mutus. Quartuſdecimus κατὰ πρός τι, qui fit in ijs, quæ ſub eandem rationem cadunt, quæ Dialectici correlatiua uocant, ut pater eſt qui filium aut filios habet, et filius eſt qui habet patrem: et genus eſt quod plures cōplectitur partes, pars eſt quæ ſubeſt generi. Quintuſdecimus αἰτιώδης, in quo cauſæ ponuntur efficientes, ut dies eſt, quando ſol eſt ſuper terram: uel quæ finem ſpectant, ut conſilium eſt aliquid faciendi aut non faciendi excogitata ratio: Aliquādo ſimul omnes cauſæ colliguntur, ut domus eſt ſubſtructio ex lapidibus et lignis ab Architecto habitandi gratia confecta. Hi ferè ſunt omnes definiendi modi à Scriptoribus communiter uſurpati, quos Boethius omnes in libro de Definitionibus diligenter enumerauit.

De homonymis et ſynonymis Grammaticorum ueris: quid uere ſint, et quis uerus eorū uſus, contra ſtulta illa æquiuoca et uniuoca et analoga Dialecticorū.

CAPVT SEXTVM.

VT in explicandis confirmandiſq; ueris generibus, et ſpeciebus, et differentijs, et proprijs noſtris, et illis quæ tum eiſdem nominibus, tum etiam uniuerſalia et prædicabilia à Dialecticis uocantur, refellendis, ſecuti ſumus ordinē eū, qui à Porphyrio ſeruatur in Iſagoge, ſic etiam in tradendis ueris categorijs ſiue prædicamentis noſtris, et refutandis ijs, quæ ab Ariſtotele de eiſdem rebus ſcripta ſunt, ab ordine ſcriptorū ipſius Ariſtotelis nō recedere decreuimus, ut eodem ordine, ueritas et recta doctrina demōſtretur à nobis, quo falſitas ab Ariſtotele primum tradita: deinde ab omnibus Per-

pateticis illius ſectatoribus confirmata fuit. Et quoniam Ariſtoteles ante Categorias tradidit quædam, ut Dialectici putant, principia, quæ uocant, Antepraedicamenta, ut autem nos arbitramur, tanquam mera deliramenta: idcirco nos quoq; ab eiſdem incipiamus, et primo ab homonymis et ſynonimis, ſiue ab æquiuocis et uniuocis, ut Dialectici appellant, quæ admodum erant facilia cognitu, niſi à Dialecticis uſq; adeo fuiſſent peruerſa et corrupta, ut nobis ea nunc corrigere et emendare cupientibus magnam quandam ingerant difficultatem, quam tamen, ut ſpero, Dijs fauentibus, ſuperabo. Breuiter igitur et uere de homonymis et ſynonymis, et præterea etiam de amphibolis et polyonymis, ab Ariſtotele prætermiſſis, ita ſtatuo et dico, tã apud Græcos quàm apud Latinos recte loquentes, homonyma et polyonyma eſſe non uoces ſed res: contra uero ſynonyma et amphibola non res, ſed uoces. Quod ita eſſe ut facilius intelligatur, primum dicam, quid unumquodq; horum ſit. Deinde ea ſingillatim rationibus et authoritatibus probabo. Homonyma ſunt cum multæ et diuerſi generis res, puta canis cæleſtis, canis terreſtris, canis marinus, una eademq; uoce, quæ eſt canis, ſignificantur, in hac enim ſignificatione ex parte rerum ſignificatarum eſt homonymia, ſi quidem res illæ apud Græcos uocantur homonymæ, apud Latinos uero cognomines: ex parte uero nominis ſignificantis eſt amphibolia: nam id nomen, quo res illæ ſignificantur, græce amphibolon, latine ambiguum appellatur. Cum uero contra multa et diuerſa nomina qualia ſunt, ueſtis, pallium, et indumentum, ſignificant unam eandemq; rem, nempe eam, qua ueſtimur: tunc ſimiliter ex parte nominum ſignificantium eſt ſynonymia, propterea quod Græci talia nomina uocant ſynonyma, Latini uero cognominata: ex parte autem rei ſignificatæ exiſtit polyonymia: cum huiuſmodi res à Græcis polyonymæ, quaſi dicas, multinomiæ uocitentur, eo quod ſingulæ multa habeant nomina. Atq; ita differũt inter ſe res homonymæ ſiue cognomines à nominibus amphibolis ſiue ambiguis: et rurſus nomina ſynonyma ſiue cognominata à rebus polyonymis ſiue, ut ita dicam, multinomijs. Quam nominum et rerum differentiam, ne ſine ullius authoritate ex meo capite mihi confinxiſſe uidear, paulo latius approbandam putaui. Ac primum homonyma, non uoces eſſe, ſed res, ut dixi, atq; hoc quod eſt eſſe homonyma non uocum, ſed rerum eſſe proprium, primum probatur authoritate Platonis in Parmenide, qui de Ideis et de ijs, quæ hic quaſi ſimulachra quædam Idearum ſunt, loquens, ita ſcribit, τὰ παρ' ἡμῖν ταῦτα ὁμώνυμα ὄντα ἐκείνοις, *ideſt, quæ apud nos homonyma ſunt illis, hoc eſt, Ideis. Sicq; Plato teſtatur, nos et noſtra hic omnia, quæ ſunt res non uoces, eſſe homonyma Ideis, eo quia licet diuerſæ cuiuſdam*

naturæ ſint, tamen idem nomen habemus, quod illæ. Nam ex eius ſententia, *qui hic eſt homo, illic eſt ipſe homo, ſiue ut illius uerbis utar: qui hic eſt* ἄνθρωπος *illic eſt* αὐτοάνθρωπος*: ex quibus uerbis clare apparet, non uoces, ſed res ipſas à Platone appellatas fuiſſe homonymas.* Deinde Iſocrates *ipſe quoq; in Euagora de* Aiace Telamonio *loquens, ita inquit,* ἀφικόμενος δὲ εἰς κύπρον σαλαμῖνα κατῴκησεν ὁμώνυμον ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος, *hoc eſt,* Aiax *cum perueniſſet in Cyprum* Salaminen *cõdidit homonymam faciens ſuperioris ſuæ ipſius patriæ.* Quo *in loco ſimiliter apparet* Iſocratem *non uocibus ac nominibus, ſed rebus per nomina ſignificatis attribuiſſe homonymiam.* Præterea Strabo *cum alibi multoties, tum maxime in quarto* Γεωγραφουμένων, *manifeſte oſtendit* ὁμωνυμίας *non uerborũ ſed rerum eſſe propriam: ſic enim inquit,* τίκινον ἐν λε μιλίοις πόλις καὶ ὁμώνυμος ὁ παραῤῥέων ποταμὸς, *hoc eſt,* Ticinum *in quadraginta qnq; millibus paſſuum, urbs et eiuſdem nominis iuxta labens fluuius: et ibidem de* Arimino *loquẽs, ſic ait,* ἔχει δὲ ἀρίμινον λιμένα καὶ ὁμώνυμον ποταμόν, *hoc eſt,* Habet *autem* Ariminum *portum, et eiuſdem nominis fluuium.* Hæc Strabo*, quibus etiam adijcere poſſem ex alijs* Scriptoribus Græcis *alia penè innumera idem probantia exempla, niſi ex his quæ dixi, conſtare arbitrarer apud* Græcos *homonymiã eſſe proprietatem quandam, nõ ad uoces rerum, ſed ad res ipſas pertinentem, et res non uoces homonymas eſſe appellandas.* Præſertim *cum hoc* Græci*, non ſolum in nominibus, ſed etiam in uerbis et aduerbijs uerum eſſe ſignificent: dicunt enim, et* τὴν πόλιν εἶναι ὁμώνυμον τῷ ποταμῷ; *et* τὴν πόλιν ὁμωνυμεῖν τῷ ποταμῷ, *et* κεῖσθαι ὀνόματα ὁμωνύμως τῶν δαναοῦ θυγατέρων, *quos omnes loquendi modos* Strabo *frequenter uſurpat.* His Igitur *authoritatibus res multæ et diuerſi generis apud* Græcos *et uere ſunt et recte dicuntur homonymæ, apud* Latinos *uero eædem appellantur cognomines: ſic enim et* Plautus *in* Bacchidibus *duas ſorores meretrices appellat cognomines, hoc eſt, homonymas, eo quod ambæ uno eodemq́; nomine* Bacchides *erant nominatæ: et* Plinius*, et alij* Scriptores *latini ueteres, res quæ apud* Græcos *homonymæ ſunt cognomines idẽtidẽ interpretantur.* At *nomina ea, quibus res homonymæ ſignificantur,* Scriptores Græci *non homonyma ſed amphibola, et eam affectionem nõ homonymiam ſed amphiboliam, quaſi dicas, ambiguitatem apellare conſueuerunt: ut* Zeno *ille* Princeps Stoicorum*, cuius uerba apud* Diogenem Laertium *hæc ſunt,* ἀμφιβολία δέ ἐστι λέξις δύο ἢ καὶ πλείονα πράγματα σημαίνουσα, *hoc eſt,* Amphibolia *eſt uox ſiue dictio duas uel etiam plures res ſignificans: ex quo patet cum unum et idem uerbum, plures et diuerſas res ſignificat: id*

à Græcis uocari amphibolon: Eademq́; de cauſa idem à Latinis ueteribus appellatur ambiguum: ut primum à Cicerone in Tuſculanis Quæſtionibus ita dicente, Effugiamus nomen ambiguum inuidiæ, eo quod inuidia eſt non ſolum in eo qui inuidet, ſed etiam in eo, cui inuidetur: quo in loco per nomen ambiguum, nihil aliud intellexit, niſi id quod à Græcis ἀμφίβολον uocatur. Deinde ab Horatio in primo carminum libro ita ſcribente,

Ambiguum tellure noua Salamina futuram.

Quibus uerbis Horatius ambiguam Salamina eam eſſe, quam à Teucro conditam Iſocrates appellauit ὁμώνυμον τῆς αὑτοῦ πατρίδος, ut ſupra diximus. Appellatur autem Salamis ab Horatio ambigua, non quaſi duplex, ut male ſentit Porphyrion, nec quaſi incerta, ut alij dicunt, ſed tanquam ambigui nominis, ut illa ambiguitas non ad rem, quæ erat Salamis, ſed ad nomen eius referatur, per figuram hypallagen more poetico. Quare et Ciceronis, et Horatij teſtimonio conſtat uerba quæ à Zenone, et à reliquis Græcis dicũtur amphibola, ea à Latinis recte et proprie ambigua nominari. Synonyma autem uoces eſſe et, ut diximus, apud Græcos ita uocari, cũ plures et diuerſæ uoces unam et eandẽ rem ſignificant: id quoq́; conſtat in nominibus, exẽplo illo Galeni in ſecundo de Differentijs pulſuum, cum de ſynonymis loquẽs ita inquit, ὡς ἐπὶ τοῦ ξίφοστε καὶ ἄορ καὶ φάσγανον, quibus tribus nominibus una tantũ res ſignificatur, hoc eſt, enſis uel gladius. In uerbis uero authoritate Ariſtotelis in tertio Rhetoricæ artis libro, ſic dicentis, λέγω δὲ κύρια τε καὶ συνώνυμα, οἷον τὸ πορεύεσθαι καὶ τὸ βαδίζειν, hoc eſt, dico autẽ ꝓpria et ſynonyma, ut ire et uadere: quibus duobus uerbis una eademq́; res, hoc eſt, una eademq́; gradiendi actio ſignificatur. Ac talia quidem ſunt apud Græcos uere loquentes, nomina uere ſynonyma, quæ à Latinis appellantur cognominata, ut uidetur ſignificare Cicero in Partitionibus oratorijs. Quæ autem res bis nominibus ſignificatur, ea græce apud Ammonium et Porphyrium uocatur πολυώνυμος, latine non habet nomen, ſed ſi liceret ita loqui, non inepte fortaßis, multinoma ſiue multiuoca diceretur, eo quod multa habet nomina. Quibus authoritatibus patet uerum eſſe id quod dixi, ex una parte homonyma ſiue cognominia, non uoces eſſe ſed res: amphibola autem ſiue ambigua, non res ſed uoces: ex altera uero parte ſynonyma ſiue cognominata, uoces exiſtere non res: polyonyma autem ſiue multinoma, non uoces ſed res: et præterea homonyma eſſe oppoſita amphibolis ſiue ambiguis, tamquam res ſignificatæ uocibus ſignificantibus: ſynonyma uero ſiue cognominata, polyonymis ſiue multinomis, tanquam uoces ſignificantes rebus ſignificatis. Vtilitas autem, quæ percipitur ex cognitione di-

ſtinctionis horum omnium, in homonymis rebus et ambiguis nominibus, eſt ad diſtinguendas homonymias et amphibologias, ne ex eo quod aliqua diuerſa habent idem nomen, ea prorſus eadem eſſe exiſtimentur: et diſputantes non ad idem ſed ad diuerſa referentes animum, occaſionem nanciſcuntur, et fruſtra concertandi et protrahendæ incaſſum diſputationis: In ſynonymis uero et polyonymis rebus, ne eandem rem ſæpius dicturi, eodem ſemper nomine utamur, ſed identidem uariemus elocutionem: quod non tam ad diſputandum atq; ad philoſophandum, quàm ad copiam et ad ornatum orationis pertinet. Atq; ideo hæc Grammaticorum ac Rhetorum magis propria ſunt, quàm Dialecticorum et Philoſophorum. Quæ tamen omnia ego paulo fuſius explicanda cenſui, ut et eorum ueritas magis eluceſceret, quæ nec à Grammaticis adhuc, nec à Rhetoribus ſatis fuerat explicata: et clarius appareret barbaries atq; ignorantia Dialecticorum præſertim noſtri temporis. Barbaries, eo quod prætermiſſis antiquis et probatis nominibus, introduxerunt in philoſophiam uocabula pluſquambarbara, immutantes et peruertentes omnia: nam pro amphibolis ſiue ambiguis, intruſerunt æquiuoca æquiuocantia: pro homonymis ſiue cognominibus, æquiuoca æquiuocata: pro ſynonymis ſiue cognominatis, uniuoca uniuocantia: pro polyonymis ſiue multinomis, uniuoca uniuocata: et omnino pro homonymia æquiuocationem, pro ſynonymia uniuocationem, quæ non modo dicere, ſed ne audire quidem doctus quiſquam æquo animo patiatur. Ignorantia uero quoniam iſta æquiuoca et uniuoca, nō ſolum ſunt barbara, ſed etiam partim falſa, partim inutilia, partim etiam recte philoſophari cupientibus contraria: falſa, quia cum ſint, ut ipſi affirmant, uniuerſalia dialectica, et talia uniuerſalia à nobis ſupra probata fuerint non eſſe uera, non poſſunt uniuoca et æquiuoca Dialecticorum non eſſe falſa. Præterea cum ab ipſis definiantur perinde ac ſi res eſſent, aiunt enim, uniuoca et æquiuoca eſſe ea, quæ nomen habent commune, et cætera, et habere nomen commune rerum maxime proprium ſit, non nominum: tamen poſtea tanquam obliti definitionis ſuæ, eiſdem uniuocis et æquiuocis, tanquam uocibus non tāquam rebus tribuunt, ut de multis dicantur et prædicentur: quod fieri non poteſt, cum dici ac prædicari, ut ſupra oſtendimus, non rerum, ſed uocum ſit propriū, proprie enim uoces dicūtur et prædicātur nō res: et ſi quando hæc affectio dicendi et prædicandi rebus tribuatur, id non niſi uocum ac nominum ſuorū ope et auxilio fit. Quare etiam propter hanc cauſam, uniuoca et æquiuoca non poſſunt eſſe uera, niſi tanquam Centauri ac Minotauri quidam, ex duabus naturis diuerſis ſint compoſita, hoc eſt, ex rebus et uerbis. Nam reuera Ariſtoteles et reliqui Dialectici, cum de iſtis uerba faciunt nō diſtingunt.

nec certo ſciunt de rebusne an de nominibus loquantur. Inutilia uero ſunt quoniam cum homonyma et ſynonyma Dialecticorum falſa ſint, et eadem uera à Grammaticis ad quorũ artem pertinent ante eſſent tradita, quid opus erat ut de uniuocis et æquiuocis Dialectici denuo nobis nouam quandam, et quaſi portentoſam traderent doctrinam? certe nihil opus fuerat. At enim inquiunt eorum cognitio prodeſt ad ueritatem rerum inueſtigandam, ac ne in diſputando, ut ipſi dicunt, uerſemur in æquiuoco. Immo uero non ſolum neutrum horum faciunt, ſed contra potius id quod ſupra tertio loco poſui, maxime obſunt: nam dum ſequuntur ſuam iſtam falſiſsimam ac ſtultiſsimam doctrinam uniuocorum et æquiuocorum, et dum aſsidue inter ſe de hac re, tanquam de lana caprina altercantur, propè in duobus annorum millibus, nondũ definire potuerunt utrum ens de ſubſtantia et accidente dicatur uniuoce, an æquiuoce, an uero etiam analogice: nam præter æquiuocationem et uniuocationem, introduxerunt etiam analogationem, quaſi tertiam quandã dialecticam ſtoliditatem. Tot enim in hac quæſtione propemodum ſunt ſententiæ, quot illorum ſectæ: alij enim aliter dicunt, nec ullo pacto poſſunt conuenire, aut ueritatem reperire: nec mirum, cum in falſitate non poſsit inueniri ueritas: nam cum falſa ſint uniuerſalia, ut dixi, et æquiuoca et uniuoca ſint uniuerſalia, qui poſſunt æquiuoca et uniuoca non eſſe falſa? Ad hunc igitur modum recte philoſophaturis, maxime noxia eſt uniuocorum et æquiuocorum doctrina, non ſolum in ea, quam dixi, quæſtione dijudicanda, ſed etiã in alijs quãplurimis ſimilibus. Quod ſi uel ignorata uel reiecta iſtorum falſa traditione, homines ſequerentur ueram naturam rerum ac uerborum, nequaquam dubitarent nec dubitandum putarent, quin eodem planè modo ens ſiue res dicatur de ſubſtantia et accidente, quomodo dicitur animal de rationali et irrationali, ſiue de homine et bruto. Tam enim uere ens ſiue res, eſt genus ſubſtantiæ et accidentis, quàm animal hominis ac bruti: et tam proprie dicitur ens ſiue res, de ſubſtantia et accidente, quàm animal de homine et bruto: nec inter hæc ulla eſt differentia, niſi quod ens ſiue res, eſt generaliſsimum et ſupremum genus, animal uero genus intermedium: et quod entis ſiue rei nomen dicitur de omnibus, animalis uero non niſi de aliquibus, ut apertiſsime conſtabit ex arbore noſtra generica, quam infra ſumus deſcripturi. Quare quod ad generum ueritatem uel falſitatem, magnitudinem uel paruitatem, et omnino ad eorum uarietatem diuerſitatemq́; pertinet, qui aliquid horum ſcire cupit, ad caput illud confugiat. Nunc ſatis oſtenſum putamus, homonyma et polyonyma eſſe res non uoces, ſynonyma uero et amphibola ſiue ambigua uoces non res: ac Dialecticos ſimul et barbare et imperite feciſſe, qui primũ relictis

ueteribus et probatis nominibus, nouas quaſdam et tanquam prodigioſas uoces introduxerunt. Deinde uniuoca et æquiuoca ſtatuerunt, partim falſa; partim inutilia, partim etiam philoſophiæ candidatis noxia. Quæ qui defendere noluerit, is prius oportebit ut defendat uniuerſalia, cum antea à nobis unà cum uniuerſalibus, tanquam uniuerſalia, fuerint refutata. Deinde, ut reddat rationem, cur non maxime reprehendendi ſint Dialectici, qui tam confuſe de his ſcripſerunt, ut ex eorum ſcriptis diſcerni non queat, utrum de rebus'ne an de nominibus loquantur: atq; hæc de uniuocis et æquiuocis. Superſunt analoga qualia dicunt eſſe ens et unum, quæ ut pleriq; Dialecticorum cõtendunt, de ſubſtantia et accidente analogice prædicantur. Quæ ipſa quoq; cum ſtatuantur uniuerſalia, unà cum uniuerſalibus à nobis labefactata corruerint neceſſe eſt: ut omittam interim iſtam analogorum Dialecticorum inductionem eſſe uanam et ſtultam, uel ob hoc, quod nullum eſt genus, quod nõ aliquo modo analogice prædicari uideatur, hoc eſt, per prius et poſterius, ut ipſi exponũt. Nã ex duabus partibus in quas ferè omne genus diuiditur, una ſemper apparet nobilior et præſtantior altera, ut in diuiſione animalis rationale quàm irrationale, homo quàm brutum: quã ob cauſam ſi analoga eſſent aliquid, nullum genus non eſſet analogum: et propterea non recte ab uniuocis et æquiuocis diſtinguerentur, cum etiam in his neceſſario ſit analogia, et aliquid, quod per prius dicatur uel poſterius. Quid enim cauſæ eſt, cur non ita per prius animal dici uideatur de homine quàm de bruto, ſicut ens de ſubſtãtia quàm de accidente? et ſi hoc, cur non illud? Quocirca eadem imperitia et æquiuoca et uniuoca et analoga à Dialecticis fuerunt introducta.

De denominatiuis, et reliquis capitibus ante prædicamentorũ uel ſuperuacaneis uel falſis.

CAPVT SEPTIMVM.

IN hoc Capite nihil habeo utilis, aut neceſſarij ad recte philoſophandum quod ſeruandum eſſe moneam, ſed tantum quod oſtendam eſſe uitandum, tanquam falſum uel ſuperuacaneum, ne quiſquam id legens, decipiatur. Nam quæ hic dicuntur ab Ariſtotele de Denominatiuis, licet uera ſint, tamen ea philoſophiæ ſtudioſi, antequam ad philoſophandũ ueniant, inter præcepta Grammaticorum didiciſſe debent: Quæ uſq; adeo puerilia ac non difficilia ſunt, ut inter Grammaticæ rudimenta tradantur: eadem enim ſunt

denominatiua, quæ ea, quæ à Grammaticis appellantur deriuatiua, ut montanus à monte, et Grammaticus à Grammatica. Quod ſi deriuatiua inter Dialectica principia ſunt numeranda, cur non etiam reliqua nominum accidentia ibidem tractantur? quæ ratio fuit, ut deriuatiua ponenda uiderentur, genus uero, numerus, figura, et alia huiuſmodi prætermittenda? certe mihi nulla uidetur eſſe poſſe, quæ ſatis idonea ſit. Poſt denominatiua, ſtatim ſequuntur alia quædam capita non tam ſerio refutanda, quàm ridendo contemnenda, uel tanquam eodem modo puerilia ſicut ſuperiora illa, et ad Grammaticam pertinentia, ut illud περὶ τῶν λεγομένων, *hoc eſt, de ijs, quæ dicuntur, uel tanquã planè falſa, et partim ſupra refutata in Capite de uera rerum diuiſione, partim infra refutanda in capite de Subſtantia, ut illud* περὶ τῶν ὄντων, *hoc eſt, de ijs, quæ ſunt, et cætera uſq; in finem Antepraedicamentorũ. Nã ibi maiore ex parte ſermo eſt de ijs quæ, ut Dialectici putant, dicuntur aut de ſubiecto nec ſunt in ſubiecto, ut ſubſtantiæ ſecundæ, ſiue uniuerſalia: aut dicuntur de ſubiecto et ſunt in ſubiecto, ut accidentia uniuerſalia: quæ omnia nos ſupra, ut arbitramur, ita refutauimus et labefactauimus, ut ſperemus neminem unquam fore qui ea recte poſſit defendere. Quare his omiſſis tantũ illud dicã, ex repugnantia horum, quæ dixi, capitum inter ſe, et ut ita dicam, monſtroſitate, tantam eſſe natam diſcordiam inter Ariſtotelis Interpretes de ſubiecto, ſiue, ut Græci dicunt, de ſcopo, libri Prædicamentorum: ut in duobus propè millibus annorum nondum ſatis dijudicari potuerit, qua de re agat Ariſtoteles in eo libro. Nam aliqui, quorum unus fuit Alexander, ut recitat Ammonius, dixerunt, Ariſtotelem ibi tractare ſolummodo de uocibus, motus uerbis illius, cum ait, Eorum quæ dicuntur, et cætera: Alij uero, in quorum numero fuit Euſtathius, aſſeruerunt eum ibidem agere tantummodo de rebus, propter illa uerba, cum dicit, Eorum quæ ſunt, et cætera: Alij uero, ut Porphyrius, affirmauerunt de conceptibus mentis ſolum ab Ariſtotele in eo libro uerba fieri: propterea quod decem genera in multis cogitantur et ſunt, ut ipſi aiunt,* ὑστερογενῆ, *hoc eſt, poſterius genita, quæ exiſtunt in mente noſtra. Sed poſt hos omnes exorti ſunt quidam alij, in quibus extitit Iamblicus et ipſe Ammonius, qui improbatis omnium ſuperiorum opinionibus dixerunt, Ariſtotelis ſcopum fuiſſe in libro prædicamentorum tractare non de uocibus ſolis, nec de rebus ſolis, nec de conceptibus ſolis, ſed de uocibus res ſignificãtibus per medios conceptus, atq; ita ne unquam poſſent reprehendi congeſtis ſimul omnibus aliorũ opinionibus, quas ſingillatim reprehenderant, ex multis quaſi ſimplicibus ſcopis, unum tantum, ſed compoſitum ſcopum libri prædicamentorum fecerunt: introducentes nobis monſtrum, et quaſi Chimæram*

quandam

quandam ex tribus diuerſis cõtrarijſq; naturis conflatam: nempe ex uocibus, rebus, et conceptibus: neq; ſolum id fecerunt, ſed etiam, ſi Dijs placet, de eo gloriantur: et ſibi ipſi placent, appellantes ſeſe ἀκριβεστέρους καὶ ἀκριβέστερον λέγοντας: perinde quaſi magnum quoddã naturæ ſecretum peruestigarint, uel excogitarint rem uehementer, aut ſtudioſis philoſophiæ utilẽ, aut generi humano neceſſariam. At ego contra dico Ammoni, multo magis falſam, magiſq; abſurdam eſſe tuam et Iamblici opinionẽ, quàm illam Alexãdri, Euſtathij, et Porphyrij. Illi enim non putauerunt propoſitum fuiſſe Ariſtotelis in uno eodemq; libro, ut de rebus tam diuerſis, et natura contrarijs diſſereret, et recte quidem putauerunt. Nam quæ (malum) eſt Ammoni iſta tua ſcopi tam monſtroſa compoſitio? At inquis Ariſtoteles pertractans de uocibus ſignificantibus res, non immerito attingit etiam ipſas res: et quoniam res intelligi non poſſunt niſi per medios conceptus, idcirco etiam ipſos conceptus non negligendos, neq; prætermittendos putauit: hanc enim tam egregiã, tam præclaram, tam monſtroſi ſcopi tui rationem affers. Sed dic mihi ô Ammoni, non'ne Grammatici ipſi quoq; in libris ſuis loquuntur de uocibus res ſignificantibus per medios conceptus? certe hoc non negabis, niſi forte putas in Grammatica tradi uoces nihil prorſus ſignificantes et nullis conceptibus ad intelligendum egentes, quod eſt abſurdiſſimum. Non'ne etiam Rhetores in prima parte elocutionis rhetoricæ, quæ ad uerba pertinet, idem quod Grãmatici faciunt? hoc eſt, non'ne ipſi quoq; Rhetores uocibus ſuis per medios conceptus res ſignificant? certe neq; hoc opinor inficiaberis, non enim poteſt ulla uox uere ſignificare, niſi res quæ ſignificentur uere adſint, et niſi uere per medios conceptus ab humana mente apprehendantur. Quæ cum ita ſint, ſi uerus eſt iſte tuus ſcopus, quonam pacto quæſo euades atq; euitabis, quin turpiter cõcedere cogaris, eundem etiam eſſe ſcopum et Grammaticæ, et primæ partis elocutionis rhetoricæ, qui et libri prædicamentorum? quando quidem, tam in grammaticis et rhetoricis, quàm in prædicamentis, ut tu uis, de uocibus res ſignificantibus per medios conceptus agatur: et ſi concedes, expecto ut mihi reddas rationem, qui cõueniat in libris tam diuerſarum artium, et facultatum eſſe unum et eundem ſcopum: ſin negaueris, rurſus intelligere cupio, quænam ſit ratio tuæ iſtius tam abſurdæ, tamq; impudentis negationis. Sed ne ego ſtultior qui rationem ullius rei quæram ab hominibus omni prorſus ratione carentibus. Hac igitur de cauſa dixi opinionem Ammonij et Iamblici de ſcopo libri prædicamentorum, ut porẽ monſtroſam eſſe multo magis falſam magiſq; abſurdam, quàm illam Alexandri, Euſtathij, et Porphyrij: ex quo ſignificare uolui, neq; iſtas eſſe ueras cum Ariſtoteles re uera ſibi ipſe non

conſtet, ſed nunc de uocibus, nunc de rebus, nunc de conceptibus loqui uidea-tur: Et propterea qui dicunt Ariſtotelem loqui tantum de uno horum trium, ab Ariſtotele ipſo, et à uerbis illius aperte refutantur. Qui uero affirmant eum de omnibus illis tribus ſimul differre, opinionem abſurdiſsimam et planè monſtroſam tuentur. Itaq; neq; illi, neq; hi rectè ſentiunt, ſed omnes ſimul ut pote addictitij et tanquam ſeruum pecus, dum aut non intelligunt, aut no-lunt, aut non audent dicere Ariſtotelem erraſſe, et quid diceret reuera neſci-uiſſe, unà cum ipſo Ariſtotele in maximis errorum tenebris uerſantur, nec Ariſtotelem uere interpretantur, nec ueritatem ullam aſſequuntur, eo quod in falſitate non poteſt inueniri ueritas. Sed poſtea quam illi potius unà cum Ariſtotele errare, quam ueritatem dicere uoluerunt, Ego qui ſum, ut inquit Horatius, Nullius addictus iurare in uerba magiſtri, et ſolam ueritatem ſe-quor, dicam aperte ut res ſe habet. Ariſtoteles in illis Antepraedicamentis prorſus neſcit quid dicat, aut quid ſibi uelit, dum modo de uocibus, modo de rebus, modo de conceptibus ſermonem habere uidetur: et dum per mille annos et amplius nemo unquam ex ſectatoribus illius, uere intelligere potuit, quis eſſet uerus ſcopus libri prædicamentorum: et deniq; dum iſte ſcopus à nemine unquam erat intelligendus niſi, ſcilicet, magno quodam Deorum beneficio, natus eſſet Iamblicus, qui primus, ut opinor, uidiſſe ſe putauit, qua de re age ret Ariſtoteles in eo libro, hoc eſt, de uocibus res ſignificantibus per medios conceptus, quaſi dicas de rebus compoſitis ex tribus diuerſis naturis, quales ſunt Chimeræ, et Centauri, cæteraq; huiuſmodi monſtra Poetarum. Quæ profecto nihilo ſunt magis falſa et abſurda, quam bona pars eorum quæ Ariſto teles in Antepraedicamentis dicit, dum more ſuo inter ſcribendum non diſcer nit uoces à rebus, neq; res à uocibus, neq; has utraſq; à conceptibus: ſed o-mnia miſcet, turbat, confundit. Eorum quæ ſunt, inquit, quædam de ſubie-cto aliquo dicuntur, in ſubiecto autem nullo ſunt, quorum uerborum prima pars manifeſte ad uoces pertinet: uocum enim proprium eſt dici, reliqua uero ſine dubio ſpectat ad res, ut exemplo hominis, quod illic poſitum eſt, aperte declaratur. Sed quænam (malum) eſt iſta farrago tua ô Ariſtoteles? Dum ais aliqua de ſubiecto dici, uoces deſignas: dum addis ea in ſubiecto non eſſe res ſignificas, et ita ut dixi, monſtrum nobis affers ex diuerſis et contrarijs na-turis compoſitum. Quare apage in malam crucem, et faceſſe cum tuis iſtis Antepraedicamentis, nam ſi quid eſt in eis utile cognitu, id ſatis ſuperq; tum à Grammaticis eſt traditum, tum etiam à nobis ſupra explicatum. Quæ autē falſa ſunt, ea non ſolum ſcire, ſed ne quidem ſcripta eſſe expedit cuiquam Philoſophiæ ſtudioſo.

Eſſe tantummodo unum et ſummum et uerum et generaliſſimum genus oratorium, quod eſt, genus rerum: ſex autem illa tranſcendentia Dialecticorum et decem prædicamenta Ariſtotelis, et tria Laurentij Vallæ eſſe falſa. Caput Octauum.

CONSTITVTO *iam, et ſtabilito uere quid ſit genus, quid ſpecies, quid differentia, quid proprium, quid commune: et ſingillatim refutatis exploſisq́; primum omnibus Dialecticorum uniuerſalibus ſiue prædicabilibus, deinde etiã æquiuocis, uniuocis, et analogis, cæteriſq́;* Antepræ*dicamentorum nugis: conſequens erat, ſi ordinem cœptum ſeruare uolebamus, ut ſtatim tranſiremus ad* Categorias *ſiue* Prædicamenta, *ut uocant,* Ariſtotelis*: hæc enim ſtatim poſt uniuerſalia, ijs qui* Dialecticam *diſcere cupiunt, in publicis gymnaſijs diſcenda proponuntur: ſed ut melius et facilius intelligãtur, ea quæ dicturi ſumus, ab ijs quæ uocantur tranſcendẽtia mihi uiſum eſt eſſe ordiendũ:* Et *prius ſtatuendum rem ſiue genus rerum, eſſe unum uerum et generaliſſimum omnium genus, cætera uero quæ feruntur tranſcendentia, aut falſa eſſe, aut ſub genere rerum ſubiecta.* Quo *probato, multo facilius erit oſtendere ſubſtantiã et cætera prædicamenta* Ariſtotelis *non eſſe genera generaliſſima, ut* Dialectici *ſtulte arbitrantur.* Ante *omnia enim nobis principia ueritatis tradentibus, euellenda atq; extirpanda eſt ex animis hominum, falſiſſima illa opinio, quæ iam amplius mille annorum penè in omnibus philoſophorum ſcholis dominata eſt, uidelicet, eſſe decẽ genera rerum generaliſſima: quo nihil magis falſum, magiſq́; abſurdum excogitari poteſt.* Nam *ſi conſtabit rem ſiue genus rerum, eſſe ſummum ac generaliſſimum genus, profecto nullum aliud poni ac ſtatui ſupremum genus poterit. Sed ut iam ueniamus ad oſtendendum id quod propoſitum eſt,* Dialectici *authore partim* Ariſtotele*, partim alijs neſcioquibus, ſex eſſe ea, quæ uocantur tranſcendẽtia exiſtimant, nempe, ens, unũ, aliquid, uerum, bonum, et rem: ex quibus tamen ens tanquam omnium regem atq; imperatorem ſtatuunt, ſiquidem ad ens reliqua omnia facile reduci arbitrantur.* Aiunt *enim unum nihil aliud eſſe, niſi ens in ſe indiuiſum: aliquid quaſi aliud quid, hoc eſt, ens diuiſum ab omni alio: uerum ut ens apprehẽditur ab intellectu: bonum*

ut ens expetitum à uoluntate: deniq; uero rem, quaſi ens habens in ſe propriam eſſentiam, uel quidditatem: atq; hoc modo reliqua tranſcendentia ad ens, tanquam quaſi ſeruos ad dominum, uel ſubditos ad regem referri cêſent. At nos contra prorſus hæc omnia ſentientes prius noſtra uera confirmare uo lumus quàm aduerſaria falſa refutare. Itaq; dicimus et affirmamus in tota rerum natura, et in hac immenſa mundi uniuerſitate eſſe tantum unum, uerũ ſummum, ac generaliſsimum genus, ſiue tranſcendens, ſiue categoriam, ſiue prædicamentum, ſiue quomodocunq; aliter appellare placet: in quo genere reliqua omnia inferiora ac penè innumerabilia genera continentur, quod eſt, genus rerum, ſiue res, accipiendo tamen rem non proprie, ſed figurate pro omnibus rebus. In cuius generis conſtitutione, quod primum diximus, ipſum eſſe tantũmodo unum ac ſummum, id hac de cauſa fecimus, ut excluderemus et eijceremus primum illa quinq; alia, quæ ſupra memorauimus tranſcendentia, ens, unum, aliquid, uerum, bonum. Deinde illa decem Ariſtotelis tantopere celebrata genera, quæ uocantur prædicamenta, hoc eſt, ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, actionem, paßionem, ubi, quando, ſitum eſſe, et habere: quorum omnium tam prædicamentorum quàm tranſcẽdentium, nullum uere nec tranſcendens, nec genus ſummum eſt, nec generi rerum ullo modo par aut æquale. Nanq; ut incipiam ab appellatis tranſcendentibus, ea omnia præter rem, ut recte inquit Laurentius Valla in primo Dialecticæ ſuæ libro, Cap. II. nequaquam tranſcendentia uere ſunt, ſed ſpecies quædam et partes rei, ſiue generis rerum, cum tanquam ſpecialia quædã et compoſitiora reſoluantur et quaſi retexantur in rem, ſiue conceptum rei, tanquam in generalius quiddam et ſuperius, ſi quidem ens reuera participium eſt, quod reſoluitur in ſuum antecedens cũ relatiuo et uerbo ſubſtantiuo, ſicut alia participia: et quemadmodum legens eſt is qui legit, uel homo qui legit, et ſcribens eſt is qui ſcribit, uel homo qui ſcribit, ſic ens nihil aliud eſt, niſi id quod eſt, uel ea res quæ eſt. Quare Dialectici dum ens rei æquare, et tranſcendens facere conantur, perinde faciunt ac ſi legentem uel ſcribentem homini æquare uellent: non intelligentes omnem quidem legentẽ uel ſcribentem eſſe hominem, non contra, cũ multi ſint homines qui non ſolum non ſcribunt nec legunt, ſed nec legere quidem aut ſcribere didicerunt. Præterea nec illud animaduertũt, nomen rei ſolere tribui nõ ſolũ ijs, quæ ſunt, ſed etiã ijs, quæ non ſunt: ut cum aliquis loquitur de Centauris et Chimæra, et cum dicimus loqui de rebus, quæ non ſunt, nec unquam fuerunt. At nomen entis, ut etiam fatetur Ariſtoteles de his ipſis rebus nequaquam proprie uidetur dici poſſe, niſi quis forte non uereatur ita loqui, ut dicat entia quæ non ſunt.

non animaduertens ſe perinde nugari, ut ſi diceret, ea quæ ſunt non eſſe. Ex quibus apparet nomen entis minus commune eſſe quàm nomen rei, et Dialecticos peruerſiſſime facere, dum ens rei æquare et trãſcendens efficere conantur. Similiq; imperitia decipiuntur, cum etiam alia quatuor, unum, aliquid, bonum, et uerum tranſcendentia faciunt, et unum quodlibet eorum rei quaſi ranam boui adæquant. Nam, ut idem Valla uere inquit, unum nihil aliud eſt niſi una res, aliquid aliqua res, bonum bona res, uerum uera res, ſiue ueritas: quæ omnia non tam uidentur eſſe res ſubiectæ, quàm modi quidam rerum ſubiectarum, qui per contraria diuiſi alternatim ac diuiſim omnibus rebus accidunt: ſi quidem neceſſe eſt, omnem rem eſſe aut unum aut multa, aut aliquid aut nihil, aut bonum aut malum, aut uerum aut falſum. Atq; ideo non uidentur hæc generi rerum ullo modo poſſe æquari, ac tranſcendentia uocari, niſi quis forte tam ſtultus eſt ut putet totum aliquid parti ſuæ par atq; æquale inueniri poſſe. His igitur de cauſis nos unà cum Valla exiſtimamus, et pro certo habemus rem eſſe unum, et ſolum tranſcendens, ſaltem in lingua latina: cætera uero omnia, quæ tranſcendentia dicuntur, eſſe partes rei, et cum re nequaquam æquanda. Vt omittam interim primo illam tranſcendentium interpretationem, quam à Dialecticis ſupra fieri diximus, magna ex parte eſſe falſam et barbaram: quis enim recte loquens unquam dixit aut unũ eſſe ens in ſe indiuiſum? aut aliquid eſſe aliud quid? quomodo hoc uerum eſſe poteſt apud Græcos, qui non aliquid ſed τὶ dicunt? Deinde illam pluriũ tranſcendentium poſitionem, quæ prorſus nugatoria et nullius ueritatis inueſtigationi aut inuentioni utilis. Quis enim unquã niſi Dialecticus garrulus et loquax in inueſtiganda aut reperienda ueritate iſtiuſmodi nugis uſus eſt? aut ſi eſt uſus, quem fructum aut utilitatem philoſophiæ attulit? certe nemo: et propterea non immerito plurimi etiam tempore Platonis Dialecticam iſtam appellabant garrulitatem, ut ipſemet Plato teſtatur in Parmenide. In ſumma Plato et Ariſtoteles, ut de his potiſſimum loquar, nunquam minus philoſophi et magis loquaces uidentur, quàm cum de iſtis nugis tanquam de rebus maximi momenti ſerio diſputant. Sed ut redeam ad genus rerum, ſiue ad rem, quam ego conſtituo ſummum ac generaliſſimum genus, dico ex eo quod in eius conſtitutione poſui unum et ſummum, excluſa et reiecta eſſe primo illa quinq; alia, quæ uocantur tranſcendentia, quæ nullo pacto tranſcendentia eſſe poſſunt. Deinde illa decẽ Ariſtotelis prædicamenta paulo ante à nobis commemorata, cum ipſa quoq; ſint partes rei, ſiue generis rerum, ut etiam Dialectici fatentur, et propterea nequeunt eſſe ſumma genera, nec recte generaliſſima uocari. Sed reſiſtunt hoc loco nobis Dialectici, dicentes et confitentes

rem quidem eſſe genus et omnia decem prædicamenta ſub ſe continere, ſed non uerũ ac perfectũ genus, hoc eſt ut eorum uerbis utar, non uniuocum, ſed æquiuocum uel analogicum, quaſi dicas ſpurium uel adulterinum. Sic inquã Dialectici nobis hoc loco reſiſtunt, negantes rem eſſe uerum genus, et exiſtimantes magnum ſibi adiumentum ad id probandum ab illis ſuis uniuocis, æquiuocis, et analogis præſtari. Quibus nos quoq; uiciſsim reſpondemus ac dicimus idcirco à nobis in conſtituendo rerum genere poſitum fuiſſe, non ſolũ unum, ſed etiam uerum, ut oſtenderemus ipſum genus rerum habere omnes conditiones et proprietates ueri ac perfecti generis, et omnino ſolũ eſſe uerũ et perfectum generaliſsimum genus, atq; adeo tanto uerius et perfectius quãto amplius et capacius quàm omnia alia genera. Quod autem iſti aiunt non eſſe uniuocum, ſed uel æquiuocum uel analogũ, ad hoc quoq; ſatis reſponſum eſt in capite ſuperiori, de uniuocis, et æquiuocis, ubi iſta omnia Dialecticorũ nugamenta ac deliramenta refutauimus. Quamobrem Dialectici prius ipſi reſpondeant illi capiti, et uniuerſalia à nobis in eo labefactata tueantur, deinde cum illa, quæ ibi refelluntur, defenderint, tum ea omnia in auxilium et defenſionem ſuam aduocent. Nos enim tantiſper dum aliquis reſponderit, quod nunquam recte facturum iri ſperamus, omnia uniuerſalia Dialectica unà cum æquiuocis, uniuocis, et analogis nihil aliud niſi meras Dialecticorũ inſanias eſſe meraſq; barbaries ita uti ſunt: pro certo dicemus et affirmabimus, non cõcedentes ulla uera genera dici aut prædicari de aliquo, cum hoc non rerum, quæ ſunt uera genera, ſed uocum ac nominum quæ generibus tribuuntur, ſit proprium, ut ante diximus. Non enim ſequitur, ſi nomina generum dicantur de ſubiecta re, ut ipſa quoq; uera genera eodem modo dicantur: quando quidem aliud eſt nomen generis, aliud genus ipſum, quẽadmodũ etiam aliud eſt nomen exercitus et populi, aliud exercitus ipſe et populus uerus: nec ſi nomen exercitus et populi uere prædicetur de ſuis ſingularibus ſubiectis, idcirco non erit deridendus, quicunq; populum et exercitum uerum de aliquo prædicari affirmare non erubuerit. Quare cũ genera ipſa proprie de nullo dicantur aut prædicentur, nec uniuoce, nec æquiuoce, nec analogice dici, aut prædicari poterunt, et ita inanis et uana erit omnis iſtorum nugatio contra noſtram hoc genus generaliſsimum, hoc eſt, genus rerum. Poſtremo uero ne quis forte miretur, quid cauſæ fuerit quod in afferendo exemplo noſtri huius generis dictum fuerit à nobis non ſolum res, ſed etiam genus rerum: et cum Dialectici ac Philoſophi communiter in exprimendis generibus una tantum uoce ſingularis numeri prolata utantur, atq; ita dicant, exempli gratia, ens, ſubſtantia, animal, color: nos non ſolum una, ſed etiam duabus uocibus utẽ-

tes una ſingulari, altera plurali libentius dicere ſoleamus, genus entium, genus ſubſtantiarum, genus animalium, genus qualitatum, genus colorum: ne quis inquam miretur hunc noſtrum proferendi generis modum, tanquam inuſitatum ac fortaſſe etiam falſum: illud in memoriam reuocari uolumus, quod ſupra dictum fuit à nobis ac probatum, nempe genera omnia rerum proprie nihil aliud eſſe, niſi multitudines quaſdam ex ſingularibus et indiuiduis cõpoſitas, et nomina generum nõ aliter eſſe nomina collectiua quàm nomen exercitus et nomen populi: et propterea putamus generum naturam magis proprie ſignificari atq; explicari, ſi duabus uocibus, ut dixi, proferantur ad hunc modum, genus rerum, genus entium, genus hominum, genus arborum, genus herbarum, quàm ſi una tantum uoce hoc modo, res, ens, homo, arbor, herba, et cætera ſimiliter: nam ſuperior ille proferendi generis modus eſt proprius, hic uero poſterior improprius et figuratus: in quo et una res, pro omnibus rebus, et unum ens pro omnibus entibus, et unus homo pro omnibus hominibus, et ſic in alijs ponitur et intelligitur per figuram illam quàm Græci ſynecdochen, Latini intellectionem uocant: cum ſcilicet uel ab uno omnia, uel à parte totum, uel contra ſignificatur: quem loquendi modum, non ſolum Poetæ, ſed etiã Oratores frequenter uſurpant. Ne quis igitur miretur, ut diximus, hunc noſtrum proferendi generis modum, nos hoc pacto genera rerum magis proprie magiſq; uere proferri arbitramur, ſi dicamus, genus rerum quàm rem, et genus entium quàm ens, et genus animalium quàm animal, et genus hominum quàm hominẽ et eodẽ modo cætera. Atq; his de cauſis et rationibus unum tantum et uerum et ſummum et generaliſſimum ſiue genus, ſiue tranſcendens, ſiue categorian, ſiue prædicamentũ magis appellare placet, conſtituimus: cæteraq; omnia reijcimus et explodimus, quæ uel ab Ariſtotele falſò et inutiliter et ſine ulla neceſſitate introducta, uel ab illius poſtea ſectatoribus imperite ac temere recepta fuerunt, et approbata. Quorũ falſitas tametſi ex ijs, quæ hactenus dicta ſunt, non poſſit eſſe obſcura, tamen ex ijs etiam quæ deinceps dicentur, et maxime ex deſcriptione arboris noſtræ genericæ, magis clare apparebit. Sed iam uenio ad præclara illa et toto orbe terrarum celebrata Ariſtotelis Prædicamenta, ut unius horæ ſpatio diruam, ac deſtruam id totum, quod in duobus propè millibus annorum uix ſuit congeſtum, et conſtructum.

Quàm ob leuem cauſam Ariſtoteles categorias, ſiue prædicamenta decem ponenda exiſtimarit, et quam non recte tria tantum Valla ſtatuerit, et ſimul quo pacto nos arborem genericam à Porphyriana longe diuerſam faciendam arbitramur.

CAPVT NONVM.

INTER *omnia igitur genera, quæcunq; ſunt in tota rerum natura ſummum et generaliſsimum et ueriſsimum eſt, ut nos arbitramur, genus rerũ, continens et complectens ſua immenſa et penè infinita multitudine omnia alia inferiora et minora genera, ſiue minores multitudines rerum, ſic ut ſolum ſit ſupremũ et generaliſsimum, nec omnino habeat par aut æquale, intelligendo tamen ſemper genus proprie, ut iam antea multoties diximus, nihil aliud eſſe niſi multitudinem ſingularium, et totum quoddam diſcretum. Quæ quidem multitudo generis rerum, quemadmodum ſupra docuimus, in prima rerum ac nominum diuiſione, ſtatim diuiditur in duas partes, hoc eſt, in res per ſe ſtantes, et res in alio exiſtentes, ſiue in ſubſtantias et qualitates: quas alio nomine accidẽtia ferè uocari diximus, ut infra probabimus in capite de Qualitate. Quam eãdem diuiſionem etiam Dialectici et Philoſophi faciunt: quare non eget probatione. Sed quod aiũt ens, et rem, et cætera tranſcendentia non poſſe eſſe uera genera, quia prædicantur de rebus non uniuoce, ſed æquiuoce uel analogice: hæc quoq; obiectatio iam ſublata eſt, ſublatis, ut ſupra uiſum eſt, uniuocis, et uniuerſalibus, ſine quibus uniuoca nec eſſe, nec ſtare poſſunt. Itaq; iam ſine ulla controuerſia, res ſiue genus rerum in ſuprema et generaliſsima quaſi ſede collocatum, prima diuiſione ſecatur in partes duas, in ſubſtantias et qualitates, tanquam exercitus quidam militum in turmas et legiones. Quibus ita conſtitutis, ut omnem dubitationem cupientibus ſcire ueritatem adimamus, nunc breuiter oſtendamus quæ cauſa mouerit Ariſtotelem, ut tam abſurde cum unum tantũ uerißimum et generaliſsimum genus rerum ſit, ipſe tamen decem poſuerit: et poſt Ariſtotelem, quid impulerit Vallam in ſua Dialectica, ut non decem, quemadmodum Ariſtoteles, ſed poſitione Ariſtotelica deſtructa, tria tantum prædicamenta ſtatuenda exiſtimarit, hoc eſt, ſubſtantiam, qualitatem, et*

actionem

actionem. His enim explicatis nulla cuiquam omnino ſupereſſe dubitatio poterit, quin uera ſint ea quæ diximus. Ergo Ariſtoteles, *ut recte inquit* Valla, *prædicamenta decem conſtituit, affectato magis quàm neceſſario numero: ſecutus uel* Architam *neſcio quem* Pithagoreum, *qui ipſe quoq; antea librum decem prædicamentorum ſcripſerat, uel certe imitatus præceptorem ſuum* Platonem, *quem conſtat* Pythagoræ *in primis ſtudioſum fuiſſe: atq; idcirco omnia ferè de numeris eſſe conſtituta uoluiſſe.* Nam Pithagoras, *et* Pithagorei *omnes cum omnes alios numeros uehementer colebant, et prædicabant, tũ in primis denarium: atq; hinc primo* Architas, *deinde* Ariſtoteles *numerum decem prædicamentorum ſumpſit, ut exiſtimat* Boethius *in* Arithmetica *capite* XLI. *cuius uerba hæc ſunt, Inde etiam in* Ariſtotelica, *atq;* Architæ *decem prædicamentorum deſcriptione pythagoreum denarium numerum manifeſtum eſt inueniri, quando quidem et* Plato *ſtudioſiſſimus* Pythagoræ *ſecundũ ea diſputationem diuidit, et* Architas *pythagoricus ante* Ariſtotelem, *licet quibuſdam ſit ambiguũ, decem hæc prædicamenta conſtituit.* Hæc Boethius, *ex quibus apparet ſiue* Architas, *ſiue* Ariſtoteles *horum prædicamentorum author fuerit, ea non quidem ulla recta ratione, ſed ad imitationem* Pythagorici *denarij numeri fuiſſe conſtituta: perinde quaſi neceſſe eſſet tot eſſe ſumma et generaliſſima rerum genera, quot unitates in denario numero inuenirentur: ſed hoc, ut dixi, abſurdiſſimũ eſt, et ab illis uiris, quamlibet magnis, ſine ulla probabili ratione factum. Quorum error etiam tum magis apparebit, cum oſtenderimus omnia alia genera ſiue prædicamenta, præter ſubſtantiam, ſub qualitate contineri, et uere qualitatis eſſe ſpecies: id quod faciemus in ſequenti capite. Ac de denario* Ariſtotelis *prædicamentorum numero, hactenus ſatis. Quod autem pertinet ad triplicem illam* Vallæ *prædicamentorum diuiſionem, dico illum multo rectius ſenſiſſe, uel potius multo minus erraſſe quàm* Ariſtotelem: Ariſtotelis *enim poſitio prorſus eſt abſurda, nec ullam habet ſaltem probabilem rationem. At illa* Vallæ *uſq; adeo ueriſimilis uidetur, ut mihi quoq; aliquando maximã fecerit difficultatem, cum et ſi mihi falſa uidebatur, tamen nec eam ſatis refutare poſſem, nec ab eo ſine aliqua magna ratione diſcendum arbitrarer: ſed tandem animaduerti poſitionem quoq; illius nullo pacto poſſe defendi, et actionem ſicut reliqua omnia accidentia ſub qualitate eſſe collocandam, ut genus rerum prima ſectione non in tres partes, ut ille putat, ſed in duas tantũ remaneat diuiſum, hoc eſt, in ſubſtantiã et qualitatem, et tam actio quàm reliqua omnia accidentium prædicamenta ſub qualitate ſubijciantur, quemadmodum conſtabit partim ex capite de* Qualitate, *in quo probabimus et nomen et genus qualitatis nõ ſolũ actioni et paßioni*

ſed etiam omnibus alijs accidentium prædicamẽtis commune eſſe: Partim etiã ex arbore noſtra generica tam ſubſtantiæ quàm qualitatis, quam proxime hîc doctorum omnium oculis ſpectandum et dijudicandum ſubijciemus, et ſubiectæ partes omnes quæ à Porphyriana diſcrepare uidebuntur, confirmabimus.

Deſcriptio noſtra uera arboris generum ac ſpecierum, à Porphyriana longe differens.

Genus generaliſſimum,
Genus rerum proprie,
Res figurate.

Genus ſubſtantiarum proprie Subſtantia figurate	Genus qualitatum proprie Qualitas figurate
Genus corporeorum proprie Corpus figurate	Genus incorporeorum proprie Spiritus figurate
Genus uiuentium proprie Viuens figurate	Genus uita carentium proprie Vita carens figurate
Genus ſentientium proprie Animal figurate	Genus ſenſu carentium proprie Planta figurate
Genus rationalium proprie Rationale figurate	Genus irrationalium proprie Brutum figurate
Genus mortalium proprie Homo figurate	Genus immortalium proprie Deus figurate
Genus Romanorum proprie	Genus Troianorum proprie
Cæſar, Pompeius, Cicero.	Priamus, Hector, Paris.
Indiuidua Species ſpecialiſſimæ	Indiuidua Species ſpecialiſſimæ

Genus ſummum qualitatum proprie,
Qualitas ut genus figurate.

Genus comparatarum proprie
Comparatū figurate.

- Habere, ut magis uel minus calceatum eſſe, magis uel minus armatum eſſe.
- Situs.
- Tempus, ut antiquius, recentius, diutius, minus diu.
- Locus, ut ſurſum, deorſum, dextra, ſiniſtra, ante, retro.
- Cauſa, magis marmoreum eſſe, quàm lateritium.
- Paßio, ut magis calefieri, minus calefieri.
- Actio, ut magis calefacere, minus calefacere.
- Quantitas, ut maius, minus, longius, breuius, latius, arctius, totum, pars, genus, ſpecies.
- Qualitas ut ſpecies, ut magis candidum, minus candidum: ſeruus, dominus, filius, pater, in ſtatu ſiue conditione hominis.

Genus abſolutorum proprie
Abſolutum figurate.

- Habere, ut calceatum eſſe, armatum eſſe.
- Situs, ut ſedere, ſtare, cubare.
- Tempus, ſiue quando, ut hodie, heri, cras, hoc anno, hoc menſe.
- Locus, ſiue ubi, ut in cubiculo, in foro, in urbe, in Italia, in Europa.
- Cauſa, uel à quo, ut author et efficiens, uel ex quo, ut materia, uel cuius cauſa, ut finis, uel cauſa (finalis.
- Paßio, ut ſecari, uri.
- Actio, ut ſecare, urere.
- Quantitas, tam diſcreta, ut multitudo et numerus, quàm continua, ut magnitudo, linea, ſuperficies, corpus.
- Qualitas ut ſpecies, tam ſubſtantialis, ut ratio in homine et ſenſus in animali, quàm accidentale, ut candor in pariete, et color in aqua: nobilis, ignobilis, diues, pauper.

Huiuſmodi igitur eſt noſtra, uel potius naturæ ipſius arbor generum ac ſpecierum, tam ſubſtantiæ quàm qualitatis generalis conſentanea, non ſolum cũ uſu ſcribendi quoruncunq; doctiſsimorum hominum, ſed etiam cum publica omnium loquendi conſuetudine. In qua deſcribenda in primo ac ſupremo loco pro genere generaliſsimo, poſuimus genus rerum proprie, ſiue rem figurate, hoc eſt, omnes res mundi ſingulares ſimul ac ſemel acceptas. Id enim ſignificare uolumus, cum dicimus genus rerum proprie, ſiue quod idem eſt, rem figurate, ut ſupra docuimus, cũ de nominibus proprie uel figurate ponendis loquebamur. Deinde generis ipſius rerum duas fecimus partes, genus ſubſtantiarum proprie, ſiue ſubſtantiam figurate: et genus ſummum qualitatum proprie, ſiue qualitatẽ ut genus eſt, figurate. Deinceps in genere ſubſtantiarum aſsidue ſubdiuidendo deſcendimus per omnia genera et ſpecies intermedias, uſq; ad indiuidua, hoc eſt, ad ſpecies ſpecialiſsimas: quas ita uocamus, ut ſupra diximus, quia nullas in alias ſpecies amplius nec diuiſibiles, nec indiuiſibiles diuidi queunt. Qua in diuiſione illud animaduertendum eſt, tam genus generaliſsimum quàm omnia alia genera inferiora, nihil aliud eſſe, et nihil aliud diuidi, niſi multitudines quaſdam rerum ſingularium: ſed minores quãto magis ad inferiora deſcenditur, maiores uero quãto magis ad ſuperiora fit aſcenſus: ſic ut genus rerũ ſit multitudo ſingulariũ, lõge omnium maxima: ideoq; à nobis genus generaliſsimũ recte appellatũ: quippe ſupra quod nullũ eſt genus atq; ut indiuidua, quæ in infima parte arboris poſita ſunt, ipſa quoq; ſint ſpecies ſpecialiſsimæ, quippe infra quas nulla eſt ſpecies: et deniq; à genere generaliſsimo rerũ incipiat diſcretorũ omniũ diuiſio, quæ aſsidue diſcẽdẽs, cum ad indiuidua peruentum eſt, deſinat: atq; ubi deſinit diſcretorum diuiſio, ibidem, hoc eſt, ab indiuiduis continuorũ partitio ſumat initium. Nam Priamus uel Antenor, cum ſit indiuiduum et continuum quoddam, non amplius in diſcreta, neq; in ſpecies, ſed in partes continuas uel quaſi continuas diducitur: et hoc modo in arbore noſtra uel, ut ante diximus, in arbore naturæ, fit non ſolum generum ordinatio, ſed etiam diuiſio tam diſcretorum quàm cõtinuorum: ſic ut ubi deſinit diſcretorum diuiſio, ibidem continuorum partitio incipiat. Præterea illud quoq; non ignorari uolumus, arbores, et herbas, et cæteras ſtirpes, non ſine magna et iuſta cauſa in parte uiuentium inanimatorum à nobis poſitas fuiſſe. Nam et ſi ſtirpes omnes uitam habeant, et uere dicantur uiuere ac mori, tamen nõ ſolum ſenſu ſed etiam anima carent, et propterea animata dici non poſſunt: animatum enim dicitur ab anima, anima autem à uento et ſpiratione: quando quidem græce ἄνεμος nihil aliud eſt, niſi uentus, ac ſpiritus. Quare non recte ab Ariſtotele, et à Peripateticis ſtirpes

dicuntur habere animam, et eſſe animatæ. Nam Cicero in ſecundo de Officijs aperte omnia quæ gignuntur è terra, ut arbores et herbas, in genere inanimatorum ponit, ita ſcribens, Partim inanimata, ut aurum et argentum, ut ea quæ gignuntur è terra, ut alia eiuſdem generis: partim animalia. Quibus uerbis aperte Cicero inanimata et animalia inter ſe tanquam contraria ponit, et inter ea nihil medium ſtatuit. Quod idem quoq; Plinius facit, qui licet alibi uiſus ſit contrarium ſenſiſſe, tamen libro X. Cap. LXIIII. ubi de mola mulierum loquitur, ita inquit, Molas de quibus ante diximus, gigni putant, ubi mulier non ex mare, uerum ex ſemet ipſa tantum cõceperit, ideo nec animari, quia non ſit ex duobus, altricemq; habere per ſe uitam, quæ ſatis arboribuſq; contingit. Quo in loco animaduertendum eſt, quod ait Plinius ſata arboreſq; habere uitam, non animam: cum nemini dubium ſit, quin uere et uitam habeant, et uita prædita ſint, ſi quidem et mori et uiuere recte dicuntur. At arboribus et reliquis ſtirpibus animam ineſſe, et eas animatas exiſtere neminem unquam inueni recte loquentem qui dixerit, niſi forte aut Ariſtotelis opinionem inconſiderate ſecutum, aut aliquem ex Poetis, qui Hamadryadas fingũt eſſe Deas, et quaſi animas arborum. Quomodo enim ſtirpes animam habeant aut animatæ ſint, quæ non ſentiunt neq; ſpirant? at eaſdem uitam habere, et ut ita dicam, uitatas eſſe, quando et mori et uiuere recte perhibentur, nemo negat. Quam ob cauſam Ariſtoteles, ut opinor, quod in ſecundo de Anima dixerat, ſtirpes animam habere, et animatas eſſe: rurſus ipſe quoq; uel per imprudentiam à ueritate coactus, uel dedita opera, ut ſe ipſe et errorem ſuũ corrigeret, in octauo de Hiſtoria animalium, ita ſcriptum reliquit, μετὰ γὰρ τὸ τῶν ἀψύχων γένος, τὸ τῶν φυτῶν πρῶτόν ἐστι: καὶ τούτων ἕτερον πρὸς ἕτερον διαφέρει, τῷ μᾶλλον δοκεῖν μετέχειν ζωῆς. ὅλον δὲ τὸ γένος πρὸς μὲν τ' ἄλλα σώματα φαίνεται σχεδὸν ὥσπερ ἔμψυχον, πρὸς δὲ τὸ ζῶον ἄψυχον. *Hæc Ariſtoteles, quæ quoniam à Theodoro Gaza huius libri interprete fuerunt corrupta, nam ubi Ariſtoteles dicit,* τῶν ἀψύχων, *ipſe uertit, animantium: ſiue id fecit, quia mendoſum habuit codicem, ſiue ut Ariſtotelem ſeruaret, ne ſibi ipſe contrarius eſſe uideretur, idcirco fideliter transferenda cenſui hoc modo. Nanq; poſt genus inanimatorum, genus plantarũ primum eſt, et earum alia ab alia differt, eò quod uita magis uidetur particeps, uniuerſum autem genus comparatione quidem corporum aliorum uidetur ferè tanquam animatum, at comparatione animalis inanime, et quæ ſequuntur. Hæc eſt enim uera uerborum Ariſtotelis ſententia, in quibus ſi ſtirpes uere eſſent animatæ, quid opus erat dicere, eas comparatione aliorum corporum eſſe tanquam animatas, cõparatione autem ani-*

malis inanimatas? Præterea ſi ſtirpes uere animam haberent, cur Ariſtoteles ex eis alias magis quàm alias uitæ uideri participes dixit potius quàm animæ? cur eo in loco uitæ uocabulũ uſurpauit, animæ prætermiſit? Hic mihi qui cenſent Ariſtotelẽ putaſſe ſtirpes uere animam habere nunquam poterunt rationem ullam ſatis probabilem afferre, cur Ariſtoteles ita loqui maluerit. At ego uerißimam ſtatim et expeditißimã reddam, quia ſcilicet putauit ſtirpes habere uitã non animã: et quod in ſecundo de Anima uiſus eſt attribuere animã ſtirpibus, eo in loco τὴν ψυχὴν, hoc eſt, animam: ἀντὶ τῆς ζωῆς, hoc eſt, pro uita poſuit. Nanq; et animam pro uita, et uiciſsim uitam pro anima quandoq; apud Græcos poni, illud eſt uel euidentißimum argumentum, quia quod nos animal ab anima nominamus, id ipſi ζῶον, eodem modo, ἀπὸ τῆς ζωῆς uocant, hoc eſt, ab anima: quæ quidem uocum permutatio non ita procedit apud Latinos, apud quos uita longe differt ab anima: uita enim eſt qua uiuimus, anima uero qua ſpiramus: et dicta eſt anima ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, hoc eſt, à uento ſiue à ſpiritu: quanquam non me latet animam quandoq; pro uita uſurpari ſed figurate. Quare non ubiq; Ariſtoteles pro certo dixit ſtirpes eſſe animatas, ſed etiam alicubi dubitaſſe uiſus eſt, ut in eo quem dixi loco de generatione animalium: et rarſus in quinto Topicorũ, ubi ait, Animalis eſſe proprium animam habere, quaſi anima ſolis animalibus tributa ſit, non alijs uiuentibus, hoc eſt, arboribus et herbis, ut exiſtimat Alexander Aphrodiſienſis, qui ne Ariſtoteles uideatur negaſſe, animam eſſe in ſtirpibus, ſiue ſtirpes eſſe animatas, et ſibimet aduerſari, putat illum locum eſſe mendoſum, et ubi legitur, ἔμψυχα, legendum eſſe, αἰσθητικὰ, quoniam ſenſus ſolis animalibus, non autem ſtirpibus ſit attributus. Quo in loco nec Ariſtoteles uerum dicit, nec Alexander recte Ariſtotelem exponit, Errat enim Ariſtoteles, quoniam habere animam, etiam ſi alicui alteri conueniret, præterquã animali, non propterea tamen minus eſſet animalis proprium: nihil enim impedit, quominus aliquid ſit proprium alicuius, etiam ſi ſit alteri commune, intelligendo tamen de proprio, ut opponitur non cõmuni, ſed ſeparabili, quod proprium inſeparabile ſupra diximus appellari, in capite de Proprio. Neſcit quid dicat Alexander, quia falſò putat eo in loco pro animato legendum eſſe ſenſitiuum, cum in omnibus codicibus ita ſcriptum ſit, ἔμψυχα, et cum uerum ſit, habere animam eſſe proprium animalis non priuatũ ſed inſeparabile. Ex quo etiam deprehenditur alia quædam rudis Alexandri inſcitia, quæ tamen eſt ei cum Ariſtotele Hæreſiarcha ſuo communis: putat enim Alexander, hoc quod eſt, habere animam, ſi alij præter quam animali conueniat, nõ poſſe eſſe proprium animalis, quaſi non ea etiam propria eſſe poßint, quæ con-

ueniant alijs, modo ſint inſeparabilia: ſed omiſsis aliorũ erroribus, dico ſtirpes omnes habere quidem uitam et eſſe uiuentes, ſed non habere animam nec eſſe animatas: et hoc affirmo motus primum ea ratione, quia cum non ſpirent non poſſunt eſſe animatæ: deinde authoritate Ciceronis, et Plinij, ex ueteribus Latinis, ut ante dixi, ex recentioribus autem Laurentij Vallæ, in primo Dialecticæ ſuæ libro Cap. IX. qui uehementer reprehendit Ariſtotelem ob hoc, quod animam dat arboribus et herbis: et Eraſmi Roterodami in libello de Copia rerum et uerborum, qui proferens exempla metaphoræ ab inanimato ad inanimatum, ita inquit, Vt ſi quis ſyluam ſcatere dicat, quod eſt fontium, aut odium ſuppullulaſcere, quod eſt fruticum. Quibus uerbis Eraſmus aperte ſignificat, ſyluas et frutices eſſe inanimatas. Quare qui recte philoſophari cupiunt, ita de ſtirpibus et plantis omnibus teneant, ut nos diximus, et Pſeudophiloſophorum opinionem hac in re contemnant ac derideant. Sed ut redeã ad arborem noſtram ſubſtantiæ, in ea quoq; generis rationalium ſpeciem fecimus deum ſiue genus deorum, quia ſic antiqui putabant, deos eſſe animalia rationalia immortalia: et quia ſic etiam fecit Porphyrius in capite de Specie. Thebanum autem et Troianum idcirco ſpecies hominis ſubſtituimus, quia ſic nos docuit Cicero in primo de Inuentione, et quia uerum eſt: hominem quidẽ cum ad ſuperiora ſpectat, ſolummodo eſſe ſpeciem, cum uero ad inferiora cõuertitur, ſtatim effici genus, et tanquam ueras ſpecies continere ſub ſe Troianos et Thebanos: qui licet ad eſſentiam hominis nihil pertineant, nihil propterea tamen impediuntur, quo minus poſsint eſſe ueræ ſpecies hominis, ſi nõ eſſentiales at certe accidentales: nam cum ſine ulla dubitatione Troiani et Thebani ſint in genere hominum, quomodo poſſunt ijdem generis hominum nõ eſſe ſpecies? niſi quis forte dicat aliquid poſſe eſſe in genere, quod non ſit ſpecies illius, quod eſt falſiſsimum: ſic enim non in genere erit, ſed in aliquo alio toto diſcreto, quod non ſit genus: ut in populo, in exercitu, in grege, in armento: nihil enim proprie eſt in genere niſi ſpecies, ut ſupra dixi, nec quicquam proprie eſt genus ullius alterius niſi ſpeciei, cum ſpecies et genus ſint, quemadmodum uocant, correlatiua, et alterum in alterius definitione ponatur. Sed cauſa quare Pſeudophiloſophi negant Troianum et Thebanum eſſe ſpecies hominis, eſt quia nunquam in ſpatio annorum penè duum millium intelligere potuerunt, non omnes ſpecies pertinere ad eſſentiam generis, ſed ſolum eſſentiales, nec omnia genera eſſe de ſubſtantia ſpecierum, ſed tantum ſubſtantialia. Idq; non ſolum quia Cicero ac reliqui Scriptores ueteres ita eſſe demonſtrant, ſed etiam quia communis omnium loquendi conſuetudo confirmat. Ad hæc arbor noſtra generica ſubſtantiæ, in eo quoq; differt ab illa

Porphyrij et Ariſtotelis, quod illa tantum in imo et quaſi ad radicem habet indiuidua, hoc eſt, ſingulares ſubſtantias, atq;, ut Dialectici uocant, primas: ſupra radicem uero uſq; ad ſummum cacumen tota compoſita eſt ex ſingularibus, et ſpeciebus, et differentijs uniuerſalibus, ſiue ex ſecundis ſubſtantijs, ut Dialectici uocant. Quæ omnia, ut ijdem illi uolunt, ſunt non hoc aliquid, ſed quale quid (nam ſolas ſubſtantias primas, hoc eſt, ſingularia ſubſtantiæ, hoc aliquid eſſe dicunt) et non ſunt in ſubiecto, ſed prædicantur de ſubiecto: idq; non æquiuoce, ſed uniuoce. Poſtremo uero aiunt hæc quoq; ſubſtantijs omnibus communia eſſe, ut nihil ſit eis contrarium, ut non recipiant magis et minus, ut unæ eædemq; cum ſint, contraria ſucceßiue recipiant. Ex his inquam compoſita eſt, et has habet proprietates arbor ſubſtantiæ Dialecticorū, ut ipſi tradunt: At noſtra arbor ſubſtantiæ, multo maxime ex parte contra ſe habet, Conſtat enim ferme tota ex generibus et ſpeciebus non uniuerſalibus et falſis, ut illa, ſed uniuerſis et ueris, ut ſupra probauimus: nec ullas habet differentias, aut ſecundas ſubſtantias, quæ cum uniuerſalia à Dialecticis dicantur, non poſſunt ipſæ quoq; unà cum uniuerſalibus non eſſe falſæ. Deinde continet ſpecies nō ſolum diuiſibiles, ſed etiam indiuiſibiles et ſpecialißimas: quæ ut ſpecies ſunt, ſemper ſurſum ſpectant ad ſua genera, nunquā deorſum. Atq; ideo de nullo dicuntur nec uniuoce nec æquiuoce: idemq; faciunt genera, non quia non deorſum aſpiciant, ſed quia res ſunt non uoces, quarum proprium eſt dici. Tum præterea quicquid eſt in ea, id omne eſt hoc aliquid, hoc eſt, uel una ſingularis ſubſtantia, quæ eſt ſpecies ſpecialißima, uel una multitudo ſingularium ſubſtantiarum, nec quicquā in ipſa reperitur, quale quid, quod non uere ſit, hoc aliquid. Cum nihil prorſus exiſtat in rerum natura, quod poßit eſſe quale quid, quin idem etiam neceſſario ſit hoc aliquid, hoc eſt, una aliqua numero ſingularis et indiuidua qualitas: et ſi non ſit hoc aliquid, ne in rerum quidem natura ullo pacto eſſe queat, niſi fictum et commentitium. Id quod manifeſte deprehenditur eſſe uerum, non ſolum ex eo, quia per intellectum humanum percipi ac comprehendi non poteſt iſtud quale quid, niſi ſit, hoc aliquid: ſed etiam quia in generali noſtra diuiſione rerum nihil eſt, niſi ſingulare aut multitudo ſingularium, ut ſupra probauimus. Itaq; qui illud quale quid Ariſtotelicū uoluerit defendere, ut nō uideatur eſſe chimericū, is neceſſe habebit prius impugnare illam diuiſionem noſtram, et uniuerſalia realia probare eſſe uera, quod nemo unquam recte facere poterit. At inquit Ariſtoteles, aliquis homo, et aliquis equus ſunt primæ ſubſtantiæ, et hoc aliquid: homo uero et animal ſine ulla adiectione, ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, et quale quid. Quibus uerbis Ariſtoteles tantā uim ac poteſtatē tribuit huic particulæ

aliquis uel

aliquis uel aliquod, ut adiecta homini uel animali ex ſecunda ſubſtantia faciat primam, dempta uero ex prima rurſus reficiat ſecundam. Cui ego uiciſsim reſpondeo, idem prorſus dictu eſſe, homo et aliquis homo, animal et aliquod animal: nec quicquam referre ſiue addatur, aliquis uel aliquod, ſiue non addatur, eo quia per ſe ſemper ſubintelligitur tanquã adiunctum, ut ex ipſomet Ariſtotele non dubitanter licet intelligere. Is enim in libro περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων*, quodam in loco ita inquit,* ἐν τῆ σικελία τῆ καλουμένη αἴτνη σπηλαιόντι λέγεται εἶναι*, et non multo ſupra ita dicit,* ἔστι γὰρ αὐτόθι σπήλαιον, ὃ καλεῖται γλαφυρὸν. *In quorum locorum utroq; ſine dubio ſignificare uult aliquam unam et indiuiduam ſpeluncam, et tamen in ſuperiore tantum apponit* τὸ τί*, in poſteriore autem idem licet non appoſitum ſubintelligit. Quare cum authore Ariſtotele nihil differat utrum dicatur, ſpelunca an aliqua ſpelunca: eodem quoq; modo nihil differre putandi ſunt, homo et aliquis homo, equus et aliquis equus: et eo magis quod idem ipſe author in tertio* τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ*, non longe à principio probat idem eſſe, unum hominem, ens hominem, et hominem: ex quibus omnibus concluditur, Ariſtotelem cum docet diuerſa eſſe hominem et aliquem hominem, animal et aliquod animal, pluſquam pueriliter errare, et nõ ſolum contra ueritatem, ſed etiam contra ſe ipſum loqui. Vt omittam hic, quod ita loquitur, ut dicat primam ſubſtantiam hoc aliquid ſignificare, ſecundam autem quale quid: perinde quaſi ſubſtantia prima, quæ eſt res, tanquam ſi uox eſſet, ſignificaret, et uocis miniſterio fungeretur. Sed de eo, quod eſt hoc aliquid et quale quid, iam ſatis. Poſtremo uero in arbore noſtra reperiuntur nonnullæ ſubſtantiæ quæ habent contrarium, ut ignis cui aqua contraria eſt, et aqua cui aduerſatur ignis: et multæ etiam quæ ſuſcipiunt magis et minus, præſertim in adiectiuo pronuntiatæ: ut cum dicimus, magis uel minus marmoreum, magis uel minus ligneum. Itaq; nos unà cum Laurentio Valla ſine ulla dubitatione affirmamus ſubſtantiam et contrarium habere, et magis minuſq; recipere: et Ariſtotelem ac cæteros qui hæc negant, uehementer eſſe reprehendendos. Ac talibus quidem cauſis et rationibus, arborem noſtram ſubſtantiæ à Porphyriana et Ariſtotelica longe diuerſam fecimus, nunc ſequitur ut idem faciamus in arbore qualitatis: et ante omnia, ut oſtendamus omnia alia accidentiũ prædicamenta ſub qualitate generali, tanquam ueras illius ſpecies eſſe collocanda: ſi prius tamen pauca quædam de ſubſtantia addiderimus à recte philoſophandi ſtudioſis non ignoranda, quæ ſunt hæc. Primo quam Latini tum ſubſtantiam, tum naturam, tum eſſentiam appellant, eam à Græcis uocari* ὀυσίαν, *quaſi dicas, eſſentiam,* παρὰ τὸ εἶναι, *ab eſſendo*

Z

Nam et ſi tam accidens, quàm ſubſtantia æqualiter ipſum eſſe, ſiue eſſentiam participet (tam enim accidens quàm ſubſtantia uere et proprie dicitur eſſe, hoc eſt, non improprie nec figurate) tamen ſubſtantia tanquam omniũ rerum ſiue entium digniſſima, et quæ maxime uidetur eſſe, eſſentiamq; habere, non immerito nomen commune, ac genericum apud Græcos ſibi uendicauit: et cum ſit ſpecies generis rerum ſicut et qualitas, tamen nomen generale retinuit. Atq; hoc eſt illud quod Ariſtoteles in principio capitis de Subſtantia ait, ἡ κυριώτατα λεγομένη, hoc eſt, quæ maxime proprie, ſiue priuatim dicitur. Nam quemadmodum nomen urbis communiter dicitur de Mediolano, Neapoli et alijs urbibus, proprie autem ſiue priuatim de urbe Roma. Sic ὀυσίας uocabulum cõmuniter dicitur tam de omnibus accidentibus quàm de ſubſtantijs, ὀυσία enim inter alias ſignificationes, quas habet, inquit Ammonius πᾶσαν ὕπαρξιν δηλοῖ, ἥτις καὶ κατὰ συμβεβηκότων φέρεται, hoc eſt, omnem eſſentiam, uel exiſtentiam ſignificat: quæ et de accidentibus dicitur, proprie uero et priuata quadam ſignificatione dicitur de ſubſtantia. Quod non intelligentes Interpretes nugantur, dicẽtes Ariſtotelẽ ex eo quod ait κυριώτατα excludere uoluiſſe ſuperficiem, quæ non proprie, ſed apparenter, ut ipſi loquuntur, ſubſtat accidentibus, et aſſerẽtes eundẽ ex eo quod dicit, λεγομένη hoc eſt, quæ dicitur, non ex ſua ſententia, ſed ex aliorum opinione loqui, quod falſiſſimũ eſt: Ariſtoteles enim primam ſubſtantiam maxine proprie dici affirmat, comparatione ſecundarum ſubſtantiarum et accidentium, quæ ipſa quidem quoq; communiter dicuntur ὀυσίαι, ſed non proprie nec priuatim ut primæ: Et quod ait λεγομένη, non ad aliorum opinionem, ſed ad nomen ὀυσίας referri debet. Nominum enim proprium eſt dici, ut iam multoties antea dictum eſt: Nec alio pertinent ea quæ ſequuntur duo aduerbia, πρώτως καὶ μάλιστα. Subſtantia enim prima, ex ſententia Ariſtotelis, dicitur primum et maxime, ſubſtantijs, ſcilicet, ſecundis et accidẽtibus comparata. Ac de nomine quidem ὀυσίας, apud Græcos ita ſentiendum eſt omnibus recte philoſopari cupientibus. At uero apud Latinos ὀυσία magis uſitate ſubſtantia et natura quàm eſſentia dicitur, et reuera nos magis aptum magiſq; proprium huiuſce rei nomen habemus quàm Græci. Si quidem magis proprie uidetur appellari ſubſtantia à ſubſtando, eo quod omnibus qualitatibus et accidentibus, ut ita dicam, ſubſtat: quàm eſſentia, cum habere ipſum eſſe ſiue eſſentiam æqualiter conueniat et commune ſit, omnibus tam accidentibus quàm ſubſtantijs. Vnde mihi non male uidentur definiuiſſe, qui ita dixerunt, Subſtantiam eſſe eam, quæ per ſe ſtat, et accidentibus ſubſtat. Sic enim et nos ſubſtantiam nihil aliud eſſe arbitramur, niſi rem per ſe ſtantem, et accidentibus

ſubiectam, ut cum dicimus, ſubſtantiam eſſe rem, ſignificemus eam eſſe in genere rerum, cum autem addimus per ſe ſtantem, ut ſeparemus ab accidentibus quæ non naturaliter per ſe ſtant, ſed in alio ſemper exiſtunt. Quod autem in fine adiectum eſt, et accidentibus ſubiecta, nihil aliud facit, niſi definitionem explicat, clarioremq́; reddit. Ac talem quidem nos ſubſtantiā eſſe hocq́; modo definiri oportere putamus, et contendimus. Intelligentes tamen ſemper hanc definitionem conuenire, et accommodatam eſſe ſubſtantijs ſingularibus, quas Dialectici primas nominant, non generibus neq; ſpeciebus more illorum acceptis: quas iidem uocant ſecundas ſubſtantias. Has enim nos tanquam inter uniuerſalia realia numeratas à Dialecticis, unà cum ipſis uniuerſalibus à nobis antea refutatis prorſus improbamus, et ex omni philoſophia eijcimus exterminamuſq́.

Genus rerum uere in duas tantum ſpecies diuidi, in ſubſtantias et qualitates, et omnia alia accidentium dialecticorum prædicamenta ſub qualitate generali tanquam ueras eius ſpecies uere contineri.

CAPVT DECIMVM.

RERVM *genus, quod ſupra docuimus, eſſe unum, uerum, et generaliſſimum genus: prima et ſumma diuiſione ſecatur non in decem categorias, ut putauit* Ariſtoteles, *nec in tria prædicamenta, ut exiſtimauit* Laurentius Valla, *ſed in duas tantum ueras ſpecies, ſiue formas, hoc eſt, in ſubſtantias et qualitates. Idq́; probo potiſſimum hoc argumento, quod omnia alia accidentium prædicamenta nihil aliud ſunt, niſi ſpecies quædam qualitatis generalis, et propterea ad illam tanquam ſpecies ad genus, et quaſi riui quidam ad fontem caputq́; ſuum referri debent. Nam ſummum genus qualitatum proprie, ſiue qualitas ut genus figurate, quam ſupra in arbore generica qualitatis ſecundam generis rerum ſpeciem ſiue formā poſuimus, nomine et appellatione ſua communiſſima comprehendit omnia alia, quæcūq; ſunt in rerum natura, præter ſubſtantiam, hoc eſt, omnia accidentia. Atq; ideo quatenus ſurſum aſpicit et unà cū ſubſtantia genus rerum in duas partes diuidit, recte appellatur ſpecies ſiue forma generis rerū: quatenus uero deorſum uerſum conuertitur, et ſub ſe complectitur omnia, ut dixi, præter ſub-*

ſtantiam, non ſpeciei neq; formæ, ſed generis nomen ſibi uendicat, et propriè dicitur qualitas generalis, ſiue qualitas ut genus, ad differentiam qualitatis ut ſpecies eſt, quæ eſt pars qualitatis generalis, et quantitati, cæteriſq; accidentium ſpeciebus, tanquam ſpecies diuerſa ſub eodem genere contenta opponitur. In ſumma qualitas, ut rectè inquit Ariſtoteles, *eſt res ſecundum quam dicimur quales: cuius nomine nos hic intelligimus, non ſolum omnia ea quæ à* Dialecticis *et* Philoſophis *communiter appellantur accidentia, ſed etiã omnes differentias, quas* Dialectici *uocant ſubſtantiales, et omnes ſubſtantias in adiectiuo prolatas. Nanq; ut ſupra monuimus, quemadmodum accidentia in ſubſtantiuo prolata ſubſtantiæ faciem induunt, ſic ſubſtantiæ in adiectiuo pronuntiatæ in qualitates mutantur, et ab eis res uere dicuntur quales. Quis enim dubitat quin marmor et later ſint ſubſtantiæ? attamen eſſe marmoreum uel lateritium eſt qualitas ædificij: interrogatus enim aliquis quale ædificiũ conſtruxerit, rectè reſpondeat, marmoreum uel lateritium. Eodemq; modo nemini dubium eſt, quin eſſe candidum uel eſſe calidum, qualitas quædam ſit, et tamen candor et calor nõ qualitates, ſed ſubſtantiæ quædam uidentur eſſe: quia tanquam ſubſtantiæ quædam in ſubſtantiuo pronuntiantur. Qualitatem autem hanc generalem idcirco non ſolum qualitati ut ſpecies eſt, ſed etiam quantitati et alijs accidentium generibus ſuperpoſuimus, et omnibus communem fecimus, quia quamuis nomen qualitatis à* Dialecticis *et* Philoſophaſtris *perperam, et prorſus imperite ſepareretur à quantitate, relatione, cæteriſq; accidentibus, tamen apud* Latinos *ueteres, et omnes rectè loquentes generaliter idem ſignificat quod nomen accidentis, atq; etiam aliquid amplius. Si quidem omne accidens qualitas eſt, non autem contra: nam multæ ſunt qualitates ſubſtantiales, quæ non uidentur rectè dici poſſe accidentia, ut ratio in homine, et ſenſus in animali. Quare multo generalius eſt nomen qualitatis, quàm nomen accidentis: ſic ut ueriſſime, ſimul et Latiniſſime liceat dicere, quantitatem, relationem, actionem, et reliqua omnia accidentia, eſſe qualitates quaſdam. Vt partim affirmat* Rodulphus Agricola *in ſecundo libro de* Inuentione dialectica, Cap. VII. *cuius hæc ſunt uerba, Qualitatem etiam uocamus in præſentia, non ut ſit unum ex decem prædicamentis, ſed ut qualitas ſit quicquid non eſt ſubſtantia rei: ſic et quantus eſt ſol, et ubi ſunt* Nili *fontes, et quando fuit* Homerus *quæſtione qualitatis continentur:* Hæc Rodulphus. *Partim confirmat* Laurentius Valla *in primo* Dialecticæ *ſuæ libro* Cap. XVII. *de generali qualitatis ſignificatione idem planè ſentiens, quod* Rodulphus, *niſi quod paßionem, quam uocant, ſub actione collocat, et actionem quandam eſſe arbitratur. Tum actionem tanquam prædicamentum per*

ſe ſtatuit à ſubſtantia et qualitate prorſus ſeiunctum et ſeparatum: atq; hoc modo decem Ariſtotelis categorias ad tres tantum reducit, nempe ad ſubſtantiam, qualitatem, et actionem: cuius opinio ex iis, quæ nos dicturi ſumus, manifeſte falſa conuincitur. Oſtendemus enim actionem æque ſub qualitate ſicut cætera accidentia contineri. Sic igitur et Agricola et Valla de qualitate generali ſentiunt: Et Quintilianus utriuſq; ſententiam aperte comprobat, libro VII in capite de Qualitate, ita ſcribens, Qualitas alia eſt de ſummo genere, atq; ea quidem non ſimplex: nam et qualis ſit cuiuſq; rei natura, et quæ forma quæritur, an immortalis anima, an humana ſpecie Deus: et de magnitudine et numero, quantus ſol, an unus mundus, quæ omnia coniectura quidem colliguntur, quæſtionem tamen habent in eo qualia ſunt. Hæc Quintilianus: Ex quibus manifeſte licet intelligere, qualitatem de ſummo genere eſſe eam, quam nos ſupra appellauimus qualitatem generalem, ſiue qualitatē ut genus: qualitatem autem ſpecialem, ſiue ut ſpecies eſt: et quantitatem unà cum partibus ſuis, tam diſcretis quàm continuis, eſſe duas ſpecies qualitatis, illius de ſummo genere, ſiue generalis, ſiue ut genus acceptæ. Quare iam nemini dubium eſſe debet quin qualitates reuera ſint duæ, una generalis, altera ſpecialis: et quin hæc ſpecialis unà cum quantitate ſub illa generali tanquam ſpecies ſub genere ſuo comprehendatur. Præſertim cum idem Quintilianus, eodem Capite paulo infra teſtetur, quod Græci duobus nominibus ποιότητα, et ποσότητα dicunt, id nos uno et eodem qualitatis uocabulo complecti. Et cum idem rurſus libro III cap. de Narratione, de paruis cauſis loquens, ita dicat, In paruis cauſis, quales ferè ſunt priuatæ. Quo in loco cum ante dixiſſet, in paruis, poſtea ſtatim ſubiunxit, quales, et cætera: ex quo ſignificauit paruitatem, quæ eſt ſpecies quantitatis, ſine ulla dubitatione eſſe qualitatem. Quo loquendi genere etiam ante Quintilianū uſus eſt Plato in Alcibiade primo, cuius hæc ſunt uerba, ἆρα ἐρωτᾷς εἴ τινα ἔχω εἰπεῖν λόγον μακρὸν, οἵους δὴ ἀκούειν εἴθισαι; hoc eſt, Interrogas ne an ſim incœpturus ſermonem aliquem longum, quales audire ſolitus es? Ecce quēadmodum Plato ibi quales non quantos dixit, cur ita? quia eſſe longum ſpecialiter quidē dicitur ποσότης, ſed generaliore uocabulo recte etiā ποιότης appellatur. Quin etiam Archigenes inter antiquos Medicos Græcos celeberrimus aperte dixit, magnitudinem et paruitatem, celeritatem et raritatē, plenitudinem et inanitatem, et cætera huiuſmodi eſſe qualitates pulſus, ut teſtatur Galenus in ſecundo de differentiis pulſuum. Qua quidem in re quāuis reprehendatur à Galeno, tamen ipſe Galenus magis uidetur eſſe reprehendendus, qui nulla firma aut recta ratione motus, ſed ſola prædicamentorum

ſuorum falſa atq; inani doctrina adductus, non ſolum Archigeni, ſed etiam Platoni, atq; adeo communi Græcorum omnium loquendi conſuetudini aduerſatur: Hæc ueteres Græci de qualitate. Neq; ſolum Quintilianus ex ueteribus Latinis ita de qualitate ſenſit, ſed etiam M. Cicero in primo de Inuentione libro, ita loquitur, Generalis eſt controuerſia, cum et quid factum ſit, conuenit, et quo id factum nomine appellari oporteat conſtat, et tamen quantum et cuiuſmodi et omnino quale ſit quæritur. Quibus uerbis Cicero per controuerſiam generis nihil aliud intelligit, niſi ſtatum qualitatis. Quæſtio enim generis ſiue generalis et quæſtio qualitatis apud Latinos idem ſunt, ut ipſemet Cicero in principio capitis illius aperte oſtendit: et uerba illa, et omnino quale ſit, in fine ſuperioris exēpli poſita clare indicant. Quid enim ſibi uult eo in loco, et omnino quale ſit? niſi concludere membrum generaliter, ut perinde ſit ac ſi dixiſſet, et generaliter ſiue in uniuerſum omnis controuerſia de qualitate: quæ ſub ſe continet et quantum, et cuiuſmodi, et in ſumma omnes alias qualitates. Nanq; hoc aduerbium omnino apud Latinos ſine dubio idem ſignificat, quod generaliter et in uniuerſum ſiue uniuerſe, ut cum dicimus uel affirmando aliquid, Omnino aut magna ex parte ſum aliquando liberatus, uel negando hoc modo: Vix aut omnino non poſſum liberari. Sed ut redeā unde diſceſsi, ſi paruitas, ſi magnitudo, ſi numerus, ſi deniq; quātum ipſum, et cætera huiuſmodi ueræ ſunt qualitates, ut non ſolum ex Agricolæ et Vallæ; ſed etiam ex Quintiliani et Ciceronis, atq; adeo etiam ex Platonis uerbis licet intelligere, quis dubitat ſimiliter et relationem, et actionē, et paſsionem, et quando, et ubi, et ſitum eſſe, et habere, et omnino omnia accidentia qualitatis nomine contineri ac ſignificari? ſi quidem hæc omnia nihil aliud ſunt, niſi qualitates quædam ſubſtantijs, atq; alijs rebus accidentes. unde et accidentium nomen ſibi uendicarunt. Quod uel ex communi omniū latine et recte loquentium uſu abſq; alia ratione uel authoritate, uerum eſſe poterat intelligi, niſi ij, qui hactenus philoſophati ſunt ferè omnes fuiſſent inepte addicti, et pluris unam Ariſtotelis authoritatem feciſſent, quàm ueritatem et communem loquendi conſuetudinem. Nam quærenti, exempli gratia, qualem hominem uideris, recte reſpondeas per omnia accidentium genera: ſi dicas primo, magnum uel paruum, ut ſupra dictum eſt in quantitate: deinde bonum uel malum, album uel nigrum, in qualitate ſpeciali: tum patrem uel filium, dominum uel ſeruum in relatione: poſtea uerberantem uel interficientem in actione: deinde rurſus faſtidientem uel uapulantem in paſsione: præterea hodiernum uel externum, huius anni uel anni præteriti in tempore, ſiue quando: ad hæc Italum uel Gallum, Romanum uel Neapolitanum

in loco uel ubi: poſthæc ſedentem uel cubantem uel ſtantem in ſitu: poſtremo uero ueſtitum uel nudum, armatum uel inermem in habitu. Quibus omnibus exemplis à communi omnium Latinorum loquendi conſuetudine deſumptis manifeſtum eſt, ad interrogationem factam per qualis uel quale eſt, recte reſpōderi poſſe per omnia accidentium prædicamenta: et propterea omnia accidētia neceſſario qualitates quaſdam eſſe confitendum eſt. Quod etiam confirmatur authoritate Rhetorum omnium, tam Græcorum quàm Latinorum, qui in diuiſione ſtatuum ſiue conſtitutionum Rhetoricarum dicunt in omni quæſtione quæri ſolere tria, an ſit, quid ſit, quale ſit: ac primum illum modum quæſtionis appellant coniecturalem, ſecundum definitiuum, tertium generalem, ſiue qualitatis, eo quod in illo generaliter quæritur de omni qualitate. hoc eſt, non ſolum de qualitate ut ſpecies eſt, ſed etiam de quantitate, loco, tempore, cæteriſq; accidentibus. Vt conſtitit ex ijs, quæ ſupra poſuimus, exemplis: partim ex Rodulpho Agricola, partim ex Quintiliano, deſumptis de tempore, de loco, et de alijs accidentibus, atq; ut patet in exemplis quæ nos ſupra ex communi omnium conſuetudine loquendi protulimus. Quare neceſſe eſt Rhetores, aut non recte appellaſſe tertium illum ſtatum generalem et de qualitate, ſi in eo non quæritur de omni qualitate et accidente generaliter, aut ſi quæritur, quantitatem, relationem, actionem, et reliqua omnia accidentia non poſſe non eſſe qualitates. Poſtremo uero idem quoq; confirmatur teſtimonio Dialecticorum quorundam recentiorum, et inter alios maxime Chryſoſtomi Iauelli Canapitij iuniorum omnium qui de Dialectica ſcripſerunt iudicio meo acutiſſimi, qui capite quarto de prædicamentis, de qualitate loquens ita ſcribit, Vnde et per actionem dicimur quales, et per paſſionem, ut qualis eſt ſortes? reſpondetur ſcribens uel calefactus. Sed quid immoror hac in re probanda? cum etiam ipſa ſubſtantia nonnunquam quaſi tranſmutetur in qualitatem? et ab ipſa ſubſtantia res dicātur eſſe quales? ut cum quiſpiam rogatur, qualem ſtatuam emerit, et reſpondet cereā, uel marmoream, uel ligneam: nonne ſtatua dicitur qualis à cera, marmore, et ligno? certe ita eſt, et uerum eſt id quod ſupra in capite de Nominibus dixi, ut nomina omnia ſubſtantiua ſignificant ſubſtātiam uel accidens per modum ſubſtātiæ, ſic adiectiua, ſiue ſubſtantiarum ſint ſiue accidentium, ſemper ſignificare qualitatē. Atq; ideo recte Ariſtoteles in quinto τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ dixit, differentias ſubſtantiales eſſe qualitates, ut rationem in homine, et ſenſum in animali: quod uerum eſſe non poſſet, niſi ſubſtantia nonnunquam etiam qualitatis modum indueret, et quaſi in qualitatem transformaretur. Quod quidem accidit non ob ipſam rei ipſius naturam, ſi quidem reuera, nec

ſubſtantia in accidens, nec accidens in ſubſtantiã conuerti poteſt, ſed propter noſtrum pronuntiandi modum, qui nunc qualitates per modum ſubſtantiarum in ſubſtantiuo, nunc ſubſtantias per modum qualitatum in adiectiuo pronunciare conſueuimus. Sic igitur ut ſemel finiam, non ſolum teſtimonio Rodulphi Agricolæ et Laurentij Vallæ, ſed etiam authoritate Platonis, et Archigenis, et Ciceronis, et Quintiliani, et Rhetorum tam Græcorum quàm Latinorum: et præterea etiam conſenſu et conſuetudine omnium communiter et recte loquentium, et poſtremo etiam authoritate iuniorum Dialecticorum liquido apparet qualitatis nomen ſua generali ſignificatione comprehendere, non ſolum qualitatem ſpecialem, ſed etiam quantitatem, relationem, et alia omnia accidentia: atq; adeo quoq; ipſam ſubſtantiam in adiectiuo prolatam, et ſimiliter contra, omnia prorſus accidentia unà cum ſubſtantia in adiectiuo pronuntiata, tanquam qualitatis generalis ſpecies inter qualitates uere eſſe numeranda. Ex quo rurſus apparet non modo Dialecticos, ſed etiam Grammaticos penè omnes uehementer erraſſe, qui in capite de relatiuis, quantitatem à qualitate ita ſeparant, perinde quaſi eſſent duo penitus diuerſa, et ad interrogationem factã per quale, non recte poßit reſponderi per nomina quãtitatis, quod eſt falſißimum, ut nos ſupra multis exẽplis oſtendimus, et multis uerbis confirmat Laurentius Valla in capite Dialecticæ ſuæ ante citato: ubi etiam docet apud Virgilium, cum dicit.

Nam qualis, quantuſq; cauo Polyphemus in antro,
Lanigeras claudit pecudes.

et apud alios Scriptores, cum quale et quantum coniuncta reperiuntur, non de qualitate generali ſiue ut genus, ſed de qualitate ſpeciali ſiue ut ſpecies prout quantitati opponitur, et qualitatis generalis ſpecies eſt, eſſe intelligẽdum. Quamobrem cum hæc doceat Laurentius nos ulteriori huiuſce rei probatione ſuperſedebimus, et pro conſtanti probatum relinquemus, eſſe unum tantum genus ſummum et generaliſsimum, hoc eſt, genus rerum: et hoc ipſum prima diuiſione ſecandum eſſe in duas ueras et germanas ſpecies ſiue formas, hoc eſt, in ſubſtantias et qualitates: non in decem categorias, ut prorſus falſò exiſtimauit Ariſtoteles: nec in tria prædicamenta, ut minus quidem falſò, ſed tamen non recte cenſuit Valla: cuius opinionẽ nõ mihi ultra refutandã arbitror, cũ ex ijs, quæ dicta ſunt, ſatis appareat eam non poſſe ueram eſſe. Atq; hoc modo de qualitatis generalis nomine ac communitate ſentiendum eſt, eis qui recte philoſophari cupiunt: et non ſolum qualitas ut ſpecies eſt, ſed etiam quantitas, et omnia accidentium prædicamenta ſub hac qualitate generali collocanda.

De qualitate

De qualitate generali et omnibus eius tam comparatæ quàm abſolutæ ſpeciebus, præſertimq́ de qualitate ſpeciali, quantum differant à ſpeciebus accidentium Dialecticorum, et ſingillatim quæ ratio et cauſa diuerſitatis. Caput Vndecimum.

QVONIAM *de qualitate generali nec* Ariſtoteles*, nec quiſquam* Dialecticorum *ueterum, quod ſciam, mentionem fecit: de qualitate autem ſpeciali magna ex parte falſa ab eiſdem fuerunt tradita: idcirco de utraq; rurſus pauca mihi dicenda uidentur, et ſimul tam ueritatis noſtræ quàm falſitatis* Aduerſariorum *ratio reddenda.* *Eſt ergo qualitas generalis ſiue ut genus, res in alio, hoc eſt, in ſubſtantia tanquam in ſubiecto ſemper exiſtens, ſecundum quam ipſum ſubiectum, quale et quodammodo affectum dicitur.* *Qua in definitione ponitur primo res, loco generis, eſt enim huiuſmodi qualitas uere ſpecies generis rerum, et genus rerum uere huius ſpeciei genus: deinde in alio exiſtens et cætera, ad differentiam ſubſtantiæ, quæ naturaliter per ſe ſtat, non in alio exiſtit.* *Quod uero ſequitur, ſecundum quã et cætera, id uero in fine additũ eſt ad maiorem eſſentiæ rei definitæ explicationem: et quoniam* Ariſtoteles *ipſe quoq; hanc partem addidit, cũ dixit,* Qualitatem *eſſe eam ſecundum quam quales dicimur, licet ipſe non generalẽ hanc, ſed ſpecialem qualitatem definire uideatur.* *Huius autem qualitatis generalis primum duæ ſunt partes ſiue ſpecies, in quas diuiditur, id eſt genus abſolutorum, et genus comparatorum, ut ſupra apparet in deſcriptione noſtra arboris qualitatis.* *Omnes enim qualitates prima diuiſione, ſunt aut abſolutæ et per ſe ſtantes, ut exempli gratia, magnus, paruus: aut cõparatæ et ad aliquid relatæ, ut maius, minus.* *Deinde utriuſq; harum partium rurſus multæ ſunt ac diuerſæ partes ſiue ſpecies, eiſdem nominibus, ſed abſolutione tantum et comparatione differentes, quas breuiter recenſendas et exempla unicuiq; apponenda exiſtimaui, ut clare appareat, quantum doctrina noſtra uerior ſit et rectior, quàm* Dialecticorum *et* Pſeudophiloſophorum. *Ergo partes ſiue ſpecies qualitatis generalis, tam comparatæ quàm abſolutæ nouem ſunt ferè, quarum prima eſt, qualitas ut ſpecies, ſecunda quantitas, tertia actio, quarta paßio, quinta cauſa, ſexta locus, ſeptima tẽpus, octaua ſitus, nona habere.*

Sub abſoluta qualitate ſpeciali ſiue ut ſpecies eſt, continentur omnes rerum proprietates ſiue propriæ naturæ, ut ratio et riſus in homine, ſenſus et motus in animali: omnes facultates ſiue uirtutes, ut attractio ferri in Magnete, et purgatio bilis in Rhabarbaro: omnes aptitudines uel ineptitudines, potentiæ uel impotentiæ ad aliquid agendum uel non agendum, ut ad diſcendum, ad canendum, ad currendum, ad luctandum: omnes habitus uel affectiones, ut uirtutum uel uitiorum, artium uel ſcientiarum, commutationum uel perturbationum uel alterationum, ut uocant, in animalibus alijsq; rebus: omnes ſtatus ſiue conditiones ſiue fortunæ, ut eſſe diuitem uel pauperem, nobilem uel ignobilem, magiſtratum uel priuatum: omnes patibiles qualitates, ut color, ſonus, odor, ſapor: et qualitates tā primæ quàm ſecundæ, ut uocant: omnes figuræ et circa quodq; exiſtentes formæ, ut trianguli, quadrata, circuli, et reliquæ figuræ formæq; Mathematicæ, Et deniq; ſi quæ aliæ ſunt huius generis ſpecies, tam intrinſecæ quàm extrinſecæ, tam naturales quàm aduentitiæ et acquiſitæ, tam ſubſtantiales quàm accidentales, tam manentes quàm mouentes, tam ad animum quàm ad corpus pertinentes. Hæc inquam omnia cōtinentur ſub una et ſola qualitate ſpeciali. Sub quantitate uero hæc, omnia tā continua quam diſcreta quæ uocantur: diſcreta ſunt, ut numeri, et multitudines omnes: continua, ut lineæ, ſuperficies, corpora, et omnes magnitudines. Actio ſub ſe continet omnia, quæ ſignificantur uerbis actiuis, ut calefacere, et urere: Paßio uero omnia, quæ uerborum paßiuorum ſignificatione notantur, ut calefieri et uri. Ad cauſam pertinent et authores ſiue cauſæ efficientes, ut eſſe Polycleteum uel Perrhaſianum opus: et materiæ rerum, ut eſſe lapideum in domo, eſſe ligneum in arca: et fines ſiue cauſæ finales, ut uoluptatis capiendæ uel ſanitatis recuperandæ cauſa, facere aliquid. Exempla autem eorum, quæ continentur in alijs qualitatis generalis partibus, ſupra ſatis deſcripta ſunt in arbore ſua: quare non neceſſe eſt, ut denuo hic repetātur. In qualitate uero generali comparata et ad aliquid ferè ſunt totidem partes ſiue ſpecies, quot in abſoluta et eiſdem nominibus uocantur, adiecta tantū comparatione, ut in qualitate ſpeciali, candidius et minus candidum, dominus et ſeruus, pater et filius, et ſi qua alia ſunt huiuſmodi, quæ in ſtatu ſiue conditione abſoluta hominum fundata ſunt. In quantitate, ut maius minus, longius breuius, latius arctius, totum pars in continuis, genus et ſpecies in diſcretis. Nam quemadmodum totum non eſt niſi pars ſit, et pars niſi comparatione totius, ſic nec genus ſine ſpecie, nec ſpecies ſine genere eſſe poteſt. Exempla uero actionis et reliquarum partium qualitatis generalis comparatæ, ſatis ſupra in arbore eius apparent deſcripta: quare nihil hic opus eſt ut repetantur.

Sic ergo diuiditur qualitas generalis, ut duæ primæ partes eius ſint qualitates abſolutæ et qualitates comparatæ, ac tam abſolutarum quàm comparatarum, tot ac tales partes ſunt, ut diximus. Intra quarum ambitum continentur ferè omnia quæcunq; ſunt in rerum natura, præter ſubſtantiam. Rationes autem et cauſæ eorum, quæ uel addidimus uel mutauimus in hiſce qualitatibus deſcribendis præter uel contra ea, quæ ſcripſit Ariſtoteles in categorijs ſuis, hæ ſunt. Primum in ſummo poſuimus qualitatem generalem tāquam alteram partem generis rerum, et ſubſtantiæ ex aduerſo reſpondentem, quam Ariſtoteles non recte prætermiſit, cum ut ſupra docuimus, ſine dubio differat à qualitate ſpeciali, non ſolum apud Latinos ſed etiam apud Græcos, ut ex ſuperiore capite apparet. Deinde hanc ipſam diuiſimus in abſolutam et comparatam, eo quia eſſe abſolutum et eſſe comparatum ſiue relatiuum ſunt diuerſa, nec in una eademq; ſpecie ambo recte comprehendi poſſe uidentur. Tū ſubdiuiſimus utranq; partē in plures alias ſpecies eiſdem nominibus utrinq; prædítas. Vt enim in parte abſolutorum eſt qualitas ſpecialis et quantitas et cætera quæ ſequuntur: ſic etiam in parte comparatorum, ut patet in exemplis ſupra poſitis. Quod non animaduertens Ariſtoteles categoriā πρόςτι, hoc eſt, ad aliquid, à qualitate, quantitate, cæteriſq; accidentibus, haud ſcio quàm recte prorſus ſeparauit. Nulla enim ferè qualitas abſoluta eſt, quæ non poßit comparari, et tanquam ad aliquid fieri, et cætera, cum et ea quæ ſunt ad aliquid etiam abſoluta fieri uideantur. Nam eſſe ſeruum, exempli gratia, et eſſe patrem, et alia huiuſmodi ſunt quidem ipſa relatiua ex conditione ſiue ſtatu hominum per comparationem facta, ſed ſi et ſeruus comparetur, non cum domino, ſed cum libero: et pater conferatur, non cum filio, ſed cū orbo, ſtatim ex mutatione oppoſitionis uterq; uidetur mutari et ex relatiuo abſolutus contrariuſq; reddi. Seruus enim et liber, pater et orbus, non ut relatiua ſed ut contraria opponuntur. Atq; ideo nos relationē non per ſe et ab alijs ſeparatim, ſed cum alijs omnino ſimul coniuncte poſuimus. Prætrea nos in qualitate ſpeciali ſub habitu et affectione collocauimus naturalem potentiam uel impotentiam, eo quia omnis naturalis potentia uel impotentia, eſt habitus quidam naturalis, etiam teſtimonio ipſius Ariſtotelis in ſexto Ethicorum ita ſcribentis, Καὶ γὰρ καὶ θηρίοις αἱ φυσικαὶ ὑπάρχουσιν ἕξεις, hoc eſt, etiam pueris et feris naturales inſunt habitus. Quare Ariſtoteles naturalem potentiam et impotentiam nō diuerſam ſpeciem ab habitu et affectione ponere, ſed ſub habitu uel affectione tanquam ueras eius ſpecies locare debuit. Quem ſi quis defendere uoluerit, is rationem mihi reddat oportet, cur Ariſtoteles aliter loquatur, aliter doceat, et cōtra ſua ipſius documenta facere uideatur.

Item in quantitate diſcreta poſuimus genus et ſpeciem diuiſibilem, in continua uero totum et partem, eo quia proprie genus et ſpecies diuiſibilis, nihil aliud ſunt, niſi multitudines, totum et pars niſi magnitudines. Et poſt omnia etiã adiecimus cauſam, eo quia eſt qualitas quædam rerum ſeparata ab alijs, ex cauſa enim efficiente, et materiali, et finali, res ſine ulla dubitatione dicuntur quales, ut et in arbore noſtra qualitatis, et in ſuperiore capite ſatis oſtenſum eſt. Quare Ariſtoteles præter alia quæ peccauit in deſcribendis categorijs ſuis, etiam hoc peccatum admiſit, quod prætermiſit categoriam cauſæ. Nam ſi quis ab eo quærat, in quanam categoria hæc ſint, eſſe Polycleteum uel Parrhaſianum, eſſe marmoreum uel ligneum, et alia huiuſmodi, nunquam ipſe ſeſe explicare poterit, nec ad ullam categoriarum ſuarum tales loquendi modos reducere. Neq; ſolum cauſam prætermiſit, ſed etiam multa alia in alijs partibus, ut in qualitate ſpeciali, ſtatum et conditionem perſonarum, aliarũq; rerum, ut eſſe diuitẽ uel pauperem, eſſe nobilem uel ignobilem, quæ ſimiliter ut ſuperiora, ad nullam Ariſtotelis categoriã reduci poſſe uidentur. Hæ ſunt igitur cauſæ et rationes, quibus aliqua in arbore noſtra generica addidimus uel ſubtraximus uel mutauimus præter uel cõtra ea, quæ ſcripſit Ariſtoteles. Itaq; ſic concludimus hunc librum, ut dicamus arborem Dialecticorum prædicamentalem, ut uocant, præter eam partem, quæ ad indiuidua pertinet, totam eſſe falſam, eo quia tota conſtat ex generibus, et ſpeciebus, et differentijs uniuerſalibus realibus, hoc eſt, monſtroſis et chimæricis, ut ſupra oſtenſum eſt: et præterea habet genera et differentias ita firmas et immobiles, ut nec genera in differentias nec differentiæ in genera unquam mutari ac tranſire poßint, cum ferè nullum reperiatur genus, quod ita ſit genus, ut non poßit eſſe differentia, nec ulla differentia, quæ non poßit eſſe genus. Ac quod de genere et differentia dixi, idem quoq; de proprio intelligendum: ut in capite de differentia et proprio oſtenſum eſt. Rurſus enim dico et affirmo nullum neq; genus, neq; differentiam, neq; propriũ, neq; adeo ſpeciem diuiſibilem eſſe, quæ non aliquando poßit in alterius quaſi naturam mutari, et illius nomen accipere, hoc eſt, quæ nõ uel ex genere et ſpecies et differentia et proprium, uel ex ſpecie et genus et differentia et proprium, uel ex differentia et genus et ſpecies et proprium, uel deniq; ex proprio et genus et ſpecies et differentia interdum fieri queat, ut exemplis ſupra ſatis demonſtratum eſt.

MARII NIZOLII BRIXELLENSIS

DE VERIS PRINCIPIIS, ET VERA ratione philoſophandi, contra Pſeudophiloſophos, et ſimul de falſis eorũ principijs.

LIBER TERTIVS.

De nominibus ſcientiæ et artis, quid apud Latinos communiter ac proprie ſignificent, et quot modis utrunq; eorum accipiatur, et deniq; quibus differẽtijs artes et ſcientiæ inter ſe diſtinguantur: contra falſas ſcientias et artes Pſeudophiloſophorum.

CAPVT PRIMVM.

CVM in principijs tam noſtris cõfirmandis quàm Aduerſariorum refutandis ſæpenumero poſthac mihi ſit uſu uenturum, ut utar nominibus ſcientiæ et artis, quæ à nobis longe aliter, atq; à Dialecticis et Philoſophis intelligũtur, operæpretium me facturum exiſtimaui: ſi pauca ante de ipſis nominibus dicerem: et quot modis tum à nobis tum ab illis acciperentur, aperirem: ne ambiguitas et ignorantia nominum fortaſſe in animis aut Aduerſariorum aut aliorum qui hæc lecturi ſunt, errorem aliquẽ creare poſſet. Ergo nomen ſcientiæ apud Latinos ueteres, et probatos Scriptores tribus modis uſurpatum reperitur: primus modus eſt, cum eo ſignificatur omnis cognitio qualiſcunq; ea ſit, et quomodocunq; accepta, hoc eſt, tã certa quàm incerta, tam facilis quàm difficilis, tam nobilis et rara quàm etiã ad homines quamlibet ignobiles pertinens. Nam cum ſcire, et ſcientia ſint cõiugata, et coniugatorum hæc ſit natura, ut uno poſito uel ablato reliqua ponantur uel auferantur: idcirco quicunq; aliquid ſcit, quomodocunq; id ſciat,

k eius rei quam ſit ſcientiam habeat neceſſe eſt, exempli gratia, ſi quis furti uel homicidiũ factum ſcit, is furti uel homicidij facti ſcientiam teneat oportet. Quod ſi ipſe cum id fieret interfuit et uidit, aut ab aliquo fide digno audiuit, aut certis rationibus argumentiſq; deprehendit, hoc caſu iam non ſolum ſciẽtiam ſimpliciter, ſed certam ſcientiam habere recte dicitur. Quo loquendi modo uſus eſt Author ad Herenniũ, cum in quarto eius operis libro ita inquit, Veſtrum eſt Iudices his in unum collatis certam ſumere ſcientiam, non ſuſpicionem maleficij. Hæc Author ille. Si uero non interfuit nec uidit, ſed ab aliquo fortaſſe parum fide digno audiuit, aut coniecturis tantum et incertis rationibus didicit, ſimiliter ſcit quidem et ſcientiam habet, ſed non certam, hoc eſt, ſuſpicionem uel opinionem. Nam quid aliud eſt ſuſpicio uel opinio, niſi ſcientia incerta? Neq; ſolum qui ita ſcit, hoc primo ſcientiæ modo ſcientiam habere recte exiſtimatur, ſed etiam ex contrario, qui ignorat, hunc ſcientia carere uere dicimus: ignoratio enim ſcientiæ contraria eſt: id quod aperte oſtendit Cicero pro Sylla, cum ita ait, Cuius ſcientiam de omnibus conſtat fuiſſe, eius ignoratio de aliquo purgatio debet uideri. Quo in loco apud Ciceronem ſcientia hoc primo, quem dicimus, modo, accipienda eſt. Interfuerat enim Caßius omnibus quæ acta erant, et tamen de Sylla ſe ignorare fatebatur, quare uidebatur eum purgare, quod non feciſſet niſi certam quandam ſcientiam factorum omnium habere fuiſſet creditus. Hæc eſt igitur prima et communißima uis atq; poteſtas nominis ſcientiæ apud Latinos, quam diſtinguentes debemus appellare ſcientiam, tum certam tum incertam, ut contigerit: et eam ita definire ut dicamus eſſe cognitionem rei uel rerum, tam certarũ quàm incertarum, tam facilium quàm difficilium, tã rararum quàm etiam ad homines quamlibet ignobiles pertinentẽ. Vt in definitione huiuſmodi ſcientiæ ponatur cognitio tanquam genus: omnis enim ſcientia eſt cognitio non contra: cætera uero apponuntur, tanquam proprietates, hunc primum ſcientiæ modum, ab eo qui ſequitur, diſcernentes. Alter uero eiuſdem uocis uſurpandæ modus eſt multo arctior et contractior ſuperiore, cum uidelicet ſignificat notitiam et cognitionem non qualemcunq;, nec quomodocunq; acceptam, ſed tantũmodo rei uel rerũ ſcitu dignarum, cognitu difficilium, et uulgo ignotarum: Cuiuſmodi ſunt ea, quæ traduntur partim in Theologia, Phyſiologia, Geographia, Aſtrologia, cæteriſq; huiuſmodi facultatibus, quarum finis eſt non actio aliqua, ſed cognitio ſola: atq; ideo paßim apud omnes Scriptores idoneos proprie appellantur ſcientiæ, partim in Grammatica, Rhetorica, Arithmetica, Geometria, Muſica, Medicina, Iure ciuili, Politica, et alijs ſimilibus, quarum finis eſt non ſolum cognitio, ſed etiam actio quædam:

et propterea non ſolum ſcientiæ, ſed etiam artes proprie nominantur. Omnes enim hæ, quas dixi, uerſantur in rebus ſcitu dignis, cognitu difficilibus, et uulgo ignotis: quibus tribus conditionibus differunt à ſcientijs, quas ſupra diximus, primo modo acceptis: illæ enim ſunt rerum etiam quamlibet uilium, et cognitu facilium, et quas omnes paſſim ſciunt, uel ſaltem ſcire poſſunt. Hæ uero, quas in ſecundo hoc modo retulimus, propriæ et ueræ ſunt ſciētiæ, et cum ſcientiam dicunt ueteres Latini, de una aliqua harum ferè ſemper intelligunt. Atq; hic quoq; eſt ſecundus ſcientiæ modus apud Latinos, cuius exempla quamplurima ſi quis uidere cupit, is legat aut Obſeruationes noſtras in M. T. Ciceronem, aut Theſaurum linguæ latinæ, in Capitibus tum ſcientiæ, tum artis, tum etiam prudentiæ: ibi enim reperiet non ſolum priores illas ſcientias, quas ante dixi, ſed etiam has poſteriores, quæ proprie artes dicuntur. Itaq; conſtat ſcientiam hoc ſecundo modo acceptā ex ijs, quæ dicta ſunt, hoc modo eſſe definiendam, ut dicatur eſſe cognitio rei uel rerum ſcitu dignarum, cognitu difficilium, et uulgo ignotarum. Qua in definitione, ſicut et in illa ſuperiore, ponitur cognitio loco generis, reliqua uero quæ ſequūtur, proprietates ſunt, quibus hic ſecūdus ſciētiæ modus à ſuperiore ſeparatur: de quo quidē nos infra cū de ſcientijs proprie acceptis loquemur, ſemper uolemus intelligi. Præter hos autem duos, quos dixi, nominis ſcientiæ modos, eſt etiam alius quidam tertius, uſq; adeo in arctum anguſtumq; contractus, ut ſcientiæ nomine nihil aliud ſignificetur, niſi planè certum et indubitatum, quodq; nullo modo aliter atq; eſt, unquam ſeſe habere poſſit, hoc eſt, ut clarius more Dialecticorum loquar, quod ſit neceſſarium, ingenerabile, incorruptibile, et ſempiternum. Cuius quidem tam arcti ſcientiæ modi primus author et inuentor fuiſſe uidetur Plato in Theæteto, et Ariſtoteles tum in ſexto Ethicorum, tum in Poſterioribus analyticis, tum etiam alibi: quibus in locis ita hanc definit ſcientiam, ut nullo pacto haberi queat, niſi per eam, quam ipſe Demōſtrationem uocat, acquiratur: ſitq; de rebus uniuerſalibus neceſſarijs et æternis, et deniq; quæ nunquam corrumpi, aut ulla ratione mutari ualeant. Sic enim et Plato et Ariſtoteles ſcientiam hoc tertio tam anguſto modo acceptam, proprie et uere ſcientiam eſſe putant, alias uero omnes, quæ ſcientiæ dicuntur, præter hanc, eſſe quaſi ſpurias et adulterinas. Poſt hos uero Galenus ipſe quoq; genus hoc ſcientiæ mirabiliter celebrauit, quippe qui compluribus in locis honorificam eius facit mentionem, et alicubi etiam citat librum à ſe compoſitum de Demonſtratione, hoc eſt, de ratione et modo ſcientiæ huius gignendæ et acquirendæ. Sic enim Ariſtoteles et Peripatetici aiunt hanc ſciētiam argumentatione ea, quam ipſi ἀπόδειξιν uocant, in nobis generari, et

nulla alia argumentandi ratione, quam demonſtratione acquiri poſſe. Nec *contenti his tot elogijs ſcientiam iſtam nobilitaſſe, addunt etiam eam proprie ſcientiam appellari, omneſq; alias præter hanc improprie et non uere ſcientias dici, ut quemadmodum apud Latinos cum Poetam, aut Vrbem ſine alia adiectione dicimus, intelligimus Virgilium, et Romam: ſic cum ſcientiam abſolute proferimus, de nulla alia, præterquam de iſta, proprie queamus intelligere: quod falſiſſimum eſſe paulo infra ſumus oſtenſuri. Sic igitur præter illos duos, quos ſupra dixi, ſcientiæ modos, hic quoq; tertius multo quam ſuperiores illi arctior et anguſtior à Platone et Ariſtotele uidetur fuiſſe introductus: deinde à Græcis ferè omnibus mirandum in modum celebratus, præſertimq; à Galeno. Neq; ſolum Græci iſtud ſcientiæ genus agnouerunt, ſed etiam M. Cicero apud Latinos, ipſum uidetur non ignoraſſe, cum in ſecundo de Oratore, ita ſcribit, Oratoris autem omnis actio opinionibus non ſcientia continetur. Quo in loco per ſcientiam nihil aliud intelligit, niſi quod alio loco ipſemet dicit, Cognitionem rerum ab opinionis arbitrio ſemotarum, ac penitus perſpectarum et nunquam fallentium. Quibus uerbis hanc ipſam ſcientiam, de qua loquimur, ſine ulla dubitatione ſignificare uoluit. Neq; ſolum ſcientiæ nomine, ſed ſciendi uerbo in hanc eandẽ ſententiam uſus eſt Cicero, ſi quidem proxime ante illum, quem modo citaui de Oratore locum, ita inquit, Ars enim earum rerum eſt, quæ ſciuntur. Quorum uerborum talis eſt ſententia, ut ſi ita dixiſſet, Scientia certa eſt earum rerum, quæ certo ſciuntur: nam ibi ars pro ſcientia certa, et ſciuntur, pro certo ſciuntur, dubiò procul poſita ſunt. Ex duobus igitur his locis apud Ciceronem conſtat tertium hunc ſcientiæ modum, à ueteribus Latinis non fuiſſe ignoratum, qui nõ ſolum ſcientiæ, ſed etiam ſciendi et artis uerba in eandem ſententiam uſurpaſſe reperiuntur. Omittò hic ingentem tum Græcorum tum Latinorum iuniorum turbam, qui ſcientiam hanc ab Ariſtotele acceptam uſq; in hunc diem tam ſancte colunt et obſeruant, ut ſi eſſet lex quædam à ſenatu populoq; Romano lata, aut inuentum quoddam de cælo atq; à Deo nobis reuelatum. His itaq; tribus modis, quos diximus, ſcientiæ nomen apud probatos authores Latinos uſurpatum reperitur: quorum primus ille cõmuniſſimus et ampliſſimus eſt, et de omni re, quæ facile et quomodocunq; ſcitur, communiter dicitur. Secundus uero proprius eſt, et proprie tribuitur rebus tantummodo ſcitu dignis, cognitu difficilibus, et uulgo ignotis: ut ſunt ea, quæ continentur in ſcientijs et artibus, ſupra commemoratis; atq; etiam in alijs quamlibet falſis et mendacibus, quorum præcepta ſciuntur, ut in ſcientia Magorum, in ſcientia Augurum, aliarumq; rerum fictarum et commentitiarum. Nec immerito, cum*

merito, cùm ſcientiæ nomen apud Latinos non minus proprie dicatur de his, quàm de Mathematicis, et alijs ueris artibus. Atq; hi duo priores accipiendi nominis ſcientiæ modi ſine ulla dubitatione approbantur et recipiuntur à nobis, tanquam non ſolum apud Scriptores, ſed etiam uulgo frequenter uſurpati et conſueti. At uero tertium illum, quem diximus, uſq; adeo arctum et aſtrictum, ut niſi rebus æternis et incorruptibilibus conuenire concedatur, planè improbamus et reijcimus, tanquam non ſolum à ueritate, ſed à communi omnium loquendi conſuetudine abhorrentem. Niſi forte quis eo modo utatur, quo M. Tullius fecit in eo, quem ſupra citauimus de Oratore libro, reſpiciēs ſcilicet eam perſonam, quæ ibi interloquebatur, et conuenientem ei tribuens ſermonem. Nam M. Antonius ibi eam perſonam gerebat, ut ipſi eſſet ita loquendum, et quodammodo alludendum ad eos Philoſophos, qui talem ſcientiæ modum introduxerunt, hoc eſt, ad Platonem uel Ariſtotelem, aut ſi quis alius antiquior hoc ſcientiæ genus ſomniauit. Nam M. Tullius certe id non inuenit ſed ab alijs inuentum uſurpauit, idq; non temere ſed eo, quo dixi, modo. Nec enim arbitror eum ita locuturum fuiſſe, in ſenatu aut in concione populi Romani; ubi ſi talem quandam ſententiam ſignificare uoluiſſet, addidiſſet, opinor certam, ut eo epithetò certam ſcientiā ab incerta diſtingueret. Sicq; nos tertium iſtum ſcientiæ modum improbamus et reijcimus: quibus autem rationibus et argumentis id faciamus, poſtea fuſius dicemus, cum peruenerimus ad refutationem libri Poſteriorum Analyticorū, et cum euertere cœperimus demōſtrationem illam tantopere celebratam, quam ſcientiæ iſtius effectricem, et quaſi procreatricem eſſe aſſerunt: nunc ne prorſus ſine ulla ratione uel authoritate de tanta re ſententiam tuliſſe uideamur: breuiter ita dicimus, Si uniuerſalia dialectica et realia, quemadmodum nos ſupra probauimus, falſa ſunt, ut certe ſunt, iſtam ſcientiam, quæ non niſi de talibus uniuerſalibus eſſe dicitur, non poſſe eſſe ueram. Itaq; quicunq; eam defendere ac tueri uoluerit, is neceſſe habebit ante omnia tueri ac defendere uniuerſalia, quibus non ſtantibus tanquam deficientibus fundamentis nequaquam poteſt ſtare iſta ſcientia. Præterea Author libri illius, qui Introductio ſiue Medicus inſcribitur, ſiue is Galenus fuit, ſiue alius quiſpiam, primo ſcientiam iſtam ita definit, ut dicat eam eſſe conuenientem, firmam, et nunquam à ratione declinantem cognitionem. Deinde prorſus aperte teſtatur, eam ipſam neq; apud Philoſophos (præſertim qui rerum naturas ſcrutantur) inueniri, et multo minus in re Medica: tum deniq; ad extremum ita concludit locum illum, ut indubitanter affirmet, talem ſcientiam ne apud homines quidem uſquam reperiri. Quare tum propter rationem, quam ſupra dixi, de uniuerſalibus; tum propter authoritatem

huius Scriptoris, tum etiam propter multas alias cauſas, quas infra dicturi ſumus, in cenſura libri Poſteriorum: ipſe quoq; nego iſtam ſcientiam cum omnibus illis conditionibus, quæ ei ab Ariſtotele tribuũtur, prorſus uſpiam reperiri: niſi forte in Deo: et illud etiam addo, Ariſtotelem ipſum, qui methodum illius gignendæ tradidit, nunquam in libris ſuis ullam talem ſcientiam protuliſſe: ſed de hoc poſtea. Nunc finem huic parti imponam, ſi breuiter ante oſtendero, etiam ſi uere alicubi reperiretur iſta ſcientia, tamen eam non uere proprie, hoc eſt, κυρίως dici ſcientiam poſſe, ſed improprie, hoc eſt, ἀκύρως et priuatim, hoc eſt, ἰδίως ſcientiam eſſe appellandam. Nam ad hoc, ut aliquod nomen uere proprium, hoc eſt, κύριον, ut Græci uocant, dicatur, duæ conditiones requiruntur:. Quarum una eſt, ut uulgo omnes eo communiter utantur: ſic enim Ariſtoteles nomen κύριον definit in libro de Poetica cum dicit, λέγω δὲ κύριον μὲν ᾧ χρῶνται ἕκαστοι. Altera conditio eſt ut communiter tribuatur omnibus, quibus ſignificandis primo fuit impoſitũ. Atq; ita quemadmodum nomen urbis cum has duas habet conditiones, eſt uere proprium, et κύριον, hoc eſt, cum eo omnes communiter utuntur, et cum generaliter tribuitur omnibus urbibus: ſic nomen ſcientiæ tunc uere propriũ dici debet, cum ipſi quoq; adſunt hæ duæ conditiones, hoc eſt, cum omnes ipſum communiter uſurpant, et cum attribuitur omnibus ſcientijs indifferẽter. Et rurſus quemadmodum nomen urbis cum uſurpatur, aut pro alueari apum exempli gratia, ut apud Virgilium in Georgicis, non eſt uere proprium, ſed improprium et metaphoricum, propter defectum primæ conditionis, eo quia non talis eſt eius communis uſus: aut pro ſola urbe Roma, et ſimiliter propter defectum ſecundæ conditionis, quia non tribuitur omnibus urbibus communiter, non eſt uere proprium et κύριον, ſed priuatum et ἴδιον, quod à Latinis etiam dicitur proprium, quaſi dicas appropriatum: ſic nomen ſcientiæ cum ponitur, aut pro ſcientia apum in conficiendo melle, non eſt proprium, nec κύριον, ſed improprium et metaphoricum, quia deeſt ei prima conditio, non enim omnes ad hunc modum utuntur: aut pro ſcientia illa Philoſophorum tã anguſta, pari ratione non eſt κύριον, nec uere proprium; ſed ἄκυρον, ſiue ἴδιον, hoc eſt, improprium ſiue priuatum, quod à Latinis, ut ſupra dixi, etiam quandoq; proprium dicitur. Vt autem ſic acceptum non ſit κύριον nec proprium, id nulla alia de cauſa accidit, niſi quia non tribuitur omnibus ſciẽtijs, et à generali ſignificatione ad ſpecialem tranſlatum eſt, quem transferẽdi modum Ariſtoteles in libro ſupra citato appellat metaphoricum. Quare iterum dico iſtam philoſophicam ſcientiam tam arcte acceptam, non proprie ſciẽtiam eſſe, ſed improprie: Et Galenum in Arte Parua, cum ait Medicinam,

οὐ κυρίως ἀλλὰ κοινῶς eſſe ſcientiam, non ita intelligendum eſſe, ut dicat Medicinam eſſe ſcientiam improprie, quod eſt falſiſſimum. Eſt enim Medicina uere et proprie ſcientia, ut proprium opponitur improprio. Nanque ut opponitur priuato, et τῷ ἰδίῳ non proprium, ſed commune dicitur, ut in ſubiecta deſcriptione apparet.

- Vrbs pro aluearí apum μεταφορικῶς et ἀκύρως, hoc eſt, metaphorice et improprie.
- Vrbs generaliter pro omnibus urbibus κυρίως et κοινῶς, hoc eſt, proprie, et communiter.
- Vrbs pro urbe Roma ἰδίως, hoc eſt, proprie, prout proprie ſignificat idem quod priuatim.
- Scientia pro ſcientia apũ in cõficiendo melle, μεταφορικῶς καὶ ἀκύρως, hoc eſt, metaphorice, et improprie.
- Scientia generaliter pro omnibus ſcientijs, qualeſcunque ſint, κυρίως καὶ κοινῶς, hoc eſt, proprie, et communiter.
- Scientia pro ſcientia Philoſophorum arctiſſime accepta ἰδίως, hoc eſt, proprie eſt ſcientia, prout proprie idem ſignificat quod priuatim.

Artis uero nomen ipſum quoque nõ uno tãtũ modo uſurpatur apud Latinos; interdum enim ars accipitur pro ſcientia proprie dicta, hoc eſt, pro ſecundo ſcientiæ modo à nobis ſupra dicto, et eodem modo, quo illa diuiditur apud Ciceronem in Academicis quæſtionibus. Artium enim, inquit, aliud eiuſmodi genus eſt, ut tantummodo rem cernat, aliud ut moliatur aliquid et faciat: ac pro exemplo ſuperioris generis affert Geometren, poſterioris autẽ fidicinem. Quo in loco artem pro ſcientia Cicero ſine ulla dubitatione poſuit, et perinde fecit ac ſi loco artium dixiſſet, ſcientiarum: atque hoc modo artis nomen generaliter, ut dixi, accipitur: et nomini ſcientiæ proprie accepto in ſignificãdo prorſus æquatur. Plerunque uero idem artis nomen apud Latinos non cõmuniter, ſed proprie ita uſurpatur, ut nihil aliud ſignificet, niſi ſcientiã bene agendi, ſiue bene faciendi aliquid: hoc enim eſt proprium et peculiare munus omnium artium, hoc modo acceptarum, ut præcepta quædam, uel documenta, uel animaduerſiones ad aliquid agendum faciendumue habeant: atque ut hæc omnia ſciantur ab artis perito, et propterea non ſolum artes, ſed etiam generaliori uocabulo ſcientiæ nuncupantur. Nam quemadmodum ſupra diximus, quæcunque ſciuntur, de eis ſcientia primo modo haberi dicitur: quod ſi ſcita illa ſint ſcitu digna, cognitu difficilia, et uulgo ignota, qualia ſunt Grammaticæ, Rhetoricæ, Medicinæ, Iuriſciuilis, et aliarum ferè omnium

artium tam liberalium quàm mechanicarum præcepta, tum artes omnes merito ſcientiarum nomen, atq; appellationem ſibi uendicant, ſic ut uerißimum ſit dicere, omnem artem eſſe ſcientiam, hoc eſt, cognitionem quandam præceptorum, quæ ad aliquid agendum faciendumúe pertineant. Sic enim Cicero *in tertio de* Oratore *libro apertißime ſcriptum reliquit, Omnem artem in aliqua ſcientia uerſari, quod perinde eſt ac ſi dixiſſet, omnem artem eſſe ſcientiam: et in* Academicis *quæſtionibus rurſus inquit,* Artem, *ſine ſcientia eſſe non poſſe: hoc eſt, ut ego interpretor, neminē ullius artis peritum euadere poſſe, niſi præceptorum illius artis ſcientiam perdiſcat ac teneat.* Dixi autē *præceptorum artis, quia artes omnes ex præceptis conſtant, et ſine præceptis nullo modo conſtare poſſunt.* Quod *uſq; adeo uerum eſt, ut* Cicero *quandoq; præcepta pro arte ponat, uel ad ſignificandam artem præcepta ipſa cum arte coniungat:* Vt *in primo de* Oratore, *cum ita inquit,* Qui *dicendi præcepta tradunt: et in tertio,* Hæc *omnia artem et præcepta deſiderant.* Quibus *in locis per præcepta profectò nihil aliud ſignificare uoluit, niſi artem, ut in ſuperiore exemplo perinde ſit, ac ſi dixiſſet,* Qui *dicendi artem tradunt, in poſteriore autem,* Hæc *omnia artis præcepta deſiderant.* Ex *quibus omnibus hoc colligo et concludo,* In *omnibus artibus neceſſario incluſam eſſe ſcientiā, hoc eſt, notitiam ſiue cognitionem præceptorum, quæ, ut dixi, ad actionem uel factionem aliquam pertinent.* Sic *enim probatißimi quiq; authores tam* Græci *quàm* Latini, *in primiſq;* Cicero, *artes omnes ſubinde, tum artes tum ſcientias appellant, ſine ullo diſcrimine aut differentia, ut quemadmodum dixi, quamplurimis exemplis, partim in* Obſeruationibus *noſtris, partim in* Theſauro Roberti Stephani *manifeſtißime comprobatur.* Atq; *ita de nominibus ſcientiæ et artis quicquid dictum eſt à nobis, id pro uero ac certo habeant quicunq; rectè philoſophari cupiunt.* Quæ *uero de his ipſis traduntur à* Dialecticis *et* Philoſophis, *ea penè omnia ſciant eſſe falſa et commentitia, et nullo probato authore, præterquam ipſiſmet, fulta: ut ex iis, quæ dicentur luce clarius conſtare faciemus.* Oſtendemus *enim illos prorſus ignoraſſe quid uere eſſet ſcientia et quid uere ars, et definitiones utriuſq; ab illis falſas fuiſſe traditas, tum ſingulas artes et ſcientias ab eiſdem non rectè definitas fuiſſe, nec rectè definiri potuiſſe. Cum maxima ex parte ignorauerint quænā eſſent artium et ſcientiarum uera genera, ueræ materiæ, uera officia, et ueri fines: ſine quorum omnium perfecta cognitione artes et ſcientiæ nec rectè definiri, nec inter ſe diſtingui poſſunt, ut oſtendemus in capite ſequenti.* Ex *quo apparebit* Antiquos *ferè omnes ex horum ignoratione in maximos et turpißimos errores fuiſſe delapſos.*

Quæ et quot ſint ea, quæ requiruntur in ſcientijs et artibus, ex quibus pendet ac fit omnis earũ diuiſio, definitio, et diſtinctio: contra falſam de eiſdem rebus Pſeudophiloſophorum doctrinam. Cap. Secundũ.

IN ſcientijs et artibus, quæ quidem ueræ ſunt ac neceſſariæ, reperiuntur cum multa alia, tum præcipue quatuor hæc, genus, materia, officiũ, et finis: ſine quibus ſcientiæ et artes nullo pacto nec recte diuidi, nec uere definiri, nec clare inter ſe diſtingui queũt. Genus ſcientiæ uel artis eſt illa rerum multitudo, ſiue illud totum diſcretum, in quo ſcientia uel ars tanquã pars in toto continetur: et ſic cognitio eſt genus ſcientiæ et aliarum partialium cognitionum, ſcientia genus artis et aliarum particularium ſcientiarum, ars genus Medicinæ, exempli gratia, et aliarum ſpecialium artium. Quamobrem cõmuniter loquentes recte dicimus, et Medicinam eſſe artem ſiue in genere artium, et artem eſſe ſcientiam ſiue in genere ſcientiarum, et ſcientiam eſſe cognitionem ſiue in genere cognitionum. Ex quo ſequitur Medicinam, et quancunq; aliam artem particularem, à primo ad ultimum eſſe in tribus generibus, in genere artium, in genere ſcientiarum, in genere cognitionum: quorum tamen aliud alio eſt propinquius, aut remotius. Materia uero ſcientiæ uel artis, eſt ea res ſiue illud ſubiectum, in quo ſcientia uel ars uerſatur: ut in ſcientia Phyſiologiæ res naturales et obſcuræ, in Politica omnes res ciuiles, in Rhetorica omnes res mundi, in Medicina morbi et uulnera: ut Cicero in primo de Inuentione teſtatur. Officium eſt id quod præſtare: hoc eſt, agere uel facere debet ſciẽtia uel arte præditus: et ſi id nõ præſtet, aut male præſtet, nõ eſt uere ſciens nec peritus artifex ſed reprehẽſionem meretur. Vt in Phyſiologia uere cognoſcere ac ſcire res naturales, et in Politica bene regere et gubernare res ciuiles, in Rhetorica bene dicere de omnibus rebus, in Medicina bene curare morbos et uulnera. Nã ſi Phyſiologus nõ uere cognoſcat ac ſciat, et Politicus nõ prudenter regat ac gubernet, et Orator non bene loquatur ac dicat, et Medicus non recte curet et medeatur, unuſquilibet horum officio ſuo excidit, et reprehenſione ac uituperatione dignus eſt. Finis eſt id propter quod ſiue cuius cauſa ſcientiæ ſtudioſus aßidue contemplatur et inueſtigat, et artifex agit uel facit. Vt in eadẽ

ſcientia Phyſiologiæ cognitio ueritatis, ſine ulla actione uel factione exteriori: in Politica conſeruatio et amplificatio ciuitatis, ſiue, ut quidam dicunt, beata ciuiū uita: in Rhetorica probatio uel improbatio, perſuaſio uel diſſuaſio, et in ſumma demonſtratio eius quod probandum uel improbandum, perſuadendum uel diſſuadendum, uel deniq; demonſtrandum eſt. Nam quemadmodum Phyſicus in rebus naturalibus et obſcuris uerſatur, ut contemplando et inueſtigando ueram earum aſſequatur cognitionem, et Politicus res ciuitatis regit et gubernat, ut ciuitatem ſuam conſeruet et augeat: ſic Orator de omnibus rebus bene loquitur et dicit, ut probet et perſuadeat, et cætera: et Medicus morbos et uulnera bene curat, ut bene curando morbum expellat, et ſanitatem reſtituat. Hoc eſt, ut unuſquiſq; horum in propria materia uerſando, et officio ſuo fungendo finem intentum conſequatur. Ac tale quidem genus, talis materia, tale officium, talis finis in ſcientijs et artibus omnibus reperitur, ut in exemplis ſupra poſitis clare apparet. Quanquam ſcientiæ illæ, quæ nihil agunt nec faciunt externi operis, ſed tantummodo in contemplanda et cognoſcenda ueritate ſunt occupatæ, nullum uidentur habere officium, ſed tantummodo conſtare ex genere, materia, et fine. Niſi quis forte ipſam contemplationem et cognitionem ueritatis, non ſolum finem, ſed etiam officium quoddam ſcientiis eſſe uelit dicere. Quo caſu in ſcientijs puris idem erit et officium et finis. Quare ex quatuor ijs, quæ dixi, tria ſaltem ſine dubio reperiuntur in omnibus ijs, quæ tantum ſcientiæ ſunt non artes, hoc eſt, genus. materia, et finis. In ijs uero, quæ non ſolum ſcientiæ ſunt, ſed etiam artes, hoc eſt, quæ non ſolum in cognoſcenda ueritate occupantur, ſed etiam agunt et moliuntur aliquid externi operis: in his inquam fere quatuor illa adſint neceſſe eſt, genus, materia, officium, et finis. Alioqui non uidetur quomodo ſcientia aut ars ulla proprie eſſe, aut uere nomen ſcientiæ uel artis retinere poßit. Ex quo ſequuntur multa ſine ulla dubitatione uerißima, quorum primum eſt, quod ad ſcientiam attinet, omnium ſcientiarum particularium quatenus ſcientiæ ſunt non artes, unum et idem eſſe genus, hoc eſt, ſcientiam: et unum eundemq; finem, hoc eſt, contemplationem et cognitionē ueritatis. Alterum uero, ſcientias omnes eodem modo ut ſcientiæ ſunt, definiri non ex officio, quod uel prorſus non habent, uel certe non à fine ſeparatum, neq; ex fine, cum omnes, ut dixi, eundem habeant finem, ſed ex genere et materia ſola, tanquam ex proprietate quedam, ſine qua nulla poteſt eſſe ſcientia. Vt cum Phyſiologia definitur eſſe ſcientia rerum naturalium obſcurarum, qua in definitione ſcientia genus eſt, res naturales obſcuræ materia, niſi quis forte ipſum quoq; genus, hoc eſt, ſcientiam dicat eſſe finem quendam

ſcientis. Propter ſcientiam enim ipſam Phyſiologus, exempli gratia, res naturales obſcuras inueſtigat, ut idem quoq; in ſcientijs ſit et genus et finis: cũ ſcientia, ut ſcientia eſt, non propter aliud, ſed propter ſe ipſam quæratur. Tertium eſt, ſcientias itẽ puras, hoc eſt, quæ artes non ſunt, diſtingui ac ſeparari inter ſe non ex genere nec ex fine, quæ duo in omnibus idem ſunt, ſed ex materia ſiue ſubiecto, quod habent diuerſum: ut in ſumma illæ ſcientiæ ſint diuerſæ, quæ in diuerſa uerſantur materia: iuxta illud Ariſtotelis dicentis, Scientias ſecari quemadmodum et res: et ſic Geographia, exempli gratia, differt ab Aſtrologia, quoniam illa in locis orbis terrarum tam generalibus quàm particularibus cognoſcendis uerſatur, hæc uero ſolum motũ et curſum aſtrorum ac ſyderum conſiderat et cognoſcit. Quartum autem eſt, quod ſpectat ad eas, quæ non ſolum ſcientiæ, ſed etiam artes ſunt: omnes artes proprie definiri non ſolum ex genere communi, ſed etiam ex officio et materia: ut cum ita dicitur, Medicina eſt ars bene curandi morbos et uulnera: Rhetorica eſt ars bene dicendi de omnibus rebus. In quarum definitionum utraq; ars loco generis poſita eſt, bene curandi autem in Medicina, et bene dicendi in Rhetorica tanquam officia propria ſunt addita. Poſtremo uero et morbos et uulnera ut Medicinæ, et de omnibus rebus ut Rhetoricæ materiam ſubiũximus. Finis autem in neutra earum appoſitus eſt, quia neq; Medicus ſanitatem, neq; Orator probationem aut perſuaſionem eius rei, qua de agit, præſtare tenetur, modo uterq; id quod eſt ſui officij recte faciat. Quintum eſt ad artes ſimiliter pertinens, omnes artes eiſdem planè rebus diſtingui, quibus et definiuntur, hoc eſt, officio et materia, et propterea etiam fine. Habent enim ferè omnes hæc tria diuerſa, alioqui non poſſent eſſe diuerſæ artes: atq; ita differunt inter ſe, gratia exempli, Medicina et Rhetorica, eo quod Medicinæ officium eſt, bene curare, materia, morbi et uulnera, finis ſanitas: Rhetoricæ autem officium, bene dicere, materia omnes res mundi, finis perſuaſio ſiue probatio, eius quod ſuadendum uel probandum ſuſcipitur. Atq; hoc modo, quem dixi, definiuntur et diſtinguuntur omnes ſcientiæ, et omnes artes particulares, ut definitio particularium ſcientiarum fiat ex duobus, ex genere communi, quod eſt ſcientia, et materia, quod eſt ſuum cuiuſq; ac proprium ſubiectum. Diſtinctio autem ipſarum ex uno ſolo, hoc eſt, ex ſola materia. Scientiæ enim puræ, hoc eſt, quæ non ſunt artes, cum et officio proprie careant, et idem genus eundemq; finem habeant, nulla alia re præterquã materia inter ſe differre ac diſtingui poſſunt. Itemq; ut artium definitio efficiatur ex tribus, ex genere communi, quod eſt ars: ex officio, quod eſt ſuum cuiuſq; artis et proprium officium: et ex materia, quæ eſt ſua cuiuſq; propria

materia: nam finis, ut dixi, in definitionē artium non neceſſario ingreditur. Diſtinctio autem earum ſimiliter ex tribus ſumatur, ex officio, ex materia, ex fine: omnes enim idem genus habent, hoc eſt, artem, et propterea ex genere nullam poſſunt habere diſtinctionem. Ex quo patet differentia atq; diſtictio inter ſcientiam et artem proprie acceptas, cum genus ſcientiæ ſit cognitio uel notitia, genus uero artis ſcientia: et cum ſcientia ſit genus, ars uero ſpecies: ars enim eſt ſpecies quædam ſcientiæ: et in ſumma, ut ante dixi, omnis ars eſt ſcientia quædam. Sed in quatuor his, quæ in artibus et ſcientijs reperiuntur, hoc eſt, in genere, materia, officio, et fine, ne error aliquis in definiendo ac philoſophando accidat, hæc potiſſimum obſeruanda ſunt. Ac primum in genere, ut id genus in quo uel definientes uel quomodolibet aliter loquentes ſcientiam uel artem ponimus, ſit propinquum et cognatum, non remotum aut alienum. Huius enim obſeruationis, uel ignoratione, uel negligentia definitio Rhetoricæ Ariſtotelis, quæ in primo Rhetoricæ illius traditur, eſt uitioſa. Nam cum Rhetorica ſine ulla dubitatione ſit in genere artiū proximo et communiter à doctiſſimis quibuſq; uiris definiatur eſſe ars bene dicendi de omnibus rebus: ipſe Ariſtoteles neſcio quomodo eam non in proximo, ſed in remotiſſimo genere collocauit, hoc eſt, nō in arte, ut debebat, ſed in ui ſiue facultate, dicens eam eſſe δύναμιν, hoc eſt, uim ſiue facultatem uidendi quid in quaq; re eſt perſuadibile. Nam δύναμις ſiue facultas eſt ipſa quidem genus Rhetoricæ, ſed commune non ſolum artibus et ſcientijs omnibus, uerum etiam facultatibus et proprietatibus cunctis naturalibus. Vt exēpli gratia, facultati attrahendi ferrum in Magnete, et purgandi bilē in Rhabarbaro. Atq; ideo Rhetoricæ comparata eſt genus remotiſſimum, hoc modo, nam Rhetorica proxime eſt ars et in genere artium, omnis ars proprie eſt ſcientia et in genere ſcientiarum, omnis ſcientia proprie eſt habitus et in genere habituum, omnis habitus eſt facultas ſiue in genere facultatum. Ex quo patet, huius de qua loquimur obſeruationis uel ignoratione uel negligentia, quàm in remoto genere Ariſtoteles poſuerit Rhetoricam, et quàm uitioſe eā definierit. Qua quidem in re etiam Galenus errauit, ſed non tantum: nam ipſe quoq; in Arte parua, Medicinam definiens dixit, eam eſſe ſcientiam ſalubrium, inſalubrium, et neutrorum, ac loco artis, quod eſt genus proximū Medicinæ poſuit ſcientiam, quæ eſt genus remotum, non quidem tantum quā tum illud Ariſtotelis, ſed tamen non proximum, ſi quidem hoc Galeni, ab eo, quod definitur, duobus tantum, illud autem Ariſtotelis quatuor gradibus eſt diſtans. Quanquam Galenus uidetur excuſari poſſe, ut pote qui Medicinam tantum Theoricam, ut uocant, non practicam definierit. Reuera enim

Medicina

Medicina ex ea parte, qua eſt Theorica, proprie eſt ſcientia non ars: ſed Ariſtotelis error nullam uidetur habere excuſationẽ aut defenſionem. Quare in genere ſcientiarum atq; artium ſtatuendo hoc, quod dixi, in primis eſt obſeruandum. In officio autem illud, ut officium artis conſtituatur in agendo uel faciendo aliquid, non in uidendo et ut Ariſtoteles definiens Rhetoricam, græce inquit, ἐν τῷ θεωρεῖν, hoc eſt, in cognoſcendo ſiue contemplando quid agendum faciendumúe ſit. Nam cum omnis ars, ut nos ſupra docuimus, ſit ſcientia bene agendi uel faciendi aliquid, neceſſario in omni arte incluſum eſt agere uel facere quidpiam: ut in Medicina curare morbos et uulnera, non ſolum uidere et cognoſcere quid ad curandum ſit accommodatum: in Architectura ædificare, non ſolum uidere et cognoſcere quid ad ædificãdũ ſit appoſitum: in arte militari gerere bellum, non ſolum uidere et cognoſcere quid ad faciendum bellum ſit neceſſarium: et in cæteris artibus eodem modo. Vnde in definitionibus ipſarum artium dicimus et Medicinam eſſe artem bene curandi, non uidendi quid ſit appoſitum ad curandum: et Architecturam eſſe artem bene ædificandi, non uidendi quid ſit aptum ad ædificandum: et militarem eſſe artem bene gerendi belli, non uidendi quæ ad bellum gerendum ſint appoſita. Quare et Rhetorica eodem modo definiri debet, ut eius officium collocetur non in uidendo et cognoſcendo, ſed in agendo uel faciendo, atq; ut dicatur, eſſe ars non uidendi aut cognoſcendi quid in quaq; re ſit perſuadibile, ſed bene dicendi de omnibus rebus. Huiuſmodi enim debent eſſe officia omniũ artium, ut actionem uel factionem aliquam contineant, non ſolum uiſionem aut cognitionem. Nam per deos immortales quis non rideat? ſi audiat quẽpiam prætermittentem ueram Iuriſciuilis definitionem, quæ eſt, eſſe artem bene reſpondendi de iure: et dicentem, Ius ciuile eſſe facultatem uidendi quid in unaquaq; controuerſia ſit reſpondendũ de iure. Certe qui ita diceret, non ſolum graui reprehenſione ſed etiam magno riſu dignus eſſet. Quocirca eodem modo non ſolum reprehendendus, ſed etiam ridendus eſt Ariſtoteles, qui uel ignorans uel negligens hanc noſtram de officio artium obſeruationem, officium Rhetoricæ remouit ab agendo et faciendo, et ad uidendum cognoſcendumq; tranſtulit. In quod uitium definiendi maximum ne incidant, qui recte philoſophari cupiunt, hoc loco mihi diligenter uiſi ſunt admonendi: hoc eſt, ne quemadmodum Ariſtoteles officia artium uitioſe ab actione et factione, ad uiſionem ſiue cognitionem transferant. In materia ſiue ſubiecto, tam ſcientiarum quàm artium hoc cuſtodiendum eſt, ut perfecte et integre ſtatuatur, nõ imperfecte et quaſi dimidiate. Qua quidem in re idem Ariſtoteles et in eadẽ Rhetoricæ definitione non mediocriter peccauit, nam cum perfecta et integra

materia Rhetoricæ ſint omnes res mundi, ut ſupra docui; et eius definitio uera ſit, ut ante dixi, Ars bene dicendi de omnibus rebus: ipſe eā poſuit eſſe tantummodo de ijs, quæ in quaq; re ſunt perſuadibilia. Perinde quaſi officiū Rhetoricæ uerſetur tantum in uidendis atq; inueniendis perſuadibilibus, et non in alia ulla re: et quaſi ſola uiſio atq; inuentio rerum perſuadibilium ad Rhetoricam pertineret, elocutio uero earum et cæteræ partes Rhetoricæ præter inuentionem à Rhetorica eſſent prorſus alienæ: quo nihil cogitari poteſt magis falſum. Atq; ideo Quintilianus iuſte Ariſtotelē reprehendit, quod in definitione ſua Rhetoricæ, uiſus eſt tantūmodo comprehendere inuentionē, elocutionem autem cæteraſq; partes prætermittere: non iuſte autem Petrus Victorius in Commentarijs ſuis in Rhetoricam Ariſtotelis, et Quintilianum reprehendere et Ariſtotelem defendere conatur, dicens ipſum Quintilianum non uidiſſe, Ariſtotelem in definienda Rhetorica non potuiſſe elocutionem nō comprehendere: cum eius præcepta quamplurima in tertio Rhetorices libro tradiderit, et cum ipſa Rhetorica ἀπὸ τοῦ ἐρεῖν, hoc eſt, ab eloquendo nomen ſibi inuenerit. Sic inquam Victorius alioqui uir doctiſſimus et Quintilianum refutare et Ariſtotelem tueri nititur. Cui ego reſpondeo pro Quintiliano, Ariſtotelem non poſſe defendi nec excuſari, quin in definienda Rhetorica imperfecte et deminute materiam illius ſtatuerit, et præcipue cum ipſemet aſſerat Rhetoricam ſicut et Dialecticam nullius eſſe determinati generis rerum, ſed omnium. Quod cum ita ſit, cur obſecro in definitione illius, tantūmodo inuentionis eorum, quæ ſunt perſuadibilia, mentionem fecit? Cur alia omnia, quæ ſunt penè infinita prætermiſit? cur nullo uerbo ſignificauit elocutionem? Equidem nō negauerim Ariſtotelem, id quod ille dicit, fortaſſis intellexiſſe, ſed non propterea tamen concedo eum minus eſſe reprehendendum, eo quia id quod uoluit, ſi tamen uoluit, in nullo ſignificauit definitionis ſuæ uerbo. Namq; homines non ex eo quod facere uel non facere uoluerunt, ſed ex eo quod dedita opera uel fecerunt uel prætermiſerunt, reprehenſionem merentur et excuſationem. Sicq; Victorius Ariſtotelem inepte excuſat, dicens eum neſcio quas nugas uoluiſſe, uel intellexiſſe. Sed ego uideo quid fecerit, et quid prætermſerit, quid autē facere aut intelligere uoluerit neſcio. Idemq; Victorius non minus inepte reprehendit Quintilianum, qui non uiderit in Ariſtotele, id quod Ariſtoteles ipſe dicere et explicare noluit. At inquit, cum πιθανὸν, hoc eſt, perſuadibile Ariſtoteles dixit, eo uerbo ſignificauit oratione in Rhetorica opus eſſe, atq; hoc modo non prætermiſit elocutionem. Cui ego uiciſſim reſpondeo, orationem omnem conſtare ex rebus et uerbis, et perſuadibile tantum ad res referri non ad uerba: Res enim non

uerba ſunt perſuadibilia: nec quicquam refert, quod ille dicit, in perſuadendo opus eſſe oratione et uerbis. Non enim ſi uerbis utimur ad perſuedendum, propter hoc generaliter ſequitur, uerba eſſe perſuadibilia. Et ſic Victorius nec Ariſtotelem recte defendit, nec Quintilianum iuſte recriminatur, ſed ſe ipſe oſtendit in iudicio de magnis rebus faciendo non multum eſſe acutum. Vt omittam illud in eo haud ſcio quàm probandum, quod ubicunq; datur ipſi occaſio aliqua, quamlibet minima, dicendi contra Ciceronem, Quintilianum, cæteroſq; Latinos ueteres; eam cupidiſsime arripit, et libentiſsime id facit: contra Græcos uero Scriptores, et præſertim contra Ariſtotelem, et ueteres illius Interpretes etiam ſi in maxima et creberrima illorum incideret errata, tamen ne hiſcere quidem audet, ſed eos colit et ueneratur tanquã Deos quoſdam, et ut Græci dicunt, ἀναμαρτήτους: Sed ut redeam unde diſceſsi, hoc quoq; in materia artium eſt obſeruandum, ne quemadmodum Ariſtoteles uitiòſe definiamus artes; et earum materiam imperfecte et diminute aſsignemus. Poſtremo uero in fine non minus diligenter eſt attendendum, ne idem nobis accidat, quod Boethio, Rodulpho Agricolæ, et Ioachimo Perionio, Viris alioqui doctiſsimis, hoc eſt, ne quemadmodum illi officium pro fine accipiamus. Boethius enim Dialecticæ finem eſſe ait, id quod uolumus ab Aduerſario extorquere, conari: Rodulphus autem probabiliter de quaq; re propoſita dicere: Perionius uero probabiliter de quaq; re propoſita diſputare. Quos omnes fines nos infra non fines, ſed officia Dialecticæ eſſe: ſi Dialectica uera eſſet, probaturi ſumus in capite de Dialectica è numero artium tollenda. Quare nunc de eis non plura nobis uidentur eſſe dicenda: ſed tantum admonendus Lector recte philoſophandi cupidus, ut diligenter caueat in his quatuor, de quibus hactenus locuti ſumus, hoc eſt, in genere ſcientiarũ et artium, in officio, in materia, et ad extremum in fine: ne in eoſdem errores incidat, in quos præcipitauerunt non ſolum Boethius, Agricola, et Perionius, ſed etiã Ariſtoteles, et Galenus. Quorum errata eò libentius et prolixius commemoraui, ut appareat, quàm utiliter, quamq; neceſſario ſint obſeruanda omnia ea quæ à nobis ſupra fuerunt demonſtrata. Ad hunc igitur modum oſtenſo, quænam et quot reperiantur in una quaq; ſcientia et arte, et quonam pacto et ex quibus omnis ſcientia et omnis ars definiatur: et qua ratione tum ſcientia omnis ab arte, et ars omnis à ſcientia, tum ſcientiæ omnes et artes particulares inter ſe diſtinguantur, iam non difficile fuerit facere generalem et ueram ſcientiarum et artium omnium diuiſionem, et uere eas definire et diſtinguere inter ſe. Et hoc modo uidere quænam et quot ponendæ ſint ſcientiæ et artes, tanquam ueræ, utiles, et neceſſariæ: et contra, quænã et quot tanquã falſæ,

inutiles, et ſuperuacuæ, ab omni ſcientiarum et artium numero remoueri et reijci debeant. Et præterea cognoſcere ex artibus et ſcientijs omnibus quænam ueræ et rectæ, quænam falſò ac perperam fuerint definitæ: Quorum nihil nec ab Ariſtotele, nec ab aliquo Sectatorum eius, nec ab ullo alio Philoſophorum uſq; in hunc diem fieri potuit, quia non recte intellexerunt, nec uere ſciuerant, quid proprie eſſet ſcientia et quid proprie ars: nec uiderunt quot et quibus rebus ſcientiæ et artes definiantur et diſtinguantur inter ſe. Et in ſumma non recte cognouerunt propria ſcientiarum genera, officia, materias, fines, et omnino proprias inter ſe conuenientias et differentias. Quare nos ex principijs noſtris, ita iactis, quæ dixi omnia iam facere aggrediamur: ſi prius unum admonuerimus Lectores, quæcunq; ab Ariſtotele et Peripateticis omnibus traduntur, et diſputantur de materijs, ſiue ſubiectis ſcientiarum et artium, ea ferè omnia eſſe falſa et ridicula. Vt cum dicunt, alij ens rationis, alij argumentationem, alij aliud eſſe ſubiectum Logicæ: item alij ens mobile, alij corpus mobile, alij aliud eſſe ſubiectum Philoſophiæ naturalis: item ens in quantum ens eſſe ſubiectum Metaphyſicæ. Hæc enim omnia ſunt meræ nugæ ueterum Pſeudophiloſophorum, quæ tamen poſteri Græci ſua loquacitate, Latini uerò recentiores et Arabes præter loquacitatem etiam fœda, et ruſtica quadam barbariæ in immenſum auxerunt.

De generali ſcientiarum et artium omnium diuiſione noſtra uera, et Pſeudòphiloſophorũ falſa.

CAPVT TERTIVM.

Quanquam ſupra ferè ſemper priore loco expoſuimus principia noſtra uera, quam illa Aduerſariorum falſa uel non ſatis recta, tamen hoc loco de generali ſcientiarum et artium omnium diuiſione locuturi certa quadam ratione cõtra nobis faciendum uiſum eſt, ut prius exponeremus diuiſiones illorum falſas uel non ſatis rectas, et illas ſtatim uel refutaremus uel corrigeremus: deinde hoc modo ex falſitate diuiſionis aliorum, facilius oſtendere poſſemus diuiſionis noſtræ ueritatem et perfectionem: quam non ſolum omnibus recte philoſophaturis, ſed etiam alijs, quicũq; hæc lecturi ſunt, atq; uniuerſæ poſteritati cupimus eſſe quàm notiſſimum. Ergo ut ab Antiquiſſimis illis, qui ante Ariſtotelem fuerunt, incipiã. Zeno Cittiæus Stoicorum princeps, et poſt Zenonem Plato, ut ſcribit Laertius in-

torum uitiis, primo non omnium artium et ſcientiarum nominatim, ſed Philoſophiæ totius diuiſionem fecerunt in tres partes, Phyſicen, Ethicen, et Logicen: ac Phyſicen de omnibus rebus naturalibus, reconditis, et obſcuris: Ethicen de uirtutibus et uitijs, uita atq; moribus hominum: Logicen de ſermonis atq; orationis artificio eſſe uoluerunt. Quam diuiſionem M. Cicero confirmans atq; explicans in primo de Oratore ita inquit, Philoſophia in tres partes eſt diſtributa, in naturæ obſcuritatem, in diſſerendi ſubtilitatem, in uitam atq; mores: et Ciceroni quaſi ſubſcribens Seneca in libro Epiſtolarum XIIII. Epiſtola XC. ipſe quoq; eandem Philoſophiæ diuiſionem facit, in naturalem, moralem, et rationalem: Et unam quamq; harum trium partiũ denuo etiam ſubdiuidit atq; explicat aliquanto latius quàm Cicero. Hæc eſt igitur diuiſio illa Philoſophiæ, quam dixi, antiquiſsima. In qua quidem et ab ijs, qui eam fecerunt, et ab ijs, qui interpretati ſunt, non parum mihi uidetur fuiſſe erratum. Ab ijs qui eam fecerunt, quia ſecundã partem, quam appellauerunt Ethicen, hoc eſt, moralem: non ethicen nec moralem, ſed politicen et ciuilem debuerunt appellare. Ethice enim ſine dubio Politicæ pars eſt, ut innuit Ariſtoteles tum in primo Rhetoricæ cum ait, Rhetoricam eſſe partem τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτείας, hoc eſt, Politicæ, quæ de moribus eſt: tum in libris de Moribus ad Nicomachũ, cum ita ſcribit, τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια περὶ ὧν ἡ πολιτικὴ σκοπεῖ, hoc eſt, honeſta et iuſta, de quibus Politica conſiderat. Quibus in duobus locis Ariſtoteles aperte demonſtrat, Ethicen quæ eſt, περὶ τὰ ἤθη, et quæ conſiderat τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια, politicæ partem eſſe, nam de moribus et honeſtis ac iuſtis in Ethicis proprie tractatur. Id quod etiam confirmat Alexander Aphrondiſienſis in extremo procemio commentariorum εἰς τὰ πρότερα ἀναλυτικά, et Petrus Victorius in explanationibus ſuis in Rhetoricen Ariſtotelis. Quare non eſt dubitandum quin Philoſophia moralis Philoſophiæ politicæ pars quædam ſit, ut Politica duobus modis accipiatur, uno tanquam genus, altero tanquã ſpecies, quæ generis nomen retineat: et ea quæ eſt ut genus, plures habeat ſpecies, quarum una eſt Politice ut ſpecies, de qua extant libri octo Politicorum Ariſtotelis: altera Ethice, quæ ſcripta eſt in libris eiuſdem de moribus ad Nicomachum: tertia Oeconomicæ, hoc eſt, de re familiari: quarta Polemice, hoc eſt, de re militari, et ſi quæ aliæ ſunt huiuſmodi. Ex quibus patet ab ijs, qui primam illã Philoſophiæ diuiſionẽ fecerunt, in ſecunda parte ubi Ethicen poſuerunt non Ethicen ſed Politicen fuiſſe ponendam, ut dixi: deinde Politicen diuidendam, ut diximus. Quod non ea re tantum dico, quia ſic Ariſtoteles ſenſerit, ſed quia mihi ſententia illius hac in re uidetur eſſe ueriſsima. Eſt enim

Ethice reuera pars quædam ciuilis et politicæ ſcientiæ, et libri Politicorum, ſi à communibus incipere uellemus, libris de moribus in diſcēdo iure eſſent anteponendi. Ab ijs uero qui eandem illam diuiſionem ſunt interpretati multo etiā magis erratū eſt, hoc eſt à Latinis, in quibus ſunt et Seneca et Quintilianus, qui tertiam illam diuiſionis partem, quam illi Logicen græce uocauerūt, ipſi uertentes in latinum, dixerunt rationalem: non animaduertentes nomen logices ab illis ueteribus ἀπὸ τοῦ λόγου cum ſignificat non rationem, ſed ſermonem uel orationem eſſe deductum: atq; ideo Logicen non rationalem ſed uel ſermocinalem, ut quidam aiunt, uel oratoriam, ut nos putamus, fuiſſe uertendū. Eſt enim Logice reuera ſcientia ad ſermonē habendum, uel ad orationem faciendam, nō ad rationē proprie pertinens. Nam per deos immortales quid cauſæ eſt, cur ſcientia de ſermone uel oratione, qualis eſt ſine dubio Logice, potius appellari debeat rationalis quā Phyſice, quæ eſt de natura, et Ethice, quæ eſt de moribus? nonne ita ratio uerſatur in Phyſicis et Ethicis tractādis ac ſpeculandis, ſicut in ſermone habendo et oratione facienda? Profecto nō magis in his quàm in illis ratio adhibetur, atq; ideo non minus res Phyſicæ et Ethicæ quàm Logicæ reuera aut ſunt rationales aut appellari debent rationales. Id quod etiā confirmat Plutarchus in uita Homeri, qui hāc eandē Philoſophiæ diuiſionē recitans, in tertia parte, nō Logicen ſed loco Logices, Dialecticen ponit, quaſi dedita opera interpretari ac ſignificare uolens eam ſcientiā, quam Antiqui Logicen appellauerunt, non ad rationem, ſed ad ſermonem orationemq; referri debere: et non rationalem, ſed ſermocinalem uel oratoriā eſſe appellandam. Si quidem Dialectice ἀπὸ τοῦ διαλέγεσθαι dicta eſt, διαλέγεσθαι autē proprie eſt, non λογίζεσθαι, hoc eſt, ratiocinari: nec ratione aliquid facere, ſed orationem habere, differere, diſputare, exquiſite ſermocinari. Atq; ante Plutarchum Cicero, ut ſupra dixi, in primo de Oratore, eam de qua loquimur, Logicen, interpretatus fuerat non ratiocinandi, ſed diſſerendi ſubtilitatem, et eam facultatem, qualiſcunq; eſt, non ad rationem, ſed ad ſermonem orationemq; retulerat. Quāobrem et Seneca et Quintilianus et quicunq; alij Logicen non ad ſermonem et orationem, ſed ad rationem retulerunt: et eam non Dialecticen, hoc eſt, ſermocinalem uel oratoriā, ſed rationalem appellandam cenſuerunt, uehementer fuerunt decepti: et ab Antiquorum ſententia longiſſime aberrauerunt. Vt omittam interim ſtultā illam opinionem penè omnium Iuniorum Dialecticorum, qui putant Logicen eſſe, ut ipſi loquuntur, de ente rationis, et Logicæ facultatis ſubiectum eſſe ens rationis, hoc eſt, ens, ut ipſi dicunt, à ratione fabricatum et factum. Quæ quidem opinio uſq; adeo fatua eſt et indocta, ut ne digna quidem ſit, quæ

quæ refutetur. Nam per Deos immortales quæ maior ratio eſt, ut res Logicæ dicantur entia rationis aut entia à ratione facta, quàm res Ethicæ et Politicæ? tam enim egent ratione Ethica et Politica, ut ſint, quàm Logica: et tam parum ſine ratione eſſe poſſunt Ethica et Politica, quàm Logica. Quare qui ita dicunt, prorſus ſunt ridendi et contemnendi. Nec me latet Hermogenem ita diuidere conſtitutiones ſuas rhetoricas, ut alias faciat λογικὰς, *hoc eſt, rationales: alias* νομικὰς, *hoc eſt, legales, ſiue legitimas. Sed eo in loco* λογικαὶ στάσεις *recte interpretantur non ſermocinales nec orationales, ut ſupra diximus, ſed rationales,* ἀπὸ τοῦ λόγου, *cum non ſermonem nec orationem, ſed rationem ſignificat: et per rationem in re, et de re aliqua eſt quæſtio, non in ſcripto aut deſcripto aliquo. Quibus opponuntur* νομικαὶ, *quæ contra non in re aut de re aliqua, ſed in ſcripto et de ſcripto aliquo habent quæſtionem. Vt in diuiſione ſtatuum penè idem ſit* νομικὴ, *quod in Philoſophiæ partitione* λογικὴ, *utraq; enim ad uerba et ad compoſitionem orationis referetur. Hoc igitur modo, ut diximus, errauerunt tam ij, qui fecerunt antiquam illam Philoſophiæ diuiſionem, quàm qui eam non recte ſunt interpretati. Et propterea nos eandem uere ita faciendam eſſe cenſemus, ut in prima parte, quemadmodum illi, ponamus Phyſicen, in ſecunda Politicen, ut genus, in tertia Logicen: atq; ut Politice poſtea diuidatur in Politicen ut ſpeciem, et Ethicen, et alias, quas dixi ſupra. Tum ut Logice non ad rationem, ſed ad ſermonem orationemq; referatur: et non rationalis, ſed uel oratoria uel ſermocinalis appelletur: nomine potius nouato et facto, quàm falſo et male accommodato. Hoc enim modo et facta et intellecta uetus illa Philoſophiæ diuiſio uera erit et ſumpta fuerit à materia, hoc eſt, à rebus de quibus eſt, et in quibus uerſatur Philoſophia. Nam ut uere inquit Ariſtoteles, Scientiæ ſecantur, quemadmodum et res de quibus ſunt. Poſt Zenonem uero, et Platonem, Ariſtoteles, et cum eo omnes Peripatetici ſpreta illa Antiquiore, quã diximus, Philoſophiæ diuiſione, neſcio quo modo aliam quandam magna ex parte et ab illa et à ueritate diuerſam, introduxerunt. Nanq; ut alios omittam, Boethius uolẽs diuidere omnes ſcientias et artes, ſtatim non omnium ſciẽtiarum et artium, ſed totius Philoſophiæ diuiſionem ſe facturum eſt profeſſus, tanquam Philoſophiæ nomine omnes ſcientiæ et artes intelligantur: et dixit totius Philoſophiæ duas primas eſſe partes, unam quæ Græce* θεωρικὴ, *Latine uero contemplatiua, ſiue inſpectiua dicatur, eo quia tantum uerſetur in cognitione et contemplatione rerum: alteram quæ item Græce* πρακτικὴ, *Latine uero actiua, ſiue factiua nuncupetur: propterea quod nõ ſolum in cognoſcendo et ſciendo, ſed etiã in agendo ſiue efficiendo aliquid poſita ſit;*

Et rurſus utranq; harum in tres partes ſubdiuiſerunt; Theoricen ſiue contemplatiuam, in Theologiam ſiue Metaphyſicam, ut uocant, quæ eſt, ut ipſi aiunt, de ente in quantū eſt ens, et de Deo rebuſq; diuinis, omninoq; de ſubſtantijs à materia et motu prorſus ſeparatis loquatur: Phyſicen ſiue Phyſiologiam, quæ reconditas et obſcuras rerum naturalium cum materia et motu prorſus coniunctarum cauſas effectuſq; inueſtiget. Mathematicen, quæ inter has duas ſuperiores quaſi media ſit, et de rebus cum materia quidem et motu, ſecundum eſſe, ut ipſi dicunt, coniunctis, ſed per intellectus actionem à materia et motu abſtractis, pertractet. Neq; uero Theorices diuiſio in has tres ſolas partes deſiuit, ſed Phyſiologiam in quaſdam alias minutiores partes diuiſerunt, quas nunc referre non eſt opus, Mathematicæ autem ſubiecerunt quatuor has partes, Arithmeticam, Muſicam, Geometriam, et Aſtrologiā, quas omnes ſimul appellauerunt Quadriuium, quaſi unaquæq; earum ſit tanquam uia per quam qui non tranſit, et ſcala per quā qui nō aſcendit, ad ſummum Philoſophiæ culmen non poſſit peruenire. Atq; hoc modo cum Theoricen philoſophiā in hæc tria membra ſecuiſſent, denuo alterius partis, hoc eſt, practicæ ſiue actiuæ totidem partes fecerunt, et eā ſubdiuiſerunt in Ethicā, hoc eſt, moralem, in qua de uirtutibus et uitijs omninoq; de hominum moribus ageretur. Politicen, hoc eſt, ciuilē, quæ de gubernanda et regenda republica diſſerit. Oeconomicam, hoc eſt, de re familiari ac domeſtica bene ac recte adminiſtranda. Sed quoniam ad perfectam horum omnium cognitionem, ut dicit Boethius, neceſſarium eſt ſubſidium rationis atq; orationis eius, qua quid uerum, quidúe falſum ſit diſcernatur, idcirco ad duas illas ſuperiores Philoſophiæ primas partes, hoc eſt, Theoricen et Practicen, adiunxerunt etiā eam, quæ græce λογική, hoc eſt, Logice, latine autem tum rationalis tum ſermocinalis à quibuſdam dicitur: ut in ſumma totius Philoſophiæ tres ſint primariæ partes, Theorice ſiue ſpeculatiua, Practice ſiue actiua, Logice ſiue rationalis ſiue ſermocinalis. Nec contenti hac tam numeroſa diuiſione, ut nihil non Philoſophiæ, quam ipſi profitentur, ſubijcerent: denuo hanc tertiā partem, quam Logicen uocari diximus, in alias tres partes ſubdiuiſerunt, Grammaticam, Dialecticam, et Rhetoricam: atq; ut ſcribunt cum alij multi tum maxime Rodulphus Agricola libro ſecundo de dialectica inuentione, Cap. XVII. Grammaticæ attribuerunt emendationem ſermonis, Dialecticæ probationem dictionis, Rhetoricæ ornatum elocutionis. Atq; ita diuiſis harum trium artium et ſcientiarum materijs et officijs modo ſuo, perbellam quidem et rotundam, ſed non ueram, totius Philoſophiæ diuiſionem fecerunt, ut oſtendemus. Hæc itaq; eſt ferè communis omnium tam ueterum quàm neote-

ricorum

ricorum Peripateticorum totius Philoſophiæ diuiſio, et ipſa quemadmodum illa ſuperior à materia ſuſcepta, ſub qua nullam putant eſſe ſcientiam nec artem, quæ non contineatur, aut quæ non ſaltem ad eam aliquo modo reducatur. Nam et Medicinam ad Phyſicen, et Iuſciuile ad Politicen, Perſpectiuã et Architecturam et alias quaſdam ad Mathematicen referri dicunt: Sed nõbis iſta quoq; diuiſio multis uidetur ſcatere uitijs, et pluribus eſſe obnoxia reprehenſionibus: quod ut omnes apertiſſime poſſint intelligere, nos quoq; prius exponemus noſtram ſcientiarum et artium diuiſionem, longe ab hac, quam diximus, differentem, et multo, ut arbitramur, ueriorem: eamq; confirmabimus et argumentis et authoritatibus: Deinde examinabimus diligenter illam Peripateticorũ, detegentes identidem et demonſtrantes omnia illius uitia: et ante omnia oſtendentes inter artes et ſcientias, nullam neq; Dialecticæ neq; Metaphyſicæ poſſe eſſe locum, atq; ideo ambas tanquam falſas et inutiles et non neceſſarias ab omni ſcientiarum et artium numero exterminandas. Primum igitur nos diuiſione noſtra paulo altius repetita ita dicimus: In omni doctorum et literatorum hominum numero in ſumma eſſe duo maxima et præclariſſima nomina, quorum unum eſt Philoſophorum, alterum Oratorum: et ſimiliter in omni ſcientiarum atq; artium ambitu extare duas omniũ præſtantiſſimas et eminentiſſimas appellationes, unam Philoſophiæ, alteram Oratoriæ. Ex quibus Philoſophia, ut antiquiſſimi et ſapientiſſimi homines uoluerunt, nihil aliud eſt, niſi ſapientiæ atq; uirtutis: Oratoria uero niſi facundiæ et eloquentiæ ſtudium: et Philoſophi nihil aliud niſi ſapientiã atq; uirtutem, Oratores niſi facundiam et eloquentiam profitentur. Quæ quidem duæ facultates omniũ quæcũq; inter homines repeniuntur, citra cõtrouerſiã maximæ et generaliſſimæ, omnium prorſus quæcunq; in mundo ſunt, rerum, cognitionem, tractationemq; ſibi uendicant, ut infra demonſtrabimus. Sed non quemadmodum his temporibus noſtris, ſic quondam ante Socratem et Platonem erant ſeparatæ et diſiunctæ, uerũ ita cõiunctæ et copulatæ inter ſe, ut non diuerſæ, ſed una eademq; ex duabus conflata eſſet profeſſio: atq; ijdem prorſus haberentur et ſapientiæ et eloquentiæ profeſſores. Nanq;, ut inquit M. Tullius in tertio de Oratore libro, Vetus quidem illa doctrina eadem uidetur et recte faciendi et bene dicendi magiſtra, neq; diſiuncti doctores, ſed ijdem erant et uiuendi præceptores et dicendi, ut ille apud Homerũ Phœnix, qui à Peleo patre Achilli iuueni comitem ſeſe datum dicit ad bellum, ut illum efficeret oratorem uerborum actoremq; rerum. Et paulo infra rurſus ita inquit, Sed quod erant ijq; multi, qui aut in republica propter ancipitem, quæ non poteſt eſſe ſeiuncta faciendi dicendiq; ſapientiã florerent, ut Themiſtocles

ut Pericles, ut Theramenes: aut qui minus ipſi in republica uerſarentur, ſed ut huius tamen eiuſdē ſapientiæ doctores eſſent, ut Gorgias, Thraſimachus, Iſocrates, inuenti ſunt, qui cum ipſi et doctrina et ingenijs abundarent, à re autem ciuili atq; à negotijs animi quodam iudicio abhorrerent, hanc dicendi exercitationem exagitarent atq; contemnerent. Quorum princeps Socrates fuit, is qui omnium eruditorum et totius iudicio Græciæ, cum prudentia, et acumine, et uenuſtate, et ſubtilitate: tum uero eloquentia, uarietate, copia, quam ſe cunq; in partem dediſſet, omnium facile princeps, ijs, qui hæc quæ nos nunc quærimus, tractarent, agerent, docerent, cum nomine appellarentur uno, quod omnis rerum optimarum cognitio et in his exercitatio Philoſophia nominaretur, hoc commune nomen eripuit, prudenterq; ſentiendi et ornate dicendi ſcientiam re cohærentes diſputationibus ſuis ſeparauit: cuius ingenium urioſq; ſermones immortalitati ſcriptis ſuis Plato tradidit, cum ipſe literam Socrates nullam reliquiſſet. Hinc diſsidium illud extitit quaſi linguæ atq; cordis abſurdum ſanè et inutile et reprehendendum, ut alij nos ſapere alij dicere docerent. Hæc ſunt Ciceronis uerba in eo, quem dixi, libro ſcripta, ex quibus aperte licet cognoſcere ante Socratē et Platonē non diuerſam, ſed eandē prorſus extitiſſe, et recte faciendi et ornate dicendi ſciētiā, hoc eſt, Philoſophiam et Oratoriam, nec diſiunctos et diſtractos, quemadmodū nunc ſunt, fuiſſe Oratores et Philoſophos, cum ijdem prorſus et dicendi et ſapiendi præceptores eſſent. Itaq; legimus tot præclaros et præſtantes uiros in utraq;, hoc eſt, in Philoſophia et Oratoria, temporibus illis antiquioribus floruiſſe: ſed poſtea neſcio quo aduerſo humano generi fato natus eſt Socrates, qui unà cum Platone, tam pulchram illā Philoſophiæ et Oratoriæ ſocietatem, Philoſophorum et Oratorum coniunctionem diſiunxit: atq; ut recte inquit Cicero, diſsidiū illud inuexit, quaſi linguæ atq; cordis: quod quā ipſi uideretur, abſurdū, inutile, et reprehendendum, ipſe etiam alio loco, non ita multum infra, declarat, his uerbis. Hæc autem, ut ex appennino fluminū, ſic ex communi ſapiētiæ iugo ſunt doctrinarum facta diuortia, ut Philoſophi tanquam in ſuperum mare Ionium defluerent, græcum quiddam et importuoſum, Oratores autem in inferum hoc Thuſcum et barbarum ſcopuloſum et infeſtum delaberentur, in quo etiam ipſe Vliſſes errauerit. et paulo infra. Nam, ut ante dixi, Veteres illi uſq; ad Iſocratem omnem omnium rerum, quæ ad mores, quæ ad uitam, quæ ad uirtutē, quæ ad rēp. ptinerēt cognitionē et ſcientiā cū dicēdi ratione iungebant: ſed poſtea cum diſſociati eſſent, ut expoſui diſerti à doctis primum à Socrate, deinde à Socraticis itē omnibus, Philoſophi eloquentiam deſpexerunt, Oratores ſapientiam: nec quicquam ex alterius parte tetigerunt, niſi

quod aut illi ab his, aut ab illis hi mutuarentur: ex quo promiſcue haurirent, ſi permanere in priſtina communione uoluiſſent. Sed ut pōtifices ueteres propter ſacrificiorum multitudinem tres uiros epulones eſſe uoluerunt, cum eſſent ipſi à Numa, ut illud etiam ludorum epulare ſacrificium facerent, inſtituti: ſic Socratici à ſe cauſarum actores atq; à communi ſapientiæ nomine ſeparauerunt, cum ueteres et dicendi et intelligendi mirificam ſocietatem eſſe uoluiſſent. Atq; hæc rurſus ſunt uerba Ciceronis iterum quaſi deplorantis fœdam illam Philoſophiæ et Oratoriæ ſapientiæ et eloquentiæ ſeparationem à Socrate Socraticiſq; factam. Qua quidem nihil nec ueritatis amatoribus magis contrarium, nec bonarum literarum ſapientiæq; ſtudioſis magis damnoſum fieri potuit. Hæc enim et multorum et magnorum malorum cauſa fuit, quæ à nobis infra demonſtrabuntur. Nunc tantum illud et ueterum authoritate, et Ciceronis teſtimonio conſtare uolumus, Philoſophiam et Oratoriam non duas eſſe facultates ſeparatas, ſed unam eandemq; ex rebus et uerbis tanquam animantem quandam ex corpore et anima compoſitam, cui à ſapientia rerum cū uirtute coniuncta Philoſophiæ, ab artificio uerborum et dicendi, Oratoriæ nomen fuit impoſitum: nec enim Philoſophia ſine uerborum adiumento, nec Oratoria ſine rerum quaſi fundamento perfecta eſſe poteſt. Sed ex duobus imperfectis per ſe, fit unum quaſi corpus doctrinæ perfectū, quod nullius artis aut ſcientiæ particularis proprium eſt, ſed omniū ſimul. Nam quicunq; Philoſophiam, aut Oratoriam dicit, is uno uerbo omnium artium et ſcientiarum cognitionem profeſſionemq; nominat: hoc enim etiam aperte confirmat Cicero in eodem ſupra citato de Oratore libro, his uerbis. Nunc ſiue qui uelit eum Philoſophum, qui copiam nobis rerum orationiſq; tradat, per me appellet Oratorem licet, ſiue hunc Oratorem, quem ego dico ſapientiam habere iunctam eloquentiæ Philoſophum appellare uelit, non impediam, dummodo hoc conſtet, nec infantiam eius, qui rem norit, ſed eam explicare dicendo non queat, nec inſcitiam illius cui res non ſuppetit, uerba non deſunt, eſſe laudandam: quorum ſi alterum ſit optandum malim quidem indiſertam prudentiam, quàm ſtultam loquacitatem: ſin quærimus quid unum excellat ex omnibus, docto Oratori palma danda eſt. Quem ſi patiuntur eundē eſſe Philoſophum ſublata controuerſia eſt: ſin eos diſiungent, hoc erunt inferiores, quod in Oratore perfecto ineſt omnis illorum ſcientia, in Philoſophorum autem cognitione non continuo ineſt eloquentia, quæ quamuis contemnatur ab illis, neceſſe eſt tamen aliquem cumulum illorum artibus afferre uideatur. Hæc Cicero, ex cuius ſententia clariſſime conſtat, perfectum Oratorem et perfectam Oratoriā à perfecto Philoſopho et à perfecta Philoſophia nullo pacto eſſe diſiunctam,

et ſi diſiungantur, ut initio dixi, Philoſophũ Oratore, *et Philoſophiam* Ora*toria multis partibus inferiorem imperfectioremq; fore. Sed hic mihi fortaßis occurrent Philoſophi dicentes, talem Oratorem, qualem deſcribit Cicero, hec eſt, perfectum, nec unquam antea fuiſſe, nec in præſentia eſſe, nec poſthac fore.* Quod *ſi mihi ſic occurretur, ſtatim reſpondebo, uerum quidem illos fortaſſe dicere, ſed retorquebo argumentationem in eos, et ſimiliter dicam, nullum perfectum* Philoſophum *aut antea fuiſſe, aut nunc eſſe, aut poſthac futurum eſſe: et cum illi mihi oſtendent Philoſophum omni ex parte perfectum, ego quoq; uiciſsim illis* Oratorem *undecunq; conſumatum inueniam: et ſi rurſus illi proferent nobis* Platonem *et* Ariſtotelem *tanquam perfectos Philoſophos, nos illis quoq; uiciſsim obijciemus* Demoſthenem *et* Ciceronem *tanquam perfectos* Oratores. *Atq; ita nunquam illi perfectionem ullam habere reperientur, quàm nos quoq; non uel parem uel etiam ſuperiorem habeamus: ſi quidẽ* Cicero *præterquam quod* Orator *præſtantißimus fuit, de Philoſophia etiam quamplurima ſcripſit lectu dignißima. At ex Philoſophis neminem reperies cuius quidẽ ſcripta extent, qui ad dicendũ in foro et apud populũ idoneus eſſe uideatur, nam* Platonis *et* Ariſtotelis *oratio licet multũ à* Cicerone *laudetur, tamen ſi uerum dicere uolumus et oratorio illo ſpiritu et forenſibus neruis caret. Sed ſint* Plato *et* Ariſtoteles, *quantum placet Philoſophis magni et graues* Oratores, *quod nos non grauate concedimus, modo ut illi uiciſsim nobis quoq; concedant* Demoſthenem *et* Ciceronem *eſſe Philoſophos, nec ſibi ſolis omnis Philoſophiæ ſcientiam et totius ſapientiæ ſtudium uendicent.* Nam *cõſtat et* Demoſthenem *Philoſophiæ perſtudioſum fuiſſe, et* Platonem *aliquandiu audiuiſſe: et* Ciceronem *non ſolum dediſſe operam Philoſophiæ, ſed de Philoſophiæ etiam ita copioſe ornateq; ſcripſiſſe, ut non immerito quodam in loco glorietur, ſe Philoſophiam ex* Græcia *in* Italiam *attuliſſe, et* Latinis *literis illuſtraſſe.* Nec *quicquam refert quod noſtrorum temporum Philoſophi eum in numero Philoſophorum non habent, nec philoſophum appellare ſolent, cũ id non ex uera et recta aliqua ratione faciant, ſed ex praua inſtitutione et iudicij peruerſitate, quam partim ex barbarie linguæ, partim ex falſitate doctrinæ ſuæ contraxerunt.* Hanc *igitur, de qua hactenus locuti ſumus, Philoſophiam et ſapientiam cum* Oratoria *et eloquentia coniunctam, ut* Antiquiſſimi *illi teſte* Cicerone *uoluerunt, nos nihil aliud eſſe dicimus, niſi omnia literarum ſtudia, et uniuerſam rem literariam, et omnino totam eam facultatem et profeßionem, quam* Græci ἐγκυκλοπαιδείαν, Latini *uero circulum omnium doctrinarum uocant.* Et *ut iam ad generalem noſtram artium et ſcientiarum diuiſionem ueniam, hanc ipſam facultatem tam amplam tamq; late*

patentem, ut omnes ſcientias, omnes artes et uno uerbo, omnia quæcunq; tradita ſunt in literis et ſcriptis magnitudine ſua complectatur, prima diuiſione ſecamus in partes duas maximas. Quarum unam, quæ ad res uere cognoſcendas recteq; agendas pertinet, ueteres imitati Philoſophiā et ſapientiā nominamus, alteram uero quæ ſpectat ad uerba et ad totam orationis compoſitionem, appellamus Oratoriam et eloquentiam. Et rurſus priorem harum partium, hoc eſt, philoſophiam ſiue ſapientiam ſubdiuidentes, eius partes ponimus duas, Phyſicam ſiue naturalem, et Politicam ſiue ciuilem: Oratoriā autem hoc loco relinquimus indiuiſam. Vt in ſumma tres ſint maximæ totius ſtudij literarij partes, Phyſica, Politica, et Oratoria: atq; ut noſtra hæc omnium artium et ſcientiarum diuiſio in omnibus conueniat et concordet cum illa ueterum, quam ſupra diximus, niſi quod, ut ibidem monuimus et probauimus, quam illi Ethicen uocant, non Politicen appellandam putauimus: et rurſus quam illi græce Logicen dicunt, nos latine interpretamur Oratoriam. Sed reuertētes rurſus ad duas illas dimidias et maximas totius encyclopediæ partes, hoc eſt, ad philoſophiam et oratoriam, ſiue ſapientiam et eloquentiā, dicimus eas partim conuenire inter ſe, partim eſſe differentes. Ac conueniūt quidem primo, quia quemadmodum totus homo compoſitus eſt ex corpore et anima, ſic uniuerſum literarum ſtudium conſtat ex philoſophia et oratoria, ſiue ſapientia et eloquentia, tanquam ex duabus maximis partibus ſuis. Quo fit, ut quemadmodum corpus et anima totius hominis, ſic philoſophia et oratoria, ſiue ſapientia et eloquentia totius ſtudij literarij ex æquo dimidiæ partes ſint: Et rurſus, ut quemadmodum corpus ab anima ſeparatum ſemper eſt imperfectum, ſic philoſophia ab oratoria ſiue ſapientia ab eloquentia ſeparata nunquam perfecta eſſe poßit. Quocirca peßime et de literis et de literatis omnibus meriti eſſe putandi ſunt Socrates, et Plato, et quicunq; alij tam pulchram ab antiquis factam diremerunt philoſophiæ et oratoriæ ſiue ſapientiæ et eloquentiæ ſocietatem. Præterea conueniunt etiam eo quod ambæ pro ſubiecto atq; materia, in qua uerſentur, generaliter ſibi ſubijciunt omnes res mundi nulla prorſus excepta. Si quidem nulla omnino res eſt, quæ ſubterfugere poßit, quin aliquando ſubijciatur officio uel philoſophiæ et ſapientiæ, uel oratoriæ et eloquentiæ, hoc eſt, quam non et uere cognoſcere ac ſcire, et ſi agi aut fieri poteſt, etiam recte agere et facere, quantum in ſe eſt, contingat: quod eſt proprium philoſophiæ et ſapientiæ officium: et de qua non et ſermonē habere, beneq; dicere liceat: quod ſimiliter eſt proprium oratoriæ et eloquētiæ munus. Ex quo ſequitur poſtremo utranq; harum eſſe facultatem et profeßionem non particularem nec ſpecialem, ſed generalem et uniuerſalem.

Vt quemadmodum ante monui, cum dicitur Philoſophia et ſapientia, nullius particularis rei ſcientia aut actio, ſed omnium: et cum profertur Oratoria et eloquentia ſimiliter nullius ſpecialis rei ars, ſed plane omniũ intelligatur. Atq; ita conueniunt inter ſe philoſophia et oratoria, ſiue ſapientia et eloquẽtia. Differunt autem, quod quamuis ita ſit, hoc eſt, quamuis utraq; idem habens totum ſit, ut ita dicam, idem toto, et omnibus in rebus tanquam in proprio ſubiecto atq; materia uerſetur: tamen diſtant partibus, et ſunt diuerſæ partes totius ſtudij literarij, et rei literariæ, et diuerſum habent efficium. Nam ut dixi, philoſophiæ et ſapientiæ proprium munus eſt, uere cognoſcere ac ſcire, et recte agere ac facere: oratoriæ autem et eloquentiæ non ſolum de ciuilibus, ſed etiam de naturalibus rebus bene loqui et dicere. Quocirca quãtum diſtat cognoſcere et ſcire, agere ac facere, à loquendo et dicendo, tantum philoſophia et ſapientia differt ab oratoria et eloquentia. Intelligendo tamen ſemper in prima parte philoſophiæ et ſapientiæ, hoc eſt, in Phyſica, quæ proprie eſt ſcientia non ars, et theorica non practica, non duas diuerſas res, ſed unam eandemq; rem eſſe et officium et finem, hoc eſt, cognitionem et ſcientiã rerum. Ad hunc enim finem in hac parte philoſophamur, ut cognoſcamus et ſciamus, atq; adeo ſapientiam hanc non propter aliud, ſed propter ipſam ſapientiam quærimus. In Philoſophia autem et ſapientia politica et actiua, duo eſſe officia ſiue duos fines, hoc eſt, non ſolum cognitionem et ſcientiam rerũ, ſed etiam actionem et factionem rectam. In hac enim, ut perfecta ſit, non ſolum cognoſcere et ſcire, ſed etiam agere et facere neceſſarium eſt. Ad hæc eſt illa quoq; inter eas differentia, quod philoſophia et ſapientia, ex ea tantum parte qua phyſica eſt, hoc eſt, ſpeculatiua, proprie ſolũmodo ſcientia eſt non ars, quando quidem id quod eſt ſcientiæ proprium, in cognoſcendo tantum et ſciendo occupatur, nec niſi ex ea parte qua politica eſt et actiua, quicquam agit aut facit operis externi. Oratoria uero et eloquentia tota ſimul et ſcientia et ars recte dicitur, ſed ſcientia cõmuniter, ars uero proprie exiſtit, eo quia non ſolum cognoſcit ac ſcit præcepta ex quibus conſtat, et omnia ea, de quibus loquitur, quod eſt ſcientiæ, ſed etiam ex præceptis et documentis illis cognitis et ſcitis, quod eſt artis, agit et molitur aliquid operis exterioris, hoc eſt, et recte loquitur et bene dicit. His itaq; tot modis partim conueniunt inter ſe, partim differunt hæ duæ maximæ et generaliſſimæ omnium facultates, hoc eſt, philoſophia et oratoria, ſiue ſapientia et eloquentia. Ex quo facile licet intelligere, quam ob cauſam nulla alia facultas ac profeſſio, præter has duas, poſſit eſſe generalis et uniuerſalis. His enim duabus exceptis nulla alia reperitur, cuius conſideratio ſit tam generalis tamq; ad omnia pertinens, ut

philoſophiæ et oratoriæ, ſiue ſapientiæ et eloquentiæ. Nam quæro primum in ſcientijs particularibus, quam ob cauſam Aſtrologia, exempli cauſa, et Geographia non ſint ſcientiæ generales? quia non omnia ſunt aſtra et motus aſtrorum, in quibus ſolis uerſatur Aſtrologus: nec omnia ſunt prouinciæ et loca terræ, quæ ſola conſiderantur à Geographo. Deinde in artibus ſpecialibus iterum quæro quam ob cauſam Medicina et Architectura non ſunt artes uniuerſales? quia nō omnes res ægrotant nec curantur, ut ſubijci poſſint officio Medicinæ: nec item ædificari et conſtrui poſſunt, ut ad Architecti officiū pertineant. Quorū nihil neq; de philoſophiæ ſiue ſapientiæ, neq; de oratoriæ ſiue eloquentiæ officio uere dici poteſt. Quæ eſt enim tam abſcondita tamq; abſtruſa res, quam non et uere cognoſcere, et ſi agi poteſt, etiam recte agere, quantum in ſe eſt: et præterea de qua non et recte loqui et bene dicere liceat? profecto nulla. Quod uſq; adeo uerum eſt, ut uideamur etiam cognoſcere ac ſcire ea, quæ non ſunt, ut diametrum eſſe incommenſurabile lateri, et de eiſdem uerba facere, ut Mathematici, cum problema illud uerum eſſe probant. Quare iam audacter confitendum eſt, et ſine ulla dubitatione affirmandum, Philoſophiā ſiue ſapientiā, eſſe facultatem et profeſſionem generalem et uniuerſalem, non ſolum cognoſcendi ac ſciendi, ſed etiam agendi et faciendi omnes res mundi, tam diuinas quàm humanas, tam cæleſtes quàm terreſtres, quantum quidem humano ingenio aſſequi licet, et rerum ipſarum natura patitur. Oratoriam autem et eloquentiam eſſe artem ſimiliter generalem et uniuerſalem bene loquendi ac dicendi de omnibus rebus mundi, tam diuinis quàm humanis, tam cæleſtibus quàm terreſtribus, cum illa tamen eadem cōditione, quantum, ſcilicet, humanum ingenium conſequi poteſt, et res ipſæ dicendi de ſe copiam ac facultatem præſtant. Ceteras uero omnes ſcientias et artes præter has duas, eſſe facultates et profeſſiones, non generales nec uniuerſales, ſed particulares et ſpeciales, et non in omnibus rebus, ut hæ duæ, ſed in uno tantū certo ac determinato rerū genere uerſari. Nec mihi quiſquā hic obijciat Ariſtotelem et Peripateticos, qui præter has, quas dixi, duas etiam alias facultates ponunt generales et uniuerſales, hoc eſt, Dialecticam et Metaphyſicam, quam uocant. Nam ego infra obiectioni huic reſpondebo, cum probabo utranq; earum eſſe uel falſam, uel ſuperuacuam, uel inutilem, uel deniq; ab omni artium et ſcientiarum numero eijciendam. Atq; hoc modo nos generalem omnium artium et ſcientiarum diuiſionem primo bipartitam fecimus in Philoſophiam et Oratoriam, deinde rurſus Philoſophiam ſubdiuidentes in Phyſicam et Politicam: Oratoriam uero ita indiuiſam relinquentes, unà cum Antiquis illis, et propter rationes illas, quos et quas ſupra diximus, totius

ſtudij literarij ſiue encyclopediæ partes facimus tres, Phyſicã ſiue naturalẽ, Politicam ſiue ciuilem, Logicen ſiue Oratoriam. Ac denuo unanquanq; harum trium partiũ ſubſecantes, et ſingulis multas alias partes ſubijcientes nihil omnino nec artium nec ſcientiarum nec adeo ſcriptorũ relinquimus, quod non huic noſtræ diuiſioni ſupponatur, aut certe quod non ad eam aliquo modo referatur. Ad Phyſicam enim reducuntur Theologia, Meteorologia, Geographia, et reliquæ omnes phyſiologiæ partes: Ad Politicam generalem reuocantur ethica, politica ſpecialis, œconomica, Iuſciuile, et cæteræ artes ad ciuitatẽ pertinentes: Ad Logicen ſiue Oratoriã retrahuntur, Grammatica, Rhetorica, Poetica, Hiſtorice, et ſi quæ aliæ ſunt huius generis. Sed animaduertendum eſt in hac reductione artium et ſcientiarum, ferè omnes tam eas, quas dixi, quàm quaſcunq; alias, quales ſunt Medicina, Arithmetica, Muſica, Geometria, et cæteræ Mathematicæ uel cum Mathematicis quandam habentes coniunctionem, ut Architectura, pictura, plaſtice, et aliæ ſimiles et poſtremo omnes tam Mechanicæ appellatæ quàm Liberales: ferè in quam omnes non ad unam partem tantum, ſed ad duas et quandoq; etiam ad tres referri. Nã ex ea parte qua cognoſcunt et ſciunt, ſi materia, in qua cognoſcendo et ſciendo uerſantur eſt naturalis, ad phyſicam, ſi ciuilis ad politicam, ſi oratoria ad oratoriam rediguntur. Qua uero parte agunt uel faciunt aliquid, ſi actio et factio earum non ad loquendum nec ad dicendum, ſed ad regendum et gubernandum, aut aliquid aliud moliendum pertinet, ad politicam haud dubie rediguntur. Sin uero ad loquendum et dicendum, hoc eſt, ad ſermonẽ habendum et orationem faciendam ſpectat, non ad politicam, ſed ad Logicã ſiue Oratoriam ſiue Rhetoricam ſunt reducendæ. Atq; hinc ſi meteriam artium et ſcientiarũ ſpectes, libri Ciceronis de Natura deorum, exempli gratia, ſunt phyſici, de Legibus et de Officijs politici, de Oratore et de Arte Rhetorica, Oratorij. Sin non materiam, ſed actionem uel factionem conſideres, libri Ethicorum, politicorum, Oeconomicorum Ariſtotelis, ſine dubio ſunt polilici, et ſimiliter omnes alij quarunçunq; actionum et factionum ſint, modo non ad orationis artificium pertineant, indubitanter ad politicam ſunt referendi. Sed et phyſici libri, et politici, et oratorij omnes ſimul cuiuſcunq; generis exiſtant: et quacunq; in materia uerſentur, et de qualibet actione aut factione loquantur, ſi et orationem eorum cultam, et eruditum ſcribendi artificium intueare et contempleris, omnes inquam non ad phyſicam, nec ad politicam, ſed ad logicam, ſiue oratoriam, ſiue rhetoricam facultatem pertinẽt. Atq; in hanc ſententiam intelligenda eſt definitio noſtra Rhetoricæ, cum dicimus; Rhetoricam eſſe artem bene dicendi de omnibus rebus mundi, tam

phyſicis

phyſicis et politicis quàm oratorijs, hoc eſt, non quatenus cognoſcuntur et ſciuntur omnes, nec quatenus reguntur et gubernantur, aut alio quopiam modo aguntur et fiunt, ſed quatenus de eis loqui et bene dicere poteſt Orator. Hactenus enim et hoc modo non alio quopiam dicimus Oratorem ſuo et proprio iure loqui et dicere poſſe de omnibus rebus mundi, et omnino omnia, quæ cũq; ſunt in rerũ natura oratoriæ facultati eſſe ſubiecta. Aliæ nãq; ſciẽtiæ alia docẽt, phyſica cognoſcere ac ſcire res ſuas, politica præter hoc etiã agere et facere aliquid aliud, ut gubernare rem ſuam familiarem quod ad Oeconomicam, curare morbos quod ad Medicinam, bene reſpondere de iure quod ad Iuſciuile, et alia multa huiuſmodi, quæ ad alias artes pertinent. Sola Oratoria bene loquendi ac dicendi præcepta dat, et quoniam bene loqui ac dicere de omnibus rebus contingit, idcirco non mirum eſt, quod ad hanc partem attinet, ſi et Cicero et Quintilianus atq; Ariſtoteles omnia prorſus de quibus ſermo et oratio haberi poteſt, Oratoriæ arti ſubiecerunt. Quod quanquam ita ſit, tamen ſi Politicam ſpectes, quatenus inter alias leges multas quas fert, etiam nonnihil ſancit de oratoriæ facultate, ut cum ſtatuit accuſatori ac defenſori quot horas utriq; liceat dicere, nõ immerito, ut alia ratione ipſa eſt oratoriæ arti ſubiecta tanquã materia, ſic uiciſſim hanc eandem Oratoriã ſibi metipſi ſubijcere, et tanquã partẽ ſui quandã facere uidetur, ut omnino nihil ſit abſurdi, ſi dicatur artes et ſcientias ſibi nõnunquàm inuicem, ſed alia atq; alia ratione ſubiectas eſſe. Quibus ita explicatis et uera ac generali omnium artium ac ſcientiarum diuiſione noſtra facta, non difficile fuerit oſtendere diuiſionem illam totius Philoſophiæ, quam ſupra poſuimus, ab Ariſtotele et peripateticis factam, multis, ut diximus, ſcatere uitijs, et pluribus obnoxiam eſſe reprehenſionibus. Quod in ſequenti Capite, quam breuiſſime fieri poterit, oſtendetur.

De erratis Peripateticorum in generali Philoſophiæ diuiſione admiſſis. Caput Quartum.

PERIPATETICI *igitur primum, quod facturi partitionẽ omnium ſcientiarum ſola Philoſophiæ nulla Oratoriæ mentione facta diuiſionem ſe facturos pollicentur, non recte faciunt, ſed uehementer errant, eo quod ſtatim eloquentiam à ſapientia, et ut Cicero inquit, quaſi linguam à corde ſeparare incipiunt, peſſime et imperitiſſime collocantes Oratoriam, quam* Rhetoricam *uocant, in fine diuiſionis ſuæ tanquam Logicæ*

particulam et quaſi famulam, cum ut nos ſupra diximus et infra probabimus, non Logicæ particula ſit, ſed tota Logica, et uere totius ſtudij literarij uniuerſæq; eius, quam uocant encyclopædiam, dimidia pars: tum Philoſophiæ, hoc eſt, rerum ſcientiæ et actioni, ex altera parte reſpondens: tum Grammaticam ſub ſe tanquam particulam quandam ſui continens. tum Dialecticæ eius, quæ nunc in uſu eſt, ut potè falſæ et ſuperuacuæ, nihil indigens, ut paulo infra demonſtrabimus. Sic igitur Pſeudophiloſophi cum primo diuiderent omnes ſcientias et artes errauerunt, eloquentiam à ſapientia, et quaſi linguam à corde, ſeparantes. Quem errorem nos uitantes non philoſophiam ſolam, ſed uniuerſum ſtudium literarum, atq; adeo circulum ipſum doctrinarum omnium diuiſimus, in Philoſophiam et Oratoriam: ut quemadmodum diximus in homine eſſe corpus et animam, ſic in omni ſtudio literarum ſit ſapientia et eloquentia, et ſapientia corpori, eloquentia uero animæ proportione reſpondeat. Alter uero error diuiſionis Aduerſariorum eſt, quod ſtatim diuidunt Philoſophiam totam, in Theoricen et practicen, hoc eſt, in contemplatiuam et actiuam: et rurſus Theoricen, in Metaphyſicam, Mathematicam, et Phyſicã ſiue Phyſiologiam: Practicen uero in Ethicen, Politicen, et Oeconomicen: Quaſi non et tres iſtæ inferiores magna ex parte ſint Theoricæ, et ex tribus illis ſuperioribus non et penè tota mathematica, et non parua etiam phyſiologiæ pars ſit actiua. Nam quod attinet ad primam illorum diuiſionem in theoricen et practicen, quamuis huiuſmodi diuiſio longe diſcrepet ab ea, quam Antiqui ante Ariſtotelem fecerunt, in phyſicen, ethicen, et logicen, ut diximus, eſſet ea tamen non omnino mala, ſi partes, quæ utriq; ſubijciuntur, non partim eſſent falſæ, partim male ſubiectæ. Sed nos Theologiam primum à Metaphyſica ſeparamus, eo quod Theologiam, quæ de Deo Opt. Max. rebuſq; diuinis recte loquitur, et ueram et totam Theoricam eſſe confitemur. Metaphyſicam uero partim falſam, partim ſuperuacaneam et non neceſſariã eſſe affirmamus, atq; ideo in numerum uerarum et neceſſariarum ſcientiarum non recipiendam, ut infra in capite ad hanc unam rem probandam deſtinato probabitur. De Mathematica et phyſiologia, dico eas non minus practicas quàm theoricas eſſe, atq; ideo ſub ſolam theoricæ philoſophiæ partem non recte fuiſſe ſubiectas. Nam ut à Mathematica incipiam, quis neſcit uel ſolas uel primas Mathematicæ partes eſſe Geometriam et Arithmeticam? At in Geometria ſunt, ut ex Euclide notum eſt, non ſolum Theoremata, hoc eſt, ut Cicero uertit, percepta, ſiue, ut alij, ſpeculationes, quæ eam ſine dubio eſſe Theoricam probant: ſed etiam problemata, quæ docent facere aliquid, ut ſupra datam lineam triangulum æquilaterum conſtituere, et alia multa id genus

ex quibus Geometria non ſolum ſcientia et theorica, ſed etiã ars et practica, atq; in ſumma non ſolum cognoſcens et ſciens, ſed etiam agens et faciens aliquid eſſe cõuincitur. Similiterq; Arithmetica cognoſcit illa quidem et ſcit numeros numerorũq; affectiones, ex quo theorica probatur: ſed prætęrea etiã componit, ſubtrahit, multiplicat, et diuidit numeros tam integros quàm fractos, et radices, quas uocant, et alia multa agit facitq;, quibus negari non poteſt etiam eſſe ars practica, et ad agendum faciendumq; aliquid comparata. Vt taceam interim utriuſq; nomina, quæ utranq; non ſolum theoricam, ſed etiam practicam eſſe demonſtrant: Arithmetica enim dicta eſt, ἀπὸ τοῦ ἀριθμεῖν, hoc eſt, à numerando: Geometria ἀπὸ τοῦ γεωμετρεῖν, hoc eſt, à terra metienda: at numerare et exercere numeros, et terram aliaq; omnia ut ita dicam, metibilia metiri, non theoricæ ſed practicæ uidetur eſſe officiũ. Quare Arithmetica et Geometria non minus practicæ quàm theoricæ ſunt exiſtimandæ. Quod idem atq; adeo multo magis de Muſica et Aſtrologia ſentiendum eſt, cum ipſæ quoq; magna ex parte in agendo, hoc eſt, canendo, et rebus futuris prædicendis uerſetur. Quanquam ego partem illam Aſtrologiæ totam quæ ad agendum, hoc eſt, ad diuinandum, reſq; futuras prædicendas pertinet, totam improbo atq; reijcio tanquam falſam et ad decipiendos deludendoſq; homines comparatam. Propter has igitur cauſas Mathematica ſolius Philoſophiæ theoricæ pars non recte fuit poſita. Iam uero quis neſcit bonam Medicinæ partem eſſe naturalem ac theoricam? et propterea ab ipſis Medicis appellari Phyſiologicen, ut de elementis, de temperamentis, de uirtutibus naturalibus, et cæteris huiuſmodi: et tamen nemo niſi planè imperitus dixerit, Medicinam eſſe magis theoricam quam practicam. Quare non recte Ariſtoteles phyſicas ſcientias, in quarum numero eſt Medicina, in parte tãtùm theorica philoſophiæ collocauit, cum conſtet eam, quoq; eſſe phyſicam, et tamen non minus in parte actiua quàm in parte theorica eſſe ſtatuendam, ſi quidem eſt ars, et omnis ars proprie eſt actiua, atq; ad agendum faciendumue aliquid, ut ante dixi, deſtinata. Quod autem ſpectat ad Ethicam, Politicã, et Oeconomicam, cum hæ quoq; ſint artes, ad bene faciendum aliquid inuẽtæ, et ethica ad bene uiuendum, ſeq; ipſum recte gubernandum, et politica ad rempublicam ſalubriter utiliterq; adminiſtrandam, et œconomica ad rem familiarem regendam tuendamq;, cum inquam, ut dixi, tres hæ ſint artes ad aliquid agendum uel faciendum comparatæ, et cum omnes artes, ut ſupra docui, ſint ſcientiæ quædam præceptis documentiſq;, quæ ſciuntur, conſtantes: quomodo poſſunt ethica, politica, et œconomica non eſſe ſcientiæ? et ſi ſunt ſcientiæ, quomodo non ſunt theoricæ et contemplatiuæ? certe ſi ſcientia â

nobis ſupra recte fuit definita, eſſe cognitio quædã rei uel rerum ſcitu dignarum, cognitu difficilium, et uulgo ignotarum, non poſſunt hæ, quas dixi, tres artes, non inter ſcientias et in parte ſcientiarum theorica numerari. Omnis enim ars proprie quatenus ars eſt, neceſſario agit uel facit aliquid, atq; ideo actiua uel factiua dici poteſt: quatenus uero eadem cognoſcit et ſcit præcepta ex quibus conſtat, et ea præcepta ſunt ſcitu digna, cognitu difficilia, et uulgo ignota: quibus ſciendis et cognoſcendis homo contemplatur et delectatur, quatenus inquam ita eſt, non poteſt ars omnis proprie non eſſe theorica et contemplatiua, ſi quidem neceſſario intelligimus, cum artem dicimus, actionem uel factionem quandam, cum uero ſcientiam profrrimus, ſpeculationem et contemplationem aliquam, accipiendo tamen tam artem quàm ſcientiam proprie, ut ante diximus. Quare concludo Ethicam, Politicam, et Oeconomicam ex ea parte, qua agunt uel faciunt aliquid, eſſe quidẽ artes et actiuas: Sed ex ea parte qua præceptorum et documentorum ſcientiam continent, non poſſe non eſſe contemplatiuas et theoricas. Omnis enim ſcientia, quatenus ſcientia eſt, neceſſario cum theorica quadam et contemplatione coniuncta eſt, et propter hanc cauſam Ariſtoteles rurſus non recte exiſtimauit ethicam, politicam, et œconomicam inter actiuas tantum ſcientias eſſe numerandas, et in parte philoſophiæ practica ſolum collocandas, cum ſaltem ex dimidia ſui parte theoricæ ſint et contemplatiuæ. Vt quemadmodum dicimus Medicinam theoricam et medicinam practicam, ſic etiã recte dici poſſit, ethica theorica, ethica practica, politica theorica politica practica, œconomica theorica œconomica practica: non enim eſt maior ratio ulla, cur theorica et practica de medicina dici poſſit, de ethica autem, politica, et œconomica dici non poſſit: cum omnes æque ſint ſcientiæ et artes, nec quicquam differat in Medicina, ſiue dicas medicinam theoricam ſiue medicinam ſcientiam, medicinam practicã ſiue medicinam artem: et in illis ſiue proferas ethicam theoricam ſiue ethicam ſcientiam, ethicam practicam ſiue ethicam artem, eodemq; modo in alijs. Quod autem ijdem Aduerſarij in diuiſione ſua ad eas, quas ſupra diximus, theoricæ et practicæ philoſophiæ partes, adiunxerunt etiam Logicen, et Logicæ ſubiecerunt Grammaticam, Dialecticam, et Rhetoricam, tanquam tres artes inter ſe diuerſas: in hac quoq; adiunctione et eius ſubdiuiſione, multa admiſerunt errata. Et primum quia cum Veteres, ut ſupra dixi, ante Ariſtotelem recte diuiſerint totam Philoſophiam, in Phyſicen, Ethicen, et Logicen, nulla neq; theoricæ neq; practicæ mentione facta, attamen iſti non ſolum non recte theoricen et practicen adiunxerunt, ut ſupra oſtendi, ſed etiam falſò exiſtimauerũt Logicen dictam ab eo quod eſt λόγος, ut ſignificat non ſermonem

et orationem, ſed rationem, quod ſupra falſum à nobis demonſtratum fuit. Alterum uero erratum eorum eſt, quod cum totam Philoſophiam diuiſiſſent, in theoricen et practicen, et his duabus partibus poſtea addidiſſent logicen, tamen hanc ipſam logicen nec theoricæ nec practicæ Philoſophiæ ſubiecerunt, ſed tanquã nec theorica nec practica eſſet, per ſe ipſam reiecerunt in tertium quendam quaſi Philoſophiæ angulum. Cum tamen conſtet logicen non minus eſſe tum theoricam tum practicam, quàm mathematicam et ethicam, et cæteras, quas ſupra dixi: ſi quidem ipſi Logici ſiue Dialectici præſertim iuniores nuſquam non inculcant Logicam duplicem eſſe, docentem alteram, alteram utentem: ſic enim ipſi loquuntur, qua diuiſione aut neſciunt quid dicant, aut hoc dicere uolunt, Logicam alteram eſſe theoricam, alteram practicam: ut idẽ ſit dictu, logica docens et logica theorica, logica utens et logica practica. Quanquam nemo niſi planè imperitus et Dialecticus ita diceret, logicam docentem et logicam utentem, ſed uel logicam theoricam et logicam practicam, ut medicinam theoricam et medicinam practicam: uel logicam ſcientiam et logicam artem, ut medicinam ſcientiam et medicinam artem, quemadmodum nos ſupra docuimus. Quocirca non parum hoc quoq; nomine ſunt coarguendi quod logicen nec theoricæ nec practicæ Philoſophiæ ſubiecerunt, quaſi ſcientia aliqua aut ars eſſe poßit, quæ nec theorica ſit nec practica. Et hoc maiori reprehenſione digni ſunt, quod cum logicen à theorica et practica Philoſophia omnino ſeparauiſſent: tamen poſtea tanquam immemores ſui, et docentem et utentem fecerunt, non intelligentes hoc modo fieri, ut ſimul et ſemel, et theorica et non theorica, et actiua et non actiua eſſe uideatur. Quod uitium nos uitantes diuiſionem illam Philoſophiæ in theoricam et practicam omiſimus, ac docuimus inter ſcientias et artes proprie hanc eſſe differentiam, ut ſcientiæ omnes puræ, ſcilicet, et propriæ tantummodo ſint theoricæ, artes uero ſimul et theoricæ et practicæ dici poßint. Præter hæc autem, quæ hactenus dixi, diuiſionis Aduerſariorum errata, ſunt etiam aliquot alia multo maiora, quorum unum eſt, quia Metaphyſicam, quæ falſa eſt et ſuperuacua, ut oſtendemus infra, tanquam ueram et neceſſariam Philoſophiæ theoricæ partem primam fecerunt. Alteram quia ſub Logicen unà cum Grammatica et Rhetorica ſubiecerunt etiam Dialecticen, quæ ſimiliter, ut Metaphyſica, nec uera eſt nec neceſſaria. quodq; peius eſt, nullum nec inter artes nec inter ſcientias poteſt habere locum, ut in ſequenti capite probabimus. Tertium quia Grammaticen poſuerunt tanquam artem per ſe, et non ſolum à Dialectica, ſed etiam à Rhetorica ſeparatã: cum nõ ars per ſe, nec à Rhetorica ſeparata, ſed Rhetoricæ elocutionis particula quædam ſit, ut in capite de Grãmatica probaturi ſimus.

Quartum et ultimum quia Rhetoricam impudenter et contra omnem rationẽ Dialecticæ partem et quaſi famulam fecerunt, et eidem relinquentes tantummodo eloqutionem et ornatum cultumq; orationis, maiore etiam impudentia et malignitate ademerunt, inuentionem, argumenta, et argumentationes, et omnino omnem diſputandi, differendi, ac probandi proprietatem. Perinde quaſi hæc omnia ad Dialecticos proprie ſolum pertinerent, non ad Oratores: et quaſi cum aliquid inuenire, ac per argumenta argumentationẽq; probare, et omnino cũ differere et diſputare uult Orator, neceſſe haberet horũ faciẽdorũ præcepta à Dialecticis mutuari. Quæ omnia quoniã ſunt falſiſſima et abſurdiſſima, et multis uerbis longeq; oratione ad explicandum refutandumq; egent, idcirco in ſequentia capita mihi uiſa ſunt referenda. Illud tamen hic Lectores admonere uolo, quod ſupra dicere oblitus fueram. In eo etiam Peripateticos ualde erraſſe, quod Theologiam et totam eam partem Philoſophiæ, quæ de Deo et reliquis ſubſtantijs ſeparatis loquitur, à Phyſica ſeparauerũt, et phyſicam nullo pacto eſſe uoluerunt: prorſus et contra authoritatem Platonis, et Veterum illorum Græcorum, qui ante Ariſtotelem Philoſophiam diuiſerunt, ac phyſicæ nomine etiam ſcientiam de Deo rebuſq; diuinis intellexerunt, et contra ueritatem, eo quia Deus et diuina omnia uere ſunt res naturales. Id quod manifeſte liquet eſſe uerum ex communi linguarum uſu, tam Græcæ quàm Latinæ. Ac græce quidem propter authoritatem illorum ueterum, quos dixi, latinæ autem propter teſtimonium Ciceronis, qui libros in quibus fere totis erat locuturus de Deo rebuſq; diuinis, inſcripſit de Natura Deorum. Quod ſi naturæ nomine Deus et diuina omnia apud Latinos non poſſent intelligi, ſequeretur Ciceronem in illa inſcriptione non latine locutum fuiſſe. Quod cum ſit abſurdum, pro certo habeant recte philoſophaturi, et nos recte Theologiam Phyſicæ ſubieciſſe: et Ariſtotelem, qui Theologiam à Phyſica ſeparauit, uehementer eraſſe: Vt in ſubiecta generalis noſtræ diuiſionis deſcriptione clare uidere licet.

Vniuerſum rei literariæ ſtudium.
Circulus doctrinarum omnium.
Encyclopædia.

Philoſophia ſiue ſapientia.		Logica ſiue Oratoria ſiue Rhetorica ſiue Eloquentia.
Phiſica ſiue naturalis	Politica ſiue ciuilis	

Dialecticam inter ſcientias et artes nec ut uniuerſalem nec ut particularem ullum omnino locũ habere poſſe, ſed tanquam non modo falſam, ſed etiam inutilem et ſuperuacuam ex omni artium et ſcientiarum numero eijciendam. *Caput Quintum.*

DE falſitate Dialecticæ, nihil hoc capite ſumus locuturi, cũ id et antea fecerimus ferè in omnibus ſupra poſitis capitibus et infra etiam ferè in omnibus, quæ ſequuntur, facturi ſumus. Sed tantum oſtenſuri Dialecticã tanquã omni prorſus propria materia carentẽ, et nullum propriũ officiũ, nullũq; peculiarẽ finẽ habẽtẽ nec inter ſciẽtias nec inter artes ullũ locũ habere poſſe: eo quia nec definiri, nec diſtingui ab alijs ſcientijs, atq; artibus queat: et propterea tanquam ſuperuacuam et inutilem ab omni ſciẽtiarum atq; artium numero eijciendam. Quod ſtatim ut appareat uerius eſſe quàm quæ ut apud Sagram, ut dicitur, primum ita ſtatuo, ad hoc, ut aliqua ſcientia atq; facultas uere in artium genere ſit, et artis nomen uere ſibi poßit uendicare, neceſſarium eſſe, ut tria hæc habeat, quemadmodum ſupra dixi, in omni arte requiſita, materiã, in qua uerſetur agendo uel faciendo aliquid, officium, quod præſtare debeat, finem propter quem agat uel faciat. Sine quibus tribus ne cogitari quidem poteſt, quomodo ars aliqua uere poßit conſiſtere. Sic enim ut rectißime Cicero docet in primo de Inuentione, Medicinæ materia ſunt morbi et uulnera, officium bene curare, finis ſanare. Et ut idem in libris de Oratore aſſerit, nec Ariſtoteles in Rhetoricis negat, Rhetoricæ materia ſunt omnes res mundi, officium bene dicere, finis probando uel perſuadendo, hoc eſt, bene dicendo aſſequi quod intendas: et ita in cæteris omnibus artibus, ut ſupra diximus. Quare ſi Dialectica uere eſt ars et inter artes merito numeranda, oportet ut tria hæc habeat, materiam, officium, et finem: quorum nullum uere eam habere, ſtatim hic probaturi ſumus. Nam quod ad materiam attinet, Ariſtoteles quidem, quemadmodum Rhetoricæ, ſic etiam Dialecticæ ſubijcit omnes res mundi. In primo enim Rhetoricæ ait utranq; in nullo determinato genere uerſari, ſed de omnibus rebus generaliter eſſe, et de nulla priuatim. Quare quod ad materiam attinet, Dialectica, ex Ariſtotelis ſententia, nihil differt à Rhetorica, ut neceſſe ſit ſi uolumus eã definire et à Rhetorica diſtinguere, omnis eius definitio et diſtinctio ab officio et à fine

ſumatur. Nam iis, qui non omnes, ſed certas quaſdam materias Dialecticæ ſubiiciunt, poſtea reſpondebimus, et errorem illorum refutabimus. Sed de officio et fine Dialecticæ, nec Ariſtoteles nec quiſquam Veterum, quod ſciam, ſatis aperte ſcripſit, quodnam eſſet eius proprium officium, et qui proprius finis. Ariſtoteles enim in loco ſupra citato, de officio Dialecticæ nullam facit mentionem, ſed tantum de officio Rhetoricæ loquens, non uidetur diſtinguere officium artium à finibus earum: Siquidem ait, Medicinæ non eſſe ſanitatem inducere, ſed quoad eius fieri poßit, eo uſq; perducere, cum fieri poßit, ut etiam ij, qui nullo modo ſanari poſſunt, bene tamen curentur. At ego contrà aduerſus Ariſtotelem, unà cum Cicerone dico, Medicinæ ſiue Medici officiũ eſſe bene curare, finem autem ſanitatem inducere: quod ſi Medicus bene curet, et officium ſuum diligenter præſtet, etiam ſi non ſanet, nec finem ſuum aſſequatur, non propterea tamen debita laude carere debet, nec minus bonus Medicus eſt exiſtimandus. Artifex enim officium artis ſuæ præſtare tenetur, non finem. Itaq; Medicus modo bene curet, et ſecundum artem nihil eorum, quæ ad curationem pertinent prætereat, quamuis propter malignitatẽ morbi uel quampiam aliam cauſam, non ſanet, non eſt uituperandus: Sicut nec gubernator nauis, qui nauem bene gubernat, ſed propter uim tempeſtatis in portum peruenire non poteſt: nec Imperator belli, qui aciem ſuam perite inſtruit et ea omnia facit quæ facere debet, ſed uel propter imbecillitatem militum, uel propter alium quempiam fortuitum caſum, amittit pugnam. Quæ ſi Ariſtoteles intellexiſſet, nunquam profecto dixiſſet, Medicinæ non eſſe ſanitatem inducere: nec addidiſſet, quoad eius fieri poßit, eo uſq; producere: ſed prius finem Medicinæ ab officio diſtinxiſſet, deinde admonuiſſet, Medicinæ officiũ eſſe bene curare, finem autem ſanare. Eſt enim reuera Medicinæ ſanitatem inducere, ſed finis non officium, atq; ideo Medicus eum præſtare non tenetur. Quod autem addit, quod fieri poßit, eo uſq; producere, non officium eſt Rhetoricæ priuatum, ut ille putat, ſed commune omnium artium: omnes enim artes tenentur facere id quod poſſunt, ſed aliud aliæ faciunt. Itaq; et Medicina bene curare, et Rhetorica bene dicere, et omnes aliæ artes quod eſt ſuum proprium munus facere debent. Quare Ariſtoteles in eo, quem dixi, loco de materia quidem Rhetoricæ, recte ſenſit, cum ei ſubiecit omnia: reuera enim Orator ex ſuo et proprio iure de omnibus rebus loqui et dicere poteſt, ut et Cicero in primo de Oratore, et Quintilianus in ſecundo oratoriarum Inſtitutionum in capite de materia artis, apertißime teſtatur. Verum idem Ariſtoteles de officio et fine, tum eiuſdem tum etiam Dialecticæ non ita recte: quia non ſatis diſtinxit finem artis ab officio, nec intellexit artium, quodnam eſſet

proprium

proprium officium, et qui proprius finis. Quo factum ſuit, ut quamuis de materia Dialecticæ ſatis aperte locutus ſit, tamen de officio et fine eius nihil potuerit definire. Quamobrem et ueteres Peripatetici, ut Alexander Aphrodiſienſis ſuper primo Topicorum, et Seuerinus Boethius in quarto de Differentijs topicis, et ex recentioribus Dialecticis nonnulli, ut Rodulphus Agricola in ſecundo de Dialectica inuentione, et Ioachimus Perionius in primo Dialecticæ ſuæ, et aliquot alij multum laboraſſe reperiuntur in aßignando uero officio et uero fine Dialecticæ, et inſtatuenda differentia uera, quæ ſit inter Dialecticam et Rhetoricam. Nec tamen quiſquam eorum adhuc quicquam profecit: partim quia ignorauerunt quodnam eſſet proprium officium, et quinam proprius finis artium, partim quia ignoratis ueris diſcriminibus, quibus artes inter ſe uere diſtinguuntur, ſecuti ſunt non ueras differentias et meras nugas: partim etiam quod uerius eſt, quia Dialecticam, quæ ars nō eſt, tanquā ſi uera ars eſſet, à Rhetorica incaſſum diſtinguere conabantur. Quæ ut omnes luce clarius uera eſſe poßint intelligere, breuiter ſimul exponam omnes illorum differentias, et eadem breuitate expoſitas omnes refutabo, ut appareat Dialecticam inopia ueri et proprij officij, ueri et proprij finis, nec definiri, nec ab alijs artibus diſtingui, nec omnino inter artes locum ullum habere poſſe. Primum igitur ut omnes iſtorum differentias, quæ multæ et uariæ ſunt, ad certa capita redigam: In ſumma dico eos ex octo locis ſiue capitibus Dialecticam à Rhetorica diſtinguere conari: quorum primus eſt à materia utriuſq;, ſecundus à quæſtionibus, tertius ab inſtrumentis, quartus ab uſu, quintus ab officio, ſextus à fine, ſeptimus à definitione, octauus à modo conſiderandi. Ac quod attinet ad primum locum aiunt Materiam Dialecticæ eſſe omnes res præſertim naturales et ſubtiliores, Rhetoricæ autem res ciuiles et quaſi craßiores. Quæ prima differentia ſtatim falſa eſſe conuincitur, quia eſt non ſolum contra ueritatem, ſed etiam contra Ariſtotelem: nanq; ut uere inquit Cicero in primo de Oratore, et Quintilianus in ſecundo oratoriarum Inſtitutionum in capite de materia artis, Oratoris materia ſunt omnes prorſus res mundi, tam naturales quàm ciuiles, tam ſubtiliores quàm craßiores, nulla prorſus excepta. Id quod etiam ante Ciceronem et Quintilianum, dixerat Ariſtoteles in primo Rhetoricæ, ſcribens Rhetoricam quemadmodū et Dialecticam nullius eſſe determinati generis ſubiecti, ſed prorſus omniū, ac uerſari omnibus in rebus nulla addita exceptione neq; naturaliū neq; ſubtiliorum, neq; ullius generis. Quamobrem quicunq; Oratori ſic aßignat certum aliquod rerum genus, ut ab eo remoueat reliqua omnia rerum genera, is non ſolum ſententiæ præſtantißimorum Oratorum et ueritati, ſed etiam

Ariſtotelis opinioni manifeſte aduerſatur. Ariſtoteles enim cum omnia ſubijcit Oratori, nihil excipit, nec in una eum materia magis proprie, aut magis frequenter uerſari dicit quàm in alia. Cuius contrarium neſcio unde iſti Philoſophaſtri aut quomodo ſomniarint. Quocirca ex parte materiæ nullum poteſt inter Dialecticam et Rhetoricam uerum diſcrimen aßignari: atq; hoc modo ſublata eſt prima illorum differentia, quæ etiam tunc clarius apparebit eſſe falſa, cum reſponderimus ijs, quæ contra nos fortaſſe dici poſſent. Secunda uero differentia, quæ à quæſtionibus ſumitur, talis eſt, aiunt ad Dialecticam pertinere quæſtiones infinitas et uniuerſales, quas Græci Theſes appellant: ad Rhetoricam uero quæſtiones finitas et particulares, quæ ab eiſdem uocantur Hypotheſes. Sed hæc quoq; differentia ad materiam uidetur pertinere: theſes enim ſunt quaſi materiæ quædam uniuerſales, hypotheſes autē particulares, atq; ideo eodem modo quo ſuperior illa refutatur. Nam et Ariſtoteles cum omnia ſubijceret Oratori, ut ſupra diximus, non potuit non eidē etiam ſubijcere quæſtiones tam uniuerſales quàm particulares, tam theſes quàm hypotheſes: et Cicero quamuis in primo de Inuentione, cum etiam tum eſſet iunior, ſecutus Hermagoram, dixerit Rhetoricam ciuilis ſcientiæ partem eſſe, et theſim nihil ad Oratorē pertinere: tamen poſtea factus ſenior, ut recte inquit Quintilianus, opinionem illam improbauit, et tā theſim quàm hypotheſim Oratoris eſſe uoluit. Verba Quintiliani in tertio Oratoriarum Inſtitutionum, capite, Quibus contineatur omnis ratio dicendi, cum de Hermagora loqueretur, hæc ſunt, Cum ſicut ex Ciceronis quoq; Rhetorico primo manifeſtum eſt materiam Rhetorices in theſes et cauſas diuiſerit. Quod reprehendit Cicero, ac theſim nihil ad Oratorem pertinere contendit, totūq; hoc genus quæſtionis ad Philoſophos refert. Sed me liberauit reſpōdēdi uerecundia et quod ipſe hos libros improbat et quod in Oratore atq; ijs, quos de Oratore ſcripſit libris et Topicis præcipit, ut à proprijs perſonis et temporibus auocemus controuerſiam, quia latius liceat dicere de genere quàm de ſpecie, et quod in uniuerſo probatum ſit, id in parte probatum eſſe neceſſe ſit. Hæc Quintilianus, qui priorem illam Ciceronis opinionem uſq; adeo non probauit, ut quodammodo ei ſubiraſcatur, quod illam ſibi excidere eſſet paſſus, et depoſita uerecundia illi ſe reſponſurum fuiſſe dicat, niſi poſtea correxiſſet errorem ſuum. Quocirca hoc pro certo habendum eſt, tam theſes ſiue quæſtiones infinitas, quàm hypotheſes ſiue quæſtiones finitas ad Oratorem uere pertinere. Idq; non ſolum ex ſententia ſummorum Oratorum, ſed etiam Ariſtotelis, ut dixi. Et præterea quoniam æque abſurdum et ridiculum eſt, concedere Oratori hypotheſes ſiue quæſtiones finitas, deinde eidē negare theſes

ſiue quæſtiones infinitas: ut ſi quis diceret, tertianæ aut quartanæ curationē ad Medicum pertinere, febris autem uel morbi, quæ tertianæ et quartanæ genera ſunt, non pertinere. Eodem enim modo theſis ſiue quæſtio infinita ſub ſe continet hypotheſin ſiue quæſtionem finitam, ſicut febris uel morbus tertianam et quartanam. Quamobrem qui concedit hypotheſes et quæſtiones finitas Oratori, et eidem negat theſes et quæſtiones infinitas: perinde abſurde et ridicule facit, ut ſi Medico curationem tertianæ et quartanæ tribueret, febris autē et morbi adimeret. Et deniq; ut ſi ad quem totū pertinet, ad eundē negaret partem pertinere, quo nihil dici poteſt magis abſurdum aut magis ridiculum. Itaq; nullo pacto dubitandum eſt, quin ex ſententia tam Ariſtotelis, ut dixi, quàm ſummorum Oratorum, tam theſes quàm hypotheſes, tam quæſtiones infinitæ et uniuerſales quàm finitæ et particulares ad Oratorem pertineant. Tertia autem differentia ab inſtrumentis ducta hæc eſt, Dialecticam aiunt integris ſyllogiſmis et inductionibus in diſputationibus ſuis uti, Rhetoricam uero enthymematum et exemplorum breuitate, ut inquit Boethius, eſſe contentam. Cuius differentiæ author fuit non Dialecticus quiſpiā ignobilis, ſed Ariſtoteles ipſe, qui in ſumma quatuor poſuit argumentandi modos, ſyllogiſmum, inductionem, enthymema, et exemplum: et eos ita partitus eſt, ut duas perfectiores argumentationes Dialectico aſſignaret, ſyllogiſmum et inductionem, Oratori autem enthymema et exemplum, tanquam imperfectiores argumentationes, et quaſi fæcem argumentationum relinqueret. Qua quidem in re non ſolum mendax et falſidicus, ſed etiam malignus et ueterator deprehenditur. Mos enim fuit eius, in ſcriptis ſuis, ubicunq; poſſet etiam contra manifeſtam ueritatem, ut ſemper multum tribueret Dialecticæ ac Dialecticis ſuis, Rhetoricæ autem et Rhetoribus, quorum erat Aduerſarius, derogaret atq; detraheret. Vt hoc loco in aſſignandis argumentationibus, et alibi non uno in loco, Rhetoricam Dialecticæ ſubijciens, et illius quaſi famulam pediſequamq; faciens. Sed non quemadmodū alijs penè omnibus paulo inconſideratioribus ante nos, ſic etiam nobis impoſuit Ariſtoteles: Agnouimus enim eius malignitatem et uafriciam, atq; ideo eam omnibus detegentes et aperientes, dicimus, iſtam illius argumentationū partitionem eſſe falſiſſimam, ac primum quia ſyllogiſmus et inductio argumentationes ſunt ad Oratorem non minus pertinentes quàm ad Dialecticum, id quod ſtatim probatur ex Cicerone in primo de Inuentione, qui tantum abeſt ut ſyllogiſmum et inductionem ab Oratore remoueat, ut contra potius affirmet, omnem argumentationem Oratoriam tractari per raciocinationem, hoc eſt, ſyllogiſmum et inductionem: de enthymemate uero et exemplo tanquam de argumentatio-

nibus Oratorijs nullam omnino faciat mentionem. Neq; ſolum Cicero ſed etiã Georgius Trapezuntius in tertio Rhetoricorum ponit decem argumentationum Oratoriarum modos, et inter eos uel maxime numerat ratiocinationem et inductionem, cum tamen in eis nec enthymematis nec exẽpli nomen uſquã legatur. Nec mirum, cum reuera enthymema et exemplum, non argumentationes, ſed argumenta ſint. Itaq; et Cicero, et Trapezuntius, et Hermogenes enthymemata et exempla non inter argumentationes, ſed inter argumenta rhetorica refcrunt. Et Ariſtoteles ipſe in ſecundo Rhetorices, tradit locos enthymematum Rhetoricorum, hoc eſt, argumentorum non argumentationum, et communiter loquentes dicimus, argumentum ab exemplo, non argumentationem ab exemplo. Accipiendo tamen argumentationem proprie pro argumenti explicatione per orationem, et enthymema communiter, ut apud Græcos idem ſit enthymema, quod argumentum apud Latinos, et ut enthymema dicatur ἀπὸ τοῦ ἐνθυμεῖσθαι, quod eſt, acute excogitare, et enthymema nihil aliud ſit, niſi argumentũ acute excogitatũ. Non ἀπὸ τοῦ ἐνθυμεῖσθαι quod ſit quaſi ἐν θυμῷ retinere, ut nugantur imperiti Philoſophaſtri, putantes enthymema eſſe ſyllogiſmum imperfectum, et ex duabus tãtum propoſitionibus conſtantem, eo quod una, ut ipſi dicunt, in animo retineatur. Quæ quidem etymologia prorſus eſt ſophiſtica falſa et uana, non ab Ariſtotele (nam Ariſtoteles nullo loco id dicit, et tale enthymema aperte nuſquã facere docet) ſed ab imperitis quibuſdam et loquacibus Pſeudophiloſophis Græculis excogitata. Præterea hoc idem et quotidiana experientia, et doctiſſimorum hominum ſcripta comprobant. Lege totum uel Ciceronem, uel Demoſthenem, non minus ſyllogiſmos et inductiones cum opus eſt, apud eos reperies quàm apud Philoſophos. Item lege ſi placet, totum uel Platonem uel Ariſtotelem, ſimiliter apud eos uix unquam inuenies ullum ſyllogiſmum tripartitum et perfectum, ſed ferè ſemper ſyllogiſmos bipartitos et imperfectos, hoc eſt, eo modo, quo Dialectici intelligunt enthymemata, ex duabus tantum propoſitionibus facta. Quocirca ualde mirum eſt, quæ dementia, uel potius quæ inſania uexarit primùm Ariſtotelem, ut eas argumentationes ab Oratoribus remoueret, quas ipſi tanquã proprias ſibi uendicant, et quibus quotidie cum opus eſt utuntur, hoc eſt, ſyllogiſmum et inductionem: eas uero quas ipſi non agnoſcunt pro argumentationibus, et quæ reuera non ſunt argumentationes, eiſdem attribueret: hoc eſt, enthymema et exemplum. Deinde omnes eos, qui iſtas Ariſtotelis ineptias et dementias legentes non ſolum crediderunt eſſe ueras, ſed etiam ſcriptis in illas bene longis et uerboſis commentarijs approbauerunt, et alijs credenda perſuaſerunt. Sed dici non poteſt quantum

erroris et cæcitatis hactenus uerſatum eſt in ſcholis non ſolum Dialecticorum ſed etiam Philoſophorum. Quare nos unà cum Laurentio Valla, et Rodulpho Agricola, reiectis et exploſis omnibus iſtis Philoſophaſtrorum inſanijs, dicimus et affirmamus omnes argumentationes tā perfectas quàm imperfectas, ſine ulla exceptione aut differentia eſſe omnium ſcriptorum atq; artium communes, ſic ut tam Orator quàm Philoſophus communiter uti omnibus poſsit, cum opus eſt, et cum eloquendi ratio id poſtulat. Verba Laurentij Vallæ in procemio ſecundi libri Dialecticæ ſuæ, hæc ſunt, Dialectici eſt ſyllogiſmo uti; quid non Orator eodem utitur? immo utitur, nec eo ſolo, uerum etiam enthymemate et epichiremate, adde etiam inductionem. Sed uide quid interest: Dialecticus utitur nudo (ut ſic loquar) ſyllogiſmo, Orator autem ueſtito armatoq; auro et purpura ac gemmis ornato: ut multæ ſint ei, et magnæ præceptorum comparandæ diuitiæ, ſi uideri uolet Orator, Dialecticum prope dixerim paupertas decet. Rodulphus uero in ſecundo ſuo de Dialectica Inuentione libro cap. XIIII. ita inquit, Nihil ergo eſt quod quiſquam putet certis artium generibus has uel illas argumentandi formas addici poſſe, rerum ipſa præſens conditio, ut quæq; eſt diligentius et conſtantius affirmanda conſilium præbebit. Et quemadmodum in pleriſq; rebus ſemel poteſt in perpetuum præcipi quid fieri oporteat, ſic in hac ut in alijs multis, hoc ſolum perpetuum eſt, quod perpetuum ſtatui nihil poteſt. Hæc Rodulphus, qui multis ante nos annis præuiderat iſtam argumentationum partitionem ab Ariſtotele factam, eſſe falſam et ridiculam, atq; idcirco ea, quæ dixi, uerba pluris ueritatem quàm Ariſtotelem faciens monumentis literarum mandauit. Nam per Deos immortales, quænam ratio unquam ſatis idonea afferri poterit, quàobrem et Orator ſyllogiſmo et inductione, et Philoſophus enthymemate et exemplo priuandus eſſe uideatur? profecto nunquam ulla. Quare deſinant Dialectici et Philoſophaſtri poſthac nugari et garrire, nec aut ſyllogiſmos perfectos et inductiones Oratori, nec enthymemata imperfecta aut exempla Philoſopho ſua loquacitate atq; imperitia auferant. Et hoc pro certo habeant omnes, qui recte philoſophari cupiunt, nullam, ut dixi, argumentandi formam, ullius ſcriptoris aut artis eſſe propriam, ſed omnes argumentationes omnium artium et ſcriptorū eſſe communes, modo recte et pro rerum probandarum conditione et qualitate adhibeantur. Sed hactenus de differentia ab inſtrumentis ſumpta, nunc de ea quæ dicitur ab uſu; ſic enim Boethius loquitur, dicens orationem Dialecticā interrogatione et reſponſione conſtitutam eſſe, Rhetoricam uero rem propoſitam oratione perpetua decurrere, atq; his duobus loquendi modis Dialecticam à Rhetorica eſſe diſtinctā. In quo non minus fallitur quàm in inſtrumētis

cum non minus Oratoris quàm Dialectici ſit oratione interciſa per interrogationem et reſponſionem uti, nec minus Dialectici quàm Oratoris oratione perpetua et continuata diſputare. Nam et Oratores cum opus eſt nonnunquã interrogant aduerſarium et reſpondent, atq; ideo apud Quintilianũ in ſexto prope finem recte appoſitum caput eſt de Altercatione, in quo præcepta dantur quomodo interdum in cauſis inter diſputandum interrogandus ſit aduerſarius, et uiciſſim quomodo ei reſpondendum. Quod non fieret, ſi uerum eſſet, quod Dialectici nugantur, orationem interciſam ab Oratore eſſe alienã. Similiterq; nihil probibitum eſt Dialecticis oratione perpetua uti, præſertim cum non diſputant, ſed præcepta Dialecticæ tradunt, id quod facit Ariſtoteles in ſuo illo tantopere celebrato Organo, in quo nihil aliud quàm de Dialectica ſiue Logica traditur. Contra uero Cicero in tribus de Oratore libris, et in Partitionibus Oratorijs, in quibus eodem modo nihil aliud quàm de Rhetorica præcipitur: tamen non perpetua oratione, ſed interciſa per interrogationem et reſponſionem totam perficit diſputationem. Non me latet Quintilianum neſcio quo in loco mentionem feciſſe huius, quam dico, differentiæ, orationis perpetuæ, ſcilicet, et interciſæ: ſed eo in loco loquebatur non ex ſua, ſed ex illorum opinione qui talem orationis formam Dialecticæ tribuunt. Nec obſtat nobis fabula illa Zenonis, de Dialectica pugno clauſo, et de Rhetorica manui apertæ ſimili, quæ ſimiliter ab illo ficta fuit, ut illa, de argumentationum partitione ab Ariſtotele, ut ſcilicet Dialectica, cuius ipſe inuentor fuiſſe dicitur, et in qua totam ætatem ſuam fruſtra conſumpſit, attribueret ueritatis poſſeßionem, tanquam in pugno clauſam, Rhetoricæ uero tanquam uerborum amatrici relinqueret manum apertam, quaſi patentem quendam mentiendi et blaterandi campum. Sed mihi diligenter conſideranti, res multo aliter ſeſe uidetur habere. Nam ſi uerum eſt quod Dialectici dicunt, Dialecticã uti ſyllogiſmis tripartitis et perfectis, Rhetoricam uero bipartitis tantum et imperfectis, ego Dialecticam potius manui apertæ, Rhetoricam uero pugno clauſo ſimilem eſſe dicerem: et quanto imperfectum perfecto, et duæ propoſitiones, tribus minores ſunt: tanto arctiores et ſtrictiores Oratores putarem quàm Dialecticos. Idq; non ſolum in diſputando in circulis, quos uocant, ſed etiam in ſcriptis: ſi quidem unus Albertus, cognomento Magnus, Dialecticorum Coryphæus, et miraculorum pater multo plura nugatus eſt, cum ſuper alijs libris Ariſtotelis, tum maxime ſuper Poſterioribus Analyticis, quàm ullus unquam Oratorum ſuper cauſis ſuorum clientum. Sed quid Albertum Magnum commemoro? omnes fere ſunt huiuſmodi, quis apud Græcos uerboſior Hammonio? apud Latinos loquacior Boethio? qui non ſatis habuit

elucubrare unam editionem in Porphyrij Iſagogen, niſi etiã ſecundam priore multo longiorem adderet, et in illa tanta uerborũ farragine quid tandem docet, niſi falſitates? niſi mendacia? niſi ineptias? quæ omnia nos ſatis, ut opinor, deteximus in multis ſupra poſitis capitibus. Quare Zeno mea quidem ſententia multo rectius feciſſet, ſi quemadmodum nos Dialecticã manui apertæ, Rhetoricam uero pugno clauſo ſimilem dixiſſet. Sic enim per manum apertam uerius ſignificaſſet patentiſſimam, et omni freno carentem licentiam et libertatem loquendi, nugandi, et effutiendi, quibuſcunq; uerbis, quamlibet improprijs, barbaris, et ruſticis, quicquid in buccam uenit, quod eſt propriũ et peculiare uitium Dialecticorum, præſertim noſtri temporis. Per pugnum autem clauſum commodius deſignaſſet Oratoriam ſiue Rhetoricam, quæ uſq; adeo arctis legibus et anguſtis conditionibus tenetur aſtricta, ut ei non liceat nec uſurpare uerbum ullum, niſi proprium et uſitatum, et apud probatum aliquem authorem repertum, nec innouare ac parere uocabula, niſi parce et modeſte, nec deniq; quicquam dicere, niſi cum et communi loquendi uſu, et cum publica ſermonis conſuetudine conſentaneũ. Hoc igitur modo refutatis quatuor prioribus differentijs, quibus iſti Dialecticam à Rhetorica diſtingui putant: ſuperſunt etiam aliæ quatuor, quæ proferuntur partim à Boethio, partim à Rhodulpho Agricola, partim à Ioachimo Perionio. Qui poſtremus omnium hac de re ſcripſit, et quanquam, ut ex eius uerbis apparet, uidebat Dialecticam à Rhetorica nulla recta et uera ratione diſtingui poſſe, tamen quo iure quà ue iniuria diſtinguere uoluit. Ne ſcilicet Dialecticam ſuam de qua ſcribebat, et quam inepte ueram putabat, relinqueret à Rhetorica prorſus indiſcretam, ac ne aliquis forte exiſtimaret, eam uel à Rhetorica diuerſam non eſſe, uel inter artes nullum ſibi reperire locum. Quod nequis forte me finxiſſe arbitretur, uerba ipſius Perionij hic apponam. Is enim in primo Dialecticæ ſuæ libro præfatus eam ſibi quæſtionem uideri difficillimam, quomodo Rhetorica affecta ſit ad Dialecticam, hoc eſt, quonam pacto inter ſe hæ duæ artes differant, ita tandem concludit. Quapropter difficillimum eſt, quænam earum ſit diſſimilitudo explicare, ut tibi naturæ ac rei proponas differentiam. Eſt enim utriq; idem propoſitus finis, in iiſdemq; rebus uerſantur quas eodem modo, ideſt, probabili ratione concludunt. Hæc Perionius, quibus dictis ita ſtatim ſubiungit. Quanquam autem hæc difficilis eſt quæſtio, tamen danda opera eſt ut explicetur, quaſi diceret, ut ego interpretor: quãuis Dialectica nullo pacto queat à Rhetorica diſtingui, niſi tanquam falſum à uero, tamen eam diſtinguamus: et ita facit. Nam eo in loco nihil aliud agit, niſi nugatur, et tandem abſoluta diſputatione lectorem multo magis dubium

et incertum relinquit, quam acceperat. Quod ut ita eſſe omnes poſſint intelligere, breuiter oſtendam non ſolum eum, ſed et Agricolam et Boethiũ prorſus ignoraſſe et neſciſſe quonam pacto artes inter ſe uere diſtinguerentur, cũ nec uera artium officia, nec ueros fines, nec ueras definitiones, nec deniq; ueros earum cõſiderandi modos intellexerint. Perionius enim quod ad quintam differentiam attinet, in primo Dialecticæ ſuæ, officium Dialecticæ eſſe putat, accommodate ad probabilitatem de quaq; re propoſita differere, finem uero probabiliter de quaq; re propoſita diſputare. At Rodulphus in ſecundo de Inuentione, officium eiuſdem eſſe cenſuit probabiliter dicere, finem autem probabiliter de quaq; re propoſita dicere. Boethius uero nulla officij mentione facta, finem Dialecticæ dixit eſſe, id quod uult ab Aduerſario extorquere conari. Quæ officia et qui fines iſtorum profecto nihil aliud ſunt, quam mera mendacia, et meræ hominum delirantium nugæ: cum aut nihil prorſus inter ſe differant, aut non ſint uera officia nec ueri fines, aut certe non Dialecticæ propria, ſed etiam Rhetoricæ communia. Itaq; nullam omnino uim habent Dialecticam à Rhetorica diſtinguendi. Nam per Deos immortales, primum quæro à te Perioni, quid differt accommodate ad probabilitatem de quaq; re propoſita differere, et probabiliter de quaq; re propoſita diſputare? et quid cauſæ eſt cur illud officium Dialecticæ, hoc autem finem eſſe arbitreris? certe ego inter iſtud officium tuum et iſtum finem tuum differentiam nullam eſſe uideo, niſi uerborum et nugarum. Deinde dico iſtum, quem tu finem eſſe ais, non ſolum non eſſe ab iſto officio tuo diuerſum, ſed etiam prorſus non eſſe finẽ. Nam probabiliter de quaq; re propoſita diſputare, non finis eſt Dialectici, ſed officium: cuius rei ſignum indubitatum eſt, quia Dialecticus ſi non probabiliter de quaq; re propoſita diſputet, officium ſuum non facit, et magnopere reprehendendus eſt, quod propter finem non obtentum non ſolet, ut ante dixi, contingere. Sed fac utrunq; ab altero eſſe diuerſum, et illud uerum officium, hunc uero uerum finem exiſtere: tamen etiam dico utrunq;, hoc eſt, accommodate ad probabilitatem de quaq; re propoſita differere, et probabiliter de quaq; re propoſita diſputare, magis Rhetoricæ ac Rhetoris, quàm Dialecticæ et Dialectici eſſe proprium. Quid enim? Orator cum dicit nón ne accommodate ad probabilitatem dicere debet? nón ne ius ipſi de quaq; re propoſita dicendi eſt ab ipſo etiam Ariſtotele conceſſum? certe neutrum horum negare potes: nam ſi aut non accommodate ad probabilitatem differeret, aut non probabiliter diſputaret, nunquam poſſet bene dicere, et ſi non bene diceret, nunquam faceret officium ſuum. Quare tuum iſtud officium, et tuus iſte finis, ô Perioni, non ſunt duo diuerſa: nec finis tuus eſt uere finis, ſed officium: nec

ſi cætera

ſi cætera omnia recta eſſent, tamen adhuc iſtis differentijs Dialecticã à Rhetorica diſtinguere ualeres. Quod dixi de officio et fine Perionij, idem dico de officio et fine tuo ô Agricola. Ais enim Dialecticæ officium eſſe probabiliter dicere, finẽ uero probabiliter de re propoſita dicere. At ego rurſus tibi inſto, te urgeo, quærens à te qua ratione, et quomodo iſta duo inter ſe differant: nã ego in eis nullam differentiam uideo, omnem enim qui probabiliter dicit, oportere arbitror probabiliter de aliqua re propoſita dicere, et ſi non probabiliter de aliqua re propoſita dicat, non poſſe probabiliter dicere. Atq; in ſumma tuum iſtud officium et tuum iſtum finem, nihil aliud eſſe dico niſi meras nugas. Vt omittam interim hoc quod eſt, probabiliter de re propoſita dicere, officiũ Dialectici eſſe non finem, quia ſi non id præſtet Dialecticus, reprehenſione nõ caret. Atq; etiam ut taceam utrunq; tam Rhetoricæ quàm Dialecticæ proprium eſſe, ut ante dixi, ſic ut nullam prorſus habeat diſtinguendi Dialecticã à Rhetorica poteſtatem: tam enim probiliter dicere, et probabiliter de quaq; re propoſita diſſerere debet Orator quàm Dialecticus, et ſi nõ utrunq; faciat, ne Orator quidem appellandus eſſe uideatur. Quare uehementer mirum quomodo Rodulphus et Perionius alioqui homines doctiſsimi, nõ uiderint illa ſua officia et illos ſuos fines Dialecticæ, nihil eſſe inter ſe differentes, niſi uerbis et nugis, et quos illi fines eſſe dixerunt, non fines eſſe ſed officia, et deniq; nihil eorum magis eſſe proprium Dialecticæ quàm Rhetoricæ. Neq; minori admiratione dignũ eſt, quod dicit Boethius in quarto de differentijs Topicis, is enim Dialecticæ finem eſſe cenſuit non probabiliter de quaq; re propoſita diſputare, ut Perionius, nec probabiliter de re propoſita dicere, ut Rodulphus, ſed id quod uult ab Aduerſario extorquere conari. Qui Boethianus finis penè eadem omnia uitia habet, quæ duo illi ſuperiores: nam non eſt finis ſed officium: debent enim omnes qui dicunt uel diſputant conari ut ab Aduerſario extorqueant quod uolunt, ſi poſſunt: quod officiũ eſt, non finis. Ideoq; rectius fortaſsis feciſſet, ſi ipſum extorquere, finem eſſe dixiſſet, quando ad eum finem Dialecticus diſputare cum aduerſario uidetur, ut ab eo extorqueat quod uult: ſed extorquere conari, certe non finis, ut dixi, ſed officium eſt. Quod ſi etiam finis eſſet, tamen non magis Dialectico conueniret quàm Rhetori, atq; ita non eſſet idoneum, quod Dialecticam à Rhetorica diſtingueret. In ſumma quæcunq; à Boethio, et ab Agricola, et à Perionio, de officio et fine Dialecticæ dicta ſunt, omnia prorſus uel falſa ſunt, uel inania, uel ridicula, ut ex ijs quæ hactenus dicta ſunt, manifeſte apparet. Sed Perionius omnibus modis cupiens Dialecticam à Rhetorica diſtinguere, præter ea, quæ modo diximus, hoc eſt, præter officium et finem: addit etiam definitionem et

modum conſiderandi, hoc eſt, ſeptimam et octauam differentiam à nobis ſupra propoſitas. Quare uideamus etiam quam uim habeant iſta duo reliqua Dialecticæ ſubſidia, et à definitione incipiamus. Eſt enim, inquit Perionius, Rhetorica bene dicendi ratio, Dialectica autem bene diſſerendi: atq; his duabus definitionibus præclare ſe exiſtimauit Perionius Dialecticam à Rhetorica prorſus ſeparaſſe, nam quorum inquit, diuerſæ ſunt definitiones, illa eſſe diuerſa neceſſe eſt. Sed ego tibi reſpondeo Perioni, primum Dialecticã recte definiri non poſſe, quia non habet neq; proprium officium, neq; proprium finem: et propterea per definitionem ſuam non poſſe à Rhetorica ſeparari. Deinde etiam ſi definiri poſſet, eo modo quo tu dicis, tamen adhuc non ſepararetur à Rhetorica, ſed Rhetoricæ parua quædam pars eſſe conuinceretur. Quorum utrunq; breuiter ſic probo: Tu Dialecticam eſſe ais rationem bene diſſerendi: at ego dico iſtam tuam Dialecticæ definitionem non bonam, neq; propriam eſſe: propterea quod eſt communis etiam Rhetoricæ. Quid enim? Non ne Rhetorica ipſa quoq; eſt bene diſſerendi ratio? immo eſt, et multo quidem rectior ac uerior quàm Dialectica, quam eſſe falſam ſupra magnam partem probauimus et infra probaturi ſumus. Neq; uerbum diſſerendi Dialecticorum eſt ita proprium ut non magis ad Oratores quàm ad Dialecticos pertineat. Quod uel ex eo potiſsimum intelligi poteſt, quòd Cicero paſsim Oratores diſertos, à diſſerendo ſcilicet nomine indito, Dialecticos autem et Philoſophos nunquam diſertos, ſed doctos uel eruditos ſemper nominat. Quare tua iſta definitione Perioni non potes Dialecticam à Rhetorica diſtinguere, cum eadem definitio communis ſit etiam ipſi Rhetoricæ, et ei perbelle poſsit accommodari. Sed fac ipſam eſſe propriam Dialecticæ, nondum aſſecutus es, quod intendis: eo quia, ſi uera eſt iſta tua definitio, non Dialecticam à Rhetorica ſeparas, ſed Rhetoricæ partes facis. Nam ſi Dialectica eſt bene diſſerendi ars, et ſi bene diſſerere eſt pars bene dicendi, hoc eſt, officij rhetorici, neceſſario ſequitur Dialecticam Rhetoricæ partem eſſe: bene autem diſſerere bene dicendi eſſe partem, ex hoc probatur, quod omnis qui bene dicit, bene diſſerit, non contra. Nam ego tibi concedam aliquem forte reperiri poſſe, qui utens omnibus præceptis Dialecticorum, quæ ad bene diſſerendum pertinent, ut Dialecticus bene diſſerat, ſed non aſſentiam eum bene dicere, quia fortaſſe non utetur omnibus præceptis Rhetorum ad bene dicendum pertinentibus, et uſurpabit uerba aut impropria aut inuſitata, aut aliquo modo non accommodata, aut non adhibebit id dicendi genus, quod eſt proprium, aut omnino deficiet in aliqua parte elocutionis Rhetoricæ, de qua nihil præcipiunt Dialectici, et ſine qua nemo unquam uere dici poteſt bene dicere. In ſumma nihil

eſt à ueritate alienũ, fateri aliquẽ bene diſſerere, qui tamen non omnino bene dicat: uerum affirmare quempiam bene dicere, qui non bene diſſerat, à uero prorſus eſt remotum et quodam modo monſtri ſimile. Quare Perioni *tua illa* Dialecticæ *definitione non* Dialecticam *à* Rhetorica *diſiungis, ut dixi, ſed* Dialecticam Rhetoricæ *partem facis: cum bene diſſerere in bene dicendo tãquam pars in toto contineatur, et uere pars illius ſit: quod mirum eſt a te non fuiſſe animaduerſum. At uero tanquam deſtitutus cæteris omnibus adiumentis, ut omnino* Dialecticam *a* Rhetorica, *etiam ſi uere ſeparari non poteſt, tamen ſepares: tandem quaſi ad ſacram anchoram confugis ad modum conſiderandi, hoc eſt, ad octauam et ultimã ex differentijs a nobis ſupra propoſitis. Et ais* Dialecticam *conſiderare res non quatenus ſunt, quemadmodum* Metaphyſicam, *ſed quatenus uerbis ſignificantur, atq; ideo a* Metaphyſica *eſſe diuerſam. Quæ uerba tua* Perioni, *cum lego, equidem uix me continere poſſum quin partim rideam, tanta eſt leuitas, et ut ita dicam, inſulſitas dictorum tuorum, partim etiam tibi ſubiraſcar, qui bonos adoloſcentes recte philoſophandi cupidos doces tam peruerſe philoſophari, ne dicam ſubtiliter nugari. Primum enim cum propoſueris te uelle diſtinguere* Dialecticam *à* Rhetorica, *id non facis, ſed à* Metaphyſica *diſiungis: quaſi non magis falſa ſit* Metaphyſica *quàm* Dialectica, *ut capite ſequenti oſtendemus. Et cum debuiſſes addere modum conſiderandi* Rhetoricæ, *ut uidere poſſemus qonam pacto* Dialectica *diſtinguatur ab ipſa, de ea re ne uerbum quidem facis. At ego uolebam à te ut mihi diceres, quomodo* Rhetorica *conſiderat res ſuas: ſic enim fortaßis comparando modum conſiderandi utriuſq; intelligi potuiſſet, quomodo inter ſe differant. Sed tu id quod dicendum erat, taces, credo quia neſciebas quid diceres: et quod tacendum erat profers, hoc eſt,* Dialecticam *à* Metaphyſica *eſſe diuerſam. Et quibus argumentis, hoc eſt, quàm uanis et quàm inſulſis* Dij immortales. Metaphyſica, *inquis, res conſiderat quatenus ſunt,* Dialectica *uero quatenus uerbis ſignificantur. At ego credebam* Metaphyſicã *conſiderare res non quatenus ſunt, ſed quatenus fuerunt aut futuræ ſunt; et* Dialecticam *conſiderare eaſdem nõ quatenus uerbis, ſed quatenus lignis aut lapidibus ſignificantur. O indoctißimam doctrinam, ô inſipientißimam ſapientiam, ô infelicißimam ſtudioſorum* Philoſophiæ *ſortem, qui iam prope bis milleſimum annum in iſtis inanibus nugis conſumunt. Et tu* Perioni *ex comparatione* Metaphyſicæ *et* Dialecticæ, *quæ ambæ falſæ ſunt: et ex modis cõſiderandi utriuſq;, qui nugatorij ſunt et ridiculi, diſtinguere uis utranq; à* Rhetorica. *Nec tamen diſtinguis, quia non dicis quomodo* Rhetorica *res ſuas conſideret. Itaq; non ſolũ erras ac delinquis, quod tanquam cæcus non uides;*

nec cognoſcis manifeſtiſſimā Metaphyſicæ et Dialecticæ falſitatem, ſed etiā quia non exequeris id quod propoſuiſti, et tanquam obliuioſus mox derelinquis quod inſtitueras. In ſumma nihil aliud agis, niſi incaſſum nugaris, et bonos Adoleſcentes ueritatis amatores decipis, et communem iam propè duū millium annorum errorem confirmas. Ac ne ego quoq; incaſſum loquendo, et nihil concludendo errorem tuum imitari uidear, dico te non ſolum neſcire et ignorare res ipſas, ſed etiam modos ac rationes exprimendarum rerum ac cogitationum tuarum, et orationem tuam non eſſe oratoriam, nec Ciceronianam, quemadmodum tu eam uideri cupis, ſed ſophiſticam, hoc eſt, fallacem et nugatoriam. Nam ſi rectè loqui didiciſſes, non ita primum dixiſſes, Metaphyſica conſiderat res quatenus ſunt, ſed tantummodo ſic: Metaphyſica conſiderat res. Deinde non ita protuliſſes: Dialectica conſiderat res, quatenus uerbis ſignificantur, ſed ita ſolummodo: Dialectica conſiderat uoces ſiue nomina ſiue uerba. Nam in ſuperiori illa locutione tua de Metaphyſica, quid opus erat addere, quatenus ſunt? an fortaſſis eſt aliqua ſcientia, quæ conſideret res ut non ſunt? ut differentiæ cauſa neceſſe fuerit adiungere, quatenus ſunt? Item in illa poſteriori tua locutione de Dialectica, quid oportebat dicere, quatenus uerbis ſignificantur? an non rectius et clarius et apertius erat omittere illam caudam, et dicere, quemadmodum ego antea monui, uoces uel nomina uel uerba? certe ſi maluiſſes ab Oratoribus quàm à Philoſophaſtris, et ſophiſtis diſcere rationem et modum loquendi, ita dixiſſes: qui enim dicit, uoces et nomina et uerba, is nihil aliud dicit, niſi res quatenus ſignificantur, ſi quidem omnes uoces et omnia nomina et omnia uerba rem aliquam ſignificant, ſaltem ſe ipſa, et ex uocibus et nominibus et uerbis nihil omnino ſignificantibus nulla cōponitur oratio. Quod ſi ita, ut nos dicimus, locutus fuiſſes, multo quidem, ut arbitror, clarius ſignificaſſes Dialecticam, quæ ut ſaniores Dialectici putant, de uocibus et nominibus eſt. Sic enim loquuntur et Grammatici dicentes Grammaticam ſuam eſſe, non de rebus, quatenus uocibus ſignificantur, ſed de uocibus ſiue uerbis tantum, quæ ſine ulla alia adiectione, tamen tacite intelliguntur ſignificare res. Quis enim ferat ac non tanquam imperitum et barbarum derideat eum, qui dicat Grammaticam eſſe de rebus, prout uerbis ſignificantur? certe nemo. Quanquam hoc ipſum eſſe de rebus ut uerbis ſignificantur, non minus rectè de Grammatica quàm de Dialectica dici poſſet, ſi Dialectica uera eſſet ars, et ſi talis loquendi modus eſſet uſitatus. Ex quo patet quanta fuerit imperitia quorundam Dialecticorum, in quorum numero eſt Hammonius, qui dixerunt Dialecticam eſſe de uocibus ſignificantibus res per medios conceptus, quaſi non, etiam ſi omitteretur cauda.

illa, tamen uoces ſignificare res intelligerentur. Et quaſi non Grammatica etiam ſit de uocibus ſignificantibus res per medios conceptus. Niſi forte Dialectici opinantur uoces ac uerba Grammaticorum nullas res prorſus ſignificare, et nullis conceptibus egere, ut intelligantur: quæ quidem opinatio ab eorum ruditate et ab alijs quamplurimis abſurdioribus, quæ dicunt, non eſt aliena. Sed hic mihi ſeſe opponunt Dialectici quidam mordicus retinere cupientes Dialecticam, et quo iure quaq; iniuria conantes à Rhetorica diſtinguere. Concedunt enim tam Rhetoricam quàm Dialecticam communiter uerſari in omni materia mundi, hoc eſt, tam naturali quàm ciuili, et tractare omne genus quæſtionum, hoc eſt, tam theſes quàm hypotheſes, et uti omnibus argumentandi formis, hoc eſt, tam ſyllogiſmo quàm enthymemate, et uſurpare utrunq; modum orationis tam perpetuum quàm interciſum: quemadmodũ nos antea diximus, ſed diuerſo modo. Nam Dialecticam principaliter uerſari aiunt in materijs naturalibus et ſubtilioribus, et tractare quæſtiones infinitas et ſyllogiſmo uti, et uſurpare orationem interciſam, materias uero ciuiles, et quæſtiones finitas, et enthymemata, et ſermonem perpetuum nõ niſi poſterius et quaſi ſecundario. Rhetoricã uero contra facere omnia, principaliter enim uerſari in rebus ciuilibus et craßioribus, tractare quæſtiones finitas, uti enthymemate et perpetua oratione: poſterius autẽ et ſecundo loco alijs materijs, alijs quæſtionibus, alijs inſtrumentis, alia orationis forma. Atq; hoc diſtinguendi modo, per id quod eſt principaliter et ſecundario, ut ipſi loquuntur, putant ſe ſatis idoneam reperiſſe differentiam, qua Dialecticam à Rhetorica dirimant. Sed hic quoq; diſtinguendi modus multo eſt inanior et uanior, quàm omnes illi ſuperiores: Nam huiuſmodi differentia primum falſa et nugatoria eſt, ſaltem quod ad Rhetoricam attinet. Orator enim dicendo ex ſua ampla et late patenti profeßione æqualiter uerſatur in omnibus materijs, et in omnibus quæſtionibus, nec magis unum argumentandi modũ quàm alium ſibi præſcribit, ſed omnibus utitur cum res poſtulat et cum opus eſt, non ſolum in iudicijs et in ſenatu et apud populum, ſed etiam in cõuentu ac ſcholis Philoſophorum, neq; ſolum pronuntiando et agendo, ſed etiam ſcribendo et libris poſteritati mandandis. Cum autem Oratorem dico, non eum intelligi uolo, qui cauſas forenſes ac ciuiles tantum ſciat defendere, ſed eum qui ſit idoneus, ut copioſe et ornate de quacunq; re quam didicerit et cognitam habebit, uerba faciat. Quod idcirco hic admonitum uolui, ut occurrerem obiectationibus eorũ qui negant Oratorẽ de omnibus rebus poſſe dicere, nec ei ad dicendum ſubiecta eſſe omnia concedunt. Aiunt enim ſi Orator de omnibus ex propria profeßione ſua poſſet dicere, et ſi ei ſubiecta eſſent omnia, nihil ſupereſſet reliquis

ſcientijs et artibus, in quo proprie uerſari poſſent, et quod ipſis tanquam propria materia ſubijceretur. Nam quâ de re, inquiunt Philoſophi, Medici, Iuriſconſulti, et omnino omnes alij ſcientiarum et artium profeſſores, proprie loquerētur, ſi Orator omnia iure ſuo teneret occupata? Quod cū abſurdū et falſiſſimum eſſe uideatur, nequaquam concedendum eſſe contendunt, ut Oratori tam ampla materia ſit attributa. Quibus ego reſpondeo, ſi hoc eſt abſurdum et falſum, non magis aduerſus me eſſe quàm aduerſus Ariſtotelem: qui in Rhetoricis ipſe quoq; omnia prorſus Rhetoricæ ſicut etiā Dialecticæ ſubiecit. Sed neq; falſum eſt neq; abſurdum, immo ueriſſimum et rationi maxime conſentaneum: nam ego dico et affirmo ubicunq; eſt oratio quæcunq; de re facta modo non omnino mala, ſed aliqua ex parte laudabilis, ibi Oratoris atq; Oratoriæ partes eſſe præcipuas. Itaq; Galenus et Hippocrates, exempli gratia, cū Pharmaca propinant, morbos curant, uere Medici ſunt, et uere Medici officium faciunt: cum uero de Medicina loquuntur aut ſcribunt; ſi bene id faciunt, non amplius Medici funguntur officio, ſed Oratoris. Nam cum proœmiantur apte, cum narrant aperte, cum confirmant aut refutānt aliquid acriter, cum concludunt perſpicue, et deniq; cum in præceptis ſuis tradendis docent, delectant, et afficiunt Lectorem, hæc omnia nō ex Medicinæ, ſed ex Oratoriæ præceptis promuntur. Quo fit ut in libris Medicorum bene et docte ſcribentium non minus Rhetoricæ præcepta cernantur uſurpata quàm Medicinæ: atq; ideo in eiſdem libris iure ſuo non minorem partem Rhetorica quàm Medicina ſibi uendicat. Quod dixi de Medicis eorumq; libris, idem quoq; intelligi uolo de omnibus alijs laude dignis Scriptoribus eorūq; ſcriptis, quæ licet ſi diuerſitates materiarum ſcriptarum inſpiciamus, ad diuerſos artifices et authores uere pertineant: tamen ſi conſideremus dicendi et ſcribendi rationem, qua Scriptores illi in libris ſuis bene ornateq; conſcribendis uſi ſunt, non ad diuerſos authores amplius, ſed ad unius Oratoris artem ac facultatem pertinere reperientur. Itaq; non mirum eſt ſi et Ariſtoteles, et Cicero, et Quintilianus, et nos quoq;, tot ac tantorum hominum authoritatem ſecuti dicimus et affirmamus Oratorem ex ſua et propria facultate de omnibus rebus mundi poſſe dicere, et ei ſubiecta eſſe omnia, quatenus ſcilicet de eis ſermo haberi et bene dici poteſt. Quo rurſus fit, ut ante dixi, ut omnes boni Scriptores, et omnia recte ſcripta licet differant materijs, in quibus uerſantur diuerſis, et diuerſa habeant nomina, tamen ijdem bene ſcribendi dicendiq; peritia et artificio non diuerſi ſed eiuſdem generis ſint, et eodem Oratoris nomine merito appellentur. Atq; hoc modo reſponſum eſſe uolumus illis, qui indocte negant Oratoris proprium eſſe ut de omnibus mundi rebus loquatur ac

dicat, et qui imperite timent ſi tam ampla dicendi facultas Oratori tribuatur, ne cæteri omnes ſcientiarum et artium cultores nihil habeant, quod faciant aut dicant. Nam habebunt ſuum quiſq; officium ab alijs ſeparatum, ſed quatenus recte ſcribent ac dicent de ſua quiſq; materia, omnes erunt Oratores et Oratoris officio fungentur. Et ſic Galenus non minus eſt Orator quàm Medicus, cæteriq; omnes docti artium Scriptores. Quod ni ita eſſet, nunquàm tam copioſe et ornate ſcripſiſſent Galenus de Medicina, et alij omnes de ſua quiſq; arte: et hoc eſt illud quod multis uerbis diſputat Craſſus apud Ciceronem in primo de Oratore, his uerbis. Quamobrem ſi ornate locutus eſt, ſicut fertur, et mihi uidetur phyſicus ille Democritus, Materies illa fuit phyſici, de qua dixit, ornatus uero ipſe uerborum Oratoris putandus eſt: et ſi Plato de rebus à ciuilibus controuerſijs remotiſsimis diuinitus eſt locutus, quod ego concedo: ſi item Ariſtoteles, ſi Theophraſtus, ſi Carneades, in rebus ijs, de quibus diſputauerunt eloquentes, et in dicendo ſuaues atq; ornati fuerunt, ſint hæ res, de quibus diſputant, in alijs quibuſdam ſtudijs, oratio quidem ipſa propria eſt huius unius rationis de qua loquimur et quærimus: et cætera quæ ſequuntur. Quo in loco toto Craſſus, ſiue Cicero ſub perſona Craſsi, nihil aliud ſignificare uoluit, niſi id quod ipſemet dicit, et ego ſupra propoſui: Oratorem in omni ſermonis diſputatione ſuo proprio iure atq; authoritate copioſiſsime uerſari poſſe, nec propterea tamen cæteri artium et ſcientiarum Scriptores nihil habent quod dicant aut faciant. Sed ut redeam ad id quod cœperam, et hanc partem aliquando concludam, dico differentiam iſtam, eius quod eſt, principaliter aut ſecundario, uerſari in aliquibus materijs aut quæſtionibus, uti aliquibus argumentandi aut orationis modis: quod quidem ad Rhetoricam attinet, eſſe falſam, ut oſtendi. Nam quod pertinet ad Dialecticam, quam falſam hactenus oſtendimus, et poſthac oſtenſuri ſumus, an uera eſſe poſsit, Dialectici ipſi uiderint. Quod ſi etiam uera eſſet, tam quod ad Rhetoricam quàm quod ad Dialecticam ſpectat, tamen iterum dicimus, huiuſmodi differentiam non eſſe tantæ poteſtatis ac uirium, ut ſola poſsit has artes inter ſe facere diuerſas. Nam cum Dialectica nec materiam, nec officium, nec finem à Rhetorica diuerſum habere poſsit oſtendi, ut ſupra probauimus: quid obſecro prodeſt ad oſtendendam illius à Rhetorica diuerſitatem dicere, Dialectica principaliter uerſatur in his, Rhetorica uero in illis? Dialectica principaliter utitur hoc, Rhetorica illo? certe non magis quam ſi quis probare uolens Chirurgiam nõ eſſe Medicinam, diceret: Chirurgia principaliter utitur cataplaſmatibus et emplaſtris, ſecundario uero potionibus et antidotis: et contra, Medicina principaliter uerſatur in his, ſecundario in illis. Nam ego

reſpondebo Chirurgiàm non differre à Medicina, niſi ut partem à toto: eſt enim Chirurgia Medicinæ pars. Et eodem modo dicam de Dialectica et Rhetorica, Dialecticam ſcilicet, aut ſuperuacuam eſſe et inter artes locum habere non poſſe, aut certe Rhetoricæ paruam eſſe partem. Vt recte ſcribit Laurentius Valla in proœmio ſecundi libri Dialecticæ ſuæ, cuius hæc ſunt uerba, Nam quid aliud eſt Dialectica quàm ſpecies quædam confirmationis et confutationis? hæ ipſæ ſunt partes inuentionis, inuentio una ex quinq; Rhetoricæ partibus. Quare ex ſententia Vallæ et mea, et quod longe maius eſt, ex ueritate ipſa recte concludi poteſt, aduerſus Ariſtotelē et omnes Dialecticos, Dialecticam, ut dixi, aut ſuperuacuam et non necaſſariam exiſtere, aut certe paruam quandam Rhetoricæ partem eſſe. Sed ut tandem aliquando finiam hanc partem, cum oſtenſum ſit Dialecticam à Rhetorica nullo pacto poſſe ſeparari, neq; per materiā, quia utraq; eſt de omnibus rebus et de nulla priuatim, ut dicit Ariſtoteles: neq; per quæſtiones, quia Rhetorica ex æquo tractat tam theſes quàm et hypotheſes, hoc eſt, quæſtiones tam infinitas quàm finitas, ut docuimus: neq; per inſtrumenta, quia Rhetorica non minus utitur ſyllogiſmo et inductioñe cum opus eſt, quàm enthymemate et exēplo, ac quod etiam magis mirum eſt, quia Rhetores enthymema et exemplum, ut argumēta tantum non ut argumentationes oratorias agnoſcunt: neq; per uſum interrogandi et reſpondendi, quia tam Orator quàm Dialecticus interrogat et æqualiter oratione interciſa uti pro conditione et qualitate diſputationum ſuarum poteſt: neq; per officium, quia quodcunq; officium Dialecticæ hactenus tributum fuit, id neceſſario in officio Rhetoricæ incluſum eſt, ut illud Agricolæ quod eſt, probabiliter dicere, et illud Perionij quod eſt, accommodate ad probabilitatē de quaq; re propoſita diſſerere, quorum neutrum euadere poteſt, quin in bene dicendo, quod eſt proprium Rhetoricæ officium, cōtineatur: neq; per finem, quia nullus eorum finium, qui Dialecticæ aſſignātur, uere finis eſt, ſed officium, et eodem modo, quo ſuperiora illa, ſub Rhetoricæ officio contentum: neq; per definitionem, quia ſimiliter definitio illa Dialecticæ quam Perionius affert, in definitione Rhetoricæ incluſa eſt, non quidem ea, quæ traditur ab Ariſtotele in primo Rhetoricæ, quam eſſe falſam ſupra probauimus in capite ſecundo, ſed in hac, quæ eſt Ciceronis, et Quintiliani, et omnium ſanorum Rhetorum, Rhetorica eſt ars bene dicendi de omnibus rebus, in qua neceſſario continetur illa Dialecticæ allata à Perionio dicente, Dialecticā eſſe artem de quaq; re propoſita probabiliter in utranq; partem diſſerendi: nemo enim de quaq; re propoſita probabiliter in utranq; partem diſſerere poteſt, niſi de omnibus rebus bene dicat, bene dicere enim de

omnibus rebus

omnibus rebus multo generalius eſt, ut ante dixi. Neq; poſtremo per modum conſiderandi, quia nullus unquam poterit aßignari uerus modus, quo Dialectica res ſiue uoces conſideret, ut non eodem quoq; modo Rhetorica res ſiue uoces ſuas conſiderare defendatur: cum inquam hæc omnia à nobis ſupra ſint oſtenſa, et cũ reſponderimus ijs omnibus, quæ cõtra dicuntur uel dici poſſunt, nemini dubium relinqui poſſe arbitror, quin Dialectica nullo pacto, nulla ratione recte poßit à Rhetorica diſtingui ac ſeparari: et propterea quin aut prorſus ſuperuacua, aut ſaltem Rhetoricæ pars eſſe concedatur, quorum utrum uelint eligant Dialectici, magnam neceſſe eſt accipiant plagam, ſed tamen paruam præ illa, quam ſupra acceperunt et infra accepturi ſunt, ubi de falſitate Dialecticæ agitur: hic enim tantum cõmouetur et concutitur Dialectica, ibi uero tota cadit et corruit. Sed de falſitate Dialecticæ ſuis locis agitur, nunc alia etiam nõ parum ualida ratione Dialectica probatur eſſe ſuperuacua et non neceſſaria, eo quia nullus hodie eius uſus eſt nec in priuatis nec in publicis diſputationibus. Nam mos ille antiquus diſputandi in cõuentu doctorum per interrogationem et reſponſionem, quo Dialectici ueteres utebantur, iandiu obſoleuit ac in deſuetudinem abijt. Nemo enim amplius hoc tempore ſic diſſerit cum aliquo, ut primo eum interroget quemadmodum docet Ariſtoteles in primo Topicorum, aut hoc modo: An ſit animal gradiens bipes, definitio hominis: quam propoſitionem dialecticam uocat: aut hoc modo, ſit'ne animal gradiens bipes definitio hominis nec'ne: quod problema dialecticum ab eodem dicitur. Deinde quam ille partem uel propoſitionis uel problematis reſponderit, eam ipſe ſuſcipiat refutandam ac deſtruendam. Non inquã amplius hodie ſic diſſerit quiſquã, quod ego quidem in ſexaginta annis et amplius quos uixi, uidere aut intelligere potuerim. Sed is qui diſputat ſiue priuatim ſiue publice id faciat, primo proponit eas, quas uocãt, concluſiones, hoc eſt, non propoſitiones nec problemata more Dialecticorum, ſed alteram tantummodo partem propoſitionis et problematis dialectici, ſiue aientem ſiue negantem: et ijs qui contra argumentari uolunt, reſpondens poſitas concluſiones defendit, ſi poteſt. Sic enim ferè hoc tempore diſputatur in publicis gymnaſijs et alibi, ut nuſquam appareat conſuetudo illa diſputandi, qua utebantur antiquitus Dialectici, et cuius ordinem interrogandi et reſpondendi docet Ariſtoteles in octauo Topicorum. Quare etiamſi uera foret Dialectica tamen ſuperuacua eſſet et non neceſſaria, quoniam uſus et exercitatio eius abijt in deſuetudinem. Quorſum enim aliquis tantopere laboret ac defatigetur in perdiſcenda illa arte, quæ nullo in loco ſit in uſu? nec à quopiam eo modo quo quondam ſolebat, exerceatur? At iquiunt, Dialecticæ Ariſtotelis

teſtimonio ad tria utilis eſt, ad exercitationes, ad congreſſus ſiue colloquia, et ad Philoſophiæ ſcientias. Quibus ego reſpondeo, Ariſtotelem eo in loco, hoc eſt, in primo Topicorum, loqui non de reliquis Organi ſui partibus, ſed tantum de octo libris Topicorum, et de methodo inueniendorum argumentorum. Quamobrem rurſus etiam ſi uerum diceret Ariſtoteles, tamen authoritas illius tantummodo prodeſſet libro Topicorum, reliquis uero Organi operibus nihil opis afferret. Sed nec uerum dicit Ariſtoteles, nec Dialectica ad ullam earum trium rerum, quas ille dicit, utilis eſt: ad eum, ſcilicet, modum tradita et uſurpata, quem ipſe tradit atq; uſurpare docet. Nanq; ut omittam quod neq; ipſe dicit, nec aliquis Interpretum ſatis explicat, nec omnino facile percipi poteſt, quibus de exercitationibus, et quibus de congreßibus ſiue colloquijs eo in loco ſit intelligendum: Alexander enim per γυμνασίας, quo uerbo utitur Ariſtoteles, modo exercitationes eas uult intelligi, quæ fiunt in diſſerendo et diſputando, modo conatus neſcio quos quibus uti frequenter ſoliti eßent Antiqui, per ἐντεύξεις uero, quod eſt alterum Ariſtotelis uerbum idem intelligendos eſſe ait congreſſus ſiue collocutiones neſcio quas, quæ in confabulando aut in conueniendo fierent. Quaſi non in iſtis quoq; congreßibus et collocutionibus adhiberentur exercitationes et conatus illi ſuperiores, ut poſita prima illa utilitate, non neceſſe fuerit ei adiungere hanc ſecundam. Adiunctio enim hæc perinde ridenda eſt, ut ſi quis diceret, Medicinam eſſe utilem ad duo, ad curationes primo, deinde ad hominum morbos et uulnera. Perinde quaſi non omnis curatio Medici ad morbos atq; ad uulnera adhiberetur. Sed ut redeam ad Alexandrum, Ille ſic interpretatur illas γυμνασίας, et ἐντεύξεις Ariſtotelicas, ut non ſatis intelligatur, ad quales exercitationes ſiue conatus et ad cuiuſmodi congreſus ſiue collocutiones pertineant primæ illæ duæ utilitates ſuperiores. Et ſi id maxime intelligeretur, tamen illud adhuc eſt et ſemper erit incertum, qua ratione Ariſtoteles eodem in loco dixerit, κατηριθμημένοι δόξας, pro eo, quod eſt, conſiderantes opiniones, ut exponunt aliqui, ſiue expendentes ſententias, ut interpretatur Perionius. Perinde quaſi idem ſit annumerare quod conſiderare ſiue expendere, et tanquam μεταβιβάζοντες, quod paulo infra ab Ariſtotele dicitur, recte exponeretur, reputantes ſiue refellentes, ut ferè omnes exponunt. Sed ut omittā inquam has omnes obſcuritates et quaſi ænigmata, quæ ſunt propria et peculiaria Ariſtotelicæ orationis uitia, dico ſedes illas ac locos illos inueniendorū argumentorum ab Ariſtotele traditos, eo modo, quo traditi ſunt, non eſſe utiles. Propterea quod, quemadmodum infra monſtrabimus, in capite de libris Topicorum, magna ex parte non ſunt ueri, ſed falſi et à communi omniū

loquendi conſuetudine longè alieni. Quo fit ut neq; ad Philoſophiæ ſcientiã, quæ eſt tertia utilitas ab Ariſtotele attributa Dialecticæ, utiles eſſe poßint: niſi quis forte ex falſis uerum inueniri poſſe autumat. Et ſi maxime eſſent ueri, tamen non recte fuerunt arctati ad quatuor illa problematum, quæ dicit Ariſtoteles, genera: de genere, de definitione; de proprio, de accidente, ut nos ibi probamus. Quo circa ad defendendam utilitatem ac neceßitatẽ Dialecticæ nihil prodeſt Dialecticis, nec autoritas Ariſtotelis, nec quæ ab eo dicuntur de utilitate Dialecticæ in primo Topicorum: quia partim ſunt non ſatis intellecta, partim incerta, partim falſa, partim etiam non recte tradita. Sic itaq; monſtratum ſit Dialecticam tanquam artem generalem et ſeparatam et neceſſariam in tertia parte Logicæ Philoſophiæ unà cum Grammatica et Rhetorica non recte fuiſſe poſitam, cum non ſit generalis, quia non uera eſt, ut et ante oſtenſum eſt et poſtea oſtendetur: nec ſeparata, cum à Rhetorica nullo pacto diſtingui queat, niſi ut falſum à uero: nec neceſſaria, cum quicquid in ea eſt ueri et utilis, id totum in Rhetorica multo uerius, clarius, et ad communem ſenſum accommodatius tradatur. Ex quo patet reſponſio ad eos, qui obſtinate ac temere Dialecticam tueri cupientes dicunt, ſi harum duarum artium altera tollenda ſit, non Dialecticam ſed Rhetoricam eſſe tollendam. Contra quos breuiter dico minime id eſſe faciendũ, quoniam ſi Rhetorica tolleretur multa prorſus interirent quæ nunquam poſſent in Dialectica recuperari. Vt quæ præcipiuntur à Rhetoribus de procemijs, de narrationibus, de ſtatuum diuiſione; de mouendis affectibus, de tota elocutione, et alijs huiuſmodi faciendis, de quibus ne uerbum quidem in libris Dialacticorum legitur. At contra ſi manente Rhetorica tollatur Dialectica, nullum prorſus damnum aut iacturam facient ſtudioſi bonarũ literarum et ueræ Philoſophiæ, cum ut dixi, quicquid uerum et utile perditur ex amißione Dialecticæ, id totum multo auctius et cumulatius recuperatur in Rhetorica, et cum de argumentis et argumentationibus, et de omnibus quæ ad diſſerendum et diſputandũ pertinẽt, multo ueriora et clariora præcipiant Rhetores quàm Dialectici. Quare imprudentißimi ſimul et imperitißimi hominis eſt dicere, ſi harum duarum artium altera tollenda ſit, Rhetoricam potius quàm Dialecticam eſſe tollendam. Quod perinde abſurdum eſt, ut ſi proponerentur duæ maſſæ aureæ, quarum una eſſet decem pondo auri puri, altera uero quinq; tantum pondo auri non puri, ſed in quo non parum æris eſſet admixtum. Et dubitaretur utra eſſet retinenda uel repudianda, et quiſpiam ridiculus accedens diceret, retinendã eſſe illam maſſam quinq; tantum pondo et non ſynceram, repudiandam uero illam, in qua non ſolum bis tantum auri, ſed etiam puri contineretur. Talis

enim uere eſt Dielectica Rhetoricæ comparata, hoc eſt, tanquam metallum quoddam dimidia parte minus: et quod peius etiam eſt, maiore ex parte inſyncerum et adulterinum. Nam quod quidam dicunt, Dialecticam eſſe artem, cuius proprium munus ſit diſcernere uerum à falſo: alij autem eſſe artem artium, et ſcientiam ſcientiarum, ad omnium methodorum principia uiam habentem: alij uero alijs quibuſdam modis definientes: omnes iſti, ſi de iſta, quæ nunc in uſu eſt, Dialectica loquuntur, planè delirant et inſaniunt: nec quicquam aliud faciunt, niſi nugantur: partim et ipſi ignorantes quid dicant, partim alios qui lecturi ſunt decipientes, partim deniq; errorem et deceptionem iam amplius duûm millium annorum introductam confirmantes. Nanq; Dialecticam non ſolum eſſe falſam inutilem et ſuperuacuam, ſed etiam noxiã et damnoſam, iã inde uſq; à temporibus Parmenidis et Zenonis erat animaduerſum. Si quidem Parmenides apud Platonem in Parmenide, adhortans Socratem ad Dialecticas exercitationes, ita inquit, Cæterum collige te ipſum, diligentiuſq; te in ea facultate exerce, quæ inutilis eſſe uidetur multis et quædam garrulitas nuncupatur. Quibus uerbis apparet Dialecticam non nunc primum à nobis, ſed iam inde à priſcis temporibus fuiſſe damnatam. Nec obſtat primum, quod Parmenides Socratem ad eam diſcendam hortatur, eo quia hoc ipſum eadem iudicij ſubtilitate facit, qua etiã omnia, quæcunq; ſunt in rerum natura, unum tantummodo et non plura eſſe dixerat, hoc eſt, peruerſa et præpoſtera. Deinde quod Cicero quodam in loco ſentire uidetur, eã eſſe ueri et falſi diſceptatricem ac iudicem: cum id faciat non quod ita ſentiat, ſed tanquam Academicus, ut eos, qui de Dialectica ita ſentiunt, reprehendat ac refutet. In ſumma ut clare intelligatur qualis ſit iſta Dialectica, à uulgo et ab imperitis tantopere celebrata, pauca ueterum tã Græcorum quàm Latinorum teſtimonia et iudicia de ea facta hic apponam, et ita finem huic capiti imponam. Apud Græcos Zeno ille Stoicorum princeps, Dialecticorum artes iuſtis menſuris dicebat eſſe ſimiles, quæ non triticum nec aliud quidpiam alicuius pretij, ſed paleas tantum et ſtercora metiuntur. Ariſton Chius Dialecticam aiebat luto uiarum ſimilem eſſe, quod inutile cum ſit, tamen proſternit tranſeuntes. Idem quoq; Dialecticorum ſermones telis aranearum comparabat, ut qui ſubtiles admodum ſed inutiles eſſent. Quin etiam idem aſſerebat, eos qui Dialecticæ ſtudium profunde rimantur, cancros edētibus ſimiles eſſe. qui propter exiguum illorum alimentum circa plurimas cruſtas occupantur. Nec defuerunt etiam apud Græcos, qui Dialecticam comparauerint partim Lunæ, quia ſimiliter ut Luna, nunquam ceſſat creſcere et decreſcere: partim Polypo, qui cirros ſuos aſſidue auctos deuorat, ſic enim Dialectici iã peritio-

res facti ſuas opiniones refutant: partim ijs, qui alea ludunt, nanq; ut illi ſic Dialectici non ſine delectatione decipiuntur. Apud Latinos uero, ut omittā M. Ciceronem, qui Dialecticam appellat tum inanem ſermonis elegantiam, tū ſpinoſum dicendi genus, tū ſpinas orationes, et alijs quibuſdā parum honorificis nominibus. Author ille, qui ſcripſit Rhetoricam ad Herennium, ſiue is Cicero, ſiue Cornificius, ſiue alius quiſpiam fuerit, in ſecundo libro de Dialectica et Dialecticis loquens aperte ait, præcepta Dialecticorum non modo nullo adiumento eſſe Oratori, ſed etiam maximo impedimento: et paulo infra concludens ſermone ſic inquit, Verum horum, hoc eſt, Dialecticorum pueriles opiniones rectiſſimis rationibus cum uoles refellemus, in præſentia hæc interim dicere non alienum fuit, ut huius infantiæ garrulam diſciplinam contemneremus. Hæc Author ille, de Dialectica et de Dialecticis monumētis literarum proditum reliquit. Seneca uero ubiq; Dialecticos et Dialecticam damnat et refutat, et quodam loco eam irridens, ita ſcribit, Mus eſt ſyllaba, ſyllaba caſeum non rodit, mus igitur caſeum non rodit. O pueriles ineptias, et quæ ſequuntur. Quibus uerbis Seneca nihil aliud ſignificare uoluit, niſi ſtultitiam Dialecticorum, qui in huiuſmodi nugis tanquam in rebus ſerijs, totam ætatem conſumunt. Et recte quidem Seneca unà cum omnibus illis, quos ſupra retuli, tam Græcis quàm Latinis Dialecticæ uanitatem repræſentarūt, partim paleis et ſtercoribus, partim telis aranearum et luto uiarum, partim lunæ ac polypo, partim alijs quibuſdam huiuſmodi rebus eam comparantes.

Metaphyſicam inter ſciētias et artes nec ut uniuerſalem, nec ut particularem ullum omnino locum habere poſſe, ſed tanquam partim falſam, partim inutilem, partim ſuperuacuam, ab omni artium et ſcientiarum numero remouendam. Caput Sextum.

INTER multos et graues errores, qui à Philoſophaſtris in diuidenda Philoſophia fuerunt admiſſi, hic quem nunc ſum refutaturus de Metaphyſica, uel in primis mihi uiſus eſt animaduertendus, et pro uirili parte mea refutandus. Ne amplius eſſe poſſit impedimento ijs, qui recte philoſophari cupiunt, quemadmodum ſuperioribus temporibus fuit, per annos, ut opinor, amplius mille et trecentos. Nam ex ijs, qui uetuſtiores fuerunt, præſertim Latinis, nemo

unquam, quod ſciam, Metaphyſicæ nomen audiuit. Nec mirum, cum ſit planè barbarum: nam Græci ad ipſum exprimendum, non una tantum ſed quatuor uocibus utuntur, τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ nominantes: quaſi dicas, ut ipſi interpretantur, poſt naturalia. Aiunt enim hanc ſcientiam poſt naturalē Philoſophiam eſſe perdiſcendam, eo quod ſit perfectiſsima, nobiliſsima, uniuerſaliſsima: et deniq; quæ non modo una per ſe ſola ſibi ſufficit, ſed etiam probat principia omnium aliarum ſcientiarum: ut et prima Philoſophia et Theologia et ſcientia diuina ab eiſdem appelletur. Sed ego contra hæc omnia dico et contendo, iſtam Metaphyſicam cum tot ac tam ambitioſis nominibus, non ſolum non eſſe perfectam nec nobilem nec uniuerſalem, ſed etiam nec omnino ueram nec neceſſariam. Idq; breuiter ſic probare incipio. Primū quia Metaphyſica nullam habet propriam materiam ueram, nec ullum proprium ſubiectum uerū, nec generale nec particulare, in quo uerſari, et quo ab alijs ſcientijs diſtingui poßit. Nanq; ut ſupra oſtendi ex Ariſtotelis ſententia, ſcientiæ puræ ex ſubiectis et materijs ſuis diſtinguuntur. Quod cum ita ſit, et cum Ariſtoteles aperte dicat, τὸ ὂν ᾗ ὄν, hoc eſt, ens qua ens, uel ut barbari loquuntur, ens in quantum ens, eſſe proprium Metaphyſicæ ſubiectum: ſtatim quæro ab eo, aut ab alio quopiam Peripatetico, ſubiectum iſtud, utrum res aliqua particularis ſit an uniuerſalis: ſi particularem dicat, id erit contra ſuam ipſius doctrinam. Eſt enim dogma apud illum, et omnes illius ſectatores, nunquam, ut ipſi putant, fallens: de particularibus nullam poſſe eſſe ſcientiam, ſed tantum de uniuerſalibus: quare nullo pacto ita dicet. Si rem uniuerſalem reſpōdeat, rurſus dico uniuerſalia omnia realia, ut uocant, à nobis ſupra fuiſſe refutata. Et ſi id recte factum fuit, ut certe factum fuit, non poſſe ſubiectum iſtud Metaphyſicæ, quod dicitur eſſe, ens inquantum ens, non eſſe falſum. Et tanto magis falſum, quanto ens inquantum ens, eſt ut etiam ipſi confitentur, uniuerſaliſsimum omnium uniuerſalium. Quare ad defendendum Metaphyſicā, ne aut ſubiectum nullum aut non uerum, ſed falſum habere uideatur, oportebit ante omnia aut defendere uniuerſalia, ne uideantur eſſe falſiſsima, quemadmodum ſunt, et nos ſupra ualidiſsimis rationibus et firmiſsimis argumentis probauimus, aut certe Metaphyſicam in perpetuum materia in qua uerſetur, ſaltem uera carituram. Et propter inopiam ſubiecti ſaltem ueri nec inter ſciētias ueras ullo pacto locum habere, nec ab alijs ſcientijs uere diſtingui poſſe: niſi forte quemadmodū falſa diſtinguuntur à ueris, et commentitia à ſolidis. Nam quod aiunt Metaphyſicam differre ab alijs ſcientijs, eo quod ipſa pro ſubiecto habet totum ens inquantum ens, et circa ipſum tantum, ut tale eſt, aſsidue exerceatur, nec utatur rationibus niſi uniuerſalibus, unde etiam

ſcientia uniuerſalis uocetur: alias uero non totum ens inquantum ens, ſed particulam quandam entis, in qua uerſentur, tantummodo ſibi arripere, et circa ipſam rationibus non niſi particularibus negotiari, unde et particulares ſcientiæ fuerint appellatæ: Quod inquam ita diſtinguunt Metaphyſicam ab alijs ſcientijs, nihil agunt, et operam atq; oleum, ut dicitur, perdũt. Nanq; ut differat ab alijs tanquam uniuerſalis et realis à particularibus et realibus, oportet primum uniuerſalia realia eſſe uera et ſolida, non falſa et commentitia, ut nos ſupra probauimus. Deinde ſubiectum illius non eſſe uniuerſale reale, quale ipſi dicunt, quia nihil tale poteſt eſſe uerum, nec uere in rerum natura reperiri. Poſtremo rationes illas uniuerſales nõ eſſe falſas, ut ferè ſunt omnes illæ, quæ afferuntur ad probandũ Metaphyſicã non ſolũ eſſe uerã, ſed etiam neceſſariã, quarum neutræ ſunt ueræ. Sed de ueritate poſita, nunc de neceßitate ponendæ Metaphyſicæ uideamus. Metaphyſica, inquiũt, neceſſaria eſt tribus de cauſis, primum ut ſit una aliqua ſcientia, qua perficiatur intellectus noſter, ut diuinus. Nam intellectum noſtrum, aiunt, partim humanum eſſe, partim diuinum: eũdemq; perfici ex ea parte qua humanus eſt per ſcientias naturales et Mathematicas: ex ea uero parte qua diuinus eſt, per ſcientiam Metaphyſicam, quam eandem, ut dixi, uocant, et primã Philoſophiam, et ſcientiam diuinam, et ſcientiam ſcientiarum, et Theologiam, multiſq; alijs nominibus. Quod ſi Metaphyſica non poneretur, nulla inquiũt extaret ſcientia, qua perficeretur intellectus noſter, ut diuinus, atq; ita periculum eſſet, ne ſemper ut talis eſt, remaneret imperfectus: quod ab ipſis magnum putatur eſſe inconueniens. Deinde ut inueniatur una ſcientia generalis et uniuerſalis, quæ tradat et doceat prædicata, ut ipſi dicunt, generalißima et uniuerſalißima, qualia ſunt ens, unum, aliquid, uerum, bonum, actus, potentia, neceſſarium, poßibile, finitum, infinitum, dependens, independens, perfectum, imperfectum, idem, diuerſum, oppoſitum, conueniens, et alia huiuſmodi, quæ ſunt principia, ut ipſi dicunt, omnium ſcientiarum particularium, et in nulla ſcientia particulari potuerunt conſiderari, cũ ſint uniuerſalia, et non magis ad unam illarum quàm ad alias pertinere poſſe uideantur. Quare ne iſta quoq; prædicata uniuerſalia ſine ulla propria ſcientia, in qua traderẽtur et docerẽtur, remanerent ignorata, neceſſario, aiunt, ponẽdam fuiſſe Metaphyſicam, quæ niſi poſita fuiſſet, ex neceßitate ignoraremus ea omnia, quæ ſupra fuerunt commemorata: quibus ignoratis, ignorarentur etiam ea, quæ ex eorum cognitione pendent. Poſtremo uero ut inter multas ſcientias particulares, eſſet una generalis et uniuerſalis, ad quam omnes particulares, cum de ipſarum ſubiectis aut de maiori aliqua re dubitaretur, quaſi

ad ſuperiorem dominam et reginam confugerent, et ab ea ſuppliciter peterēt, ut uellet probare et defendere ſubiecta ſua, uel negata uel in dubiū reuocata. Nanq; hoc officij et tanquam miniſterij tribuunt Metaphyſicæ, ut ad ipſam et non ad aliā ullam pertineat, probare principia particularia aliarum ſcientiarum. Itaq; ſi Philoſopho naturali negaretur eſſe motus, exempli cauſa, ipſe ne digitum quidem tranſuerſum, ut ipſi aiunt, poſſet ultra procedere, nec quicquam dicere aut defendere, ſed neceſſe haberet confugere ad ſacroſanctū Metaphyſicæ tribunal: et quicquid illa de motu ſtatueret, ſententiæ illius ſtare et acquieſcere. Quod ſi Metaphyſica nunquam ab Ariſtotele fuiſſet inuēta, uidelicet, maximum erat periculum, ne Philoſophus naturalis nunquam probare poſſet ſubiectum ſuum, hoc eſt, motum eſſe: et nos, ſcilicet, nunquā certo eſſemus ſcituri, an motus uere eſſet in rerum natura nec ne. Hæ inquā ſunt illæ tres præclaræ et egregiæ cauſæ, propter quas, ſcilicet, Philoſophaſtri Metaphyſicam ſuam dicunt eſſe non ſolum utilem, ſed etiam neceſſariam, atq; ideo ex neceſſitate ponendam fuiſſe. Quæ uſq; adeo ſtultæ mihi uidentur et uanæ, ut cum eas mecum nonnunquam reputo, ualde obſtupeſcam, qui unquam fieri potuit, ut non ſolum tam falſæ et mendaces, ſed etiam tam ineptæ et futiles rationes in mentē hominis alicuius non omnino ſtultiſſimi cadere potuerint. Nam quod ad primam, hoc eſt, ad perficiendum intellectum humanū pertinet, ſi intellectus noſter ſiue tanquam humanus ſiue tanquam diuinus eſt perfici poteſt ab aliqua ſcientia, quæ et ſubiectum habeat falſum, ut ante dictū eſt, et ipſa quoq; maxima ex parte ſit falſa uel inutilis, ut infra oſtendetur, fateor eum ab iſta Metaphyſica perfici poſſe. Item quod ſpectat ad ſecundam rationem, hoc eſt, ad prædicata illa, ut ipſi dicunt, generalia et uniuerſalia, propter quorum explanationem Metaphyſicam eſſe neceſſariam, et neceſſario ponendam contendunt: rurſus confiteor eos dicere uerum, niſi ea ipſa prædicata ſiue nomina longe melius ac uerius explicentur atq; explanentur à Grammaticis, á Lexicographis, et Obſeruatoribus linguarum, quàm ab ullis Metaphyſicis, aut Philoſophaſtris: et niſi explicatio explanatioq; eorundem illorum prædicatorum ſiue uocabulorum, ad Grammaticos et Lexicographos magis pertineat, quàm ad ullos Metaphyſicos et Pſeudophiloſophos. Quorū utrunq; paucis ita probo, ac primum id quod eſt poſterius, Grammaticæ erim et nullius præterea alterius artis proprium eſt, omnes uoces contemplari, ut et communis eſt omnium recte ſentientium opinio, et Ariſtoteles ipſemet teſtatur in principio tertij τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, his uerbis, οἷον γραμματικὴ μία οὖσα πάσας θεωρεῖ τὰς φωνὰς, hoc eſt, ut Grammatica una cum ſit, omnes contemplatur uoces. Quod cum ita ſit, quid nugantur et blaterant

Metaphyſici

Metaphyſici, neſcio quarum uocum explanationem ad ſe pertinere? Si Grammatica omnes conſiderat, ut etiam Ariſtoteles fatetur, quænam obſecro Metaphyſicæ relinqui poſſunt conſiderandæ? profectò nullæ. Itaq; non ad neſcio quos Metaphyſicos nugatores, ſed ad Grammaticos, ut dixi, et Lexicographos pertinet omnium uocum conſideratio et explanatio, et præſertim quæ ſunt communes omnium rerum uel ſaltem plurimarum. Nam quæ ſunt priuatæ aliquarum ſcientiarum aut artium, fortaſſe non iniuria uideri queant ad eas ſcientias et artes pertinere. At quonam pacto tam communes quàm priuatæ uoces ullæ poſſint aut debeant à Metaphyſica explanari, nulla unquā ſatis idonea ratio afferri poterit. Nam quod aiunt Metaphyſicam eſſe ſcientiam uniuerſalem, atq; ideo uniuerſalium uocum explanationem ad eam pertinere, et quod addunt, ſi in Metaphyſica non explanarētur, prorſus in nulla ſcientia poſſent explanari, quia non magis ad unam quàm ad alias pertinere uidentur: dico utrunq; horum eſſe falſiſſimum, cum Metaphyſica non ſolum non ſit ſcientia uniuerſalis, ut nugantur, ſed nec uera, ut mox probabimus: Et quamuis nulla eſſet Metaphyſica, tamen uoces omnes earumq; ſignificationes uel in libris probatorum authorum uſurpatæ reperirentur, ſic ut facile per ſe ſine ulla Metaphyſica poſſent intelligi, uel certe in Grammatica et à Grammaticis, Lexicographiſq;, et Obſeruatoribus linguarum iure optimo explanarentur, ut explanantur; et quidem multo uerius ac rectius quam in Metaphyſica et à Metaphyſicis. Id quod ita eſſe in tribus aut quatuor uocabulis breuiter oſtendo, hoc eſt, in explanatione uocabuli naturæ, uocabuli generis, uocabuli totius, ut Lector ex tribus his de cæteris omnibus facile iudicium facere poſſit. Natura, inquit Ariſtoteles, parens author et Deus Metaphyſicorum, atq; ideo maximus, ut ita dicam, Archimetaphyſicus. Natura inquam, ait Ariſtoteles in quarto Metaphyſicæ, uno modo dicitur generatio naſcentium, altero modo illud ex quo generatur primum id quod gignitur, ut exempli gratia, cor in homine, et radix in arbore: alio modo illud ex quo primo eſt aut fit aliquid, ut æs uel lignum, in uaſis æreis uel ligneis. Hæc et alia quædam, quæ prætereo ne ſim longior, ſcribit Ariſtoteles, explicans ſignificata uocis naturæ: quorum nullum eſt uerum, ſaltem in latino ſermone. Nam quis inquam inuenit, aut legit apud authorem aliquem recte loquentem, naturam pro naſcentium generatione poſitam? et iterum quis inquam fando audiuit cor hominis aut radicem arboris eſſe naturam? et poſtremo quis ferat ac non rideat tanquam imperitum, ſi ſentiat aliquem dicentem, æs uel lignum eſſe naturam, uaſis ærei uel lignei? certe neminem arbitror recte loquentem unquam neq; Latinum neq; Græcum ita locutum eſſe, ut omittam interim

It

communem ſermonis conſuetudinem ab hoc loquendi modo prorſus abhorrentem. At uero ut alios Grammaticos et Lexicographos mittam, ſi legas Theſaurum linguæ latinæ, in quo reperiuntur obſeruata ferè omnium probatorũ Scriptorum latinorũ uocabula, nihil talium nugarum inuenies, ſed omnia nominis naturæ ſignificata, et cum uſu probatorum quoruncunq; Scriptorum, et cum publico omnium loquendi more conſentanea. Præterea rurſus Ariſtoteles in eodem libro explicans ſignificationes uocabuli generis: Genus inquit dicitur primo de generatione continua multorum eandem ſpeciem habentium, ut cum dicimus hominum genus: deinde de eo, à quo tanquam à generante deſcendit aliqua multitudo, ſecundum quem modum dicimus, Ionum uel Hellenũ genus: tertio loco de primo et communi ſubiecto diuerſarum formarum, eo modo quo planum eſt genus omnium figurarum planarum: quarto et ultimo modo de eo, quod dicitur de pluribus, et cætera, quæ ipſe apponit definiens genus in Topicis. Quorum quatuor generis modorum ab Ariſtotele traditorum in Metaphyſicis, nullus planè omni ex parte eſt uerus: nam quod ad primum attinet, falſiſsimum eſt, genus eſſe continuam generationem aliquorum in eadem ſpecie conuenientium, nec unquam reperietur uocabulum generis ab ullo Scriptore neq; Græco neq; Latino rectè loquente hoc modo uſurpatum: Niſi forte ita dicere uoluit, genus puta hominum uel animalium conſeruari per continuam indiuiduorum generationem et ſucceſsionem: quod fateor eſſe uerum, ſed aliud eſt genus continuam generationem eſſe, aliud per continuã generationem ſeruari. Quod autem ſpectat ad ſecundum modum, is ſi eſt idẽ planè, qui et ſecundus Porphyrij, iam antea à nobis in capite de genere confutatus fuit. Quare de eius falſitate nihil amplius hoc loco mihi dicendum arbitror. Nec tertius modus uidetur eſſe uerior duobus ſuperioribus: non enim uideo quomodo uerum eſſe poſsit, quod ille dicit: planum eſſe genus omnium figurarum planarum, cum ut ipſemet tradit in Organo, et triangulus et quadrangulus et omnes huiuſmodi figuræ ſint in genere qualitatis, planum uero ſiue ſuperficies, quod apud ipſos idem eſt, in genere quantitatis: niſi forte res unius prædicamenti poteſt eſſe genus rei, quæ in alio prædicamento ſita eſt: quod non ſolum à ueritate, ſed etiam ab Ariſtotelis ipſius doctrina eſt alienũ. De falſitate quarti et ultimi modi nihil dico, cum ea quoq; à nobis ſupra in eodem capite de genere ſatis ſuperq; ſit detecta et refutata. Atq; ita rurſus Ariſtoteles in Metaphyſicis de nomine generis, cuius ſignificationes omnes partim à Grammaticis, partim à Lexicographis et uere et recte reperiuntur explicatæ, et clariſsimis exemplis probatiſsimorum authorum comprobatæ: Præter tamen duas ex ſupra memoratis, hoc eſt, ſecundam et quartam, quas

Robertus Stephanus à Dialecticis inconſiderate tanquam ueras accepit. Nam tanta eſt hoc tempore Ariſtotelis authoritas apud omnes etiam Grammaticos, præſertim paulo magis credulos, et in iſtis abſtruſioribus ſtudijs parum uerſatos, ut quælibet ab eo ſcripta quamlibet falſa et abſurda, tamen pro ueris et indubitatis accipiant: ſed nos, ut ſpero, errores illius et uitia ita iam ſupra magna ex parte deteximus et infra detegemus, ut nemini poſthac amplius, niſi prorſus imperito et decipi ſe cupiente, poßint imponere. Quod autem attinet ad uocabulum totius, non ſolum quàm falſò illud explicarit Ariſtoteles in Metaphyſicis, ſed etiam quàm ſtulte introduxerit illud ſuum totum uniuerſale, ſupra ſatis iam oſtenſum eſt, in capite partim de totis, partim de generali rerum diuiſione, quo in capite radicitus extirpauimus uniuerſalia. Quæ cum ita ſint quomodo poteſt Metaphyſica eſſe neceſſaria propter explanationem earum, quas dicunt, uocum: cum eas magna ex parte neq; uere neq; recte, ſed praue et falſò exponere deprehendatur? ut conſtat ex illis, quæ ſupra dixi, de nominibus naturæ, et generis, et totius, et ex multis alijs, quæ prætermitto, ne ſim longior in re manifeſta. Et ſi maxime recte exponeret, tamen à Grammaticis et Lexicographis iure prohiberetur ea exponere ac tractare, tanquam ad ſe atq; ad officium ſuum minime pertinentia. Sed quoniam Metaphyſica probari non poteſt eſſe neceſſaria, neq; quia perficiat intellectum noſtrum ut diuinus eſt, quia cum ipſa imperfecta et falſa ſit, alia perficere non poteſt: neq; quia explanet uoces illas communes, cum pleraſq; earum non uere explanare reperiatur, et ſi maxime uere explanaret, tamen non ſuo ſed alterius officio fungeretur: an forte neceßitatem aliquam habebit, propter probationem principiorum, quæ in particularibus ſcientijs uel negantur uel in dubium reuocantur? nam, ut dixi, hoc officij ac muneris tribuunt Metaphyſicæ, tanquam generali ſcientiæ, ut principia uel ſubiecta aliarum ſcientiarum, uel negata uel dubitata confirmet ac probet. At hoc nõ modo falſum eſt, ſed etiã perridiculum: nam quomodo quæſo confirmabit aut probabit Metaphyſica principia aliarum ſcientiarum cum ipſa habeat principium, hoc eſt, ſubiectum, quod eſt ens inquantum ens, ut ſupra dixi, falſum? Præterea quomodo eadem confirmare aut probare poterit quicquam negatum aut dubitatum, cum nullos habeat ſyllogiſmos? nullas inductiones? nullos argumentandi modos? ſed hæc omnia uel à Dialecticis uel ab Oratoribus mutuari neceſſe habeat? Profecto ualde mirum eſt, qui unquam iſtud Ariſtoteli aut cuiquam alteri uenerit in mentem, Metaphyſicam ſine ullis diſputandi et argumentãdi inſtrumentis habere officium probandi et ſtabiliendi principia aliarum ſcientiarum, et ei, quæ magna ex parte falſa eſt, et ſua tutari non

poteſt, attribuendam eſſe alienorum defenſionem. Quod licet ita ſit, nihilominus tamen tunc credam Metaphyſicæ id muneris et officij recte tributum fuiſſe, cum uidero uel ipſam ſemet ipſam defendentē, uel Metaphyſicum aliquem pro ipſa, ijs quæ à nobis contra eam dicta ſunt, recte reſpondentem. Sic igitur tres illæ cauſæ, quibus Metaphyſica probabatur eſſe neceſſaria, oſtenſæ ſunt eſſe falſæ, ridiculæ, et inanes. Sed denuo inſurgit Ariſtoteles, et cum eo omnes ſectatores illius Peripatetici contra nos, perbella quidem et colorata, ſed fallaci et ſophiſtica ſimilitudine defendentes Metaphyſicam, ac dicentes. Quemadmodum omnium ſanorum, quorum aliqua ſunt proprie ſana, ut animalia, aliqua improprie, ut cibus ſanus, urina ſana, medicina ſana, tamen eſt una eademq; ſcientia, quæ dicitur Medicina: ſic etiam omnium entium, quorum aliqua ſunt per ſe et proprie entia, ut omnes ſubſtantiæ, aliqua uero non per ſe ſed in alio et quaſi improprie, ut omnia accidentia, oportere unam eandemq; eſſe ſcientiā, quæ non poteſt eſſe ulla alia, niſi Metaphyſica. Sic inquam dicunt, ſed falſa et uitioſa ratione conantur defendere ac perſuadere Metaphyſicam eſſe ſcientiam, non ſolum neceſſariam et neceſſario ponendā, ſed etiam generalem. Eò quòd, licet de ſubſtantia primo tanquā de nobiliori et per ſe ente ſit, tamen etiam de omni accidente, tanquam de ente in alio et quaſi improprio metaphoricoq; conſideret. Et quòd, ſicut improprie ſanum ad proprie ſanum reducitur, ſic quod in alio et quaſi improprie eſt ens, ut accidens, ad id quod per ſe et proprie ens eſt, hoc eſt, ad ſubſtantiam reduci oporteat. Quibus ita reſpondeo et dico, de omnibus quidē ſanis tam proprijs quàm improprijs merito eſſe unam eandemq; ſcientiam, hoc eſt, Medicinam: quia ſine cognitione ciborum ſanorum, urinarum ſanarum, medicinarum ſanarum, non poſſunt animalia in morbum cadentia commode ſanari. Verum à ſanis ad entia, et à Medicina ad Metaphyſicam, non eſt bona nec idonea ſimilitudo, nec ualet argumentatio, ut ſi in Medicina ita ſit, ita quoq; in Metaphyſica eſſe debeat. Nam Medicina et uera et neceſſaria ſcientia eſt, Metaphyſica autem falſa et non neceſſaria: præterea non quemadmodum cibus, urina, et medicina improprie dicuntur ſana, ſic etiam qualitas, quantitas, actio et alia omnia accidentia improprie eſſe entia ſunt exiſtimanda. Quis enim tā ſit impudens ut contendere, tam imperitus ut affirmare audeat, cum ita dicitur, qualitas eſt ens, quantitas eſt ens, actio eſt ens, et alia huiuſmodi plurima, has locutiones non eſſe proprias, ſed improprias et figuratas? quemadmodum cum dicitur, cibus eſt ſanus, urina eſt ſana, medicina eſt ſana? certe nemo, niſi forte Dialecticus aliquis loquax et garrulus, aut Sophiſta quiſpiā impudens et importunus. At enim inquiunt, ſi accidentia non neceſſario re-

ducuntur ad ſubſtantiam, tanquam improprie entia ad proprie ens, ut unam eandemq́; ſcientiam faciant, at certe eadem accidentia ad ſubſtantiam non reduci non poſſunt, tanquam ea, quæ ſunt entia in alio, ad id quod eſt ens per ſe, et non per accidens, ut ex omnibus una eademq́; conſletur ſcientia, quæ ſit Metaphyſica. Sed hæc quoq; ratio Metaphyſicorum uana eſt, et nullius momenti ad probandum Metaphyſicam eſſe ſcientiam generalem, hoc eſt, tam ad accidentia quàm ad ſubſtantiam pertinentem. Nam licet ſubſtantia propter præſtantiam et nobilitatem ſuam à Græcis appelletur ὀυσία, *quaſi dicatur eſſentia, eò quòd ſola uidetur eſſe ens per ſe et non in alio, reliqua autem omnia dicantur entia quaſi extranea et in alio exiſtentia, tamen ſubſtantia in latino ſermone, et alijs linguis non appellatur* ὀυσία, *nec uerum eſt eam ſtare poſſe ſine accidentibus, ſicut nec accidentia ſine ipſa: Ad conſtituendam enim et conſeruandam eſſentiam utriuſq;, æque neceſſaria eſt præſentia accidentiū ſubſtantiæ, ſicut ſubſtantiæ accidentibus. Atq; ideo non ſequitur, ſubſtantiæ et accidentium ſimul, cum ſint res tam diuerſæ, oportere unam eandemq́; ſtatui ſcientiam generalem: Quod ſi fieret, omnes ſcientiæ particulares eſſent ſuperfluæ et ſuperuacaneæ. Sed denuo hic reſiſtunt Metaphyſici, et huic incommodo mederi conantur, dicentes Metaphyſicam per rationes tantūmodo generales et communes conſiderare et pertractare omnia entia, et ſcientijs particularibus relinquere ſuas cuiuſq; rationes proprias et ſpeciales: quibus in materia particulari et propria tanquam negocientur. Atq; hac ratione cōtendunt etiam ſi Metaphyſica generalis ſcientia ponatur, non propterea tamen reliquas ſcientias particulares fore ſuperuacuas, cum non eiſdem rationibus nec eodem probandi modo hæ et illæ utantur. Quibus ego quoq; denuo cōtra inſto, et dico iſtas eorum rationes generales et modos probandi uniuerſales, eſſe mera uerba et meras nugas. Nam ego quæro ab eis, cum iſtis ſuis rationibus generalibus et probandi modis uniuerſalibus, quid unquā ueri inuenerint? cuius ſcientiæ principia defenderint? cui ſubiecto negato aut dubitato opem tulerint? et deniq; in tot ſeculis cum iſta præclara et egregia Metaphyſica ſua quid profecerint? Sed reſpondebunt, nonne Ariſtoteles in tertio Metaphyſicæ probauit uerum eſſe principium illud, de quolibet dicitur eſſe uel non eſſe? quod à neſcio quibus, ut opinor, fatuis et mentecaptis negabatur. Nonne etiam ſi quis Philoſopho naturali negaret motum eſſe, ſtatim rationibus metaphyſicis, hoc eſt, communibus probari poſſet in rerum natura, non omnia eſſe prorſus quieſcentia, ſed reperiri etiā aliquid quod moueatur? ſic inquam fortaſsis reſpondebunt Aduerſarij. Sed ego illis uiciſsim reſpondeo, me ualde mirari atq; obſtupeſcere, quî fieri poſsit, ut non cognoſcant,*

neq; ſentiant imperitiam, ne dicam fatuitatem Ariſtotelicam in quæſtionibus huiuſmodi uel proponendis, uel tractandis, uel ſoluendis. Scilicet niſi Ariſtoteles aduerſus illos neſcio quos mentecaptos diſputaſſet in Metaphyſicis, periculum erat ne genus humanum ab illis perſuaſum crederet, duo contradictoria, ut uocant, eſſe ſimul uera uel falſa: et niſi inuenta fuiſſet iſta præclara Metaphyſica, uerendum, credo, fuerat: ſi quis forte negaſſet motum eſſe, ne non modo homines et omnia animalia, ſed etiam flumina, et cælum, cum planetis, et ſtellis omnibus perpetuo ſtare, et nunquam moueri putaremus. ô pueriles ineptias, ô ſtolidam ſapientiam, ſi de tam manifeſtis rebus etiam dubitamus, et ut dubitare deſinamus etiam expectamus auxilia Metaphyſicæ et Metaphyſicorum. Næ uerißimum eſt illud quod Cicero quodam loco dixit, nihil tam abſurdum excogitari poſſe, quod non dicatur ab aliquo Philoſophorum, ut iam apud nonnullos Philoſophi nomen non immerito eſſe cœperit ridiculum et infame. Sed iam ſatis apparet, ut opinor, Metaphyſicam, ut initio propoſueram, eſſe ſcientiam primo neq; ueram, quia eſt de ente inquantū ens, hoc eſt, de ſubiecto uniuerſalißimo ac falſißimo, et quia pleraſq; uoces explanat falſò et contra communem loquendi probatorumq; Scriptorum conconſuetudinem: et ſi maxime recte explanaret, tamen non ſuo ſed alieno, hoc eſt, Grammatici, uel Lexicographi, uel Obſeruatoris, fungeretur officio. Deinde neq; neceſſariam, quia neq; perficit intellectum noſtrum, ſed potius perturbat ac confundit: Neq; probat principia aliarum ſcientiarum, quia caret omnibus inſtrumentis probandi, et quia cum ſe ipſam ſuaq; tueri nō poßit, multo minus tuebitur aliena. Poſtremo neq; uniuerſalem, quia rationes omnes quibus uniuerſalitatem illam ei attribuere conantur, uel falſæ ſunt, uel infirmæ, uel etiam ridiculæ. Neq; tamen propterea nego in Metaphyſicis multa eſſe uera, et non inutilia legentibus, ſed hoc contendo, multo plura eſſe uel falſa, uel inutilia, uel ridicula, quàm uera, utilia, et ſeria: et propterea in tertia parte Philoſophiæ Theoricæ ab Ariſtotele et Peripateticis ſcientiam iſtam non recte fuiſſe poſitam, et eum immerito poſita fuerit ab omni ſcientiarum atq; artium numero eijciendā. Sed ita tamen eijciendam, ut quæ in ea et uera ſunt et utilia, ad aliam quempiam artem uel ſcientiam ueram transferātur, hoc eſt, partim ad Grammaticā et ad Lexicographos, ad quā et ad quos maxima ex parte pertinent: partim ad Naturalē Philoſophiā, cuius ex alia parte maxime uidentur eſſe propria: partim ad Rhetoricam, ā qua non ſunt aliena propter ea, quæ traduntur de definitione: partim ad Theologiam, ad quā totus Metaphyſicæ liber XII uidetur pertinere: partim deniq; ad Ethicā et Politicam, propter alia quædā, quæ diuerſis in locis ſparſa reperiuntur.

De comprehenſione uniuerſorum ſingularium uere philoſophica et oratoria: et ſimul de abſtractione uniuerſalium pſeudophiloſophica et barbara, contra falſam Ariſtotelis doctrinam falſò dicentis, abſtrahentium non eſſe mendaciū. Caput Septimum.

TAMETSI *ſupra in ſeptimo capite primi* Libri *ſatis oſtenſum eſt, ſcientias et artes omnes tradi nō de uniuerſalibus pſeudophiloſophicis et barbaris, ſed de uniuerſis generibus ſiue de omnibus ſingularibus ſui cuiuſq; generis ſimul: et præterea etiam dictū eſt, ipſa uniuerſa genera percipi et intelligi, non per abſtractionem illam chimericā unius uniuerſalis ab omnibus ſingularibus, ut ſomniant* Pſeudophiloſophi, Sed *per comprehenſionem omnium ſingularium ſui cuiuſq; generis, uniuerſe ſiue in uniuerſum acceptorum, ut doctiſsimi quiq; et recte loquentes uiri ſcriptis ſuis teſtificantur: ex quo patuit uniuerſalia non eſſe neceſſaria propter artes ſcientiaſq; tradendas, id quod tunc probare uolebamus.* Tamen *quod ad abſtractionem pſeudophiloſophicam attinet, non ſatis illic probauimus eam eſſe falſam, ſed hunc in locum perfectam ipſius refutationē euerſionemq; diſtulimus: ut quemadmodum hic error ſeparatus eſt ab illo uniuerſalium, et idem non facillimus ad refutandum: ſic etiam ſeorſum et per ſe, atq; ideo magis clare magiſq; aperte refutari poſſet.* Quo *facto etiam manifeſtius apparebit falſitas et uanitas uniuerſalium: nam ſi uniuerſalia per abſtractionem fiunt tanquam per parentem, ut* Pſeudophiloſophi *fatentur, et abſtractio ipſa falſa eſt, ut nos docebimus, quomodo poſſunt uniuerſalia (etiam ſi nullo alio argumento refutarentur) non eſſe falſa? certe nullo modo: ſed iam probare aggrediemur abſtractionem iſtam eſſe falſam, ſi prius admonuerimus recte philoſophari cupientes, nos quidem euerſuros prorſus et ſublaturos eſſe hanc abſtractionem pſeudophiloſophicā, ut potè mendacem, falſam, et non neceſſariam: ſed in eius locum repoſituros et quaſi ſubſtituturos eſſe comprehenſionem uere philoſophicam et oratoriam, ex qua fiant et quaſi procreentur uniuerſa illa, de quibus nos ſciētias et artes proprie tradi, demōſtrationes et ſyllogiſmos uere fieri ſupra docuimus: ut ſtudioſi recte philoſophandi, nihil ex iſtius abſtactionis*

ablatione et euerſione amiſuri ſint, ſed lucrum facturi maximum ac pro falſis uera, pro monſtroſis naturalia, pro inuſitatis uſitata, et deniq; pro barbaris uere docta et erudita dogmata recepturi. Eſt ergo noſtra hæc, quã dicimus, comprehenſio uere philoſophica et oratoria, nihil aliud niſi actio quædam ſiue operatio intellectus noſtri, qua mens hominis ſingularia omnia ſui cuiuſq; generis ſimul et ſemel comprehendit, et de eis ita comprehenſis artes omnes et ſcientias tradit, ratiocinationes, et cæteras argumentationes generales facit. Et deniq; per quam, ut Pſeudophiloſophi per abſtractionem uniuerſalia illa ſua fieri comminiſcuntur, ſic nos uniuerſa noſtra uere effici dicimus et affirmamus, et noſtræ huius affirmationis, authores citamus et tanquam teſtes proferimus omnes Scriptores tam ueteres quàm recentiores, tam Græcos quàm Latinos recte loquentes: ex quibus nemo unquam, quod nos quidem ſciamus, abſtractionem illam pſeudophiloſophicam ne ſomniauit quidem, ne dum uſurpauit aut intellexit; ſed omnes nemine prorſus diſcrepante tam in ſcientijs tradendis quàm in ſyllogiſmis faciendis uſi ſunt comprehenſione hac, quam dicimus, ſingularium omnium cuiuſq; generis ſimul et ſemel, et huius eiuſdẽ auxilio effecerunt, illud quod Græci τὸ καθόλου εἰπεῖν, Latini uero in uniuerſum loqui appellant. Quod autem ſupra dixi Scriptores recte loquentes, ita intelligi uolo, ut inter Scriptores recte loquentes numerantur apud Græcos Plato, Iſocrates, Demoſthenes, Xenophon, et cæteri ſimiles, qui recte græce, hoc eſt, uere cæterorũ Græcorum more locuti ſunt: non Ariſtoteles, non Alexander Aphrodiſienſis, non Simplicius, non Hammonius, non alij omnes, quicunq; Peripatetici fuerunt appellati: non quidem in omnibus ſcriptis ſuis, ſi qua alia forte reliquerunt, ſed tantum in Dialecticis, et Metaphyſicis, et in magna parte librorum naturalium. In his enim ſolis eos ualde reprehendo ac damno, tanquam linguæ græcæ deprauatores, et communis loquendi conſuetudinis corruptores: in cæteris uero non redarguo, ſed uehementer laudo, et in primis Ariſtotelem in libris de Animalibus, de Rhetorica, de Rebus moralibus, Politicis, et Oeconomicis, et alijs multis: quanquam in his quoq; non pauca ſunt, quæ non omnino careant uitio, ſed tanta eſt in eis multitudo rerum bonarum, ut quæ minus bona ſunt, non apparere quodammodo et feranda eſſe uideantur. Ac rurſus cum Ariſtotelem et hic dico et alijs ferè omnibus in locis huius operis nomino, ſemper intelligere uolo non de Ariſtotele illo. quem Cicero tantopere laudat, et qui Magni Alexandri ac Theophraſti Præceptor fuit: ſed de hoc, quem nunc habemus, ac de ſcriptis eius, quæ in ultima operis huius parte, probaturi ſumus non uere eſſe Ariſtotelica. In Scriptoribus inquam recte loquentibus eos, quos dixi, apud

Græcos

Græcos numerari uolo: apud Latinos uero Terentiũ, Ciceronem, Cæſarem, Salluſtium, Virgilium, Horatium, C. Plinium, Cornelium Celſum, et alios multos, quorum opera nunc extant. Quorum nemo, ut dixi, abſtractionem illam monſtroſam ne ſomniauit quidem unquam, tantum abeſt, ut cognouerint aut approbauerint. At ijdem quotieſcunq; uſus uenit, comprehenſionem hanc de qua ſermo eſt, et id quod per eam efficitur, uniuerſe ſiue in uniuerſum loqui, ſiue ut Græci dicunt τὸ καθόλου εἰπεῖν *omnes ſi non uerbis at certe re ipſa recipiunt, approbant, et uſurpant. Nemo enim unquam poterit nec apud Græcos* τὸ καθόλου εἰπεῖν, *nec apud Latinos uniuerſe ſiue in uniuerſum loqui, niſi comprehendat omnia ſingularia, eo quo diximus modo, et comprehenſionis ueræ, non abſtractionis falſæ auxilio utatur. Atq; hac de cauſa nos in Philoſophiam pro abſtractione pſeudophiloſophica introducimus comprehenſionem uere philoſophicam et oratoriam, et eius ſolius beneficio tum ſcientias et artes omnes tradi, tum ſyllogiſmos et quaſcunq; alias argumentationes generales fieri affirmamus. Quod autem pertinet ad abſtractionem pſeudophiloſophicã, quam Ariſtoteles et Peripatetici ſectatores eius omnes uſq; adeo ueram et omni falſitate carentem putant, ut audeant nec ullo pacto dubitent affirmare, abſtrahentium nullum omnino eſſe mendaciũ: perinde quaſi qui eo modo, quo ipſi uolunt, abſtrahunt, nullo modo nec decipi poſſint nec errare: De abſtractione inquam nos in hoc capite contra illos omnes ita ſumus diſputaturi, ut luce clarius appareat eos in abſtrahendo non ſolum eſſe mendaces et falſos, ſed etiam maximorum et fœdiſſimorum mendaciorum et falſorum authores: quod ut facilius intelligatur, paulo altius repetenda eſt eorum de abſtractione doctrina. Abſtractionis autem ſiue abſtrahendi apud eos tres ſunt modi, unus in rebus Phyſicis, alter in Mathematicis, tertius in Metaphyſicis. Ad quos tres modos confirmandos in primis ſibi ſumunt et ponunt hoc, Omnem meteriam, quæ ſub conſiderationem et cognitionem noſtram uenit, eſſe aut ſenſibilem aut intelligibilem: ac ſenſibilem appellant eam, quæ percipitur non ab intellectu, ſed à ſenſu: intelligibilem uero, quæ non à ſenſu, ſed ab intellectu. Ac rurſus utranq; harum aiunt eſſe aut communem et uniuerſalem, aut indiuiduam et ſingularem. Vt in ſumma ſint quatuor materiarum conſiderandarũ formæ, una ſenſibilis communis et uniuerſalis, ut exempli gratia, cum dicitur caro et neruus: altera ſenſibilis indiuidua et ſingularis, ut cum profertur, hæc caro, hic neruus: tertia intelligibilis communis et uniuerſalis, ut cum pronuntiatur, ſubſtantia: quarta et ultima intelligibilis indiuidua et ſingularis, ut cum dicitur, hæc uel illa ſubſtantia. Quibus quatuor materierum modis ita conſtitutis ſtatim diuidunt*

conſiderationes earum et abſtractiones hoc modo, ut dicant: Phyſicum ſiue naturalem Philoſophum cōſiderare materiam ſenſibilem uniuerſalem, ut carnem et neruum: abſtrahere autem à materia ſenſibili ſingulari, ut ab hac carne, ab hoc neruo. Mathematicum uero ſpeculari materiam intelligibilem uniuerſalem, ut ſubſtantiam, quæ quantitati proxime ſubiecta eſt: abſtrahere à materia intelligibili indiuidua, ut ab hac uel ab illa ſubſtantia. Poſtremo Metaphyſicum contemplari res ſiue, ut ipſi loquuntur, entia abſtracta à materia tam intelligibili quàm ſenſibili, tam uniuerſali quàm ſingulari, tam ſecundum rem quàm ſecundum rationem: qualia ſunt ens, unum, actus, potentia, et cætera huiuſmodi, quæ ab Ariſtotele traduntur in Metaphyſicis. De abſtractione dialectica, ſi tamen eſt ab iſtis ſeparata, nihil hic dico, quoniam ſupra cum de uniuerſali loquerer, ſatis docui, quid et qualis eſſet, et quomodo fieret, et lectorem admonui, cum uniuerſalia, quæ ex ea gigni dicuntur, falſa ſint, eam quoq; non poſſe non eſſe falſam. Quamobrem dialectica abſtractione prætermiſſa, de reliquis tribus dicam id quod ſentio, et quod uerißimum eſſe arbitror, hoc eſt, eas quoq; non minus eſſe falſas inutiles et ſuperuacuas. Nam quod ad conſiderationem et cognitionem materierum attinet, dico omnē materiam ſenſibilem eſſe etiam intelligibilem, et quicquid percipitur à ſenſu, idem etiam percipi ab intellectu, ac multo quidem perfectius, ſed non contra. Nam multa cognoſcit intellectus, ut genera uniuerſa, quale eſt uniuerſum genus animalium, et res uniuerſales, puta bellum uniuerſale, et uoces uniuerſales, ut uocem animalis: ad quorum nullius cognitionem ſenſus noſter poteſt pertingere, ſaltem perfecte. Ac ſenſibilia omnia tam ſingula quàm uniuerſa, non ſolum à ſenſu ſed etiam ab intellectu percipi, et quidē perfectius, illud eſt uel manifeſtißimum ſignum, quod ſenſus uiſus, exempli gratia, cognoſcit tātummodo candorem, et nigrorem, cæteroſq; colores, et præterea nihil ultra. At intellectus non ſolum utrunq; percipit, ſed etiam utriuſq; nomina et proprietates: ſcit enim hunc appellari candorem, illum nigrorem, hunc diſgregare uiſum, illum congregare: quod ſi neutrum cognoſceret, ut dicunt iſti Philoſophaſtri, quomodo quæſo et nomina et uires illorum eſſent ei nota? Dixi autem intellectum noſtrum cognoſcere genera uniuerſa non genera uniuerſalia, quia talia genera et talia uniuerſalia, cum non uere ſint in rerum natura, ut ſupra docui, nec à ſenſu nec ab intellectu uere poßunt intelligi. Præterea tam bruta animalia quàm homines uident hos, quos dixi, duos colores, et tamen ſoli homines dicere poßint, hunc candorem eſſe, illum nigrorem, hunc cōgregare, illum diſgregare, cur ita? quia homines intellectum habent, quo hæc diſcernuntur, bruta animalia non habent. Quamobrem neceſſe eſt, ſingularia

non ſolum à ſenſu, ſed etiam ab intellectu cognoſci, et quidem perfectius, ut dictum eſt. Alioqui reddenda ratio, qui fieri poteſt, ut intellectus earum rerum, quas non cognoſcat, et nomen et proprietatem uere cognoſcere dicatur. Poſtremo ſi, ut ſupra probauimus, quicquid eſt in rerum natura, id eſt, aut ſingulare aut multitudo ſingularium: et nullum eſt, nec uere eſſe poteſt uniuerſale pſeudophiloſophicum: oportet intellectum noſtrum aut nihil prorſus intelligere, aut intelligere ſingularia, tam ſingula quàm uniuerſa. Nam ſi nullam dicatur habere cognitionem ſingularium, quomodo obſecro intelligere poterit uniuerſa? profecto maxima admiratione uel potius obſtupefactione dignum eſt, qui fieri potuit, ut tanta doctorum hominum multitudo, in tantum errorem delapſa ſit, et tam diu neſcio quomodo uana quadam ratione, et nuda Ariſtotelis authoritate perſuaſa crediderit uniuerſalia, quæ non ſunt in rerũ natura, cognoſci ab intellectu noſtro, ſingularia uero, de quibus nemo dubitat quin uere ſint, non cognoſci. Sic igitur nos dicimus et cõcludimus aduerſus uanam illam et ſtultam Ariſtotelis et omnium Peripateticorum opinionem, intellectum noſtrum cognoſcere et intelligere ſingularia tam ſingula quàm uniuerſa. De generibus uero et ſpeciebus uniuerſalibus more Pſeudophiloſophorum, nullam prorſus habere cognitionem aut intelligentiam ueram, quia non uere ſunt. Quæ cum ita ſint, ut etiam melius infra conſtabit, iam illud dubium eſſe non poterit, quin omnis abſtractio à Pſeudophiloſophis introducta, ſiue ea dialectica ſit, ſiue phyſica, ſiue mathematica, ſiue metaphyſica, ut ipſi uocant, non modo falſa ſit, ut poſtea docebimus, ſed etiam omnino ſuperuacanea, et nullam ad rem omnino neceſſaria. Nam ſi intellectus noſter, ut probatum eſt, per comprehenſionem intelligit ſingularia tam ſingillatim quàm uniuerſe, et quocunq; alio modo intelligi poſſunt: quid obſecro amplius ad intelligendum ipſa ſingularia, aut ad tradendam de illis ſcientiam, aut ad probandum aliquid de eis per ſyllogiſmum, opus eſt ulla abſtractione aut dialectica, aut phyſica, aut mathematica, aut metaphyſica? profecto nulla. Atq; ita dubitandum non eſt, omnes Pſeudophiloſophorum abſtractiones ita ut diximus, eſſe ſuperuacuas et prorſus non neceſſarias. Vtrum autem etiam ſi non neceſſariæ, tamen ueræ ſint, rurſus hinc demoſtrare incipiamus: ac primum quod ad dialecticam abſtractionem attinet, dicimus eam deſtructis ſupra uniuerſalibus, ſatis ipſam quoq; deſtructam eſſe. Nam ſi uniuerſalia, quæ ex abſtractione fieri dicuntur, falſa ſunt, quomodo quæſo poſſumus negare, abſtractionem quoq; non eſſe falſam? niſi forte quis à uera cauſa et tanquam à matre legitima effectum falſum, et tanquam ſpurium filium procreari poſſe autumat. Quod autem ſpectat ad abſtractionem et conſiderationẽ phyſicam

dico Philoſophum naturalem, ne ab eorum exemplis diſcedam, cum carnem et neruum conſiderat, et de carne ac neruo ſcientiam tradit, non conſiderare nec abſtrahere ullam carnem uniuerſalē ab omnibus ſingularibus carnibus, nec ullum neruum uniuerſalem ab omnibus ſingularibus neruis, ut Pſeudophiloſophi nugātur, quia talis caro et talis neruus uere non eſt nec eſſe poteſt in rerū natura: ſed omnes ſingulares carnes et omnes ſingulares neruos, quæ et qui ſunt in mundo, hoc eſt, uniuerſum genus carnium et uniuerſum genus neruorum, ita ut eſt in materia ſimul et ſemel animo comprehendere et mente conſiderare, atq; ita de uniuerſis illis ita comprehenſis, probare et demonſtrare id quod uult. Quo conſiderandi rerum naturalium modo poſito, tanquam à doctißimis quibuſq; uiris approbato et uſurpato, nihil amplius opus eſt comminiſci, et tanquam ſomniare ullū neruum, aut ullam carnem, aut ullam aliā materiam ſenſibilem et uniuerſalem, quæ naturali Philoſopho ad conſiderandum ſubiecta ſit, ut garriunt Pſeudophiloſophi, cum talis nulla in mundo reperiatur, et cū omnia quæ conſiderantur à quocūq; Philoſopho, et quacūq; in facultate neceſſario ſint ſingularia et indiuidua, aut ſingillatim ſumpta aut uniuerſe: omninoq; in rerum natura, ut ante docui, nihil ſit, quod non ſit ſingulare aut ſingillatim et per ſe, aut uniuerſe et cum alijs acceptum. Atq; ita patet primo formam illam conſiderandi res ſenſibiles uniuerſales, quam Pſeudophiloſophi tribuunt Phyſico et naturali Philoſopho, non eſſe ueram: Deinde modum iſtum abſtrahendi à materia ſenſibili ſingulari, quem naturalem uocant, hoc eſt, ut ipſi exponunt, ab hic et nunc, ut ab hac carne et ab hoc neruo, quæ et qui eſt nunc, non ſolum eſſe falſum, ſed etiam barbarum. Nec minus mendax et falſus eſt modus ille conſiderandi et abſtrahendi, quem Philoſophaſtri aßignant mathematico Philoſopho, et mathematicum appellant, cum in conſiderandis rebus Artimeticis, et Geometricis, cæteriſq; Mathematicis, non magis ſit opus ulla abſtractione quàm in naturalibus et politicis rebus, et eodem planè modo tam hæ quàm illæ conſiderentur ac tratantur, per illam, ſcilicet, quam toties dixi, uniuerſorum cuiuſcunq; generis ſingulariū comprehenſionem ſimul et ſemel intellectu factam. Ex quo ſequitur Mathematicum iſtum conſiderandi et abſtrahendi modum, ut dixi, eſſe mendacem et à ueritate longe alienum, cum id quod iſti per intellectum abſtrahere uocant, reuera non ſit, abſtrahere nec ſeparare res intellectas à materia, ſed eis ita ut erant, in materia relictis, conſiderare unam rem ſine alia, hoc eſt, ſubiectum ſine qualitate, uel qualitatem ſine ſubiecto, uel unam qualitatem ſine alia qualitate, et deniq; per intelligentiam comprehendere omnia generis conſiderati ſingularia ſimul et ſemel ita ſeparata. Quod ſupra dixi, nihil aliud eſſe niſi

conſiderare res non uniuerſaliter, ut Pſeudophiloſophi et falſò et barbarè loquuntur, ſed uniuerſe uel in uniuerſum, ut Cicero et probatiſſimi quiq; Scriptores loqui conſueuerunt, cum eam rem exprimere uolunt, quam Græci rectè loquentes uocant, τὸ καθόλου. *Itaq; iterum dico in contemplandis rebus ſiue naturalibus, ſiue mathematicis, ſiue alijs quibuſcũq;, earũq; ſciẽtijs et artibus tradendis nõ neceſſe eſſe nobis, ut quaſi monſtroſe abſtrahamus eas à materia, ſed ut illis in materia, ſicut erant relictis per intelligentiam ſeperemus, ut dixi, qualitates à ſubiectis ſuis, uel alteram qualitatem ab altera diſiungamus: atq; hoc modo ſimul et ſemel cognitione cõprehendamus omnia earum ſingularia, et ita conſideremus eas probantes et demonſtrantes de ipſis omnia, quæ nobis uideantur. Vt exempli gratia, in mathematicis ſi probare uelim aliquid de linea uel de triangulo, ut puta, lineas parallelas non concurrere, aut triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, non neceſſe habebo per intellectum abſtrahere et ſeparare ullam lineam, aut ullum triangulum à materia, quod fieri non poteſt, ut mox oſtendemus, ſed omnes ſingulares lineas, et omnia ſingularia triangula ſine ſubiectis in quibus ſunt, et ſine alijs omnibus accidentibus ſimul et ſemel intelligentia comprehendam, deq; eis ita comprehenſis id quod opus erit, demonſtrabo et probabo. In naturalibus uero ſi probandum mihi ſit, omne animal habere ſenſum tactus, non erit mihi neceſſarium ab omnibus ſingularibus animalibus, abſtrahere unum animal uniuerſale, quod probem eſſe ſenſu tactus præditum, quemadmodum imperitiſſime ſimul et ſtultiſſime Philoſophaſtri docent (eſt enim reuera hoc totum negocium hoc modo abſtrahendi falſum et non neceſſarium) ſed de omnibus animalibus ſingularibus per intellectum ſimul et ſemel comprehenſis, ſiue de toto genere uniuerſaq; multitudine ſingularium animalium ſic comprehenſa tanquam de uno animali probabo id quod erit probandum. Et hoc modo una eademq; argumentatione animal omne ſenſum tactus habere demõſtrabo. Qui modus conſiderandi res non per abſtractionem ſed, ut dixi, per comprehenſionem: non abſtrahere à materia per intellectum dici debet, ſed intellectu quaſi congregare omnia ſingularia animalia, ut de eis omnibus ſemel tanquã de uno fiat probatio. Quod à doctiſſimis quibuſq; uiris, ut dixi, non uniuerſaliter, ſed uniuerſe ſiue in uniuerſum rem cõſiderare nuncupatur: et ſi quis forte Pſeudophiloſophus tam erit audax et improbus, quales ferè omnes hodie Philoſophaſtri ſunt, is ſciat ſe non mihi tantum aduerſari, ſed etiam omnibus Scriptoribus tã Græcis quã Latinis rectè loquẽtibus: apud quos hoc, quod eſt probare aliquid uniuerſe ſiue in uniuerſum, aut quod Græci* καθόλου *dicũt, paſſim uſurpatum reperitur, et eo, quo dixi, modo, non aliter nec alio modo*

intelligitur. Sed iam ſatis dictũ eſt de naturali et mathematica, nunc ſupereſt ut de metaphyſica etiam abſtractione aliquid dicamus. Hanc uero nos idcirco multo magis, quam illas ſuperiores, falſam et mendacem affirmamus: quoniã ex ſuperioribus illis, naturalis tantummodo dicitur conſiderare ea, quæ ſunt non abſtracta à materia, ſed immerſa in ea ſecundum rem, ut illi loquuntur, et ſecundum rationem. Mathematica uero ſpeculari ſolum ea, quæ licet, ut illi dicunt, ſint abſtracta à materia ſecundum rationem, tamen ſecundum eſſe, in materia ſunt immerſa: At Metaphyſica non ſolum ſecundum rationem, ſed etiam ſecundum eſſe ſtatuitur eſſe prorſus ſeparata atq; abſtracta à materia. Quo fit ut quanto magis dicitur eſſe remota à ſingularium aut materialium rerum conditionibus, tanto magis recedat à ueritate: cum, ut ſupra docuimus, nihil prorſus ſit in rerum natura, niſi uel ſingulare uel multitudo ſingulariũ; ſiue ea ſingularia materialia ſint ſiue immaterialia, et cum omnis conſideratio, ut ante dixi, cuiuſcunq; Philoſophi ſit, et in quacunq; arte aut ſcientia fiat, neceſſario aut in ſingularibus ipſis, aut in ſingularium multitudinibus conſiderandis uerſetur, idq; ſingillatim aut uniuerſe ſiue in uniuerſum, nec ullus alius præter hos duos ſit, aut eſſe poßit uerus cõſiderandi rerum modus. Nam quod Metaphyſici Græci dicunt, ὂν ᾗ ὄν, Philoſophaſtri autem Latini, ens inquantum ens, eſſe uerum Metaphyſicæ ſubiectum, et à Metaphyſico ſolo proprie conſiderari: quodq; affirmant iſtud ſuum ens, eſſe prorſus ſeparatum et abſtractum ab omni materia omniq; ente ſingulari, et alia multa huiuſmodi: Ego ad hæc omnia cõmentitia et mera ſomnia, reſpondeo eodem modo, quo paulo ante dixi, et quo ſupra reſponſum eſt in deſtruendis uniuerſalibus. (oportet enim has reſponſiones non ſemel tantum afferri, ſed multoties iterari et inculcari, ut tandem aliquando ueritas, ſi fieri poteſt, in mentibus hominum hæreat, et contrariam ſibi faſitatem exturbet.) Reſpondeo inquã Omne ens mundi non falſum neq; cõmentitium ſed uerum, eſſe aut unum ens indiuiduum et ſingulare, aut unam multitudinem entium ſingularium et indiuiduorum: et præter hos duos eſſendi modos, nullum alium eſſe tertium ac uerum: et rurſus omnem modum conſiderandi rerum ſimiliter non falſum, neq; commentitium, ſed uerum, fieri ac uerſari in rebus ſingularibus et indiuiduis uel ſingillatim uel uniuerſe ſiue in uniuerſum acceptis: et præter hos duos conſiderandi modos, nullum alium eſſe tertium, qui quidem uerus ſit, et non falſus neq; commentitius. Itaq; ſi iſtud Metaphyſicorum ens inquantum ens, eſt ſubiectum Metaphyſicæ et à Metaphyſico ſolo conſideratur, ut ipſi dicunt, neceſſe eſt ut ſit aut ſingulare et indiuiduum, aut multitudo ſingularium et indiuiduorũ, et ut conſideretur aut ſingillatim et per ſe, aut uniuerſe

ſiue in uniuerſum, et ſi neutro modo ſit, neutroq́; modo conſideretur, ut nullo pacto nec eſſe nec cōſiderari poßit. Præterea ſi tale ens in rerum natura eſſe ſtatuatur, quod neq; ſit ſingulare neq; multitudo ſingularium, nec ſingillatim nec uniuerſe conſideretur, oportet aut ratione aut neceßitatē aliquam afferre, cur ita ſtatuatur, aut certe cōfiteri illud eſſe penitus ſuperuacuū et inane. Nos enim ſupra probauimus tale ens, hoc eſt, ut ipſi intelligunt, uniuerſale, prorſus nec utile nec neceſſarium eſſe, nec propter artes ſcientiaſq́; tradendas, nec propter ſyllogiſmos argumentationeſq́; formandas, nec propter prædicationes ſuperiorum de inferioribus faciendas: et propterea nulla unquam ratio ſatis uera et idonea poterit afferri, quamobrem tale ens inquantum ens, introducendum fuiſſe, et non omnino falſum et uanum eſſe uideatur. Ex quibus patet, ut ad propoſitum redeamus, abſtractionem metaphyſicam, ipſam quoq; neceſſario non ſolum falſam, ſed etiam inanem et ſuperuacuam eſſe iudicandam. Nanq; ut iam aliquoties dixi, et rurſus dico, ut clare intelligar, ſi uniuerſalia, quæ ex abſtractione tanquam ex parente fieri dicuntur, falſa et ſuperuacua ſunt, ut certe ſunt, quomodo quæſo iſta abſtractio nō ipſa quoq; falſa et ſuperuacua ſit? certe nemo unquam poterit eam à falſitate et uanitate tueri, niſi defendat uniuerſalia non eſſe falſa et inania: nec defendere ualebit uniuerſalia niſi probet ea non ſolum poſſe fieri et non eſſe monſtroſa, ſed etiā ad aliquam rem ſeriam agendā utilia et neceſſaria. Sed de abſtractione phyſica, mathematica, et metaphyſica ſeparatim hactenus ſatis: nunc de omnibus communiter aliquid dicamus, et oſtendamus eas etiam ſi utiles et neceſſariæ eſſent, tamen non poſſe fieri. Nam ſi in conſiderandis rebus ſiue naturalibus ſiue mathematicis, ſiue metaphyſicis, oportet eas abſtrahere, ut Pſeudophiloſophi dicunt, quæro ab eis, ab unáne tantum re ſingulari unius alicuius generis abſtractionem iſtam faciant, an à pluribus, an ab omnibus: et ſi ab una tantum ſingulari reſpondeant, rurſus quæro à qua potißimum: neceſſe eſt enim ab una aliqua, et non maior ratio eſt ab una quàm ab alia; hoc eſt, ab hoc ligno, exempli gratia, quam ab illo, ab hac linea quam ab illa, et deniq; ab hoc ente quam ab illo. Quamobrem iſta reſponſio eſt uana, et nullam habet rationem. Quod ſi reſpondeatur, ab omnibus, non minus ridiculum et uanum erit reſponſum: qui enim fieri poteſt, ut unus et idem homo, ex tam diuerſis et penè innumerabilibus ſubiectis unum et idem lignum, unam eandemq́; lineam, unum et idem ens uniuerſale conſiderandum, præſertim in tam paruo temporis ſpatio poßit abſtrahere? certe nemo ſanus ita reſpondeat. Sin non ab una re, nec ab omnibus, ſed à pluribus abſtractionem fieri dicant, eadem erit quæſtio, cur ab his potißimum et non ab alijs. Itaq; quomodocunq; ſe uertant

Philoſophaſtri, ridiculi et irrationales appareant neceſſe eſt, cũ iſta ſua pluſ-quam ſexcenties ſtulta abſtractione, non ſolum naturali et metaphyſica, ſed etiam mathematica. Quam etiam ſi concederem eſſe ueram, non propterea tamen minus inanes et ridiculi eſſent exiſtimandi, quippe qui non poſſent mihi reddere rationem cur lineam et ſuperficiem, exempli gratia, magis eſſe res mathematicas dicant, quam colorem et ſonum: nec quare illa ſine materia, hæc cum materia conſiderari putent. Certum eſt enim eos, qui colores ac ſonos conſiderant, et de eis ſcientiam tradunt, non id facere quatenus ſunt in aliqua certa materia ſiue ſubiecto, ſed generaliter in quacunq; materia uel ſubiecto reperiantur. Id quod uel maxime ita eſſe cognoſcitur ex definitionibus eorum: ſunt enim color et ſonus, ut etiam illi definiunt, duæ qualitates naturales, quarum illa uiſu, hæc auditu percipitur: in quarum definitionum neutra eſt appoſita certa ulla materia, quemadmodum nec in illa quæ eſt rei mathematicæ, cum dicitur, longitudo eſt qualitas rei longæ, latitudo eſt qualitas rei latæ. Quod ſi quis dicat in definitionibus coloris et ſoni appoſitos eſſe duos ſenſus, quaſi materias quaſdam et ſubiecta, hoc eſt, uiſum et auditum: reſpondeo has non eſſe materias ſingulares certas, ſicut nec in illis, longitudinis et latitudinis, rem longam et rem latam. Ac ſi idem pergat aſſeuerare uiſum et auditum eſſe certas materias, ego quoq; rem longam et rem latam certas eſſe materias affirmare perſeuerabo, nec unquam ulla ſana ratione probare poterit uiſum et auditum magis eſſe aut materias ſimpliciter, aut materias certas, quam rem longam et rem latam. Et ſi reſpondebitur in definitione mathematica lineæ et ſuperficiei, quæ ſunt, linea eſt longitudo ſine latitudine, et ſuperficies eſt longitudo et latitudo ſimul ſine profunditate, nullam eſſe omnino materiam: ego quoq; uiciſſim referam, definitionem coloris candidi, et acuti ſoni, omni prorſus materia carentem, cum ita dicitur, candor eſt color contrarius nigritiei, et ſonus acutus eſt ſonus contrarius ſono graui. Ex quo patet res, quas iſti appellant naturales, in quarum numero ſunt color et ſonus, ſine ulla materia certa, uel etiam ſine materia ſimpliciter non minus conſiderari ac definiri poſſe, quã res arithmeticas et geometricas et cæteras, quas mathematicas uocant, ut nulla poſſit afferri ratio certa, cur linea et ſuperficies magis quàm color et ſonus dicantur res abſtractæ et à materia ſeparatæ, aut omnino cur illæ magis quàm hæ inter res mathematicas numerari et mathematicæ appellari debeant. Atq; ita, ut dixi, etiam ſi conceſſero Philoſophaſtris ſuam illam abſtractionem mathematicam eſſe ueram, tamen non poterunt reddere rationem cur res geometricas et arithmeticas magis mathematicas, hoc eſt, à materia per conſideratione ſeparatas dicant, quã colorem et ſonum

et ſonum et cæteras res naturales, atq; etiam morales et ciuiles. Quamobrem ut dixi, quocunq; ſeſe uertant Pſeudophiloſophi non poſſunt effugere quin tã colorem et ſonum res mathematicas eſſe confiteantur, quàm lineas et ſuperficies: et deniq; quin prorſus deſipere et delirare uideantur, cum ſua illa pluſquam ſexcenties ſtulta abſtractione, quæ neq; in contemplandis rebus diuinis eſt neceſſaria, quoniam ipſæ ſatis per ſe ſunt abſtractæ à materia, nec ut ab ea ſeparentur ulla intellectus noſtri ope indigent: Nec in rebus mathematicis, quoniam res mathematicæ, ut conſiderentur eodem modo, quo naturales, nec ſeparari à ſingularibus nec abſtrahi, quia non poſſunt, ſed congregari earum ſingularia comprehendiq; mente, atq; ita comprehenſa conſiderari, probari, et demonſtrari debent: Nec deniq; in naturalibus aut ullis alijs, quæ conſiderentur à nobis, et de quibus artes ſcientiæq; tradantur, in omnibus enim his ſatis ſuperq; eſt comprehenſio illa ſingularium, quam toties dixi, per intellectum, et conſideratio eorum uniuerſe, hoc eſt, ſimul et ſemel omnium. Hic enim comprehẽdẽdi et conſiderandi rerum modus iam inde à principio mundi ſemper fuit approbatus et uſurpatus à doctiſſimis quibuſq; uiris, tam Græcis quàm Latinis recte loquentibus, non ſolum Oratoribus ſed etiam Philoſophis, cum non Pſeudophiloſophorum ſed doctorum hominum uel Græcorum uel Latinorum more loquebantur. At ille alter modus, quo ſe iſti res conſiderandas et tradendas per intellectum abſtrahere et quaſi prodigioſe à materia ſeparare dicunt, à nemine unquam, niſi Pſeudophiloſopho et linguarum corruptore fuit approbatus aut uſitatus: Non à Platone, qui ponebat non uniuerſalia eo modo, quo Ariſtoteles, ſed Ideas illas ſuas falſas quidem et uanas: ſed multo minus falſitatis ac uanitatis quàm uniuerſalia continentes: non ab Iſocrate, non à Xenophonte, non à Demoſthene, non ab ullo alio Græco, quod ſciam, niſi Pſeudophiloſopho: non à M. Tullio, non à Varrone, non à Seneca, non à Plinio, et ne omnes ſingillatim perſequar, non ab ullo Latinorum ueterum, ſed nec recentiorum, niſi barbaro et Philoſophiæ pſeudariſtotelicæ Sectatore. Quare qui recte philoſophari cupiunt, nullo pacto recipiant aut probent iſtas falſas et commentitias abſtractiones Pſeudophiloſophorum, ſed eas reijciant et prorſus improbent: pro certo habentes in nulla demonſtratione ſiue probatione tam mathematica quàm phyſica et naturali neceſſariã eſſe iſtam abſtractionem ſophiſticam: et eo planè modo conſiderari et probari et demonſtrari res mathematicas, ſicut res naturales, hoc eſt, comprehendendo ſingularia eorũ uniuerſa ſiue in uniuerſum, ſiue generaliter, ſiue cunctas ſimul et ſemel, quæ omnia idem ſunt. Et deniq; res naturales, ſi modo iſtud, quod uocant, abſtrahi, aliquid eſt, nõ minus eſſe abſtractas à materia quã res mathematicas.

Nam quæro ab iſtis abſtractoribus, quæ ratio aut quæ cauſa poßit aßignari, cur candor et nigrities in naturalibus, cum Phyſicus de eis loquitur, non ita ſint res abſtractæ à materia, ſicut linea et ſuperficies in mathematicis? At inquiunt, linea et ſuperficies mathematicæ, quod ad conſiderationem attinet, ſunt ſine materia et definiuntur ſine materia, candor uero et nigrities et cæteræ res naturales, in materia ſunt immerſæ, et ſecundum eſſe et ſecundum rationem, quia non abſtrahunt, ut ipſi loquuntur, ab hic et nunc. Hæc enim eſt præclara illa ratio et cauſa, quam afferunt, cur mathematica ſic uocãtur abſtracta, naturalia uero à tali abſtractione ſint aliena. At ego contra, dico iſtam Pſeudophiloſophorum rationem eſſe futilem et uanam, cum non minus ſine materia definiri poßint res naturales quàm res mathematicæ. Nam cum ita definitur candor, ut dicatur eſſe color maxime contrarius nigritiei, quæro in hac definitione rei naturalis, cur magis uideatur eſſe admixta materia, quàm in illa rei mathematicæ, cũ dicitur, linea eſt longitudo ſine latitudine? profecto aut utraq; harum definitionũ caret admixtione materiæ, aut utraq; habet materiam admixtam, aut non una magis uel minus quàm altera, materiam habere dicenda eſt. At rurſus inquiunt, definitio mathematica eſt ſicut definitio curui, definitio autem naturalis ſicut definitio ſimi: nam in definiẽdo curuo nulla materia neceſſario eſt adhibenda, cum id curuum uere dicatur eſſe, cuius medium declinat ab extremis: in definitione autem ſimi ex neceßitate materia, hoc eſt, naſus ponitur, cum ſimum nihil aliud ſit, niſi naſus curuus. Quæ ratio tametſi ſpecioſa, et multum ueritatis colorem habere uideatur, tamen eſt fallax et ſophiſtica, nec per eam recte probatur abſtractio mathematica eſſe uera. Nam quod in definitione ſimi non in definitione curui apponatur materia, hoc non idcirco euenit, quia curuum ſit magis abſtractũ quàm ſimum, ſiquidem utrunq; cum ſit accidens reuera eſt in materia, ſed hoc differunt, quod curuum nullam habet certam materiam ſibi ſubiectam, ſimum uero habet, hoc eſt, naſum: atq; ideo curuum cum materia certa definiri non poteſt, quia non habet, ſimum uero cum materia certa definitur, quia linguarum uſus et communis loquendi conſuetudo eam illi proprietatem attribuerunt. Quod quamuis ita ſit, tamen tam curuum quàm ſimum reuera eſt in materia, et à materia uel certa uel incerta ſeparari non poteſt. Præterea qui curuum definit, unam tantum rem ſimplicem definit, hoc eſt, ipſam curuitatem, qui uero ſimi definitionem affert, non unum ſimplex definit, ſed duo ſiue unum ex duobus compoſitum, hoc eſt, ex naſo et curuitate. Quare quid mirum ſi in definitione ſimi apponuntur duo, hoc eſt, accidens et materia? in definitione autem curui, non niſi unum, hoc eſt, accidens? Quis enim non

uidet aliam eſſe definitionem rei ſimplicis, aliam rei compoſitæ ? certe nemo, niſi Philoſophaſter imperitus et ineptus, et tamen propter hunc diuerſum definiendi modum, una res nō debet dici magis abſtracta et mathematica quàm alia, et non curuum magis quàm ſimum, cum utrunq; æque ſit in materia aut non ſine materia. De naturalibus loquor et mathematicis, nam diuina fateor omnino ab omni materia eſſe ſeparata : nec mirum, ſi ex figuris mathematicis alia uidetur ſignificari ſine materia ut curuum, alia cum materia ut ſimum: cum etiam in coloribus, quæ ſunt ſine dubio res naturales non mathematicæ, hoc idem uſu ueniat. Nam et cæſius et niger ſunt colores, et tamen cæſius ſignificatur cum propria materia, hoc eſt, cum oculo : eſt enim cæſius oculus ſubalbidus, niger uero ſine ulla propria materia : non enim cum nigrum dicimus magis oculum ſignificamus quàm aliam quamuis rem nigram. Quocirca ſi Abſtractores iſti pergant dicere, curuū eſſe magis abſtractum quàm ſimū, ego quoq; eadem ratione defendam nigrum magis abſtractum quàm cæſium eſſe dicendum, et quemadmodum illi curuum, ſic ego nigrum inter res mathematicas numerandum eſſe contendam. Cur enim curuum magis quàm nigrum in mathematicis numeretur ? æque enim nigrum ſicut curuum nullam habet certam materiam ſibi admixtam : æque nigrum eſt contrarium candido, ſicut curuum recto : æque nigrum ſine materia definitur, ſicut curuum : ut enim curuum eſt figura cuius medium declinat ab extremis, ſic nigrum eſt color maxime contrarius candori. Quæ cum ita ſint, rurſus quæro quonam pacto defendi poteſt, curuum magis quàm nigrum in rebus mathematicis eſſe numerandum ? certe aut his omnibus reſpondeant oportet iſti Abſtractores Philoſophaſtri, quod nunquā facere poterunt, aut fateantur omnia naturalia æque, ſicut mathematica eſſe aut abſtracta aut materiæ immerſa, et abſtractionem ſuam nihil aliud eſſe, niſi meram fabulam et meras gerras ſiculas. Sed ut totū hoc caput paucis complectar et ſemel finiam, dico in ſumma Metaphyſicam eſſe falſam, quia eſt de ente inquantum eſt ens, hoc eſt, de ſubiecto omnium uniuerſaliſsimo, et propterea falſiſsimo: ſiquidem, cum uniuerſalia dialectica falſa ſint: et quanto aliquid eſt uniuerſalius, tanto eſt magis falſum, neceſſe eſt ens uniuerſaliſsimum eſſe omnium falſiſsimum. Partim quia ens inquantum ens, ſiue ut Græci dicunt, ὂν ᾗ ὄν, aut ita intelligendum eſt, ut ſignificet omnia entia ſingularia uniuerſe ſiue in uniuerſum ſumpta, et ſic non poſsit eſſe ſubiectum Metaphyſicæ, aut nihil uerum, quod intelligi aut mente humana percipi poſsit, ſignificet, ut neceſſe ſit Metaphyſicam ſine ſubiecto ullo ſaltem uero ſemper remanſuram.

Oratoriam eſſe facultatẽ uere generalem, et Grãmaticam ſub ſe primo, deinde reliquas omnes artes et ſcientias uere continentem: tum partes eius maiores breuiter exponũtur omnes, et eidẽ, quæ à Pſeudophiloſophis inique fuerunt ablata, reſtituuntur.

CAPVT OCTAVVM.

ET ſi ſupra ſatis multa diximus de Oratoria et Philoſophia, deq́; earum generalitate, utilitate, et neceßitate, et ſimul de coniungendis ſimul eloquentia et ſapientia, quas Pſeudophiloſophi ueteres peßime de literis et literatis omnibus meriti malignißime ſeparauerunt, ut ante diximus: tamen cum in duobus ſupra poſitis capitibus oſtenſum ſit Dialecticam et Metaphyſicam eſſe profeßiones nec uniuerſales, nec utiles, nec neceſſarias, et propterea ex omni artium et ſcientiarum numero eijciendas: Hic locus exigere ac poſtulare uidetur, ut rurſus ſeparatim et breuiter omnia prorſus contraria demonſtremus de Oratoria, hoc eſt, Oratoriam eſſe ſcientiam et artem uere generalem: prætereaq́; eadem breuitate et ſummatim ut exponamus omnia, quæ ad illius officium et quaſi iuriſditionem proprie pertinent, et ei, quæ à Pſeudophiloſophis inique fuerãt erepta, reſtituamus. Quibus quidem in rebus exequendis, illud ante omnia non ignorari uolumus, hãc de qua locuturi ſumus facultatem, à nobis appellari tum Oratoriam latine ab orando, hoc eſt, concionando, more Oratorum: tum Rhetoricen græce, ἀπὸ τοῦ ἐρεῖν, hoc eſt, à dicendo: tum etiam Logicen, ἀπὸ τοῦ λόγου, hoc eſt, à ſermone uel oratione, in qua facienda et componenda proprie uerſatur. Sed cum Oratoriam uel Rhetoricam nominamus, nullo pacto intelligi uolumus de illa ſola, quam intelligunt Pſeudophiloſophi, hoc eſt, de illa tantum, quæ in iudicijs et cauſis ciuilibus exercetur: quæ quamuis ſit magna quædam Oratoriæ pars, tamen non eſt tota Oratoria: ſed de ea, de qua loquitur Cicero in toto eo libro, qui inſcribitur Orator, et Craſſus, ſiue rurſus Cicero ſub perſona Craßi, pene in totis de Oratore libris: et poſt Ciceronem Quintilianus in ſecundo oratoriarum Inſtitutionum. Hæc eſt enim uera, integra, et perfecta Oratoria: eodemq́; modo qui hanc habet Oratoriam, uerus et integer et perfectus eſt Orator. Nec refert ſi nemo unquam fortaſſe nec fuit nec eſt nec erit talis Orator, modo hoc intelligatur, quanto quiſq; tali huic Oratori ac-

teſſerit propior, tanto eum fore magis uerum integrum et perfectũ Oratorẽ. Qui enim de quacunq; re ſcribunt perfectiſſimam eius rei formam animo concipere et ſcriptis ſuis exprimere conãtur, id quod fecit in Oratore Cicero. Quod ſi res non tales poſtea in hominibus reperiuntur, quales in libris doctiſſimorum hominum ſunt expreſſæ, nulla eſt Scriptorum culpa, ſed naturæ rei, quæ fortaſſis tam eſt difficilis et ardua, ut uires et humanam ſuperet facultatem. Cum uero non Oratoriam nec Rhetoricen, ſed Logicen dicimus, ſimiliter intelligi nolumus de iſta, quæ nunc eſt in uſu, falſa et barbara, et à nobis partim ante refutata, partim infra refutanda: quam falſiſſime et peruerſiſſime Logicam appellant, cũ nihil ſit, nec eſſe poſſit magis cõtra λόγον, hoc eſt, non ſolum contra rationem, ſed etiam contra communem omniũ recte loquentium ſermonem: De iſta inquam cum Logicen dicimus nequaquam intelligi nolumus, ſed de illa uetere et uera, quam Antiqui illi, quos ſupra dixi, ante Ariſtotelem unà cum Phyſica, et Ethica tertiam Philoſophiæ totius partem fecerunt, et ei hoc officij ac numeris dederunt, ut ſola intra ſuos terminos, et quaſi canzellos, cõtineret ac cõplecteretur omnia præcepta ac documenta, quæ pertinerent ad bene loquendum, diſſerendum, diſputandum, et deniq; ad bene dicendum de omnibus quæſtionibus ac materijs mundi, tam infinitis ac theſibus quàm finitis et hypotheſibus, tã phyſicis et politicis quàm oratorijs et proprie ſuis, tam in ſcholis Philoſophorum et in conuentu doctorum hominum quàm in iudicijs, in ſenatu, et apud populum: et omnino corã quibuſcunq; auditoribus ſiue diſcipuli ſint ſiue cuiuſlibet alterius generis. Et præterea cum quibuſcunq; argumentis et argumentationibus, non modo in ſoluta et perpetua oratione, ſed etiam in uerſu, et per interrogationem reſpõſionemq;. Has inquam omnes partes Antiqui illi Logicæ ſuæ aſſignauerunt, hoc eſt, ut comprehenderet et contineret intra fines ſuos omnia illa præcepta et documenta, quæ dixi, et ea ſuppeditaret ac ſubminiſtraret omnibus Phyſicis, Politicis, Medicis, Iuriſconſultis, Hiſtoricis, Poetis, Grãmaticis, Aſtrologis, Geometris, Arithmeticis, Muſicis, et in ſumma omnibus alijs profeſſoribus artium et ſcientiarum aliarumq; rerum: idq; ſiue ſermonem habituri et uerba facturi de quauis re laudabiliter eſſent, ſiue ſcripturi aliquid lectu dignum, et monumentis literarum non omnino inculte et barbare, cogitationes ſuas mandaturi. Hæc eſt inquam tertio uera, iuſta, propria, legitima, et integra profeſſio atq; poſſeſſio totius oratoriæ facultatis, quam ei conceſſerunt et aſſignauerunt primo Veteres illi, quos ante dixi: deinde M. Tullius, ut dixi, in Oratore, et de Oratore: et Quintilianus in ſecundo oratoriarum Inſtitutionum: Et poſt omnes ego quoq;, ſi quid eſt in me poteſtatis et autho-

ritatis conceßionem et aßignationem hanc totis uiribus meis approbo atq; cõfirmo, tanquam iuſtam, utilem, et neceſſariam omnibus, qui recte in literas incumbere, et uere philoſophari cupiunt. Quæ quidem approbatio et confirmatio ſi recte fit à nobis, ut certe fit, iam ſatis patet, opinor, Oratoriam non poſſe non eſſe artem generalem et uniuerſalem: ut pote, quæ primum ſub ſe continet Grammaticam tanquam eloquendi ſiue elucutionis, hoc eſt, tertij officij ſui partem primam. Eſt enim Grammatica, cuius proprium eſt docere emendate loqui: elocutionis Rhetoricæ pars prima: nunquam enim perfecta eſſe poteſt elocutio, niſi ante omnia ſit emendata: Elocutio autem officij rhetorici pars tertia. Quare neceſſe eſt Grammaticã ſub Oratoria tanquam partem partis ſuæ contineri. Atq; hoc pacto Oratoria, ut dixi, ſub ſe continet primo Grammaticam, deinde omnes alias artes et ſcientias et ſcriptiones cuiuſcunq; generis, modo non omnino malas, uerum aliqua laude dignas, ſed diuerſa ratione. Nanq; Grammaticam ſub ſe comprehendit, tanquam partem officij ſui, hoc eſt, bene dicendi: nemo enim, ut dixi, poteſt bene dicere, niſi emendate dicat. Sed dubitet fortaſſe aliquis, ſi ita eſt, cur ergo in Rhetoricis libris præcepta Grammaticæ non traduntur? reſpondeo unà cum Quintiliano, quia cum proprium Oratoris officium ſit bene dicere, bene autem dicendi pars prima ſit, emendate loqui: Rhetores et dicendi præceptores partem illã docendi, quomodo fiat emendata locutio, tanquam magis moleſtam et minus honorificam ad Grammaticos ueluti miniſtros ſuos reiecerunt, et ſibi retinuerunt partes præcipiendi et docendi, quo pacto copioſe, ordinate, ornate, uenuſte, et memoriter, hoc eſt, ut hæc omnia duobus uerbis complectar, bene dicatur. Atq; hac de cauſa, in Rhetoricis libris de emendate loquendo, uel nulla uel pauca admodum reperiuntur præcepta: ſed non propterea tamen minus hæc quàm illa ad Oratorem pertinent. Ex quo patet Oratoriam et Grãmaticam, licet ambæ uerſentur in eadem materia, hoc eſt, in omnibus rebus mundi, tamen differre inter ſe, eò quod Oratoria eſt quaſi totum, Grammatica pars illius: Oratoria continet, Grammatica in ea continetur: Oratoriæ officium eſt bene dicere, Grammaticæ autem emendate loqui, quæ eſt pars prima et tanquam principium bene dicendi. Vnde quidam nõ ineleganter definientes utranq; κατ᾽ ἀναλογίαν dixerunt Grammaticã eſſe Oratoriam naſcentem, Oratoriam uero Grammaticam iam adultam et natu grandiorem. Hanc igitur, quam dixi, ob cauſam Oratoria primum ſub ſe continet Grammaticam tanquam partem primam officij ſui, deinde etiam reliquas omnes artes et ſcientias et ſcriptiones ſimiliter quidem ſibi ſubijcit: ſed non ut partes officij rhetorici, quemadmodum Grammaticam, ſed ut earum una quælibet

totius materiæ Rhetoricæ, hoc eſt, omnium rerum mundi, pars una eſt: De omnibus enim artibus et ſcientijs et ſcriptionibus tanquam de materijs et ſubiectis ſuis bene loqui et dicere debet Orator. Nec ulla eſt aut eſſe poteſt oratio aut ſcriptũ recte factum, ſiue id ſit artis aut ſcientiæ aut cuiuſuis alterius rei, in quo nõ Oratoria iure ſuas ſibi uendicet partes, hoc eſt, artificia procemiorum, narrationum, diuiſionum, definitionum, argumentorum, argumẽtationum, et omnino omnium confirmationum, et confutationum, et concluſionum, aliorumq; ſimilium, uel faciendorum uel inueniendorum, ſiue ea arte ſiue natura fiant uel inueniantur. Hæc enim omnia Oratoriæ propria ſunt officia, et Oratores ea ſuo iure ſibi uendicant, reliqua uero omnia, quæ in eiſdem artibus et ſcientijs et libris continentur, qualia ſunt res geſtæ in monumentis hiſtoriarum, uita et mores hominum in libris moralibus, documenta gubernandæ reip. in ſcriptis politicis, præcepta medendi in libris Medicorũ, dogmata rerum naturalium in uoluminibus phyſicis, percepta Arithmeticæ et Geometriæ in libris Mathematicorum, et alia penè infinita huiuſmodi, quæ in ſcriptis aliorum Authorum leguntur, non amplius ad Oratoris officium pertinent, nec Oratoriæ propria ſunt, ſed aliarum artium et ſcientiarum et ſcriptionum. Vnde omnia ferè ſcripta lectu digna, et omnes Scriptores probati, cuiuſcunq; generis ſint, duo iure ſibi uendicant nomina: unum priuatũ et particulare, alterum commune et generale. Priuatum nomen eſt, quod à ſua quiſq; arte aut ſcientia aut ſcriptione particulari ſibi inuenit: ut nomen Medici uel medicinalis à Medicina, nomen Phyſici uel naturalis à Phyſica, nomen Politici à Politica, nomen Iuriſconſulti à Iure ciuili, nomen Architecti ab Architectura, nomen Muſici à Muſica, et ſimiliter aliorum quoruncunq; artificum de ſua cuiuſq; arte et facultate docte loquentium uel ſcribẽtium, priuata et particularia nomina. Commune autem nomen eſt, quod à communi omnium et generali arte omnes ſibi acquirunt, hoc eſt, ab Oratoria: atq; ita omnia cuiuſcunq; generis dicta uel ſcripta, in quibus pronuntiandis uel legendis apparent Oratoriæ artis præcepta ſeruata, uere et ſunt et appellantur oratoria: et ſimiliter Scriptores illorum quatenus præcepta illa in dicendo uel componendo ſeruarunt, uere et ſunt et nominantur Oratores. Atq; hoc modo, quo dixi, et non aliter intelligendi ſunt Cicero et Quintilianus, cum identidem dicunt et quaſi clamant, omnes res mundi tanquam ſubiectum et materiam, oratoriæ facultati eſſe ſubiectas, et Oratorem ſua ac propria facultate de omnibus mundi rebus diſputare poſſe. Quod idcirco ſæpius iã diximus, et multis in locis repetiuimus, ut aliquando ſi fieri poteſt, tollatur et de mentibus hominũ extirpetur falſiſſima illa opinio Pſeudophiloſophorum:

qui putant Dialecticam et Grammaticam eſſe duas artes à Rhetorica ſeparatas, atq; etiam, ſi Dijs placet, qui affirmare audent Rhetoricam Dialecticæ eſſe partem, uel ut Ariſtoteles dicit, οἷον παραφυές: quod non aliter eſt falſum et abſurdum, quàm ſi quis diceret, aurum eſſe partem ferri, aut lucem tenebrarum. Sic igitur generaliter conſtituta ampliſsima quaſi iuriditione et imperio totius oratoriæ facultatis, nunc ſupereſt, ut aſsignemus eidem ſuas et proprias omnes partes principales, quæ ſumuntur partim à materia eius, partim ab officio: atq; à materia dupliciter, hoc eſt, aut à genere materiæ, aut à qualitate materiæ. A genere materiæ, quæ ſunt omnes res mundi, quatuor ſumuntur partes, quæ uocantur genera, ut genus Demonſtratiuum, genus Deliberatiuum, genus Iudiciale, genus Philoſophicum. Demonſtratiui generis officium eſt, laudare uel uituperare: Deliberatiui, ſuadere uel diſſuadere: Iudicialis, accuſare uel defendere in cauſis capitalibus, in pecuniarijs petere uel recuſare: Philoſophici, probare uel reprobare. Item Demonſtratiui generis finis eſt, honeſtas uel turpitudo: Deliberatiui, utilitas uel inutilitas, cũ honeſtate uel turpitudine: Iudicialis, æquitas uel iniquitas: Philoſophici, ueritas uel falſitas. Partes uero à qualitate materiæ ſumptæ ſex ſunt, quæ ſimiliter appellantur genera, ut genus honeſtum cauſæ, genus turpe, genus dubium, genus humile, genus obſcurum, genus admirabile, ſiue præter opinionem, quod Græci παράδοξον uocant. Poſtremo partes, quæ nec à genere nec à qualitate materiæ ducuntur, ſed ab officio, quod eſt, bene dicere, quinq; ſunt, hoc eſt, bene inuenire dicenda, bene diſponere inuenta, bene eloqui tam inuenta quàm diſpoſita, bene pronuntiare omnes ſuperiores partes, et ad extremũ bene recordari. Vndæ illæ nemini non notæ Rhetoricæ partes quinq;, inuentio, diſpoſitio, elocutio, pronuntiatio, et memoria: et rurſus aliæ ſex partes ex ſubdiuiſione Inuentionis orientes, quæ ſunt, exordium, narratio, diuiſio, confirmatio, confutatio, et concluſio. Ad hæc præter eas, quas ſupra diximus, rhetoricas partes tam principales quàm ſecundarias, ſunt etiã aliæ quædam ex diuiſione quæſtionum et conſtitutionum emergentes. Quæſtionũ enim primo aliæ ſunt conſiſtentes, aliæ inconſiſtentes, hoc eſt, quæ non conſiſtunt nec in iudicium aut diſputationem poſſunt uenire: ex conſiſtentibus uero, quæ ſunt contrariæ inconſiſtentibus, hoc eſt, quæ habent rationes ad utranq; partem probabiles, et in iudicium diſputationemq; uenire poſſunt: ex his inquam communiter à Rhetoribus fiunt quatuor conſtitutiones ſiue ſtatus rhetorici, coniecturalis, definitiuus, generalis et tranſlatiuus. Quos qui cognoſcere cupit diligenter traditos et explicatos, unà cum omnibus alijs partibus ſupra dictis, is legat uel Hermogenẽ uel Ciceronẽ uel Trapezuntiũ

apud quos

apud quos hæc omnia copioſe ſcripta reperiuntur. Nos tantummodo capita partim rhetoricarum hoc loco recenſenda putauimus, ut admoneremus Lectores recte philoſophandi cupidos, earum, partim, quæ à quibuſdam oratoriæ arti iniquiſsime fuerunt uel prorſus ademptæ, cum reuera eſſent illius propriæ, uel corruptæ et peruerſæ, cum ab Antiquis recte fuiſſent inſtitutæ, uel deniq; additæ cum oratoriæ obſint non parum, uel certe non multum proſint. Primum igitur dicimus in aſsignatione primorum generum, hoc eſt, demõſtratiui, deliberatiui, et iudicialis ab Ariſtotele primum, deinde ab omnibus alijs, qui eum ſecuti ſunt, non recte prætermiſſum fuiſſe genus philoſophicum, cum non minus quàm reliqua tria proprium et germanum ſit Oratoriæ. Non quidem fortaßis illius, quæ tantum in foro et cauſis ciuilibus uerſatur, nam illam nos quoq; fatemur imperfectam eſſe: ſed huius de qua nos in præſentia loquimur, quæ ab Antiquis illis ante Ariſtotelem primum fuit inſtituta et cum ſapientia coniuncta, deinde à Cicerone et Quintiliano confirmata. Sic ut quicunq; ſeparat ac remouet genus cauſæ philoſophicum ab Oratore, is ſtatim ſapientiam ab eloquentia, et ut recte inquit Cicero, quaſi cor à lingua, et pectus ab ore dilacerat. Atq; ideo recte quidam ex neotericis hominibus doctis, in quibus eſt Philippus Melancthon in prima partitione generum rhetoricorum, ad cætera tria genera etiam genus philoſophicum addiderunt, uidelicet, additione illa, ſignificare uolentes tractationem quæſtionum philoſophicarum ab Oratore perfecto, hoc eſt, qui ſapientiam cum eloquentia iungit nequaquã eſſe alienam. Deinde aſſerimus et affirmamus Inuentionem rhetoricam, quæ eſt una et prima pars officij oratorij, maxime propriam et germanam eſſe Oratoris, et nõ alterius cuiuſcunq; artificis, cum ſi rationem inueniendi ab Oratore auferas, cui nam quæſo rei cæteras officij ſui partes adhibebit? quid diſponet? quid eloquetur? quid pronuntiabit aut recordabitur? At inquiunt, rerum inueniendarum præcepta à Dialectico cuius ſunt propria, mutuabitur Orator: ſic enim ait Rodulphus Agricola in ſecundo de Inuentione Dialectica libro, Cap. XVIII. ô pudendum Rodulphe erratum tuum, ô ſententiam non rationibus et argumentis, quia non meretur, ſed riſu et cachinatione refutandam: ergo ex ſententia tua, ô Rodulphe, Orator à Dialectico, hoc eſt, diſertus à barbaro, doctus ab indocto, uerus à falſo, uere eloquens à garrulo et loquaci præcepta inueniendi mutuabitur? Equidem cum caput illud tuum nonnunquam primo occurſu lego, uix credere poſſum à te fuiſſe ſcriptum: ſed poſtea deſino mirari, cum reliquos non paucos errores tuos conſidero, et inter alios illum, quòd librum illum tuum potius de Inuentione Dialectica, quàm de Inuentione Rhetorica uel Oratoria inſcribendum

putaſti. Nam in ipſoſtatim libri principio tam grauiter tamq; turpiter erraſti ut nec grauius nec turpius quicquam potueris errare: ſcilicet inuentio rerum dicendarum ab Oratore arido et ieiuno, ad Dialecticum copioſum et abundātem transferenda eſt. Id quod tu uideris ſenſiſſe, et quantum in te fuit iudicaſſe: Burleum et Paulum Venetum fuiſſe meliores rerum dicendarum inuētores, quàm Demoſthenem et M. Tullium. Dixi autem Burleum et Paulum Venetum praecipue, non ut eos irriderem, qui ſi Dialectica illa ſua, quam didicerant, eſſet uera, iure eſſent laudandi et inter homines doctiſſimos connumerandi, ſed ut oſtenderem caecitatem et peruerſitatem iudicij tui, qui in tantis tamq; manifeſtis erroribus Dialecticae tuae, à nobis ſupra refutatis et infra refutandis, ne unum quidem unquam uideris animaduertiſſe, et ex ſententia tua rationem inueniendi ab Oratore auferens, cogis Oratores de quauis re dicturos à Dialecticis ſuppliciter petere praecepta rerum inueniendarum. O egregium et praeclarum ſpectaculum, ſi quis uideret aut Demoſthenem genibus flexis petentem à Chryſippo, aut M. Tullium rogantem à Burleo ut ſe doceret quonam pacto ex locis erueret argumenta, et qua ratione ſyllogiſmos caeteraſq; argumentationes conformaret. Quod ſpectaculum profecto, ſi uerum eſſet, quod tu in fronte libri tui poſuiſti, ô Rodulphe, et quod rurſus in eo, quod ſupra citaui capite, repetiuiſti, nobis neceſſario eſſet uidendum: ſed falſiſſimum eſt, quod tu non ſolum ſenſiſti, ſed etiam monumentis literarum mādare non erubuiſti. Itaq; nos melius contra atq; tu feciſti, Inuentionem quam tu iniquiſſime ab Oratore remoueras, Oratori iure optimo reſtituimus, tanquam artifici uero utili et neceſſario: et Oratoriam, quam tu indigniſſime de poſſeſſione detruſeras, tanquam artem ueram, utilem et neceſſariam, in ſuam ueterem et legitimam reducimus poſſeſſionem. Neq; ſolum hoc facimus, ſed ſi qua in nobis eſt authoritas, tanquam legiſlatores ueritatis, ſancimus Dialecticam maxima ex parte, tanquam falſam, inutilem et ſuperuacuam, aut Oratoriae partem eſſe, uidelicet, ex ea parte, qua uerum dicit, aut certe ex omni artium et ſcientiarum numero eijciendam, ut ante dixi. Atq; hoc modo nos genus cauſae philoſophicum, ab Ariſtotele non recte praetermiſſum, reliquis tribus generibus, hoc eſt, demonſtratiuo, deliberatiuo, et iudiciali addimus, et Oratoriae reſtituimus. Inuentionem uero, quàm Agricola ab Oratore remouerat, non ſolum Oratori reddimus, ſed etiam auferimus à Dialectico, qui eam per ſpatium annorum paulo minus duûm millium contra ius ac fas tenuerat occupatam. Praeterea cum inter partes oratoriae inuentionis, ut ſupra diximus, ſit una, quae dicitur diuiſio: et inter ſtatus rhetoricos unus, qui uocatur definitiuus: et inter argumenta ad probandum unum, quod appellatur,

à diuiſione, alterum à definitione: iterum dico et affirmo ſi officia diuidendi, definiendi, et probandi uere ad Oratores pertinent, ut certe pertinent, præcepta omnia diuidendi, definiendi et probandi quacunq; in materia et ſubiecto propria eſſe Oratoris, et non alterius cuiuſlibet artificis, et proprie ab Oratoribus petenda, non à Dialecticis. Idq; non ſolum, ut dixi, quia propria ſunt Oratorum: ſine præceptis enim diuidendi, definiendi, et probandi, non poſſunt nec proponere dicenda per diuiſionem, nec tractare conſtitutionem definitiuam, nec argumentari modo à diuiſione rei, modo à definitione: ſed etiam quia Rhetorica ſiue Oratoria, cum ſit ars uera, ueras tradit omnium eorum quæ dicta ſunt, faciendorum rationes: Dialectica uero et Dialectici maxima ex parte uel falſas, uel inutiles, uel ſuperuacuas. Primum enim, præcepta diuidendi Dialecticorum ferè non poſſunt eſſe uera, quia cum quicquid diuiditur, ſit, ut ſupra diximus, totum uel continuum uel diſcretum, et maiore ex parte argumenta diuidendi ſumantur à toto diſcreto, hoc eſt, à genere: ipſi quædam tota, et quædam genera, uniuerſalia introduxerunt, quæ non ſunt in tota rerum natura, ſaltem uera, nec eſſe poſſunt, ut ante monſtrauimus. Quod cum ita ſit, qui poſſunt obſecro Dialectici uera diuidendi præcepta tradere? cum id, quod ſubinde diuidendum eſt, non ſit uerum? Præterea quomodo me Dialecticus docebit definire, aut argumentari uel à diuiſione uel à definitione? cum maiore ex parte diuiſiones eius, et definitiones ſint falſæ? ut diuiſio illa tranſcendentium in ſex partes, et illa entis in decem prædicamenta, à nobis ſupra refutatæ? et rurſus definitio illa generis, ſpeciei, differentiæ, proprij, cæterorumq; à Dialecticis falſò definitorum: et rurſus illa nominis, uerbi, et orationis, quas in ſequenti capite refutaturi ſumus. Profecto ualde mirum eſt, quomodo iſti Pſeudophiloſophi ſint tam impudentes et importuni, ut audeant polliceri ſe tradere alijs præcepta faciendi ea, quæ ipſi facere neſciunt. Sed de præceptis argumentorum inueniendorum, et argumentationum faciendarum, quæ Dialectici uel falſò inutiliterq; tradunt, uel ab Oratoribus iniquiſſime ſurrepta, pro proprijs et ſuis uſurpant, poſtea dicemus in Quarto Libro: Vbi et ea, quæ à Dialecticis de argumentationibus et argumentis perperam fuerunt tradita, corrigemus uel refutabimus, et ea, quæ ijdem ab Oratoribus furtim et malitioſe ſurripuerunt, ipſis dominis et ueris poſſeſſoribus curabimus reſtituenda. Nunc ſi pauca etiam addiderimus de ueris nominis, et uerbi, et orationis definitionibus noſtris ueris, et de falſis ab Ariſtotele traditis in ſequenti capite, finem ſimul et huic Tertio Libro, et Logicæ ei, quàm Veterem uocant, imponemus.

De definitionibus nominis et uerbi et orationis Grã maticorum ueris, et Pſeudophiloſophorum falſis, et de alijs, quæ ab Ariſtotele falſò uel inutiliter in libro περὶ ἑρμηνείας *traduntur. Caput Nonum.*

IAM tandem aliquando poſt multas digreſsiones peruenimus ad ultimam partem Dialecticæ ſiue Logicæ eius, quàm Philoſophaſtri barbari, ueterem uocant, nos uero non ueterem, ſed nouam potius et ueteratoriam, cenſemus appellandã. Cuius duas partes priores, hoc eſt, librum Porphyrij Prædicabilium, ut uocant, et librum Prædicamentorum Ariſtotelis, penè totas oſtendimus eſſe uel falſas, uel inutiles, uel ſuperuacuas. Nunc ſupereſt poſtrema pars, hoc eſt, liber περὶ ἑρμηνείας*, qui ut rectè ſcribit Ludouicus Viues in libro III de cauſis corruptarum artium, magna ex parte Grammatici eſt potius quàm Dialectici officij. Nam cuius eſt dicere, quid nomen ſit, quid uerbum, quid pronuntiatum, quid uniuerſale, quid ſingulare, niſi Grammatici? Quod uero ſubiungit Viues, idcirco Ariſtotelem ea, quæ ad Grammaticam pertinerent, tradidiſſe in Dialecticis, quia Grammatica tempore ſuo non eſſet inuenta, non eſt uerum: Grammatica enim ante Ariſtotelem, atq; etiam ante Platonem inuenta fuerat, ut eorum uterq; teſtatur, multam eius in ſcriptis ſuis mentionem faciẽtes: ſed Ariſtotelis hoc fuit peculiare uitium, ut de eiſdem rebus ſine ulla conſideratione, et prorſus ſuperuacue multis in locis diſſereret. Nam de ſubſtantia, de qualitate, de quãtitate, de multis alijs in Dialecticis et Metaphyſicis uerba fecit: et rurſus de nomine et uerbo in Rhetorica, in Poetica, in Dialectica ſcripſit: Vt mirum ſit, quid in mentem uenerit illi homini tot in locis de una et eadem re pertractare, præſertim ſine ulla neceſsitate. Nam quod aiunt, illum quidem de eiſdem rebus diuerſis in locis ſcripſiſſe, ſed in alijs alio modo: nempe de rebus, in Metaphyſica prout ſunt, in Dialectica prout uerbis ſignificantur: item de nomine et uerbo diſſeruiſſe, et ea definiuiſſe, ut ſunt accommodata, in Dialectica ad faciendam propoſitionem, in Rhetorica ad componendam orationem, in Poetica ad pangendos uerſus. Sic enim quidam Pſeudophiloſophi conantur reddere rationem, cur Ariſtoteles de eiſdem rebus diuerſis in libris et artibus ſcripſerit: quibus ego quoq; uiciſsim reſpondeo, omnes iſtas rationes,*

quas aſſerant, eſſe uanas et inanes, ut etiam oſtendimus ſupra in hoc eodem libro cap.V. Nemo enim, niſi barbarus et imperitus Philoſophaſter, ita loquitur, ut dicat uel ſic Metaphyſica conſiderat res prout ſunt, ſed ita tantũ, Metaphiſica conſiderat res, eo quia etiam ſi non addatur, prout ſunt, id tamen ſubintelligitur. De rebus enim, prout non ſunt, nemo niſi ſtultißimus, conſiderat: uel ſic, Dialectica conſiderat res prout uerbis ſignificantur, ſed ita tantum, Dialectica conſiderat uerba, à quibus etiam ſi id non dicatur, tamen res intelliguntur ſignificari: cum de uerbis, à quibus nullæ res ſignificentur, nemo, ut dixi, conſideret: niſi forte Dialecticus aliquis ter fatuus et ineptus, qui et ſecundarum ſubſtantiarum et uniuerſalium uoces conſiderat, quæ nullius prorſus ſaltem ueræ ac ſolidæ rei habent ſignificationem. Præterea nullius alterius artis aut ſcientiæ, proprium eſt conſiderare nomina et uerba, quid ſint et quomodo definiantur, niſi Grammaticæ, quæ idem nomen et uerbum, eodem modo generaliter definitum accommodat omnibus alijs artibus et ſcientijs ad diuerſa officia, neq; propter diuerſitatem eorum officiorũ uariatur definitio nominis et uerbi à Grammatico tradita. Itaq; rationes iſtorum, quibus conantur excuſare Ariſtotelem, quod de eiſdem rebus diuerſis in locis diſſeruerit, ſunt, ut dixi, uanæ et inanes: neq; Ariſtoteles eis recte à uitio defenditur, præſertim cũ ipſemet in Metaphyſicis ſcribat, ut ante dixi, Grammaticæ unius eſſe contemplari omnes uoces: quod cum ita ſit, cur aut Dialecticus, aut Rhetor, aut Poeta definitionem nominis et uerbi, ad ſe non pertinentem, tradat? Sed concedamus Ariſtoteli Dialectico, Rhetorico, et Poetico etiam ſine ullo uitio potuiſſe definire nomen et uerbum, nec in eius definitiones nimiũ ſcrupuloſe inquiramus, ſi tamen recte utrũq; definierit. Qua re paruper uideamus, utrum nomen et uerbum à Grammaticis an ab Ariſtotele et à cæteris Philoſophis rectius fuerit definitum, et qui rectius definiuiſſe reperientur, ad eos definiendi nomen et uerbum fateamur proprie officium pertinere. Nomen, inquiunt Grammatici, eſt pars orationis declinabilis per caſus ſine tempore, Verbum eſt pars orationis declinabilis per modos et tempora ſine caſu: Philoſophi uero ita definiũt, Nomen eſt uox ſignificatiua κατὰ συνθήκην, cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, Verbum eſt quod tempus adſignificat, cuius nulla pars ſignificat ſeparata. Sic inquam et Grammatici et Philoſophi ſuas utriq; nominis et uerbi definitiones afferunt, ſed diuerſas, in quibus à Grammaticis loco generis ponitur, pars orationis, non uox, ut à Philoſophis, eo quia omne nomen et uerbum, reuera eſt in duobus generibus, in genere partium orationis proximo, et in genere uocum remoto. Primum enim omne nomen et uerbum eſt pars orationis, deinde omnis pars

orationis eſt uox, non contra, ut uox ſine dubio ſit genus remotius à nomine et uerbo quàm pars orationis. Atq; ita apparet Philoſophos in definitione nominis et uerbi minus recte appoſuiſſe uocem loco generis, eo quia eſt genus remotius, Grammaticos autem rectius addidiſſe partem orationis, tanquam genus propinquius, et eo magis quia nomen et uerbum à Grammaticis proprie et primo conſiderantur ut partes orationis, et ad orationē faciendam accommodatæ, non ut uoces, niſi improprie et quaſi ſecundario. Nanq; ut uoces ſunt, non tam ad Grammaticos quàm ad Philoſophos naturales pertinere uidentur: ut ſi ita dicatur, nomen et uerbum eſſe uoces, hoc eſt, percuſſiones aeris, indiſſolutas uſq; ad auditum. Sic enim non Grammatici ſed Philoſophi res ſuas definire ſolent. Cæteræ uero partes, quæ in definitione nominis et uerbi à Grammaticis ponūtur, diſtinguunt ea uel inter ſe uel ab omnibus alijs partibus orationis, ut nemo neſcit, niſi qui nullam unquam didicit Grammaticā, aut ſi didicit, poſtea quā cœpit dare operā Dialecticis, dedidicit totam. Quæ uero apponuntur à Philoſophis, prorſus uel nihil diſtinguunt, uel male diſtinguunt, nam eſſe ſignificatiuum, non uidetur conuenire, et eſſe proprium omnibus nominibus et uerbis: ut ſi ita dicatur, Blytiri et Blytirare ſunt nomina nihil ſignificantia. Quibus in locutionibus certe blytiri et blytirare ſunt nomina, eo quia utrunq; eſt ſuppoſitum in oratione uera et perfecta, et tamen nihil ſignificant: Κατὰ συνθήκην uero quæ eſt tertia particula ab Ariſtotele addita, hoc eſt, ex conſenſu ſiue ex inſtituto, ea nihil aliud efficere uidetur, niſi refutare opinionem Platonis in Cratilo, qui nomina non κατὰ συνθήκην, ut Ariſtoteles, ſed κατὰ φύσιν, hoc eſt, ex natura, conſtare exiſtimabat, ut κατὰ φύσιν et κατὰ συνθήκην, ſint contraria: ſed nomina reuera conſtant, neq; omnia ex natura, ut Plato uoluit, quoniam pleraq; ex hominum conſenſu atq; arbitrio imponuntur: neq; omnia ex conſenſu, ut placuit Ariſtoteli, quia multa reperiuntur ex natura ipſa rei ducta, ut murmur et ſibilus, ſiue ut Græci dicunt, τονθορισμὸς, et φλισβος, in quibus proferendis quaſi naturam ipſam imitari uidemur. Sicq; nec Plato de nominum impoſitione recte ſenſit, nec Ariſtoteles in definitione nominis recte Platonem uoluit refutare. Vt omittam interim hanc definitionis nominis particulam ab Ariſtotele aliter in Dialecticis, aliter in Poetica fuiſſe traditam: in Poetica enim non κατὰ συνθήκην ſcriptum eſt, ſed συνθετὴ, quaſi dicatur, compoſita, uel ut alij exponunt alijs quibuſdam modis. Quam od diuerſitatem Vincentius Madius Poeticæ Ariſtotelis Interpres doctiſſimus, ſuper eo loco multum laborat, et multa dicit, ne Ariſtoteles ipſe ſibi ſuper eiuſdem rei definitione contraria dixiſſe uideatur, ſed nihil agit, quia dum locum illū corrigerē licet ingenioſe

nititur, tamen non uidet Ariſtotelem ob adiectionem illius particulæ uehemẽter eſſe reprehendendum. Nam ſi uere nomen eſſet uox ſignificans κατὰ συνθήκην, ſequeretur nullum nomen ſignificare κατὰ φύσιν, quod eſt non ſolum contra Platonem, ſed etiam contra ueritatem et communem experientiam. Sed neq; illud, quod in fine definitionis nominis et uerbi ab Ariſtotele adiungitur, hoc eſt, cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, magis rectũ quàm ſuperiora, non enim per illam caudam oratio recte ſeparatur à nomine et uerbo, ut nugantur Dialectici, eo quia oratio reuera eſt, non uox ſignificans ſed uoces ſignificantes, atq; ideo definienda eſt non ſic, ut Dialectici faciunt, Oratio eſt uox ſignificatiua cuius pars aliqua ſeparata ſignificat, ſed ſic, Oratio eſt uocum compoſitio uel explicita uel implicita, congruam perfectãq; ſententiam ſignificans, quemadmodum Grammatici recte definiunt, ut per compoſitionem uocum oratio ſatis diſtinguatur à nomine et uerbo, et nihil neceſſe ſit addere, cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, ut imperite putauit Ariſtoteles, aut quicquam aliud, ut inepte exiſtimauit Mercurius ille Maior in Grammaticis inſtitutionibus ſuis, qui in definitione dictionis, cum dixiſſet, quemadmodum Ariſtoteles Dictionem eſſe uocem ſignificatiuã cuius nulla pars ſignificat ſeparata, et uideret ſibi poſſe obijci de dictione cõpoſita, tanquam reſponſurus tacitæ obiectioni addidit, compoſita tamen ſemper excepta. Sed quæ (malum) ô Mercuri, eſt iſta additio tua? cur non definiebas dictionem more cæterorum Grãmaticorum? et iſtius additionis nihil eguiſſes: ſed ſcilicet maluiſti cum Ariſtotele Dialectico errare, ut poſtea te corrigeres quàm cum Grammaticis tuis bene ſentire. Ex quibus omnibus patet non ſolũ nomen et uerbum, ſed etiam orationem à Grammaticis longe melius quàm ab Ariſtotele et ab omnibus Philoſophis fuiſſe definitam: et falſiſsimum eſſe id quod ſcribit Cæſar Scaliger in libro de Cauſis linguæ latinæ, dicens, nihil eſſe infelicius Grammatico definitore: immo uero contra ego tibi narro Scaliger, nihil eſſe ſtolidius Dialecticis tuis, non ſolum ſuas, ſed etiam alienas res, ut ita dicam, definiturientibus: ſi quidem Priſcianus Grammaticus nominis, et uerbi, et orationis definitiones attulit meliores, quàm Ariſtoteles Dialecticus. Quod uero poſt definitiones nominis, et uerbi, et orationis, Ariſtoteles aſsignaturus differentiam enuntiationum ſibi ſumit, tanquam uerum et conceſſum: rerum alias eſſe uniuerſales, alias particulares, ac uniuerſalem rem eam eſſe, quæ de pluribus apta nata eſt dici, particularem uero quæ non: ut homo quidem uniuerſale ſit, Callias uero particulare: ea ſumptio et falſiſsima eſt, et à nobis ante refutata, cum uniuerſalia refutauimus. Quare et ſi fateor, propoſitionum alias uniuerſales eſſe, alias particulares, quia

eſſe uniuerſale et eſſe particulare uocibus et orationibus recte tribuuntur, non tamen eodem modo res alias eſſe uniuerſales alias particulares concedo: propterea quod nulla talis uniuerſalitas, qualem Ariſtotelem uult, in mundo reperitur niſi falſa, et ut ita dicam, chimærica. De enuntiationibus autem tam affirmatiuis quàm negatiuis, tã uniuerſalibus quàm particularibus, et ſi Ariſtoteles alioqui uera tradat, non tamen eius traditio probanda eſt, quia eſt extra locum ſuum proprium, hoc eſt, extra Grammaticam. Hæc enim puer ſiue adoleſcens, dum Grammaticis adhuc imbuitur, diſcere debet; quæ uſq; adeo non ſunt difficilia, ut etiam ſine traditione naturaliter poßint intelligi. Atq; haud ſcio an illud etiam ſit uerius, hæc melius per ſe ipſa quàm ab alijs tradita cognoſci, et ſubtiliore traditione obſcuriora fieri. Deinde quia ſi non pertineant ad Grammaticam, tamen à Rhetoribus multo iuſtius quàm à Dialecticis uſurpantur. Rhetorica enim eſt ars uera, quæ habet materiam, officium et finem proprium: Dialectica uero, ut ante monſtrauimus, nec materiam, nec officium, nec finem ullum proprium habet, et propterea nullum inter artes locum ſibi reperire poteſt. Quod ſi neceßitatem cognitionis enuntiationum reſpicere uolumus, profectò hæc non minus, atq; adeo multo magis Oratori quàm Dialectico neceſſaria eſt. Quid enim? putamus Oratorem ſine cognitione enuntiationum tam aientium quàm negantium, tam uniuerſaliũ quàm particularium poſſe argumentari et concludere? aut omnino confirmare ac refutare quicquam? minime gentium. Et tamen Rhetores nullo in loco de huiuſmodi enuntiationibus tractare reperiuntur, ſaltem ita ſcrupuloſe et anxie, ut Ariſtoteles facit: cur ita? quia putarunt eas apud Grammaticos etiam ſine præceptore aliquo, per ſe poſſe diſci: et omnino eſſe faciliores ad cognoſcendum quàm ut præceptis ullis egerent. Quare idem quoq; facere debebant Dialectici, hoc eſt, hanc enuntiationum doctrinam, aut Grammaticis tradendam relinquere et ab illis diſcere, aut certe per ſe eam percipere, quæ ad percipiendum, uel nullam uel certe modicam haberet difficultatem. Poſſem hic quoq; multa alia, quæ ab Ariſtotele dicũtur in hoc libro refellere, ad oſtendẽdũ iſtam nominis et uerbi et enuntiationum doctrinam eſſe partim falſam, partim inutilem, partim ſuperuacuam, ſed quod ad propoſitum noſtrum attinet, hæc quæ dicta ſunt, ſatis eſſe uidentur. Non enim omnia perſequi propoſuimus, ſed tantum recte philoſophandi ſtudioſis principia uera confirmare, falſa autẽ refutare, eaq; non omnia, ſed tantum, quæ maioris alicuius momenti ſint. Nam reliqua ex his, quæ diximus, unuſquilibet per ſe, uel mediocriter doctus facile poterit intelligere.

TERTII LIBRI FINIS.

MARII NIZOLII BRIXELLENSIS DE VERIS PRINCIPIIS, ET VERA *ratione philoſophandi, contra Pſeudophiloſophos, et ſimul de falſis eorũ principijs.*

LIBER QVARTVS.

De utilibus et ueris argumentis, deq; utili et uero eorum tam tradendorum quàm uſurpandorũ modo, contra partim falſam, partim inutilem ipſorum doctrinã ab Ariſtotele traditã in libro Topicorũ.

CAPVT PRIMVM.

HVC uſq; in ſuperioribus tribus libris tradidimus plurima recte philoſophandi principia noſtra uera, et totidem Pſeudophiloſophorum falſa refutauimus: ſed maiore ex parte pertinentia utraq; ad eam Dialecticæ ſiue Logicæ partem, quæ à Philoſophaſtris Logica uetus, à nobis autem ueteratoria rectius appellatur, et tota conſtat ex libro Prædicabiliũ, ut uocant, Porphyrij, ex libro Prædicamentorum Ariſtotelis, cũ Antepredicamentis, et Poſtprædicamentis, et deniq; ex libro, qui περὶ ἑρμηνείας inſcribitur. Nunc ſupereſt ut tradamus etiam ea principia, non ſolum noſtra uera ſed etiam Aduerſariorum falſa, quæ non amplius ad ueterem illam ſed ad nouam hanc et, ut uerius loquar, ad uanam et alogam Logicam pertinent, conſtantem totam ex libris Ariſtotelicis Priorum Analyticorem, Poſteriorum Analyticorum, Topicorum, et Elenchorum. Et quemadmodum ſupra reddidimus oratoriæ facultati primo genus cauſæ philoſophicũ: quod Ariſtoteles tanquam ad Oratores nihil pertinens in diuiſione generum Rhetoricorum, non recte ſed malitioſe prætermiſerat. Deinde primam officij rhetorici partem, hoc eſt, inuentionem, quam nonnulli etiam doctiſsimi uiri,

in quorum numero etiam eſt Rodulphus Agricola, neſcio qua dementia uel potius furore correpti ab Oratore remouere et ad Dialecticam transferre nõ erubuerunt. Tum præterea officium et ſcientiam diuidendi et definiendi, et multa alia, quæ cum eſſent antiquitus Oratorum propria, neſcio quo pacto Dialectici et Pſeudophiloſophi furtim ab illis inuolata iam per annos, ut opinor, mille et amplius occupata tenuerunt: Quemadmodum inquam ſupra reddidimus hæc omnia oratoriæ facultati, ſic etiam hoc loco reſtituamus eidem uſum et tractationem omnium tam argumentationum quàm argumentorum, quæcunq; pertinent ad confirmandum, ad confutandum, ad diſſerendum, ad diſputandum, et deniq; ad bene dicendum de quacunq; re non ſolum ciuili ſed etiã naturali et mathematica, et cuiuſcũq; alterius generis ſit in utrãq; partẽ. Quæ omnia ſimiliter, ut ſuperiora illa, cum propria et legitima Oratorũ eſſent, ut uere inquit Quintilianus, ab Oratoribus relicta et deſtituta infirmioribus ingenijs, hoc eſt, Dialecticis et Pſeudophiloſophis uelut prædæ fuerunt. Verba Quintiliani in procemio oratoriarum Inſtitutionum hæc ſunt. Quare tametſi me fateor uſurum quibuſdam, quæ philoſophorum libris continentur, tamen ea iure, uereq; contenderim eſſe operis noſtri, proprieq; ad artem oratoriam pertinere. An ſi frequentiſsime de iuſtitia, fortitudine, tẽperantia, cæteriſq; ſimilibus ſit diſſerendum, et adeo, ut uix ulla poſsit cauſa reperiri, in quam non aliqua quæſtio ex his incidat, eaq; omnia inuentione, atq; elocutione ſint explicanda, dubitabitur ubicunq; uis ingenij, et copia dicendi poſtulatur, ibi partes Oratoris eſſe præcipuas? Fueruntq; hæc, ut Cicero aptiſsime colligit, quẽadmodum iuncta natura, ſit officio quoq; copulata, ut ijdem ſapientes atq; eloquentes haberentur. Scidit deinde ſe ſtudium, atq; inertia factum eſt, ut artes eſſe plures uiderentur. Nam ut primũ lingua eſſe cœpit in quæſtu, inſtitutumq; eloquentiæ bonis male uti, curam morum, qui diſerti habebantur, reliquerunt. Ea uero deſtituta, infirmioribus ingenijs uelut prædæ fuit. Inde quidam cõtempto bene dicendi labore ad formandos animos, inſtituendaſq; uitæ leges regreſsi, partem quidem potiorem, ſi diuidi poſset, retinuerunt: nomen tamen ſibi inſolentiſsimum arrogauerunt, ut ſoli ſapientiæ ſtudioſi uocarentur. Hæc Quintilianus, quæ idcirco hic aſcribenda duxi, ut oſtenderem non me ſolum ſed etiam Quintilianum, et ante Quintilianum Ciceronem, ut ex Craſsi diſputationibus in libris de Oratore apparet, uidiſſe et improbaſſe iſtam Dialecticorum et Pſeudophiloſophorum impudentiam atq; improbitatem, qui ſe ſolos ſapientiæ ſtudioſos appellare non erubeſcunt, et aliena furtim ſurrepta tanquam ſua tandiu iniquiſsime tenuerunt occupata. Sed ut iam ueniamus ad id quod propoſitum eſt agendum, bo

eſt, ad tradendum uera principia, quæ ſpectant ad doctrinam argumentorũ, argumentationumq; omnium noſtram ueram confirmandam, et Pſeudophiloſophorum falſam refutandam: primum ita dicimus, argumentum à nobis hoc in loco accipi pro ratione ea, quæ rei dubiæ fidem facit, argumentationem uero pro explicatione argumenti per orationem: quemadmodum tam Rhetores quàm Dialectici utrunq; definiunt. Sed de argumẽtationibus poſtea cum peruenerimus ad librum Priorum Analyticorum agemus, ibi enim locus eſt argumentationum proprius, quoniam in eo libro de argumentationibus pertractat Ariſtoteles. Nunc de argumentis ad librum Topicorum pertinentibus agendum eſt, et ſimul oſtendendum recte philoſophari cupientibus quid ueri et quid falſi, quid utilis et quid inutilis, quid neceſſarij et quid ſuperuacanei cõtineat ille liber. Non enim facile nec cuiuſuis eſt de tanta re iudicium facere, ſed nos, ut ſpero, ita diligenter et ſubtiliter rem hanc tractabimus, ut appariturum ſit de libro Topicorum Ariſtotelis, in tam longo temporis ſpatio, et in tam multis hominum millibus, qui eum legerunt, nondum uſq; in hunc diem, recte à quopiam fuiſſe iudicatum. Sed iam omiſsis longioribus procemijs, ad propoſitum negocium accedamus. Ariſtoteles in libris Topicorum pollicetur ſe traditurum artem et methodum diſputandi de omnibus rebus in contrarias partes probabiliter: quod pollicitum certe ſi uerum eſſet, et ſi præſtaretur, omni eſſet labore ac pecunia redimendum. Quid enim pulchrius aut optabilius homini poßit contingere, quàm tam præclaræ tamq; præſtantiſsimæ artis fieri compotem? Sed nec uerum pollicetur Ariſtoteles, nec promiſſam fidem perfecte ſeruat: immo et ſe ipſum fruſtra fatigat, et ſcribit plurima partim falſò, partim inutiliter, partim etiam legentibus ualde noxia. Quod quàm breuißime fieri poterit, hic probare aggredimur: ut appareat eum non minus in hoc, quàm in alijs dialecticis libris erraſſe: et dialecticam hanc diſputandi conſuetudinem, licet temporibus antiquis fortaſſe fuerit in uſu, tamen ætate noſtra non ſolum eſſe falſam ſed etiam inuſitatam et inutilem. Nam Ariſtoteles in principio huius libri propoſitis quibuſdam, quæ ad intelligenda ea, quæ ſequuntur, neceſſaria exiſtimabat, in ſumma totam doctrinam ſuam topicam ad quatuor capita redigit. Et ait, omnem quæſtionem ſiue omne problema dialecticum eſſe aut de accidente aut de genere, aut de proprio aut de definitione. Sed cum problematibus de accidente ſimpliciter coniungit problemata de eodem accidente comparate. Ad problema uero generis adiungit problemata de differentia: quoniam, ut Dialectici inquiunt, differentia in modo prædicandi magnam cum genere habet ſimilitudinem. De problematibus ſpeciei nihil loquitur, quia dicunt ſpeciem ſpecialißimam in problemate dialectico,

ſemper eſſe ſubiectum, nunquam prædicatum, et propterea de ea non quæri, ſed de prædicato, quod ſemper ſit aut genus, aut certe ſpecies ſubalterna. Atq; hoc modo Ariſtoteles omnem quæſtionem ſiue problema Dialecticum ad quatror capita redigit, ut nihil ſit de quo diſputetur à Dialectico, quod non, ut ipſe arbitratur, ad unum aliquod quatuor iſtorum capitum reduci queat. Quam quidem doctrinam Ariſtotelis topicam omnes Philoſophi ueteres præſertim Peripatetici ſine ulla dubitatione non ſolum receperunt et approbauerunt tanquam uerißimam et utilißimam, ſed etiam bene longis et uerboſis cõmentarijs explanauerunt: ut apud Græcos Themiſtius, et apud Latinos Boethius et Albertus. Nam M. Cicero licet Topica ſua ad Trebatium ex Ariſtotelis topicis trãſtuliſſe ſe fateatur, tamen nos pro certo habemus eũ nunquã iſta Topica, quæ nunc pro Ariſtotelicis leguntur, nec uidiſſe nec legiſſe, ſed alia ab Ariſtotele compoſita, quæ hodie non extant. Nam Ariſtoteles, ut ex Laertio conſtat, non unum tantum, ſed multa et uaria ſcripſit Topicorum opera, de quibus poſtea aliquid dicemus. Atq; hoc modo iſti octo Ariſtotelis Topicorum libri ita recepti fuerunt et approbati ab omnibus uſq; ad ætatem noſtram, ut nemo quod quidem ego ſciam, de eorum doctrina quin uera, utilis neceſſariaq; eſſet, dubitarit, aut contra eam aliquid dicere in dubiumq; reuocare tentarit. Sed nobis pueris neſcio quomodo in ultima Germania extitit Rodulphus Agricola uir natione Phriſius et in primis doctus, qui qua ingenij perſpicacitate multa alia uidit, hoc etiam animaduertit, et intellexit: hanc Ariſtotelicam Topicorum doctrinam non ita eſſe ueram et utilem, ut ſuperiores omnes exiſtimauerant, ſed magnum in ea uitium uerſari, eo quod illius Dialecticæ materia ab Ariſtotele nimis anguſte ſit concluſa. Non enim ſolum, ut ipſe inquit, ſemper quæritur, am aliquid ſit definitio, uel genus, uel proprium, uel accidens, ſed etiam abſolute ſine his nominibus infinitæ fieri poſſunt quæſtiones dialecticæ, ut patet exemplis ab ipſo poſitis in primo ſuo de Inuentione dialectica libro, cap. III. Quem locum idcirco indicandum putaui, ut ſi quis forte uidere uelit eius uerba, id facere poßit, et iudicare nunquid recte Ariſtotelem reprehendat nec'ne. Nam Ioachimus Perionius in primo ſuo de Dialectica libro exiſtimat Ariſtotelem non recte à Rodulpho fuiſſe reprehenſum, et ipſum defendere conatur: ſed ipſe unà cum ſua illa defenſione multis modis eſt reprehendendus. Ac primo quia quod calumniatur à Rodulpho non fuiſſe cognitum, id optime Rodulphus cognouit. Nempe omnes quæſtiones ſine determinatione, hoc eſt, in quibus nulla ſit mentio nec accidentis, nec generis, nec proprij, nec definitionis, ad problema de accidente referri poſſe. Non ignorauit inquã nec negauit hoc Rodulphus, quod ei falſo

imputat Perionius, ſed in eo reprehendit Ariſtotelem, quòd in problematibus de accidente non recenſet omnia, quæ ad oſtendẽdum aliquid ineſſe alteri ſunt accommodata, nec locos deſcribit, nec numerum eorum facit, aut nominat ſed tantum deducta ex locis argumenta quæſtioni propoſitæ applicat. Hæc enim diſerte ſunt Rodulphi uerba, et hoc modo hacq; de cauſa Ariſtotelem coarguit, non quemadmodum ait Perionius calumniator. Deinde etiam reprehendendus eſt in eo, quòd qui profitetur docere alios, quonam pacto intelligenda ſit quadripartita illa problematum Dialecticorum Ariſtotelis diuiſio, ipſe ex Ariſtotelis opinione neſcit diſcernere problemata accidentis à problematibus generis et aliorum. Ait enim, hoc problema, ſit' ne uox corpus, eſſe de genere: et hanc, ſit' ne tempus motus cæli, eſſe de definitione: et hanc, ſolus' ne ignis natura ſua ſurſum feratur, eſſe de proprio. In quibus omnibus longe fallitur, et prorſus neſcit quid dicat, cum omnes hæ, et aliæ huiuſmodi quæſtiones, in quibus non apponitur nomen, nec generis, nec proprij, nec definitionis: nec de genere, nec de proprio, nec de definitione ſint, ſed de accidente. Vt manifeſte docet Alexander Aphrodiſienſis ſuper primo Topicorũ, quo in loco pulcherrimam tradit regulam, qua ex Ariſtotelis ſententia cognoſci poſit, ad quod nam illorum quatuor capitum referendæ ſint omnes dialecticæ quæſtiones. Quare ſi Alexander recte Ariſtotelem intellexit, et non male eum expoſuit, non poteſt Perionius non deliraſſe, et toto, ut dicitur, erraſſe cælo, qui uolens alios reprehendere, ipſe maxime reprehendendus deprehenditur, et qui profitetur ſe docere alios cognoſcere problemata dialectica, ipſe ea non cognoſcit. At ego contra unà cum Rodulpho dico et Ariſtotelem, et Alexandrum, et Perionium, et omnes Dialecticos uehementer eſſe damnandos et uituperandos, qui licet tradant locos dialecticos, tamen in eis tradendis et docendis quamplurimos errores admittunt, ſic ut non facile dictu ſit, plus' ne utilitatis an detrimenti ſtudioſis Philoſophiæ ac bonarum literarum afferre uideantur. Principio enim quod attinet ad quadripartitam illã Ariſtotelis Problematum diuiſionem, dico illam eſſe falſiſſimam, propterea quod omne problema et de accidente, et de proprio, atq; etiam de definitione, eſt etiam problema de genere: et ferè nullum fieri poteſt problema, quod non ſit problema de genere, eò quia genus à nullo eorum unquam remoueri ac ſeparari poteſt. Nanq; ut ſupra docui in capite de differentia et proprio, differentia, et proprium, et accidens nihil aliud ſunt, niſi et genus differens, et genus proprium, et genus accidens: Et quod etiam ibidem dixi, rationale magis eſt genus quàm differentia, et riſibile rurſus magis genus quàm proprium, et album deniq; magis genus quàm accidens. Si quidem magis uere et

conſuete dicimus, hominem eſſe in genere rationalium quàm in differentia rationalium, et rurſus hominem eſſe in genere riſibilium quàm in proprio riſibilium, et deniq; cignum eſſe in genere alborum quàm in accidente alborum. Ex qua communi et trita loquendi conſuetudine ſine ulla dubitatione conſtat, rationale magis eſſe genus quàm differentiam, et riſibile magis genus quàm proprium, et album magis genus quàm accidens. Quod dixi de his tribus, hoc eſt, de differentia, de proprio, de accidente, idem dico de definitione: eſt enim animal rationale mortale magis genus quàm definitio, cum magis proprie dicatur, hominem eſſe in genere animalium rationalium mortalium, quàm in definitione animalium rationalium mortalium. Quamobrem uerißimum eſt id quod dixi, omne problema de differentia, de proprio, de accidente, atq; etiã de definitione, eſſe etiam problema de genere, atq; adeo magis problema de genere quàm de differentia, de proprio, et de accidente. Atq; ideo non recte fecisse Ariſtotelem, qui genus à differentia, proprio, accidente, et definitione diſiunxerit, ac ſeperauerit tanquam res diuerſas, cum non ſint diuerſæ, niſi quemadmodum genus et ſpecies. Nam genus eſt tanquam totum quoddam et genus ad omnia illa, et illa omnia ſunt quaſi quædam generis ſpecies. Atq; hinc communiter loquentes dicimus, rationale eſſe genus quoddam animalium differens ab irrationali, hinnibile eſſe genus quoddam brutorũ propriũ equo, (nanq; ut homo eſt in genere proprio riſibilium, ſic equus in genere proprio hinnibilium) album eſſe genus quoddam rerum accidens parieti (accidit enim parietem eſſe in genere alborum) animal rationale eſſe genus quoddam in definitionem hominis ingrediens. Quibus exemplis apparet genus, ut dixi, eſſe quoddam commune illis omnibus, atq; illa omnia eſſe quaſi quaſdam generis ſpecies, ut ſint, minimum, tres generis ſpecies, genus commune, ut animal, genus differens, ut rationale, genus proprium, ut riſibile. Nam genus accidentale quemadmodum etiam genus ſubſtantiale ſub uno aliquo illorum trium ſemper continetur, et eſt aut genus accidentale commune, ut calidum: aut genus accidentale differens ut naturale, quæ eſt differentia quædam calidi, cuius contrarium eſt præter naturam: aut genus accidentale propriũ, ut regelans: caloris enim proprium eſt, quod congelatum erat relegare. Nec minus quàm hæc quæ dixi, etiam problema definitionis reducitur ad genus, eò quod partes definitionis ipſæ quoq; et ſingillatim ſunt genera, ut genus commune, et genus differens, et genus proprium: et communiter, ut genus animalium rationaliũ mortalium. Quæ cum ita ſint, quæro ab ijs, qui Ariſtotelem tam uehementer laudant, et illius doctrinam tantopere admirantur, quæro inquam quomodo poteſt eſſe uera quadripartita illa diuiſio problematum dialecticorum ab Ari-

ſtotele facta? quæ dicit, omne problema dialecticum eſſe aut de genere, aut de proprio, aut de definitione, aut de accidente: cum primo nullum poßit eſſe problema neq; de proprio, neq; de definitione, neq; de accidente, quin idem etiam ſit problema de genere. Deinde cum ipſe Ariſtoteles non uere intellexerit, ſed prorſus ignorauerit, quid uere ſit genus, quid differentia, quid proprium, quid definitio: ut in proprijs cuiuſq; horum capitibus ſupra demonſtratum eſt. Et deniq; cum ex doctrina illius propoſito aliquo problemate cognoſci nō poßit ad quodnam caput ſit referendum. Nam hoc problema, quod eſt, utrum uox ſit corpus an non, et hoc aliud: utrum diuitiæ ſint bonæ, nec' ne: ſi conſulas Alexandrum, is dicet, et hæc et alia ſimilia eſſe problemata de accidente: propterea quod facta ſunt ſine ulla determinatione aut generis, aut proprij, aut definitionis, aut accidentis. Omnia enim talia, quæ determinatione carent, ipſe ad problema de accidente putat eſſe referenda. At Perionius in Dialectica ſua diſerte ait, hæc ipſa problemata eſſe de genere: et perinde eſſe ſcribit dicere, utrum uox ſit corpus, et utrum diuitiæ ſint bonæ: ut ſi diceretur, utrum corpus ſit genus uocis nec' ne, et utrum bonum ſit genus diuitiarum nec' ne. Atq; ita ſummi Dialecticæ magiſtri et doctores tantopere diſcordantes in referendis problematibus dialecticis ad capita illa ab Ariſtotele propoſita, manifeſtißimo ſunt argumento, doctrinam iſtam Ariſtotelis topicam uſq; adeo eſſe confuſam, incertam, et obſcuram, ut ea certo ſciri non poßit, ad quod caput unum quodq; problema ſit referendum. Atq; ideo non iniuria quæritur Rodulphus Agricola, Ariſtotelē anguſtius concluſiſſe materiam dialecticam quàm oportebat, et neq; locos deſcripſiſſe, neq; numerum ipſorum feciſſe aut nomina, ſed tantum deducta ex locis argumenta quæſtioni propoſitæ applicaſſe. Perionius uero male et imperite Ariſtotelem defendere et Rodulphum refellere conatur, præſertim cū falſò calumnietur, partitionē Ariſtotelis à Rodulpho non fuiſſe cognitam, ut ante dixi. Ego autem hoc amplius quàm Rodulphus queror et reprehendo, quod Ariſtoteles non ſolum non fecit id quod ille dicit, ſed etiam quod locos falſos quæſtionibus propoſitis applicauit, et inter applicandum quamplurima falſa tradidit. Quæ ego primum per ſingulos Topicorum libros diſcurrens non quidem omnia, nam id eſſet infinitum, ſed tantum inſigniora quædam indicabo Adoleſcentibus recte philoſophandi cupidis, et cæteris omnibus, ne authoritate Ariſtotelis decepti in maximis erroribus uerſentur. Deinde in fine capitis aperiam rationem et uiam, qua ueri loci ad inueniendum argumenta in quacunq; quæſtione, et ad diſputandum de quacunq; re multo facilius et uarius quàm ex Ariſtotele cōparari poßint. Et quoniam in quarto Topicorū libro multo plura ſunt errata

quàm in cæteris, hac de cauſa ab illo mihi uiſum eſt incipiendũ, et ante omniã generaliter hoc admonendum, locos qui traduntur ab Ariſtotele in aſtruendis et deſtruendis problematibus de genere, partim eſſe inutiles, quia nunquam uenit eorũ uſus, partim falſos, quia nõ intellexit quid uere eſſet genus, nec ipſum accepit, quẽadmodum Græci cõmuniter loquentes et ſcribẽtes accepere ſolent, ſed modo quodam planè ſophiſtico et prorſus inuſitato, ut ſupra etiam diximus in capite de Genere, cum genus dialecticum falſum et commentitium eſſe oſtenderemus. Sed ut ueniamus iã ad particularia, dico primũ quarti libri locum eſſe ſimul et inutilem et falſum: Inutilem, quia nemo niſi Logicaſter et Sophiſta quærit hoc modo. Vtrum bonum ſit genus uoluptatis: ſed hoc modo, utrum uoluptas ſit bonum: nec in tali problemate uere eſt quæſtio de genere ſed de ueritate. Nam ſi conſtet, uere uoluptatem eſſe bonum, neceſſario bonum erit genus uoluptatis, et uoluptas erit in genere bonorum: ſi uero id non uere conſtet, nullo pacto bonum poterit eſſe genus uoluptatis, nec uoluptas eſſe in genere bonorum. Falſum, quia genus uerum, quemadmodum ſupra dixi, de nullo, quod cõtineatur ſub genere, nec dicitur nec prædicatur, ſed tantum nomen generis, idq; in nõ recto, ſed in obliquo caſu. Nã cum dicitur, exempli cauſa, homo eſt animal, uel homo non eſt animal, in neutra harum enuntiationum, nec animal eſt genus, nec homo eſt ſpecies: ſed perinde eſt ac ſi diceretur, unus homo eſt unum animal, uel unus homo non eſt unum animal. Cum uero ſic profertur, homo eſt in genere animalium, uel homo nõ eſt in genere animalium, utrobiq; eſt nomen generis de ſua ſpecie prædicatum in obliquo. Quod dixi de his duobus, idem dico de omnibus, ut uerũ eſſe non poſſit, quod dicit Ariſtoteles in hoc loco: inſpiciendum eſſe ad omnia, quæ cognata ſunt ei quod dicitur, ſi de aliquo prædicatur. Nanq; bonum, ut genus eſt, non prædicatur de uoluptate, ſed tantum ut nomen generis: idq; non in recto, ſed tantum in obliquo caſu, ut ſi dicatur hoc modo: Voluptas eſt in genere bonorum. Quare primus hic locus Ariſtotelis de problemate generis, non ſolum eſt inutilis, ſed etiã falſus. Nec minus etiã inutiliter, et falſò traditus eſt ab eodem ſecundus locus ſumptus ab eo quod eſt, prædicari, hoc eſt, ſi id quod dicitur, non in quid prædicatur, ſed ut accidens. Nã quod ille dicit, album non eſſe genus niuis, eſt falſiſſimum: nix enim uere eſt in genere alborum, et niſi ita eſſet, nix non eſſet alba. Sed decipitur Ariſtoteles, non intelligens ex generibus uere alia eſſe eſſentialia, alia accidentalia, ut nos ſupra docuimus, ſed accipiens genus contra cõmunem omnium recte loquentium, tam Græcorum quàm Latinorum loquendi conſuetudinem, pro illo ſuo falſò et monſtroſo uniuerſali, iã antea à nobis refutato, et imperite exiſtimãs nullum

nullum accidens poſſe eſſe genus rei ſubſtantialis, cum etiam pueri ſciant tam parietem album eſſe in genere alborum, quàm hominem in genere animalium. Intelligendo tamen iuxta communem doctorum omnium loquendi uſum, cum dicitur in genere animalium et in genere alborum, nihil aliud ſignificari niſi, in multitudine rerum animatarum, et in multitudine rerum albarum. Si quidem genus latine, et γένος græce, nihil aliud ſignificat, niſi multitudinem quandam ſingularium, et album nihil aliud eſt niſi res alba. Quod cũ ita ſit, quis, niſi ter ineptiſsimus Logicaſter, neget et parietem albũ, et niuem, et cignum, et alia huiuſmodi eſſe in genere alborum, ſi non eſſentiali at certe accidentali? hoc eſt, in multitudine ſiue in numero rerum albarum? certe nemo. Quare abeat Ariſtoteles cum ſuo iſto loco, non ſolum falſo ſed etiam inutili, quia nemo, niſi mente captus, non ſolum non quærit, ſed ne dubitat quidem, utrum album ſit genus niuis, ſiue utrum nix ſit in genere alborum: quando quidem ſtatim, ut cognitum eſt, niuem eſſe albam, eodem temporis momento non poteſt ignorari, quin nix in geuere alborum uere ſit collocata. Eiſdem planè uitijs, atq; etiam pluribus et maioribus, laborat etiam tertius locus: de quo tamen Interpretes dubitant, an ſit ratio ſecundi ſuperioris loci, an locus per ſe ſeparatus et ſumptus à definitione accidentis. Ait enim nec mouere ſe ipſum animæ, nec album niuis genus eſſe, quia in definitione accidentis ponitur, quod contingit idem ineſſe alicui et non ineſſe: Quæ ratio eſt planè falſa et uana, non enim quoniam aliquid alicui poteſt ineſſe et non ineſſe, ob eã rem prohibetur eſſe genus illius, ut, ne diſcedam ab exemplo ſuperiore, album poteſt ineſſe et non ineſſe parieti, nec propterea tamen ea res ullo eſt impedimẽto, quominus album ſit uere genus parietis albi, et quominus paries albus uere ſit in genere alborum, ut ante dixi. Non enim neceſſe eſt ut Ariſtoteles, et Dialectici ſtulte putant, omnia genera eſſe eſſentialia et inſeparabilia à ſuis ſpeciebus: ut illis nunquam non ineſſe poſſint, ſed tantum hoc uerum eſt in generibus eſſentialibus, ut in genere animalium et hominibus, et in genere colorum et particularibus coloribus. Hæc enim et alia huiuſmodi genera nunquã poſſunt non ineſſe ſuis ſpeciebus. At in generibus accidentalibus et extrinſecis, quæ ſunt multo plura, nulla ineſt talis neceſsitas. Itaq; quamuis aqua dũ calida eſt uere ſit in genere calidorum, tamen eſſe calidum, quod eſt genus accidentale aquæ, facile poteſt ab aqua ſeparari: ſic ut aqua, quæ paulo ante erat in genere calidorum, amiſſo calore, in contrario genere eſſe incipiat hoc eſt, in genere frigidorum. Idemq; dico de omnibus alijs generibus accidẽtalibus, quæ à ſuis ſpeciebus ſeparari et abeſſe poſſunt, ſine ulla ſpecierum ſubiectarum omnimoda corruptione. Quod cum ita ſit, ualde mirum eſt,

quonam pacto Ariſtoteles crediderit omnia genera eſſe inſeparabilia à ſuis ſpeciebus, cum et ſermo communis omnium recte loquentium, et uſus ſcriptorum doctiſsimorum tam Græcorũ quàm Latinorum genera et uere eſſe putet et recte nominet, tam ea, quæ ſeparantur à ſuis ſpeciebus, quàm ea, quæ ſunt inſeparabilia, ut patuit exemplis ſupra poſitis. Et multo etiam maiori admiratione dignum eſt, quomodo idem introduxerit nobis unum genus commentitium et monſtroſum, quod non eſt in rerum natura, et quo nemo utitur, niſi ipſi Dialectici: idq; ad nihil aliud faciendum, niſi ad garriendum: id uero genus, quod eſt uerum et germanum, et quod omnes tam indocti quàm docti communiter uſurpant, hoc eſt, genus accidentale ſuis ſpeciebus, prorſus non uiderit nec intellexerit: perinde quaſi dedita opera et ſe ipſum, et alios decipere uoluiſſe uideatur. Quare omnes recte philoſophari cupientes, doctrinam Ariſtotelis hac in parte tanquam peruerſam, monſtroſamq; fugiant, et de generibus hoc pro certo habeant, eſſe quædam genera, quæ ſuis ſpeciebus non ſint eſſentialia, ſed ab illis facile ſeparari poſsint: et propterea uocentur accidentalia, ut genus candidorum à pariete, et genus calidorum ab aqua: paries enim cum albario tectus eſt, in genere eſt candidorum, cum uero alio quopiam colore inficitur, in aliud genus tranſit. Idemq; facit aqua, quæ cum feruet eſt in genere calidorum, refrigerata uero in genere frigidorum numeratur. Sed in huiuſmodi locutionibus animaduertendum eſt primo, Pſeudophiloſophos cum ita dicitur, remoto genere calidorum, corrumpi aquam calidam, ita intelligere, ut aqua calida non ſimpliciter ſed per accidens corrumpatur: ſic enim ipſi in libris et diſputationibus ſuis loquuntur. At nos contra dicimus, talem intelligendi et loquendi modum eſſe prorſus ſophiſticum, barbarum, et inuſitatum apud eos, qui recte loqui didicerunt: hi enim dicunt, remoto genere candidorum à pariete, et genere calidorũ ab aqua, non parietem album, et calidam aquam corrumpi per accidens, ſed alborem parietis, et calorem aquæ deſtrui: ſic enim loquuntur, qui intelligi uolunt. Deinde hoc etiam non ignorari uolumus, cum dicitur, parietem candidũ deſtrui, et aquã calidam corrumpi, non ita intelligendum eſſe, ut ſolus candor, et ſolus calor corrumpatur ac deſtruatur, non paries nec aqua, niſi per accidens: ut Pſeudophiloſophi nugantur, ſed ut paries et aqua ſimul, cum candore et calore, hoc eſt, ut totum compoſitum ex ſubiecto et accidente corruptionẽ deſtructionemq; patiatur: ut doctiſsimi quiq; et rectiſsime loquentes uiri, et loquuntur et intelligunt. Et quemadmodum cum dicitur interfectum eſſe hominem probũ uel doctum, ſtultum eſt intelligere, probitatem quidem uel doctrinam deſtrui, hominem autem non deſtrui: ſic cum profertur, parietem candidum

eſſe deſtructum, et aquam calidam eſſe corruptam, eadem ſtultitia, eſt candorem non parietem, et calorem non aquam corrumpi ac deſtrui putare. Sequitur quartus locus in problemate de genere, ut ipſi dicunt, ab identitate categoriæ ſumptus: docet enim Ariſtoteles oportere et genus et ſpeciem ſuã in eadem categoria eſſe. Quod ſi quid genus alicuius aßignatur, puta album cygni, et pulchrun uel bonum diſciplinæ, idq; in diuerſa categoria eſſe reperiatur, nullo pacto poſſe eſſe genus: et ſi quis tale genus ponat, eum uehemẽter in genere aßignando errare. At ego aduerſus Ariſtotelem breuiter dico, hoc quoq; falſißimum eſſe, nam ut ſupra dixi, album et cygni, et niuis uere genus eſt, ſi quidem recte dicitur et cygnum et niuem eſſe in genere alborum: nec minus tam bonum quàm pulchrum uere genus eſt diſciplinæ, cum diſciplina uere et in bonorum et in pulchrorum genere dicatur eſſe. Quod niſi ita eſſet, nec bonum nec pulchrum eſſet diſcere bonas artes. Itaq; et locus iſte totus, et exempla quæ affert Ariſtoteles, ad eum explanandũ omnia falſa ſunt, cum diuerſitas categoriarũ nihil impediat quo minus res unius categoriæ rei alterius categoriæ uerum poßit eſſe genus, ſi non eſſentiale at accidentale et extraneum. Quintus locus ſumitur, ut inquit Ariſtoteles, à definitione eius, quod eſt participare, cum, ut ipſe ait, ſpecies quidem genus participet, at non contra ſpecies à genere participetur. Itaq; ſi quid aßignetur tanquam genus quod ſpeciem participet, id, ut ipſe putat, non eſt genus, et magnum admittitur erratum. At ego contra dico, uerum genus non ſolum participare ſpeciem, ſed etiam ſi non participet, genus omnino eſſe non poſſe. Nam ſi participare eſt partem capere, ut uere docent Grammatici, certe genus animalium non ſolum partem ſpeciei humanæ capit, ſed etiam totam ſpeciem humanam in ſe continet, et ſi non ita participaret nec contineret, non poſſet omnino uerùm genus eſſe. Quare ſtultum eſt quod dicit Ariſtoteles, genus non participare ſpeciem: at inquit ipſe, participare eſt rationem, hoc eſt, definitionem participati ſuſcipere, et hoc modo ſpecies quidem rationem generis, hoc eſt, definitionem ſuſcipit, nõ autẽ contra genus ſpeciei. Dicimus enim hominem eſſe ſubſtantiam animatam ſenſibilem, quæ definitio animali tribuitur, non autem contra, animal eſſe animal rationale mortale, quæ eſt definitio hominis, quia uidetur abſurdum eſſe, animal ita definire, et ipſum met in definitione ipſius poni: ſic inquam dicit uel dicere poſſet Ariſtoteles, ſi adeſſet defenſurus locum ſuum non eſſe falſum. Sed nihil ualet hæc reſponſio, quia cum dicitur, homo eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, nec homo in hac enũtiatione eſt ſpecies, niſi figurate ſumatur pro omnibus hominibus: nec ſubſtantia animata ſenſibilis, eſt definitio generis, hoc eſt, animalis, niſi ſimiliter

animal figurate pro omnibus animalibus capiatur. Quod ſi ita caperetur, tunc definitio eſſet falſa, non enim animal ut genus uerum eſt, ſubſtantia animata ſenſibilis eſt, ſed ut ante dixi, multitudo ſiue totum diſcretum ex omnibus ſuis ſpeciebus compoſitum. Cuius generis, homo, eo quo dixi modo, figurate acceptus, eſt una ſpecies, et non aliter nec alio modo. At dicat forte aliquis, ſi homo in ea definitione non eſt ſpecies, niſi figurate ſumptus, et definitio illa non eſt animalis niſi figurate accepti, quid ergo erit homo, et quid erit animal, ſi proprie et ſine ulla figura accipiatur. Reſpondeo utrunq; perinde eſſe ac ſi diceretur, unus homo eſt una ſubſtantia animata ſentiens, quæ definitio quamuis proprie aſsignetur de uno tantum ſingulari et indiuiduo, tamen figurate, hoc eſt, per ſynecdochen ſiue per intellectionem ab uno de omnibus recte tradita intelligitur. Sic enim, ut ante diximus, et communis omniū probatiſsimorum quorumcunq; Scriptorū uſus obtinuit, ut definitiones ferè de uno tantum dentur, ſed per eas, quas dixi, figuras de omnibus intelligantur aſsignatæ, id quod ſupra etiam ex authoritate Ariſtotelis in capite de definitione probatum eſt. Quare nec præceptum Ariſtotelis in hoc loco uerum eſt, nec exempla quæ affert, ullam continent ueritatem. Nam ego dico et ens et unum eſſe ueras ſpecies generis rerum, nam niſi ens et unū eſſent in genere rerum, prorſus nihil eſſe poſſent. Res enim non ſolum de omnibus entibus et omnibus unis dicitur, ſed etiā de eis, quæ non uere ſunt ens et unū, ut de Tregelapho et Hircoceruo, et cæteris rebus, quæ non ſunt nec eſſe poſſunt. Quamobrem multo generalius eſt res, quàm ens et unum: ut nō poſsit eſſe uerum quod dicit Ariſtoteles, ſi quis entis uel unius genus quippiam aſsignauerit, fore ut genus eo modo, quo ipſe putat, participet ſpeciem, nec enim ens aut unum omnis rei rationem participat, quoniam nec de opinabilibus nec de fictis rebus etiam Ariſtotelis teſtimonio dicuntur, ut ante dictum eſt.

Quod dicitur ab Ariſtotele in ſexto loco, ſi nullam ſpecierum contingit participare, id quod poſitum eſt in genere, id non poſſe eſſe uerum genus, eſt id quidem uerū, ſed quod ad hanc rem probandam pro exemplo affertur: ſi motus ponatur eſſe genus uoluptatis, non recte aſsignatum genus eſſe, id falſum eſt: cum ſine ulla dubitatione uoluptas ſit motus quidam, ſi non generationis neq; corruptionis, neq; augumenti, neq; decrementi, neq; motus localis, at certe eius, quàm uocant alterationem. Sic enim doctiſsimi quiq; Scriptores, eam dicunt eſſe motum ſiue motionem quandam, ut Cicero de finibus ita ſcribens, Verbo uoluptatis omnes qui ubiq; ſunt, qui latine ſciunt, duas res ſubijciunt, lætitiam ſuauem in animo, cōmotionem ſuauē iucunditatis in corpore. Et rurſus, Voluptas eſt, quæ ſuauitate aliqua naturam ipſam mouet, et cum

iucunditate quadam percipitur ſenſibus. Et rurſus, Omnes enim iucundum motum, quo ſenſus hilaretur, Græci ἡδονὴν, Latini uoluptatem uocant. Itē in Epiſtolis, Voluptas eſt iucundus motus in ſenſu. Quibus authoritatibus manifeſtiſſime aduerſus Ariſtotelem concluditur, uoluptatem eſſe motum ſiue motionem quandam, et motū ſiue motionem uere eſſe genus uoluptatis. Quod cum ita ſit, faceſſat Ariſtoteles, cum ſuis ineptis locis, et ſophiſticis nugis. Neq; uerum eſt quod dicit Alexander, uoluptatem non eſſe alterationem, eò quod alteratio eſt tranſmutatio in paßione: uoluptas uero non, cum ſit paßio exiſtens atq; permanens. Hæc enim ratio Alexandri, eſt pluſquam ſophiſtica et inepta, cum is qui uoluptate afficitur, ſemper quodammodo ſe moueri, et iucundo quodam ſenſu titillari ſentiat. Id quod etiam ex contrario ſuo, hoc eſt, ex dolore intelligi poteſt: nam et Stoici, ut refert Cicero in Tuſculanis quæſtionibus, ita definiebant dolorē, ut dicerent, eum eſſe motum aſperū in corpore à ſenſibus alienum. Quare cum dolor, qui uoluptatis contrarium eſt, motus quidam ſit, non poteſt uoluptas non ipſa quoq; motus quidam recte dici. Et ita patet nō minus Alexandrum in expoſitione huius exempli, quàm Ariſtotelem in eiuſdem probatione eſſe reprehendendum. Quanquam poſſum non pauca dicere contra locum octauū, tamen ne omnia perſequi uelle uidear, ipſum prætereo: et ad nonum tranſeo, qui ſumitur, ut Interpretes aiunt, ab Aequalitate prædicationis. Nam cum aliqua duo de æqualibus numero prædicātur, non uult Ariſtoteles eorum alterum alterius poſſe eſſe genus, ut ens et unum, eo quia, ut ipſe putat, genus ſemper de pluribus quàm ſpecies prædicetur. Sed hoc quoq; à nobis ſupra refutatum eſt, cum oſtendimus generum aliqua eſſe communia, aliqua differentia, aliqua propria, et genus commune illud eſſe quòd ſemper plura continet quàm ſpecies, ut genus animalium quàm ſpecies hominum: genus differens quod ſemper pauciora cō plectitur quàm genus cōmune, ut genus rationalium quàm genus animalium: genus proprium quòd neq; plura neq; pauciora comprehendit quàm ſpecies, ut genus riſibilium quàm ſpecies hominum. Quod cum ita ſit, non recte Ariſtoteles negat, aut ens unius, aut unum entis poſſe eſſe genus, eo quod utrūq; de æqualibus, hoc eſt, de omnibus dicatur. Hæc enim ratio tantummodo prohibet eſſe genus commune, at eſſe genus proprium nihil prohibet. Quin potius niſi ita eſſet, genus proprium non poſſet conſiſtere. Sed cauſa erroris Ariſtotelis fuit, quia neſcio quomodo, contra communem loquendi conſuetudinem, non ſolum Latinorum ſed etiam Græcorum, et contra uſum bonorū Scriptorum omnium, perſuaſit ſibi nec differentias nec propria poſſe eſſe genera. Cū ut ſupra docui, non minus rationale et riſibile, quàm animal, uere ſit genus.

nec magis uere dicatur, hominem eſſe in genere animalium communi, quàm eundem eſſe in genere riſibilium proprio, et in genere rationalium differenti; ſcilicet, à contrario genere irrationalium. Quamobrem recte philoſophaturis nullo pacto in hiſce rebus ſequenda eſt Ariſtotelis doctrina, ſed prorſus repudianda et abijcienda. Locus decimus à ratione prædicandi de indiuiduis, ut dicunt Interpretes, ſumptus uſq; adeo eſt inanis et fatuus, ut me pudeat, tam leues tamq; nihili nugas Ariſtotelicas refutare. Ait enim in ſumma, ſi quis inſecabiles lineas ponens dicat. indiuiſibile earum genus eſſe, eum uehementer in genere aßignando errare, eo quod de diuiſibilibus lineis dici non poterit. O bone Deus, quid hominis erat iſte Ariſtoteles: diſpeream niſi arbitror ei decretũ fuiſſe, ut et ſeipſum ſcribendis nugis, et Lectores eiſdem legẽdis incaſſum fatigaret. Primum enim quis, niſi planè fatuus et ſtultus, diceret aut poneret lineas eſſe inſecabiles? Deinde cum id poſuiſſet, et ei poſitio non labefactaretur, quis illum iure poſſet reprehendere, ſi diceret, indiuiſibile omnium linearum eſſe genus? certe nemo ſanus, ſed oporteret prius refutare poſitionem linearum inſecabilium, deinde reprehendere genus non recte aßignatum eſſe: Ariſtoteles autem contra fecit, reliquit enim poſitionem, quaſi ueram et conceſſam, et id quod neceſſario poſitionem ſequebatur reprehendit. Nec rectius fecit Alexander eius Interpres, qui negat nigrum eſſe genus Aethiopis, eo quod non eodem modo dicitur de Scythis, ſicut de Aethiopibus, cũ oporteat genus æque de omnibus ſpeciebus dici. O hominem rudem, qui non uidet nigrum non Scytharum, ſed tantummodo Aethiopum genus eſſe. Itaq; non Scythæ neq; Germani, ſed Aethiopes et Mauri dicuntur eſſe in genere nigrorum. Hoc in loco præcipit Ariſtoteles conſiderandum eſſe genus Aßignati generis, utrum prædicatur in quid de eo quod ſub ipſo aßignato genere continetur: exempli gratia, ut ſi uirtus ponatur genus continentiæ, utrum habitus, quod eſt genus uirtutis, dicatur in quid de continentia, et utrũ continentia reuera ſit habitus. Quod ſi non ſit, tum concludit uirtutem continentiæ non eſſe genus, et continentiam non poſſe uirtutem eſſe. Quo in loco multa peccat Ariſtoteles, ac primum quod putat omne genus tam propinquum, quàm remotum prædicari in quid de omnibus ſuis inferioribus, quod falſißimum eſt. Nam ut ſupra dixi, genera tam propinqua quàm remota de ſuis inferioribus non ſolum non prædicantur in quid, ſed omnino non prædicantur: cum nihil nec dicatur nec prædicetur, niſi uox, et genera rerum non ſint uoces ſed res; quare genera rerũ nec dici de ullo, nec prædicari poſſunt: atq; ideo falſum dixit, affirmando genera rerũ dici ſiue prædicari: quod ſi dicerẽtur et prædicarentur, nõ tamen magis in quid quàm in quale dici et prædicari

eſſent affirmanda, cũ in utroq; æque dicantur et prædicentur, exempli gratia quærenti, quid eſt homo? reſpondebo, eſt animal: et rurſus quærenti, quid eſt homo? dicam, eſt animalis: cum tamen æque genus hominis ſit animalis quàm animal: eſt enim reuera homo tam in genere animalium ab eo quod eſt animalis adiectiue, quàm ab eo quod eſt animal ſubſtantiue. Atq; ut hoc melius intelligatur, afferam exemplum clarius: ſi enim quis me roget, quid ſit elemẽtum? dicam, elementum eſſe corpus: et rurſus ſi quærat, quale eſt elementũ? reſpondebo, eſt corporeum: et tamen tam corporeum quàm corpus eſt genus elementi, tam enim dicimus, elementum eſt in genere corporeorum quàm in genere corporum. Itaq; quoquo ſe uertat Ariſtoteles cum iſto ſuo, non ſolum prædicari, quod dixi eſſe falſum, ſed etiam prædicari in quid non in quale, quod ab eo generibus tribuitur, totus eſt ridiculus et ineptus. Non enim genera ipſa rerum, quæ ſunt res, ſed nomina generum, quæ ſunt uoces, dicuntur et prædicantur, idq; non minus in quale quàm in quid, ut exemplis ſupra poſitis patuit. Vere enim et latine dicitur, nomen generis ſiue nomen corporis dicitur et prædicatur de elemento. Quod ſi quæſtio de elemento fiat per quid, refertur reſponſum per ſubſtantiuum, ut dixi: ſin uero eadem efficiatur per quale, reſpondetur per adiectiuum. Nam ut ſupra dixi, quemadmodum omnia nomina ſubſtantiua ſemper ſignificant ſubſtantiam uel qualitatem, per modum ſubſtantiæ, ſic nomina adiectiua tam ſubſtantiæ quàm qualitatis ſemper habent ſignificationem qualitatis: cum, ut ſupra docui, ſubſtantia in adiectiuo prolata quodammodo in qualitatem conuerti et tranſmutari uideatur. Deinde non minus peccat Ariſtoteles in proponendo tali loco, nemo enim ſanæ mentis quærit, exempli gratia, ut dicunt Interpretes, nam Ariſtoteles huiuſce loci exemplum nullum attulit: nemo inquam ita quærit, utrum uirtus ſit genus continentiæ uel uerecundiæ, ſed ita, utrum continentia uel uerecũdia ſit uirtus. Nam ſi conſtabit continentiam uel uerecundiam eſſe uirtutem, non poterit eſſe dubium, quin utraq; earum ſit in genere uirtutis, et quin uirtus uere ſit genus continentiæ et uerecundiæ. Neceſſario enim cuiuſcunq; nomen de aliquo dicitur, id eſt, genus illius: et ſi nomen uirtutis dicitur de continentia et uerecundia, ita ut uere affirmetur, continentiam uel uerecundiam eſſe uirtutem, neceſſe eſt uirtutẽ eſſe genus continentiæ et uerecundiæ, et tam continentiam quàm uerecundiam eſſe in genere uirtutum. Quãobrem Ariſtoteles prorſus inepte proponit huiuſmodi quæſtiones, utrũ hoc ſit genus illius, cum potius ita quærendum ſit, utrum hoc ſit illud. Eo quia ſi conſtabit hoc eſſe illud, non poterit eſſe dubium, quin illud ſit genus huius. Genus dico uel eſſentiale uel accidentale, uel ſeparabile uel inſeparabile: tot enim ſunt

modi generum, quos quoniam Ariſtoteles ignorauit, hinc factum eſt, ut ad probandum tam inutiles tamq; ineptas quæſtiones fuerit inductus: ipſe enim nullum aliud genus agnouit, niſi eſſentiale et inſeparabile, cum tamen etiam pueri et idiotæ ſciant uerißimum eſſe, et rectißime dici, non ſolum hominem eſſe in genere animalium, et candorem eſſe in genere colorum, ſed etiam parietem cũ candidus eſt, eſſe in genere candidorum, et aquam cum calet, eſſe in genere calidorum. Poſtremo uero errat in hoc loco nõ quidem Ariſtoteles, ſed illius Interpres Alexander, qui eius authoritate adductus ex hoc loco cõcludit continentiam et uerecundiam non eſſe uirtutes, eo quia genus uirtutis, qui eſt habitus, de continentia et uerecundia non prædicatur. Ait enim continentiam et pudorem non eſſe uirtutes, ſed paßiones. At ego contra dico, continentiam et uerecundiam non ſolum eſſe uirtutes, et ut inquit Cicero, matres uirtutum omnium, ſed etiam ueros habitus: non quidem eo modo, quo Ariſtoteles accipit habitum, quaſi non poßit eſſe habitus, niſi ſit perfectus, et qui omnino mutari et remoueri non queat: ſed eo modo quo Cicero, et omnes Scriptooes tam Græci quàm Latini recte loquentes, accipiunt: ut habitus ſit affectio exercitatione ita confirmata et manens, ut non niſi magna cum difficultate mutetur et remoueatur. Sic inquam ego habitum intelligens dico duas has affectiones animi eſſe uirtutes ueras, et habitus ueros: et Ariſtotelem unà cum omnibus illius ſectatoribus contemno atq; reijcio, qui introducunt nobis habitus neſcio quos ita perfectos et immutabiles, ut nihil prorſus augeri neq; mutari poßint: et ſcribunt, exempli gratia, quandam temperantiam omnibus numeris ita abſolutam, ut nihil in ea prorſus deſideretur, et quoſdam temperantes ita conſumatos, ut nulla prorſus neq; ciborum ſuauitate inconceſſa, neq; mulierum cupiditate illicita, neq; omnino ulla ullius rei libidine moueri poßint. Idemq; faciunt de alijs uirtutrbus, ſic ut cum quis habeat aliquam uirtutem, is perfecte præditus ſit illa uirtute, nec quicquam contrarij uitij habeat admixtum. Et in ſumma ut uirtus uel prorſus non habeatur, uel perfectißima et abſolutißima habeatur: quæ omnia ſunt mendacia et ſomnia Ariſtotelica. Nam ſi uera uirtus eſſet ita perfecta, ut non poſſet nec augeri nec minui, ſequeretur nec prudenti prudentiorem aliquem fieri poſſe, nec iuſto iuſtiorem, nec forti fortiorem, nec temperante temperantiorem. Cuius contrarium apertlßime docemur et experimur ex communi omnium loquendi conſuetudine: non enim ſolum dicimus aliquem alio eſſe prudentiorem, ſed etiam prudentißimum, nec ſolum iuſtiorem ſed etiam iuſtißimum, nec ſolum fortiorem ſed etiam fortißimum, nec ſolum temperantiorem ſed etiam temperantißimum. Quorum nihil recte diceretur, ſi ut Ariſtoteles, et Peripatetici ſomniant

ſomniant uirtus ita eſſet in ſummo perfecta, ut nec additionem nec diminutionem accipere poſſet. Itaq; caueant qui recte philoſophari cupiunt, ne abſurdam iſtam Ariſtotelis prius, deinde Alexandri et aliorum Pſeudophiloſophorum doctrinam ullo pacto ueram eſſe arbitrentur, ſed credant, ita ut uere eſt, continentiam et uerecundiam ſiue pudorem eſſe ueras germanaſq; uirtutes et habitus, eo modo, quo uirtutes et habitus in humano genere atq; in rerum natura reperiuntur: et ad hoc cognoſcendum non tantum genus uirtutis, ut præcipit Ariſtoteles, ſed etiam contrarium uirtutis reſpiciant, hoc eſt, uitium. Nam ſi incontinentia et inuerecundia uere ſunt uitia et habitus, ut certe ſunt, profecto et continentia et uerecundia uirtutes et habitus non eſſe non poſſunt. Quod ad hunc locum attinet, Ariſtoteles, ut pleraq; alia, ſic hoc falſiſsime exiſtimauit, nullam differentiam poſſe eſſe genus, atq; ideo ait ualde peccare eum, qui differentiam ut genus aſsignauit. Sed nos hoc etiam ſupra refutauimus, cum docuimus ea, quas Ariſtoteles uocat differentias, ut rationale et irrationale, et propria, ut riſibile et hinnibile, nihil aliud eſſe niſi genera differentia et genera propria. Quæ uero ille appellat genera, ut animal et colorē, ea reuera eſſe genera cōmunia, quæ à generibus differentibus et proprijs differunt, ut magis commune à minus communi: ſed ita tamen eſſe genera communia, ut quandoq; etiam genera differentia et genera propria eſſe poßint, ut ſupra docuimus in capite de differentia. Quare quod Ariſtoteles huius loci exemplum afferens ait, ut ſi quis immortale genus Dei aßignet, magnum ſcilicet admittit peccatum, longius ipſe abberrat à ueritate. Eſt enim reuera Deus immortalis, et propterea uerißimum eſt dicere, Deum eſſe in genere immortalium, ſiue quod idem eſt, immortale eſſe genus Dei. Sed cauſa huius quoq; erroris Ariſtotelis, ſicut etiam aliorum multorum, eſt ut dixi, quia ipſe accipit genus peruerſißime, et contra omnem recte loquentium conſuetudinem. Quis enim, niſi plane fatuus et ſtultus, neſcit rationale eſſe quidem differentiam, quia ratio facit differre hominem à brutis, ſed non propterea tamen minus atq; adeo magis etiā eſſe genus quàm differētiā, quoniam, ut ſupra etiam monui, magis recte dicitur, hominem eſſe in genere rationalium quàm in differentia rationalium. Quod uero in fine loci addit, nullam differentiam ſignificare quid eſt, ſed magis quale quid, non magis uerum eſt quàm ſuperiora. Nam ſi quæratur, quid eſt homo? non minus conueniēter reſpondere licet, eſt greßibile uel bipes, quàm eſt animal uel corpus. Accipiendo tamen greßibile et bipes, pro re greßibili et bipede, ut illud Virgilij.

Triſte lupus ſtabulis. *et item illud eiuſdem.*

Dulce ſatis humor.

pro triſti et dulci re. Qua de re ſupra ſatis abunde in capite de nominibus locuti ſumus. Eodem quoq; modo hoc in loco, ſicut in ſuperiore, peccauit Ariſtoteles, putans differentiam non poſſe eſſe genus, nec ſpeciem. At ego dico et affirmo omnes differentias generum, non ſolum eſſe differentias, ſed etiam genera et ſpecies, et imparem numerum, quem ille pro exemplo attulit, non minus atq; adeo magis eſſe genus quoddam, ſiue ſpeciem quandam numerorum quàm differentiam. Si quidem magis recte dicas, ternarium numerum eſſe in genere uel in ſpecie numerorum imparium, quàm in differentia eorundem. Ex quo luce clarius intelligitur imparem numerum magis eſſe genus uel ſpeciem numerorum, quàm differentiam. Eſt enim genus, ſi comparetur ſuis ſpeciebus, ut ternario et ſeptenario et cæteris imparibus: ſpecies autē ſi conferatur cum genere ſuo, hoc eſt, cum numero abſolute, qui diuiditur in duas differantias ſiue ſpecies, parem et imparem, et utraq; harum ſpecierum rurſus deorſum conuerſa, et genus effecta in multas alias ſpecies ſubdiuiditur ut par in binarium quaternarium ſenarium et alios, impar in ternarium quinarium ſeptenarium et cæteros. Neq; uerum eſt illud quod tanquam cōfeſſum ſibi ſumit, omne quod participet genus eſſe uel ſpeciem uel indiuiduū, cum etiam differentia æque ſicut ſpecies et indiuidua, generis particeps ſit. Quis enim niſi excors et amens dicat, animal à Socrate et ab homine quàm à rationali et irrationali magis participari? cum tam recte dicatur, rationale et irrationale eſt animal, ſicut Socrates et homo eſt animal. At inquit Ariſtoteles, genus de differentijs non prædicatur: nam ſi ita eſſet, cum differentiæ animalis ſint pedeſtre bipes et rationale, et hæc omnia de homine prædicētur, ſequeretur multa animalia dici de homine, et hominem eſſe multa animalia. Hæc ratio ponitur ab Ariſtotele in ſexto Topicorum, quæ uſq; adeo rudis eſt et fatua, ut mirer, quonam pacto unquam in ingenium humanum cadere potuerit, et quomodo tot uiri, qui uiderunt et legerunt, non animaduertērint eam eſſe meram quandam fabulam et pluſquam anilem delirationem. In quas omnes fatuitates nulla alia de cauſa præcipitauit Ariſtoteles, niſi propter ſtultam poſitionem ſuorum illorum uniuerſalium, et quia putauit genera non poſſe eſſe differentias, nec contra. Quæ omnia nos ſatis ſupra refutauimus, quare hic non uidētur eſſe repetenda. Sed hactenus de locis et problematibus generis, qui ab Ariſtotele traduntur in quarto Topicorum libro, nunc de locis et problematibus proprij ab eodem traditis in quinto. Quorum locorum primus eſt, ab ignotiore, ut uocant, ſic enim putat Ariſtoteles, quodlibet proprium aſsignatum, niſi ſit magis notum, quàm id cui aſsignatur, non poſſe eſſe uere preprium. Quod non eſt uerū, in proprio enim requiritur

ut conueniant uel omni et ſoli, ut hinnire equo, quod nos ſupra uocauimus, proprium priuatum, uel omni licet non ſoli, ut bipes homini: quod proprium non quemadmodum illud ſuperius priuatum, ſed inſeparabile nominauimus, eodem planè modo, quo Cicero ait, Voluptates eſſe proprias Deorum: non quia ſolis Deis conueniant, ſed quoniam ab eis ſeparari non poſſunt. Hæc inquam in proprijs requiruntur, tum priuatis tum inſeparabilibus, non ut ait Ariſtoteles, ut ſiue notiora, quod neſcio ubi ille ſomniauit. Nam et gannire uulpis, et hinnire equi, ſine ulla dubitatione propriū eſt, et tamē quis niſi mēte captus dicat, gannire magis notum eſſe quàm uulpē, et hinnire quàm equum? certe nemo: cum plurimi reperiantur, qui fortaſſe et uulpem agnoſcant et equum, nec tamen unquam aut uulpem gannire aut equum hinnire ſenſerunt. Itaq; primus hic Ariſtotelis de proprio locus, eſt non ſolum falſus, ſed etiam ſtultus, quia continet id quod nec uerum eſt, nec ab ullo alio dictum aut ſeruatum. De ſecundo loco nihil dico, quoniam mihi magis fatuum uidetur quàm ut uideatur ſerio refutandum. Ad tertium tranſeo ab homonymia proprij dictum, in quo dicit, ſentire non eſſe proprium animalis, eo quod animal licet habeat ſenſum, non tamen eo ſemper utitur, et hac ratione docet deſtruendum eſſe problema de proprio. Quæ ratio prorſus eſt ſophiſtica inepta et planè talis, ut ſi quis uellet probare aliquem non eſſe doctum uel diuitem, quia quando dormit uel nihil agit, non utitur doctrina neq; diuitijs. Sed ô rudis Ariſtoteles, homines communiter, cum talia dicuntur, non in actu ſed in poteſtate ea intelligunt: et ſic accipiunt hominem doctum uel diuitem, ut qui non ſolum habeat doctrinam uel diuitias, ſed qui et doctrina et diuitijs quando uult uti poteſt. Eodemq; modo intelligunt animal ſentire, hoc eſt, nō ſolum habere ſenſum, ſed eo uti poſſe, cū ſcilicet uigilat neq; dormit. Quare nec in iſto loco tuo uidere poſſum quid inſit ueri et ſani. Et hic pertranſeo quartum locum, tanquam nimis ineptum et non dignum qui refutetur, ait enim de eo quod eſt ſcire hoc, non bene aſſignari proprium, niſi determinatur quid ipſum ſit: et tamen quid ſit iſtud ſcire hoc, nemo Interpretum adhuc intellexit. Albertus enim uno modo dixit, Alexander alio, et alij aliter, ut nōdum conſtet quid ſibi uoluerit Ariſtoteles, tantum abeſt ut legentibus ullam poſſit afferre utilitatem. Similiter prætereo quintum locum, in quo de nugatione et explicite et implicite multa Ariſtoteles, ſed in ſumma ipſe nihil aliud facit niſi nugatur, ut mirum ſit, quid in mentem uenerit illi uiro, in rebus tam friuolis tempus conſumere. In ſexto loco, quod ab eodem uel à parte ſummi uidetur, nihil aliud eſt ueri aut utilis, niſi id quod in fine dicit, proprium animalis eſſe, animam habere, eo quod nulli alteri commune eſt,

præterquam animali. Quibus uerbis Ariſtoteles aperte refutat ſe ipſum, alibi confitentem arbores et herbas et alias ſtirpes animam habere, ſed tamen non eſſe animalia. Nam ſi habere animam ita proprium eſt animalis, ut nulli alteri ſit commune, quemadmodum ipſe hic dicit, quomodo poſſunt ſtirpes, quæ ex eius ſententia non ſunt animalia, habere animam? Certe ego qui id fieri poſſit non uideo, nec quomodo Ariſtoteles hic à repugnantia ſui ipſius defendi queat: quam repugnantiam Alexander illius interpres uidens, et defendere cupiens, nulla alia utitur ratione, niſi quod ait locum hunc eſſe mendoſum, et ſcripturam Ariſtotelis corruptam, et pro eo quod eſt, animam habere, legendum eſſe, habere ſenſum, cum habere ſenſum ſine ulla dubitatione proprium ſit animalis. Qua in defenſione Alexander more ſuo potius dicere uoluit, id quod non erat, ut Ariſtotelem quo iure quáue iniuria à repugnantia defenderet, quàm fateri id quod erat uerum, hoc eſt, animalis proprium eſſe animam habere: et Ariſtotelem hoc in loco quaſi ueritate coactum uerum dicere, alibi uero cum idem negat, in magno errore uerſari. Nam non dubium eſt quin ita ſcripſerit Ariſtoteles, et in uerbis eius nulla ſit menda, cum omnes codices tam impreſſi quàm manu ſcripti, quos quidem ego uidi, ita ſcripum habeant. Atq; ideo nos ſupra in arbore noſtra generica diximus, omnes ſtirpes uere anima carere, et habere animam animalis eſſe proprium, atq; ad illius loci confirmationem hunc Ariſtotelis locum citauimus. Quod autem attinet ad exemplum quod affert Ariſtoteles ad explanandum hunc locum, cum ait; ut ſi quis ſcientiæ proprium diceret, opinionem quæ ratione dimoueri non poteſt, cum ſit una, mirum eſt, quonam pacto iſtiuſmodi propria Ariſtoteles excogitabat, quæ non dico ullus homo, ſed ne bos quidem ſi loqueretur: auderet effutire. Quid eſt enim, cum ſit una? quis niſi mente captus, hoc modo proprium aſſignaret? Sed Ariſtoteles ut librum magnum faceret, nihil prætermittebat, quamuis abſurdum et ridiculum: ac de ſexto loco hactenus.

In ſeptimo quoq; illud eſt falſum, quod ait, ſi quis proprium ignis aſſignet, eſſe corpus tenuiſſimum et leuiſſimum, id proprium non recte aſſignatum eſſe. Sed cur non recte ô Ariſtoteles? unum inquis eſt ſupervacuum, hoc eſt, aut tenuiſſimum aut leuiſſimum, eo quia ignis per alterum ſatis ſeparatur à quocunq; alio, ut non ſit opus alterum addere. Sed dic mihi, quis fecit hanc legē de proprio, ut neceſſe ſit ipſum, ut dicis, à quocunq; alio ſeparare? Nam ego nego hanc legem, et dico eam non proprij ſed definitionis eſſe propriam: debet enim definitio ſeparare definitum à quocunq; alio, non proprium. Quanquam ne hoc quidem ſemper in definitione ſeruatur: ſunt enim definitiones quædam, quas Galenus uocat ὀνοματώδεις, in quibus multa ponuntur, non

diſcernendi nec ſeparandi, ſed eſſentiæ rei magis explicandæ cauſa. Quare cũ ſeparare ab alijs nõ ſemper ſit propriũ definitionis, multo minus erit proprij: et licet dicamus ignem non ſolum eſſe tenuiſsimum ſed etiam leuiſsimum, non ut eum ab alio quopiam ſeparemus, ſed ut magis explicemus eius naturã, quæ talis eſt. Nam cum ignis habeat has duas proprietates, ut et tenuiſsimus ſit et leuiſsimus, cur peccat quiſpiam, qui ambas illi tribuat? certe ego nullam uideo cauſam q̃ Ariſtoteles, quæ te ad locũ iſtũ ponendũ mouere debuerit.

Ad octauum locum multa poſſent dici, ſed hoc tantum dicam, non eſſe uerum id quod ait Ariſtoteles, oportere proprium notius eſſe eo, cuius aſsignatur proprium. Non enim ſemper aſſumitur proprium, notius faciendi cauſa, ſed etiam interdum ut eius, cuius eſt proprium, naturam magis explicet, ut ante dixi. Quare uidetur mihi Ariſtoteles propemodum ubiq; in his ſuis locis tradendis aſſumere aliquid, quod non eſt nec uerum nec conſeſſum. Nam eodem planè uitio laborat etiam nonus locus, in quo dicit, proprij hoc eſſe proprium, ut ſubiectum faciat notius, quod non utiq; ſemper eſt uerum. Nam qui dicit calere eſſe proprium ignis, recte ignis proprium aſsignat, nec facit tamen ignem magis notum: quis enim neſciebat ignem eſſe calidum? Sed rurſus de nouem primis proprij locis ab Ariſtotele traditis, iam ſatis multa ſunt dicta, ex quibus iudicium fieri poteſt etiam de alijs. Perpauci enim admodum ſunt, qui non aliquid aut falſi contineant, aut certe parum ſint utiles.

Nunc uenio ad ſextum librum Topicorum, et ad problemata definitionis, ut oſtendam non magis uera in his quàm in ſuperioribus ab Ariſtotele fuiſſe tradita. Primum enim ut omittam ea, quæ in principio libri dicit, quæ nec omnia ſunt uera, nec ab ipſo ſeruata. Dico primum locum, qui ab homonymia generis ſumitur, eſſe falſum, idq; probo nõ alio quam Ariſtotelis ipſius exemplo, ait enim generationem non recte definiri ab eo, qui dicat, eam eſſe ductionem ad ſubſtantiam, nec ſanitatem ab eo, qui definiat eam eſſe commenſurationem calidorum et frigidorum, eo quia et ductionis et commenſurationis nomen eſt homonymum. At ego dico utranq; harum definitionum eſſe rectam ac nominũ homonymiam nihil obſtare quin recte aſsignatæ ſint, nam cum dicitur, ductio ad ſubſtantiam, licet ductionis uocabulum per ſe fortaſsis ſit ambiguum, tamen iunctum cum ſubſtantiuo ſequenti, omnem amittit ambiguitatem, ſic ut non poſsit amplius ſumi, niſi pro ductione ad ſubſtantiam: ſimiliterq; cum dicitur coniuncte commenſuratio frigidorum et calidorum, tollitur omnis ambiguitas ſi qua eſt in nomine commenſurationis per ſe ſumpto, ut etiam ſi locus hic ab Ariſtotele traditus uerus eſſe concedatur, tamen exempla, quæ ab ipſo afferuntur, non poſsint eſſe ad probandum locum accommodata. Quare prorſus

inutilis eſt iſte primus locus. Nec maior ulla eſt utilitas aut ueritas in ſecundo; nihil enim impedit, quo minus canis definiri recte poßit, etiam ſi nomen eius ſit homonymum, et nulla fiat eius diſtinctio: Nam per definitionem tollitur omnis ambiguitas, ut cum dicitur, exempli gratia, canis eſt animal terreſtre latrabile, quid obſtat hic quo minus hæc ſit recta definitio? certe nihil. Nam et ſi nomen canis per ſe ſumptum ſit ambiguum, tamen in definitione poſitum et cum alijs iunctum, ſtatim deſinit eſſe homonymũ: cum enim dicitur, terreſtre latrabile, nullo pacto amplius nec de cæleſti, nec de marino cane poteſt intelligi. Quocirca eadem ſunt in hoc ſecundo loco uitia, quæ in ſuperiore. Quod autem dicitur in tertio loco, definitionem per nomina metaphorica non recte fieri, nec ipſum omnino eſt uerum, cum hoc quoq; genus definitionis apud idoneos Scriptores ſæpenumero factum reperiatur. Nec ratio quam affert, cur talis definitio recta non ſit, omnino eſt uera: ait enim omnem definitionem illuſtrandæ rei cauſa fieri, et omne quod per metaphorã dicitur obſcurum eſſe. At ego dico metaphoram non ſemper obſcurare definitionem, ſed nonnunquam etiam illuſtrare, ut ſi quis definiturus iuuentam, dicat eã eſſe, florem ætatis, aut meridiem uitæ. Sic enim definiens haud ſcio, an minus recte faciat quàm ſi diceret, iuuentam eſſe tempus uitæ medium inter adoleſcentiam et ætatem adultam. Sed fac definitionem per nomina propria factam eſſe rectiorem quàm eam, quæ per metaphoram efficitur, an propterea eſt damnanda et abijcienda definitio metaphorica? certe non: præſertim in diſputatione dialectica, in qua non ad ueritatẽ omnia, ſed ad probabilitatem tãtummodo referuntur, ut ipſimet Dialectici dicunt. Eademq; ratione dico quartum locum, qui eſt ab inſuetis nominibus et ab inſueto modo loquendi, eſſe ſi non falſum at certe inutilem et ſuperuacuum præſertim Dialectico, qui non ad ueritatem res, ut dixi, ſed ad probabilitatem ponderat: præterea inſuetudo nominum et modi loquendi non in Dialectica uitium eſt, ſed in Grãmatica. Quare huiuſmodi errores definitionum Ariſtoteles non ipſe corrigere debebat, ſed Grammaticis, ad quorũ officium pertinent, relinquere corrigendos. Quod autem pertinet ad proprij appoſitionem, de quo agitur in ſexto loco, non ita uerum eſt, omne illud quo ſublato definitio propria remanet, eſſe ſuperuacuum, ut dicit Ariſtoteles: nam in definitionibus, quas uocant οὐσιώδεις, multa apponuntur, quibus ſublatis definitio remaneret propria, et tamen nõ ſunt ſuperuacanea. In eiuſmodi enim definitionibus apponitur nõ ſolũ cauſa formalis, ſed interdũ etiam materialis efficiens et finalis, ut recte inquit Galenus in quarto de Differentijs pulſuum. Quamobrem et ſcientiæ eſſe ſuſceptiuum in definitione hominis, non eſt ita ſuperuacuum,

ut putat Ariſtoteles. Prætereo hic omnes ſequentes definitionum locos, qui in ſexto Topicorum libro ab Ariſtotele traditi ſunt, eo quia non mihi propoſitum eſt, ut ante dixi, perſequi omnia, ſed tantum indicare ſtudioſis recte philoſophandi, non ita ueram et utilem eſſe doctrinam Ariſtotelis topicam, ut pleriq; falſò arbitrantur. Nam ex ijs, quæ diximus de ſexto hoc libro, cætera quoq; ijs, qui ueritatem diligenter inueſtigare uolent, poterunt eſſe nota. Nunc à ſexto libro reuertor retro ad ſecundum, in quo Ariſtoteles de problematibus accidentis loquitur, et ſtatim reprehendo primum locum, tanquam partim inutilem et uanum, partim etiam nō ita uerum. Ac inutilem quidem, quia nemo niſi mente captus et planè ignorans quid ſit album et coloratum, diceret albo accidere coloratum eſſe. Non ita uerum, quia quod ait, colorem eſſe genus albi, facile negari poteſt, eſt enim color reuera genus alboris, non albi, unde dicimus non album ſed alborem eſſe colorem, niſi forte quis album pro albore, et adiectiuum pro ſubſtantiuo accipiat. Quo in caſu locutio non eſt propria præſertim apud latinos, ſed demus locutionem eſſe propriam, et colorem eſſe genus albi, nunquam tamen uerum erit, quod Ariſtoteles hic ait, Genus denominatione de nulla ſpecie dici. Animale enim, quod eſt denominatiuum ab eo quod eſt animal, uere dicitur de homine, et hæc enuntiatio uerißima eſt, homo eſt animalis, et tamen animale etiam denominatiue acceptum eſt genus hominis, ſi quidem homo uere eſt in genere animalium, hoc eſt, rerum habentium animam, et uiuens omne tam uere dicimus eſſe corporeum denominatiue, quàm eſſe corpus ſubſtantiue. Ex quo manifeſte apparet falſò Ariſtotelem negare, genera de ſuis ſpeciebus denominatiue dici, et non recte dici, album eſſe coloratum ſiue alborem eſſe coloratum. Nam et ſi color genus eſt alboris, tamen etiā coloratū eiuſdem genus ſit neceſſe eſt, cum ſi albor nō coloratus ſit, impoßibile ſit, alborem eſſe colorem. Quemadmodum uiuens ſi non ſit corporeum, ut ſit corpus fieri non poteſt, et corpus ſi non ſit ſubſtantiale, ſubſtantia nunquam eſſe poterit. Quocirca in primo loco Ariſtoteles, ut dixi, falſò affirmauit genera de ſpeciebus ſuis denominatiue prædicari non poſſe. In ſequentibus autem locis uſq; ad decimum multa etiam ſunt nō recta, ſed quia non magni momenti ſunt, ea prætereo: et ad decimum undecimumq; uenio, qui ſunt à genere ad ſpeciem, et à ſpecie ad genus. Quibus in locis, Ariſtoteles licet uerum dicat, tamen in eo errat, quod loci à genere ad ſpeciē et contra, non magis proprij ſunt problematum de accidente, quàm omnium penè aliorum. Atq; ideo non recte hic fuerunt tanquam alligati, id quod ex alijs omnibus, qui locos inuentionis tractauerunt, licet intelligere, et præſertim ex Cicerone in Topicis, qui utrunq; horum locorū tradidit, et neutrum

eorum ulli applicauit materiæ, id tantum ſeruans, ut eorum exempla tradat in materia iuridica, quia ſcribebat ad Trebatium Iuriſconſultum. Sic enim tradendi ſunt et hi et alij omnes loci communes, hoc eſt, libere et ſolute, ut ad omnẽ materiã argumẽtãdo poßint accõmodari, modo ea id patiatur, et propter hãc cauſam appellati fuerunt cõmunes. Atq; ita faciunt Rhetores, apud quos uidere licet et locos proprios cuiuſcunq; ſtatus et communes omnium ſtatuum, ut hi quos dixi, et alij quos diſerte recenſet, et Rodulphus Agricola in libris de Dialectica Inuentione, et Georgius Trapezuntius in tertio Rhetoricorũ. Quamobrem iterum dico uehementer erraſſe Ariſtotelem, qui locos communes certis quibuſdam materijs aßignauit, ad problemata alios de accidente, alios de genere, alios de definitione applicans: et eo magis peccaſſe, quoniam ut ſupra dixi, nullum poteſt eſſe problema neq; de proprio, neq; de accidenti, neq; de definitione, quin idem etiam ſit de genere: cum neceſſe ſit, omnia de quibus dubitatur et quæritur et ſit quæſtio, eſſe uel aliquod genus uel in aliquo genere uel eſſentiali uel accidentali: ſed de hoc ſupra ſatis. Nec dißimiles his duobus locis ferè ſunt alij ſequentes huius ſecundi libri uſq; ad finem. Fermè enim omnes peccant uel in eo, quod falſi aliquid continent, uel in eo, quod ſunt inutiles, uel in eo, quod et ſi ueri et utiles ſunt, tamen ita confuſè et obſcure traduntur, ut ſæpenumero propoſito aliquo problemate neſcias ad quodnam caput pertineat, et utrum de accidenti, an de genere, an de quopiã alio ſit. Verbi gratia ſi proponatur, utrum diuitiæ ſint bonæ an non, et utrũ Dij ſint an non. Alexander dicit hæc eſſe problemata de accidẽte, Perionius autem non de accidente ſed de genere eſſe contendit. Nec in his ſolum, ſed in multis alijs tanta eſt confuſio et obſcuritas, ut nec ab Interpretibus ipſis intelliguntur, id quod patet ex eo quod non paucis in locis, Albertus unum dicit, Adenolphus aliud, Alexander aliud, Auguſtinus Sueſſanus Alexandrum ferè ſequens, tamen in multis ab eo diſſentit atq; etiam illius opiniones ſæpenumero refutat. Vel ſi non obſcure traduntur, tamen aut exempla falſa ſunt aut non accommodata, de quibus omnibus in præſentia dicere ſuperſedeo, quia de his abunde ſcripturus ſum in libro ad hanc unam rem deſtinato, ſi mihi uita ſupeditarit. Illud tamen admonitum uolo, compluribus in locis non recte fieri nec ab Ariſtotele, qui ad confirmandos locos ſæpenumero affert exẽpla falſa, nec ab Interpretibus, qui Ariſtotelem excuſantes aiunt, ut eorum uerbis utar, exempla dari, non ut ita ſit, ſed ut ita ſentiant auditores, et exẽplorum expoſitionem requiri non uerificationem. At ego contra dico, in aliquibus fortaßis hoc uerum eſſe poſſe, ſed in locis tradendis nõ ſolum locos ſed etiam locorum exempla oportere eſſe uera. Nam aut locorum illorum exẽpla

uera

uera reperiuntur, aut non: et ſi reperiuntur, cur non potius traduntur uera quàm falſa? ſi non reperiuntur, quorſum mihi opus eſt loco, cuius nullum extet uel non reperiatur exemplum? At enim inquiunt, exempla nonnunquam non reperiuntur ita accommodata, quare neceſſe eſt uti falſis. At ego rurſus contra dico, ſi loci ueri ſunt, exempla quoq; reperiri uera: et ſi non reperiuntur, ſignum id maximum eſſe, locum non eſſe nec uerum nec utilem. Et propterea non recte excuſatur Ariſtoteles ab Interpretibus, qui ad explanandos locos ſuos exempla falſa protulerit. Credendum enim eſt eum, ſi uera exempla habuiſſet, potius ueris quàm falſis fuiſſe uſurum. Atq; hactenus breuiter percucurrimus particulatim aliquot locos problematum, partim de genere, partim de proprio, partim de definitione, partim de accidente: ut doceremus in eis multa eſſe partim falſa partim inutilia, et oſtenderemus iſtos Topicorum libros non tam ueros et utiles eſſe, quàm pleriq; exiſtimant: quod à nobis arbitror non obſcure nec indiligenter fuiſſe factum. Nunc pauca dicã in uniuerſum de tota Ariſtotelis doctrina topica, quàm ego et ſi ſine ulla dubitatione pronuntio maxima ex parte eſſe falſam, ut apparuit cum ex paucis illis locis, quos ſupra refutaui, tum ex ijs, quæ inter initia huius capitis dixi: tamen etiam ſi eſſet uera, adhuc contendo et conſtanter affirmo iſtam artem eo modo, quo ab Ariſtotele traditur, et ad id, in quo illam eſſe utilem teſtatur, non poſſe eſſe utilem. Ait enim ad tria utilitatem præſtare, ad exercitationes ad congreſſus, ad philoſophiæ ſcientiam: ſed quæro primum, quomodo ad exercitationes poteſt eſſe utilis iſta doctrina? quæ maxima ex parte eſt, ut dixi, uel falſa, quia non docet uerum, uel inutilis, quia magna pars problematum illorũ, quæ ab Ariſtotele proponuntur, nunquã ueniunt in uſum: uel obſcura ſic ut ſæpe nec ab Interpretibus ipſis intelligatur. Deinde quæro ad quas exercitationes, an ad rhetoricas meditationes? nihil minus: nemo enim eſt, ut recte inquit Ludouicus Viues in tertio de corruptis artibus libro, qui quantũ libet diligenter lectis iſtis Ariſtotelicis topicis ſentiat ſe adeptum aliquam magni momenti facultatem ad uere copioſeq; diſſerendum. Quod non tam idcirco euenit, quod non multa ſint in eis uera et utilia, quàm quod ſunt obſcure, peruerſe, et ſine ullo recto aut uero ordine tradita. Nam ordo ille problematum quadripartitus, quàm ſit rectus et uerus, ex ijs, quæ ſupra dixi, ſatis patuit. Quod ſi non ad exercitationes rhetoricas utilis eſt iſta doctrina, an forte ad alias quaſdam? hoc eſt, aut ad diſputandum in circulis, quos uocant, aut ad philoſophicarum rerum ueritatem inueſtigandam? multo etiam minus. Nam quod ad circulos diſputatorios attinet, hi qui noſtra ætate fiunt longe ſunt diuerſi ab illis, qui antiquitus fieri ſolebant. In his enim nihil

interrogantes Aduerſarium proponunt eas, quas uocant, concluſiones: et alteram tantummodo problematis partem eam, quam uolunt ipſi defendendã ſumunt, reſpondentes ad ea, quæ Aduerſarius opponit. At illi non ſic faciebant, ſed ante omnia quærebant ab Aduerſario, utram problematis partem putaret eſſe ueram, et quam ille reſpondebat, ſibi ueram uideri, aduerſus eam diſſerebant, ut conſtat partim ex Dialogis Platonis, in quibus ſolis ueræ diſputationes dialecticæ continentur expreſſæ, partim ex octauo libro Topicorum Ariſtotelis, in quo et interrogandi Aduerſarium, et reſpondendi præcepta, et quæcunq; tam à reſpondente quàm ab interrogante in dialectica exercitatione faciẽda ſunt, minutatim tradũtur. Quare nec ad diſputationes publicas noſtrorum temporum multum proficit hæc dialectica præceptio, cum ſit ab ea, ut dixi, longe diuerſa. Ad philoſophicam uero inueſtigationem ueritatis quantum afferat adiumenti, id etiam ſine alia ratione uel maxime cognoſci poteſt ex libris Dialecticorum: in quibus, ut ſupra demonſtratum eſt, penè tot ſunt errata quot uerba. Cum inquam talis ſit, ut paulo ante dixi, et toto hoc capite oſtendi, doctrina hæc Ariſtotelis topica, etiã atq; etiã hortor ſtudioſos Philoſophiæ candidatos, ut doctrinam inueniendorũ argumentorum à Cicerone potius, cæteriſq; Rhetoribus diſcant, quàm ab Ariſtotele et Dialecticis: et ſi tamen Ariſtotelem legere uolunt, ut caute et cum iudicio legãt, ne falſis, quæ ab eo dicuntur, magis lædantur, quàm adiuuentur ueris.

Loci communes inueniendorum argumentorum, ex Trapezuntio.

A genere, hoc eſt, à toto diſcreto.
A ſpecie, hoc eſt, à parte diſcreta.
A toto continuo.
A parte continua.
A definitione.
A cauſa efficiente.
materiali.
formali.
finali.
Ab effectibus.
Ab uſibus.
A generatione.
A corruptione.
Ab adiunctis.
A re iudicata.

Ab exemplo.
A contrario.
A ſimili.
A maiori.
A minori.
A pari.
A proportione.
Ab oppoſitis.
contrarie.
contradictorie.
relatiue.
priuatiue.
A tranſumptione.
A coniugatis.
A caſibus.
A diuiſione.

De utilibus et ueris argumentationibus, deq́; utili et uero earum uſu: contra inutilem et uanam Ariſtotelis de eiſdem rebus doctrinam, traditam in libris Priorum Analyticorum. Caput Secundum.

QVANVIS in Organo Ariſtotelis græco, hoc eſt, in inſtrumento illo totius dialecticæ facultatis, tantopere ab imperitis celebrato, liber Priorum Analyticorum, in quo de argumentationibus agitur, præpoſitus ſit libro Topicorum, in quo Ariſtoteles de locis argumentorum inueniendorum diſſerit: tamen quoniam natura prius eſt argumẽtum inuenire, quàm inuentum explicare: nemo enim explicat, quod nondum inuenit. Idcirco nos in tradendis ueris principijs et falſis refutandis, exiſtimauimus nobis prius loquendum eſſe de argumentis, et de libro Topicorum, quod in ſuperiori capite factum eſt. Deinde de argumentationibus et de libro Priorum Analyticorum, id quod in præſentia facere aggredimur. De argumentationibus igitur tam oratorijs quàm philoſophicis, earumq́; uſu quatuor hæc in primis ab omnibus ijs, qui recte philoſophari cupiunt, putamus eſſe cognoſcenda: Quantus nã earum numerus ſit ſtatuendus, quæ ſint ueræ et quæ non ueræ argumentationes, quibus conueniant et ad quos pertineant ſingula argumentationum genera, et deniq; quis modus in eis tradendis uſurpandiſq; ſit tenendus. His enim quatuor cognitis liquido apparebit Rhetores de argumentationibus earumq́; uſu multo rectius et cõmodius præcepiſſe, quàm Dialecticos et Pſeudophiloſophos: atq; ideo illos multo magis, quàm hos, hac in re ſequendos. Argumentationem autem hoc in loco intelligi uolumus, non prout eſt idem, quod argumentum, ſed ut ab argumento diſtinguitur: atq; ut argumentatio eſt argumenti per orationem explicatio, ſiue modus quidã explicandi argumentum per orationem. Argumentum uero ratio rei dubiæ faciens fidem, ſiue ut Cicero definit, inuentum ex aliquo genere rem aliquam aut probabiliter oſtendens aut neceſſariæ demonſtrans. Qua diſtinctione ſic propoſita nunc primo, quod ad numerum argumentationum attinet, nos eas in ſumma decem has eſſe ſtatuimus: complexionem ſiue dilemma, enumerationem, ſimplicem concluſionem, ſubiectionem, ſummiſsionem, oppoſitionem, uiolationem, inductionem, collectionem, ratiocinationem ſiue ſyllogiſmum: quo nomine iam ferè omnes pro latino utuntur. Quas decem argumentationũ

formas, tradit partim Author ad Herennium in ſecundo; partim Cicero in primo de Inuentione, partim poſt omnes alios Georgius Trapezuntius in tertio Rhetoricorum ſuorum: ſic illuſtrans eas clariſſimis accommodatiſſimisq; exemplis, ut neq; plura neq; pauciora de ijs dicenda fuiſſe uideantur. Quare qui formas omnes et modos argumentationũ tam philoſophicarũ quàm oratoriarum uidere ac diſcere cupit, is ad eos, quos dixi, confugiat Authores. Mihi tantummodo principia philoſophandi uera indicare, et falſa refutare, propoſitum eſt. Hæc igitur nos unà cum ijs authoribus, quos dixi, de uero argumentationum tam philoſophicarum quàm oratoriarum numero ſtatuimus. Ariſtoteles uero et unà cum Ariſtotele Peripatetici omnes quatuor tantummodo argumentationum genera ponunt: Syllogiſmum, inductionem, enthymema, et exemplum: et enthymema imperfectum ſyllogiſmum, exemplum uero imperfectam inductionem uocant. Qui quidem Ariſtotelicus et Peripateticus argumentationum numerus, tanto diminutior et imperfectior eſt noſtro et oratorio, quanto quaternarius numerus eſt minor denario, et quanto quatuor homines pauciores ſunt quàm decem. At enim inquiunt Pſeudophiloſophi, Ariſtoteles has tantum quatuor poſuit argumentationes, quoniam reliquæ omnes quæcunq; fieri poſſunt, ad quatuor has, tanquam imperfectiores ad magis perfectas neceſſario reducuntur. Et quoniam his cognitis aliæ omnes non difficulter cognoſci poſſunt, ſic ut non neceſſe fuerit eas ſingillatim recẽſere, aut quomodo fiant referre. Sic inquam Pſeudophiloſophi imperfectionẽ numeri argumentationum ab Ariſtotele poſitarum excuſant, ſed nihil ualet hæc excuſatio, quia ſi uera eſſet, eadem ratione debebat etiam prætermittere enthymema et exemplum, cum ut ipſemet inquit et illi non negant, enthymema ad ſyllogiſmum, et exemplum ad inductionem, tanquam imperfectiora ad magis perfecta reducantur. Atq; ita patet, ſi uera eſt iſta Pſeudophiloſophorum excuſatio, qua ratione enthymema et exemplum inter argumentationes ab Ariſtotele numerata fuerunt, eadẽ etiã reliquas argumentationes à nobis ſupra cõmemoratas numerari debuiſſe, præſertimq; dilemma et antitheton, quæ ſunt non ſolum exornationes, ut recte inquit Trapezuntius, ſed etiam argumentationes apud Scriptores tam græcos quàm latinos frequẽtes. Quod autem ſpectat ad id, quod ſecundo loco propoſitum fuit, nos ueras argumentationes eſſe affirmamus omnes illas decem, quas ſupra commemorauimus, partim ex Authore ad Herẽnium, partim ex Cicerone, partim ex Trapezuntio deſumptas. Nam cum argumentatio ut differt ab argumento, communiter, tam à Rhetoribus, quàm à Dialecticis, et alijs definiatur, ut ſupra dixi, eſſe argumenti per orationem explicatio, ſiue modus quidam expli-

candi argumentum, ſine dubio omnes illæ, quas ſupra commemoraui, ſunt explicationes quædam argumentorum per orationem. Sic ut quemadmodum una eadéq; cera multis ſæpe et uarijs informatur imaginibus, ita unum idéq; argumentum pluribus interdum et diuerſis argumentationibus explicetur, et quaſi transformetur. Vt apertiſsime docet Georgius Trapezuntius *in tertio* Rhetoricorum, *ubi clariſsimis exemplis monſtrat ac docet quonam pacto tum enumeratio in ſubiectionē, tum ſubiecto in enumerationem, tum etiam cæteræ argumentationes in alias quaſdam mutuo conuertantur. Has inquam nos decem affirmamus eſſe ueras et proprias, tam* Philoſophorum *quàm* Oratorum *argumentationes, ab utriſq; ſine ulla differentia communiter uſurpandas, cum uidelicet et materia, quæ de agitur, et eloquendi ratio id poſtulat. At uero ex quatuor illis, quas* Ariſtoteles *ſtatuit, duas tantum priores fatemur eſſe ueras, et ab alijs ſeparatas argumentationum formas, id eſt, ſyllogiſmum et inductionem, quas nos quoq; ſupra commemorauimus inter argumentationes noſtras et ueras. Reliquas uero duas poſteriores, hoc eſt, enthymema et exemplum, planè affirmamus aut non eſſe argumentationes, ſed argumenta: aut ſi ſunt argumentationes, tamen non per ſe nec ab alijs eſſe diſcretas, ſed aliarum una aliqua ſemper explicari. Loquendo ſemper, ut ante dixi, de argumentatione, ut diſtinguitur ab argumento. Nam* Ariſtoteles *tametſi diuerſis in libris de argumentationibus et argumentis loqui uideatur, tamen nullo in loco aperte diſtinguit argumentationem ab argumento, ſed de utroq; ſimul ubiq; loquitur, perinde ac ſi idem eſſent. Quo factum eſt, ut non ſolum non potuerit uerum argumentationū numerum tradere, ſed etiam ut in ueris argumentationibus docendis uehementer errauerit. Enthymemata enim et exempla, ut ante dixi, non argumentationes ſed argumenta ſunt: nam ſi argumenta uere definiuntur, eſſe non explicationes argumentorum, ſed rationes quibus res dubiæ probantur: et tam enthymematibus quàm exemplis res dubiæ probari ſolent: quis dubitare poteſt, quin enthymemata et exempla non argumentationes ſint ſed argumenta? certe nemo, niſi* Dialecticus, *hoc ueritatis planè inimicus. Ad hæc enthymemata et exempla non in argumentationibus, ſed in argumentis eſſe numeranda, id magnum etiam eſt indicium, quod utrunq; alijs multis et uarijs argumentationibus explicatur, nec rationi conſentaneum uidetur, ut una eademq; argumentatio alijs explicetur argumentationibus. Tam anthymemata autem quàm exempla multis et uarijs explicari argumentationibus, teſtis eſt ipſemet* Ariſtoteles *in ſecundo* Rhetorices, *ubi de enthymematum locis diſſerit, explicat enim enthymemata ibi per argumentationes uarias, hoc eſt, enthymema à contrario per ſimplicem*

conclusionem, hoc modo: Si malorun cauſa bellum eſt, erit emendatio pax. Enthymema ab inductione per inductionẽ, hoc modo, Omnes populi colunt ſapiẽtes, nã Parij Archilochũ honorarunt, Chij Homerum, Lacedemonij Chilonem, Italici Pythagoram, Lampſaceni Anaxagoram, Athenienſes Solonẽ. Enthymema à conſequentibus contrarijs per complexionem ſiue dilemma, hoc modo: Sacerdos quædam filio ſuadebat ne Orator fieret, ſi enim, inquiebat, iuſta dixeris, homines te oderunt, ſi iniuſta, Dij. Enthymema ab enumeratione partium, aut per enumerationẽ, hoc modo: Si anima eſt motus, neceſſario eſt aut generatio aut corruptio, aut auctio aut diminutio, aut alteratio aut loci commutatio: tot enim et non plures nec pauciores ſunt motus, ſed anima nihil horum eſt, ergo anima motus eſſe non poteſt: aut per ſubiectionem, hoc modo, Si anima eſt motus, quæro utrum generatio uel corruptio? minime: utrum auctio uel diminutio? multo minus: utrum tandem alteratio uel loci mutatio? multo etiam minus: Quod ſi in nullo horum ſex motuum anima eſt, certe in nullo motu eſſe poteſt. Eodẽq; modo multa alia enthymemata per alias quaſdam argumentationes ſubinde explicantur. Similiterq; exempla ipſa quoq; expoliuntur multis et uarijs argumentationibus, nunc per ſyllogiſmum, hoc modo: Quæcunq; à maioribus noſtris facta ſunt, ea nos decet imitari, ſed maiores noſtri ſæpe multa pro utilitate Reip. innouarunt, ergo nos quoq; aliquid innouare uereri non debemus. Nunc per antitheton, hoc modo, Si maiores noſtri nihil unquã innouaſſent, ego quoq; nobis nihil innouandum cenſerem, ſed cum illos multa innouaſſe non ignoraremus, quid eſt quod nos quoq; innouare aliquid tantopere uereamur? Nunc per ſimplicem concluſionem, hoc modo, Si maiores noſtri multa innouare non dubitarunt, quid eſt per Deos immortales quod nos ab innouando tantopere abſterrere debeat? Poſſem huc afferre multas quoq; alias tam enthymematum quàm exemplorum explicationes diuerſis argumẽtationibus factas, ſed his quæ dictæ ſunt, partim ab Ariſtotele ipſo, partim à communi omnium argumentandi more acceptis, ſatis intelligi arbitror, enthymemata et exempla eſſe nõ argumentationes ueras, ſed inuenta et argumenta uera, quæ aſſumuntur ad probandum aliquid, atq; ideo uarijs ſubinde argumentationibus explicantur et expoliuntur. Quod niſi ita eſſet, quonam pacto quæſo tam uarias tamq; diuerſas reciperent argumentationum explicationes atq; expolitiones? nulla enim ratione uidetur probari poſſe, ut aliæ argumentationes alijs argumentationibus explicari et expoliri queant. At enim inquiunt, enthymema uocabulũ eſt græcum, et apud Græcos tribus modis accipi ſolet: uno modo pro omni ſententia, ſiue materia, ſiue argumento ad probandum aliquid accommodato, alio modo pro argumento

tantum ex contrarijs et repugnantibus, et his duobus modis cum enthymema idem ſit quod argumentum, non mirum eſſe aiunt, ſi pluribus interdum argumentationibus explicatur. At uero tertio modo acceptum pro argumentatione rhetorica, ut ipſi dicunt, ex duabus tantum partibus conſtante, ut ab exẽplo diſtinguitur, nullo pacto tales recipit argumentationum uarietates. Sic inquam mihi reſpondent Dialectici diſtinguendo enthymema, et eius tres modos faciendo, ut diximus. Quibus ego quoq; uiciſſim reſpondeo, duos illos priores enthymematis modos, quos dicunt, eſſe ueros et agnitos, non ſolum apud Latinos à Cicerone in Topicis et à Trapezuntio in Rhetoricis ſuis, ſed etiam apud Græcos ab Authore illo, qui ſcripſit Rhetoricam ad Alexandrũ; et ab Hermogene περὶ εὑρέσεων. Sed tertium illum quem aiunt eſſe argumentationem oratoriam, ex duabus propoſitionibus conſtantem et ab exemplo diſtinctam, prorſus negamus eſſe uerum: Cum nec Ariſtoteles aperte ullo in loco tradiderit ullum talem enthymematis modum, nec ſi tradidiſſet, id feciſſet recte. Is enim in ſecundo Rhetorices libro duo capita fecit, unum de exemplo alterum de enthymemate, eiuſq; locis, et ita ibi diſtinguit exempla ab enthymematibus, ut argumenta ab argumentis, non ut argumentationes ab argumentationibus. Nam cum ſpeciem exempli faciat rem geſtam præteritam, ſimilitudinem et Apologum, quis tam inſipiens eſt, ut dicat iſta argumentationes eſſe non argumenta? Similiter enthymematis ſpecies, cum dicat eſſe, ſimiles caſus, conſequentia, repugnantia, definitiones, maiora, paria, et alia multa ſimilia, quis rurſus tam demens ſit, ut iſta inter argumentationes, non inter argumenta putet eſſe numeranda? certe nemo. Quare fateor quidem exempla ab enthymematibus ab Ariſtotele diſtincta fuiſſe: ſed ut argumenta et res ad probandum accommodatæ, non ut argumentationes et explicationes argumentorum. Quanquam non nego Ariſtotelem fortaſſe uocabulis exempli et enthymematis, intellexiſſe non ſolum res ad probandum accommodatas, ſed etiam certam quandam explicandi argumenti formam, ſed eam formam, dico et contendo ab Ariſtotele nullo in loco aperte unquam fuiſſe explicatam. Quam ob cauſam, ut refert Rodulphus Agricola in ſecundo de dialectica Inuentione cap. XIIII. ſunt qui putent Ariſtotelem non diſcreuiſſe forma argumentandi à ratiocinatione enthymema, ſed certo tantum rerum genere enthymema conſtare uoluiſſe. Quorũ ſententiam uſq; adeo probat Phryſemius Rodulphi Interpres, ut ualidis acribuſq; argumentis eo in loco diſputet contra eos, qui contrariam ſententiam ſequuntur. Ego uero et illorum ipſorum, et Phryſemij opinionẽ tanquam uerißimam confirmans, ad eam quoq; addo, exemplum ex Ariſtotelis opinione non tam argumentationis forma, quàm

materia ab enthymemate differre. Sed fac Ariſtotelem diſtinxiſſe exemplum ab enthymemate non ſolum materia et rerum genere, ſed etiam argumentatione et explicandi argumenti ratione, dico illum non recte feciſſe: propterea quod, ut ſupra dixi, utrunq; illorum alijs quibuſdam argumentationibus idẽtidem explicatur, quod uideretur eſſe abſurdiſſimum. Sed ut redeam unde diſceſſi, dico Ariſtotelem uehementer erraſſe, qui nullo in loco ſatis aperte diſtinxerit argumentationes ab argumentis, ſed de utriſq; ſimul confuſe locutus fuerit. Rhetores uero multo rectius feciſſe, qui ut ſupra dixi, argumẽtationes ab argumentis diligenter ſeparant, et de utriſq; diuerſa capita faciunt, ut et apud Authorem ad Herennium in ſecundo, et apud Ciceronem in primo de Inuentione, et apud Trapezuntium in tertio Rhetoricorum, licet uidere. Atq; ita patet uerum eſſe id quod in ſecundo loco dixi, enthymema et exemplum non ueras argumentationũ formas, ſed inuenta et argumenta uera eſſe, et propterea inter argumentationes ab Ariſtotele non recte fuiſſe numerata. Neq; ſolum in hoc ab eo erratum fuit, ſed etiam in eo quod, quæ ueræ et germanæ erant argumentationum formæ, hoc eſt, quas nos ſupra diximus, eas non recenſuit, nec numerauit inter argumentationes. Et ita dupliciter peccauit, adnumerando ſcilicet, quod non erat adnumerandum, et prætermittendo quod non erat prætermittendum. Quibus autem conueniant, et ad quos pertineant ſingula argumentationum genera, quod tertio loco ante propoſuimus, nos et ſi antea quoq; hac de re non ſolum noſtram, ſed etiam Rodulphi Agricolæ et Phryſemij eius Interpretis ſententiam aperuimus, tamen etiam hic, qui locus eſt huiuſce rei proprius, unà cum eiſdem aduerſus Ariſtotelem et omnes Pſeudophiloſophos repetimus et inculcamus, omnes argumentationum formas omnium tam Oratorum quàm Philoſophorum aliorumq; Scriptorum, ſine ulla differentia communes eſſe, et nullius omnino uel ſcriptoris uel authoris proprias, ſic ut non quilibet alius, quotieſcunq; earũ uſus uenerit, ipſas uſurpare tanquam ſuas et proprias queat. Atq; hæc eſt noſtra et Rodulphi Agricolæ et Phryſemij illius Interpretis, de argumentationum pertinentia opinio. Quod autem Ariſtoteles ſcribit ſyllogiſmum et inductionem Philoſophorum, enthymema autem et exemplum Oratorum argumentationes eſſe proprias, id eſt falſiſſimum: cum ſyllogiſmus et inductio ſint argumentationes non minus Oratorum propriæ, quàm Philoſophorum: et enthymema atq; exemplum, ſi modo argumentationes non argumenta ſunt, non magis ad Oratorem quàm ad Philoſophum eſſe pertinentes. Quorum utrũq; re ipſa uidemus eſſe uerum: nanq; et Oratores in ſcriptis et orationibus ſuis ſæpenumero, cum opus eſt, utuntur ſyllogiſmis et inductionibus, ſi non nudis,

et ut ita dicam, exanguibus, ut Dialectici ſolent, at certe, ut inquit Valla in proœmio ſecundi libri Dialecticæ ſuæ, ueſtitis ornatiſq; auro et purpura gẽmiſq;. Philoſophi autem contra non ſolum ſyllogiſmos et inductiones, ſed etiã enthymemata et exempla uſurpant, et multo quidem frequentius. Nam lege totum Platonem, totum Ariſtotelẽ, ferè nunquam in totis eorum ſcriptis ullum ſyllogiſmum in figura et modo figuræ perfectum inuenias. Sed fermè ſemper enthymemata bipartita more dialectico conformata, ut ualde mirum ſit, quid Ariſtoteli uenerit in mentem, de argumentationũ conformatione et pertinentia, aliter præcipiendo et docendo, aliter ſcribendo et uſurpando uideri ſentire, ut ſibi ipſe aduerſarius eſſe, et ſua ipſius uerba contrarijs factis reſcindere uoluiſſe uideatur. Præterea lege omnes Ciceronis de Philoſophia libros, totum contrarium uidebis obſeruatum, hoc eſt, rariſsime illum ſyllogiſmis et inductionibus ſæpiſsime autem enthymematibus et exemplis uti. Et poſtremo illud ſuperat omnem admirationem, quomodo potuit Ariſtoteles dicere ſyllogiſmum et inductionẽ Philoſophi enthymema et exemplum Oratoris argumentationes eſſe proprias, cum Rhetores ipſi dicendi præceptores prorſus contrarium et ſentiant et dicant. Nam et Cicero in primo de Inuentione, et Trapezuntius in tertio Rhetoricorum, ſyllogiſmum et inductionem tanquam proprias argumentationes Oratori tribuunt, exempli autem et enthymematis ut de argumentationibus oratorijs, nullam omnino faciunt mentionem. Sicq; Ariſtoteles hoc item in loco dupliciter peccauit, attribuendo ſcilicet Oratoribus eas argumentationes, quas ipſi non agnoſcunt, et adimendo eis illas quas ſibi tanquam ſuas et proprias uendicant. Atq; hæc ſimiliter eſt Ariſtotelis et Pſeudophiloſophorum de pertinentia argumentationum ſententia, quam facile unuſquilibet uel mediocriter doctus intelligere poteſt eſſe falſiſsimam, cum in rebus oratorijs prorſus diſcordet à ſententia maximorum Oratorum, et dicat contra experientiam; hoc eſt, contra id quod quotidie omnes re ipſa uidemus uſurpatum. Sed ex quatuor partibus antea propoſitis in argumentationum doctrina cognoſcendis, tres iam abſoluimus, reſtat quarta, nempe quis modus in eis tradendis uſurpandiſq; ſit tenendus. Qua in parte rurſus dico et affirmo, multo rectius utiliuſq; factum eſſe à Rhetoribus, quàm à Dialecticis. Rhetores enim ut Author ad Herennium in ſecundo, et M. Cicero in primo de Inuentione, et Quintilianus in quinto, et deniq; Georgius Trapezuntius in tertio Rhetoricorum, breuiter et expedite ſcribunt de argumentationibus tradendo in primis uerum earum numerum. Quanquam Trapezuntius ad eas quas inuenit à ſuperioribus traditas, aliquod adiecit. Deinde oſtendendo ex quibus partibus una quæq; argumentatio conſtet, et quibus modis una quæq;

pars uel recta ſit uel uitioſa. Atq; hinc capita illa, de uitioſa expoſitione, de uitioſa ratione, de uitioſa confirmatione rationis, de uitioſa exornatione, de complexione ſiue concluſione uaria, partim per conductionem, partim per id quod conficitur, partim per id quod ſequitur: et ad extremum quot modis contingit non rectam facere concluſionem. Hæc inquam Rhetores et multa alia ſimilia de argumentationibus ſcribentes, et ſingulis ſcriptis clara et accommodata exempla ſubijcientes, ita breuiter, ut dixi, et expedite docent facere et factas reprehendere argumentationes, ut neq; plura quàm oporteat, neq; pauciora dixiſſe uideantur. Ariſtoteles uero et Dialectici omnes eius ſectatores, in hac ipſa re uehementer erraſſe reperiuntur. Peccant enim primo quoniam in tradendis et docendis argumentationibus, nec modum ullum, nec menſuram ſeruant, proponentes ante omnia tres figuras ſyllogiſmorum primam, ſecundam, et tertiam. Quibus tamen Galenus, tanquam numerus figurarum eſſet diminutus, et Philoſophiæ ſtudioſi parum laborarent in perdiſcendis tribus figuris, ipſe quoq; addidit quartam, ut non tres ſed quatuor eſſent ſyllogiſmorũ figuræ. Non ſolum inquam proponentes tot figuras ſyllogiſmorum, ſed etiam ſubijcientes unicuiq; figuræ multos et uarios modos, partim directe concludentes, partim indirecte, partim de ineſſe ut ipſi uocãt, partim modales, hoc eſt, de neceſſario, de contingenti, de poſſibili, de impoſſibili, de uero et falſo: partim deniq; mixtis omnibus his inter ſe, partim nõ mixtis. Vt omnes modi ſimul collecti tam aſyllogiſti quàm ſyllogiſtici, quẽadmodum ait Nicephorus, aſcendant ad ſummam myriadum triginta trium et amplius. Ad quos quidem modos perdiſcendos ne uitæ quidẽ multæ, opinor, ſirent ſatis, etiam ſi eſſent longiores quàm Mathuſalemicæ. Vt omittam interim capita bene longa de conuerſionibus propoſitionum, non ſolum abſolutarum ſed etiam modalium: de ſyllogiſmis tam abſolutis quàm non abſolutis in omni figura, et plurimis alijs rebus huiuſmodi non ſolum inutilibus ſed etiã damnoſis et noxijs. Si quidem Philoſophiæ ſtudioſi, dum in ambagioſis iſtis, et perplexis nugamentis legendis occupantur, planè amittunt et prodigunt tempus, quod melioribus rebus erat impendendum. Quæ tamen omnia facile fortaſſis ferri poſſent, quamuis immodica et inutilia: ſi tamen eſſent aperta et clara, ita ut ſine labore uel ſaltem cum non multa difficultate intelligi poſſent. Sed Ariſtoteles ad immenſam rerum inutilium multitudinem, inſuper etiam addidit obſcuritatem et tenebras exemplorũ. Non enim exemplis utitur explanantibus et illuſtrantibus, ſed characteribus et notis literarum, quæ rem per ſe obſcurã, multo etiam obſcuriorẽ reddunt: perinde quaſi mathematica aliqua theoremata aut problemata tractaret, quæ nullo pacto aliter intelligi

poſſent. Si enim, inquit, á contingit nulli b, b autem contingit alicui c ineſſe, neceſſe eſt contingere alicui c non ineſſe: et plurima alia huiuſmodi, multum quidem artificij et diligentiæ præferentia, ſed inutilia et uana planeq; ſimilia telis aranearum, uel potius artificio illius, qui ut Quintilianus refert, grana ciceris ex ſpatio diſtante in foramen acus identidē inſerebat, atq; ideo á Cæſare Auguſto iure optimo donatus fuit modio illius leguminis. Sic igitur in tradendis argumentationibus peccauit Ariſtoteles, et ualde reprehendendus eſt, quia tradidit eas uel nimis immodice, uel nimis inutiliter, uel deniq; nimis obſcure. In uſurpandis uero eiſdem argumentationibus, non ita quidem peccauit, propterea quod, quæ præcepit de argumentationibus tanquam alijs utenda, ipſe tamen nullo in loco uidetur uſus. In libris enim eius nunquā legas, nego maiorem, nego minorē, nego conſequentiam: probo maiorem, probo minorem, probo conſequentiam, et alia plurima huiuſmodi, quibus plena ſunt ingentia barbarorum Dialecticorum et Philoſophaſtrorum uolumina: ſed tamen reprehenſione non caret, eo quia præcepit alijs ea, quibus ipſe nūquam tamen uti uoluit, et ita præcipiendo poſteris dedit occaſionem utendi et peccandi. At poſteriores Dialectici, qui præcepta illa de argumentationibus ab Ariſtotele tradita nō ſolum in circulis et publicis diſputationibus, ſed etiā ſi Dijs placet, in ſcriptis et libris uſurpare cœperunt, ex una parte quidem uidētur excuſandi, quod ea uſurparunt, quæ ab antiquis inuenerunt tradita, ſed ex alia parte non ſolum reprehendendi ſunt, uerum etiam ridendi, quod in tam multis ſeculis, et in tanta multitudine, nemo eorum unquam uidit, nec animaduertit, in iſtis Ariſtotelicis præceptionum de argumentando formulis tam multis, tam ſuperſtitioſis, tam obſcuris, uel nihil uel parum admodum eſſe utilitatis. Id quod uel maxime licet intelligere partim ex Cicerone cæteriſq; Rhetoribus, qui et de argumentis et de argumentationibus ſcribentes, et tot pulcherrima utiliſſimaq; præcepta tradentes, nullo tamen in loco quicquam unquam præceperunt de figuris ſyllogiſmorum, aut de modis earum, ut facit Ariſtoteles: partim ex Demoſthene, Iſocrate, cæteriſq; Oratoribus, qui uel ante Ariſtotelem uel Ariſtotelis ætate fuerunt, cum nondum ars iſta argumētandi prioriſtica erat inuenta, qui tamen ſine ullis iſtiuſmodi argumentationū formulis ita copioſe, ita uehementer, ita ſubtiliter diſſeruerunt, ut poſt eos, hoc eſt, poſtquam inuenta eſt iſta tam præclara argumentandi ars, nemo unquam neq; copiam, neq; uehementiam, neq; ſubtilitatem illorum potuerit imitari, ne dum æquare aut ſuperare. Ex quo rurſus licet intelligere argumentandi peritiam, ſaltem, quod ad figuram et modum argumentationis attinet, magis innata quadam ingenij bonitate, et naturali mentis acumine, quàm ullis

Dialecticorum præceptionibus, ut non poſſit Ariſtoteles non uehementer eſſe reprehendendus, qui rem ſuam ſponte non admodum difficilem, præceptorum nimia multitudine et ambagioſa quadam obſcuritate, difficillimam laborioſiſſimamq; reddiderit. Et ſi quiſpiam forte adhuc perſeuerat credere et affirmare doctrinam iſtam Ariſtotelis prioriſticam, eſſe tam utilem et neceſſariam ad recte argumentandum, et ad ueritatem inueſtigandam, ut hactenus penè ab omnibus temere creditum fuit, is mihi quæſo dicat et reddat rationem, cur nō ſolum Dialectici Ariſtotelis ſectatores, ſed etiā Ariſtoteles ipſe et artis iſtius inuentor et Archidialecticus, ſubinde deprehendatur cadere et præcipitare in tot ac tam fœda errata, quot à nobis ſupra fuerunt deducta et refutata. Quod ſi mihi huius, quam dico, rei cauſam aut rationem ullam probabilem reddere ſciuerit, non recuſo neq; cauſam ullā dico, quin omnes iudicent Ariſtotelem omnia recte et utiliter præcepiſſe, me uero nihil niſi peruerſe ac temere ſenſiſſe. Sed ut ad rem redeam et ſemel finiam, dico et concludo Ariſtotelem in modo et menſura tradendorum argumentationum uehementer erraſſe, ut diximus: Dialecticos autem poſteriores illius ſectatores, non ſolum in hoc peccaſſe, ſed etiam in eo quod quæ Ariſtoteles uſurpare noluit, ipſi non ueriti ſunt paſſim in uſum adducere, et libros identidem refercire negationibus maiorum, minorum, conſequentiarum, probationibus antecedentium, cōſequentium, et alijs ſimilibus nugamentis, quæ prorſus ſunt diſsimilia et planè contraria modo ſcribendi ac diſputandi antiquorum. Atq; ita patet Ariſtotelem, et cum eo omnes Dialecticos et Pſeudophiloſophos uehementer erraſſe, partim in aſsignando numero argumentationum, partim in ueris argumentationibus prætermittendis et in non ueris tradendis, partim in aſsignandis argumentationum generibus ijs ad quos non pertinent, et ijs ad quos pertinent adimendis, partim poſtremo in modo tradendi et uſurpandi argumentationum formulas. Rhetores autem hæc omnia rectius, uerius, clarius, moderatiuſq; fecisse, ut nemo recte philoſophandi ſtudioſus dubitare debeat, quin doctrina tam docendarum quàm uſurpandarum argumentationum, non à Dialecticis nec à Pſeudophiloſophis, ſed à Rhetoribus et Oratoribus cæteriſq; probatis Scriptoribus ſit petenda. Apud hos enim non ſolum uera argumenta, ſed etiā ueræ argumentationes traditæ et uſurpatæ reperiuntur. Ac de argumentationibus ſatis, in quibus nihil dixi de eo quod eſt, dici de omni et dici de nullo: quibus duabus, tanquam columnis, Dialectici falſò exiſtimant fulciri omnes ſyllogiſmos, et probationes earum ualere: nam ſupra ſatis de eis eſt dictum in ſeptimo primi libri capite, ubi oſtendimus uim et efficaciam probandi in ſyllogiſmis poſitam, eſſe non in eo quod eſt, dici de omni et dici de nullo, ſed in eo

quod unā uel plures partes alicuius totius diſcreti uel continui, ſunt uel non ſunt, continentur uel non continentur, in toto aliquo diſcreto uel continuo, et clariſsimis accommodatiſsimiſq; exemplis hanc totam rem illuſtrauimus. Quare de iſto alio Ariſtotelis et Pſeudophiloſophorum non minimo errore, nihil hoc loco reſtat dicendum. Sed tantum huc afferenda aliquot doctorum Virorum teſtimonia, quibus confirmentur ea omnia, quæ à nobis dicta fuerunt ſupra de argumentationibus Pſeudophiloſophorum, et de libro Priorum Analyticorum: ne ſoli de tanta re, ac de tot tamq; claris uiris tam praue ſenſiſſe uideamur: ergo Ludouicus Viues in tertio de cauſis corruptarum artiū libro, ita ſcribit. Adduntur uolumini Περὶ ἑρμηνείας, duo libri Priorum Analyticorū, utiles quidē illi, et magni, atq; excellentis ingenij: Sed utilitas hæc obruta eſt primum multis ſuperuacaneis adiectis, ut de modalibus, quæ ad rem non magis faciunt, quàm cætera aduerbia: Nam de illis ſtatuendum eſt ex negatione, affirmatione, uniuerſalitate, particularitate. Impoſsibile non aliud eſt hoc loco, quàm nunquā, neceſſario quàm ſemper, poſsibile quàm aliquando. Tum de reductionibus ſyllogiſmorum, de iis, quæ uera ex falſis naſcuntur, quod eſt cuiuis ita promptum, ut uix ſit credibile Stoicos acutos homines, et in Dialectica multum uerſatos negaſſe id poſſe fieri. Omnia uero tanta ſubtilitate diſſecat, ut laborioſius ſit inſtrumentum intelligere, quàm uſum: Ita pulcherrimum Organum, et ſuperuacaneis oneratum, et in tantas minutias fractum, et conciſum, parum habile utentibus reddidit. Hæc Viues cui in omnibus, quæ de libris Priorum Analyticorū dicit, aſſentior, præterquam in eo quod putat eos eſſe non ſolum excellentis cuiuſdam ingenij, ſed etiam utiles. Quorum neutrum eſt uerum, excellentia enim ingenia in rebus tam friuolis et ſuperuacuis non occupantur, neq; res tā friuolæ et penè pueriles, poſſunt eſſe utiles. Sed Viues cum iudicium illud fecit non recte potuit iudicare, eo quod quatenus iudicauit ea eſſe inutilia, à ueritate rei tale iudicium facere fuit coactus, quatenus uero eadem dixit eſſe excellentis cuiuſdam ingenij, non à ueritate, ſed ab opinione de Ariſtotelis doctrina temere conceptа, ita loqui cogebatur.

Argumentationum formæ communes tam Philoſophis quàm Oratoribus, ex Trapezuntio.

- Complexio, ſiue Dilemma.
- Enumeratio.
- Simplex concluſio.
- Subiectio.
- Summiſsio.
- Oppoſitio, ſiue Antithetοn.
- Violatio, græce βίαιον.
- Inductio.
- Collectio.
- Ratiocinatio, ſiue ſyllogiſmus.

De falſa demonſtratione et falſa ſcientia et falſa ſapientia Pſeudophiloſophorum, et ſimul de inutili falſoq; Poſteriorũ Analyticorũ libro. Cap. Tertium.

PERVENIMVS tandem ad præcioſiſſimum illum Dialecticæ theſaurum, hoc eſt, ad librum Poſteriorum Analyticorum, in quo agitur, ut Dialectici aiunt, de ſyllogiſmo non ſimpliciter, ut in Prioribus Analyticis, nec probabili ut in Topicis, nec ſophiſtico ut in Elenchis, ſed demõſtratiuo: per quem fit et generatur ſcientia illa à Pſeudophiloſophis tantopere celebrata, quæ eſt, ut ijdem affirmant, certa et infallibilis et nunquam aliter ſeſe habere potens, et quæ poſtremo non niſi de rebus uniuerſalibus, neceſſarijs, ingenerabilibus, et incorruptibilibus habetur. De tali inquam ſyllogiſmo, et de tali ſcientia gignenda differit Ariſtoteles in hoc libro. Quare nos quoq; ſicut antea fecimus in alijs libris, uideamus qualis ſit iſte ſyllogiſmus demonſtratiuus, et iſta ſcientia demonſtratiua, et oſtendamus non minus in his quàm in ſuperioribus, quæ à nobis refutata fuerunt, Ariſtotelem et Dialecticos omnes fuiſſe deceptos. Nos enim, ut ante libro tertio capite primo diximus, ſic etiam hoc loco confirmamus, iſtam ſcientiam, quàm Dialectici et Pſeudophiloſophi tantopere extollunt, apud homines nuſquam inueniri: et demonſtrationem illam, ex qua ſcientiam hanc generari aiunt, cũ omnibus illis conditionibus, quas ei tribuunt, nec ab Ariſtotele unquam, nec ab alio ullo fuiſſe factam, nec fieri poſſe, et ſi fieret, tamen nullam uim probãdi habituram. Et propterea totum iſtum librum Poſteriorum, non ſolum fruſtra ab Ariſtotele fuiſſe compoſitum, ſed etiam cum magno ſtudioſorum Philoſophiæ detrimento, qui bonas horas in nugis et rebus nullius momẽti impendere coguntur. Atq; ut breuiter oſtendam quod propoſui, uolo Lectorem hic mihi in memoriam redire eorum, quæ ſupra dixi, de iſta ſcientia, nempe eam, ſi uniuerſalia realia falſa ſunt, ut monſtrauimus, quoniam non niſi de talibus uniuerſalibus, ut aiunt, traditur, ueram eſſe non poſſe. Niſi forte de nõ ueris Dialectici, ut ſunt ſtulti, ueram ſcientiam poſſe eſſe autumant. Deinde Authorem illum, qui Introductio ſiue Medicus inſcribitur, affirmare ſcientiam iſtam non modo apud Philoſophos, ſed ne apud homines quidem prorſus inueniri. Quibus duabus tantummodo rationibus iſtud ſcientiæ genus tunc oppugnaui, nunc uero alia adiungam, ut perfecte id quod propoſumus, uerum eſſe

intelligatur. R*urſus igitur dico, ſcientiam iſtam, quam demonſtratiuam et maxime propriam uocant, eſſe rem prorſus commentitiam, et ut uere dicam quod ſentio, meram fabulam* A*riſtotelicam.* I*dq; probo primum ex demonſtratione illa, quam propter quid et potiſsimam appellant: ex qua tanquam ex parente quadam et procreatrice, aiunt fieri ſcientiam iſtam.* N*ego enim talē demonſtrationem cum omnibus illis cōditionibus, quas ei tribuit* A*riſtoteles, hoc eſt, ex ueris, primis, immediatis, prioribus, et notioribus, et cauſis cōclusionis: et præterea ex uniuerſalibus, neceſſarijs, per ſe et ſecundum quod ipſum, nego inquam talem demonſtrationem cum omnibus iſtis conditionibus aut ab* A*riſtotele unquam, aut ab alio quopiam fuiſſe factam.* E*t huius meæ negationis cauſam et rationem hanc euidentiſsimam affero, quia nec ipſe* A*riſtoteles in tanta multitudine et farragine uerborū, quæ ſuper hac re conſumit, ullum unquam talis demonſtrationis exemplum attulit, nec ullus* I*nterpretū adhuc, quod ab* A*riſtotele prætermiſſum fuit, ſatis præſtare potuit.* N*am tantum abeſt ut ullum perfectæ et potiſsimæ demonſtrationis exemplum afferant, ut in tot ſeculis nondum reperire potuerint, nec inter ſe conuenire, quod nā ſit uerum potiſsimæ demonſtrationis medium.* A*lij enim dicunt, id eſſe definitionem ſubiecti, ut* L*ynconienſis: alij definitionem prædicati, ut* E*gidius: nonnulli uero, ut* T*homas* A*quinas, utranq; definitionem tam ſubiecti quàm prædicati.* Q*uæ cū ita ſint, quomodo poteſt quiſquam* I*nterpres, aut quiuis alius proferre exemplū perfectæ demonſtrationis ab* A*riſtotele omiſſum? cum nondum conſtet quod nam ſit eius medium, et ſine medio, ut dicunt, nullo pacto fieri queat?* N*am ſi quis forte demōſtrationis perfectæ exemplum aliquod afferre conetur, et in ea pro medio ponat uel definitionem ſubiecti, id negabit* E*gidius: uel definitionem prædicati, id non concedet* L*ynconienſis: uel utranq; definitionē, omnes* E*gidiani et* L*ynconienſiani aduerſabuntur.* A*tq; ita nullo pacto inueniri poterit exemplū ullum perfectæ demonſtrationis, quod quidem non multos habeat aduerſarios, et multas rationes contrarias, ex eodem* A*riſtotele omnes deſumptas.* N*ec mirum, ſi nullum uerum talis demonſtrationis exemplum nec ab* A*riſtotele unquam, nec ab ullo* I*nterpretum prolatum fuit, cum prorſus fieri non poſsit, cum omnibus dico conditionibus illis, quæ ei apponuntur.* N*am per* D*eos immortales, quodnam maius aut euidētius argumentum eſſe poteſt, demonſtrationem iſtam uere fieri non poſſe, et prorſus eſſe falſam? quàm quod nullum eius uerum inuenitur exemplum nec apud* A*riſtotelem, nec apud ullum alium* S*criptorem* G*ræcum aut* L*atinum, niſi forte apud* E*uclidē, et alios* M*athematicos, de quibus tamen poſtea uidebimus.* N*unc pro certo cōſtare uolo, nec in naturali, nec in morali* P*hiloſophia,*

nec in Dialecticis, reperiri ullam talem demonſtrationem potiſſimam. Ex quo non ſolum Ariſtotelem maxime reprehendendum dico, qui de tanta tamq; difficili et obſcura re ſcribens, et tantum uerborum inutilium fundens, nullum unquam iſtius tam præclaræ tamq; egregiæ demonſtrationis exemplum attulerit, ut ſi non rudiores et imperiti, at certe interpretes et doctiores uiri ſcire poſſent: quonam pacto fieret iſte demonſtratiuus ſyllogiſmus, et quodnam eſſet uerum eius medium: ſic enim nec Egidius à Lynconienſi, nec Lynconienſis ab Egidio, nec Thomas ab utroq;, de medio demonſtrationis diſſenſiſſet. Non ſolum inquam, quod nullum demonſtrationis attulerit exemplum, dico grauiſſime reprehendendum eſſe Ariſtotelem, ſed etiam omnes illius Interpretes, qui non potius dixerunt iſtam demonſtrationem fieri non poſſe, et eſſe falſam, ſicut eſt: cum Ariſtoteles ipſe nullum eius afferre potuerit exemplũ, quàm laborauerunt incaſſum, dando operam ut intelligerent id quod erat inintelligibile, et ut explanarent id quod erat inexplanabile, et deniq; ut facerent id quod nullo pacto fieri poterat. In quam reprehenſionem ne ego quoq; inciderem, dixi et rurſus dico, demonſtrationem iſtam cum illis omnibus conditionibus à nullo unquam fuiſſe factam nec fieri poſſe, ſed eſſe falſam et fabuloſam. Nam quod quidem perfectæ demonſtrationis exemplum hoc afferunt; Omne animal rationale eſt riſibile, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt riſibilis. Dicentes in hac demonſtratione definitionem ſubiecti eſſe medium, et per ipſum propriam paſſionem de ſuo ſubiecto concludi. Reſpondeo per demonſtrationem iſtam nihil probari, eo quia non eſt ex notioribus: minus enim notum eſt, animal rationale eſſe riſibile, quàm hominem eſſe riſibilem. Nam ſi quis forte negaret, hominem eſſe riſibilem, et tu accederes eum iſta demonſtratione, coacturus eum ad confitendum, hominem eſſe riſibilem, non ne merito ridiculus et ineptiſſimus Logicaſter uidereris? certe non poſſes, non eſſe deridendus et ter ineptus. Quare ſi definitio ſubiecti pro medio ſumatur, neceſſe eſt demonſtrationem aut non eſſe potiſſimam nec ex medio uero factam, aut certe ſi potiſſima et ex uero medio eſt, tamen nullã uim habere ad probãdum id quod concludit, neq; ad cogendum Aduerſarium ut fateatur, id quod negat. Quorum utrum uelint ſumant Dialectici, non poſſunt defendere demonſtrationem iſtam, quin aut non uera, aut certe uana eſſe uideatur. Sed alij definitionem paſſionis non ſubiecti pro medio ad faciendam demonſtrationẽ ſumunt, hoc modo, ut perſiſtamus in eadem re probanda, Omne quod poteſt ridere eſt riſibile, homo poteſt ridere, ergo homo eſt riſibilis: ut poſſe ridere, ſit definitio riſibilis, id eſt, paſſionis: nihil enim aliud eſt riſibile, niſi id quod poteſt ridere. Quam demonſtrationem nos quoq; negamus eſſe ueram

et potiſſimam

et potiſſimam, idq́; non ſolum quia Lynconienſis et bona pars Dialecticorum idem negant, ſed etiam quia non habet omnes conditiones, quæ in demõſtratione potiſſima requiruntur. Non enim eſt ex prioribus et notioribus naturæ, ut uult Ariſtoteles: ſi quidem utrunq́;, hoc eſt, tam paſſio quàm eius definitio, eſt æque notum naturæ, aut certe neutrum altero magis ignotum. Quare neutrum per alterum recte uidetur demonſtrari poſſe. Vt omittam interim hic, ſtultum eſſe dictu, aliquam probationem inter homines diſputantes uel diſcentes fieri per notiora naturæ non nobis. Probatio enim uel doctrina debet fieri per notiora ei, qui cum diſputamus uel docemus. At diſputatio nobis eſt cum Aduerſario noſtro non cum natura, et diſcipuli nobis non natura docenda. Quare omnis probatio et doctrina ex notioribus aduerſario, uel diſcipulis non naturæ fieri debet. Sed ne ſimus moroſiores, demus definitionem paſſionis, eſſe notiorem quàm ipſa paſſio: et demonſtrationem eam, quam dixi, eſſe ex ueris, primis, immediatis, prioribus, notioribus, et cauſis concluſionis: non propterea tamen adhuc eſt potiſſima demonſtratio, quia nõ habet alias conditiones, quæ requiruntur: non enim eſt ex neceſſarijs, nec uniuerſalibus. Quis enim niſi ſtultus Dialecticus dicat, poſſe ridere, eſſe rem neceſſariam? Sed do etiam eſſe neceſſariam, nec propterea tamen concedam eſſe uniuerſalem, quia uniuerſalia realia, ut ſupra demonſtrauimus, nõ uere conſtant in rerum natura, ſed falſa ſunt et cõmentitia. Atq́; ita demonſtratio iſta quomodocunq́; fiat ex definitione ſiue ſubiecti ſiue paſſionis ſiue utriuſq́;, nam eadem etiam ratio eſt de utraq́;, nullo pacto poteſt defendi eſſe potiſſima: Semper enim deerit aliqua conditio requiſita. Vt omittam interim etiam de conditionibus ipſis eſſe maximam inter ipſos controuerſiam. Nondum enim ſatis perfecte intelligitur, quid ſibi noluerit Ariſtoteles, cum dixit, demonſtrationem debere eſſe ἐκ πρώτων, καὶ ἀμέσων, hoc eſt, ex primis et immediatis. Si quidem alij aliter exponunt, ut in ſpatio paulo minus duûm millium annorum ex uerbis Ariſtotelis nondum potuerit elici, nõ ſolum quodnam ſit uerum demonſtrationis potiſſimæ medium, ſed etiam quæ et quales ſint nõ nullæ particulæ in eius definitione appoſitæ. Nec mirum hoc cuiquam uideri debet, cum ipſemet Ariſtoteles cum iſtas nugas ſcribebat, et alios docere uolebat, non ſatis intelligebat aut ſciebat, quid aut quale eſſet, id quod ſcribendum ſuſceperat et docendum. Nam ſi intellexiſſet et ſciſſet, certe nunquam prætermiſiſſet, quin attuliſſet, exemplum aliquod potiſſimæ demonſtrationis, quo id quod erat tam difficile tamq́; obſcurum: atq́; etiam ſi uerum eſſet, omnibus ueritatis indagatoribus tam neceſſarium, aliquo modo efficeretur, manifeſtum et apertum, ac ne genus humanum in perpetuum defectu unius

exempli, tanto ac tam præclaro quaſi theſauro priuaretur. Sed neſcio quomodo tot Interpretes, qui iſtas nugas interpretati ſunt, et tot homines, qui eas uſq; in hunc diem legerunt, uſq; adeo fuerunt ſtupidi et cæci, ut non uiderint nec intellexerint, in toto hoc Ariſtotelis libro, nihil aliud agi niſi id quod non eſt nec eſſe poteſt, tradi ac doceri, atq; iſta quaſi fabula decipi ac deludi uniuerſum genus humanum. Id quod ego intelligens ac pro certo habens, nullo pacto amplius diſsimulandum putaui, ut qui recte philoſophari cupiunt, nugis iſtis reiectis et exploſis, probatos libros legãt, et in melioribus ſtudijs bonas horas conſumant. Sed iam ſatis, ut opinor, demonſtrationis definitionem eam, quẽ à materia factam uocant, impugnauimus: nunc ad eam uenio, quam à fine demonſtrationis aſsignant. Demõſtrationem enim, aiunt, eſſe ſyllogiſmum ſcientialem, hoc eſt, facientem ſcire, et generantem in nobis ſcientiam illam, quam maxime propriam uocant. Et quoniam ſcientia deducitur ab eo, quod eſt ſcire, idcirco ipſum ſcire definiunt hoc modo, Scire eſt cognoſcere per cauſam, propter quam res eſt, et quod illius cauſa eſt, et non contingit hoc aliter ſe habere. Sed hæc quoq; definitio tam ſcientiæ quàm ſciendi, falſa eſt: nam ſi demonſtratio potiſsima nunquam facta fuit, neq; fieri poteſt, ut ſupra diximus, quomodo eſt ſyllogiſmus ſcientialis? aut quomodo generat in nobis iſtam ſcientiam, quam uocant maxime propriam? Quod uero aiunt, ſcire eſſe per cauſam cognoſcere, fateor id eſſe uerum, cum de cauſa dubitamus, et eam quærimus, et quærendo inuenimus. Vt ſi quæreremus, quam ob cauſam Luna deficit, et eam deficere inueniremus hac de cauſa, quia terra inter ipſam et Solem interponitur. Fateor inquam ſcire hoc modo, nihil aliud eſſe, niſi per cauſam cognoſcere. Sed ſi de cauſa nulla eſſet dubitatio nec quæſtio, ut ſi quæratur, exempli gratia, an ſint et quales ſint Antichthones, et quærendo ſciremus, eos eſſe et quales ſunt, quid eſt, cur hoc ſcire, aut ſit, aut putetur, aut dicatur, eſſe per cauſam cognoſcere? certe ego nullã uideo cauſam, cum nulla hic cauſæ fiat mentio, nec ulla ſit de cauſa dubitatio, aut quæſtio. Niſi forte quis ipſas rationes, quibus aliquid ſcitur, cauſas eſſe ſciẽdi dicere uelit: quod eſt abſurdum, cum nec Ariſtoteles de talibus cauſis intellexerit, ſed de cauſa eſſendi: et hoc modo nõ ſolum demonſtratio potiſsima, et propter quid, ſed etiam quæcunq; alia fieret per cauſam. Quicquid enim ſcitur, et quomodocunq; ſcitur, per cauſam ſciendi, hoc eſt, per rationem ſciatur neceſſe eſt. Atq; ita præceptum Ariſtotelis de cauſa in definitione demonſtrationis poſita, non ſolum eſſet falſum ſed etiam ridiculum: præſertim cum idem Ariſtoteles addat, et quod illius cauſa eſt, quaſi uolens innuere ad demonſtrationem faciendam non quancunq; cauſam ſed ueram, et non tantũ ad cognoſcendum,

ſed etiam ad eſſendum pertinentem eſſe neceſſariã. Itaq; ſine dubio in definitione eius, quod eſt, ſcire, de cauſa nõ ſolũ ſciendi, ſed etiam eſſendi intelligẽdum eſt. Per quam cauſam, cum non ſemper ſciamus, quia non ſemper de ea dubitatur nec quæritur, nec per eam ſemper fit probatio, non poteſt definitio ſciendi ab Ariſtotele tradita, eſſe uera ac generalis omnibus quæſtionibus, in quibus aliquid etiam perfecte ſciri poteſt, ut in exemplis ſupra poſitis apparet. Quare ſi definitio ſciendi non eſt uera generaliter, quomodo generaliter poteſt eſſe uera ſcientia, quæ ab illo ſcire deducitur? Sed hic mihi ſeſe opponunt Dialectici, et non iam rationibus ſed authoritatibus mecum agunt: aiunt enim nõ ſolum Ariſtotelem, ſed etiã multos alios maximi nominis uiros, approbaſſe hanc demonſtrationem, et inter eos Galenum, qui tã ſæpe in ſcriptis ſuis citat libros et cõmentarios de demonſtratione à ſe compoſitos, ut demonſtrationem hanc maximi fecisse uideatur. Quæ ſi non eſſet uera, ut nos dicimus, quorſum non ſolum Ariſtoteles, ſed etiam Galenus in ea tradenda et docenda tantopere laboraſſet? Hæc defenſio demonſtrationis potiſsimæ, maxime commouet eos, qui ſe uel Ariſtoteli uel Galeno uſq; adeo addixerunt: ut quicquid ille uel ille dicit, quamuis falſiſsimum et abſurdiſsimũ, tamen uerum eſſe putant, et in quærenda ueritate rerum, nõ quid reuera ſit in natura, ſed quid ab Ariſtotele uel Galeno dictum fuerit, tantũ conſiderent: idq; perinde atq; à Deo uel à natura dictum eſſet, uerũ eſſe arbitrantur. Sed nos qui nulli addicti ſumus, et in nullius uerba iurauimus, longe aliter facientes, nullius quamlibet magni uiri authoritatem tanti facimus, quanti ueritatem: et propterea, ut Ariſtotelis, ſic etiam Galeni hac in re authoritatem nõ recipimus, ſed plane improbamus et reijcimus: non quod non arbitremur Galenum magnum fuiſſe uirum et Medicũ, ſed quod nimium fuit Dialecticus, hoc eſt, magnus Ariſtotelicarum nugarum cultor, et dialecticæ uanitatis approbator: præſertim eius quæ pertinet ad demonſtrationem faciendam. De qua cum ſæpius citet librum à ſe compoſitũ, tamen ita loquitur in libello de libris ſuis, ut aperte confiteatur in ſcriptis Dialecticorum ueram faciendæ demonſtrationis artem ſe nunquam reperire potuiſſe: ſed tantum apud Arithmeticos et Geometras, cum tamen omnes de demonſtratione Ariſtotelis libros non ſolum diligenter legiſſet, ſed etiam prius quatuor, deinde quinq; commentarijs bene longis explanaſſet, ut ipſemet teſtatur. Quæ cum ita ſint, quid ultra egemus teſtibus ad improbandos hos Poſteriorum Analyticorum libros? et ad refutandam iſtam demonſtrationem, quam docere ſe profitentur? Cum Galenus eorum tã diligens lector, et demõſtrationis potiſsimæ tantus author, ingenue fateatur ſe in ea faciẽda à Dialecticis nihil fuiſſe adiutũ, ſed ab Arithmeticis

tantum et Geometris. Quibus uerbis ſatis ſuperq; etiam nobis tacentibus improbauit omnes, non ſolum aliorum Dialecticorum, ſed etiam Ariſtotelis de demonſtratione libros. An uero rectam faciendæ demonſtrationis rationem apud Arithmeticos et Geometras inuenerit, ut teſtatur, ipſe uiderit. Ego certe rurſus ita dico, talem aliquam demonſtrationem, qualem Ariſtoteles deſcribit, cum omnibus illis conditionibus, quas ei tribuit, nec apud ipſum Ariſtotelem, nec apud Galenum, nec apud ullum alium Scriptorem reperiri, nec omnino fieri poſſe. Quia ſi reperiretur, Interpretes huius libri non tantopere laborarent in aſſignando medio demonſtrationis: et ſi fieri poſſet, ipſi aliquam feciſſent, uel ab aliquo alio factã attuliſſent, ut exemplo, ſi nõ Ariſtotelis, nam ipſe nullum perfectæ demonſtrationis exemplum reliquit, at certe uel ſuo, uel alicuius alterius nos docerent, quonam medio demonſtrationis ſit utendum. Quod cum non fecerint, niſi falſo, ut ſupra dixi, ſignum uel euidentiſſimum eſt, demonſtrationis iſtius nomen eſſe uanum, et ipſam nihil aliud eſſe niſi rem commentitiam et meram fabulam. Præſertim cum, ut probaui, etiam ſi fieret, tamen nullam uim haberet ad probandum quicquam, quoniam oportet ad probandum aliquid inter homines argumenta eſſe notiora nobis non naturæ, idq; quia cum hominibus non cum natura diſputamus. Nihil enim abſurdius aut ſtultius præcipi potuit, quã id quod ab Ariſtotele præceptum eſt, hoc eſt, in facienda demonſtratione ſeruandum eſſe, ut ea ex prioribus et notioribus non nobis ſed naturæ fiat: perinde quaſi cum natura non cum hominibus nobis eſſet diſputandum. Itaq; ſic concludimus totum hoc caput, ut dicamus et affirmemus, Demonſtrationem iſtam, de qua loquimur, potiſſimam et perfectam, non eſſe in rerum natura: idq; multis de cauſis, ac primo, quia nullum eius reperitur exemplum uerum, non ab Ariſtotele ipſo, non ab Interpretibus, non ab ullo alio prolatum aut uſurpatum. deinde quia non certo ſcitur quod nam ſit uerum eius medium, cum alij definitionem ſubiecti, alij paſſionis, alij utriuſq; ſtatuant, ut ſupra diximus: deinde quia fieri non poteſt: quod ita probatur, quia ſi fieri poſſet, iam ab aliquo facta eſſet, et aliquod eius appareret exemplum: tum etiam quia ſi fieret, nullam haberet efficaciam probandi, quia non fit per notiora nobis: poſtremo uero quia dicitur fieri tantum de uniuerſalibus; et uniuerſalia, ut ſupra probauimus, falſa ſunt, quare demonſtratio de uniuerſalibus facta, non poteſt non eſſe falſa. In ſumma uero, ut omnia, quæ ante dixi, in pauca redigam, ſic dico, deſtructis uniuerſalibus, id quod fecimus in primo libro, non poſſe non deſtructam eſſe iſtam demonſtrationem, quæ ex talibus uniuerſalibus fieri dicitur. Deſtructa uero demonſtratione, non poſſe ſtare ſcientiam illam, quam iſti falſò uocant,

maxime propriam, eo quia ex tali demonſtratione gigni affirmatur: et poſtremo deſtructa ſcientia, neceſſario ruere etiam ſapientiam illam, ab Ariſtotele in ſexto Ethicorum, tantopere celebratam, quæ ex ſcientia et intellectu, ut ipſe ait, compoſita eſt. Vt manifeſto appareat cadentibus uniuerſalibus realibus, non poſſe ſtare nec demonſtrationem, nec ſcientiam, nec ſapientiam: et qui hæc defendere ac tueri uoluerit, eum neceſſe habiturum prius defendere uniuerſalia, quæ ſunt tanquam columnæ quædam totius dialecticæ facultatis.

De ſophiſticis elenchis ab Ariſtotele in Rhetoricam nõ recte introductis, et de libro ſophiſticorum elenchorum quid ſentiendum. Caput Quartum.

ARISTOTELES non ſolum in Dialecticam, ſed etiam in Rhetoricam haud ſcio quàm recte, certe multum præter conſuetudinem aliorum Rhetorum introduxit ſpecialem tractatum de non ueris, ſed apparentibus argumentis: cæteri enim Rhetores tam græci quàm latini ſcripſerunt illi quidem etiam de argumentis tum neceſſarijs tum probabilibus, ſed de apparentibus argumentis nominatim in Rhetorica nemo unquam ueterum, quod ſciam, ſcripſit, præter Ariſtotelem, qui tractatum iſtum in Dialecticis appellauit σοφιστικοὺς ἐλέγχους, hoc eſt, fallaces et captioſas reprehenſiones: in Rhetoricis uero φαινομένων ἐνθυμημάτων τόπους, hoc eſt, apparentium enthymematum locos. Quo in tractatu quamuis ab imperita Pſeudophiloſophorum turba exiſtimetur tradidiſſe omnes modos, quibus fallaciæ intendi poſſunt, tam in dictione quàm extra dictionem, et ea ipſa de re nec perfectius nec melius à quoquam ſcribi aut diſſeri potuiſſe, tamen nos in hoc quoq; libro non pauca ab eo fuiſſe peccata, et multo melius multoq; perfectius ſcribi potuiſſe, breuiter ſumus oſtenſuri. Primo enim licet tradat multos modos texendi fallacias, tam in dictione, ut dixi, quàm extra dictionẽ, tamen non paucos utrobiq; prætermittit. Deinde ex eorum numero, quos tradit, nonnullos incommode et obſcure, ne dicam inepte, nominat: et alijs quibuſdam non ſatis clara, ſed obſcura et penè ænigmatica exempla apponit. In ſophiſmatibus enim dictionis omittit illos alios modos, cum fallacia intenditur uel ab eo, quòd in argumentatione tranſitus fit à uoce proprie ſumpta ad uocem figurate acceptã, ut Socrates eſt homo, homo eſt genus, ergo Socrates

eſt genus: homo enim in primo enuntiato proprie poſitus eſt, pro uno tantum homine, in ſecundo autem figurate pro omnibus hominibus, uel pro genere hominum, aliter enim homo non poſſet eſſe genus: uel ab eo quod in argumētando tranſitur à uoce ſignificante ad rem ſignificatam, ut illud Chryſippi, quod loqueris per os tuum tranſit, currum loqueris, ergo currus per os tuum tranſit: uel ab eo, quod una eademq; uox, et cum diphthongo ſcribitur et ſine diphthongo, ut quod lætum eſt placet, lætum eſt mors, ergo mors placet: uel ab eo, quod ſyllabæ unius dictionis uel cōiunctim uel diſiunctim legi et proferri poſſunt, ut apud Græcos cum dicitur ἕνδεκα ἔτεσιν, coniunctim, hoc eſt, undecim annis, uel ἐν δέκα ἔτεσιν, diſiunctim, ideſt, in decem annis. Qui fallaciæ modus diſerte ponitur ab Hermogene, eiuſq; interpretibus in capite περὶ ἀμφιβολίας, et ab eiſdem appellatur περὶ διάστασιν συλλαβῶν, nec idem apparet eſſe cum illo, qui ab Ariſtolele traditur, et nominatur, κατὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν. Nam ille Ariſtotelicus in diſtinctione et cōiunctione nō tam ſyllabarum unius dictionis quàm plurium dictionum uidetur eſſe conſtitutus. Atq; ita patet Ariſtotelem non multum fuiſſe diligentem in colligendis fallaclls dictionis, ſed nec in eiſdem nominandis maiorem adhibuit diligentiam: non enim recte unum tantum modum appellauit παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν, cū ἀμφιβολίας nomen generale ſit omnibus fallacijs in dictione conſiſtentibus, præterquam fortaßis ei, quæ παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως dicitur, ut παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν genus ſit, eius autem ſpecies ſint παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, παρὰ τὴν διαστολὴν, παρὰ τὴν σύνθεσιν, παρὰ τὴν διαίρεσιν, παρὰ τὴν προσῳδίαν, παρὰ τὴν διάστασιν συλλαβῶν: Sic enim et Hermogenes, et eius Interpretes recte his nominibus utuntur. In fallacijs uero extra dictionem rurſus omiſit illam, qua utebatur Chryſippus hoc modo, Quod non amiſiſti habes, cornua non amiſiſti, cornua igitur habes. Item illam, Eſt quoddam caput, id autem non habes, caput igitur non habes. Et alias quaſdam huiuſmodi, quas refert partim Plato in Euthydemo, partim Laertius in uita Chryſippi: et quæ ad nullum ex ijs modis, quos refert Ariſtoteles, uidētur reduci poſſe niſi ad ignorantiā elenchi, ad quā omnes fallaciæ tam in dictione quàm extra dictionem referri poſſunt. Nomina autē non recte impoſuit Ariſtoteles primum, primo harum fallaciarum modo, quē uocat παρὰ τὸ συμβεβηκὸς, hoc eſt, ex accidenti, ut Socrates eſt alius à Platone, Plato eſt homo, ergo Socrates eſt alius ab homine, et conſequenter à ſe ipſo: hæc enim fallacia nec eſt nec recte appellatur ex accidenti, ſed ex eo, quòd tranſitio fit à uoce indiui dua, uel minus communi ad uocem genericam, uel magis communem: nou e ni m ſi Socrates eſt alius à Platone, cuius uox eſt

induidua, uel minus communis, continuo neceſſe eſt, ut ſit alius ab homine, cuius uox eſt generica et magis communis: Homo enim figurate acceptus eſt genus utriq;, ſi quidem tam Socrates quàm Plato uerè ambo ſunt in genere hominum: à minus communi enim ad magis commune in negatione et diuerſitate probanda non ualet conſecutio, ut non eſt homo, ergo non eſt animal, et eſt diuerſum ab homine, ergo eſt diuerſum ab animali. Secundum autem modum recte quidem ille appellauit παρὰ τὸ ἁπλῶς ἢ πῇ ἁπλῶς λέγεσθαι, *ſed non ſatis clarum appoſuit exemplum, ut ſi quod non eſt opinabile, ſit, ſequatur id quod non eſt, eſſe. Nam dicet fortaſſe aliquis nihil eſſe inconueniēs id quod non eſt, eſſe, alio uidelicet et alio modo acceptum. Quare accommodatius exemplum erat illud Euthydemi apud Platonem in Euthydemo. Qui cupit fieri ſciens, cupit deſinere eſſe ignorans, qui cupit deſinere eſſe ignorās, cupit deſinere eſſe id quod eſt, qui cupit deſinere eſſe id quod eſt, cupit mori, ergo qui cupit fieri ſciens, cupit mori: Fallacia enim eſt in eo, cum dicitur, qui cupit deſinere eſſe id quod eſt, cupit mori, ſi quidem quod ſecundum quid dictum erat, deſinere eſſe id quod eſt, hoc eſt, deſinere eſſe ignorans, tanquam ſimpliciter dictum eſſet, accipitur, hoc eſt, deſinere eſſe homo. Hæc fallacia à Græcis poſt Ariſtotelē, et maxime à Stoicis, nominata fuit Sorites, Cicero acerualem uertit, Recentiores uero Dialectici à primo ad ultimum appellant. Nec minus in alijs quoq; fallacijs extra dictionem, quæ ſequuntur, peccauit Ariſtoteles, uel quia quod eſt commune omnibus fallacijs id uni tantum ſpeciei attribuit, ut in ea, quæ eſt,* παρὰ τὸ μὴ διωρίσθαι τί ἐστι συλλογισμὸς ἢ τί ἔλεγχος: *uel quia nullum apponit exemplum, ut in ea, quæ eſt* παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν, *quam Author ad Herennium in ſecundo non ſolum clarius nominat, ſed etiam planius explicat exemplo accommodato, ſic inquiens. Item uitioſum eſt pro argumento ſumere id quod in diſquiſitione poſitum eſt, ut ſi quis quem furti arguat, dicat, hominem eſſe improbum, fraudulentem, auarum, eiq; rei teſtimonium eſſe, quòd tibi furtū fecerit. Vel quia rurſus non recte nomen imponit, ut in ea, quæ eſt,* παρὰ τὸ ἑπόμενον, *nam cum quis ita argumentatur, ut dicat, ex eo, quod terra humida ſit, pluiſſe, non ex conſequenti appellanda eſt hæc fallacia, ſed ut ait Author ad Herennium, ex eo, quod ea re, quæ plura ſignificat, abutimur pro certo unius rei ſigno, hoc modo, neceſſe eſt, quoniam pallet, ægrotaſſe. Vel quia utitur exemplo obſcuriore, quàm ut facile intelligi poßit, ut in ea, quæ eſt,* παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον, *atq; ideo Volaterranus hanc fallaciam illuſtrare uolens omiſſo Ariſtotelis exemplo, ipſe aliud quoddam attulit, ſed ita ut neſciat quid dicat. Quod uero exemplum huius eiuſdē fallaciæ*

in Rhetoricis ab Ariſtotele profertur, magis intelligibile eſt, ſic enim ibi ait: Vt Demades Demoſthenis adminiſtrationem Reipublicæ omnium malorum cauſam eſſe ait, eo quod poſt eam contigit bellum. Vel quia non ſolum obſcura, ſed etiam inuſitata exempla attulit, ut in ea, quæ eſt, παρὰ τὸ τὰ δύο ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν. *Nam per Deos immortales quid eſt illud, quo ille exemplo utitur? utrum terra mare eſt an cælum? quis ita loquitur? aut quis ita interrogat? certe nemo, niſi Dialecticus aut Sophiſta ineptus et importunus. Ac tales quidem ſunt omnes uitioſarum argumentationum modi extra dictionem ab Ariſtotele traditi, in quibus tamen omiſit omnes eos, qui dicti ſunt: et præterea etiam omnes illos, quos refert Author ad Herennium in ſecundo Rhetoricorum, cum loquitur de uitioſa expoſitione, de uitioſa ratione, de uitioſa confirmatione rationis, et deniq; de uitioſa complexione ſiue concluſione. His enim tot modis, quot enumerat Author ille, fieri poteſt argumentatio uitioſa, et eo loco, quo ille tradit, uere ſunt tradendæ huiuſmodi fallaces reprehenſiones, ſiue ſophiſtici elenchi, hoc eſt, in capite de uitioſa argumentatione. Omitto hic captiones Pſeudomenorum, quæ à Recẽtioribus reflexa nominantur: nec commemoro dilemmata, ſiue ceratina, hoc eſt, quaſi cornutas argumentationes: et antiſtrephonta, quæ eis reſpondent, et alia multa, de quibus Ariſtoteles, licet de rebus iſtis uſq; ad nauſeam prolixe loquatur, tamen nullam facit mentionem. Ex quibus omnibus licet intelligere in ſophiſticis elenchis tradendis quantum Ariſtoteles fuerit diminutus, et obſcurus, quamq; parum commode quibuſdam nomina impoſuerit, et deniq; quàm omnes non recte inſcripſerit, et eos non ſuo neq; proprio tradiderit loco. Quanquam ſi credere uolumus Platoni, neq; tempore eius ſophiſtæ ſatis erant probandi, nam præter quàm quod eos ubiq; deridet et inſectatur, etiam in Euthydemo de utilitate artis ſophiſticæ ita ſcribit: Si quis huius generis multa aut etiam omnia norit, rerum tamen naturas nihil magis intelliget, ludere tamen ex illa nominum diuerſitate homines poterit, quaſi appoſita tibia ſupplantans eorum more, qui ſedere uolentibus furtim ſubſellia ſubtrahunt, et effuſius rident, cum uident eum, qui cecidit iacere ſupinum. Hæc Plato de ſophiſticæ artis utilitate, annos ab hinc duo millia monumentis literarum prodita reliquit: temporibus uero noſtris Ludouicus Viues in tertio libro de cauſis corruptarum artium, de eadem arte Platoni ſubſcribens idem ſentit, cuius uerba apponam, et ita capiti huic finem imponam. Adducti ſunt quidam in eã opinionem, ut dicant, hæc quidem hactenus eſſe alijs artibus utilia, quod acuãt ingenia diſcentium, et ſi quis hæc intelligat, facile alia aſſecuturũ minus difficilia, quorũ neutrũ eſt uerum. Videntur eſſe illa ingenioſi,*

partum

partim quòd non intelliguntur: nam quidam ea ſola habent in pretio, quæ nõ capiunt: alij ſubtiliſſimam oportere rem eſſe arbitrantur, quam ipſi non cernant. Multis perinde uidentur arguta, ut luſus pueriles feſtiui, et argutuli. Nam ænigmata hæc non ex ingenio eruditione multa exercitato et ſubacto, ſed ex ignorantia meliorum ſunt nata, tanquam herbæ inutiles in ſolo inculto. Neceſſe erat eos aliquid agere, hæc eſt enim natura humani ingenij, ut quoniam igneum eſt, etiam hebetiſſimum, ſe ad aliquid agendum applicet. Itaq; non acuunt hæc ingenium, ſed cogunt ſylueſcere, contentioſum reddũt ſpinæ iſtæ, et moroſum, nõ uiuidũ et actuoſum: in pulchris acuũt quidẽ et dedolant, ſed ita, ut nihil ſuperſit ſolidi: extenuant, minuunt, deprimunt: et in his ſemel fractum haud facile ad res præclaras ſinunt attollere: præſertim quum hæc non modo aliena ſint à ueris artibus, ſed etiam contraria, ut tendentibus ad altiores, ac ueras diſciplinas, tanta ſint hæc cura didiſcenda; ne profectum impediant, quanta fuerant accepta.

De uanitate eorum quæ à recẽtioribus Dialecticis appellantur Parua Logicalia. Caput Quintum.

INTER principia peruerſe philoſophandi, ſupra etiam numerauimus ea, quæ à recentioribus Dialecticis appellantur Parua Logicalia, atq; ideoupereſt de his quoq; aliquid ut dicamus, ſed breuiter, ne tempus conteratur in meris Dialecticorum nugis uel recenſendis uel refutandis. Paruorum autem Logicalium multa ſunt capita, ſed præcipue hæc, quæ ſubtiliter deſcribuntur à Reuerendo Magiſtro Chryſoſtomo Iauello Canapitio, De Suppoſitionibus, de Ampliationibus, de Appellationibus ſiue reſtrictionibus, de Conſecutionibus ſiue conſequentijs, ut ipſi loquuntur, de Probationibus terminorum: et præter ea ſunt alia quædam, de quibus ſe non ſcribere ait, eo quia non ad docendum ſed ad decipiendum fuerunt inuenta, ut de Obligationibus, et Inſolubilibus. Quæ quidem omnia uſq; adeo ſunt uana et ridicula, ut mihi non ad decipiendum tantum, ut ille dicit, ſed ad falſitatem docendam, et ad tempus fruſtra conſumendum excogitata fuiſſe uideantur. In eis enim cum penè innumerabilia alia pluſquam ſtolida traduntur: tum in primis hæc, In ſuppoſitionibus materialibus, non recte dici, homo eſt nomen, ſed dicendum eſſe, ly homo eſt nomen, uel aliquod homo eſt nomen. Aiunt enim ſignum neutrius generis, idẽ ualere quod ly, et facere propoſitionẽ materialiter ſignificantẽ.

Ac talis quidem eſt præclara illa doctrina, quæ traditur in primo ingreſſu Paruorum logicalium, in ſuppoſitionibus formalibus. Iſtam propoſitionem, homo eſt animal, in ſempiternum tempus eſſe ueram, etiam ſi nullus homo ſingularis eſſet in mundo: eo quod, ut ipſi dicunt, in prædicatis eſſentialibus nõ requiritur exiſtentia ſubiectorum: perinde quaſi prædicata illa non eſſent in ſingularibus, et homo atq; animal non eſſent in ſingularibus hominibus et in ſingularibus animalibus, ſed in aere aut in globo Lunæ aut in illis regionibus ubi ſunt Ideæ Platonis. Nec contenti tanto mendacio, addiderunt etiam illud, non ualere iſtam conſequentiam, homo eſt animal, ergo homo eſt, quaſi animal poſſit eſſe, niſi in aliquo ſingulari uel homine uel alio quopiam ſingulari animali ſit collocatum. In ſuppoſitionibus accidentalibus communibus, cum dicitur, homo eſt ſpecies, uel animal eſt genus: hominem ibi et animal ſtare pro natura hominis et pro natura animalis in ſe conſiderata, ut communis eſt pluribus, quod eſt falſiſſimum, Idem enim dictu eſt, homo eſt ſpecies et omnes ſingulares homines ſimul accepti ſunt una ſpecies, et animal eſt genus, et omnia ſingularia animalia ſimul accepta ſunt unum genus. Vtrunq; enim, hoc eſt, tam homo quàm animal in eiuſmodi propoſitionibus figurate accipiuntur, et homo pro omnibus ſingularibus hominibus, et animal pro omnibus ſingularibus animalibus ponitur. Alioqui nec homo poſſet eſſe ſpecies, nec animal genus: ut in primo libro, cum de nominibus appellatiuis ſimplicibus figurate acceptis loquebamur, oſtendimus. Sed de uanitate et falſitate ſuppoſitionum, hæc pauca attigiſſe ſatis ſit. In ampliationibus uero terminos communes extendi à minori ſuppoſitione ad maiorem, ut cum dicitur, homo poteſt eſſe Antichriſtus, ly homo ſupponit non ſolum pro præſentibus, ſed etiam pro futuris hominibus, et alia quamplurima huiuſmodi: ut meretrix fuit uirgo, artocreæ deuoratæ, et egeſtæ ſunt edendæ: puer anniculus fuit centum annorum. In appellationibus terminos communes à maiori ad minorem ſuppoſitionem reſtringi, et hanc propoſitionẽ, cum dicitur, Deum trinum cognouit Ariſtoteles, eſſe ueram: cum uero dicitur, Ariſtoteles cognouit Deum trinum, eſſe falſam. Item non uidi Papam et Papam uidi, conſulem cæcidi et non cæcidi cõſulem: uno modo eſſe ueras, altero uero falſas. In conſequentijs à genere ad ſpeciem, negatiue eſſe bonam conſequentiam, ut non eſt animal, ergo non eſt homo: à ſpecie uero ad genus affirmatiue conſequentiam eſſe bonam, ut eſt homo, ergo eſt animal. Quarum conſequentiarum neutra eſt nec à genere ad ſpeciem, nec à ſpecie ad genus: Nam cum dicitur, non eſt animal, ergo non eſt homo, perinde eſt ac ſi diceretur, non eſt unum animal, ergo non eſt unus homo: quæ conſequentia eſt ab uno generis ad unum ſpeciei negatiue. Vera

autem conſequentia, non ab uno generis ad unum ſpeciei negatiue, ſed à toto genere ad totam ſpeciem tam affirmatiue quàm negatiue fit hoc modo, Eſt genus animalium, ergo eſt ſpecies hominum, et contra, non eſt genus animalium ergo non eſt ſpecies hominum: Similiterq; *uera conſequentia non ab uno ſpeciei ad unum generis, ſed à tota ſpecie ad totum genus negatiue tantum non affirmatiue fit hoc modo, non eſt ſpecies hominum, ergo non eſt genus animalium. Fieri enim non poteſt, ut genus animalium ſit ſaltem perfectum, niſi ſpecies hominum in eo contineatur: at affirmatiue non uidetur ualere, ſi ſpecies hominum ſit, ut continuò etiam genus animalium eſſe concedatur. Nihil enim naturæ repugnat præter homines nulla alia reperiri animalia, quamuis ſpecies hominum hoc modo conſiderata, non ſpecies ſed genus eſſet dicenda, quia non ad ſuperius animalium genus comparari poſſet, ſed tantum ad inferiora ſingularia, quorum comparatione non ſpecies, ſed genus uere appellaretur; ac rurſus de conſequentijs ſatis. Ex ijs enim quæ dixi, ſatis apparet Dialecticos nunquã recte intellexiſſe, quid ſit genus aut ſpecies, aut quomodo recte arguatur à genere ad ſpeciem, uel à ſpecie ad genus, tam affirmatiue quàm negatiue. In probationibus terminorum, propoſitiones alias probari per reſolutionem ſiue reſolubiliter, alias per expoſitionem ſiue exponibiliter, alias per officiationem ſiue officiabiliter, alias per deſcriptionem ſiue deſcriptibiliter, alias per cauſas ueritatis. Quæ omnia quàm ſint inania, barbara, ridicula et abſurda qui uidere cupit, is legat Reuerendũ Magiſtrum Chryſoſtomũ Iauellum, eum quem ſupra dixi, qui de omnibus his nugis, iudicio meo, magis clare ſcripſit, quàm quiſquam Dialecticorum recentiorum. Mihi enim ſatis indicaſſe, ſi quis forte ea uidere cupit unde ſint petenda, non quidem diſcendi cauſa (nam id quidem non eſſet diſcere, ſed tẽpus fruſtra prorſus conſumere) ſed ridendi tam inſulſas et inanes ineptias, et mirandi quonam pacto iſta tam futilia tamq; barbara in mentem cuiuſquam non omnino ſtultiſsimi et indoctiſsimi uenire potuerint.*

Exemplum probationis per reſolutionem. Vt aliquis homo currit, hoc currit, et hoc eſt aliquis homo, ergo aliquis homo currit.

Per expoſitionem. Omnis homo eſt riſibilis, homo eſt riſibilis, et nihil eſt homo, quin illud ſit riſibile, ergo omnis homo eſt riſibilis.

Per officiacionem. Neceſſe eſt Deum *eſſe, hæc propoſitio eſt neceſſaria,* Deus *eſt, quæ adæquate ſignificat* Deum *eſſe, ergo neceſſe eſt* Deum *eſſe.*

Per deſcriptionem. Cognoſco ſortem, cognoſco aliquid ſub ratione qua ſortes, ergo cognoſco ſortem. *Per cauſas ueritatis. Roſa incipit florere, roſa nunc floret, et ante hoc nunc præſens immediate non floruit, ergo roſa incipit florere.*

Libros qui hodie ſub Ariſtotelis nomine leguntur pleroſq; non uere eſſe Ariſtotelicos, ſed ſubditios et adulterinos: contra communem Pſeudophiloſophorum opinionem. Caput Sextum.

EX tribus partibus, quas inter initia operis ſupra propoſuimus, duæ iam ſunt abſolutæ: docuimus enim primo in duobus primis capitibus, quæ nam ſint principia ueritatis et quæ Pſeudophiloſophorum. Deinde in reliquis omnibus quæ ſequuntur, confirmauimus principia noſtra uera, et illa Aduerſariorum tanquam falſa refutauimus: nō quidem omnia, nam id fuiſſet infinitum, ſed tantum ea, quæ nobis magis falſa, magiſq; abſurda uidebantur. Nunc reſtat tertia pars, ut oſtendamus ab ijs, qui recte philoſophari cupiunt, quid ſentiendum ſit primo de libris et ſcriptis omnibus, quæ hodie ſub Ariſtotelis nomine circunferuntur. Deinde etiam de Ariſtotele ipſo, et de Porphyrio, et de omnibus Ariſtotelis Interpretibus tam Græcis quàm Latinis et Arabibus: et præterea quoq; de Platone et Galeno, ut intelligatur quantum unicuiq; eorum authoritatis et fidei ſit attribuendū. Quæ omnia ut facilius intelligi et dijudicari poſsint, paucis hic mihi apponēda eſſe uidetur uerorum librorum Ariſtotelis hiſtoria. Strabo in libro XIII Geographiæ, et Plutarchus in uita L. Syllæ, in ſumma tradunt, Libros Ariſtotelis cum aliquot ſecula in terram defoſsi latuiſſent, tandem erutos fuiſſe, ſed ſemilaceros, et humore terreſtri maxima ex parte corruptos. Sicq; ab Apellicone Teio Athenienſi et prædiuite emptos magno pretio, qui cum eos in noua exemplaria tranſcribendos curaſſet, innumeris repleuit erroribus, propter corroſiones chartarū, quæ perfecte ſuppleri non potuerunt. Deinde ab L. Sylla captis Athenis, repertos in bibliotheca Apelliconis, et Romam tranſlatos, in Tyrannionis Grammatici et Andronici Rhodij manus peruenisſe, et ab eiſdem editos fuiſſe: multis tamen erroribus auctos, propter negligentiam Librariorum, qui in tranſcribendo exemplaria non diligenter cōferebant. Deniq; uero ab Andronico Rhodio factum fuiſſe indicem omnium librorum Ariſtotelis, eum qui, ut Plutarchus refert, ſuo tempore circunferebatur. Atq; hæc in ſumma de libris Ariſtotelis à Strabone et Plutarcho memoriæ prodita fuerunt. In ſequentibus uero temporibus, Diogenes Laertius ipſe quoq; eodem modo, quo Andronicus, in Ariſtotelis uita libros eius

diligentiſſime deſcriptos reliquit: Sed in ea deſcriptione cum ferè quadringenta, ut ipſe ait, Ariſtotelis uolumina recenſeat, tamen nullam eorum, quæ noſtra ætate leguntur, mentionem facit: niſi admodum paucorum, idq; mutatis ferè uel inſcriptionibus librorum, uel numeris uoluminum. Vt ualde mirum ſit, quonam pacto tanta uarietas ac diuerſitas in libris Ariſtotelis orta ſit, non modo inſcriptionum librorum et numerorum uoluminum, ut dixi, ſed etiam ſententiarũ et dogmatum, ut infra docebimus. Atq; hactenus, hoc eſt, uſq; ad tempora Laertij, et apud homines non Pſeudophiloſophos, ſed uere doctos et de rebus uere iudicantes, hiſtoria uerorum Ariſtotelis librorum ſatis certa eſt: ut poſt Syllæ tempora non dubitandum ſit de eis, quin uideri et legi potuerint, atq; adeo quin uiſi ac lecti fuerint à multis uiris doctis illorum temporum, tam Latinis quàm Græcis, et ex latinis potiſſimum à Cicerone, quem conſtat eiſdem pene temporibus, quibus libri Ariſtotelis Romam fuerunt tranſlati, floruiſſe: et Tyrannionis Grammatici, qui eoſdem libros habuit in manibus, familiariſſimũ amiciſſimũq; fuiſſe: Et quod caput eſt, qui ſæpe non ſolum totas ſententias Ariſtotelis, ſed etiam libros eiuſdem in ſcriptis ſuis citare reperitur. Ex Græcis uero à Diogene Laertio, qui cum talis ac tantus uir fuerit, et ex profeſſo tam diligenter ſcripſerit uitas omnium aliorum Philoſophorum, tum maxime Ariſtotelis, miraculi cuiuſdam ſimillimum eſſet, ſi in cõquirendis et deſcribendis ueris Ariſtotelis libris tantopere fuiſſet negligens ac penè diſſolutus, ut eorum, qui non ueri eſſent, tantam multitudinem deſcripſiſſet, uerorum autem et legitimorum uel nullã uel certe per quam exiguam feciſſet mentionem: et eo magis quod ipſemet affirmat de ijs, quos recenſuit, nihil ambigi. Quæ cum ita ſint, in iudicio de ueris Ariſtotelis libris faciendo dico et contendo Ciceronem et Laertium in primis ſequendos eſſe: Deinde reliquos omnes ueteres et doctos uiros, ut quiſq; minime uidetur agnoſcere iſtam, quæ nunc in uſu eſt, Philoſophiam Pſeudariſtotelicam. Quanto uero quiq; in ea diutius uerſati et uolutati ſunt, hoc eſt, magis Pſeudophiloſophi euaſerunt, tanto eos pronuntiamus ad iudicium de ueris Ariſtotelis libris faciendum, et legitimam eius doctrinam diſcernendam minus eſſe idoneos: Propterea quod habent naturale iudicium, et ſenſum communem quaſi neceſſario corruptum, ex aſſidua lectione et meditatione falſitatum et mendaciorum, quibus Dialectica penè tota, et Metaphyſica magna ex parte referta eſt, et quæ à nobis ſupra fuerunt refutata. Quorum cum tam cæci et exoculati fuerint, ut ne unum quidem unquam potuerint uidere: quid mirum eſt, ſi in diſcernendis et dijudicandis Ariſtotelis libris tantopere cæcutiunt et hallucinantur? In numero autem Pſeudophiloſophorum, nõ ſolũ

reponimus omnes Ariſtotelis Interpretes tã Græcos quàm Latinos et Arabas, ſed etiam ipſum Ariſtotelem, quem habemus in Dialecticis et Metaphyſicis, et in magna parte librorum naturalium: neq; Galenum à Pſeudophiloſophorum numero eximimus, ubicunq; Dialecticum aut Metaphyſicum agit; et Ariſtotelem iſtum Archidialecticum et Archimetaphyſicum admiratur. Quibus ita præmiſsis tanquam fundamentis totius futuræ probationis noſtræ de libris Ariſtotelis, primum hoc proponimus, Eos hoc modo, quo nunc habentur, nequaquam uere eſſe Ariſtotelicos, nec ab Ariſtotele uero ita compoſitos, ſed ab alio quopiã ex ueris Ariſtotelis libris magna ex parte extractos, et in has Epitomas et compendia, quæ nunc extant, redactos: multis tamen additis, detractis, et mutatis, prout placuit ei, qui eos contraxit: ut non ueram et germanam, ſed ſpuriam et adulterinam Ariſtotelis doctrinam hoc tempore habeamus. Deinde ueriſimiliter credendum eſſe, Authorem illum, qui has epitomas et compendia ſcriptorum Ariſtotelis confecit, fuiſſe nõ Theophraſtum, non Eudemũ, nõ Theodectem, non alium quempiam ex diſcipulis Ariſtotelis, ſed Nicomachum eius filium, ut cum ex alijs multis tum maxime ex Cicerone, Laertio, et Suida ſumus probaturi. Quorum utrunq; ita eſſe, ut dixi, nunc multis ualidis argumentis et authoritatibus probare incipiam, ſi prius admonuero lectores, adulterinam iſtam Ariſtotelis Bibliothecam non à pluribus nec à diuerſis, ſed ab uno eodemq; authore totam uideri, ita ut nunc eſt, fuiſſe factam, partim propter ſimilitudinem dogmatum et ſententiarum, quæ inter ſe conſentiunt, partim propter citationes librorũ et locorum, qui paſsim concordant, partim deniq; quia Pſeudophiloſophi omnes ita eſſe ſine ulla dubitatione confitentur. Vt Bibliotheca iſta, quemadmodum dixi, non à pluribus nec à diuerſis, ſed ab uno eodemq; authore compoſita eſſe pro certo ſit putanda. Quam ob cauſam fit, ut qui unum ex illius libris non uere Ariſtotelicum eſſe probat, is omnes eſſe adulterinos et ſubditítios probare uideatur. Quo ſic conſtituo, primum oſtendo duos ex iſtis libris nõ uere eſſe Ariſtotelis patris ſed Nicomachi filij, hoc eſt, uolumina decẽ Ethicorum Nicomachorum, et octo libros Phyſicorũ ſiue de Phyſica auſcultatione, ut iſtis duobus refutatis, reliqui omnes, uel me tacente, non poſsint uideri non eſſe refutati: Deinde reliquas authoritates et argumenta ad idem pertinentia ſubiungam. Ab Ethicis igitur Nicomachijs incipiens, dico librũ non uere eſſe Ariſtotelicum, idq; probo primum authoritate Ciceronis in V. de Finibus, ita ſcribentis, Quare teneamus Ariſtotelem et eius filiũ Nicomachum, cuius accurate ſcripti de moribus libri dicuntur illi quidem eſſe Ariſtotelis, ſed non uideo, quare non potuerit patri ſimilis eſſe filius. Hæc ſunt

uerba Ciceronis, quibus non ſolum confirmat Ethica Nicomachia uere eſſe Nicomachi, ſed tacite reprehendit et refutat omnes eos, qui contra ſentiunt, dum ait, Sed non uideo cur non potuerit patri ſimilis eſſe filius, Quaſi irridens et uituperans illos, qui relicta operis inſcriptione et titulo ex ſola phraſi et ſtylo libros à proprijs authoribus abiudicandos, et Ariſtoteli adiudicandos cenſebant. Erant enim tempore Ciceronis Ethica illa ſine ulla dubitatione inſcripta Nicomacho, alioqui nunquam Cicero ea Nicomachi eſſe non Ariſtotelis affirmaſſet. At enim M. Antonius Maioragius in ſuis illis contra me blaterationibus ait, id à Cicerone nulla probabili ratione confirmari, ſed quadam tantum coniectura proponi. Quibus quidem uerbis Maioragius etiam ſi nihil aliud unquam aduerſus Ciceronem ſcripſiſſet, niſi hoc, tamen ſatis ſeſe oſtendiſſet erga Ciceronem peßime animatum eſſe, et uerißime à nobis in Antapologia noſtra appellatū fuiſſe Ciceromaſtigem. Nā ego à te Maioragi, uere Ciceromaſtix, quæro quā probabilē rationē eius rei à Cicerone afferri uolebas? an non uidebat Cicero inſcriptionem libri? an non græce legere ſciebat? an non æque bene ſicut tu elocutionem et phraſim ſcriptorum Ariſtotelis dignoſcebat? ſed quænam alia poterat à Cicerone maior afferri ratio ad probandum Ethica Nicomachia eſſe non Ariſtotelis ſed Nicomachi, quàm quod erant inſcripta non Ariſtoteli ſed Nicomacho? et non Ariſtotelis ſed Nicomachi nomen titulumq; præ ſe ferebant? certe nulla. Niſi forte tu, ut es impudentiſſimus, dicere audeas inſcriptionem illam non fuiſſe ueram, ſed à Cicerone fictam et ſimulatam: et niſi rurſus, ut es arrogantißimus, perſuadeas tibi, ſcripta Ariſtotelica ex ſtylo et phraſi melius et uerius à te dignoſci potuiſſe, quàm à Cicerone: quorum neutrum à uanitate ingenij tui, ac temeritate, eſt alienum. Neq; ſolum Cicero, ſed etiam Laertius Diogenes apertißime cōprobat Ethica Nicomachia nō Ariſtotelis eſſe ſed Nichomachi, cū et in catalogo librorum Ariſtotelis, nullam huius operis faciat mentionem, et in uita Eudoxi dicat, eum ex ſententia Nicomachi putaſſe uoluptatem eſſe ſummum bonum: quæ opinio manifeſte in decimo Ethicorum Eudoxo tribuitur. Vt omittam interim Suidam, qui ipſe quoq; libros de moribus à Nicomacho ſcriptos teſtatur. Et ut ne commemorem penè tres totos libros ex Ethicis ad Eudemum, hoc eſt, quintum, ſextum, et ſeptimum, in hæc Ethica Nicomachia, ad uerbum tranſlatos eſſe. Vt talis et tanta repetitio uerborum nequaquam ab Ariſtotele ex libris ſuis, ſed à filio ex ſcriptis uel patris ſui uel cōdiſcipuli facta fuiſſe merito ſit putanda. Nam per Deos immortales, quæ tanta fuiſſet Ariſtotelis impudentia, ne dicam ſtultitia, ex libro uel ſuo ipſius uel diſcipuli ſui, tria tota uolumina in alterum librum ſuum transferre? et tantum

non ſolum uerborum, ſed etiam ſententiarum earundem facere repetitionem? Profecto qui putant et affirmant hoc ab Ariſtotele factum fuiſſe, ij Ariſtotelẽ magnæ cuiuſdam impudentiæ ac ſtultitiæ condemnant. Ex quibus omnibus concludo Ethica Nicomachia non ab Ariſtotele patre, ſed à Nicomacho filio ex libris patris magna ex parte fuiſſe extracta, et eo modo, quo nunc extant, compoſita. Nam quod Maioragius Ciceromaſtix contrarium ſentiens ait, non potuiſſe Nicomachum Platonis amicum eſſe, ut dicitur in Ethicis, cum conſtet ex hiſtorijs Ariſtotelem Platone uiuo filios non ſuſcepiſſe: mirum quã eſt Maioragianum, hoc eſt, ſtultum et ineptum, quaſi non poßit aliquis eſſe amicus alicuius etiam mortui: et quaſi Cicero non appellet Terentium familiarem ſuum, quamuis aliquot ſeculis ante uita functum. Sed de libris Ethicorum ſatis, quos nemo putare poteſt uere eſſe Ariſtotelicos, niſi qui nihil prorſus credat Ciceroni, et planè turpißimus ſit Ciceromaſtix, quemadmodũ eſt Maioragius. Quo ſic probato, quamuis reliqua Ariſtoteli inſcripta opera ſtatim probentur non uere eſſe Ariſtotelica: propterea quod ab eodem omnia authore ſcripta conſtat, ut ſupra dixi; tamen alia etiam argumenta et authoritates, quibus idem probatur, hic ſubiungam: ut uelint nolint, qui contrarium ſentiunt, reliquos libros Ariſtoteli inſcriptos non uere Ariſtotelicos, ſed potius Nicomachios eſſe fateri cogantur. Atq; in primis octo libros Phyſicorum ſiue de phyſica auſcultatione, nam neq; horum Laertius in deſcriptione librorum Ariſtotelis meminit: et Suidas aperte dicit Nicomachũ ſcripſiſſe περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, hoc eſt, de Phyſica auſcultatione patris ſui: ex quo manifeſte intelligitur, octo libros de Phyſica auſcultatione ſiue Phyſicorum, non Ariſtoteli ſed Nicomacho eſſe tribuendos. Et eo magis, quod ſi Ariſtoteles eorum librorum uerus fuiſſet author, nunquam ipſos inſcripſiſſet de Phyſico auditu, cum talis inſcriptio nõ Ariſtoteli patri, qui docebat filium, ſed Nicomacho filio, qui patrem audiebat, et ab eo diſcebat, conuenire uideatur. Quis enim, niſi ſtultus et ineptus Pſeudophiloſophus, credere aut ſibi perſuadere poßit, librũ ſuum ab Ariſtotele præceptore de Phyſica auſcultatione fuiſſe inſcriptum? certe nemo. Nec dubitandum eſt quin Nicomachus patrem ſuum audiuerit, eiuſq; diſcipulus fuerit, cum Suidas dicat, eum ſcripſiſſe libros de Phyſica auſcultatione patris ſui: quomodo enim fuiſſet patris ſui, ſi patrem ſuum nunquam audiuiſſet? Atq; ita iam ſatis conſtat decem libros Ethicorum, et octo Phyſicorum, hoc eſt, duo primaria Ariſtotelis huius neoterici uolumina, tanquam Ariſtoteli falſò inſcripta, ab Ariſtotele ad Nicomachum authorem uerum eſſe transferenda. Quæ ſi uera ſunt, ut certe ſunt, non poſſunt reliqua quoq; Pſeudariſtotelis

ſtotelis huius ſcripta, cum ab uno et eodem authore omnia uideantur eſſe elucubrata, non et uere eſſe et recte appellari Nicomachia. Quod quanquam ita ſit, tamen afferamus etiam reliquas probationes, ut omnem dubitationem hac de re cupientibus ſcire ueritatem adimamus. Galenus in libello de libris ſuis loquens de Prioribus et Poſterioribus Analyticis ita inquit, Inſcribunt autem hos omnes ferè hodie Priorum Analyticorum, quemadmodum illos de Demonſtratione Poſteriorum Analyticorum, Ipſe ſanè Ariſtoteles illorum tanquam de ſyllogiſmo horũ tanquam de Demonſtratione meminit. Ex quibus Galeni uerbis manifeſte oſtenditur inſcriptionem utrorunq; Analyticorum eſſe ſubdititiam, et non uere Ariſtotelicam: nam cum ait, Inſcribunt autem hos omnes ferè Priorum Analyticorum, quemadmodum illos de Demonſtratione, Poſteriorum Analyticorum: ita loquitur Galenus, quaſi Analytica Priora et Poſteriora non ab Ariſtotete ipſo ſed ab alio quopiam ita fuiſſent inſcripta; et quaſi non eadem Analytica multis in locis iſtorum Ariſtotelis librorum ab eodem Ariſtotele citata reperiantur, ut in primo Rhetorices, in ſexto Ethicorum, in ſeptimo Metaphyſicæ, et in alijs locis. Quare neceſſe aut iſta alia Ariſtoteli inſcripta opera nunquam à Galeno fuiſſe uiſa aut lecta, aut ſi uiſa et lecta fuerunt, non fuiſſe agnita pro Ariſtotelicis. Nam ſi agnouiſſet, cur ita loqueretur, quaſi neſciret Analytica Priora et Poſteriora ab Ariſtotele ipſo multis in locis horum, quos nunc habemus, librorum citari? Certe hoc magnum eſt argumentum, libros iſtos non uere Ariſtotelicos eſſe, cum ex ſententia Galeni inſcriptionem habeant non ab Ariſtotele ipſo, ſed ab alijs neſcio quibus additam. Huc accedit quod Laertius Priorum Analyticorum libros nouem, Poſteriorum autẽ maiorum duos ab Ariſtotele editos refert, ut in Prioribus ſeptem librorum, in Poſterioribus uero maiorum additio manifeſtam oſtendat librorum iſtorum, ut ita dicam, illegitimitatem. Nec quicquã obſtat, quod Galenus ipſos libros bene multis et longis commentarijs explicarit, ut ipſe refert, cũ nõ minus ipſe quã reliqui omnes Analyticorũ Interpretes, deceptus et infatuatus fuerit falſa opinione ueritatis atq; utilitatis iſtorũ librorum: ut manifeſte apparet ex ijs, quæ nos ſupra contra hos ipſos libros diſputauimus. Quibus cum uiderimus aliquem recte reſpondentem, tum demum putabimus non Galenum nec Interpretes illos, ſed nos ipſos deceptos infatuatoſq; fuiſſe. Nec in tribus libris Rhetorices, qui maxime putantur Ariſtotelici, minor eſt ambiguitas et dubitatio quàm in Analyticis. In primo enim eorum diſerte legitur, ab ijs, qui artes Rhetoricas ante tradiderant, nihil de Enthymematibus ſcriptum fuiſſe. Quod ſi uerum eſt, neceſſe eſt, aut Ariſtotelem aperte falſum dicere, aut libros illos Rhetorices, non ſolum ante

Ariſtotelis, ſed etiam ante Platonis ætatem fuiſſe editos, et ita non poſſe eſſe Ariſtotelicos. Nam Plato in Phædro aperte teſtatur de omnibus Rhetoricæ partibus ætate ſua iam ſcriptum fuiſſe, hoc eſt, de Prooemio, de narratione, de teſtimoniorum aſſertione, de coniectura, de ueriſimilibus, de probatione, de approbatione, de accuſatione, de defenſione, de geminatione redargutionis, de ſubdeclarationibus, de collaudationibus, de uituperationibus. Neq; ſolum de his omnibus ſuo tempore ſcriptum fuiſſe affirmat Plato, ſed etiam Scriptores de Rhetorica nominat: ut Theodorum Byzantium, Euenum Parium, et alios quoſdam. Ex quibus Platonis uerbis citra omnem dubitationẽ probatur multo ante tempora Ariſtotelis, et de enthymematibus et de omnibus alijs Rhetoricæ partibus, à non paucis ſcriptum fuiſſe: ut neceſſe ſit aut Ariſtotelem uerum non dixiſſe, aut quempiam alium ante Ariſtotelis ætatem tres illos Rhetoricæ libros edidiſſe. Quorum utrum uelint accipiant, qui cõtra ſentiunt, non poſſunt non concedere in iſtis libris maximam eſſe dubitationem et ambiguitatem. Præterea Quintilianus in quinto, ubi de argumentis diſputat refert, Ariſtotelem in ſecundo de arte Rhetorica libro de multis rebus diſſeruiſſe, ut diuitias quid ſequatur, aut ambitum, aut ſuperſtitionem, quid boni probent, quid mali petant, quid Milites, quid Ruſtici, quoq; modo res uitari aut appeti ſoleat. Quorum quidem ferè nihil in hoc ſecundo quem habemus Rhetoricæ Ariſtotelicæ libro legitur, ut non poßit non aut hic liber eſſe mancus et mutilus, aut Quintilianus falſò referre, ea ab Ariſtotele ſcripta, quæ ſcripta apud eũ nõ reperiuntur. Quorũ utrumlibet concedatur, dura omnino res eſt. Petrus Victorius Ariſtotelis Interpres putat Quintilianũ falſò ea, quæ ibi non tradantur, nominare. Ego uero Victorium uehemẽter decipi arbitror, et Quintilianum ueros Ariſtotelis libros legiſſe, nos uero legere mancos et magna ex parte ſubditititios: atq; hinc fieri, ut non omnia, quæ Quintilianus refert, in his libris reperiantur. Nam quod ait Victorius in eo libro nullum hiatum apparere, ſed contra omnia mirabiliter continuata, non eſt uerum, cum multa ſint capita ita à ſuperioribus et inferioribus diuerſa, ut ea, quæ dicit Quintilianus, commode potuerint interſeri. Sed Victorius more ſuo ubicunq; apud Ariſtotelem et alios authores Græcos reperit aliquid uitij, libenter id, ſi poteſt, quo iure quaúe iniuria ad Latinos refert. Sed ut redeam ad libros Rhetorices, ex hoc etiam ſubindicatur eos non uere eſſe integros, quod nonnullis in locis legitur, ὡς εἴρηται, nec tamen de ea re quicquam antea in ipſis reperitur ſcriptum. Quinetiam de libris Metaphyſicæ multo magis dubitandum eſt, quàm de illis, quos ſupra diximus, an uere ſint Ariſtotelici et ſynceri nec ne, idq; non tam quod Laertius eos non

nominat, quàm propter alias cauſas. Ac primo quia primus liber eſt duplicatus, quorum alter ἄλφα τὸ μεῖζον, alter ἄλφα τὸ ἔλαττον, inſcriptus eſt. Sed quæ (malum) fuiſſet iſta Ariſtotelis dementia, ſi uerus huius libri eſſet author, facere duos primos Metaphyſicæ libros? Et eo magis, quod is qui ſecundo loco poſitus eſt, et minor dicitur, nullam cum maiore uidetur habere ſimilitudinem: In maiore enim de rebus Metaphyſicis ſermo eſt, in minore autem de Phyſicis, unde in eius principio ita ſcriptum eſt, ἕκαστον λέγεντι περὶ τῆς φύσεως, in fine autem ita, διὸ σκεπτέον πρῶτον τί ἐστιν ἡ φύσις. Ex quibus uerbis manifeſtum eſt, primum illum minorem librum non inter Metaphyſicos, ſed inter Phyſicos eſſe numerandum, et proponendum in fronte ſecundi libri Phyſicorũ, ut recte probat Franciſcus Beatus Venetus in expoſitione ſua Procemij ſecundi Phyſicorum libri. Atq; ut ille ait, ualde mirum eſt, quonam pacto tot Interpretes Græci, Latini, et Arabes uſq; adeo fuerint cæci, ut nemo illorum unquam animaduerterit primum illum minorem librum non cum Metaphyſicis ſed cum Phyſicis eſſe numerandum, et ſecundo Phyſicorum, ut dixi, præponendum. Quod cum propter imperitiam et iudicij peruerſitatem nunquam uidere potuerint, nihil mirum eſt, ſi ſtulte etiam crediderunt iſtam Metaphyſicam, non ſolum uere eſſe Ariſtotelicam, ſed etiam ſcientiam et ueram et neceſſariam, quemadmodum illi dicunt, ad perficiendum intellectum noſtrum ut diuinus eſt, et ad probanda principia aliarum ſcientiarum. Quæ nos omnia in ſuperioribus merito tãquam fatua et pluſquam puerilia deriſimus. Ne quicquam hic commemorem de incerto numero librorum Metaphyſicorum: Nam Metaphyſici Latini uetuſtiores, ut Albertus, Thomas, Scotus non niſi duodecim unquam legerũt: in exemplaribus Græcis reperiuntur quatuordecim: nec deſunt, qui uiginti quatuor Metaphyſicorum libros ab Ariſtotele compoſitos fuiſſe aſſerant: ut etiam ex incertitudine ueri eorum numeri, nemo eos uere ſynceros et legitimos poſſit affirmare. Præſertim cum, ut ſupra docuimus, Metaphyſica ſit magna ex parte falſa, et tota penè ſuperuacua uel impertinens. Atq; ut prætereamus etiam Plinium, qui libros quinquaginta de Animalibus ab Ariſtotele ſcriptos affirmat, cum tamen nos hoc tempore non niſi decem et octo habeamus, et hos ipſos etiam non ſatis incorruptos. Nam in exemplaribus græcis uno plures habentur, et nõ eodem ordine, ſi quidem Theodorus Gaza eum qui totius Hiſtoriæ de animalibus ultimus erat poſitus, in ſeptimũ locum trãſtulit: ut ex hoc etiã nõ obſcure intelligi poſſit inſynceritas horũ librorũ. Sed ne omnes falſò Ariſtoteli inſcriptos libros ſingillatim perſequar ex his paucis, quæ ſupra oſtendi, non uere eſſe Ariſtotelicos, de cæteris omnibus

iudicium fieri facile poteſt, eos quoq; nō uere ab Ariſtotele fuiſſe conſcriptos. Nam cum omnes, ut ante dictū eſt, ſine dubio ab uno et eodem authore ſcripti eſſe uideantur, qui unum ex eis uel duos refutat, is omnes prorſus refutaſſe eſt exiſtimandus. Atq; hac una ratione proſternuntur omnes rationes et probationes Maioragij, quibus confirmare et probare nititur, iſtos libros ſingillatim uere eſſe Ariſtotelicos. Nam authores illi quos ſequitur, et quibus nititur, hoc eſt, Alexandri, Ammonij, Simplicij, Themiſtij, Philoponi, Magentini, et reliqui omnes huiuſmodi Interpretes Ariſtotelici, omnes inquam prorſus ſunt Pſeudophiloſophi, hoc eſt, imperiti et iudicio carentes. Qui cū tanquam cæci et prorſus, ut ita dicam, inſenſati, ex tot tantiſq; erroribus Ariſtotelis, quot et quantos nos ſupra deteximus et refutauimus, ne unum quidem unquam uidere potuerint, quid mirum eſt, ſi in recipiendis et approbandis non ueris Ariſtotelis libris, tantopere cæcutiuiſſe, ac prorſus à uero aberraſſe reperiantur? Nec Galeno in iudicandis his libris multo plus fidei adhibendum eſt, quàm Interpretibus illis, cum ipſe quoq;, licet recipere uideatur alios libros Dialecticos tanquam Ariſtotelicos, tamen, ut ante dixi, refutat titulum atq; inſcriptionem omnium Analyticorum. Quibus refutatis omnes alij, in quibus Analytica citantur, manifeſto probantur non eſſe Ariſtotelici. Quare Maioragius in probando hos libros uere eſſe Ariſtotelicos, prorſus imperite et fruſtra utitur authoritate non ſolum Interpretum Græcorum, ſed etiam Galeni: cum non minus ipſe Galenus quàm Interpretes tam in recipiendis his libris quàm in approbanda eorum doctrina turpiſſime fuerit deceptus. Præterea idem Maioragius eadem imperitia ad confirmandos ſingulos Ariſtotelis huius libros, ex alijs eiuſdem libris ſubinde citationes affert, cum illis conſentientes: non animaduertens ex citationibus illis non probari libros iſtos uere Ariſtotelis eſſe, ſed tantum omnes ab uno et eodem authore fuiſſe compoſitos: ſed nos quoq; hoc concedimus, ut ſupra dictū eſt. Atq; ita reſpondemus omnibus illis Maioragij ſtultis et uanis confirmationibus, et uiciſſim contra illum afferimus aliquot Ariſtotelis ſententias prorſus contrarias ijs, quæ nunc reperiuntur à Cicerone et alijs quibuſdam Scriptoribus antiquis proditas, quibus ille nunquam reſpondere poterit, nec defendere quomodo Veteres illi, non alios prorſus Ariſtotelis libros habuerint ab his, quos nunc legimus, non ſolum titulis ſed etiam ſententijs longe diuerſos: ut illum, quem Cicero citat in primo de Natura Deorum, ita ſcribens, Ariſtoteles quoq; in tertio de Philoſophia libro multa turbat à magiſtro Platone diſſentiens, modo enim menti tribuit omnem diuinitatem, modo mundum ipſum Deum dicit eſſe, modo quendā alium præficit mundo, eiq; eas partes tribuit,

ut replicatione mundi quadam motum regat atque tueatur, tum cæli ardorem Deum dicit eſſe, non intelligens cælum mundi eſſe partem, quem alio loco ipſe deſignarit Deum.. Item illum, in quo legerat Cicero, id quod refert in ſecundo de Natura Deorum, nempe animalia, ex Ariſtotelis ſententia, in igne generari: et id quod ſcribit in Tuſculanis Quæſtionibus, cum Entelechiam interpretatur, continuatam et perennem motionem. Et poſtremo illum, in quo Ariſtoteles memoriæ prodidit, Tantum eſſe uacui extrà mundum, ut reſpirare cælum poſsit, utique quod ſit igneum: ut et Plutarchus in libro περὶ ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις, et Galenus περὶ φιλοσόφου ἱστορίας referunt. Quæ opiniones omnes, quamuis pro Ariſtotelicis citatæ à talibus et tantis uiris, tamen ab hoc Ariſtotele, quem nunc habemus, et ab eius ſcriptis ac dogmatibus tam ſunt alienæ, quàm ab aqua ignis, et à tenebris lux. Quare ſi Ariſtoteles ille, quem Cicero et Plutarchus et Galenus legerunt, fuit uerus, ut certe fuit, noſter hic non uerus et adulterinus ſit neceſſe eſt. Verum autem fuiſſe Ariſtotelem illum, quem Cicero et Plutarchus legerunt, ex eo uel maxime licet intelligere, quod tertius ille de Philoſophia liber Ariſtotelis, qui à Cicerone citatur, eſt unus ex tribus illis de Philoſophia libris, quos Laertius uel in primis inter libros Ariſtotelis refert, et quod Plutarchus ut ſupra diximus, teſtatur indicem librorum Ariſtotelis ſuo tempore circumferri ſolitum, ut dici non poſsit ueros Ariſtotelis libros ab eo fuiſſe ignoratos. Ex quibus omnibus, quæ hactenus à nobis dicta ſunt de ueris et non ueris Ariſtotelis libris, contendimus Ciceroni et Laertio et Plutarcho, ubi de ueris Ariſtotelis libris quæritur, magis credendum eſſe, quàm omnibus Pſeudophiloſophis: et in ſumma libros omnes, qui noſtris temporibus ſub Ariſtotelis nomine leguntur, non uere eſſe Ariſtotelicos, hoc eſt, ab Ariſtotele illo Alexandri Magni et Theophraſti præceptore, tantopere laudato, non uere compoſitos, ſed ab alio quopiam ex ueris eius libris extractos, et in has Epitomas ac Compendia, quæ nunc habemus, redactos: multis tamen additis, detractis, et mutatis, prout placuit illi, qui eos ita contraxit. Non ueros autem libros Ariſtotelis hos eſſe, ſed epitomas et compendia librorum Ariſtotelicorum facile probatur, partim ex quadraginta libris illis Ariſtotelis de Animalibus, quos refert Plinius in libro ſeptimo Hiſtoriæ Naturalis, qui ad decem et octo uel decem et nouem redacti fuerunt, ut nunc habentur: et ex illis triginta octo Phyſicorum Ariſtotelis ſecundum elementa, quæ referuntur à Laertio, ex quorum contractione ueriſimillimum eſt, hos octo Phyſicorum, qui nunc extant, libros fuiſſe factos: partim ex nouem illis Priorum Analyticorum à Laertio commemoratis, quos nunc uidemus ad duos tantum eſſe contractos:

partim deniq; ex libris Ethicorum Nicomachiorum, quos conſtat fuiſſe quaſi corrogatos, partim ex libris Magnorum Moralium Ariſtotelis: partim ex Ethicis ad Eudemum, ex quibus, ut ſupra diximus, penè tres libri toti, hoc eſt, quintus, ſextus, et ſeptimus in Ethica Nicomachia ad uerbum fuerunt tranſlati. His itaq; coniecturis et argumentis non dubitamus libros hos Ariſtotelis, qui nunc extant, non uere ita ut ſunt, ab Ariſtotele compoſitos fuiſſe, ſed à quopiam alio ex ueris Ariſtotelis libris contractos in has epitomas et compendia, quæ nunc habemus. De quorum authore dubitari non poteſt, quin is fuerit Nicomachus Ariſtotelis filius, cum ut ſupra diximus et probauimus, ab eodem et libri decē Ethicorum Nicomachiorum, authore Cicerone et Laertio, et libri octo Phyſicorum ſiue de Phyſica auſcultatione, teſte Suida, fuerint compoſiti. Atq; ita conſtat omnia, quæ à nobis ſupra propoſita fuerunt probanda, iam ſatis eſſe probata, hoc eſt, et libros iſtos Ariſtotelis, quos nunc legimus, non uere eſſe Ariſtotelicos, ſed potius epitomas et compendia quædam librorum Ariſtotelis, quorum author fuerit Nicomachus. Quod autem ſubiunximus multa in eis fuiſſe addita, detracta, et mutata, id neceſſe eſt confiteri, propter duplicitatem librorum, et contrarietatem ſententiarum Ariſtotelis, quæ paſſim in libris ueterum manifeſta reperitur: nec aliunde potuit oriri, niſi ab eo, qui libros Ariſtotelis contraxit, et ex ſimplicibus duplices fecit: ſubinde aliquid de ſuo addens uel detrahens uel mutans ubicunq; in exemplaribus Ariſtotelis, uel non intellectis, uel male deſcriptis, uel non recte collatis, aliquid deeſſe uel ſupereſſe uel non recte aliquo modo ſe habere arbitrabatur. Qua opinione de duplicibus Ariſtotelis libris, contrarijsq; illorū ſententijs cōfirmata facile reſpondetur ad omnia, quæ in ſcriptis et doctrina illius uidentur contraria: nec difficulter defenditur Cicero à calumnijs quorundam, in quibus ſunt et Argyropylus Byzantius et Gulielmus Budeus, qui audent dicere illum fuiſſe aut tam improbum, ut Ariſtoteli tribuerit opiniones quæ eius non ſint, aut tam imperitum linguæ græcæ, ut neſcierit quid ſignificaret entelechia, quam aiunt nō recte ab eo expoſitā fuiſſe continuatam motionem et perennem. Nam per Deos immortales quid mirum eſt, ſi Cicero alias interdū Ariſtotelis ſententias profert, et aliter eius uerba atq; Interpretes Græci faciunt, exponit? cum alium Ariſtotelem agnoſcere et alios eius libros legiſſe ferè ubiq; uideatur? Itaq; non Cicero improbus aut imperitus linguæ græcæ, ſed ipſi nebulones et inepti, qui duplicem hanc Ariſtotelis Bibliothecam, et maximam inter utranq; diſcrepantiam non animaduerterunt. Eademq; ratione reſpondetur ijs, qui damnant Ciceronem, eo quod Topica ſua ab Ariſtotele, ut ipſemet fatetur, extracta, tamen longe

aliter atq; Ariſtotelis ſcripſerit, et multa prætermiſerit uel addiderit, quæ, ut ipſi dicunt, non erant prætermittenda uel addenda. Cui obiectationi nos breuiter reſpondemus: immo illum, qui hæc Topica quæ nunc habemus, ſcripſit, uehementer erraſſe, eo quod illa longe aliter tradiderit, quàm Ariſtoteles ille, quem ſecutus eſt Cicero. Nam Topica illa Ariſtotelis, ex quibus Cicero ſua Topica tranſtulit, erant uera: cuius rei ſignum eſt manifeſtiſſimũ, quia quæ ab illis Cicero deſumpſit, et in Topica ſua traduxit, ſunt uera: quæ uero ſcribit adulterinus ille Topicorum Ariſtotelicorum author, maiore ex parte falſa reperiuntur, ut à nobis ſupra probatum eſt in capite de libro Topicorum. Sed iam finem huic capiti imponam ſi breuiter hic ſubiecero inſcriptiones quorundã capitũ ad incertitudinẽ librorum Ariſtotelis pertinentiũ, quas Io. Franciſcus Picus Mirandula in quarto libro Examinis ſui Vanitatis doctrinæ gentium ſcriptas reliquit. Quarum hæc eſt prima.

Probatur multipliciter incertum eſſe an ullum habeamus librum cuius exemplaria uere fuerint ab Ariſtotele compoſita. Cap. Quartum.

Quod et ſi aliquos etiam habeamus libros, qui iuſte atq; legitime inſcribantur Ariſtoteli, incertum nihilominus eſſe: utrum eis in libris aliquid ſit, quod ſyncere ſit Ariſtotelis, nec internoſci poſſe quid eius proprium quid alienum.

De Platone, Ariſtotele, Galeno, Porphyrio, et de omnibus Ariſtotelis Interpretibus Græcis, Latinis, et Arabibus breuiter quid ſentiendum recte philoſophaturis. Caput Septimum.

QVicunq; recte philoſophari cupiunt, ante omnia oportet eos non ignorare, ſed uere ſcire ac recte tenere, quid ſentiendum ſit de ueteribus Philoſophis, præſertim nobilioribus, et quorum ſcripta magis in manibus hominum uerſantur: ut de Platone, de Ariſtotele, de Galeno, et de omnibus Ariſtotelis Interpretibus, non ſolum Græcis, ſed etiam Latinis, et Arabibus. Nam horum ſcripta quoq; ferè ab omnibus Latinis, qui hodie philoſophantur, non in poſtremis uerſari et legi ſolent: reliquorum autem Philoſophorum dogmata, ut Epicureorum, et Stoicorum, et aliorum non multum refert, etiam ſi planè ignorentur, quia non multum ſunt in uſu. Hæc autem cognitio, quam dixi, plurimum afferet utilitatis et emo-

lumenti omnibus recte philoſophaturis, ad diſcernendos ueros Philoſophos à Pſeudophiloſophis, et omnino ad ueritatem inueſtigandam recteq́; philoſophãdum. Nam qui diſcunt præſertim iuniores et adoleſcentiores, qui de magnis uiris nondum recte iudicium facere poſſunt, ſæpenumero non minus credunt nominibus et authoritatibus eorum, de quibus bonam aliquam conceperunt opinionem, quamuis falſiſſimam, et quos putant fuiſſe uiros doctiſſimos et magnos Philoſophos, quàm rationibus ueris et argumentis, quamlibet firmis et ualidis aliorum, de quibus non ita bene ſentiunt. Quo fit ut malint cum illis quos probant, licet non optimis, errare ac decipi, quàm cum alijs licet doctis, ſed de quibus non ita egregie ſentiunt, bene ſentire et uerum diſcere, atq; ita in errores ſæpenumero inducuntur maximos. Quos quidem errores ut uitare poſthàc poſſint Philoſophiæ candidati, de omnibus iis, quos dixi, quid ſentiendum ſit, et quantum authoritatis uniciq; in philoſophando tribuendum, quàm breuiſſime et ueriſſime potero hic explicabo: atq; à Platone tanquam à uetuſtiore et nobiliore incipiam. De Platone igitur et ſcriptis eius uerum, ut putamus, iudicium facientes, ſentimus et dicimus, et alijs ſentiendum dicendumq́; ſuademus: neq; quemadmodũ Georgius Trapezuntius, qui malignisſime et procaciſſime tanto uiro obtrectans in comparatione Ariſtotelis et Platonis, uſq; adeo Platonem inique deprimit, et ei impudenter maledicit, ut ſi omnium, et qui nunc ſunt et qui unquàm fuerunt, hominum peſſimus imperitiſſimuſq́; fuiſſet. Neq; rurſus quemadmodum M. Cicero, qui prorſus contra atq; Trapezuntius Platonem ſuſpiciens modo principem modo Deum appellat Philoſophorum, et eum deniq; tantum non in cælum tollit. Non inquã de Platone ſic extrema ſentimus, ut hi duo quamuis magni uiri fecerunt: neq; enim tam malus et imperitus uir fuit Plato, ut Trapezuntius calumniatur, neq; rurſus tantus tamq́; admirabilis philoſophus extitit, ut aſſerit Cicero: ſed mediam quandam, et ut opinamur, ueriorem uiam tenentes ita iudicamus: Platonem ſummum in literis maximumq́; uirum fuiſſe, ſed in literis magis oratorijs et poeticis quàm philoſophicis. Nam cum eius ſcripta attente lego et diligenter conſidero, præſertim ea, in quibus de Republica et de Legibus loquitur, item ubi de animorum noſtrorum immortalitate uerba facit, planè non mihi Philoſophum aliquem, aut ueritatis inuentorem, ſed maximum quendam Oratorem aut Poetam proſaicum legere uideor. Quid enim per Deos immortales, quid inquam magis alienum à Philoſopho et ueritatis indagatore quàm communio illa mulierum, liberorum, bonorumq́; omnium, quam ſtatuit in V de Republica? Quid item minus conueniens uere philoſophanti et ueritatem inueſtiganti, quàm μετεμψύχωσις, hoc eſt, tranſmigratio illa, quam uocant,

quam uocant, animarum noſtrarum, modo in uulpes, modo in aſinos, modo in lupos, modo in alias quaſdã beſtias, quæ ab eo traditur in Phædone? ut omittam interim Ideas illas ſeparatas, et alia multa Paradoxa, quæ omnia ſi conſiderentur, ut ab Oratore uel à Poeta quopiam dicta, Dij boni quàm ſunt ingenioſa, quàm erudita, quàm delectantia Lectores: omnino nihil mihi aut magis oratorium aut magis poeticum uidetur poſſe excogitari. Si uero eadẽ ut à Philoſopho, hoc eſt, ut ab inueſtigatore et inuentore ueritatis prolata, perpendantur, Deum immortalem, quàm mendacem, quàm ineptum præſeferunt Philoſophum authorem. Eſt apud Platonem Dialogus, cui Sympoſio nomen eſt, quo nihil mihi uidetur fieri potuiſſe neq; magis oratorium ad dicendum, neq; magis poeticum ad fingendum, neq; magis ſuaue ad delectandũ: uerum idem ſi legatur ut à Philoſopho et à ueritatis inueſtigatore factum, nihil neq; à Philoſopho neq; à ueritate reperietur magis alienum. Itaq; ſi quis mihi quamlibet excellenter laudet Platonem uel tanquam Oratorem uel tanquam Poetam proſaicum, libentiſſime concedam: ſi uero ut magnum Philoſophum et ueritatis indagatorem, non ita libenter aſſentiar: eo quia multis in Dialogis ſuis cum bene diu de aliqua re diſſeruit, quamuis ſemper copioſe et diſerte, tamen ad extremum à ſe dimittit lectorem magis dubium et ambiguũ quàm acceperat: et propterea iis, qui copioſe, diſerte et ornate loqui ac ſcribere cupiunt, utiliſſima eſt Platonicæ orationis aſſidua lectio et imitatio: abũdat enim ubiq; et uerbis lectiſſimis, et ſententijs grauiſſimis, et omnibus alijs ornamentis orationis. Quod cum bene intelligeret Cicero, Platonem frequenter habebat in manibus, et de eo illud ſcriptum reliquit in libris de Oratore, Plato mihi in irridendis Oratoribus ipſe ſummus Orator uidetur. Quare ijs, qui recte philoſophari cupiunt, Platonem quidem cenſeo frequenter legendum, ſed ut ab eo magis copioſam et ornatam orationem facere, et Poetarum modo fingere ſuauiter diſcant, quàm more ſapientum Philoſophorũ ueram rerum naturam inueſtigare et perſcrutari. Ac de Platone quidem et de ſcriptis eius ità ſentimus, et omnibus recte philoſophaturis ita ſentiendum putamus. De Ariſtotele uero non ita certum poſſumus facere iudicium, quia ueros eius libros non habemus: ſed ex ijs, qui nunc ſub eius nomine leguntur et quos magna ex parte ex ueris illius libris extractos putamus: in ſumma tamen ita iudicamus, et iudicandum alijs cenſemus: Ariſtotelem maximum, excellentiſſimumq; fuiſſe uirum, non quidem in omnibus ſcriptis, quæ ei tribuuntur, ſed tantum in Rhetoricis, in Ethicis, in Politicis, in Oeconomicis, in libris de Animalibus, et in multis rerum naturalium libris. In his enim, ſiue ſint uera Ariſtotelis opera, ſiue, ut dixi ſupra, ex operibus illius in

compendium redacta, fateor Ariſtotelem quamlibet placet Pſeudophiloſophis eſſe laudandum, et planè tanquam præſtantiſſimum Scriptorem diuinis laudibus eſſe ornandum: paucis tamen quibuſdam exceptis; in quibus nimium, ut ita dicam, dialecticari aut metaphyſicari uidetur. In cæteris uero operibus tantum abeſt, ut eum magnopere laudandum putem, ut maxime mihi uideatur eſſe reprehendendus, præſertimq́; in Dialecticis et Metaphyſicis et ubicunq; agit de ſuis illis pluſquam monſtroſis generibus, ſpeciebus, ſecundis ſubſtantijs, et omnino de uniuerſalibus realibus: et præterea de ſua illa pluſquam falſa et mendaci abſtractione, demonſtratione, ſcientia et ſapientia. Quæ omnia licet à nobis ſupra fuerint refutata tanquam falſiſſima, tamen ab Ariſtotele fuerunt introducta, et penè in omnibus operibus ſuis uſurpata ac celebrata tanquam ueriſſima. De quibus quidem omnibus uter noſtrum; hoc eſt, Ariſtoteles an nos uerius ſenſerimus, doctorũ hominum erit iudicium. Nunc nos tantum uolumus philoſophiæ candidatos eſſe admonitos, Ariſtotelis opera diligenter quidem legenda eſſe, ſed caute et cum iudicio, ne inter plurima uera non pauciſſima etiam falſa diſcantur: et in ſumma de Ariſtotele ita ſentiendum, quemadmodum inter initia operis dixi: nempe, ubi bene dicit nihil melius, ubi male nihil peius poſſe excogitari. De Galeno uero unà cum Io. Pico Mirandula breuiter ita ſentimus, ut libenter fateamur authoritatem eius apud nos tantum quantum maxime poteſt, ualere debere: ubi decernitur de rebus ad Medicinam pertinentibus, id enim Medici officiũ eſt, in qua profeſſione præcellentem Galenum uereq́; diuinum, unà cum doctorum conſenſu probamus et admiramur. At cum de rebus extra ſcientiam Medicinæ poſitis eſt iudicandum et decernendum, cautius cum homine agendum putamus. Nam ipſe quoq;, ut dixi, mirabiliter infatuatus fuit, inani quadam et uana exiſtimatione et admiratione rerum Dialecticarum, ſic ut frequenter in ore habeat demonſtrationem illam Ariſtotelicam, tanquam rem pretioſiſſimam et diuinã, cum tamen in libello de libris ſuis ingenue fateatur ſe libris Dialecticorum ad eam faciendam nihil fuiſſe adiutum, ſed ut eius faciendæ ſcientiam perdiſceret ad Arithmeticos, Geometras, cæteroſq́; Mathematicos confugere tandẽ ſibi neceſſarium fuiſſe. Quod ſi ita eſt, quid ergo proficit Ariſtoteles in tradendis Poſterioribus Analyticis? et ipſe Galenus in quatuor commentarijs, quos à ſe in Poſteriora Analytica Ariſtotelis conſcriptos fatetur, quid tandem utilitatis aut ſibi aut alijs attulit? Quid demũ uterq; tantum uerborum et nugarum prodegit in ea re, quæ nemini unquam erat profutura? Sed quid ego quæro utilitatem ullam ex ullis Dialecticorum ſcriptis? cum ad nugandum tantummodo, et ad tempus fruſtra conſumendum uideãtur fuiſſe relictæ?

Quare noſtram hanc de Galeno cenſuram, ita concludimus, ut moneamus Philoſophiæ ſtudioſos, Galeno fidem in Medicina, quanta maxime poteſt, habendam eſſe, in reliquis uero rebus, præſertimq; Dialecticis, cum homine cautius agendum. Sed quid dicemus de Interpretibus Ariſtotelis? nam in his quoq; legendis magnum eſt periculum ne Philoſophiæ ſtudioſi uehementer lædantur, et in maxima incidant errata. Quare de his quoq; aliquid dicendũ uidetur: ac de Græcis primũ, ex quibus hi ſunt præcipui, Alexander, Ammonius, Themiſtius, Simplicius, Philoponus, et alij quidam: qui omnes ſi conſiderentur ut Scriptores non omnino inculti neq; barbari, et ut Expoſitores non obſcuri cogitationum ſuarum, earumq; rerum, quas ſciebant, non mihi quidem uidentur prorſus eſſe contemnendi: ſed ſi cogitentur ut Dialectici et Philoſophi, hoc eſt, ueritatis indagatores et inuentores, quouis nomine eos potius arbitror dignos eſſe quàm Philoſophi. In iudicio enim de rebus paulo maioribus faciendo, et in diſcernendis ueris ab ijs, quæ falſa ſunt, mirum quàm ſunt rudes et tardi ingenij, cuius rei hoc uel in primis euidens argumentum et certum indicium affero; quod ex tot falſitatibus et mendacijs et falſis principijs, quibus Dialectica penè tota, et magna etiam Metaphyſicæ pars refertа eſt, et quæ à nobis ſupra fuerunt refutata, ne unum quidem unquam uiderunt. Quod ſi quis forte negat, tantam erratorum in Dialectica et Metaphyſica multitudinem reperiri, quantam nos dicimus, age is, quiſquis eſt, accedat, et argumentis refutationibuſq; noſtris recte reſpondeat, contrariumq; eius quod à nobis demonſtratũ eſt, probet: tunc enim fortaſſe credi poterit, Dialecticam et Metaphyſicam tot falſitatibus et mendacijs non eſſe plenã, quot nos affirmamus et in toto hoc opere probamus. Atq; ita de Græcis Interpretibus Ariſtotelis in uniuerſum iudicamus: nam de ſingulis eorum erratis ſi dicere uelim, ne mihi quidem totus atq; integer annus ſufficerit. De Latinis uero et Arabibus ſimul omnibus ita pronuntio, eos non ſolum cæcutiuiſſe et penitus exoculatos fuiſſe in uidendis et animaduertendis erroribus Dialecticæ et Metaphyſicæ, quemadmodum et Græci, ſed præterea etiã alienos fuiſſe ab omni politiore doctrina, atq; ita ſpurce, ruſtice, et inquinate locutos eſſe, ut totam Philoſophiam et uniuerſam ſapientiam, barbariſmis et ſolœciſmis fœdarint: ex quibus tamen unum excipio, Thomam Aquinatem, qui ſi cum illo tanto tamq; mirabili ingenio his temporibus natus eſſet, et literas græcas didiciſſet, et præceptores meliores habuiſſet, omninoq; in rectiorem inſtituiſſet ſtudiorum uiam, Deum immortalem, qualis et quantus uir potuit euadere: ſed temporibus illis fuit, cum nec græcas literas in Italia doceret quiſquam, nec præceptores ulli inuenirentur niſi barbari et inculti, et

omnino cum Pſeudophiloſophia iſta in Philoſophorum ſcholis ſola floreret. Itaq; non mirum eſt ſi excellens et fœcundum alioqui ingenium in illis tantum ſcientijs et artibus profecit, quæ tunc uigebant, hoc eſt, in Dialectica, Metaphyſica, et reliquis Pſeudophiloſophorum diſciplinis, in quibus tamen præter cæteros tantum mihi excellere uidetur, quantum monoculus inter cæcos. Ex Arabibus uero neminem excipio, fuerunt enim omnes imperiti, barbari, et inculti, ſaltē ita ut nunc leguntur tranſlati, et præter cæteros Abenrhois, qui quanto plura ſcripſit, tanto plura poſteris dedit imperitiæ et barbariæ ſuæ indicia: et illud ante omnia, quod ſcriptum reliquit in principio Dialectices, cum explanans primum caput Iſagoges Porphyrij, et exemplo docere uolens quid eſſet genus, dixit, Adamum eſſe genus hominum, et Hiſpaniam eſſe genus Hiſpanorum: ex quibus duobus exemplis tanquam ex ſpecimine quodam de reliqua eius doctrina facile iudicium fieri poteſt, et intelligi eum prorſus ignoraſſe quid eſſet genus. Nam ſi Adamus eſſet genus hominum ſequeretur Adamum ſolum eſſe uniuerſam hominum multitudinem, non ſolum præſentium, ſed etiam præteritorum et futurorum: quod idem de Hiſpania et genere Hiſpanorum intelligendum eſt.

De ratione recte philoſophandi, et de corrigendis inſtaurādiſq; Philoſophiæ ſtudijs, quæ nunc maxima ex parte peruerſa et corrupta ſunt. Cap. Octauū.

AD perſoluendum perfecte omnia ea, quæ inter initia operis promiſeramus nos tradituros, ſupereſt etiamnum ut pauca ſcribamus de ratione recte philoſophandi, et de corrigendis inſtaurandiſq; Philoſophiæ ſtudijs, quæ nunc paulo minus quàm tota peruerſa atq; corrupta ſunt. Qua parte abſoluta et capiti huius et toti libro tandem aliquando finē imponemus. Ergo qui recte philoſophari et in ueritate rerum inueſtiganda, quam minime fieri poteſt, errare cupiunt, ij ante omnia in memoriam reducāt ac ſeruent omnia ea, quæ ſupra in duobus primis primi libri capitibus à nobis dicta ac præcepta ſunt, de principijs philoſophandi non ſolum ueris ſed etiam falſis, ut illa tanquam recta et utilia ſequi, hæc uero tanquam praua et noxia uitare queant. Hoc eſt, in primis diligenter percipiant ac diſcant literas græcas et latinas, in quibus duabus linguis, ut ante dixi, ſcripta ſunt omnia

ferè, quæ ſunt ſcitu cognituq́; digniſsima. Deinde cognoſcant et probe teneant præcepta et documenta omnia, quæ traduntur in libris Grammaticorum et Rhetorum: ſine quibus omnis doctrina eſt indocta, et omnis eruditio eſt inerudita. Tū aſsidue legāt ac uerſent probatiſsimos quoſq; authores tā græcos quàm latinos, et communem uſum loquendi, non modo illorum ſed etiam uulgi ac populi ipſius intelligant. Tum autem ante omnia liberos ſe conſeruēt ac ſolutos ab omni Philoſophorum ſecta: neq; ſe cuiquam ita addicentes, ut quaſi uendant atq; abalienent iudicandi libertatem: neq; in ullius, quamlibet magni uiri, uerba ita iurantes, ut non libere et ingenue de omnibus rebus, prout ueritas ipſa et rerum natura poſtulare uidetur, ſentire ac pronuntiare poſsint. Ad hæc ne à communi et conſueta doctorum omnium loquendi conſuetudine recedant, ne nimis breuiter nimiſq́; obſcure loquantur aut ſcribāt, ne tractent quæſtiones per ſe manifeſtas et inconſiſtentes, quæ à Græcis uocātur ἀσύστατα ζητήματα, ne quicquam παράδοξον, aut inuſitatum aut nouum in Philoſophiam introducant, nec introductum ab alio recipiant aut approbent, niſi magna aliqua ratione aut neceſsitate adducti et coacti: Quēadmodum nos antea fecimus, qui et ueritatis amore compulſi et iuuandi ſtudioſos deſiderio accenſi, introduximus in Philoſophiam multa, quæ à nemine unquam ueterum Philoſophorum fuerant excogitata: ex quibus unum uel præcipuum fuit, comprehenſio uniuerſorum ſingularium ſui cuiuſq; generis uera, et uniuerſum ipſum uerum, uice abſtractionis uniuerſalium à ſingularibus falſæ, et uniuerſalis falſi. Alterum uero locutiones propriæ et figuratæ à doctiſsimmis quibuſq; uiris tam Græcis quàm Latinis frequenter uſurpatæ, loco primarum et ſecundarum intentionum ſophiſticarum et monſtroſarum, quas imperiti linguarum, et communis loquendi uſus ignari, excogitarant. Tertium diſtinctio et ſeparatio rerum à uerbis, et uerborum à rebus, qua non introducta et ignorata, neceſſe eſt in ueterum ſcriptis intelligendis multa et grauia committere errata, pro primis et ſecundis ſubſtantijs, quæ nulla alia de cauſa à Pſeudophiloſophis fuerunt inuentæ, niſi quia neq; rerum à uerbis, neq; uerborum à rebus diſtinctionem facere ſciebant. Quartam poſitio et introductio multitudinis rerum ſingularium, ſiue totius diſcreti, in quartam partem diuiſionis generalis rerum, uice uniuerſalis falſi et portentoſi, excogitati ac reperti à Pſeudophiloſophis eo quia neſciebant genera rerum et ſpecies diuiduas eorum nihil aliud eſſe, niſi res, hoc eſt, ſingularia in uniuerſum capta, uel multitudines rerum ſingularium uniuerſe acceptas. Quintum uera genera, ueras ſpacies, ueras ſcientias, ueras artes, loco monſtroſorum generum, prodigioſarum ſpecierum, commentitiarum ſcientiarum, falſarum

artium, et multa alia, quæ nemo unquam ex ſuperioribus Philoſophis, quod ſciam, animaduerterat. Hæc inquam nos omnia coacti ijs de cauſis, quas diximus, introduximus in Philoſophiam, expulſis et eiectis omnibus eorum cōtrarijs. Præterea ijdē recte philoſophari cupientes caueant ne pro certo putent iſtos libros, qui nunc pro Ariſtotelicis leguntur, uere eſſe Ariſtotelicos, atq; ita ut nunc habentur, ab Ariſtotele uere compoſitos fuiſſe, ob eas, quas ante protulimus rationes: et poſtremo ne ullo pacto credant ad recte philoſophandum utilem aut neceſſariam eſſe iſtam Dialecticam ſiue Logicam, quæ hodie eſt in uſu, et quam nos in toto hoc opere oſtendimus eſſe totā uel falſam, uel inutilem, uel ſuperuacuam, uel impertinentem. Eandemq; opinionem habeant, ſi non de tota, at certe de magna parte Metaphyſicæ, quam unà cum Dialectica ſupra monſtrauimus ex omni artium et ſcientiarum numero eſſe remouendā. His enim omnibus, quæ dixi, uel ſequendis uel fugiendis ſtudioſi Philoſophiæ, uel non omnino uel certe non multum in philoſophando poterunt errare: ſi præterea tamen etiam cognouerint, et tanquam ſcopulos quoſdam diligenter uitauerint ea, quæ ſupra monuimus eſſe falſa et peruerſa philoſophandi principia: ut ea, quæ traduntur à Porphyrio in Iſagoge, de genere, ſpecie, differentia, proprio, et accidente, et omnino de uniuerſalibus, ſiue prædicabilibus, ſiue quinq; uocibus, ut Græci uocant. Item ea, quæ ſcribuntur ab Ariſtotele partim in Antepræ dicamentis, ut de æquiuocis, de uniuocis, de ijs quæ dicuntur et quæ ſunt: partim in Prædicamentis, de ſubſtantijs primis et ſecundis, de loco et tempore et ſono, de qualitate tantum ſpeciali, nulla generalis facta mentione, et de alijs: partim in libro Περὶ ἑρμηνείας, de nomine, uerbo, oratione, de diuiſione propoſitionū in particulares et uniuerſales: partim deniq; in alijs omnibus totius Ariſtotelici Organi libris, quæ à nobis ſupra fuerunt refutata. Hæc enim uere falſa ſunt et peruerſa philoſophandi principia, quibus recipiendis, probandis, et ſequendis non ſolum Interpretes Græci, Latini, et Arabes, ſed etiam Porphyrius, Galenus, et Ariſtoteles ipſe in profundiſſimas errorum, mendaciorum, et falſitatum tenebras præcipitauerunt. Neq; ſolum ipſi errauerunt, ſed etiam errare fecerunt ſexcenta, ut opinor, millia hominum, quicunq; per annos amplius decies centenos illorū ſcripta tanquā oracula quedā uel Euangelia legerunt: et omnibus ijs, quæ dicūt, ſine ulla cōſideratione aut iudicio pleniſſimā adhibuerāt fidē: atq; ita uelut cæci, ut dicitur, à cæcis ducti omnes ſimul in tenebroſiſſimam erroris et ignorantiæ foueam corruerunt. Cur autem iſta Dialectica, de qua loquimur, non ſolum non ſit neceſſaria nec utilis, ſed contra potius etiam damnoſa et noxia recte philoſophari cupiētibus, tametſi ex ijs, quæ ſupra diſputauimus

penè in totis quatuor huius libri uoluminibus ſatis aperte intelligi poteſt, rurſus tamen breuiter hic demonſtro. In ſumma in omni Dialectica et in uniuerſo Ariſtotelis Organo, ut ipſimet Dialectici aiunt, tria tantum traduntur, quorum unum et primum eſt, ſimplicium uocum apprehenſio, in Iſagoge Porphyrij et in Prædicamentis Ariſtotelis: alterum earundem ſimplicium uocū apprehenſarū compoſitio ad propoſitiones faciendas, in libro Περὶ ἑρμηνείας: tertium compoſitorum diſcurſus ad argumentandum et probandum, in reliquis omnibus Dialecticæ Ariſtotelis libris. Quæ quidem tria Dialectici penè omnia male et peruerſe tradunt, et propterea ſi quis recte philoſophaturus eorum aliquod unum uel plura diſcat à Dialecticis, non modo non adiuuari eū ſed contra potius etiam non leuiter lædi neceſſe eſt. Simplicium autem uocum ſignificationem à Dialecticis non recte apprehendi, et proterea non recte poſſe tradi, ex eo maxime probatur et conuincitur, quod in duobus prope millibus annorum nemo eorum unquam recte potuit intelligere, quid uere ſignificetur uoce generis, uoce ſpeciei, uoce differentiæ, uoce proprij, uoce accidentis, uoce eius quod eſt τὸ καθόλου græce, ſiue uniuerſalis latine, uoce ſynonymi, uoce homonymi, uoce οὐσίας, uoce ποιότητος, et uocibus aliorum multorum, quæ omnia à nobis ſupra iure optimo fuerunt reprehenſa, tāquam recte philoſophari cupientibus non ſolum non utilia ſed etiam damnoſa et noxia. Quare quomodo poteſt eſſe utilis aut neceſſaria recte philoſophaturis pars iſta Dialecticæ? in qua ſi demas ea, quæ ſunt uel falſa, uel inutilia, uel ridicula, ne quota quidem eius portio ſana remanebit? Quid referam hic ingentem multitudinem uerborum inauditorum et pluſquam barbarorum, quæ à recentioribus Dialecticis latinis per imperitiam non ſolum rerum ſed etiam linguarum, in Philoſophiam fuerunt inuecta? Quis eſt enim in ſcholis iſtorū Philoſophaſtrorum tam parum uerſatus, qui non centies audiuerit, potentialitates, quiditates, entitates, hæceitates, uniuerſalitates, formalitates, materialitates, et alia ſexcenta huiuſmodi uerborum monſtra? Quæ qui paulò frequentius uſurpant, uſq; adeo læduntur et peruertuntur, ut neceſſe ſit eos non ſolum ualde falli et errare in philoſophando, ſed etiam in loquendo et ſcribendo uehementer fœdari et conſpurcari. Et quiſquam poſthac reperietur, qui horum omnium admonitus, ſimplicium uocum apprehenſionem à Dialecticis petendam arbitretur? profecto ſi id faciet magnas ſtultitiæ ſuæ dabit pœnas. Sed de Latinis Philoſophaſtris hactenus, Græci uero minus quidem illi barbari ſunt, ſed tamen eorum ſermo non omnino caret uitijs et monſtris, habent enim et illi quoq; ſuos εἰδικοὺς καὶ κοινοὺς ἀνθρώπους, et περιττὰ γένη καὶ εἴδη, et τὰς δευτέρας οὐσίας, à nemine unquā intellectas.

et τὰς ἀποδείξεις, quarum nullum extat exemplum, ne apud illos quidem, qui eas facere docent, et τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, quas Medicus ille nec apud Medicos, nec apud Philoſophos, ſed apud ſolos Deos reperiri putat, ſi tamen uſquam reperiuntur. Omitto ſapientiam illam, cuius auxilio Anaxagoras ille, ut opinor, cognouit niuem eſſe nigram, atq; ideo non immerito pro uere ſapientis hominis exemplo ab Ariſtotele in Ethicis commemoratur. Hæc et huiuſmodi alia plurima non tam uocabulorum quàm rerum portenta paßim reperiuntur in libris Pſeudophiloſophorum græcorum, ut ab eis quoq; uerborum ſimplicium delectus nullo pacto ſit petendus. Quod dixi de ſimplicium uerborum apprehenſione, idem quoq; dico de eorum compoſitione, hoc eſt, in componendis ſimplicibus uerbis et propoſitionibus faciendis, tam affirmatiuis quàm negatiuis, tam uniuerſalibus quàm particularibus: et in omnibus earum oppoſitionibus tam contrarijs quàm ſubcontrarijs, tam contradictorijs quàm ſubalternis, nullo pacto ab ijs, qui recte ſunt philoſophaturi, imitandum eſſe modum loquendi Dialecticorum tam Græcorum quàm Latinorum et Arabum. Nam licet Græci minus ſint imperiti, et pauciores ſolœciſmos in ſuis ſcriptis faciant, tamen in eadem opinionum et ſententiarum falſitate et peruerſitate uerſantur, qua Latini et Arabes. Quare nemo illorum prorſus bene componendi uerba ſimplicia et faciendi rectas propoſitiones ſatis idoneus eſt author. Nec magis utilis aut neceſſaria recte philoſophari uolentibus eſt tertia illa pars Dialecticæ, quæ eſt, ut illi uocant, de compoſitorum diſcurſu, quàm duæ illæ ſuperiores: ſi quidē ad ſyllogiſmos cæteraſq; argumentationes faciendas, et ad inueniendum argumenta, et omnino ad probandum aliquid ueritatemq; inueſtigandam quàm ſint appoſita et accommodata Dialecticorum præcepta, ſatis, ut opinor, abunde ſupra cognoſci potuit ex ijs, quæ diximus de libris quatuor Analyticorum, et octo Topicorum. Nam Parua illa, quæ uocantur, Logicalia, quàm ſint inepta, inutilia, et ridicula, ne Dialectici quidem ipſi, ſi qui ſunt paulo minus inepti, dißimulare quidem aut negare audent. Atq; ita neq; ſimplicium apprehenſio, ut eorum nominibus utar, neq; ſimplicium compoſitio, neq; compoſitorum diſcurſus à Dialecticis petenda ſunt, eo quod in ſimplicibus eorum uocibus multi barbariſmi, in compoſitis non pauciores ſolœciſmi, in compoſitorum uero diſcurſu non ſolum creberrimæ falſitates ſententiarum, ſed etiam omnia orationis uitia reperiuntur. Sed dicet aliquis, ſi nulla iſtarum trium partium à Dialecticis diſcenda eſt, à quo igitur recte philoſophari cupientes hæc diſcere poterunt? Breuiter reſpondeo, à probatis Scriptoribus tā Græcis quàm Latinis, præſertimq; ab illis, qui in diſputando et argumentando frequenter uerſantur, ut

ex Græcis à Platone, à Demoſthene, ab Iſocrate, atq; etiam ab Ariſtotele, ſed in ijs libris, in quibus loquitur, ut uir doctus, et in media Græcia natus, non in ijs, in quibus ut Dialecticus et Metaphyſicus nugatur. Similiterq; ab alijs omnibus, qui uere græcam, non pſeudophiloſophicam et ſophiſticam faciunt orationem. Ex Latinis uero à M. Cicerone, et ab alijs uere Scriptoribus Romanis, quicunq; uel diſputationes philoſophicas, uel orationes aliquas forenſes monumentis literarum proditas reliquerunt. Ab his ego inquã non à Pſeudophiloſophis hortor omnes recte philoſophari cupientes, ut diſcãt uerba ſimplicia uſurpare, ad ſignificandos animorum ſuorum ſenſus, et eadem componere ad faciendas propoſitiones affirmatiuas, negatiuas, uniuerſales, particulares; et compoſita in ſyllogiſmos, et quaſcunq; alias argumentationes formare, et argumenta ad probandum inuenire, ſiue de humanis rebus ſiue de diuinis, ſiue de terreſtribus ſiue de cæleſtibus ſit differendum ac diſputandum. Atq; his de cauſis arbitror Dialecticam iſtam noſtratem non ſolum non prodeſſe ad recte philoſophandum, ſed contra potius etiam uehementer obeſſe. Quod autẽ attinet ad ſtudia Philoſophiæ, quæ nunc maxima ex parte peruerſa ſunt atq; corrupta, ea mihi percommode ſic uidentur corrigi atq; inſtaurari poſſe, ſi primum ex ſcholis philoſophicis expellantur et eijciantur omnes Dialectici ſiue Logici, omnes Metaphyſici, præſertim barbari, omnes deniq; Pſeudophiloſophi et Philoſophaſtri, qui profitentur et docent Philoſophiam iſtam balbutientem et barbaram, et omnino omnes, quicunq; ſapientiam ab eloquentia, hoc eſt, ut uere inquit Cicero, tanquã os à pectore et linguam à corde ſeparant. Quandiu enim iſta publica et pernicioſa ſtudiorum philoſophicorum, et omnium bonorum ingeniorum peſtis in ſcholis Philoſophiæ et ſapientiæ dominabitur, tandiu in eis et barbaries oris, et falſitas cordis expulſa uera Philoſophia et uera ſapientia dominabitur. Deinde his omnibus expulſis et eiectis ſi loco eorum accerſantur, et conducantur ad prælegendum et docendum homines utriuſq; linguæ peritiſsimi et quoad eius fieri poteſt, nullius bonæ artis aut ſcientiæ ignari, ſed ante omnia diſerti et eloquentes, et qui ſapientiam cum eloquentia uel coniunxerint uel certe totis uiribus coniungere adnitantur. Sic enim fiet, ut qui ab eis diſcent, uno eodemq; tempore et ſapientes et eloquentes euadant. Atq; ita mihi ſtudiorum Philoſophiæ, quæ nunc maxima ex parte peruerſa atq; corrupta ſunt, correctio atq; inſtauratio percommode fieri poſſe uidetur. Ex multis uero Philoſophiæ diſciplinis, et ex multis in unaquaq; earum Scriptoribus quam potiſsimum et quem ſequi debeant ij, qui recte ſunt philoſophaturi, non facile eſt dictu. Nam cum habeamus prope omnia alia literarum ſtudia fermè perfecta, et in eis Scriptores

excellentiſsimos ac tales, quibus ferè nihil ad perfectionem deeſſe uidetur, ut in Poeſi ac uerſibus faciendis Homerum *et* Virgilium, *in Eloquentia et orationibus cōponēdis* Demoſthenem *et* Ciceronē, *in Hiſtoria et rerum geſtarum monumētis ſcribendis* Dionyſium Halicarnaſſeum *et* Titum Liuium *multoſq; alios tam Græcos quàm Latinos, in Medicina et morbis curandis* Hippocratem *et* Galenū, *in Arithmetica et Geometria reliquiſq; Mathematicis* Euclidem *et* Ptolemæum, *et in alijs ſimiliter: Cū inquam habeamus reliqua omnia literarum ſtudia talia, et in eis authores tales, quales diximus: tamen neſcio quo fato aut qua ſtudioſorum infelicitate factum eſt, ut ex multis Philoſophiæ ſectis, quæ iam inde ab antiquis temporibus fuerunt institutæ, nullam uſq; in hunc diem habeamus non dico perfectam, ſed ne ad perfectionem quidem longo interuallo accedentem, quam recte philoſophaturis tuto atq; utiliter ſequendam proponere poſſe uideamur, niſi* Peripateticam *et* Ariſtotelicam, *et eam quidē nō quia perfecta atq; optima ſit, ſed quia minus imperfecta minuſq; mala quàm cæteræ.* Namq; *Stoica nimis eſt ſeuera et rigida ut potè, quæ fateri nō uult dolorem eſſe malum, et dicere audet peccata omnia eſſe paria.* Epicurea *nimis mollis et uoluptaria, quippe quæ ſummum bonum in ſola uoluptate atq; adeo in cibo et potu rebuſq; uenereis collocat.* Academica *uetus, hoc eſt,* Platonica *ſiue* Socratica, *nimium à communi omnium uictu ac cultu abhorret, partim quia tradit abbominandam illam communionem non ſolum omnium bonorum, ſed etiā uxorem ac filiorum, partim etiam quia docet fabuloſam illam animarum noſtrarum tranſmigrationem, partim deniq; quia ponit* Ideas *illas nunquam à quoquam ſatis intellectas, et ab* Ariſtotele *toties refutatas.* Sceptica *ſiue* Ephectica *et* Academica *noua, ex qua etiam fuit* Cicero, *nimis omnia confundit et incerta reddit, cum nihil omnino certo ſciri putet, et pro omnibus contraq; omnia diſputare ſe profiteatur in utranq; partem.* Ex *his inquam omnibus Philoſophorum diſciplinis et alijs quibuſdam ignobilioribus, nulla omnino propter eas, quas dixi, cauſas, recte philoſophaturis ad ſequendum atq; imitandum ſatis tuto proponi poteſt, præter unam* Peripateticam *et* Ariſtotelicam *et eam quoq; talem, ut dixi.* Quare *ut ante non ſemel monui, ſic etiam hoc loco omnes recte philoſophandi ſtudioſos etiam atq; etiam moneo,* Ariſtotelis *ſcripta omnia, diligenter quidem uerſanda et legenda eſſe, præſertim, quæ non ſunt nec* Dialectica *nec* Metaphyſica, *ſed cum diligenti conſideratione ac iudicio, ut recipiantur et probentur ea tantum, quæ ſunt uera et utilia, quæ autem nec uera nec utilia ſunt, ſtatim improbentur ac reijciantur.* De *ſcriptis uero et libris* Interpretum Ariſtotelis *præſertim* Græcorū *deq; ipſis* Interpretibus *rurſus ita cenſeo, eos non negligendos quidem eſſe*

omnino, ſed legendos et ſequendos eodē planè modo quo Ariſtotelem, hoc eſt, non niſi in ſcriptis à dialectica et metaphyſica uanitate alienis, ac ne in his quidem niſi adhibendo maximam conſiderationem ac iudicium; ne ſimul cum ueris non pauca etiam falſa adhæreant ac perdiſcantur. In ſumma de his omnibus, hoc eſt, tam Græcis quàm Latinis et Arabibus, breuiter ita iudicari uolo ut de hominibus parum doctis et iudicio carentibus, ut pote qui ex tot ac tantis tamq; manifeſtis erroribus et falſitatibus Ariſtotelis, quot et quantas nos ſupra refutauimus, ne unam quidem unquam uidere aut animaduertere potuerunt. Quanquam erroris eorum ac deceptionis non tam ipſi in cauſa fuerunt, qui eam Philoſophiæ doctrinam ſequebātur, quam ab Ariſtotele inuenerant traditam et ab omnibus penè uſurpatam, quàm Ariſtoteles ipſe Hæreſiarcha, qui eam doctrinam primus inuenerat ac tradiderat, et errandi eis author fuerat. Quid enim facerent miſeri, qui nullum alium habebant meliorem, quem ſequerētur, et à quo diſcerent? et quomodo non putarent id ſine ulla dubitatione uerum atq; utile eſſe, quod à tot millibus hominum, per tot ſecula, quamuis falſiſſime confirmatū approbatumq; uidebant? Quamobrem Nicolaus Leonicus Patauinus ætate noſtra uir licet doctiſſimus in Dialogo quodam ſuo, quem inſcripſit Peripateticum, non recte inuehitur in Philoſophos ſui temporis, quos appellat quæſtuarios, affirmans eos ſine honoris præfatione honeſte nominari non poſſe: tum hæc ad uerbum addit: Tantum enim abeſt ut ab iſtiuſmodi hominibus exculti aliquid eruditiq; diſcas, ut è cōtrario ſi quid eruditi prius excultiq; didiceris, cum ad illos acceſſeris, eorum contagio proculdubio dedocearis oportet. An non ego decem integros annos, horū auditoria, ne dicam, luſtra, aſſidua contriui opera? omneſq; illorum ineptias et futiles captionum trichas, ſiccis, ut aiunt, auribus ebibi? anxie ſemper quæritans, ſi quid inde excerpere poſſem, ne uacuis, quod dicunt, manibus et oſcitans domum redirem. Verum Dijimmortales, quam rerum inanitatem apud illos, quantam bonarum literarum ſolitudinem reperi, in quo tamen ut in malis nihil mihi magis ſapere uiſus ſum, quàm quod cum illis deſipere aliquando deſtiti: neq; per omne uitæ ſpatium, ut pleriq; ſolent, in cœnoſa illa ignorantiæ uoragine demerſus contabui. His inquam uerbis Leonicus, ut dixi, inuehitur in Philoſophaſtros ſui temporis, et uere quidem ille, ſed non omnino iuſte, Nam ſunt illi quidem tales, ut ab eo deſcribuntur, ſed cauſa cur ita ſint, non tam in ipſis eſt quàm in Ariſtotele eorum Hæreſiarcha: ille enim reliquit eis præclarum illud Dialecticæ Organum, et egregios illos Metaphyſicæ libros, quibus in operibus fermè nihil aliud niſi nugari et garrire diſcunt. Quare debebat Leonicus non eos ſolos accuſare, ſed unà cum eis etiā

Ariſtotelem reprehendere, qui nos tam inepte docuit, ut ita dicam, dialecticari et metaphyſicari: nam cum ita dico, nihil mihi ineptius aut inſulſius dicere poſſe uideor. Similiter Io. Picus Mirandula, in quadam Epiſtola ad Hermolaum Barbarum, non recte prætermiſſo Ariſtotele conqueritur de ſolis Interpretibus Ariſtotelicis, quod apud illos meliorem ætatis partem et tãtas uigilias perdiderit: ita enim ſcribit. Sed mirum dictu quàm perſuadeas et legentis animũ, quocũq; uelis impellas. Quod ego ſum expertus cum ſemper alias, tum hac proxima tua epiſtola, in qua dum barbaros hos Philoſophos inſectaris, quos dicis haberi uulgo ſordidos, rudes, incultos, quos ne uixiſſe quidem uiuentes, ne dum extincti uiuant, et ſi nunc uiuant, uiuere in pœnam et contumeliam: ita porrò ſum commotus, ita me puduit piguitq; ſtudiorum meorum (iam enim apud illos ſexennium uerſor) ut nihil minus me feciſſe uelim, quam in tam nihili facienda re tam laborioſe contendiſſe: Perdiderim ego inquam apud Thomam, apud Io. Scotum, apud Albertum, apud Abenrhoem meliores annos, tantas uigilias, quibus potuerim in bonis literis fortaſſe non nihil eſſe? Hæc quoq; Io. Picus Mirandula contra barbaros Ariſtotelis Interpretes conqueritur, et uere ille quidem, ſed quemadmodum Leonicus, nõ omnino iuſte, quia prætermittit eum, qui tantorum illis errorum cauſa fuerat, hoc eſt, Ariſtotelem. Sed ô Pice non recte facis, cum de ſolis Interpretibus Ariſtotelis quereris, ipſum autem Ariſtotelem, qui omnium malorum cauſa et origo fuit: omittis, dicens te perdidiſſe meliores annos, tantaſq; uigilias apud Interpretes Ariſtotelis, et nolens illud dicere, quod erat uerius, eadem illa omnia te multo ante perdidiſſe apud Ariſtotelem. De Ariſtotele loquor Dialectico et Metaphyſico, atq; etiam magna ex parte Phyſico tantum, non de alijs illius ſcriptis, ſi tamen uere illius ſunt, quanquam in eis quoq;, ut ante dixi, non pauca ſunt, quæ non careant uitio. Quare mihi multo rectius et uerius ſenſiſſe ac feciſſe uidetur Laurentius Valla, qui prætermiſſis Interpretibus, omnem tantorum errorũ et falſitatum culpam in Ariſtotelem, tanquam in uerum authorem ac primum fontem reijcit, et ipſum reprehendit apertiſſime ubicunq; uidetur errare. In Dialectica enim ſua libro primo capite nono, ita ſcribit. Cum omnium opiniones confutat Ariſtoteles, ut ineptas ipſe omnium penè ſenſit ineptiſſimè, uel ob hoc, quod animam dat arboribus et herbis: et eodem libro cap. XVI. cum de entelechia locutus eſſet, ita inquit, Valeant igitur hæc ſuperſtitioſa et calumnioſa Ariſtotelis uocabula, in quibus cum uult uideri argutus, mihi uidetur potius arguendus: et alijs multis in locis eodem modo. Sic igitur et omnes recte philoſophandi ſtudioſi recte philoſophari, et ſtudia Philoſophiæ maxima ex parte peruerſa atq; corrupta, cor-

rigi atq; inſtaurari poſſe nobis uidentur. Quibus ita monſtratis ut tandem aliquando et caput hoc poſtremum, et totum hunc librum abſoluamus, ita cõcludimus, ut relinquamus duo memoriæ mandanda, et aſsidue diligenter cogitanda omnibus, qui recte philoſophari cupiunt; quorum unum eſt, Vbicunq; et quotcunque Dialectici Metaphyſiciq; ſunt, ibidem et totidem eſſe capitales ueritatis hoſtes, alterum uero, Quandiu in ſcholis Philoſophorum regnabit Ariſtoteles iſte Dialecticus et Metaphyſicus, tandiu in eis et falſitatem et barbariem, ſi non linguæ et oris, at certe pectoris et cordis regnaturam.

* * *

QVARTI ET VLTIMI LIBRI FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVoniam hic aliquot paginæ quaternionis huius ſupererant uacuæ, idcirco putauimus eas eſſe implendas quibuſdam monitis, diligenter memoriæ mandandis et frequenter in ore habendis ab omnibus recte philoſophari cupientibus. Quæ ſunt hæc.

Scientia.

κοινῶς	κυρίως	ἰδίως
Communiter, qua res qualiſcunq; , et quomodocunq; cognoſcitur.	Proprie, ut ſcientia Medicinæ et Architecturæ.	Priuatim, ut ſcientia illa Pſeudophiloſophorum, quam ex demonſtratione potißima fieri dicunt.

Generalis et uera Scientiæ definitio.

Scientia eſt cognitio rei uel rerum ſcitu dignarum, cognitu difficilium, et uulgo ignotarum.

Generalis et uera Artis definitio.

Ars eſt ſcientia bene faciendi aliquid.

Rhetoricæ definitio uera.

Rhetorica eſt ars bene dicendi de omnibus rebus.

Medicinæ definitio uera.

Medicina eſt ars bene curandi morbos, et uulnera.

Iuriſciuilis definitio uera.

Iuſciuile eſt ars bene reſpondendi de iure.

Generis definitio uera.

Genus eſt multitudo ſiue totum diſcretum, ex omnibus ſuis ſpeciebus non ſolum diuiduis ſed etiam indiuiduis, neq; ſolum præſentibus ſed etiam præteritis et futuris conſtans.

Speciei definitio uera.

Species eſt pars generis, quæ unà cum alijs multis ipſius generis ſubſtantiam (perficit.

Differentiæ definitio uera.

Differentia eſt qualitas, qua res inter ſe differunt.

Proprij definitio uera.

Proprium eſt qualitas quæ adeſt uel omni et ſoli, uel ſi non ſoli at certe omni.

Concluſiones, quæ in hoc opere diuerſis in locis probatæ ſunt.

Eſt unum tantum genus generaliſsimum uerũ, hoc eſt, genus rerum, ſiue res figuratæ, non decem genera generaliſsima, ut falſò putauit Ariſtoteles.

Ens, unum, aliquid, uerum, bonum, in genere rerum continentur, tanquam ſpecies ſiue partes in toto ſuo diſcreto.

Genus rerum prima ſectione diuiditur in duas ſpecies, hoc eſt, in ſubſtantias et qualitates.

Accidentia omnia ſunt qualitates, non contra.

Homo non eſt ſpecies ſpecialiſsima, ut falſò aiunt Dialectici, ſed uere genus Troiani et Thebani, et Troianus et Thebanus uere ſunt ſpecies hominis, ut rectiſsime dicit Cicero.

Indiuidua ut Socrates et Plato uere ſunt ſpecies hominis, ſed ſpecies indiuiduæ, ſiue ſpecies ſpecialiſsimæ.

Differentia nihil aliud eſt, niſi genus differens.

Proprium nihil aliud eſt, niſi genus proprium.

Accidens nihil aliud eſt, niſi genus accidens.

Animal non minus eſt differentia et proprium quàm genus.

Rationale non minus eſt genus quàm animal, et ſpecies quàm homo, et proprium quàm riſibile.

Riſibile non minus eſt genus quàm animal, differentia quàm rationale, ſpecies quàm homo.

Arbor generica ſubſtantiæ tota conſtat ex ſingularibus et multitudinibus ſingularium, eodemq́; modo arbores reliquorum generum, in quibus præter ſingularia et multitudines ſingularium omnino nihil aliud uere reperitur.

In diuiſione generis nihil aliud diuiditur, niſi multitudo ſingularium maior in alias multitudines minores, uel in ſingularia.

Propter ignorationem locutionum propriarum et figuratarum, Pſeudophiloſophi introduxerunt primas et ſecundas intentiones.

Propter ignorationem diſtinguendi res à uerbis et uerba à rebus, Pſeudophiloſophi introduxerunt primo, primas et ſecundas ſubſtantias et omnia ea, quæ ab ipſis appellantur uniuerſalia: deinde etiam uniuoca et æquiuoca et analoga, de quibus ita loquuntur ut neſciant utrum de uocibus loquantur, an de rebus: et poſtremo definiuerunt res perinde ac ſi eſſent uoces, ut genus rerum pro uoce generis, hoc eſt, pro nomine appellatiuo, nam omnia nomina appellatiua ſunt uoces generum.

Generalis omnium Nominum diuiſio.

Nomen omne,

- Aut Subſtantiuum
  - Proprium
  - Appellatiuum.
    - Collectiuum.
    - Simplex.
- Aut Adiectiuum.
  - Proprium
  - Apellatiuum.
    - Collectiuū.
    - Simplex

Nomen ſubſtantiuum eſt illud quod ſemper ſignificat rem tanquam per ſe ſtantē, et ad interrogationē factā per quid eſt, ſemper priore loco reſpōdetur.

Nomen adiectiuum eſt illud quod ſemper ſignificat rem tanquam in alio exſten tem, et ad interrogationem factam per quale eſt, ſemper recte reſponderi poteſt.

Nomen appellatiuum, ut Grammatici dicunt, eſt illud quod eſt commune multorum in multis pronuntiationibus, ſiue quod dicitur de multis in multis enuntiationibus, ſiue ut Dialectici aiunt, quod dicitur de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quid eſt: Nam ipſi propter ignorationem definiendi, cum genus definire uellent, non genus ſed uocem generis, hoc eſt, nomen appellatiuum definiuerunt.

Generalis diuiſio Rerum.

Res omnes ſunt.

- Aut Subſtantiæ
  - Singulares Subſtantiæ
  - Multitudines ſingularium ſubſtantiarum.
- Aut Qualitates.
  - Singulares Qualitates
  - Multitudines ſingularium qualitatum

A

Abſtractio uniuerſalium à ſingularibus tanquam falſa refutatur, et eius loco ponitur cõprehenſio uniuerſorũ ſingularium uera. 155. 256. 257.
Abſtractionem à ſingularibus fieri nõ poſſe. 263.
Abſtractio uniuerſalium à ſingularibus per intellectum quomodo à Dialecticis fieri dicatur. 45.
Abſtractio Dialectica falſa. 258.
Abſtractio Naturalis falſa. 258.
Abſtractio Mathematica falſa. 259.
Abſtractio Metaphyſica falſa. 262.
Abſtrahentiũ non ſolũ eſſe mendaciũ, ſed etiam maximũ mendacium. 257.
Abſtrahere uniuerſalia à ſingularibus apud Pſeudophiloſophos falſò dici, pro eo quod eſt comprehẽdere ſingularia uniuerſe ſiue in uniuerſum apud Oratores. 256.
Abſtrahendi apud Pſeudophiloſophos tres ſunt modi. 257.
Accidentia omnia qualitatis nomine ſignificari. 182.
Accidentia omnia eſſe qualitates. 182.
Accidentia eſſe ſubſtantias. 178.
Accidens et genus accidens idem. 76.
Accidens inter uniuerſalia non recte fuiſſe numeratum. 141.
Adiectiuum nomen quid. 38.
Adiectiua ſubſtantiuata. 37.
Ad interrogationem factam per quid eſt, reſpondendum eſſe non per genus nec per ſpeciem, ſed per nomen ſubſtantiuum et per res per ſe ſtantes. 36.
Ad interrogationem factam per quale eſt, reſpondendum eſſe non per differentiam nec per proprium nec per accidens, ſed per nomen adiectiuum et per res in alio exiſtentes. 36.
Aequiuoca barbara et falſa ſunt, ambigua, uel amphibola latina et uera. 157.
Aequiuoca æquiuocãtia barbare, ambigua uel amphibola latine. 157.
Aequiuocatio barbare et falſò dicitur ambiguitas ſiue amphibologia recte et uere. 154.
Aequiuoca æquiuocata barbare, homonyma uel cognominia latine. 157.
Agricolæ et Viuis defenſio Vniuerſalium refutatur. 71.
Aliquid, ideſt, aliqua res. 165.
Ambigua latine, æquiuoca barbare. 154.
Amphibolon ambiguum. 154.
Amphibolia et ambiguitas latine, æquiuocatio barbare. 154.
Ampliationes Dialecticorum inutiles. 330.
Analoga falſa et inutilia. 159.
Analytica priora et poſteriora ab Ariſtotele non ita fuiſſe inſcripta. 337.
Anaxagoras ter ſtultus. 13.
Animal uniuerſale quot modis appellatur apud Dialecticos. 44.
Animal ſimul et rationale et irrationale eſt non ſolum potentia ſed etiam actu, et quomodo. 86.
Animal uniuerſale et hominẽ uniuerſalẽ nõ magis uere repiri quã populũ uniuerſalẽ et exercitũ uniuerſalẽ. 25.

a

Animalis nomen non ſemper eſſe ſubſtantiuum generis, ſed etiam quandoq; adiectiuum differentiæ. 57.
Antepredicamenta tanquam mera deliramenta. 154.
Appellationes Dialecticorum barbaræ et ridiculæ. 330.
Appellatiuum nomen quid. 33.
Appellatiua nomina collectiua. 22.
Appellatiua nomina ſimplicia, hoc eſt, non collectiua. 26.
Arbor generis ſubſtãtiæ noſtra uera à Porphyriana falſa lõge diuerſa. 170.
Arbor generis qualitatis noſtra uera. 171.
Arbor prædicamentalis Dialecticorũ tota falſa. 188.
Argumentatio quid. 307. 285.
Argumentationes apud Dialecticos quatuor. 308.
Argumentationes decem tam Philoſophorũ quàm Oratorũ cõmunes. 309.
Argumentandi forma nulla ullius Scriptoris propria. 228.
Argumentationes omnes omniũ Scriptorum ſine ulla differentia ſunt cõmunes. 229.
Argumentationum partitio ab Ariſtotele facta falſa. 312.
Argumentationum formæ à Rhetoribus melius traduntur quàm à Dialecticis. 312.
Argumentationũ omnium formis, quæ in Prioribus Analylicis traduntur, recte nõ utitur Ariſtoteles in ſcribẽdo, quas ſectatores eius male poſtea uſurparunt non ſolum in diſputando ſed etiam in ſcribendo. 315.
Argumentum quid. 231. 307.
Argumentũ à differẽta et ꝓprio. 137.
Aegumentorũ uſus et tractatio à Pſeudophiloſophis inique occupata Oratori reſtituitur. 282.
Argumentandi Dialecticorum uſus prauus. 316.
Ariſtoteles obſcure nimium loquens reprehendendus. 12.
Ariſtoteles loligini comparatus. 12.
Ariſtoteles magis reprehẽdẽdus ꝓpter poſitionem uniuerſaliũ quàm Plato propter introductionẽ Idearũ. 13.
Ariſtoteles quam ob cauſam uniuerſalia poſuerit. 49.
Ariſtotelis malignitas contra Rhetores. 227.
Ariſtoteles et eius ſectatores in quibus probandi et in quibus non. 236.
Artis nomen. 195.
Ars pro ſcientia. 195.
Artis nomen ꝓprie q̄d ſignificat. 195.
Ars proprie quid ſit. 357.
Artis præcepta. 196.
Artibus in omnibus incluſa eſt ſcientia. 196.
Artis et ſcientiæ materia quæ. 197.
Artis et ſcientiæ officium quod. 197.
Artis et ſcientiæ finis quis. 197.
Ars et ſciẽtia quomodo differũt. 200.
Aſtrologiã diuinatricẽ eſſe falſã 219.
Author ad Herennium contra Dialecticos. 245.
Authoritates ueterum contra Dialecticam. 244.

Boethij defenſio et explicatio uniuerſalium refutatur. 70.
Boethius de fine Dialecticæ refutatur. 233.
Cæſar Scaliger in reprehẽdendis Grãmaticis ipſe maxime eſt reprehendẽdus. 279.
Cæſius et ſimus ſicut niger et curuus 267.
Categoriæ uide Prædicamenta.
Cauſæ tres ponendi uniuerſalia. 48.
Cognitio omnis aut ſenſibilis aut intelligibilis, et rurſus utraq; aut communis aut ſingularis. 257.
Collectiua nomina quæ. 22.
Colorem et ſonum non minus eſſe res mathematicas, quàm lineam et ſuperficiem. 265.
Compoſitionum genera duo. 87.
Comprehenſio oratoria ſingularium uniuerſorum uera ponitur loco falſæ abſtractionis uniuerſalium à ſingularibus. 236.
Comprehendere ſingularia uniuerſe ſiue in uniuerſum pro eo quod Pſeudophiloſophi barbare et falſò dicunt abſtrahere uniuerſalia à ſingularibus. 256.
Comprehendere ſingularia uniuerſe ſiue in uniuerſum eſt omnia ſingularia quaſi in unum locum congregata animo concipere, 256
Concreta dialectica uana. 37.
Conſequentiæ Dialecticorum barbaræ et ridiculæ. 330.
Cõſiderãdi modi ueri et falſi qui 260.
Contra principia Pſeudophiloſophorũ diſputari poſſe, quia ſunt falſa. 17.
Definiendi præcepta. 145.
Definitio uocis, puta hominis. 95.
Definitio rei. 96.
Definitio cogitationis et uocis mentalis. 96.
Definitio generis ueri. 97.
Definitio generis Dialectici falſa 101.
Definitio hominis ex genere communi et proprio. 146.
Definitio hominis ex tribus generibus cõmunibus uicem unius generis proprij ſupplentibus. 146.
Definitionem differentijs ſolui, proprijs autem conſtitui. 147. 148.
Definitio nõ omnia quæ ad ſubſtantiã pertinent explicare debet. 148.
Definitionnm formæ duæ. 148.
Definitio ἐννοηματικὴ, ſiue ὀνοματώδης. 148.
Definitio οὐσιώδης, hoc eſt, eſſentialis. 149.
Definitio perfecta rei quibus fit. 149.
Definitiones artium et ſcientiarum ueræ. 150.
Definitiones particularium ſcientiarum ex quibus fiunt. 199.
Definitiones particularium artium ex quibus fiunt. 199.
Definitio Rhetoricæ Ariſtotelis falſa. 200. 234.
Definitio Dialecticæ falſa. 234.
Definitio et Diuiſio Oratori reſtituũtur. 274.
Definiendi et diuidendi præcepta pro-

prie ad Oratorem pertinent. 275.
Definiendi præcepta Dialecticorum falſa. 275. 301.
Definitio generis et ſpeciei à Cicerone in Topicis tradita falſa. 109.
Definitionis uitium cum uox generis pro re, quæ eſt genus, definitur. 96.
Definitionis uitium, cum cogitatio et conceptio rei in mente pro re ipſa uera definitur. 96.
Definitiones populi et exercitus ut res ſunt diuerſæ à definitionibus populi et exercitus ut uoces ſunt. 103.
Demonſtrationem quam potiſſimā uocant, et ex qua ſcientiā illam maxime propriam gigni dicunt, eſſe falſā in cap. de falſa demonſtratione. 318.
Demonſtrationis potiſſimæ cuius medium eſt definitio ſubiecti exemplum falſum. 320.
Demonſtrationis potiſſimæ cuius medium eſt definitio prædicati ſiue paſſionis exemplum falſum. 320.
Demōſtrationem per notiora nobis nō naturæ facienda eſſe. 121.
Deſcriptio explicatio enumeratio 149
Deus ſpecies generis rationaliū. 175.
Dialecticæ et Rhetoricæ differentia ex octo locis. 225.
Dialectica Rhetoricæ pars 234. 240.
Dialecticam eſſe de uocibus ſignificātibus res per medios conceptus eſt falſum. 236.
Dialectica ſuperuacua quia nullus hodie eius uſus. 241.
Dialectica propoſitio quæ. 241.
Dialectica cum problema quod. 241.
Dialectica nō eſt utilis ād tria illa quæ dicit Ariſtoteles. 242.
Dialecticam potius quàm Rhetoricam tollendā ſi altera tollenda ſit. 243.
Dialecticæ definitiones quædam falſæ. 244.
Dialectica non ſolum inutilis, ſed etiā damnoſa. 244.
Dialectica non recte facta fuit Logicæ Philoſophiæ pars tertia. 221.
Dialecticæ materia quæ. 223.
Dialecticam eſſe de uocibus uel uocalibus uel mentalibus. 107.
Dialectice, ſiue logice, et metaphyſice dicere quid. 10. 127.
Dialectici reales et nominales. 46.
Dialecticorum ruditas. 103.
Dialecticorum præcepta nec ad diuidēdū nec ad definiendū eſſe utilia. 141.
Dici de omni et dici de nullo non eſſe illa, quæ afferant uim probandi et neceſſitatem concludendi ſyllogiſmis, ut falſò putauit Ariſtoteles. 58. 316
Dici de pluribus non rerum ſed uocum eſſe proprium. 102.
Differentia quid. 129. 148.
Differentia nihil aliud eſt, niſi genus differens. 76.
Differentia tam in genere quàm in ſpecie non ſolum potentia ſed etiam actu reperitur, ut rationale in animali et in homine. 55.
Differentiam prædicari non minus de genere ut rationale de animali, dicēdo animal eſt rationale, quàm de ſpecie, dicendo homo eſt rationalis, nec periculum eſt, ſi ita prædicetur, ne

duo cōtraria in eodē ſubiecto ſint, ut ſtulte timent Dialectici, nec ad intelligendum quomodo differentiæ, quæ antea actu in genere non erant, poſtea per diuiſionem actu in ſpecie reperiuntur, opus eſt ullo actus et potentiæ auxilio, ut imperite nimis et ridicule cogitauit Boethius. 85.
Differentijs ad definiendum quomodo non utendum. 131. 132.
Differentias Porphyrij uel nullum uel falſum habere uſum. 133.
Differētia pſeudophiloſophica qd 135.
Differentiæ definitiones ueræ. 135.
Differentia omnis poteſt eſſe propriū, et contra. 137.
Differentia non eſt propria rei nota, contra Rodulphum. 138.
Differentiæ et propria non ſunt immobilia, ut ſtulte putant Pſeudophiloſophi. 138.
Differentiæ et proprij definitio pſeudo philoſophica falſa. 135.
Differentijs definitio non conſtruitur ſed deſtruitur. 147.
Differentiā nō ſignificare quid eſt, ſed tantū quale eſt, falſum. 297.
Differentiæ differentes, et differentiæ differre facientes, quæ. 130.
Differentia differens, et differentia differre faciens quid. 132.
Differentia et proprium intelligere quid ſit, difficile. 129.
Differentiarū et propriorū uſus. 131.
Differētiarū modi ex Porphyrio 132.
Differentia dialecticæ et rhetoricæ ex octo locis. 225.
Differre, genere, ſpecie, et numero, quid. 139.
Differre numero et eſſe idem numero, quomodo à Pſeudophiloſophis falſò et ab Oratoribus uere dicitur. 124. 139.
Differunt omnia tribus modis, quia ſunt uel diuerſa tantum, uel diuerſa et uaria, uel diuerſa uaria et ſeparata. 137.
Diſputandi modus dialecticus. 241
Diſſerendi uerbum magis oratorum quàm dialecticorum eſt. 234.
Diſtinctio eius, quod eſt tradi de ſingularibus. 49.
Diſtinctio eius, quod eſt ſingularia eſſe corruptibilia. 49.
Diſtinctio artium ex quibus ſit. 200.
Diſtinctio Rhetoricæ à Dialectica
ex materia. 225.
ex quæſtionibus. 226.
ex inſtrumentis. 227.
ex uſu. 229.
ex officio. 231.
ex fine. 232.
ex definitione. 233.
ex modo conſiderandi. 235.
Diuidēdi præcepta dialect. falſa. 275.
Diuidendi et definiendi præcepta ad Oratorem pertinent. 275.
Diuidendi præcepta. 143.
Diuidendi modi decē et ſeptem. 144.
Diuiſio generalis omniū rerū. 39. 40. 80.
Diuiſio generalis omnium rerum falſa et pſeudophiloſophica. 40.
Diuiſionum genera duo. 81.

Diuiſio continuorum quæ proprie uocatur partitio. 85.
Diuiſio generis in ſpecies nihil aliud eſt niſi multitudinis ſingularium ſectio in partes. 81. 143.
Diuiſio totorum diſcretorum à genere rerum incipit. 90.
Diuiſionem uocis in res et rei in uoces et recenſionem plurium nominum nō uere eſſe diuiſionem ſed potius enumerationem. 144.
Diuiſio generalis omnium artium et ſcientiarum. 204.
Diuiſio Philoſophiæ totius tripertita. 205.
Diuiſionis philoſophiæ ueterum correctio. 207.
Diuiſio philoſophiæ Ariſtotelis. 207.
Diuiſio Encyclopædiæ. 212.
Diuiſio et definitio reſtituuntur Oratori. 274.
Elenchos ſophiſticos ab Ariſtotele non perfecte traditos. 325.
Eloquentia et ſapientia quondam erāt coniunctæ. 209.
Eloquentiæ à ſapientia ſeparationis querela. 211.
Encyclopædiæ diuiſio. 212.
Encyclopædiæ diuiſio tripartita. 219.
Ens ad rem tanquam minus commune ad magis cōmune referri. 164.
Ens inquantum ens, uel ὂν ᾗ ὄν Metaphyſicæ ſubiectum falſum. 262.
Enthymema et exemplum nō eſſe argumentationes oratorias ſed argumēta tam ad Philoſophos quàm ad Oratores pertinentia. 309. 328.
Enthymemata uarijs argumentationibus explicantur. 309.
Enthymema dialecticū eſſe falſū. 310.
Enthymematum modi tres. 310.
Enthymema à ſyllogiſmo non differre forma argumentandi. 311.
Eſſe in mēte ſiue eſſe cognitū uerū 61.
Eſſe exiſtentiæ ſiue eſſe fundamentale uerum. 61.
Eſſe eſſentiæ ſiue eſſe quiditatiuum, ſiue eſſe in ſe, ſiue eſſe in natura ſua, eo modo, quo pſeudophiloſophi intelligunt, falſum. 61.
Eſſendi duo modi. 262.
Ethica Nicomachia eſſe Nicomachi non Ariſtotelis. 334.
Ethica politicæ pars. 205.
Ethicam, politicam, et œconomicam, eſſe non ſolum practicas, ſed etiam theoricas. 219.
Ethica, theorica, et practica. 220.
Exempla quæ dantur debent eſſe uera contra pſeudophiloſophos. 304.
Exempla multis argumentationibus explicantur. 316.
Exemplum et enthymema ſunt nō argumentationes oratoriæ, ſed argumenta tam ad philoſuphum quàm ad oratorem pertinentia. 310.
Exemplum non tam argumentationis forma quàm materia ab enthymemate differre. 311.
Figuræ ſyllogiſmorum tres ab Ariſtotele inutiliter factæ. 314.
Figura quarta ſyllogiſmorum à Galeno inutiliter addita. 314.

Finis ſcientiæ et artis quis. 197.
Finis in definitionem artium non ingreditur. 199.

Galenus non minus Orator quàm Medicus in ſcriptis ſuis. 239.
Galeno in quibus credendũ. 323.346.
Generis uoce q̃d ꝓprie ſignificetur 94
Generis nomen uere eſſe collectiuum. 22. 23. 94.
Genus eſſe multitudinem. 95.
Genus cum dicitur, quid proprie ſit intelligendum. 95.
Generis uox pro ſe ipſa quid ſit. 97.
Gneris uox pro alia uoce generis quid ſit. 97.
Generis uox ꝓ ea re q̃ eſt genus. 97.
Generis in definitione quæ uox et quæ res ſumenda ſit loco generis. 95.
Genus ut res eſt, quid proprie ſit et eius definitio uera. 97. 157.
Generis diuiſio nihil aliud eſt niſi multitudinis uel totius diſcreti in ſpecies ſectio. 84.
Genus animalium et ſpecies hominum proprie quid ſint. 24.
Genus de ſuis inferioribus non magis prædicatur in recto quàm populus et exercitus de ſuis ſingularibus popularibus et militibus. 25.
Genus de ſpecie in recto caſu non uere prædicari. 64.
Generum duo genera, unum naturale alterũ accidentale et extraneũ. 90.
Genus rerum omnibus alijs generibus eſſe maius et capacius. 90.
Generis modi à porphyrio traditi 101.
Generis modi ab Ariſt. poſiti. 101.
Genus generaliſſimum uerum. 100.
Genus generaliſſimum, hoc eſt, genus rerum. 164.
Genera ſubalterna. 100.
Genus commune. 100.
Genus proprium. 100.
Genus differens. Genus ſimile. 100.
Genus contrarium. 100.
Genus accidẽtale ſiue extraneũ. 100. 239.
Genus eſſentiale ſiue ſubſtãtiale. 100. 175.
Genera non omnia eſſe eſſentialia ſuis ſpeciebus. 289.
Generum propriorum duo modi. 140.
Generis dialectici definitio falſa. 101.
Generis definitio à Cicerone tradita in Topicis falſa. 108.
Generis notio ad omnia tempora refertur. 110.
Generis Porphyrij modus primus uerus. 111.
Generis Porph. modus ij falſus. 111.
Generis Porph. modus iij falſus. 111.
Generis Ariſt. modus i falſus. 111.
Generis Ariſt. modus ij falſus. 112.
Generis Ariſt. modus iij falſus. 114.
Genus ab aliquo ducere quid. 112.
Genus alicuius eſſe quid. 112.
Genus Thebanum quid. 113.
Genera et ſpecies oratorũ quales 127.
Genera et ſpecies Pſeud. quales. 127.
Genus rerũ proprie, res figurate 166. 172.
Generis uox ab Ariſtotele non recte exponitur. 230.

Genera uniuerſa per comprehenſionẽ non per abſtractionem fieri. 256.
Geometriam et Arithmeticam nõ ſolũ eſſe theoricas ſed etiã practicas 213.
Grammatica Oratoria naſcens. 270.
Grammatica nõ eſt logicæ philoſophiæ prima pars, ſed oratoriæ elocutionis pars prima. 221. 270.
Grammaticæ proprium eſt omnes uoces contemplari. 248.
Grammatice et rhetorice dicere quid. 10. 127.
Hoc aliquid et quale quid. 176.
Hoc aliquid eſt omne quale quid. 69.
Homo et animal quomodo prædicentur de ſuis ſubiectis ſed non in recto caſu. 97.
Homo uniuerſalis quot modis appellatur à pſeudophiloſophis. 44.
Homo in mente et homo in ſcripto. 62.
Homonyma ſiue cognominia latine, æquiuoca æquiuocata barbare. 154.
Homonyma et polyonyma eſſe res non uoces. 154.
Homonymia latine, æquiuocatio barbare. 154.
Ignis proprium lucere et calere. 126.
Immortalitas ſingularium quomodo intelligenda ſit. 109.
Indiuidua inter ſe differre ſpecie. 105.
Inductio à partibus continui ad totum continuum. 57.
Inductio à partibus diſcreti ad totum diſcretum. 57.
Inductiones ex ſingulis ad uniuerſa nõ ex ſingularibus ad uniuer. fieri. 57.
In eo quod quid eſt, dici. 105. 125.
In eo quod quale eſt, dici. 105.
Intelligibilia ſunt omnia quæ ſentiuntur. 258.
Intellectus cognoſcit omnia quæ et ſenſus. 258.
Intellectus noſter cognoſcit et intelligit tam ſingula quàm uniuerſa. 258.
Intentiones primæ et ſecundæ in philoſophiã introductæ fuerunt propter ignorationem ſermonum propriorum et figuratorum. 66.
Interroganti quid eſt, uel quale eſt, quomodo reſpondendum. 105.
Inuentionẽ Oratoris eſſe propriã cõtra Rodulphũ agricolam. 273.
Inuentio Oratori reſtituitur. 274.
Inuentio dialectica, non recta inſcriptio libri Agricolæ. 273.
Ius ciuile uere quid. 357.
Liber Περὶ ἑρμηνείας grammatici potius officij quàm dialectici. 276.
Libros qui nunc pro Ariſtotelicis leguntur nõ uere eſſe Ariſtot. 332.
Libri octo phyſicorum non Ariſt. ſed Nicomachi eſſe. 316.
Loci inueniendorum argumentorũ ab Ariſt. in Topicis nõ ſunt utiles 242.
Locorum plurimorum ab Ariſt. in Topicis traditorum refutatio. 298.
Logica de ente rationis. 206.
Logica uera et dialect. falſa quæ 269.
Logica uetus et logica noua Philoſophaſtrorum. 281.
Logica uetus ante Ariſtotelem et eius ampliſſima poſſeſſio. 269.

Logica unde.

Logica unde. 268.
Logica theorica docens, et logica practica utens. 221.
Logicæ philoſophiæ diuiſio, in grammaticã, rhetoricã, et dialecticã. 208.
Logice ſiue dialectice et metaphyſice loqui quid. 10. 127.
Loquentes recte et loquentes nõ recte qui. 98.
Loquendum unicuiq; non ut uult, ſed ut ueteres et probati Scriptores faciunt, non contempta cõmuni omniũ loquendi conſuetudine. 126.
Loquentiũ recte communis uſus. 182.
M. Antonius Maioragius falſò et impudenter putat Ethica Nicomachia non eſſe Nicomachi, cum Cicero id dicat. 335.
Materia ſcientiæ uel artis, quæ. 197.
Materia rhetorices ab Ariſtotele non recte aſsignata. 202. 224.
Materia omnis ſenſibilis eſt etiam intelligibilis. 258.
Mathematicis in definitionibus tã apponi materiã quã in naturalib. 264.
Mathematicæ et phyſicæ res eodem modo probantur. 265.
Mathematicæ diuiſio in arithmeticam, muſicã, geometriã, et aſtrolog. 208.
Mathematicas nõ ſolum eſſe theoricas ſed etiam practicas. 218.
Mathematicus materiam intelligibiem uniuerſalem conſiderat. 258.
Mathematicus conſiderandi modus falſus. 260.
Mathem. cõſiderãdi modus uerus 261.
Medicina uere quid. 157.
Medicinam eſſe theoricam. 219.
Medicina theorica et practica. 220.
Medicinæ officium et finis, cõtra Ariſtotelem. 224.
Mercurij Maioris erratum in definitione nominis. 277.
Metaphyſica nõ recte facta fuit philoſophia theorica pars prima. 221.
Metaphyſicam eſſe ſuperuacuã. 245.
Metaphy. τὰ μετὰ τὰ φυσικά. 246.
Metaphy. non habet propriã materiã nec generalẽ nec particularẽ. 246.
Metaphyſicæ ſubiectum τὸ ὂν ᾗ ὄν, falſum. 246.
Metaphyſicam inopia ſubiecti ueri nec inter artes nec inter ſcientias locum ullum habere poſſe. 246.
Metaphyſicus cõſiderat entia abſtracta ab omni materia tam intelligibili quàm ſenſibili. 258.
Metaphyſicam non eſſe neceſſariam propter ullam earum cauſarum, quas dicunt Metaphyſici. 247.
Metaphy. nõ eſſe ſcientiã omniũ entiũ ſicut Medicinã omniũ ſanorũ. 252.
Metaphy. nõ diſtingui ab alijs ſcientijs per modos generales ꝓbandi 253.
Modi eſſendi rerum.
Modi ſignificandi nominum.
Modi generis. 100.
Modus conſiderandi dialecticæ et metaphyſicæ. 235.
Modi cõſiderandi ueri et falſi. 260.
Modi ſingulis ſyllogiſmorum figuris tam multi non ſolum inutiliter ſed etiam damnoſe additi. 314.

Multitudo ſiue totum diſcretum. 98.
Multitudines ſingulariũ quæ, et quis earum eſſendi modus. 20.
Multitudinum ſiue totorum diſcretorum diuiſio. 98.
Multitudines generum. 99.

Naturæ uox ab Ariſtotele non recte exponitur. 243.
Nicomachus Ariſtotelis filius in Epitomas et cõpendia redegit libros patris ſui, qui nunc pro Ariſtotelicis leguntur. 334.
Nomen ſubſtantiuum et nomen adiectiuum quid. 38.
Nomen et uerbũ quomodo non ad Grãmaticũ ſed ad Philoſophũ ptinẽt 279
Nomen à grammaticis melius definitur quàm à dialecticis. 278.
Nominis definitio Ariſt. falſa. 277.
Nomina per res fuerunt inuenta. 19.
Nominũ generalis diuiſio uera. 20.
Nominum genera quatuor. 20.
Nominũ ſignificãdi modi quatuor. 20.
Nomina propria quæ, et quis eorum ſignificandi modus. 21.
Nomina appellatiua ſimplicia. 22.
Nomina appellatiua collectiua et eorũ ſignificandi modus. 22.
Nomen generis et nomen ſpeciei proprie et nomen animalis cæteraq; nomina appellatiua ſimplicia figurate accepta eſſe uera collectiua. 22.
Nomina fingere et nouare quibus in caſibus licet. 125.
Nomina appellatiua ſimplicia figurate eſſe collectiua. 23.
Nominum appellatiuorum ſimplicium ſignificationem, quod ad ſignificãdũ unum uel plura pertinet tribus modis uariari, per numerũ pluralem et ſingularẽ, per poſitionem propriam et figuratam, per unam pronuntiationem uel per plures. 26.
Nomina ſubſtantiua quæ, et quis eorũ ſignificandi modus. 36.
Nomina adiectiua quæ, et quis eorum ſignificandi modus. 36.
Nominales ſiue Terminiſtæ dialectici 47.
Non nimis obſcure loquendum. 12.
Non recedendum à cõmuni et uſitate omniũ loquendi cõſuetudine. 12.126
Nõ magis uerũ eſt dicere, homo eſt animal, ſi animal ſit genus, quã miles eſt exercitus et ciuis eſt populus. 25.
Notio generis ad omnia tempora refertur. 110.
Numerorum ſingularis uel pluralis diuerſitas nominum appellatiuorũ ſimpliciũ ſignificationem uariat. 26.

Obſeruanda in genere artium et ſcientiarum ſtatuendo. 200.
Obſeruanda in officio artium et ſcientiarum ſtatuendo. 201.
Obſeruanda in materia artium et ſciẽtiarum ſtatuenda. 201.
Obſeruanda in fine artium et ſcientiarum ſtatuendo. 203.
Officium ſcientiæ uel artis, quod. 197.
Oratio cõs ex rebus et uerbis cõſtat 61
Oratio à Grammaticis melius definitur quàm à dialecticis. 278.

Oratione et perpetua et interciſa tam Oratoris quàm Philoſophi communiter utuntur. 230.
Oratoria et philoſophia præſtātiſſimæ eminentiſſimæq; appellationes. 209.
Oratoriam et philoſophiam eſſe unam artem ex duabus coniunctam. 211.
Oratoria et philoſophia in quibus conueniunt. 213.
Oratoria et philoſophia in quibus diſferunt. 214.
Oratoria et philoſophia facultates generales. 213.
et quam ob cauſam. 214.
Oratoria et eloquentia. 215.
Oratoriam eſſe de omnibus rebus quo pacto intelligendum. 237.
Oratoria non eſt Logicæ pars ſed tota Logica. 218.
Oratoriam eſſe artem et ſcientiam generalem. 268.
Oratoria unde. 268.
Oratoria perfecta quæ. 268.
Oratoria ſub ſe cōtinet Grāmat. 270.
Oratoria Grāmatica iā adulta. 270.
Orat. partes à genere materiæ. 272.
Orat. partes à qualitate materiæ 272.
Oratoriæ partes ab officio. 272.
Orator quis intelligatur. 237.
Orator quomodo omnia cōſiderat 237
Oratorum et Philoſophorum duo nomina maxima et præclariſſima. 209.
Orat. quomodo omnia ſūt ſubiecta 239
Oratorū et Philoſoph. cōparatio. 212.
Orator perfectus qui. 268.
Oratoris facultas ampliſſima. 271.
Patriam non eſſe genus alicuius. 132
Paradoxa non introducenda niſi coacte. 132.
Pars continua quid. 82.
Pars quaſi continua quid. 82.
Pars diſcreta quid. 82.
Pars quaſi diſcreta quid. 82.
Partitio à diuiſiōe quomodo differat 83
Parua logicalia barbara et uana. 329.
Perionius fruſtra laborat dialecticā à Rhetorica diſtinguere cupiens, cum diſtingui nullo pacto recte poſſit. 231.
Perionius de officio et fine dialecticæ refutatur. 232.
Perionius nō recte Ariſtotelē defendit à reprehenſione Agricolæ. 287.
Philoſophiæ diuiſio Ariſtotelis. 207.
Philoſophiæ diuiſio ueterum. 205.
Philoſophiæ theoricæ diuiſio in theoricā et practicā reprehenditur. 218.
Philoſophiæ practicæ diuiſio. 208.
Philoſophiæ logicæ diuiſio. 208.
Philoſophiæ et Oratoriæ duæ præſtantiſſimæ et eminentiſſimæ appellationes. 209.
Philoſophiam et Oratoriam eſſe unam artem ex duabus compoſitam. 211.
Phil. et Orat. in quibus cōueniūt. 213.
Phil. et Orat. in quibus differūt. 214.
Philoſophia et Oratoria facultates generales. 213.
et quam ob cauſam 214.
Philoſophia et ſapientia. 215.
Philoſophiæ ſecta quæ ſequenda. 353.
Philoſophicū genus cauſæ ab Ariſtotele non recte omiſſum. 273.
Philoſophorū et Orat. cōparatio. 212.

Philoſophorum et Oratorum duo maxima et præclariſsima nomina. 209.
Philoſophorũ et Orat' cõparatio. 212.
Phyſicæ et Mathematicæ res eodem modo probantur. 255.
Phyſicæ res tam ſine materia definiri poſſunt quã res mathematicæ. 266.
Phyſicus materiam uniuerſalem ſenſibilem conſiderat. 258.
Phyſicus cõſiderãdi modus falſus 260
Phyſicus cõſiderãdi modus uerus. 260
Plantas non eſſe animatas, ut falsò dicunt Pſeudophiloſophi. 172.
Plato reprehendendus propter poſitionem Iderarũ, ſed tamen minus quàm Ariſtoteles propter introductionem uniuerſalium realium. 13.
Politica duobus modis capitur. 205.
Politica Ethicã ſub ſe cõtinet. 205.
Polyonyma, multinomia. 156.
Porphyrius non rectè à Valla reprehenditur. 135.
Poſitionis nominũ appellatiuorũ ſimplicium proprie uel figurate diuerſitas ſignicationem uariat. 28. 29.
Practicæ philoſophiæ diuiſio in ethicã politicam et œconomicam, 203.
Prædicabilia quatenus dicuntur Vniuerſalia quatenus ſunt. 44.
Prædicamẽta ſiue categorias decẽ quã leui ratiõe motus poſuerit Ariſt. 169
Prædic. tria à Valla non rectè. 169.
Prædicamẽtorũ libri ſubiectũ ſiue ſcopus nõdũ cognitus deridetur. 160.
Prædicamentũ cauſæ ab Ariſtotele nõ rectè prætermiſſum. 188.
Prædicatio omnis ſignata uerq; uere etiam poteſt exerceri. 66.
Principaliter eſſe de aliqua re uel ſecundario. 237.
Principium primũ generale rectè philoſophandi. 6.
Principiũ ij generale rectè phil. 7.
Principiũ iij generale rectè phil. 10.
Principiũ iiij generale rectè phil. 11.
Principiũ v generale rectè philoſ. ex multis principijs conſtans. 12.
Principia peruerſe philoſophandi non ſcripta. 15.
Principia puerſe philoſoph. ſcripta 16.
Probandi modus in uniuerſum. 52.
Probatio per notiora nobis nõ naturæ facienda eſt. 321.
Probationis oratoriæ exemplum. 54.
Probationis philoſophicæ exẽplũ. 54.
Probationis mathematicæ per comprehenſionem exemplum. 261.
Probationis naturalis per comprehenſionem exemplum. 261.
Probationis mathematicæ exẽplũ. 54.
Probationes terminorum dialecticæ uanæ. 331.
Problema dialecticum, quod. 241.
Problemata omnia de accidente, de proprio, de definitione ſunt etiam problemata de genere, et ad problema de genere reducuntur. 285.
Problematum partitio illa quadripartita ab Ariſtotele in Topicis facta falſa. 285.
Pronuntiationis diuerſitas in nominibus appellatiuis ſimplicibus. 34.
Propoſitio dialectica quæ. 241.
Proprium quid ſit uere. 129. 148.

Propria conuenientia quæ. 131.
Propria conuenire facientia quæ. 130.
Proprium nihil aliud eſt niſi genus proprium. 76.
Propriorũ et differentiarũ uſus. 131
Propriorum modi ex Porphyrio. 132.
Propria Porph. in quibus uitioſa. 133.
Propriorũ modi ueri tantũ duo. 134.
Proprium inſeparabile et priuatũ 134 136.
Proprium inſeparabile quidem ſed nõ priuatum. 134.
Propriũ pſeudophiloſophicũ quid. 135.
Proprij definitiones ueræ. 136.
Proprium ignis lucere et calere. 136.
Proprium omne poteſt eſſe differentia et contra. 136.
Proprij et differentiæ definitio pſeudophiloſophica falſa. 138.
Propriũ ẽ animalis animã habere 299
Pſeudophiloſophi qui. 333.

Quæſtionũ rhetoricarũ diuiſio. 272.
Quæſtiones tam infinitas quàm finitas ad Oratorem pertinere. 226.
Quæſtiones inconſiſtentes non tractandæ. 13.
Quæſtiões de uniuerſalibus uanæ 142
Qualitas quid. 180.
Qualitas generalis. 180. 185.
Qualitatis generalis prima diuiſio. 185
Qualitatis generalis tã abſolutæ quàm comparatæ ſpecies. 185.
Qualitas ſpecialis abſoluta. 186.
Qualitas ſpecialis comparata. 186.
Qualitatis nomine quid proprie intelligatur. 180.
Qualitas idẽ q̃ accidẽs et amplius 180
Qualitatis nomen omnia complectitur accidentia. 182.
Qualitates quæ et earum eſſendi modus 19.
Qualitatum genus proprie et qualitas figuratæ. 179.
Quale quid omne eſt hoc aliquid. 176.
Qualis quantuſq;. 184.

Rationale non ſolum eſſe differentiam ſed etiam proprium. 138.
Rationale non ſemper eſſe nomen adiectiuũ differentiæ ſed etiam quandoq; nomen ſubſtantiuum generis. 37.
Reales Dialectici. 46.
Reductiones artium et ſcientiarum quomodo fiunt. 216.
Rerum generalis diuiſio uera. 19. 40.
Rerum generalis diuiſio pſeudoph. 40.
Rerum genus generaliſſimum. 165.
Res figuratæ, genus rerũ pprie. 166.
Res quid. 164.
Rhetores melius tradiderunt argumẽtationũ formas quàm dialectici. 313.
Rhetorica quid. 357.
Rhetorica unde. 268.
Rhetoricæ definitio Ariſt. falſa. 200.
Rhetorica non eſt dialecticæ pars, ſed potius contra. 222.
Rhetoricæ et dialecticæ differentia ex octo locis. 225.
Rhetorica pugno clauſo ſimilis potius quàm manui apertæ. 230.
Rhetorice et grãmatice dicere quid 10
Riſibile non ſolum eſſe proprium ſed etiam differentiam. 138.

Rodulphi Agricolæ liber de uniuerſalibus. 45.
Rodulphi ſententia de conſtitutione ſubſtantiæ generis ac totius multipliciter refutatur. 188.
Rodulphus reprehenditur, quod male dixerit differentiam eſſe propriam rei notam. 138.
Rodulphus de officio et fine dialecticæ refutatur. 232.
Rodulphus recte Ariſtotelem reprehendit. 235. 287.
Roſarum genus eſt etiam ſi nulla roſa ſingularis exiſtat. 110.

Sapientia ab eloquentia quondam non erat ſeparata. 209.
Sapientiæ ab eloquentia ſeparationis querela. 211.
Sapientiam illam quã ex ſcientia et intellectu componi nugantur Pſeudophiloſophi eſſe falſam, in capite de falſa demonſtratione.
Sciendi uerbum. 19.
Sciendi definitio falſa. 323.
Scientiæ nomen apud latinos tribus modis accipitur. 189.
Scientiæ primus modus. 189. 192.
Scientiæ ſecundus modus. 190. 192.
Scientiæ puræ et ſciẽtiæ mixtæ. 190.
Scientia proprie quid. 191. 357.
Scientia tertij modi non proprie nec κυρίως, ſed priuatim et ἰδίως eſt ſcientia. 194.
Scientiam quam per demonſtrationem fieri dicunt, et maxime propriã appellant, eſſe falſam. 322.
Scientiæ et ſciendi definitio dialectica falſa. 328.
Scientiæ uel artis materia quæ. 197.
Scientiæ uel artis officium quod. 197.
Scientiæ uel artis finis quis. 197.
Sciẽtijs in puris quot requirũtur. 198.
Sciẽtijs in mixtis quot neceſſaria ſunt 198.
Scientia et ars quid differant. 200.
Scientias et artes ſibi inuicem ſubiectas eſſe. 217.
Scopus ſiue ſubiectum prædicamẽtorũ nondum cognitus uidetur. 160.
Scire apud Pſeudoph. quid ſit. 322.
Scriptores recte loquẽtes qui. 255. 257
Scriptores omnes probati duo habent nomina unum commune alterum priuatum. 271.
Senſibilia omnia ſunt etiam intelligibilia. 258.
Simus et curuus, ſicut cæſius et niger 267.
Simi in definitione cur apponitur materia, nõ in definitione curui. 256.
Singularia quæ et eorũ eſſendi modus 19. 20.
Singularia ſingillatim accepta. 49.
Singularia uniuerſe ſiue in uniuerſum accepta. 49.
Singularia ſimul cõprehẽnſa quid. 52.
Singulariũ immortalitas quomodo 109
Singularia eſſe ſpecies. 118.
Singularia tam ab intellectu, quàm à ſenſu percipi. 258.
Singulis opponuntur uniuerſa. 42.
Sophiſticos elenchos ab Ariſtotele non perfecte traditos. 325.

Species uere quid. 357.
Species et pars quid differunt. 116.
Species et differentia idem. 116.
Species diuiſibilis quæ. 99. 105. 176.
Species indiuidua quæ. 99. 176.
Species quomodo genus efficitur. 116.
Speciei diuiſibilis nomen uere eſſe collectiuum. 231.
Species ut ſpecies eſt, non poteſt dici de inferioribus. 117.
Speciem uniuerſalem eſſe nõ poſſe. 96.
Specie differentia quomodo intelligendum. 104.
Species eſſentialis et intrinſeca et ſpecies accidentalis et extrinſeca. 117. 175.
Species ueras hominis eſſe Thebanum et Troianum, ut dicit Cicero, cõtra Lud. Viuẽ et Io. Riuiũ. 119. 175.
Speciei oratoriæ definitio uera. 121.
Speciei dialecticæ definitio falſa. 122.
Stirpes non eſſe animatas. 172.
Status Rhetorici qui. 272.
Studiorũ Philoſophiæ correctio et inſtauratio quomodo facienda. 353.
Subiectum libri prædicamentorũ quod dicitur eſſe de uocibus ſignificantibus res per medios conceptus, ridetur. 160. 217.
Subſtantia nõ minus quàm accidẽs inter uniuerſalia numerari debuit. 141.
Subſtãtiæ quæ et eorũ eſſẽdi modus 19
Subſtantia mutatur in qualitatem. 182.
Subſtãtia, natura, eſſentia, οὐσία. 177.
Subſtantia quid et unde. 178.
Subſtantiuum nomen quid. 38.
Subſtantiua nomina quæ et quis eorum ſignificandi modus 35.
Sufficientiam, quam uocant, uniuerſalium eſſe falſam. 78.
Suppoſitiones, pro prima et ſecunda intentione falſæ. 65.
Suppoſitionum tractatus apud Dialecticos tanquam inutilis et barbarus ridendus. 329.
Syllogiſmus et inductio tã ad Oratorẽ pertinẽt quàm ad Dialecticũ. 227.
Syllogiſmorũ figuræ tres ab Ariſtotele inutiliter factæ. 314.
Syllogiſmos ex uniuerſis non ex uniuerſalibus fieri. 57.
Syllogiſmus à toto continuo ad unam partem ſuam. 57.
Syllogiſmus à toto diſcreto ad unam partem ſuam. 57.
Syllogiſmos habere uim ſuam probandi et neceſſitatem concludendi non ab eo quod eſt, dici de omni et dici de nullo, ſed ab eo, quod una uel plures partes alicuius totius diſcreti uel cõtinui ſunt uel non ſunt, continentur uel non continentur in ſuo toto continuo uel diſcreto. 53.
Synonyma ſiue cognominata latine, uniuoca uniuocantia barbare. 154.
Synonyma ſiue cognominata eſſe uoces non res. 154.
Synonymia latine uniuocatio barbare. 154.
Theologiam à Phyſica non eſſe ſeparatam. 222.
Theoricæ Philoſophiæ diuiſio. 208.
Theſis quid. 53.

Theſes non minus quàm hypotheſes ad Oratorem pertinere. 226.
Topica Ciceronis ab iſtis Topicis Ariſtotelis ualde diuerſa eſſe.
Topicorum doctrina ad quatuor capita ab Ariſt. nõ bene redacta. 283.
Topicorum libri octo non recte approbati. 284.
Topicorum Ariſt. doctrina incerta ex diſcordia Interpretum. 287.
Topicorũ locos plurimos ab Ariſt. traditos nõ eſſe ueros nec utiles. 288.
Topicorũ doctrinã Ariſt. ad tria illa, quæ ille dicit, nõ eſſe utilem. 305.
Totum omne quid. 80.
Totum omne quantitas quædam. 80.
Totum quaſi continuum quid. 81.
Totum diſcretum quid. 81. 91.
Totum eſſentiale quid. 81.
Totum potentiale quid. 81.
Totum integrale quid. 81.
Totum uniuerſale quid. 81.
Totum quaſi continuum quid. 81.
Totum quaſi diſcretum quid. 81.
Totum integrale improbatur. 81.
Totum ἐκ μερῶν, hoc eſt, ex partibus quid. 91.
Totum πρὸ μερῶν, hoc eſt, ante partes, quid ſit et eius refutatio. 91.
Totum ἐν μέρεσι, hoc eſt, in partibus, quid et eius refutatio. 91. 92.
Totius uox ab Ariſtotele nõ recte expoſita. 251.
Tranſcendentia ſex. 163.
Verbum à Grammaticis melius definitur quàm à Dialecticis. 278.
Victorius male Quintilianũ reprehẽdit et nõ recte Ariſt. excuſat. 202.
Vincentius Madius Poeticæ Ariſtotelis Interpres. 277.
Vniuerſalis uocabulũ quid uere ſignificat. 43.
Vniuerſale de rebus quæ ſũt in alio 43
Vniuer. de uerbis q̃ dicũtur de alio 43
Vniuerſalis nomine quid ſignificetur apud Pſeudophiloſophos. 43.
Vniuerſale quincuplex mõſtrum. 44.
Vniuerſale Pſeudophil. quid. 44.
Vniuerſale animal et uniuerſalem hominem non magis uere in rerũnatura reperiri, quàm uniuerſalem populum et uniuerſalẽ exercitum. 25.
Vniuerſalia quatenus ſunt, prædicabilia quatenus dicuntur. 44.
Vniuerſalia à Latinis, quinque uoces à Græcis. 44.
Vniuerſalia quomodo per abſtractionem à ſingularibus fiunt apud Pſeudophiloſophos. 45. 57.
Vniuerſalia qualia eſſe dicũtur apud Pſeudophiloſophos. 45.
Vniuerſalia ante partes, ex partibus, et in partibus. 45.
Vniuerſalia ab uniuerſis differũt. 50.
Vniuerſaliter et uniuerſe differũt. 51.
Vniuerſalium ponendorum prima origo refellitur. 60.
Vniuerſaliũ ponendi prima cauſa. 40. ſecũda cauſa. 56. tertia cauſa. 59.
Vniuerſalia nõ poſſe eſſe uera, eo quia eorum abſtractio eſt falſa. 63.
Vniuerſalia nõ poſſe eſſe uera, eo quia eorum ſufficientia eſt falſa. 68.

Vniuerſalia nō poſſe eſſe uera, eo quia ſunt impoßibilia. 68.
Vniuerſalia eſſe immaterialia non materialia falſum eſt. 69.
Vniuerſalia eſſe quale quid non hoc aliquid, falſum eſt. 69.
Vniuerſale eſſe nō unū perfectū ſed minus unitate numerali falſum eſt. 69.
Vniuerſalium falſæ et inanes quæſtiones. 72.
Vniuerſalia non eſſe cōformitates neq; ſimilitudines in natura, ut ſomniant Agricola et Viues. 74.
Vniuerſalia uel unum tantū uel plura quàm quinq; fuiſſe facienda. 76. 77.
Vniuerſalia quatenus uoces ſunt, uere prædicantur, quatenus uero res, nequaquam. 78.
Vniuerſale et prædicabile quid differunt apud Pſeudophiloſophos. 102.
Vniuerſales alias, particulares alias eſſe res falſò ab Ariſtotele ſumitur in libro περὶ ἑρμηνείας. 279.
Vniuerſalium quæſtiones uanæ. 141.
Vniuerſale genus, uniuerſalē naturā, uniuerſalē rem nō recte dici. 53.
Vniuerſalitatem et communicabilitatem uniuerſalium eſſe meras uoces barbaras et res inanes. 74.
Vniuerſi nomen quid ſignificat. 41.
Vniuerſa et ſingula opponuntur. 57.
Vniuerſa ab uniuerſalibus differūt 50.
Vniuerſe et uniuerſaliter differūt 51.
Vniuerſe ſiue in uniuerſum dicere latine, καθόλου εἰπεῖν græce. 236.
Vniuerſum genus, uniuerſa natura, uniuerſa res, non uniuerſale genus, nec uniuerſalis natura, nec uniuerſalis res recte dicitur. 53.
Vniuerſa genera non per abſtractionē ſed per comprehenſionem fieri. 256.
Vnum, quod dicitur cū ente cōuerti et nō eſſe principiū numeri falſū. 127.
Vnū minus unitate numerali falſū 127
Vnum, hoc eſt, una res. 165.
Zenonis fabula de pugno clauſo et manu aperta. 230.

INDEX FINIS.

Erratorum, quæ inter imprimendum admiſſa ſunt, caſtigatio: primus numerus paginam ſignificat, ſecundus autẽ uerſum paginæ.

6	*partim*	32
13	*atq; ideo*	2
14	Latini uocant	5
14	*ut nos*	7
35	*perinde ac ſi*	37
45	*ut inquit*	19
50	Noſtrum uniuerſum	36
51	*noſtrum uniuerſum*	10
57	*labefactati*	33
58	*aliquod*	10
63	*nuncupant*	9
63	*ſed ut eſt in ſe*	19
72	At enim	35
75	*ſumptæ*	22
75	*naturæ uniuerſæ ſiue res uniuerſæ*	24
77	*formicam*	37
79	*ſpeciem diuiſibilem*	15
79	*ſignificaret*	15. 17
81	*intelligente ui*	18
82	*ut in fine capitis probabimus*	6
83	*uel formam domus*	33
88	*ſine genere*	30
94	*ut quemadmodum antea fecimus, ſic hic quoq;*	13.
116	Vt ex	32
121	*conſtent*	32
123	*maxima*	37
131	*generi canum*	33
143	*continuo, diſcreto et*	24
149	*explicat*	14. 15
149	*per differentias*	29. 30
150	*infra libro* III *cap.* II	29
153	*ab ordine ſcriptorum ipſius*	35
155	ὁμονύμως	24
155	*ueteres, pro recte loquentes*	30
161	*ſed næ ego ſtultior*	33
162	*diſſerere*	4
165	*aliquod*	13
165	Dialectici	35
166	*recte factum iri*	18
169	*diſcedendum*	31
171	*accidentalis in arbore Qualitatis*	
176	*ex generibus et ſpeciebus*	8
176	*maxima ex parte*	12
178	*quæ ipſæ quidem.*	2[illegible]
179	*ab accidentibus et qualitatibus*	2
190	*ſit. pro ſcit*	[illegible]
193	*ſententiam, pro ſcientiam*	17
197	*ſcientiã eſſe habitũ ſiue in genere habituũ, et habitũ eſſe*	17
204	*barbarie*	19
204	*notiſſimam*	35
205	*œconomice*	32
211	*perfecto.*	37
213	*nos politicen*	13
215	*incommenſurabilem lateri*	14
216	*reducuntur*	19
216	*politici*	29
221	Tertium *quia*	34
223	*quam quæ apud Sagram*	13
224	*producere, pro perducere*	27
233	*non eſſet idoneus, qui*	32
249	*ne ſim longior*	30

249	*quis unquam fando*	33	299	*ſiue, pro ſint*	7
256	*numerentur*	19	313	*aliquod*	36
279	Dialecticis tuis nõ ſolũ ſuas	19	315	*mentis acumine conſtare,*	37
287	*uerius*	36	318	Elenchis	11
288	*modo*	11	322	*quam*	10
288	*non in recto*	17	326	*lætum, pro letum*	7
295	*quid eſt, pro quale eſt*	2	347	*inſtitiſſet*	35
295	*nomen appellatiuum*	30	348	*huic*	30
299	*conueniant, pro conueniat*	1	351	*apprehendi*	12

F I N I S.

Impreſſum Parmæ apud Septimum
Viottum Menſe Maij
M D LIII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

A. PANDIMIGLIO
RESTAURO - CODICI
PERGAMENE - STAMPE
Via Podere Fosa, 154

Digitized by Google